

שבוע פרשת ויקהל - פרשת פרה

(16 - 22 March 2025)

ט"ז - כ"ב אדר תשפ"ה

מפרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

הי' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספות כמפורט בתוכן עניינים

סדר הנחת תפילין

אף על פי שיכולים להנחת תפילין במשך כל היום כולו (מנין החמה או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמנחים תפילין ומתפללים בהם.

משיחת י"א שבט תשכ"ח

בְּכֹל לְבַבְכֶם וּבְכֹל נַפְשְׁכֶם: וְנָתַתִּי מִמֶּר אֲרֻצְכֶם בְּעֵתוֹ
 יוֹרָה וּמִלְקוֹשׁ, וְאַסַּפְתָּ דָגְגָךְ וְתִירֶשֶׁךְ וְיִצְהַרְךָ: וְנָתַתִּי
 עֵשֶׂב בְּשָׂדֶךָ לְבַהֲמֹתֶךָ, וְאִכְלֹתָ וּשְׂבַעְתָּ: הַשְּׁמֵרוּ לָכֶם
 פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וְסַרְתֶּם וּעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים
 וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם: וְהָרָה אִפֵּי יְיָ בְכֶם וְעֲצַר אֶת הַשְּׁמַיִם
 וְלֹא יִהְיֶה מִטָּר וְהִאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת־יְבוּלָהּ, וְאֲבַרְתֶּם
 מִהָרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטְּבָאָה אֲשֶׁר יְיָ נָתַן לָכֶם: וּשְׂמַתֶּם
 אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וּקְשַׁרְתֶּם אֹתָם
 לְאוֹת עַל יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְמוֹטֶפֶת בֵּין עֵינֵיכֶם: וּלְמַדְתֶּם
 אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ, וּבְלִכְתְּךָ
 בְּדֶרֶךְ, וּבְשֹׁכְבְךָ, וּבְקוּמְךָ: וְכִתַּבְתֶּם עַל מְזוּזוֹת בֵּיתְךָ,
 וּבְשַׁעְרֶיךָ: לְמַעַן יִרְבּוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאָרֶץ
 אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְיָ לְאַבְתָּיִם לְתַת לָהֶם, בְּיָמֵי הַשְּׁמַיִם עַל
 הָאָרֶץ:

וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
 אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל־כַּנְפֵי בְגֵדֵיהֶם
 לְדַרְתָּם, וְנָתַנוּ עַל־צִיצִית הַכַּנֵּף פִּתִּיל תְּכֵלֶת: וְהָיָה לָכֶם
 לְצִיצִית, וּרְאִיתֶם אֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יְיָ, וְעִשִּׂיתֶם
 אֹתָם, וְלֹא תִתּוּרוּ אַחֲרַי לְבַבְכֶם וְאַחֲרַי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר
 אִתָּם זָנִים אַחֲרֵיהֶם: לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעִשִּׂיתֶם אֶת כָּל
 מִצְוֹתַי, וְהִייתֶם קְדָשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם: אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר
 הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהִיּוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי
 יְיָ אֱלֹהֵיכֶם: אָמֵן:

נכון לומר קודם התפילה:

הָרִינִי מִקְבַּל עָלֵי מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבַת לְרַעַךְ בְּמוֹד:
 מַעֲוָה לְהַתְּפַלֵּל בְּתַפִּילִין אֶת כָּל תְּפִילַת שַׁחְרִית כּוֹלֵל שִׁיעוֹר תְּהִלִּים כְּפִי
 שְׂמַתְחֵל לִימֵי הַחֹדֶשׁ.
 יְהִי רִצּוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאַלְהֵינוּ אֲבוֹתֵינוּ, שִׁיבְנָה בֵּית
 הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֵלְקֵנוּ בְּתוֹרְתְךָ:
 אֶךְ צְדִיקִים יִדְּרוּ לְשִׁמְךָ, וְשִׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת־פָּנֶיךָ:

טוב להרגיל עצמו לומר . . . נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה'
 הניצב עליו:

מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ מֶלֶךְ חַי וְקַיִם, שֶׁהַחֲזַרְתָּ בִּי נִשְׁמַתִּי
 בְּחַמְלָה. רַבָּה אֱמוּנָתְךָ:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על
 התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת
 של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד
 ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף!

כְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ
 בְּמִצְוֹתַי, וְצִוְּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִילִין:

הברכה השנייה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של יד לשל
 ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש.

כְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ
 בְּמִצְוֹתַי, וְצִוְּנוּ עַל מִצְוֹת תְּפִילִין:

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאוד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיכרך.
 כְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר פָּחַר בְּנוּ מִכָּל
 הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. כְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, נֹתֵן
 הַתּוֹרָה:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, יְיָ אֶחָד:

כְּרוּךְ שֵׁם מְלֻכּוֹתָ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאַהֲבַתְּ אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ, בְּכֹל לְבָבְךָ, וּבְכֹל נַפְשְׁךָ, וּבְכֹל
 מְאֹדְךָ: וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְּךָ
 הַיּוֹם, עַל לְבָבְךָ: וְשָׁנַתָּם לְבָנֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ
 בְּבֵיתְךָ, וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ, וּבְשֹׁכְבְךָ, וּבְקוּמְךָ: וּקְשַׁרְתֶּם
 לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְמוֹטֶפֶת בֵּין עֵינֶיךָ: וְכִתַּבְתֶּם עַל
 מְזוּזוֹת בֵּיתְךָ, וּבְשַׁעְרֶיךָ:

וְהָיָה אִם שָׁמַעְתָּ שְׁמַעוּ אֶל מִצְוֹתַי אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה
 אֶתְכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יְיָ אֱלֹהֵיכֶם וּלְעֲבֹדוֹ,

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חומש - חמישה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לבד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרס . . . שכן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשי תיבות "לה"ו)) בצירוף שמם - ודברים אלו היו ברשותו ואחריותו ויניחם בהדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו יהפך ל"חדר ובית של צדקה".

מזמורי תהלים

קכד

א שִׁיר הַמַּעֲלוֹת לְדָוִד לְלוֹי יִי שְׁהִיָּה לָנוּ יְאִמְרֵנָּא
 וְיִשְׂרָאֵל: בְּלוֹלֵי יִי שְׁהִיָּה לָנוּ בְּקוּם עֲלֵינוּ אָדָם:
 ג אָזִי חַיִּים בְּלַעֲנוּ בְּחִרּוֹת אָפֶם בָּנוּ: ד אָזִי הַמּוֹם
 שְׁטַפְנוּ נַחֲלָה עֵבֶר עַל־נַפְשָׁנוּ: ה אָזִי עֵבֶר עַל־
 נַפְשָׁנוּ הַמּוֹם הַיּוֹדוּנִים: ו בְּרוּךְ יִי שְׁלֹא נִתְּנָנוּ טָרֶף
 לְשֹׁנֵיהֶם: ז נַפְשָׁנוּ כְּצַפּוֹר נִמְלְטָה מִפֶּחַ יוֹקְשִׁים
 הַפֶּחַ נִשְׁבֵּר וְאִנְחָנוּ נִמְלְטָנוּ: ח עֲזָרְנוּ בְּשֵׁם יִי עֲשֵׂה
 שְׁמִים וְאַרְצָן:

קכג

המשורר מקונן על זמן ארוך ורב שעברו כבר בגלות:

א שִׁיר הַמַּעֲלוֹת אֶלְיָךְ נְשִׂאתִי אֶת עֵינֵי
 הַיֹּשְׁבֵי בַשָּׁמַיִם: ב הִנֵּה כְּעֵינֵי עֲבָדִים אֶל
 יַד אֲדוֹנֵיהֶם כְּעֵינֵי שְׂפָחָה אֶל יַד גִּבְרָתָהּ
 בֵּן עֵינֵינוּ אֶל יִי אֱלֹהֵינוּ עַד שִׁיחַנְנוּ: ג חָנְנוּ
 יִי חָנְנוּ כִּי רַב שִׁבְעָנוּ כּוֹז: ד רַבֹּת שִׁבְעָה
 לָהּ נַפְשָׁנוּ הַלַּעֲגַת הַשְּׂאֲנָנִים הַבּוֹז לְגֵאִי
 יוֹזִים:

אגרות קודש

ב"ה, י"ז אדר, תשי"ח

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה למכתבו מיום הששי, בו שואל אודות שרש נפשו למעלה, בקשר עם הכתוב בתניא
 פרק ד',

כבר עניתי בכגון דא, אשר על האדם להשתדל בידיעות שהם סיוע ולהוספה במילוי תפקידו
 בעולם כדבר משנה, אני נבראתי לשמש את קוני, משא"כ בידיעה האמורה, מאי נפק"מ לו בזה,
 והרי ענינו בת"ת מפורש בהלכות ת"ת בהנוגע להתמדה ושקידה בלימוד התורה, ומ"ש בתניא
 שם, זהו ביאור על מה שאין השגות כל בני ישראל שוות. ולא עוד אלא שאפילו השגות צדיקים
 העובדים את ה' כל ימיהם ג"כ חלוקות הן, שהביאור בזה הוא, שחלוקים ביכולת השגתם ושרש
 נפשם למעלה.

נעם לי מ"ש אודות השתתפותו בשיעור תניא הנלמד בחבורה, אבל מובן בפשיטות שאין
 זה מספיק כלל, ובודאי נוסף על האמור יש לו שיעורים לעצמו בכל יום עכ"פ משך זמן קצר לפ"ע
 ויהי רצון שגם בזה יקוים ציווי התורה דמעלין בקדש ואין לך דבר העומד בפני הרצון.

בטח שומר שלשת השיעורים דחומש תהלים ותניא הידועים, ועכ"פ ישמור עליהם מכאן
 ולהבא.

בברכה,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

תוכן עניינים

מתורת רבותינו נשיאי הב"ד

אדמו"ר הזקן

- 224..... שולחן ערוך עם הערות וצייונים
227..... שולחן ערוך לפי לוח 'רב יומי'
230..... תורה אור

אדמו"ר האמצעי

- 238..... תורת חיים.

אדמו"ר ה'צמח צדק'

- 239..... דרך מצוותיך.

אדמו"ר מוהר"ש

- 240..... תורת שמואל תרל"ג.

אדמו"ר מוהרש"ב

- 241..... ספר המאמרים - המשך תער"ב.

אדמו"ר מוהרי"צ

- 242..... ספר המאמרים - תרפ"ט
244..... לקוטי דיבורים - בלה"ק.
245..... רשימות אדמו"ר מוהרי"צ - יאיר נתיב
248..... אגרות קודש - כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ.

הוספות

- 46..... ילקוט לוי יצחק על התורה
47..... נקודות משיחות קודש בעניני גאולה ומשיח.
172..... נביאים וכתובים
183..... עין יעקב - מסכת ברכות
249..... נקודה משיחת קודש מעובדת
250..... חומש לקריאה בציבור
260..... קריאת התורה למנחה בשבת קודש
262..... לוח זמנים
263..... סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש

מאמרי ושיחות הרבי

מאמר דא"ח

- ד"ה ידבר הוי' אל משה וגו',
שבת פרשת צו, פרשת פרה, כ"ף אדר שני, ה'תשל"ל..... 5

התועודיות

- שיחת ש"פ צו, פ' פרה,
כ"ף אדר שני, ה'תשל"ל..... 18

לקוטי שיחות

- פרשת ויקהל, כרך כו, א..... 33
פרשת ויקהל, כרך כו, ב..... 39

שיעורים יומיים ע"פ תקנת רבותינו נשיאינו

- 49..... חומש יומי - פרשת ויקהל
69..... לוח לתהלים היומי
70..... תניא יומי
82..... לוח 'היום יום'.

רמב"ם

- 87..... הלכה יומית לעיון ברמב"ם.
91..... שלושה פרקים ליום.
147..... פרק אחד ליום.
168..... ספר המצוות

לימוד מזהלוק לפי ימים

- 174..... משניות עם ביאור קהתי - מסכת עדויות.
184..... גמרא עם ביאור - מסכת סנהדרין.
227..... שולחן ערוך הרב - לפי לוח 'רב יומי'.

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות המוציאים לאור,
שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

מאמר דא"ח

ביאור בדרך אפשר

1 נאמר בתורה, בתחילת פרשת חוקת, בפסוקים הפותחים את 'פרשת פרה':
 2 **וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה וְגו'** זאת חקת התורה אשר צוה ה'
 3 וְגו'¹ והכתוב ממשיך ומפרט את דיני פרה אדומה. וַיְדוּעַ הַדְּיוּק הַשְּׂאֵלָה
 4 **בְּזֶה** הנובעת מדיוק בלשון הכתוב (**בְּלִקוּטֵי תוֹרָה** לאדמו"ר הזקן
 5 **וּבְכִמְהָ מְקוֹמוֹת**² וכן במאמרי
 6 חסידות נוספים על פסוק זה),
 7 **דְּצִרְיָה לְהִבִּין מַה שֶּׁכָּתוּב כֹּאן**
 8 **הַיְנו'** שְׂתֵי פְעָמִים פעם אחת
 9 "וידבר הוי" אל משה" ופעם שנייה
 10 "חוקת התורה אשר ציווה הוי",

ביאור בדרך אפשר

36 עדיין היינו מקיימים כמה וכמה מצוות כי היינו לְמַדִּים גְּזֹל מִמְּקֻלָּה
 37 וְכו' צְנִיעוּת מִחֲתוּל וְכו'. וְעֵדוּת הֵם הַמְצִוּוֹת שֶׁהַשֶּׁכֶל מְצַד
 38 עֲצָמוֹ אֵילוֹ לֹא נִתְּנָה תוֹרָה לֹא הָיָה מְחַיִּיבֵם, אֲבָל לְאַחַר
 39 שֶׁצִּוְּתָה הַתּוֹרָה, הָרִי מְצוּוֹת אֵלֶּה הֵם מוֹכִינִים גַּם בַּשֶּׁכֶל וְגַם
 40 הַהִיגוֹן הַאֲנוּשִׁי מִסְכִּים שְׂצִרְיָה לְעֵשׂוֹת
 41 מְצוּוֹת אֵלֶּה, וְלְדוּגְמָא, בְּמְצוּוֹת
 42 שֶׁעֲנִינָם הוּא עֲשִׂית זָכַר
 43 לְאַיְזָה דְּבָר, מאורע שהתרחש
 44 כְּעֵבֶר, וְכִמּוֹ בְּחַג הַפֶּסַח, רֹאשׁ
 45 לְרִגְלִים⁶, חַג הַרְאִשׁוֹן וְהַרְאֵשׁ
 46 מִבֵּין שְׁלוֹשׁ הַרְגָלִים, חַג הַפֶּסַח, חַג
 47 הַשְּׁבֻעוֹת וְחַג הַסֻּכּוֹת שֶׁצִּוְּתָה
 48 הַתּוֹרָה לְעֵשׂוֹת לְחֻגוֹת אֵת חַג
 49 הַפֶּסַח בְּיוֹם ט"ו בְּנִסָּן מִיַּד שְׁנָה בְּשֵׁנָה
 50 בְּחוּר זָכַר לְיִצְיַאת מִצְרַיִם
 51 שֶׁהִיטָה בְּתַרְיָן זֶה, הָרִי גַּם
 52 הַשֶּׁכֶל מִבֵּין וּמִקְבַּל זֹאת, וּבִפְרָט
 53 כְּשֶׁנִּכְתַּב בַּתּוֹרָה הַטַּעַם לְמְצוּוֹת
 54 מִסּוּג זֶה, כִּמּוֹ הַמְצוּוֹת לְחוּג אֵת
 55 הַחֲגִים. וְחֻקִּים הֵם הַמְצִוּוֹת
 56 שֶׁאוֹמְרוֹת הַעוֹלָם מוֹנִין מְקִינִים
 57 אֵת יִשְׂרָאֵל כּו'⁷ עַל כֵּךְ שְׁבִי
 58 יִשְׂרָאֵל מְקִימִים מְצוּוֹת אֵלֶּה, לְפִי
 59 שֶׁאֵין לָהֶם לְמְצוּוֹת הַחֻקִּים
 60 טַעַם עַל פִּי שֶׁכֶל נִוְעַד כִּי כֵךְ
 61 שֶׁיֵּשׁ חֻקִּים שֶׁלֹּא זֶה בְּלִבְד שֶׁאֵין
 62 לָהֶם טַעַם וְהַסְבֵּר הַמִּתְקַבֵּל עַל הַהִיגוֹן
 63 אֵלֶּה שֶׁהֵם מְצוּוֹת אֵלֶּה גַּם הַיִּפְךָ
 64 הַשֶּׁכֶל, וְכִמּוֹ בְּפֶרֶה אֲדוּמָה
 65 עֲצָמָה, שְׁבָה אֲנוֹ עוֹסְקִים

בס"ד. שבת פרשת צו, פרשת פרה, כ"ף אדר שני, ה'תש"ל (הנחה בלתי מוגה)

1 **וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה וְגו'** זאת חקת התורה
 2 **אֲשֶׁר צִוְּהָ הַיְנו'** וְגו'¹. וַיְדוּעַ הַדְּיוּק בְּזֶה
 3 (**בְּלִקוּטֵי תוֹרָה** וּבְכִמְהָ מְקוֹמוֹת²), דְּצִרְיָה לְהִבִּין
 4 מַה שֶּׁכָּתוּב הַיְנו' אוֹ וַיְדַבֵּר
 5 לִיָּה לְמִימַר אֲשֶׁר צִוְּהָ וְגו' זאת חקת
 6 הַתּוֹרָה אֲשֶׁר צִוְּהָ הַיְנו', אוֹ וַיְדַבֵּר הַיְנו' אֶל מֹשֶׁה
 7 זאת חקת התורה אשר אני מצוה וְגו'. וְגַם צִרְיָה
 8 לְהִבִּין מַה שֶּׁנֶּאֱמַר גְּבִי פְרָה אֲדוּמָה זאת חקת
 9 הַתּוֹרָה סֵתָם. וּבְהִקְדָּים, שֶׁבְּכָל־לוֹת הַמְצִוּוֹת יֵשׁ
 10 שְׁלֹשָׁה סוּגִים, מְשַׁפְּטִים עֵדוֹת וְחֻקִּים³.
 11 מְשַׁפְּטִים הֵם הַמְצִוּוֹת שֶׁעַל פִּי שֶׁכֶל, שֶׁהַשֶּׁכֶל
 12 מְחַיִּיבֵם גַּם לִוְלֹא צִוּוּי הַתּוֹרָה, וְכִמּוֹ שֶׁאֲמַרוּ
 13 בְּגִמְרָא⁴ אֶלְמָלָא נִיתְּנָה תוֹרָה (חַס וְשְׁלוֹם⁵)
 14 הַיְינוּ לְמַדִּים גְּזֹל מִמְּקֻלָּה וְכו' צְנִיעוּת מִחֲתוּל
 15 וְכו'. וְעֵדוֹת הֵם הַמְצִוּוֹת שֶׁהַשֶּׁכֶל מְצַד עֲצָמוֹ לֹא
 16 הָיָה מְחַיִּיבֵם, אֲבָל לְאַחַר שֶׁצִּוְּתָה הַתּוֹרָה, הָרִי
 17 הֵם מוֹכִינִים גַּם בַּשֶּׁכֶל, וְלְדוּגְמָא, בְּמְצוּוֹת
 18 שֶׁעֲנִינָם הוּא עֲשִׂית זָכַר לְאַיְזָה דְּבָר, וְכִמּוֹ בְּחַג
 19 הַפֶּסַח, רֹאשׁ לְרִגְלִים⁶, שֶׁצִּוְּתָה הַתּוֹרָה לְעֵשׂוֹת זָכַר לְיִצְיַאת מִצְרַיִם, הָרִי גַּם
 20 הַשֶּׁכֶל מִבֵּין זֹאת, וּבִפְרָט כְּשֶׁנִּכְתַּב בַּתּוֹרָה הַטַּעַם. וְחֻקִּים הֵם הַמְצִוּוֹת
 21 שֶׁאוֹמְרוֹת הַעוֹלָם מוֹנִין אֵת יִשְׂרָאֵל כּו'⁷, לְפִי שֶׁאֵין לָהֶם טַעַם עַל פִּי שֶׁכֶל נִוְעַד
 22 שֶׁיֵּשׁ חֻקִּים שֶׁהֵם גַּם הַיִּפְךָ הַשֶּׁכֶל, וְכִמּוֹ בְּפֶרֶה אֲדוּמָה עֲצָמָה, שֶׁמְטַהֵר אֵת

(1 חוקת יט, א.ב. 2) ראה לקו"ת ריש פרשתנו (נו, א). אוה"ת חוקת ח"ה ע' א'תריז. ע' א'תרכא. רד"ה וידבר גו' זאת חוקת תער"ב (המשך תער"ב ח"א ע' מא). ועוד. (3) ראה רמב"ן ואתחנן ו, כ. וראה גם ספר המאמרים ה'ש"ת ס"ע 43 ואילך. ובכ"מ. (4) עירובין ק, ב. (5) ראה לקוטי שיחות ח"ג ע' 890 הערה 12. (6) משנה ריש מסכת ר"ה. גמרא שם ד, א. (7) פרש"י ר"פ חוקת.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 שְׁמַטְהֶרֶת אֶת הַטְּמְאִים על ידי שמוים עליהם את אפר הפרה,
2 וּמְטַמְּאָה אֶת הַטְּהוֹרִים⁸ אלה שעוסקים במצווה זו, נטמאים וצריכים
3 טבילה, שְׁזָהוּ הַיָּפֶן הַשְּׂכָל לְגַמְרִי⁹ שהרי אין זה מובן כלל איך ייתכן
4 שאותו עניין עצמו יהיה גם מטהר וגם מטמא, [וּכְמֵאֵמֶר רַז"ל¹⁰ על
5 מצוות פרה אדומה, ומצוות נוספות
6 שמוגדרות כ'חוקים' שאלו הן מצוות
7 ללא טעם המובן בשכל ועל קיומן
8 אומר הקדוש-בירוך-הוא גְּזִירָה
9 גְּזִרְתִּי הַיָּפֶה חֲקֻמְתִּי אֵין לָךְ
10 וְשׁוֹת לְהִרְהֹר אַחֲרֶיהָ¹¹.
11 וְכִיִּן שְׁבַתוֹרָה יִשְׁנֵם כְּמָה וְכָמָה חוּקִים, צָרִיף
12 וְכָמָה מְצוּוֹת הַמּוֹגְדֹרוֹת בְּתוֹר
13 חוּקִים, צָרִיף לְהִבִּין, לְמָה
14 דוֹקָא בְּפָרָה אֲדוּמָה וְלֹא בְּשׁוֹם
15 מְצוּוֹה אַחֲרַת נְאֻמֶר זֹאת חוּקַת
16 הַתּוֹרָה סֵתֵם לִשׁוֹן שִׁמְשַׁמְעוּ
17 שִׁמְצוּוֹה זֹה הִיא מְצוּוֹה כְּלִית שְׁכּוּלֹת
18 אַת כְּלֹלוֹת הַתּוֹרָה?
19 וְהִנֵּה בְּמִדְרַשׁ רַבָּה¹² אֵיתָא
20 מוּבָא עַל הַפְּסוּק בְּתַהִילִים יְהִי לְבִי
21 תְּמִים בְּחֻקֶיךָ¹³, שֶׁהַמִּלָּה
22 'בְּחֻקֶיךָ' זֶה חֻקַּת הַפְּסַח מְצוּוֹת
23 קִרְבֵּן פֶּסַח שְׁעֵלִיה נֹאמֶר בְּתוֹרָה זֹאת
24 חוּקַת הַפֶּסַח 'וְחֻקַּת פָּרָה אֲדוּמָה
25 וּמְצוּוֹת פָּרָה אֲדוּמָה שְׁעֵלִיה נֹאמֶר
26 בְּתוֹרָה זֹאת חוּקַת הַתּוֹרָה' [וְרֹאֵי
27 לְדַרוּשׁ אַת הַפְּסוּק עַל שְׁתֵּי מְצוּוֹת
28 שְׁהָרִי נְאֻמֶר חֻקֶיךָ, לִשׁוֹן
29 רַבִּים¹⁴, וְגַם נְאֻמֶר בְּחֻקֶיךָ
30 (בְּתוֹסֶפֶת ב') בְּרֹאשׁ הַמִּלָּה),
31 דְּמִשְׁמַע שְׁנֵי חוּקִים שֶׁהִרִי הָאוֹת
32 ב' הִיא בְּגִימְטְרִיה שְׁתֵּי], וְהַמְדַרְשׁ
33 מִמִּשְׁיַח וְאוֹמֵר לְמָה, מְדוּעַ נִרְמְזוּ
34 כַּאֲשֶׁר שְׁתֵּי הַמְצוּוֹת, פֶּסַח וְפָרָה אֲדוּמָה,
35 בִּיחַד שְׁשִׁנְיָהֶם דּוּמִין זֶה לְזֶה
36 [וַיִּשׁ לְהוֹסִיף, שֶׁהַדְּמִיּוֹן
37 שֶׁמַּחְבֵּר בֵּין שְׁתֵּי הַמְצוּוֹת הוּא לֹא רַק שְׁבִשְׁנֵיהֶם כְּתִיב חוּקָה,
38 אֲלֵא עוֹד זֹאת, אֲלֵא שִׁישׁ דְּמִיּוֹן וְחִיבוּר עוֹד יוֹתֵר חוּקַת שְׁנֵי
39 הַמְצוּוֹת בְּתִיבָהּ בְּמִלָּה אַחַת הַמִּלָּה 'בְּחֻקֶיךָ', בְּזָה בְּקִרְבֵּן פֶּסַח

נְאֻמֶר זֹאת חֻקַּת הַפְּסַח¹⁵, וְכִזְהוּ גְּזִירָה גְּזִירְתִּי
חוּקָה חֲקֻמְתִּי אֵין לָךְ וְשׁוֹת לְהִרְהֹר אַחֲרֶיהָ¹¹.
וְכִיִּן שְׁבַתוֹרָה יִשְׁנֵם כְּמָה וְכָמָה חוּקִים, צָרִיף
לְהִבִּין, לְמָה דוֹקָא בְּפָרָה אֲדוּמָה נְאֻמֶר זֹאת
חוּקַת הַתּוֹרָה סֵתֵם.
וְהִנֵּה בְּמִדְרַשׁ רַבָּה¹² אֵיתָא יְהִי לְבִי תְּמִים
בְּחֻקֶיךָ¹³, זֶה חֻקַּת הַפְּסַח וְחֻקַּת פָּרָה
אֲדוּמָה [שְׁתֵּי נְאֻמֶר חֻקֶיךָ, לִשׁוֹן רַבִּים¹⁴, וְגַם
נְאֻמֶר בְּחֻקֶיךָ (בְּתוֹסֶפֶת ב'), דְּמִשְׁמַע שְׁנֵי
חוּקִים], לְמָה, שְׁשִׁנְיָהֶם דּוּמִין זֶה לְזֶה [וַיִּשׁ
לְהוֹסִיף, שֶׁהַדְּמִיּוֹן הוּא לֹא רַק שְׁבִשְׁנֵיהֶם כְּתִיב
חוּקָה, אֲלֵא עוֹד זֹאת, שְׁנֵי כְּלִים בְּתִיבָה אַחַת],
בְּזָה נְאֻמֶר זֹאת חֻקַּת הַפְּסַח¹⁵, וְכִזְהוּ נְאֻמֶר זֹאת
חֻקַּת הַתּוֹרָה, וְאֵי אֵתָהּ יוֹדַע אֵיזוֹ חוּקָה גְּדוּלָּה
מְזוֹ, מְשַׁל לְשִׁתֵּי מְטְרוֹנוֹת דּוּמוֹת שְׁהִיו מְהֻלְכוֹת
שְׁתֵּיהֶן כְּאַחַת, נְרָאוֹת שׁוֹוֹת, מִי גְּדוּלָּה מְזוֹ,
אוֹתָהּ שְׁחִבְרָתָהּ מְלִינָה אוֹתָהּ עַד בֵּיתָהּ וְהוֹלְכַת
אַחֲרֶיהָ, כְּפִי, בְּפֶסַח נְאֻמֶר בּוֹ חֻקָה, וּבְפָרָה נְאֻמֶר
בָּהּ חֻקָה, וּמִי גְּדוּלָּה, הַפָּרָה, שְׁאוּכְלֵי פֶּסַח
צָרִיכִין לָהּ, שְׁנֵי נְאֻמֶר¹⁶ וְלִקְחוּ לְטָמֵא מִצֵּפֶר
שְׂרִיפַת הַחֲטָאֹת וְכוּ'. וְצָרִיף לְהִבִּין¹⁷, דְּמִכִּיִּן
שְׁאוּמֵר תְּחִילָה שְׁנֵי דּוּמוֹת זֹה לְזוֹ, מֵהִי הַשְּׂאֵלָה
מִי גְּדוּלָּה מְמִי, דְּלִכְאוּרָה, מֵהִי הַקָּא סְלֵקָא
דְּעַתְּפָה שְׁתֵּיהֶן אַחַת גְּדוּלָּה מְחֻבְרָתָהּ, וְלְמָה לֹא
נֹאמֶר שְׁשִׁתֵּיהֶן שׁוֹוֹת. וְגַם צָרִיף לְהִבִּין לְאִידֻף
מְחֻבְרָתָהּ, וְלְמָה לֹא נֹאמֶר שְׁשִׁתֵּיהֶן שׁוֹוֹת כְּפִי שׁוֹה נֹרָה
מִתְחִילָה?
וְגַם צָרִיף לְהִבִּין לְאִידֻף גִּיסָא, מְצַד שְׁנֵי, דְּכִיִּן שְׁלִפִי

(8) ראה במדב"ר פ"ט, ה. תנחומא חוקת ז. (9) ספר המאמרים תרכ"ט ע' רלו. (10) מדרש תהלים באבער ט, ב. וראה במדב"ר רפי"ט. תנחומא חוקת ג. שם ח. (11) ראה יומא סז, ב. פרש"י ר"פ חוקת. (12) שמו"ר פ"ט, ב. (13) תהלים קיט, פ. (14) ראה פירוש מהר"ז ל"שמו"ר שם. (15) בא יב, מג. (16) חוקת יט, יז. (17) ראה ד"ה וידבר גו' זאת חוקת תרכ"ט, עטר"ת, תרפ"א ותשכ"ד (ספר המאמרים תרכ"ט ע' צג ואילך. עטר"ת ע' שיג ואילך. תרפ"א ע' קצט ואילך. תשכ"ד ע' קמד ואילך).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 המִסְקָנָא פְּרָה גְדוֹלָה וְחֹשֶׁבֶת מִפְּסָח, אִם כֵּן, בְּמָה הֵן דּוֹמוֹת
 2 זו לְזוֹ בְּתַחֲלִילָה, וְלִמָּה מִלְּכַתְחִילָה נִרְאָה שְׁתֵּי הַמִּצְוֹת שׁוֹת כַּחֲשִׁיבוֹת?
 3 (ב) וַיּוֹבֵן כֹּל זֶה בְּהִקְדָּים הַיְדוּעַ, דְּכִינּוֹן שֶׁהַתּוֹרָה וּמִצְוֹת
 4 נִתְּנָה לְיִשְׂרָאֵל כְּדֵי שֶׁבְנֵי יִשְׂרָאֵל יִלְמְדוּ אֶת הַתּוֹרָה וַיְקִימוּ אֶת הַמִּצְוֹת,
 5 וְהֵם הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת בְּשִׁבְלֵי
 6 יִשְׂרָאֵל, לִמְעַנּוֹם וּלְטוֹבַתּוֹם וַיְכַמּוּ
 7 שְׁנָאֲמַר בְּתוֹרָה אֹדוֹת מִצְוֹת רַבּוֹת
 8 דְּבַר אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, צוֹ אֵת
 9 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל¹⁸, וּמֵאַחַר הַתּוֹרָה
 10 וְהַמִּצְוֹת נִתְּנוּ לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל הָרִי
 11 מוֹכֵן, שֶׁהַעֲנִינִים שֶׁבְּתוֹרָה הֵם
 12 לְפִי פְּשׁוּטָם, בְּמִצְוֹת מַעֲשִׂוֹת, לְשֵׁנָם
 13 גַּם בְּעִבּוּדָה הַרוּחָנִית שֶׁבְנֵי יִשְׂרָאֵל
 14 עוֹבְדִים אֶת ה' בְּנִפְשׁ הָאָדָם,
 15 וּבִפְרָט בְּנִפְשׁוֹ הָאֱלֹקִית,
 16 שֶׁעֲלֶיהָ נֶאֱמָר¹⁹ בְּקוּהֶלֶת כִּי
 17 בְּנִיגוּד לְרוּחַ הַבְּהֵמָה הַיּוֹרֶדֶת לְמַטָּה,
 18 רוּחַ הָאָדָם הָעוֹלָה הִיא
 19 לְמַעְלָה. וְכֵן הוּא מִצְוֹת הַתּוֹרָה
 20 קִיּוּמוֹת גַּם בְּעִבּוּדָה הַרוּחָנִית, עֲבוֹדַת
 21 הַנֶּפֶשׁ, שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּנוֹגֵעַ
 22 לְכָלִּלוֹת עֲנִינֵי הַחֻקִּים
 23 שֶׁבְּתוֹרָה, שֶׁהֵם הַחֻקִּים
 24 חֻלּוּקִים וְשׁוֹנִים מִמְּשַׁפְּטִים
 25 וְעִדּוֹת, וְכַנּוֹכַר לְעִיל
 26 שֶׁמְשַׁפְּטִים הֵם הַמִּצְוֹת שֶׁעַל
 27 פִּי חַיִּיב הַשֶּׁכֶל, שֶׁגַּם הַשֶּׁכֶל
 28 מַחֲיִיב שְׂצוּרֵי וּבְכוּן לְקִיּוּם אֶת הַמִּצְוֹת
 29 הַלּוּ וְגַם עִדּוֹת שֶׁהֵן מִצְוֹת
 30 שֶׁהַשֶּׁכֶל מִצַּד עֲצוּמוֹ אֵילּוֹ לֹא
 31 הִיא עַל כֵּן צִיּוּרֵי בְּתוֹרָה לֹא הִיא
 32 מְחַיִּיבָם, מִכֹּל מְקוֹם יֵשׁ לָהֶם
 33 מְקוֹם בְּשִׁכְלָם (וּלְאַחַר שֶׁשׁוֹמֵעַ
 34 הָאָדָם הָעֲנִינֵי מְזוּלְתוֹ וּמִלְּמִדִּים
 35 אוֹתוֹ שֶׁכֵּן אָמַר הַתּוֹרָה, הָרִי זֶה
 36 מוֹכֵן וּמוֹסְרָךְ וּמִתְקַבֵּל גַּם
 37 (בְּשִׁכְלוֹ), וְלִכֵּן לֹא רַק מִצְוֹת
 38 הַמְשַׁפְּטִים אֵלָּא גַּם מִצְוֹת הָעִדּוֹת הֵן
 39 מִצְוֹת שֶׁיִּיכּוֹת לְשִׁכְלָם וְהַיְגִיּוֹן מֵהַ

שָׂאִין כֵּן חֻקִּים שָׂאִין לָהֶם מְקוֹם בְּשִׁכְלָם כָּלֵל, הִנֵּה כֹּל זֶה
 וְהַכּוּנָה בְּעִיקַר לְעִנְיַן הַחֻקִּים לְשֵׁנוּ בְּעִבּוּדָה בְּנִפְשׁ הָאָדָם. וַיְכַמּוּ
 כֵּן וְכַשֵּׁם שֶׁכָּלּוֹת עִנְיַן הַחֻקִּים קִיּוּם גַּם בְּעִבּוּדָה ה' הַרוּחָנִית, עֲבוֹדַת הַנֶּפֶשׁ,
 כִּי לְשֵׁנָם בְּעִבּוּדָה בְּנִפְשׁ הָאָדָם שְׁנֵי הָעֲנִינִים שֶׁבְּחֻקִּים,
 הַנּוֹכְרִים לְעִיל מִדְּבַר הַמְדוּשׁ חוֹקֵת
 הַפְּסָח וְחוֹקֵת הַפְּרָה. וַיְכַשֵּׁם
 שֶׁבְּתוֹרָה הִנֵּה חוֹקֵת הַפְּרָה
 הִיא לְמַעְלָה מִחוֹקֵת הַפְּסָח,
 כַּמְבֹאָר לְעִיל וְכַמּוֹכֵן גַּם מִזֶּה
 שֶׁבְּפְסָח נֶאֱמָר זֹאת חוֹקֵת
 הַפְּסָח, הִינֵנוּ, שְׂזָהּ מִצְוֹת קִרְבֵּן
 פְּסַח עֲנִינֵי פְּרָטִי בְּחוֹקָה, חוֹקָה
 פְּרָטִית מִסּוּיַמַּת מֵהַ שָׂאִין כֵּן
 בְּפְרָה מִצְוֹת פְּרָה אֲדוּמָה שֶׁבָּהּ אֵנוּ
 עוֹסְקִים נֶאֱמָר זֹאת חוֹקֵת
 הַתּוֹרָה סֵתָם בְּלִשׁוֹן כְּלִילִית
 הַמְתַּיַּחֶסֶת לְכָל הַתּוֹרָה (וְלֹא זֹאת
 חוֹקֵת הַפְּרָה בְּלִשׁוֹן הַמְתַּיַּחֶסֶת
 לְמִצְוֹת וּזוֹ בְּפְרָט), הִינֵנוּ, שְׂזָהּ
 מִצְוֹת פְּרָה אֲדוּמָה כְּלִילִית עֲנִינֵי
 הַחוֹקָה, הִנֵּה כֵּן הוּא גַּם
 בְּשֵׁנֵי עֲנִינִים אֵלוּ בְּעִבּוּדָה
 בְּנִפְשׁ הָאָדָם, שֶׁחוֹקֵת הַפְּרָה
 הִיא לְמַעְלָה מִחוֹקֵת הַפְּסָח
 בְּשֵׁנֵי הָעֲנִינִים הָאֲמֹרִים, גַּם מִצְוֹת
 חֹשֶׁבֶת וְנִעְלִית יוֹתֵר וְגַם מִצְוֹת
 שֶׁאֵינָה רַק עֲנִינָה פְּרָטִי אֵלָּא חוֹקֵת
 הַתּוֹרָה בְּאֹפֶן כְּלִילִי.
 (ג) וְלִהְבִּין זֶה יֵשׁ לְהִקְדָּים
 תַּחֲלִילָה מֵהַ שְׁנֵי בְּנֵי אֵילּוֹ²⁰
 בְּמֵאֲמָרִים שֶׁל פְּרָשַׁת זְכוּר וּפְּרָשַׁת שֶׁל
 שְׁנֵי זֵד, תְּשׁוּל, שֵׁיִשׁ בְּנִפְשׁ נִשְׁמוֹת
 יִשְׂרָאֵל בְּחִינַת נֶפֶשׁ רוּחַ
 וּנְשָׁמָה²¹, שֶׁהֵם הַכַּחְוֹת
 עֲנִינִים אֵלוּ בְּעִבּוּדָה בְּנִפְשׁ הָאָדָם, שֶׁחוֹקֵת הַפְּרָה הִיא לְמַעְלָה מִחוֹקֵת הַפְּסָח.
 (ג) וְלִהְבִּין זֶה יֵשׁ לְהִקְדָּים תַּחֲלִילָה מֵהַ שְׁנֵי בְּנֵי אֵילּוֹ²⁰ שֵׁיִשׁ בְּנִפְשׁ בְּחִינַת
 נֶפֶשׁ רוּחַ וּנְשָׁמָה²¹, שֶׁהֵם הַכַּחְוֹת הַפְּנִימִיִּים שֶׁבְּנִפְשׁ, הַחֵל

(18) ראה ב"ר פ"א, ד. ספר המאמרים ה'ש"ת ע' 61. 19) קהלת ג, כא. 20) בד"ה זכור פ"ב; ד"ה והי' כאשר ירים משה פיג' ואילך (ספר המאמרים תש"ל ע' ריד ואילך; ע' רכ ואילך). 21) בכלל הבא לקמן - ראה ד"ה זכור גו' עמלק, ד"ה והי'

ביאור בדרך אפשר

1 הַפְּנִימִיִּים שֶׁבְּנַפְשׁוֹ, כוחות הנפש שמתלבשים בגוף בהתלבשות פנימית
 2 ופועלים בעזרה גלוויה ומורגשת, ובכללות הכוונה למוחין ומידות, השכל
 3 והרגש, הַחֵל מִבְּחִינַת נְשָׁמָה שהיא הבחינה הנעלית ביותר מבין שלוש
 4 הבחינות נפש, רוח, נשמה שנמנו מלמטה למעלה שְׁהִיא בחינת נשמה
 5 שבנפש האדם בְּחִינַת הַבֵּינָה²²
 6 שבכוחות השכל, וְכִמּוֹ שֶׁנֶּאֱמַר²³
 7 באיוב וְנִשְׁמַת שְׂדֵי תְּבִיבִים,
 8 והעובדה שהפסוק מזכיר את בחינת
 9 נשמה, "ונשמת" בשייכות ל"תביבים"
 10 היא רמז לקשר של בחינת נשמה לכוח
 11 הבינה שְׁהוּא עֲנֵן הַבֵּינָה
 12 וְהַשְּׂגָה, שְׁהוּא הכוח להבין
 13 ורמת ההבנה בְּמִדְיָה וְהַגְבְּלָה,
 14 שְׁלֹכַן נִקְרָאת הַבֵּינָה בְּשֵׁם פְּנִים
 15 מִסְבִּירוֹת²⁴, מִפְּנֵי שֶׁכְּלֹלֹת
 16 עֲנֵן הַבֵּינָה הוּא הַתְּפִסָּה
 17 וְהַגְּלִילִי של הרעיון השכלי בְּכָלִי
 18 דוֹקָא, שְׁזָהוּ עֲנֵנוּ שֶׁל כַּח
 19 פְּנִימִי שיורד ומתלבש לפעול בתוך
 20 כלי שמגביל את האור (בשונה מכוח
 21 החכמה שעיקר עניינו הוא האור ולא
 22 הכלי, ולכן בשונה מהבינה הנקראת
 23 'פנים מסבירות', על שם ההבנה
 24 וההסברה, החכמה נקראת 'פנים
 25 מאירות' על שם האור, כמבואר במאמרים הקודמים הנוכחים וכפי שהוסבר
 26 במאמר הקודם (דיבור המתחיל זכור את אשר עשה לך עמלק שנאמר בשבת
 27 פרשת תרומה שנה זו תש"ל, ומאמר זה הוא בהמשך אליו) שכל עניין הכוחות
 28 הפנימיים מתחיל מכוח הבינה, ההבנה וההשגה. ואילו עניין החכמה, ההברקה
 29 והנקודה של העניין, אינו מדרגת הפנימיות עדיין שהרי עניין הפנימיות היינו
 30 שהאדם הוא בעל הבית על זה, מה שאין כן ההברקה הרי אינו בעל הבית
 31 על זה... ולכן אין זה בחינת הפנימיות עדיין אלא זהו עניין המקיף, ורק עניין
 32 ההבנה וההשגה, בחינת בינה, שהוא ההתפשטות לפרטים כו' שהאדם הוא
 33 בעל הבית על זה, הנה מזה מתחיל עניין הפנימיות).
 34 וְכֵן כשם שבחינת נשמה, עניין הבינה שבמוח, שייכת לכוחות פנימיים, כך

ביאור בדרך אפשר

35 גם בחינת רוח שֶׁבְּלֵב²⁵, שְׁהוּא עֲנֵן הַמְּדוּת, הרגש וְנַפְשׁוֹ
 36 שֶׁבְּכַבֵּד²⁵, שְׁהוּא עֲנֵן כוח הַמַּעֲשֶׂה שבנפש, שְׁפוּלָם כל שלוש
 37 הבחינות הללו הֵם כחות פְּנִימִיִּים שכאמור מתלבשים באברי הגוף
 38 בהתלבשות פנימית. וְיֵשׁ בכוחות הנפש גַּם בְּחִינַת מְקִיפִים
 39 שֶׁבְּנַפְשָׁהּ, כוחות יותר נעלים
 40 מהכוחות הפנימיים שפעולתם היא
 41 בדרך 'מקיף' מלמעלה, לא בהתלבשות
 42 פנימית והם הכוחות חֵיה וְיַחֲדָה,
 43 שְׁהֵם שְׁנֵי סוּגֵי מְקִיף, חֵיה
 44 הוּא מְקִיף הַקְּרוֹב, וְיַחֲדָה
 45 הוּא מְקִיף הַרְחֹק²⁶.
 46 כמבואר בקבלה וחסידות, באורות
 47 העליונים יש חלוקה כללית בין אור
 48 'פנימי' שיורד ונמשך ומתלבש
 49 בפנימיות העולמות והנבדלים ואור
 50 'מקיף', אור עליון שלמעלה
 51 מהתלבשות פנימית בעולמות ונבדלים,
 52 וגם כשהוא נמשך ומאיר למטה, הוא
 53 נשאר כמו 'מקיף' מלמעלה, וה'מקיף'
 54 נחלק לשניים, 'מקיף הקרוב' שהוא
 55 אמנם 'מקיף' אבל יש לו שייכות
 56 מסוימת ל'פנימי' (כמו בגדי האדם
 57 שאינם 'פנימיים' כמו המזון החודר
 58 בתוך הגוף אלא 'מקיפים' על גופו
 59 מבחוץ, אבל הם קרובים אליו ומותאמים לפי מידתו) ויש 'מקיף הרחוק'
 60 (המושלל לגמרי מהתלבשות פנימית (כמו הבית שמקיף על האדם בלי
 61 התאמה למידותיו של האדם), וכך גם בכוחות הנפש יש 'מקיף הקרוב' שהוא
 62 אכן 'מקיף' אבל לא מושלל לגמרי מהתלבשות פנימית ויש 'מקיף הרחוק'
 63 שלמעלה מהתלבשות פנימית לגמרי.
 64 וְכִמּוֹבָאָר בְּקִבְלָה²⁷ עֲנֵנוּ בְּחִינַת צֶלֶם, ככתוב בתורה לגבי בריאת
 65 האדם 'עשה אדם בצלמנו כדמותנו', שְׁהֵצ' דְּצֶלֶם הוּא כנגד בְּחִינַת
 66 נַפְשׁוֹ רֵיחַ נְשָׁמָה, שְׁהֵם שלוש חסוּגִים של כחות פְּנִימִיִּים, הַל'
 67 דְּצֶלֶם הוּא בְּחִינַת מְקִיף הַקְּרוֹב, בחינת 'חיה' וְהַמ' דְּצֶלֶם הוּא
 68 בְּחִינַת יַחֲדָה, מְקִיף הַרְחֹק וכפי שיבואר עוד להלן.

כאשר ירים משה ידו וד"ה ראשית גוים עמלק פר"ת (נדפסו בקונטרס בפ"ע* - קה"ת תש"ל, ואח"כ בספר המאמרים פר"ת ע' רעז ואילך). (22) ראה גם ד"ה ראשית גוים עמלק וד"ה זכור במאמרי אדמו"ר האמצעי שמות ח"ב ע' תלה ואילך. ע' תקמג ואילך. ד"ה זכור תרס"ח (ספר המאמרים תרס"ח ע' קמג ואילך). ד"ה והי' כאשר ירים תרצ"ד (ספר המאמרים קונטרסים ח"ב רפח, א ואילך). (23) איוב לב, ח. (24) ראה תורת חיים בא י, ג. וש"נ. (25) ראה ראב"ע משפטים כג, כה. (26) ראה לקו"ת תצא לו, ג ואילך. ובכ"מ. (27) ראה עץ חיים שער כג (שער מוחין דצלם) פ"א. לקו"ת תצא לו, סע"ג ואילך. מאמרי אדמו"ר האמצעי תצא ע' תצח ואילך. ספר המאמרים עת"ר ע' רג.

(* ראה בפתח דבר לקונטרס הנ"ל: כ"ק אדמו"ר שליט"א בעת ההתוועדויות דש"פ זכור, בסעודת פורים וש"פ פרה שנה זו, הואיל לאמר חלקים ממאמרים הנ"ל עם שינויים והוספות.)

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 (ד) וְהֶעֱנֵן בְּזֶה, דְּהִגָּה בַחֲנִינָה חֲזָה שֶבְכוּחוֹת הַמְקִיפִים, ה'מקוף
 2 הַקְרוּבִי, הוּא עֲנֵן הַחֲכָמָה שֶבְנַפֵּשׁ, הַהֲבֵרָקָה וְהַנְקוּדָה הַרְאֵשׁוֹנִית שֶל
 3 הָרַעִיּוֹן הַשְּׁכָלִי שֶלְמַעֲלָה מֵהַבְּנָה וְהַשְּׁגָה שֶבְבִינָה, וְהִיתְרוֹן שֶל
 4 חֻכְמָה עַל בִּינָה הוּא פִי, הַהֲבָנָה וְהַשְּׁגָה דְבִינָה הִיא בְּאוֹפֵן
 5 שְׁמִבִּין הָאָדָם דְּבָר שְׁמַחוּץ
 6 לְעֲצָמוֹ, דָּאֵף עַל פִּי שְׁמִבִּינוּ
 7 בְּטוֹב עַד שְׁנִתְאַמַּת אֲצֵלוֹ,²
 8 וְלִמְרוֹת שֶהָאָדָם מִבִּין אֵת הָרַעִיּוֹן
 9 הַשְּׁכָלִי הֵיטֵב עַד כַּדִּי כֵךְ שֶהוּא
 10 מְשׁוֹכְנֵע שֶהֲרַבֵּר נִכּוֹן וְאִמִּיתִי מִכָּל
 11 מְקוֹם, אֵין זֶה בְּאוֹפֵן שֶהוּא
 12 עֲצָמוֹ יוֹדֵע אֵת הַדְּבָר, סוּף סוּף
 13 אֵין זֶה יוֹדֵעַ שֶקְשׁוּרָה כַעֲצֵם מְהוּרָה
 14 אֲלָא רַק שֶהַסְפָּרוֹת הַשְּׁכָלִיּוֹת
 15 מְחִיבִים שֶהוּא כֵךְ כוֹי
 16 וְהַהֲבָנָה, וְהַתְּאֵמָתוֹת שֶבְעַקְבּוּתֵיהָ,
 17 שְׁכָלִית וְלֹא עֲצִמִית. וְלִכֵּן, גַּם
 18 הַבֵּיטוּל שֶנַּעֲשֶׂה עַל יְדֵי זֶה
 19 הוּא בְּאוֹפֵן שְׁנִשְׁאָר
 20 בְּמִצְיָאוֹתוֹ כִּאֲשֶׁר אָדָם מֵתְבַנֵּן
 21 בְּגוֹדֹלַת ה' בְּשִׁכּוֹל, בְּאֲמִצְעוֹת כּוֹחַ
 22 הַבִּינָה וּמִתּוֹךְ הַהֲבָנָה וְהַשְּׁגָה בְּגוֹדֹלַת
 23 ה' הוּא מֵתְבַטֵּל לְאֻלּוּקוֹת, כִּיּוֹן
 24 הַבֵּיטוּל מְבוֹסֵס עַל הַהֲבָנָה, וְגֵדְרָה
 25 שֶל הַהֲבָנָה הוּא שֶהָאָדָם מִבִּין דְּבַר
 26 שֶמַּחוּץ לְעֲצָמוֹ, הַבֵּיטוּל הוּא בְּמִידָה
 27 מְגוּבֵלַת כֵךְ שֶאֵמַנֵּס יִשְׁנֵה הַתְּבַטְלוֹת
 28 אֲבֵל הָאָדָם לֹא יוֹצֵא לְגַמְרֵי מְגֵדְרִי
 29 מִצְיָאוֹתוֹ. וְכַמּוֹכֵן מֵהַמְבּוֹאֵר
 30 בְּחִסְדֵיּוֹת בְּעֲנֵן מַעֲלַת קְלִיטַת דְּבַר
 31 עַל יְדֵי רֵאֵיהָ עַל קְלִיטַת דְּבַר עַל יְדֵי
 32 שְׁמִיעָה, שְׁבִשְׁעָה שְׁשׁוּמַע
 33 אֵיזָה דְּבַר, הִגָּה אָף עַל פִּי
 34 שְׁמִבִּין אֵת הַדְּבָר בְּשִׁכּוֹל הֵיטֵב
 35 וְנִתְאַמַּת אֲצֵלוֹ וְהוּא גַם מְשׁוֹכְנֵע
 36 שֶהֲרַבֵּר נִכּוֹן וְאִמִּיתִי, מִכָּל מְקוֹם,
 37 אֵין זֶה בְּהַתְּאֵמָתוֹת גְּדוֹלָה כָּל
 38 כֵךְ, וְעִידִין הַתְּאֵמָתוֹת מְגוּבֵלַת
 39 וְלִכֵּן הָרִי זֶה פּוֹעֵל אֲצֵלוֹ רַק
 40 בֵּיטוּל חִיצוֹנִי כִלְפֵי גְדוּלַת
 41 וְהַפְּלֵאת הָרַבֵּר שֶשֶׁמַּע, דְּכִיּוֹן שְׁזָהוּ כֵל הַבֵּיטוּל וְכֵל הַתְּפַעּלוֹת מֵהַדְּבַר
 42 רַק מִצַּד הַשְּׁכָל, הָרִי אִם מִיִּשְׁהוּ יִסְבִּיר לוֹ אֵת הָעֵינִין שֶשֶׁמַּע

(28) ראה זח"ב קטז, ב (ברע"מ). (29) פל"ה.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

42 ותזקה כל פך, מפני שהשכל מעלים ומחליש את ההפכה 43 שמצד העצם שהרי הכרה שמצד העצם היא דבר יותר חזק ויותר תקיף 44 מאשר ההבנה שעל ידי השכל. 45 והנה, אף שעקר ענין ההפכה שלמעלה מההבנה הוא מצד 46 העצם ולא מצד השכל, כמבואר 47 לעיל אף על פי כן, גם 48 כשההפכה באה בתהליך של 49 מלמטה למעלה, היינו 50 שההתחלה היא בהבנה שלמטה 51 מהכרה ורק אחר כך בא לידי הכרה 52 שלמעלה מהבנה, כך שלאחר 53 שמבין ומשיג את הדבר 54 בהבנה שכלית אזי בא לידי 55 הפכה שלמעלה מהשכל, הנה גם 56 הפכה זו שהיא בהמשך להבנה 57 ובמובן מסוים מבוססת על השכל 58 היא בהתאמתות גדולה יותר 59 מאשר הקליטה והתפיסה שכולה 60 על ידי השגה ואין בה הכרה כלל. 61 וכל זה הוא בהפכה, שבכל 62 אופן נעלית מהבנה ועל אחת 63 כמה וכמה כמו שהיא בראיה 64 הנעלית לא רק מההבנה, מצד מעלת 65 הראיה על השמיעה, אלא נעלית אפילו 66 מההכרה וראיה לענין זה, כולל גם 67 ראית השכל, כמאמר³² 68 חכמינו ז"ל בגמרא אינהו חכם 69 הרואה את הנולד, הרי שיש 70 קשר ושייכות בין חכמה לראיה, 71 וכפירוש רבינו הזקן³³ 72 שרואה החכם כל דבר איך 73 נולד ונתהיה על ידי הקדוש-ברוך- 74 הוא מאין לא דבר ליש ומציאות, 75 והרי ההתהוות יש מאין 76 אינה בחיק הנבראים והיא דבר 77 שנברא לא מסוגל לעשות ואפילו לא 78 להבין כיצד הוא נעשה על ידי הבורא, 79 שזהו ענין שלמעלה מהשגה 80 לגמרי, אלא שלמרות שההתהוות 81 יש מאין לא נתפסת בשכל, החכם 82	1 מציאות אמיתית מלבדו הנה זו היא מדריגת החכמה, שזהו 2 תפיסה ברמה כזו של ראייה בעין השכל שהיא ענין שלמעלה מהשכל, 3 למעלה מהבנה וקליטה שכלית רגילה (השייכת לבינה, כוחות פנימיים) כי 4 אם שרואה ומפיר את הדבר כו' והדבר מתאמת אצלו בהתאמתות 5 מוחלטת ולכן גם הביטול הוא ביטול 6 מוחלט, כמבואר לעיל. 7 וענין בחינה זו של חכמה 8 שבנפש, בחינת חיה שהיא מהכוחות 9 המקיפים בעבודה הרוחנית שהאדם 10 עובר את ה' הוא כמאמר רבינו 11 הזקן³⁰ שאיש ישראל כל יהודי 12 אינו רוצה ואינו יכול חס 13 ושלום להיות נפרד מאלקות. 14 שהוא ענין שלמעלה מהשכל 15 והשגה³¹, כמעלת הראיה על 16 השמיעה. 17 ויובן המעלה המיוחדת של ענין 18 הראיה מפת ההפכה (שהוא 19 כוח ההכרה במורגש יותר בנפש 20 האדם מראיה), דהנה, עיקר 21 ענין ההפכה אינו מצד 22 ההשגה, ההבנה השכלית אלא 23 שמפיר עצם הענין שהוא פך 24 כו'. וכמו למשל שרואים בן 25 קטן שמפיר את אביו, שאין 26 זה באופן שיש לו ראיה 27 הכחה על פי שכל שהוא 28 אביו, שהרי הבן הוא קטן ביותר 29 ועדיין אין לו שכל כלל ולכן 30 בוודאי ההכרה לא נובעת מההבנה, 31 אלא זוהי הפכה עצמית 32 שקשורה בעצם מהותו, ולכן יש לו 33 לבן הקטן שקשור באביו בהכרה 34 עצמית געגועים גדולים 35 והמשכה משיכה עצמית 36 לאביו, מה שאין פן 37 כשנעשה אותו הבן גדול, ויש 38 לו שכל והבנה שזהו אביו 39 כו', ולהכרה עצמית שהייתה לו 40 בקטנותו נוספה הבנה שכלית בכך 41 שזהו אביו אין ההמשכה המשיכה של הבן להתקרב לאביו גדולה

(30) ראה אג"ק אדמו"ר מהוריי"צ ח"ד ע' שפד (הועתק ב"היום יום" כה תמוז). ע' תקמו (הועתק ב"היום יום" כא סיון).
 ד"ה באתי לגני ה'ש"ת פ"ג"ד (ספר המאמרים ה'ש"ת ע' 115. ע' 117). ועוד. (31) ראה תניא פ"ח. (32) תמיד לב, א.
 (33) תניא פ"ג (סא, ב).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 הכתוב "ראשית חכמה יראת ה'", והכוונה ל'ראשית' במובן של התחלה, היינו
 2 שהחכמה היא התחלה של הספירות שאחריה, ספירת הבינה והספירות
 3 שאחריה הם כוחות פנימיים ולא מקיפים לפי שיש לה לספירת החכמה
 4 שייכות להשתלשלות שאר הספירות של 'סדר השתלשלות' שמהחכמה
 5 ומטה יותר מאשר השייכות
 6 לבחינת הפתח, כתר עליון
 7 שלמעלה מהחכמה, כי ה'כתר' הוא
 8 'מקיף' לגמרי ('מקיף הרחוק') ואילו
 9 החכמה היא מקיף השייך אל הפנימי
 10 ('מקיף הקרוב') וכפי שממשך ומבאר.
 11 והענין בזה, דאף על פי
 12 שבחינת הראיה דחכמה היא
 13 למעלה מהשכל וההשגה
 14 ומדובר על קליטת ותפיסת הדבר
 15 באופן יותר עמוק מאשר בקליטה
 16 ותפיסה שעל ידי ההבנה, ולמעלה
 17 מהפילים, ובנוסף לכך חכמה היא
 18 אור שלמעלה מההגבלה וההגדרה
 19 שמצד הכלים (וענין הכלים מתחיל
 20 בעיקר מבינה) ועל ידי
 21 הראיה בחכמה נעשה אצל האדם
 22 ביטול במציאות של יציאה
 23 מוחלטת מגדרי מציאותו, למעלה
 24 מביטול היש שעל ידי תפיסה
 25 והשגה על ידי הבינה, שהביטול
 26 הוא דבר נוסף על מציאותו
 27 ומציאותו לא בטלה לגמרי, מכל
 28 מקום, יש לה לחכמה שייכות
 29 להשגה ולכלים וכאמור החכמה
 30 היא התחלת הספירות ושייכת ל'סדר
 31 השתלשלות', ויש בזה בעבודת
 32 האדם באופן של חכמה סדר
 33 מסודר והילוף והתעלות הדרגתית
 34 מלמטה למעלה, שעל ידי
 35 הבנה וקליטה על ידי השכל בא
 36 להפירה בה תפיסה וההתאמות
 37 יותר נעלית מהבנה שכלית רגילה, ועל ידי ההפירה מתעלה לדרגה נוספת
 38 עד אשר בא לבחינת ראיה שהיא הדרגה של החכמה עצמה.
 39 וזהו האמור לעיל אודות ענין החכמה שמצד אחד היא למעלה מהשכל
 40 (וענין ההבנה וההשגה מתחיל בבינה) ומצד שני יש לה שייכות מסוימת
 41 לשכל הוא גם התוכן הפנימי מה שגמרי³⁴ בפסוק ראשון של קריאת
 42 שמע ישראל וגו' הני' אחד, והכוונה היא שגם הביטול

1 שכלית. ולכן הרי זה הבנת הדברים ברמה של ראייה פועל אצלו
 2 ביטול במציאות ממש, כמבואר לעיל שזהו ההבדל בין חכמה לבינה
 3 דכאשר מבין ומשיג את הדבר הבנה והשגה שכלית, שזהו
 4 באופן שהדבר המובן הוא ענין בפני עצמו נפרד מהאדם עצמו
 5 שמהוין לו, הנה זה פועל
 6 באדם המבין רק ביטול חיצוני,
 7 ביטול היש ביטול הישות שלו
 8 בלבד, מה שאין בן ענין
 9 הראיה שאינו מצד השכל
 10 אלא ענין עצמי שלמעלה מהשכל
 11 (ולמעלה אפילו מענין ההכרה), הנה
 12 על ידי זה מתבטל האדם
 13 'הרואה' ממצייאותו לגמרי,
 14 ואין זה באופן שצריך כדי
 15 לקלוט את הדבר ברמה כזו, באופן של
 16 ראייה, לציר ולתאר לעצמו את
 17 הענין בשכלו לפרטיו, כפי
 18 שנדרש בקליטת ותפיסת דבר על ידי
 19 השכל העיון וה'ציר' בפרטים מבינים
 20 את הדברים טוב יותר ובעומק יותר,
 21 אבל בראיה של החכמה אין 'ציר'
 22 בפרטים ולא הבנת הפרטים מחזקת את
 23 השייכות לענין ואת ההתאמות שלו
 24 כי הוא רואה את עצם הדבר,
 25 ומתבטל ממילא במציאות
 26 ממש. וכיין שמתבטל
 27 במציאותו לגמרי, באופן של
 28 יציאה ממדידה והגבלה,
 29 התעלות מעל כל הגדרים וההגבלות
 30 של מציאותו שהרי הביטול שלו הוא
 31 ביטול מוחלט, ביטול במציאות,
 32 למעלה מהפילים שנועדו להגביל,
 33 לכן נקרא ענין החכמה, בחינת
 34 חיה שבנפש האדם, בשם מקיף.
 35 (ה) אמןם בחינה זו בחינת מקיף
 36 חכמה, מדריגה בנפש האדם אף שהיא
 37 אכן מהכוחות המקיפים, בכל זאת היא רק בחינת מקיף הקרוב
 38 שכאמור איננה מושללת לגמרי משייכות להתלבשות פנימית, אלא שיש לה
 39 שייכות לבחינת נפש רוח ונשמה שהם הכוחות הפנימיים (השכל,
 40 הרגש והמעשה). וכמו שהוא בספירות, והדברים כפי שהם בנפש
 41 האדם דומים לעניינים אלה כפי שהם בספירות העליונות (שמהם נשתלשו
 42 כוחות הנפש) שהחכמה ספירת החכמה נקראת ראשית כנרמו בלשון

ביאור בדרך אפשר

1 דָּאָחַד כּוֹי', הביטול של העולמות וכל הנבראים לאחדות ה', עם היותו
 2 ביטול נעלה ועמוק ביותר, בכל זאת יש לו שְׁיִיכוּת לְשִׁמְעוּ, במובן של
 3 התבוננות שְׁהוּא עֲנִין הֶהְבְּנָה וְהִשְׁגָּה³⁵. וְהִגֵּם שֶׁהִבִּיטוּל שעליו
 4 מדובר בפסוק ראשון של שמע הוא בִּיטוּל בְּמִצִּיאוֹת, ביטול מוחלט
 5 עד כדי אבדן המציאות (כמבואר
 6 בחסידות שהביטול של 'שמע' הוא
 7 'יחודא עילאה' אחדות ה' ברמה
 8 עליונה, ביטול במציאות, ואילו
 9 הביטול של 'בורך שם' הוא 'יחודא
 10 תתאה' אחדות ה' ברמה תחתונה,
 11 ביטול היש בלבד) מְפַל מְקוֹם, על
 12 אף שהביטול של 'שמע' הוא ביטול
 13 במציאות הֲרִי יֵשׁ מָה אִיוּו שְׁהִיא
 14 מציאות של נבראים שְׁמַתְבְּטֵל,
 15 כִּי, פְּאֶשֶׁר אֵין שׁוּם מִצִּיאוֹת
 16 כְּלָל, לא שְׁיִיף בִּיטוּל כי אין מה
 17 שִׁתְבַטֵּל, וְרַק פְּאֶשֶׁר יֵשׁ דְּבַר
 18 מָה, אֲזִי שְׁיִיף עֲנִין הִבִּיטוּל
 19 ונמצא שזהו ביטול שעם כל מעלתו יש
 20 לו שייכות כלשהי למציאות הנבראים,
 21 ולכן זהו ביטול שיש לו שייכות
 22 ל'שמע', הבנה והשגה, שהנבראים
 23 משיגים את גדולת ה' ('שמע') ועל ידי
 24 זה הם מתבטלים אליו וכך נפעל ענין אחדות ה' ('ה' אחד').

25 וְזֵהוּ גַם מָה שֶׁנֶּאֱמַר³⁶ באיוב וְהִחֲכַמָּה מֵאֵין תְּמַצָּא, שְׁמוּרָה
 26 עַל שְׁנֵי עֲנִינִים, דְּמַחֲד גִּיסָא מַצַּד אַחַד הֶהְתַּגְלוּת שֶׁל הַחֲכַמָּה הֲרִי
 27 זֶה בְּדֶרֶךְ מִצִּיאַה, וְהִינֵנוּ, שְׁאִין בְּזַה שִׁינֵי לגבי כפי שהיה
 28 במקורו קודם הגילוי, רַק הֶעֱבַרְתָּ רְשׁוּת שְׁקוּדִם היה ברשות שרשו
 29 ומקורו, וכעת החכמה מאירה בגלוי במקומה, וזו מה שהחכמה היא למעלה
 30 מ'סדר השתלשלות' ושייכת לכוחות מקיפים שלמעלה משאר הספירות
 31 וְלֵאדִּירָךְ גִּיסָא, מצד שני פסוק זה רומז כי הַחֲכַמָּה הִיא מֵאֵין
 32 תְּמַצָּא, אמנם היא באה ונמשכת ומתגלה מהאין אֲבָל אֵינָה בְּחִינַת
 33 הָאֵין עֲצָמוּ וזהו הענין השני שבחכמה שמכל-מקום יש לה שייכות
 34 מסוימת להבנה והשגה, כוחות פנימיים ולכן היא 'ראשית' והתחלה לספירות,
 35 כמבואר לעיל, וכיוון שהחכמה נמשכת ('תימצא') מהאין, איננה האין עצמו.
 36 וְכִמוּ שֶׁנֶּתְפָאֵר לְעִיל³⁷ במאמר דיבור המתחיל 'זוהי כאשר ירים משה
 37 ידו' שנאמר בפורים שנה זו, תש"ל, שְׁיִשׁ שְׁתֵּי בְּחִינּוֹת אֵין, הָאֲחַת
 38 הוּא הָאֵין הֶעֱצָמִי, האין האמיתי, שבא לפני היש והוא כמובן למעלה
 39 מהיש וְהַשְׁנִיָּה הוּא הָאֵין הַבָּא לְבָרַר אֶת הַיֵּשׁ, וְכִיּוֹן שֶׁבָּא
 40 לְבָרַר אֶת הַיֵּשׁ הֲרִי הוּא בָּא לְאַחֲרֵי הַיֵּשׁ, וְהִינֵנוּ, שֶׁהַיֵּשׁ

ביאור בדרך אפשר

קוּדִם לוֹ ל'אין' המברר את היש גַּם בְּמַעֲלָה וּמְדַרְיָגָה כּוֹי'.
 וכפי שמבואר בחסידות, וגם במאמר הנזכר, הביטול של הישות והמציאות
 נקרא 'אין' ומצינו שענין זה של 'אין' שייך במיוחד לחכמה ואם כן לכאורה
 בחכמה יש תכלית הביטול, אבל מצד שני האין של החכמה אינו האין
 האמיתי שממנו התהווה היש אלא
 האין הבא לבטל את היש. והאין הזה,
 הבא לבטל את היש, שלא תהיה בו
 תחושה של ישות ומציאות, בא לאחר
 שהיש כבר קיים ואם כן היש קודם לו
 (וכפי שמבואר במאמר הנזכר זו לא
 קדימה רק בדרך של 'סיבה ומסובב',
 היינו שאם היש הוא הסיבה והגורם
 לבוא ולמציאותו של אין זה, מובן
 שהיש קודם לאין אבל עדיין ייתכן
 שבמעלתו וחשיבותו האין יותר נעלה
 מהיש (וכפי שמוכן מכך שהאין אכן
 פועל את ביטולו של היש) אלא היש
 קודם לאין זה גם במעלה כי שורש
 היש הוא למעלה משורש האין המבטל
 אותו), וזה עניינו של ה'אין' של בחינת
 החכמה שהוא אכן 'אין' ובכוחו לפעול
 את ביטול היש אבל הוא אין שבא
 אחרי היש ואין שהיש קודם לו ונעלה

ממנו. וְזֵהוּ עֲנִין בְּחִינַת הַחֲכַמָּה, וכמאמר זוהרה דְּבַחֲכַמָּה
 אַתְבְּרִיר³⁸, ענין הביוררים הוא באמצעות החכמה (וכך מבואר בלקוטי
 תורה' לאדמו"ר הזקן (פרשת ויקרא): "... בחכמה אתביררו שחכמה הוא
 המברר כל הביוררים להפריד הטוב מן הרע. והנה על דרך משל אדם המברר
 אוכל מתוך פסולת או פסולת מן האוכל הרי אין מהותו נמצא בהמתברר כי
 אם רק שעל ידו נעשה הביורר. וכן על דרך משל הביורר של הגבינה מה
 שנברר האוכל מתוך הפסולת הדיינו מן הקום ומי חלב ונעשה גבינה והיינו
 על-ידי עור הקיבה שנותנים בה כידוע. והנה עצמיות הטעם של עור הקיבה
 אינו נמצא ונרגש לא בהגבינה ולא בהקום... אף-על-פי-כן הוא פועל הביורר
 שמתברר האוכל מהפסולת וישתנה למעלותא. וכך הוא עניין בחכמה
 אתביררו שמברר הביוררים שיהיה נפרד הטוב מן הרע. מה שמקודם היה
 הטוב מעורב ברע לכן לא היה בו טעם על דרך משל ועל-ידי החכמה נעשה
 הביורר ויופרדו הסיגים והפסולת אז נתגלה הטוב כו'. וזהו גם כן ענין המלח
 שהמלח מפליט הדם מן הבשר שמברר הפסולת מן האוכל לפי ששורשו
 מגבורות דאבא [בחינת החכמה נקראת 'אבא'] דבכחמה אתביררו ולכן אף
 שבעצמו אין בו טעם, עם כל זה הוא פועל טעם בהבשר. על דרך הביורר
 וטעם הגבינה על-ידי המחבץ כו'") שְׁזָדָהוּ עניין ה'אין' שבחכמה הפועל את

(35) ראה מאמרי אדה"ז תקס"ג ח"ב ע' תרעז. ובכ"מ. (36) איוב כה, יב. (37) ד"ה וְהִי' כאשר ירים משה פ"ח (ספר המאמרים תש"ל ע' רכד). (38) ראה זח"ב (היכלות) רנד, סע"ב. ע"ח שער ח (שער דרושי נקודות) פ"ו. שער יח (שער רפ"ח ניצוצין) פ"ה. שער לט (שער מ"ן ומ"ד) דרוש א. תניא אגרת הקודש סכ"ו (קמד, ב). סכ"ח.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 הברור הוא בְּחִינַת הָאֵין שֶׁבָּא לְבָרַר אֶת הַיֵּשׁ, ובא לאחר היש
 2 וְאֵינוֹ בְּחִינַת הָאֵין הַעֲצָמִי האין האמיתי שקודם ליש.
 3 וְלִמְעַלָּה מִזֶּה למעלה מבחינת החכמה שהיא 'מקיף הקרוב', השייך אל
 4 הפנימי, בחינת חיה שבנפש האדם, כמבואר לעיל באריכות, הוא בְּחִינַת
 5 מְקִיף הָרְחוֹק, שלא שייך כלל
 6 לכוחות פנימיים וּבְכָל־לוֹת עניין
 7 'מקיף הרחוק' כפי שהוא למעלה
 8 באלוקות הוא בְּחִינַת הַפְּתָר 'כתר'
 9 עליון שלמעלה מעשר הספירות
 10 שֶׁבָּאֵין עֲרוֹף לְגַמְרֵי מַקְלָלוֹת
 11 הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת, הנעלה מהמדריגות
 12 של 'סדר השתלשלות' שתחילתו
 13 בעיקר בחכמה, לאין שיעור, ללא כל
 14 יחס והשוואה, וְעֵנִינוּ של 'מקיף'
 15 הרחוק' בְּעִבּוּדָה הרוחנית שהאדם
 16 עובד את ה' הוא הַבִּיטוּל שהאדם
 17 מתבטל לאלוקות דְּבִחִינַת
 18 הַיְחִידָה שבנפש שֶׁהוּא עֵנִין
 19 הַמְּסִירַת נַפְשׁ, שֶׁזֶהוּ אֲמִיתִית
 20 עֵנִין הַבִּיטוּל, שֶׁאֵין זֶה בְּאֹפֶן
 21 שֵׁישׁ מְצִיאוֹת דְּבַר מָה שֶׁהוּא
 22 בְּטָל, אֲלֵא הַבִּיטוּל הוא עמוק
 23 ואמיתי עד כדי כך שמלכתחילה אֵין
 24 כָּאֵן מְצִיאוֹת כָּל־ל שֶׁתִּתְבַּטַּל
 25 ('ס'איז ניטאָ ווער סיזאל
 26 בְּטָל ווערן אין מי שיתבטל),
 27 וְהַיְיִנוּ, שֶׁהַבִּיטוּל דְּחֻקָּה
 28 הוא כְּמוֹ הַבִּיטוּל דְּאָחַד, שבו
 29 מדובר בכתוב "שמע ישראל... ה'
 30 אחד" שֵׁישׁ מְצִיאוֹת שֶׁל שְׂבָעָה
 31 רְקִיעִים וְאָרְץ שֶׁמִּסְפָּרם ביחד הוא
 32 שמונה והם רמוזים באות ח' של המלה
 33 'אחד' וְאָרְבַּע רוחות הָעוֹלָם
 34 הרמוזים באות ד' של המלה אחד/
 35 וכולם בטלים לאלופו של עולם הנרמז
 36 באות א' של 'אחד', אֲלֵא שֶׁהֵם
 37 בְּטָלִים כו',³⁹ אָבֵל עֵנִין
 38 הַמְּסִירַת נַפְשׁ נובע מביטול
 39 לאלוקות ברמה גבוהה לאין שיעור,
 40 הוא כְּמוֹ בְּחִינַת יְחִידָה⁴⁰ אחדות ה' ברמה של 'יחיד' היינו שמלכתחילה
- אין מציאות של נבראים כלל, שֶׁזֶהוּ גַם עֵנִינָה שֶׁל בְּחִינַת הַיְחִידָה,
 שְׂחִבּוּקָה וְדְבּוּקָה בְּךָ יְחִידָה לְיַחֲדָךָ⁴¹, כנוסח ה'הושענות' לחג
 הסוכות, היינו דבקות מוחלטת וביטול מוחלט של הנשמה לאלוקות
 וְכַלְשׁוֹן הַרְשָׁבִי שֶׁאֵמַר עַל עֲצֻמוֹ בְּחֵד קְטִירָא אֲתַקְשְׁרָנָא⁴²,
 בקשר אחד אני קשור [עם הקדוש]
 ברוך-הוא] בִּיה אֲחִידָא בִּיה
 לְהִיטָא כו',⁴³ בו אני אחוז ובו אני
 להוט, וזהו ביטול לאלוקות בדרגה זו
 שמלכתחילה אין מציאות יש
 המתבטלת.
 ובבְּחִינַת הָאֵין הרי מבין שתי
 בחינות האין האמורות לעיל, האין
 העצמי והאין המבורך הרי זה הָאֵין
 הַעֲצָמִי, שֶׁהוּא לְמַעַלָּה
 מֵהָאֵין שֶׁבָּא לְבַטֵּל אֶת הַיֵּשׁ
 כו'.
 וְהִנֵּה כְּשֶׁם שֶׁכֵּל הַבְּחִינּוֹת
 הַנִּלְ (כוחות פנימיים, כוחות
 מקיפים משני הסוגים, מקיף הקרוב
 ומקיף הקרוב וכוחות נעלים עוד יותר)
 יִשָּׁנִים בְּנַפְשׁ הָאֱלֹקִית, כמבואר
 לעיל באריכות, כְּמוֹ כֵּן יִשָּׁנִים כָּל
 בְּחִינּוֹת אֵלוֹ לְמַעַלָּה באלוקות,
 כפי שממשך ומפורט. דְּהַנֵּה⁴⁴,
 שֵׁם הַיְיִ, שֶׁהוּא שֵׁם
 הַמְּפֹרָשׁ⁴⁵ וְשֵׁם הַמְּיֻחָד⁴⁶,
 ולכן הוא שם נעלה יותר מכל שאר
 השמות יֵשׁ בוֹ אֲרַבַּע אוֹתִיּוֹת,
 שֶׁלֹּשׁ אוֹתִיּוֹת ה' ו' ה', שֶׁהֵם
 כְּנֶגְדַת נַפְשׁ רֹחַ וְנִשְׁמָה, הכוחות
 הפנימיים של שכל (בינה), מידות
 ומעשה וְהָאוֹת י' שֶׁבְּרֵאשׁ
 הַתִּיבָה האות הראשונה של המילה
 של שם זה שֶׁהִיא בְּחִינַת נְקוּדָה
 לְבַד, מְרַמֶּזֶת לְחֻקְמַתּוֹ יִתְבַּרֵךְ
 שהיא כוח 'מקיף', אבל הוא 'מקיף'
 הקרוב' שיש לו שייכות לפנימי.
 וְהַקוֹץ שֶׁעַל הַיְיִד בראש האות
 רומז לְבִחִינַת רְצוֹן הָעֲלִיּוֹן
 בְּרוּךְ הוּא (בְּחִינַת הַפְּתָר), כְּמוֹבְאָר בְּאֲגָרַת

(39) ראה סמ"ק סימן ב. הובא בבית יוסף או"ח סימן סא (ד"ה כתב סמ"ק). ש"ע ודאדה"ז או"ח שם סעיף ו. (40) ראה תו"א וראו נה, ב ואילך. (41) נוסח הושענות (יום ג'). (42) זהר ח"ג רפח, א (אדר"ו). (43) שם רצב, ב. (44) ראה גם לקו"ת פ' ראה כז, א. ובכ"מ. (45) סוטה לח, א. סנהדרין ס, א. רמב"ם הל' יסוה"ת פ"ו ה"ב. (46) סוטה וסנהדרין שם. וראה פירוש

ביאור בדרך אפשר

1 הַתְּשׁוּבָה⁴⁷. וְהֵינּוּ, שְׁהִיּוּ"ד בחינת החכמה היא בְּחִינַת מְקִיף
 2 הַקְּרוֹב, שְׁהוּא בְּקִירוֹב לְהַכְחוֹת, הַפְּנִימִיִּים, שְׁמֵאִיר בְּהֶם, 'מְקִיף'
 3 שִׁישׁ לוֹ שִׁיכוֹת אֶל הַפְּנִימִי בִּאֹפֶן כּוֹה שְׁהוּא מֵאִיר בְּפִנְיָמוּ וְיֵשׁ לוֹ פְּעוּלָה
 4 וְהַשְּׁפָעָה עַל הַפְּנִימִי שְׁזָהוּ עֵנִין זֶה שֶׁהַחֲכֵמָה שְׁהִיא 'מְקִיף' מֵאִירָה בְּכוֹחוֹת
 5 הַפְּנִימִיִּים מִסְבִּיר גַּם מַה שְׁהִיּוּ"ד
 6 נִמְשָׁקֶת וְיורדת ממדריגתה בתור
 7 'מְקִיף' וּפּוֹעֵלֶת וְיֵשׁ לָהּ הַשְּׁפָעָה גַּם
 8 בְּשִׁלְשׁ הָאוֹתִיּוֹת ה' ו' ה',
 9 כְּמוֹכֵן מֵהַמְּבּוֹאֵר בַּתְּנַיָּא⁴⁸
 10 שְׁשֵׁם הַהוֹי' פִּירוּשׁוֹ שְׁהַקְרוֹשׁ-
 11 בְּרוּךְ-הוּא מְהִינָה בִּאֲמֻצְעוֹת שֶׁם זֶה
 12 אֶת הַכֹּל מֵאֵין לֹא דָבָר, הָעֵרֵר
 13 הַמְצִיאוֹת לִישׁ מְצִיאוֹת, וְהִיּוּ"ד
 14 שְׁבִרָאשׁ הַמִּילָה הוֹי' מְשֻׁמָּשֶׁת עַל
 15 הַפְּעוּלָה שְׁהִיא בְּשִׁלְשׁוֹן הַהוּ
 16 וְתַמִּיד (שְׁזָהוּ הַקְּבִיעוּת וְהַתְּתַמָּה
 17 עֵנִין הָעֵדָר הַשִּׁנּוּי, שְׁהוּא עֵנִין
 18 מִיּוֹחַד בְּאֻלּוֹקוֹת כְּמוֹ שְׁנֵאָמְרָ⁴⁹
 19 בְּנִבְוֹאת מֵלֹאכִי אֲנִי הַהוֹי' לֹא
 20 שְׁנִיתִי), כְּפִדְרִישׁ רִשְׁ"י עַל
 21 פְּסוּק⁵⁰ כִּכָּה יַעֲשֶׂה אִיּוֹב כָּל
 22 הַיָּמִים זֶה לְשׁוֹנוֹ: "כִּמוּ הִיָּה עוֹשֶׂה
 23 מֵחַר כִּשְׁכַּחַת בְּדַבְּרֵי הַהוּוּה וְתִדְרִי,
 24 פְּעַמִּים שְׁכַחַת כּוֹ לְשׁוֹן עֵבֵר וּפְעַמִּים
 25 לְשׁוֹן עֵתִיד". אֲבָל בְּעוֹד שְׁהֵאֹת ו'
 26 שְׁבִרָאשׁ הַמִּילָה, עַל אֵף שְׁהִיא עֵנִין
 27 נִפְרַד מִשְׁלוֹשׁ הָאוֹתִיּוֹת, יֵשׁ לָהּ שִׁיכוֹת
 28 אִיתָם וְהַשְּׁפָעָה עֲלֵיהֶן, הִרִי הַקְּוֹצוֹ
 29 שֶׁל יו"ד, בְּחִינַת הַכְּתָר
 30 שֶׁלִּמְעַלָּה מֵהַחֲכֵמָה, וְהֵאֻפֶּן שְׁבּוּ הִיא
 31 בְּשֵׁם הוֹי' הוּא שְׁרָק נִרְמָזוּ הַקּוּן
 32 בְּהִיּוּ"ד, וְהֵינּוּ, שְׁאֵינּוּ הַקּוּן
 33 שֶׁעַל גְּבִי הַיּוֹד בְּחִינַת מְצִיאוֹת
 34 אֲפִילוֹ לְגַבִּי הִיּוּ"ד שְׁהִיא
 35 בְּחִינַת נְקוּדָה לְבַד, הִרִי זֶה
 36 בְּחִינַת מְקִיף הַרְחוֹק שְׁאֵין לוֹ שִׁיכוֹת לְפִנְיָמוּ כִּלְל. וְכְּמוֹכֵן הֵיחֵס בֵּין
 37 הַכוֹחוֹת הַפְּנִימִיִּים לְמְקִיף הַקְּרוֹב וְלְמְקִיף הַרְחוֹק כְּפִי שְׁהוּא בְּשֵׁם הוֹי' הָאִמּוֹר
 38 לְעִיל, יוֹב גַּם מְמַמּוֹ שְׁהוּא בְּנִפְשׁ הָאָדָם שֶׁגַם יֵשׁ אֶת הַחֲלוּקָה
 39 הָאִמּוּרָה שֶׁל כּוֹחוֹת פְּנִימִיִּים, וְשֵׁנִי סוּגִים שֶׁל כּוֹחוֹת מְקִיפִים [שְׁגַם בְּהַ
 40 בְּנִפְשׁ הָאֻלּוֹקִית יִשְׁנָם אֲרַבְּעֵ אֹתִיּוֹת שֵׁם הַהוֹי', שְׁהִרִי בְּמִתְּנֵן

ביאור בדרך אפשר

1 תוֹרָה כְּתִיב⁵¹ בְּתוֹרָה פְּנִינִים בְּפְנִינִים דְּבַר הַהוֹי' עֲמֹכָם, הִרִי מְפּוֹרֵשׁ
 2 שְׁבִנִי יִשְׂרָאֵל זְכוּ שֵׁשׁ הוֹי' יִתְגַּלֶּה לָהֶם וְיֵאִיר בְּהֶם וְיִכְמוּ שְׁנֵאָמְרָ⁵² עוֹד
 3 בְּמִתְּנֵן תּוֹרָה אֲנִכִי הַהוֹי' אֶלְקִיךָ, דְּבְחִינַת הַהוֹי' נִמְשָׁף וְמֵאִיר בְּכָל
 4 אֶחָד מֵיִשְׂרָאֵל בְּבְחִינַת פְּנִינִים הֵינּוּ בְּפִנְיָמוּת (כְּמִבּוֹאֵר בְּלִקוּטֵי
 5 תוֹרָה פְּרָשֶׁת רָאָה⁵³) וְלֹכֵן גַּם
 6 בְּנִפְשׁ הָאֻלּוֹקִית יֵשׁ, כְּמוּ בְּשֵׁם הוֹי',
 7 חֲלוּקָה זֹו שֶׁל כּוֹחוֹת פְּנִימִיִּים וְכוֹחוֹת
 8 מְקִיפִים וּבְמְקִיפִים עֲצַמָם שְׁנֵי סוּגִים,
 9 וְלֹגְבֵי כּוֹחוֹת נִפְשׁ הָאָדָם מְבּוֹאֵר],
 10 גּוֹדֵל הַחֲלוּקָה הַהִבְדֵּל הַגְּדוּל
 11 שְׁבִינֵן חֲכָמָה מְקִיף הַקְּרוֹב, בְּחִינַת
 12 חִיָּה, שְׁהִיא בְּעֵרֶף לְהַכְחוֹת שִׁישׁ
 13 לָהּ יֵחֵס וְשִׁיכוֹת לְכוֹחוֹת הַפְּנִימִיִּים,
 14 לְבְחִינַת הַרְצוֹן, שְׁבִאֵין עֵרוֹף
 15 לְגַמְרִי, וְהַהִבְדֵּל בֵּין חֲכֵמָה שִׁישׁ לָהּ
 16 שִׁיכוֹת לְכוֹחוֹת הַפְּנִימִיִּים לְכוֹחַ הַרְצוֹן
 17 שְׁהוּא עֵנִין מְקִיף הַרְחוֹק
 18 שְׁמוּשֶׁל לְחֻלוּטֵין מֵהַתְּלַבֵּשׁוֹת פְּנִימִית
 19 (וְלֹכֵן הוּא כּוֹחַ כִּלְלִי שֶׁלֹּא מֵתְלַבֵּשׁ
 20 בְּאֵבֶר פְּרִשִׁי מֵאֲבִיר הַגּוּף אֲלֵא פּוֹעֵל
 21 בְּכֹל הַגּוּף בְּשׁוּוֹה, הוּא הַבְּדֵל לֵאמֹן
 22 שִׁיעוֹר, לֵלֵא כֹל יֵחֵס וְהַשׁוּוֹאָה וְעַל
 23 אַחַת פְּמָה וְכַמָּה בְּחִינַת
 24 הַתְּעַנּוּג וְאֵם כּוֹחַ הַרְצוֹן רְחוֹק
 25 וּמְבּוּדֵל מֵהַחֲכֵמָה לֵאמֹן שִׁיעוֹר וּבֵאִין-
 26 עֵרוֹךְ, קִלְ-יּוֹמֵר שֶׁהַדְּבָרִים נְכוּנִים לְגַבִּי
 27 כּוֹחַ הַתְּעַנּוּג שְׁהוּא כּוֹחַ כִּלְלִי מְקִיף
 28 וְנִמְצָא עֲמוֹק בְּנִפְשׁ עוֹד יוֹתֵר מֵהַרְצוֹן
 29 וּבְוֹדֵאֵי רִיחּוֹק הָעֵרֶף בֵּין הַחֲכֵמָה
 30 לְתַעַנּוּג הוּא לֵאמֹן שִׁיעוֹר וּבֵאִין-עֵרוֹךְ.
 31 ז) אֲמַנָּם אֵף שְׁבְחִינַת הַרְצוֹן
 32 הוּא לְמַעְלָה לְגַמְרִי מֵהַכְחוֹת
 33 הַפְּנִימִיִּים (הַשְּׁכֵל, הַמִּדּוֹת וְהַמְעַשֶׂה)
 34 וְאֲפִילוֹ נַעֲלָה וְנִבְדֵּל לְגַמְרִי מֵהַחֲכֵמָה
 35 שְׁהִיא 'מְקִיף הַקְּרוֹב', מְפָל מְקוֹם,
 36 הִרִי הוּא כּוֹחַ הַרְצוֹן שְׁבִנִפְשׁ מֵאִיר וְנִמְשָׁף וְיֵשׁ לוֹ פְּעוּלָה וְהַשְּׁפָעָה
 37 בְּכָל הַכְחוֹת וְאֲבִירֵי הַגּוּף⁵⁴, וְנִמְצָא שְׁהוּא 'מְקִיף' הַמֵּאִיר וּפּוֹעֵל
 38 בְּפִנְיָמוּ שְׁמֵשׁוּם זֶה מֵאֲחַר שְׁסוּף סוּף יֵשׁ לְרַצוֹן הַשְּׁפָעָה יִשִּׁירָה וּפְעוּלָה
 39 בְּאֲבִירֵי הַגּוּף יֵשׁ תּוֹקֵף וְחִלְשׁוֹת בְּהַרְצוֹן, לְפַעְמִים הַרְצוֹן חֲזוֹק וְתַקִּיף
 40 לְפַעְמִים הַרְצוֹן חֵלֶשׁ, כִּי אֲרַתּוֹ וּפְעוּלָתּוֹ בְּאֲבִירֵי הַגּוּף אֵינְנָה בְּאוֹתָהּ מִידָה

שער יט (שער שם בן ד'). שערי אורה (להר"י גיקטליא) שער ה. ובכ"מ. (47 פ"ד. 48) שער היחוד והאמונה פ"ד (עט, א).
 (49) מלאכי ג, ו. 50) איוב א, ה. 51) ואתחנן ה, ד. 52) יתרו כ, ב. ואתחנן ה, ו. 53) בתחילתו. 54) ראה לקו"ת נשא כד, א. ובכ"מ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 תמיד וּבְיַחַד עִם זֶה, שמצד אחד הדבר מוכיח לכאורה על קשר מסויים
- 2 של הרצון עם הכוחות הפנימיים שכן מלובשים באברים הפרטיים, מצד שני
- 3 הַרְי הוּא כוח הרצון לְמַעַלָּה מֵהֶם נעלה מהכוחות הפנימיים ומובדל
- 4 מהם, וְהֵינּוּ, שְׁגָם כְּפִי שְׁמַאֲרִי וְנִמְשָׁךְ בְּכָל הַכַּחוֹת וְכִן מְתַיַּחַס
- 5 אליהם ושייך להם, הַרְי הוּא הרצון
- 6 וְשָׂאָר בְּמַצִּיאֹתוֹ כְּפִי שְׁהִיָּה קוֹרֵם
- 7 שנמשך להאיר בכוחות הפנימיים,
- 8 והארותו ופועולותיו בהם לא עושים בו
- 9 שנינו, אלא הוא נשאר במציאותו
- 10 שְׁהוּא בְּחֵינַת מְקִיף וְלֹא מְתַלְבֵּשׁ
- 11 בפנימיות, וְלְמַעַלָּה מֵהֶם כִּי
- 12 ונשאר נעלה ומובדל מכל הכוחות
- 13 הפנימיים ומכל אברי הגוף.
- 14 וְכֵן הוּא בְּעֵינֵי הַמַּצּוֹת, שְׁהֵם
- 15 בְּחֵינַת רְצוֹן הָעֲלִיּוֹן וְעֵלֵינוּ
- 16 לְקִיֵּם אֵת מַצּוֹת ה' כִּי כִךְ עֵלָה בְּרַצוֹנוֹ
- 17 שיעשו את מצוות-עשה וימנעו
- 18 מלעבור על מצוות לא-תעשה שגם
- 19 במצוות ישנו עניין דומה למבואר לעיל
- 20 אודות הרצון בכוחות הנפש שמצד
- 21 אחד הוא 'מקיף' נעלה ונבדל מכוחות
- 22 פנימיים, ומצד שני הוא נמשך ומאיר
- 23 בכוחות הפנימיים ופועל בהם, כפי
- 24 שממשך ומבאר.
- 25 דְּהֵנָּה יָדוּעַ שֶׁבְּכָל מַצְוָה יֵשׁ
- 26 סְגוּלָּה פְּרָטִית וְכֹוֹנָה פְּרָטִית
- 27 שְׁשִׁיבָתָ לְמַצְוָה זֹו דְּוָקָא שְׁבוּה
- 28 כל מצווה שונה ומיוחדת משאר
- 29 המצוות, בדומה לכוחות הפרטיים
- 30 הפנימיים שכל אחד שונה מחבירו
- 31 ומתלבש באבר המיוחד לו וְיִשְׁנֹו
- 32 בְּחֵינַת הַרְצוֹן הָאֱלוֹקִי הַכִּלִּי
- 33 שֶׁבְּמַצְוָה, שְׁהוּא בְּשׂוּה בְּכָל
- 34 הַמַּצּוֹת, קְלוֹת פְּתוּמוּרוֹת שלמרות שאכן יש הבדלים ביניהם, אבל
- 35 מצד הרצון כל המצוות שוות והרצון במצוות הקלות איננו פחות מאשר הרצון
- 36 במצוות החמורות, והרצון במצוות החמורות איננו יותר מאשר הרצון במצוות
- 37 הקלות. וְרְצוֹן זֶה הרצון הכללי הקיים בכל המצוות בשווה שְׁהוּא
- 38 לְמַעַלָּה מֵהַתְּחַלְקוּת אלא אחיד בכל המצוות כולן, צְרִיף לְהִמְשִׁיכוֹ
- 39 שיהיה נרגש וגלוי בְּכָל מַצְוָה פְּרָטִית, שְׁיִהְיֶה נִרְגָּשׁ בְּהַ מְלַבֵּד
- 40 עניינה וסגולתה המיוחדים לה בפרט גַּם הַרְצוֹן פְּלִלִי שבכל המצוות
- 41 הנעלה מהעניין הפרטי (כשם שבכוחות הנפש כוח הרצון שהוא כוח כללי
- 42 ומצד עצמו מאיר בכל אברי הגוף בשווה, נעלה יותר, והוא עניין עמוק יותר

- 43 בנפש, מאשר הכוחות הפרטיים המלובשים באברים הפרטיים, ומכל-מקום
- 44 הרצון נמשך ומאיר גם בכוחות ובאברים הפרטיים ויש לו פעולה והשפעה
- 45 עליהם, כמבואר לעיל).
- 46 וְהֵעֲנֵן בְּזֶה, כְּמִבּוּאָר בְּעֵטְרַת רֹאשׁ⁵⁵, לְדַמּוּרֵי הַאֲמָצְעִי
- 47 שֶׁהַפְּוֹנָה פְּרָטִית שֶׁבְּכָל מַצְוָה
- 48 אֵינָה מְעַכְבֶּתת וּאֲפֹשֶׁר לְצַאת יָדֵי
- 49 חובת קיום המצווה גם ללא כוונה זו,
- 50 אֲבָל הַפְּוֹנָה פְּלִלִית שֶׁבְּכָל
- 51 מַצְוָה, קִיּוֹם הַמַּצּוּוֹה יִהְיֶה מֵתוֹךְ
- 52 מחשבה וכוונה לִידַע לְדַעַת שְׁזָהוּ
- 53 צִוּוּי הַרְי, וּבְגִלְלָה זֶה מֵאַחַר
- 54 שעשיית מצווה זו היא רצון ה' הַרְי
- 55 הוּא מְקִיִּים אֵת הַמַּצְוָה, הַרְי
- 56 זֶה לְעִיבּוּבָא וְלֹא כוֹנֵה זֹו לֹא
- 57 יוצאים ידי חובה. וְזָהוּ הַטַּעַם הַפְּנִימִי
- 58 עַל מָה שֶׁכָּל הַמַּצּוֹת צְרִיף
- 59 לְקִיֵּם מִצַּד קְבֻלַּת עוֹל, מֵתוֹךְ
- 60 תחושה והכרה של קבלת עול מלכות
- 61 שמים והתבטלות לרצון העליון
- 62 וְכְּמִבּוּאָר בְּתַנְיָא⁵⁶ שְׁרֵאשִׁית
- 63 הָעֲבוּדָה הִיסוּד וְהַבְּסִיס הַרֵאשׁוֹן
- 64 לְעִבּוּדַת ה' וְעִקְרָהּ וְשָׂרְשָׁהּ וְגַם
- 65 הַעִיקָר וְהַשּׁוֹרֵשׁ לְעִבּוּדַת ה' הוּא
- 66 עֲנִיָּן הַקְּבֻלַּת עוֹל, אֲלָא שְׁזָהוּ
- 67 הַקְּבֻלַּת עוֹל שְׁלִמְטָה
- 68 מְהַשְׁכֵּל, בְּכוחות הנפש, תנועה
- 69 נפשית של קבלת עול והתבטלות היא
- 70 דבר נחות מכוח השכל ויכולה להיות
- 71 גם כשאין ידיעה והבנה בגדולת ה',
- 72 וְשָׂרְשׁוֹ אֲבָל הַשּׁוֹרֵשׁ וְהַמְקוֹר לְרַצוֹן
- 73 שֶׁל עֲנִיָּן הַקְּבֻלַּת עוֹל הוּא מְבַחֲשֵׁת
- 74 הַרְצוֹן שְׁלִמְטָה לְגַמְרִי
- 75 מְהַשְׁכֵּל.
- 76 וְזָהוּ גַּם מָה שֶׁמְצִינּוּ בַגְמָרָא שְׁבִדְמֵן הַגְּזִירָה כִּאֲשֶׁר יֵשׁ גִּזְרֵית
- 77 שְׁבִנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא יִקְיִמוּ אֵת הַתּוֹרָה וְהַמַּצּוֹת צְרִיף לְמַסּוֹר נִפְשׁוֹ וְאֵם
- 78 אֵין אֲפֹשְׁרוֹת אַחֲרָת, אֲפִילוֹ לְהִיָּהֵרַג עַל קִידוּשׁ הַשֵּׁם אֲפִילוֹ עַל עֲרֻקְתָּא
- 79 דְּמִסְאַנְגִּי⁵⁷ וְכַפִּירוּשׁ רִשְׁיָא עַל דְּבִרֵי הַגְּמָרָא "שְׁרוּךְ הַנְּעִל: שֵׁם דְּרִיךְ הַנְּכָרִים
- 80 לְקִשּׁוֹר בְּצוּרָה מְסוּיִמַת וְדִרְךְ יִשְׂרָאֵל בְּצוּרָה אַחֲרָת, כְּגוֹן שִׁישׁ צַד יִהְיֶה
- 81 דְּבִר, וְדִרְךְ יִשְׂרָאֵל לְהִוִּית צְנוּעִים, אֲפִילוֹ שִׁינּוּ כֹּה שֶׁאֵין כָּאֵן מַצּוּוֹה אֵלֹא
- 82 מִנְהָא בְּעַלְמָא - יִקְדֵשׁ אֵת הַשֵּׁם..." כְּמֹו שְׁצִרְךְ לְמַסּוֹר אֵת הַנִּפְשׁ, גַּם שֶׁלֹּא
- 83 בְּשַׁעַת הַגְּזִירָה, עַל עֲבוּדָה זָרָה מְמַשׁ, וְלִכְאוּרָה הִיָּה מְקוֹם לְשִׂאוֹל אֵיךְ
- 84 אֲפֹשֶׁר לְהַשׁוֹת בֵּין עֲבוּדָה זָרָה מִמַּשׁ שֶׁהִיא דְּבַר חַמּוּר וְעֵלְיוֹ יֵשׁ צִוּוּי יִהְיֶה

(55) דרוש לעשיית - נח, סע"ב ואילך. (56) פמ"א. (57) ראה סנהדרין עד, סע"א ואילך.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 ולא יעבור, לדבר זה שהוא רק מנהג שבו נהגו בני ישראל אחרת מהנכרים
2 ולהחיל גם על זה חובה למסור את הנפש, אלא **שְׁזָהוּ מִצַּד בְּחִינַת**
3 **הַרְצוֹן כְּלָלִי שֶׁבִּזְהָ** כלומר, מצד התוכן הפרטי המסויים אכן יש הבלד
4 בין 'קלות' ו'חמורות' ואיסור עבודה זרה ממש יותר חמור מ'עֲרֻקְתָּא דמסאג'י
5 אבל מצד הרצון הכללי כל המצוות
6 וכל ענייני היהדות שווים כי בכלם יש
7 רצון אלוקי כללי השווה בכלם.
8 **אָמַנְם, עֲנִין זֶה** שמצד הרצון
9 הכללי יש חשיבות רבה לכל מצווה
10 פרטית **הוא בְּחִינַת הַרְצוֹן** הכללי
11 **כְּפִי שְׁנַמְשֵׁף בְּפִנְיָמִיּוֹת כָּל**
12 **מִצְוָה פְּרָטִית, וכמבואר לעיל**
13 לעניין הדברים כפי שהם בכוחות
14 הנפש שהרצון הכללי נמשך ומאיר
15 בכוחות הפרטיים ופועל בהם בכוחות
16 **וּלְמַעַלָּה מִזֶּה הוא בְּחִינַת**
17 **הַרְצוֹן כְּפִי שֶׁהוא מִצַּד עֲצָמוֹ**
18 ובחינה זו ברצון, הנעלית יותר, היא
19 למעלה מלרדת ולהתגלות בכוחות
20 פרטיים.
21 (ח) **וְעַל פִּי זֶה יֵשׁ לְכָאֵר**
22 **הַחִילּוּק הַהִבְדָּל בֵּין שְׁנֵי**
23 **הַחֻקִּים, חֻקַּת הַפְּסַח,**
24 **וְחֻקַּת הַפֶּרֶה, שאמנם שניהם**
25 **'חוקים' ובכל זאת לחוקת הפרה יש**
26 **מעלה ויתרון לגבי חוקת הפסח**
27 **שְׁעָלֶיהָ על חוקת הפרה דווקא**
28 **נֶאֱמַר הַעֲנִין הַכְּלָלִי של זאת**
29 **חֻקַּת הַתּוֹרָה. וְהַעֲנִין בְּזָה,**
30 **שְׁחֻקַּת הַפְּסַח היא בְּאוֹפֵן**
31 **שֶׁהַחֻקָּה היא בְּעֲנִין פְּרָטִי,**
32 **במצווה הפרטית המסויימת של קרבן**
33 **פסח, והחוקה היא בְּמִדְיָה**
34 **וְהַגְּבֻלָּה וּבְסֻדְרָא מְסוּדָר כו',**
35 **וְהֵינִינוּ, דְּעַם הָיִיתָ שְׁפַסַּח הוא**
36 **עֲנִין הַדִּילּוּג⁵⁸ והקפיצה ועליה**
37 **מדרגה לדרגה שלא לפי סדר והדרגה,**
38 **מִכָּל מְקוֹם, הָרִי זֶה בָּא בְּקִיּוֹם**
39 **המצווה בפועל בְּמִדְיָה באופן**
40 **מדור ומגובל בְּעֲנִין פְּרָטִי מסויים, שְׁזָהוּ כְּפִי שֶׁבְּחִינַת הַרְצוֹן**
41 **נִמְשָׁךְ בְּמִצְוַת פְּרָטִית. מַה שְּׂאִין כֵּן בְּפֶרֶה אֲדוּמָה נֶאֱמַר**
42 **זאת חֻקַּת הַתּוֹרָה, היינו חוקה של כל התורה ולא רק של מצווה אחת**

(58) ראה פרש"י בא יב, יא. וראה לקו"ת שה"ש טו, ב. ובכ"מ. (59) ספרי ופרש"י פינחס כח, ח. (60) אבות פ"א מ"ז. (61) פל"ז.

התוועדות

בס"ד. שיחת ש"פ צו, פ' פרה, כ"ף אדר שני, ה'תש"ל.

בלתי מוגה

- 1 כ"ק אדמו"ר שליט"א קידש על היין.
- 2 א. פרשת פרה, הקשורה עם מצות פרה אדומה, שהיא מצות עשה מן התורה – יש בה לימוד
- 3 והוראה.
- 4 ובהקדים – שיש נקודה משותפת בכל המצוות שמצדה שוים כולם, שלכן, חביבות המצוה וההידור
- 5 בקיומה צ"ל בכל המצוות בשוה, ללא חילוקים, ועד שאסור שיהי' באופן אחר, כמארז"ל¹ על הפסוק²
- 6 "אורח חיים פן תפליס", "לא תהא יושב ושוקל במצוותי של תורה כו' אחת קלה שבקלות ואחת חמורה
- 7 שבחמורות כו'".
- 8 אבל אעפ"כ, נאמר שם גופא הלשון "קלה שבקלות" ו"חמורה שבחמורות", והיינו, שלמרות
- 9 ההשתוות שבכל המצוות ("לא תהא יושב ושוקל כו'"), יש מצוות שהם "קלה שבקלות" ויש מצוות
- 10 שהם "חמורה שבחמורות". ונפק"מ גם להלכה – שכאשר נפגשים שתי מצוות שהם בסתירה זל"ז, צריך
- 11 לידע איזה מהם לקיים, וכמו "עשה דוחה לא תעשה"³, וכיו"ב.
- 12 ובנוגע לעניננו: מצות פרה אדומה היא מצוה כללית, שלכן נאמר בה⁴ "זאת חוקת התורה", ויש כמה
- 13 מצוות שתלויות בה, החל מחג הפסח ("ראשון לרגלים"⁵) שתלוי בפרה אדומה, כי, כדי שיוכלו להקריב
- 14 קרבן פסח זקוקים לטהרה שע"י פרה אדומה, ולכן באה פרשת פרה בסמיכות לפרשת החודש, ללא הפסק
- 15 ביניהם, כיון שבפרשת החודש מדובר אודות קרבן פסח, ובשביל זה זקוקים לטהרת הפרה⁶.
- 16 ועד שזוהי מצוה כללית שנוגעת לכל ישראל לכמה דורות, שהרי בכל פרה השתמשו במשך כמה
- 17 דורות – כמובן מזה שבמשך כל הדורות עשו רק תשע פרות (והעשירית יעשה מלך המשיח)⁷, והרי
- 18 השימוש בפרה אדומה הי' מאז שבנ"י היו במדבר, עד כמה שנים לאחרי חורבן בית שני, שזהו משך
- 19 זמן של ריבוי שנים: ל"ט שנה במדבר (מהשנה השנית), ת"פ שנה מהכניסה לארץ ישראל עד לבנין
- 20 ביהמ"ק⁸, ת"י שנים של בית ראשון, ע' שנה של גלות בבל, ות"כ שנה של בית שני⁹, ועוד כמה שנים
- 21 לאחרי חורבן בית שני שבהם השתמשו עדיין באפר הפרה¹⁰; וכיון שבכל משך ריבוי הזמן השתמשו
- 22 בתשע פרות בלבד, נמצא, שבכל פרה השתמשו במשך כמה דורות.
- 23 ב. והנה, מסופר בגמרא¹¹ באריכות אודות פרה אדומה שנולדה בעדרו של גוי, ו"נכנסו חכמי ישראל
- 24 אצלו, אמר להם, יודע אני בכס שאם אני מבקש מכם כל ממון שבעולם אתם נותנין לי וכו'", ואכן חכמי
- 25 ישראל שילמו לו סכום גדול ביותר.
- 26 והגע עצמך:
- 27 גם אם היו לוקחים את הפרה אדומה ללא תשלום – היו עוברים רק על איסור גזילה, שהוא רק לאו,

ה"ה.

(7) רמב"ם הל' פרה אדומה ספ"ג.

(8) מלכים א' ו, א.

(9) ראה גם תורת מנחם – התוועדות חל"ז ס"ע 103. וש"נ.

(10) ראה אנציק' תלמודית ערך אפר חטאת בסופו (כרך ב' ע' קמו). וש"נ.

(11) קידושין לא, א. וש"נ.

(1) תנחומא עקב ב. דב"ר פ"ו, ב. יל"ש יתרו רמז חצר. משלי

רמז תתקלו. ירושלמי פאה פ"א ה"א. ועוד.

(2) משלי ה, ו.

(3) ראה שבת קלב, ב. יבמות ג, סע"ב. ועוד.

(4) ר"פ חוקת. וראה לקו"ת ר"פ חוקת. ובכ"מ.

(5) ראה ר"ה ד, א.

(6) ראה מגילה כט, סע"א ובפרש"י – מירושלמי מגילה פ"ג

1 ובפרט שמדובר אודות גזל עכו"ם שהוא איסור קל יותר¹², כך, שאין זה בערך כלל לגבי מעלת מצות
2 פרה אדומה.

3 ובפרט שהיו יכולים לעשות זאת גם ע"י שינוי מרשות לרשות כו' עד שיבוא לידיו של מקריב הפרה,
4 שאז אין בזה איסור גזילה (כפי שמצינו בפוסקים¹³ בנוגע לקניית ד' מינים מגוי).

5 ואעפ"כ, גם בשעה שבנ"י עסקו במצוה נעלית כמו פרה אדומה, היתה אצלם הזהירות גם בענין פרטי
6 של גזל עכו"ם, עד כדי כך, שכדי שלא לעבור על איסור זה, היו מוכנים לשלם לגוי סכום גדול ביותר
7 – שבפשטות¹⁴ לקחוהו מתרומת הלשכה (שהיו גובים ממחצית השקל) כמו כל קרבנות הציבור¹⁵ – שבו
8 היו יכולים לקנות מאות קרבנות, והרי "התורה חסה על ממונן של ישראל"¹⁶.

9 ג. ולהעיר, שאף שהמכוון בסיפור הגמרא הנ"ל הוא להורות "עד היכן כיבוד אב ואם", כפי שרואים
10 "מה עשה .. דמא בן נתינה כו'", הרי הכוונה בזה היא גם להורות על מעלתן של ישראל.

ובכן:

11 העובדה שבנ"י מוכנים לשלם ריבוי ממון עבור קיום מצוה – אינו דבר פלא. ובפרט בנדו"ד, שמדובר
12 אודות ממון ציבור, הרי בודאי לא יפלא שחכמי ישראל – סנהדרין, שממון הציבור הוא בבעלותם –
13 יתנו ריבוי ממון עבור קיום מצוה (משא"כ בנוגע לממון היחיד, הרי זה תלוי בדעתו של היחיד אם רצונו
14 ליתן ריבוי ממון עבור המצוה או לא).

15 אלא החידוש הוא – שגם כשמדובר אודות מצוה נעלית כמו פרה אדומה, הנה בשעת מעשה נזהרו
16 בנ"י גם בענין פרטי כמו גזל עכו"ם.

17 ד. וכמו כל ענין בתורה, מלשון הוראה¹⁷, ובפרט שתיקנו קריאה מיוחדת בתורה בענין זה [ועד שיש
18 דעות שגם קריאת פרשת פרה היא מצוה מן התורה, כמו פרשת זכור (כנ"ל בהתוועדות שלפנ"ז¹⁸)] –
19 בהכרח ללמוד מזה הוראה:

20 ישנם כאלו שמצות עשה מן התורה תופסת אצלם מקום חשוב, משא"כ ענין פרטי כו', ובפרט אם
21 זה רק ענין הקשור עם "דרכי שלום", הנה במה נחשב פרט קטן, להשתדל בו כו', בה בשעה שמדובר
22 אודות ענין כללי.

23 ועל זה באה ההוראה ממצות פרה אדומה – שהיא מצוה כללית שנוגעת לכלל ישראל, ואעפ"כ, נזהרו
24 בנ"י גם בפרט קטן כמו גזל עכו"ם.

25 וזוהי הוראה לכל אחד ואחד, בכל זמן ובכל מקום – שצריך להיות זהיר אפילו בדקדוק קל של דברי
26 סופרים, ולא לעשות חשבונות שיש ענינים נעלים יותר שקודמים לזה, אלא צריך להתנהג דוקא באופן
27 שלא עורכים חשבונות כו'.

ה. ועי"ז נעשית גם הכפרה דפרה אדומה:

28 איתא במדרש¹⁹ שבנוגע לטומאת מת "נתכרכמו פניו של משה", באמרו, "במה תהא טהרתו". והיינו,
29 שאפילו משה רבינו ש"אוהב ישראל הי"²⁰, והבין איך שייך ענין הטהרה בנוגע לכל הטומאות, הנה
30 בנוגע לטומאת מת, "אבי אבות הטומאה"²¹, לא הי' יכול להבין "במה תהא טהרתו", ואיך יוכל להכנס
31 לביהמ"ק ולהקריב קרבן. ועל זה אמר לו הקב"ה, שפרה אדומה מטהרת גם טומאת מת.
32
33

12 ראה אנציק' תלמודית ערך גזל הגוי (כרך ה' ע' תפז ואל"ף). וש"נ.
13 ראה שו"ע אדה"ז או"ח סתרמ"ט ס"ח. וש"נ.
14 אף שלא נתפרש בסיפור הגמרא כאן.
15 רמב"ם הל' שקלים רפ"ד.
16 ר"ה כז, א. וש"נ.
17 ראה רד"ק לתהלים יט, ח. גו"א ר"פ בראשית (בשם הרד"ק). זח"ג נג, ב.
18 שיחת ש"פ ויקרא, פ' זכור הערה 1 בשוה"ג (תורת מנחם – התוועדויות חנ"ט ע' 313). וש"נ.
19 במדב"ר פי"ט, ד. תנחומא חוקת ו.
20 מנחות סה, א"ב.
21 פרש"י חוקת יט, כב. פרש"י פסחים יד, ריש ע"ב. מפרשי המשנה לכלים ואהלות בתחלתן. ועוד.

1 והענין בזה – שכאשר מתנהגים באופן שלמעלה מכל חשבונות (כהוראה שלמדים ממצות פרה
2 אדומה, כנ"ל, וכפי שיתבאר לקמן²²), הרי זה פועל שגם מלמעלה מתנהגים באופן שלמעלה מכל
3 חשבונות, שגם בנוגע לענין חמור כזה שמשו רבינו שואל "במה תהא טהרתו", נעשה ענין של כפרה,
4 ועד לאופן ש"ונתן עליו מים חיים אל כלי"²³.

5 וענין הטהרה של כל אחד מישראל וכל בני פועל להסיר את כל החטאים, כולל גם חטא נחש
6 הקדמוני שהוא המקור לכל החטאים והטומאות, ועד שע"ז באים לגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח
7 צדקנו, יבוא ויגאלנו בקרוב ממש.

* * *

9 ו. בפרשת פרה יש ענין הדורש ביאור:

10 בנוגע לקרבנות שהקריבו במשכן ומקדש – יש ב' סוגים: יש קרבנות שמלבד ההקרבה על המזבח,
11 יש בהם גם חלק שניתן לאכילת הבעלים, כך, שגם הם נהנים מזה, כמו קרבן שלמים וכו'; ויש קרבן
12 עולה²⁴ שקרב כולו ע"ג המזבח, "כליל לה"²⁵, וזהו א' הפירושים בשם "עולה"²⁶, שעולה כולו לה' [עוד
13 יותר אפילו משאר קדשי קדשים, שבהם יש חלק גם לכהנים], כי, מצד גודל מעלת הקדושה שבו, אין
14 מקום שבשר ודם יהנה ממנו.

15 ובב' סוגים הנ"ל הוצרכה להיות ההקרבה בפנים דוקא, ויש איסור חמור לשחוט בחוץ.

16 ובענין זה יש שינוי בפרה אדומה:

17 מחד גיסא – צריך לשרוף את הפרה כולה, ועוד יותר מאשר בקרבן עולה, שעור העולה שייך
18 לכהנים²⁷, ואילו בפרה אדומה נאמר²⁸ "את עורה ואת בשרה גו' על פרשה ישרוף", שזה מורה על קדושה
19 יתירה, שלכן אסור לאף אחד ליהנות ממנה; אבל לאידך גיסא – מעשי' בחוץ דוקא²⁹, "מחוץ למחנה"
20 (מחוץ לירושלים)³⁰, שזה מורה על פחיתות הקדושה, שהרי בירושלים יש קדושת המקום, כדברי
21 המשנה³¹ "עשר קדושות הן כו", "משא"כ מחוץ לירושלים.

22 ולכאורה הרי זה דבר והיפוכו: מחד גיסא – דרגא הכי נעלית בקדושה, ולאידך גיסא – דרגא תחתונה
23 ביותר בקדושה!?

24 אך הענין הוא – שכללות הענין דפרה אדומה הו"ע של חוקה, שזהו ענין שאינו מובן בשכל, וכמו
25 הענין שמטהרת את הטמאים ומטמאת את הטהורים³², ועד ש"אומות העולם מונין את ישראל לומר מה
26 המצוה הזאת ומה טעם יש בה"³³, וגם בני מודים שאין על זה טעם בשכל, שהרי אין זה באופן שבני
27 עצמם יודעים את הטעם, אלא אדרבה: זהו בפירוש ענין שאין לו טעם בשכל, וצריך לקיימו רק בגלל
28 שכך צוה הקב"ה. וכן הוא בנוגע לשני הפכים הנ"ל, שצריך לשרוף את הפרה כולה, ומעשי' בחוץ דוקא
29 – שזהו ענין של חוקה, שאינו מובן בשכל.

30 ז. ובענין זה יש הוראה – שגם אלו שנמצאים מחוץ למחנה, דורשים מהם ליתן הכל להקב"ה:

31 יש יהודים שנמצאים מחוץ למחנה³⁴, ואינם ראויים להכנס לביהמ"ק – שהרי אפילו הכניסה למלך
32 בשר ודם צריכה להיות בלבושים המתאימים, וכמ"ש ביוסף "ויריצוהו מן הבור ויגלח ויחלף שמלותיו

(30) ראה יומא סח, סע"א ואילך. וש"נ.

(31) כלים פ"א מ"ו.

(32) חינוך מצוה שצו. וראה במדב"ר פי"ט, ה. תנחומא חוקת ז.

(33) פרש"י ר"פ חוקת.

(34) אם בגלל שדוחפים אותם כו', או בגלל סיבות אחרות,

כך, שאין זה באשמתם, אלא זהו אצלם ענין של אונס, אבל

בפועל, נמצאים הם במעמד ומצב שמחוץ למחנה.

(22) ס"ח.

(23) חוקת שם, יז.

(24) שבו מתחילה פרשת השבוע: "זאת תורת העולה וגו'".

(25) שמואל"א ז, ט.

(26) ראה פרש"י יתרו יח, יב.

(27) פרשתנו ז, ח.

(28) חוקת יט, ה.

(29) שם, ג ובפרש"י.

1 (ורק לאח"ז) ויבוא אל פרעה³⁵, ואם הדברים אמורים אפילו בנוגע לכניסה למלך גוי, עאכו"כ בנוגע
2 לכניסה למלך ישראל, להבדיל, ועאכו"כ כשצריכים להיכנס למלך מלכי המלכים הקב"ה, להבדיל, בודאי
3 צריכים להיות ראויים לכך.

4 ואעפ"כ, הנה גם מי שאינו ראוי, ונמצא מחוץ למחנה, דורשים ממנו להתמסר לגמרי להקב"ה וליתן
5 לו הכל, ללא חשבונות, כי, למלך יש שייכות גם אליו, וכמבואר בתניא³⁶ המשל מ"מלך גדול ורב
6 (ש)מראה אהבתו הגדולה והעצומה לאיש הדיוט ונבזה. . המוטל באשפה, ויורד אליו וכו", כך, שאפילו
7 בהיותו "מחוץ למחנה", עומד הוא "נוכח פני אוהל מועד"³⁷, שלכן צ"ל שריפת הפרה באופן ש"רואה
8 פתחו של היכל" (כיון שכל השערים הם פתוחים)³⁸, ולכן צריך גם הוא להתמסר להקב"ה וליתן לו הכל,
9 ללא חשבונות.

ולדוגמא:

11 כשמדובר אודות נתינת צדקה, עבור מוסדות חינוך על טהרת הקודש, או עבור הדפסת ספרים וכיו"ב
12 – אין לעשות חשבון שאם יתן ריבוי ממון עבור מצוה אחת, לא יוכל ליתן עבור שאר מצוות, או שאם
13 יתן היום, לא יוכל ליתן מחר, או שלא ישאר לו לפרנסתו וכו', ולכן מוטב שיתן סכום קטן יותר; אלא
14 יש להתנהג ללא חשבונות, וליתן להקב"ה את הכל.

15 צריך לדעת שחשבון זה (שאינו יכול ליתן ריבוי צדקה עבור מצוה מסויימת, כיון שאז לא יוכל ליתן
16 עבור שאר מצוות) הוא עצת היצה"ר, שבא בצירוף³⁹ של רב בעל זקן ארוך לבוש "קאפאטע"... והראי,
17 שכאשר צריך להוציא כסף עבור מכונית או דירה, אזי אינו מבולבל מזה שצריך את הכסף עבור מצוות
18 אחרות, ורק כשצריך ליתן צדקה, אזי ישנו הבלבול מזה שיחסר לו עבור שאר מצוות, ומזה מוכח שזוהי
19 טענת היצה"ר. וכידוע הסיפור⁴⁰ אודות הרה"צ ר' נחום מטשערנאָביל בנוגע להבחנת טענת היצר כו'.

20 וכן אין לטעון שהנהגה באופן שלמעלה ממדידה והגבלה, למעלה מהשכל, צריכה להיות רק בעניני
21 תומ"צ, אבל בנוגע לעניני מסחר כו', שהם "מחוץ למחנה", צריך להתנהג ע"פ שכל וע"פ חשבון, מבלי
22 לחשוב אודות הקב"ה – כי, הקב"ה הוא נצחי, ונמצא בכל מקום, גם "מחוץ למחנה"!! ...

23 ולכן, גם כאשר נמצאים "מחוץ למחנה" צריך להעלות להקב"ה את הכל, כמו בפרה אדומה: "ושרף
24 גו' את עורה ואת בשרה גו'" – לא רק את הבשר, אלא גם את העור, שאינו ראוי לאכילה להיות דם
25 ובשר כבשרו, אלא יכול לשמש רק בתור לבוש,

26 – אם לבוש מעור דק, שעושים ממנו לבוש לכל יום, או לבוש מעור גס, שעושים ממנו לבוש רק
27 ליום קר ביותר שבו מנשבת רוח מקפיאה, שלכן יש צורך בלבוש עב כדי להתחמם (שהרי יהודי צריך
28 להיות במצב של חיות ותנועה וחמימות כו'), אבל ישנם כמה חדשים בשנה שבהם אינו זקוק ללבוש
29 מיוחד זה, ולא כמו הלבושים שזקוק להם בכל יום, ועאכו"כ אכילה ושתי', שאי אפשר להתקיים בלעדם
30 (כפי שמצינו בגמרא⁴¹ שיעור הזמן שאדם יכול להתקיים ללא אכילה ושתי') –

גם ענין כזה צריכים ליתן להקב"ה.

32 וע"י הנהגה באופן כזה שגם כאשר נמצא "מחוץ למחנה" נותן להקב"ה את הכל – נעשה אצלו ענין
33 ה"קרבן", שהו"ע קירוב כל הכחות כו' (כלשון הידוע⁴²), ועד שמזכה את כל בני" במשך כמה דורות
34 בענין של פרה אדומה.

(40) סה"ש תש"ג ע' 67 ואילך.

(41) ירושלמי נדרים פ"ב סה"א.

(42) ראה תורת מנחם – התוועדיות סה"מ תשרי ריש ע'

קסד. וש"נ.

(35) מקץ מא, יד.

(36) פמ"ו.

(37) חוקת יט, ד.

(38) ראה זבחים ק"ג, א.

(39) ראה תורת מנחם – התוועדיות חנ"ג ריש ע' 33. וש"נ.

ח. וענין זה קשור גם עם הקביעות המיוחדת דפרשת פרה בשנה זו – כמדובר כמ"פ שיש ענינים ששייכים בכל שנה ושנה, כיון שקביעותם תלוי' בימי השנה, כמו הענין דפרשת פרה, שמוכרח להיות בכל שנה, ובסוף אדר הסמוך לניסן (שהרי פרשת פרה צריכה להיות בסמיכות לפרשת החודש (כנ"ל ס"א), ופרשת החודש היא בר"ח או בשבת מברכים ניסן), אבל בנוגע לקביעות בימי החודש, הרי זה יכול להיות בכמה אופנים; ובשנה זו הקביעות דפרשת פרה היא בעשרים באדר.

ובנוגע לעשרים באדר מצינו במגלת תענית⁴³ סיפור⁴⁴ שאירע ביום זה:

"בעשרין בי' צמו עמא למיטרא ונחת להון, מפני שהי' רעבון ובצורת בארץ ישראל .. שלש שנים זו אחר זו .. וכיון שראו שיצא רוב אדר ולא ירדו גשמים, הלכו להם אצל חוני המעגל אמרו לו התפלל שירדו גשמים .. עג עוגה ועמד בתוכה .. (ואמר) איני זו מכאן עד שתרחם על בניך. התחילו הגשמים יורדין טיפין טיפין .. אמר רבש"ע לא כך שאלתי, אלא גשמי בורות שיחין ומערות. התחילו הגשמים יורדין כמלא פי חבית, ושיערו חכמים טיפה אחת לוג .. אמר רבש"ע לא כך שאלתי, אלא גשמי רצון וברכה ונדבה, ירדו כתקנן כו" – עד כאן הסיפור בנוגע לענינו (ולאח"ז מסופר אודות דברי שמעון בן שטח לחוני המעגל כו').

ומובן, שהעובדה שסיפור זה אירע בעשרים באדר היא בהשגחה פרטית, וכמרומו גם בנגלה (ככל הענינים של פנימיות התורה⁴⁵) – בדברי הגמרא⁴⁶ "מגלגלין זכות ליום זכאי", וכיון שענין זכאי אירע ביום זה, הרי מובן שהוא "יום זכאי".

וכיון שבשנה זו חל עשרים באדר בשבת פרשת פרה, קשור מאורע זה גם עם פרשת פרה, שגם בו מודגש תוכן ההוראה הנ"ל מפרשת פרה.

ט. והענין בזה:

בנוגע לגשמים נאמר⁴⁷ "ואד יעלה מן הארץ והשקה את כל פני האדמה", וכמבואר בספרי הטבעיים, שכדי שיוכל להיות ענין הצמיחה יש צורך שתהי' ליחות באדמה, וענין זה נעשה עי"ז ש"אד יעלה מן הארץ", באמצעות חום השמש שמחמם את המים ועושה מהם אדים, ואח"כ יורד למטה באופן של גשמים, ועי"ז נעשית ליחות באדמה.

ולכאורה, כיון שהקב"ה ברא את העולם ע"פ שכל – למה קבע שהליחות באדמה תהי' עי"ז ש"אד יעלה מן הארץ" [ע"י חום השמש שפועל במים שיעלו מהם אדים, שזהו היפך טבע המים שיורדים ממקום גבוה למקום נמוך], ורק אח"כ ירדו הגשמים מלמעלה למטה, ולא קבע שמלכתחילה תהי' ליחות באדמה לצורך הצמיחה?

אך הענין הוא – שהקב"ה רצה שענין הגשמים יהי' רק לאחרי שהאדם יכיר בצורך הגשמים ויתפלל עליהם⁴⁸, והיינו, שידעו שכאשר יש צורך בענין מסויים, יש לפנות ולבקש זאת הקב"ה, כיון שהכל ממנו כו'.

וכאן רואים שגם כאשר לא ירדו גשמים במשך שלש שנים, שזהו"ע של "חזקה"⁴⁹ – לא התפעלו בניי מזה, וביקשו מהקב"ה, בידעם שהכל בידו וביכולתו ליתן כו', ואכן פעלו שירדו גשמים והצמיחו כו'.

וכן הוא בעבודת כאו"א – שגם אם משהו נמצא במעמד ומצב ש"מחוץ למחנה" במשך ג' שנים, דהוי חזקה, ועאכו"כ אם זה לא רק ג' שנים, אלא ל"ג שנים, כך, שענין זה נעשה טבע אצלו, וא"כ,

(46) שם כט, א. ויש"נ.

(47) בראשית ב, ו.

(48) פרש"י שם, ה.

(49) ראה ב"ב כח, א ואילך.

(43) פי"ב.

(44) שמופיע גם בגמרא במסכת תענית (כג, א), אבל שם לא

נוכר התאריך עשרים באדר.

(45) ראה גם תורת מנחם – התועודיות חנ"ט ע' 183. ויש"נ.

1 יכול לחשוב איך ישנה את טבעו – הנה גם אז אין לו להתפעל מהטבע שלו, אלא להתנהג באופן
2 שלמעלה מחשבונות, וליתן להקב"ה את הכל, ולבקש מהקב"ה באמת כו', ואז ישפיע לו הקב"ה כל
3 הענינים, וכמבואר באגה"ת⁵⁰ שזהו "בלי שום ספק וס"ס בעולם", שלכן אנו מברכים "בא"י מברך
4 השנים"⁵¹.

5 ועד שנעשית הצמיחה של "זרע ברך ה'"⁵², ומעמידים צבאות הוי', בנים ובנות, שיצאו – יחד עם
6 כל בני"י – לקבל פני משיח צדקנו, בקרוב ממש, ובשמחה וטוב לבב.

7 * * *

8 י. צוה לנגן ואמר מאמר ד"ה וידבר גו' זאת חוקת התורה.

9 * * *

10 יא. פרשת פרה קורין באדר הסמוך לניסן, שלכן, קורין אותה באדר שני. אבל כיון שהן אדר ראשון
11 והן אדר שני נקראים בשם "אדר", כך שהם שייכים זל"ז, הרי מובן שפרשת פרה שייכת גם לאדר ראשון,
12 כך, שפרשת פרה קשורה עם כמה שבועות.

13 ובהתאם לכך הנה גם בנוגע ללימוד פירוש רש"י בפרשת השבוע, נתעכב על ענין הקשור עם ימי
14 המילואים, שאודותם מדובר כבר גם בפרשיות שלפנ"ז – בפרשת תצוה, וכמ"ש רש"י⁵³ ש"פרשה זו
15 נאמרה שבעה ימים קודם הקמת המשכן (לפני פ' פקודי), שאין מוקדם ומאוחר בתורה", ופרטי הענינים
16 שבהמשך הפרשה הם "אלו האמורים בענין צוואת המילואים בואתה תצוה, ועכשיו ביום ראשון
17 למילואים חזר וזרזו בשעת מעשה". ומסיים רש"י⁵⁴ ש"כל הענין הזה דפרשת המילואים פירשתי בואתה
18 תצוה", ואילו בפרשתנו מבאר רש"י רק את הענינים שלא נאמרו לפנ"ז, או ענינים שהם בשינוי לגבי
19 מש"נ בפ' תצוה.

20 יב. אחד הענינים שרש"י מפרש בפרשתנו הוא בפרק ח' פסוק כ"ב: "ויקרב את האיל השני איל
21 המילואים וגו'", ומפרש רש"י: "איל המילואים" – "איל השלמים, שמילואים לשון שלמים, שממלאים
22 ומשלימים את הכהנים בכהונתם".

23 כלומר:

24 הפירוש ד"איל המילואים" אינו מלשון "ימי המילואים" שענינם חינוך הכהונה (כמ"ש לעיל⁵⁵):
25 "ולמילואים", "ליום חינוך הכהונה" – "מפני שלא נקרא מילואים רק האיל האחד משני האלים ("האיל
26 השני") .. ואילו הי' שם המילואים מלשון .. חינוך, לא הי' ראוי להקרא האחד לבדו .. איל מילואים"⁵⁶.

27 ולכן מפרש ש"מילואים לשון שלמים שממלאים ומשלימים את הכהנים בכהונתם", ועפ"ז אתי שפיר
28 שרק "האיל השני" נקרא בשם "איל המילואים", כי, אע"פ שגם האיל הראשון הוא בסדר העבודה דימי
29 המילואים שעל ידה נעשה חינוך הכהונה, הרי אינו ממלא ומשלים את הכהנים בכהונתם (יש לו חלק בזה,
30 אבל לא באופן שממלא ומשלים), שהרי לאחריו צריך להקריב את האיל השני; ורק האיל השני שהוא
31 גמר העבודה (וכמ"ש בפרש"י על הפסוק⁵⁷ "ויקטר המזבחה על העולה", "אחר העולה"), נקרא "איל
32 המילואים", "לשון שלמים, שממלאים ומשלימים את הכהנים בכהונתם".

(54) שם, ה.

(55) שם ז, לו. וראה פרש"י תצוה כט, ט.

(56) פי' הרא"ם.

(57) פרשתנו ח, כה.

(50) פי"א.

(51) חסר קצת (המו"ק).

(52) ישע"י סא, ט.

(53) פרשתנו ח, ב.

1 אך עדיין צריך להבין:

2 גם לאחרי הקרבת האיל השני, מפורש בקרא – הן בפרשת תצוה⁵⁸ והן בפרשתנו⁵⁹ – שהוצרך גם
3 ליקח "מסל המצות". חלת מצה אחת וחלת לחם שמן וגו', כך, שגם ע"י הקרבת האיל השני לא
4 נסתיימה עבודת המילואים, וכמפורש בפרש"י בפ' תצוה על הפסוק⁶⁰ "למלא את ידם", "באיל ולחם
5 הללו", וא"כ, למה נקרא "איל המילואים", "לשון שלמים, שממלאים ומשלימים את הכהנים בכהונתם"?
6 וממה נפשך: אם מצד זה שגם האיל יש לו חלק במילוי והשלמת הכהנים בכהונתם – הרי גם לאיל
7 הראשון יש חלק בזה; וכיון שהאיל הראשון אינו נקרא "איל המילואים", "לשון שלמים כו'", עכצ"ל,
8 ששם "שלמים" שייך רק על גמר הענין, ובלשון הגמרא במסכת יומא⁶¹: "עבודה תמה, ולא עבודה שיש
9 אחרי' עבודה", וא"כ, הרי גם האיל השני אינו יכול להקרא "איל המילואים", "לשון שלמים", כיון שיש
10 אחריו עבודת ההקרבה מסל המצות!?

11 יג. גם צריך להבין:

12 בפ' תצוה⁶² מפרש רש"י "שהמילואים שלמים, שמשלימים שלום למזבח ולעובד העבודה ולבעלים
13 (וכפי שפירש בפ' ויקרא⁶³: "שיש בהם שלום למזבח ולכהנים ולבעלים"). .. החזה להיות לו לעובד
14 העבודה למנה, וזה משה ששימש במילואים, והשאר אכלו אהרן ובניו שהם בעלים".
15 ולמה בפרשתנו מפרש באופן אחר – "מילואים לשון שלמים שממלאים ומשלימים את הכהנים
16 בכהונתם"?!

17 גם צריך להבין דיוק לשון רש"י "שממלאים ומשלימים את הכהנים בכהונתם", ולא "בעבודתם",
18 כלשון הרגיל בכ"מ (גם בפירושו רש"י⁶⁴): "כהנים בעבודתם"?

19 וכמדובר כמ"פ שכל ענינים אלו צריכים להיות מובנים בפשטות לבן חמש למקרא באופן המוכרח
20 ע"פ פשטות הכתובים, שלכן לא צריך רש"י לפרש זאת. וכפי שיתבאר לקמן.

21 * * *

22 יד. דובר פעם⁶⁵ אודות השייכות של אגרת התשובה לפורים, שבפרק ראשון מובא הענין ש"מתענין
23 על כל צרה שלא תבוא על הצבור, וכמ"ש במגלת אסתר". אבל שם מדובר אודות ענין התענית; ונוסף
24 לזה, יש גם בפרק האחרון ענין השייך לפורים – בנוגע לענין הגאולה⁶⁶:

25 בנוגע לפעולת הקרבנות – "ענין עליות עולמות העליונים .. בהקרבת עוף כו'" – נזכר גם הלשון
26 "קומץ מנחה".

27 וענין זה שייך לפורים – כמסופר בגמרא⁶⁷ "אשכחי' (המן למרדכי) דיתבי רבנן (תלמידיו) קמי' ומחוי
28 להו הלכות קמיצה .. אמר להו במאי עסקיתו, אמרו לי' בזמן שבית המקדש קיים מאן דמנדב מנחה
29 מייתי מלי קומצי' דסולתא וכו'".

30 כלומר: המן ראה שמרדכי אסף כ"ב אלף תינוקות של בית רבן ולמד עמהם תורה⁶⁸ – לא כפי שחשב
31 שבגלל הגזירה יפלו בני' ברוחם, יתענו ויתכוננו למלחמה כו'. אך עדיין חשב שילמדו עכ"פ דיני מלחמה
32 (הלכות מלכים), או הלכות תעניות וכיו"ב, אבל בפועל ראה שמרדכי לומד עם תלמידיו הלכות קמיצה!

65 שיחת פורים דאשתקד סמ"ט (תורת מנחם – התועדויות
חנ"ה ע' 346).

66 כ"ק אדמו"ר שליט"א הפסיק ואמר בבת-שחוק: צריך
תמיד לחפש "קונצן" ... כדי שהקהל לא ירדם!

67 מגילה טז, א. וראה גם שיחת פורים הנ"ל סט"ו (תורת
מנחם – התועדויות שם ע' 309). וש"נ.

68 אסת"ר ספ"ח. ספ"ט. פ"י, ד.

58) כט, כג.

59) ח, כו.

60) שם, לג.

61) כד, א.

62) שם, כב.

63) ג, א.

64) שמיני י"ד, יא.

1 מרדכי אמר לתלמידיו, שאע"פ שאנו נמצאים בגלות, ויש גזירה כו' – הרי ברור הדבר שתתבטל
 2 הגזירה, והקב"ה יוציא אותנו מהגלות, ויצטרכו לבנות את ביהמ"ק ולהקריב קרבנות, שא' מהם הוא
 3 קרבן מנחה, ולכן כבר עכשיו – כשנמצאים עדיין בזמן ש"כתבו שטנה גו"⁶⁹ והפסיקו את בנין ביהמ"ק
 4 – צריכים ללמוד הלכות קמיצה, כיון שיצטרכו לידע פרטי הדינים כו'.
 5 ומזה נבהל המן והבין ש"נפול תפול לפניו"⁷⁰, בראותו, שמבלי להתפעל מהגזירה שלא בטלה עדיין,
 6 יכולים יהודים לשבת ולעסוק בתורה, מתוך בטחון חזק שתהי' הגאולה ובנין ביהמ"ק.
 7 היתה אמנם תביעה על בני" ש"נהנו מסעודתו של אותו רשע"⁷¹, ועד שנחתם למעלה גזר-דין כו',
 8 אבל אעפ"כ, כאשר מרדכי עמד בתוקף ללמוד תורה עם תלמידיו, אזי עלתה שוועתם השמימה ובטלה
 9 הגזירה.
 10 וזהו אופן ההנהגה של כל בני" – כלשון המגילה "אם מזרע היהודים מרדכי גו' נפול תפול לפניו"⁷⁰,
 11 וכמ"ש לפני"⁷² "ויבז בעיניו לשלוח יד במרדכי לבדו כי הגידו לו את עם מרדכי", והיינו, שאין זה מרדכי
 12 לבדו, אלא זהו "עם מרדכי", היינו, שכן הוא אצל כל אחד מ'ישראל, שאינו מתפעל מגזירת המן, ועד
 13 שאפילו אלו שלא עמדו נגד גזירת המלך והשתחוו להמן (לא כמו מרדכי ש"לא יכרע ולא ישתחוה"⁷³),
 14 "לא עשו אלא לפנים"⁷¹.
 15 ובנוגע לענינו: לשון רבינו הזקן "קומוץ מנחה", ולא מנחה סתם, בא לרמז על גאולת פורים שהיתה
 16 קשורה עם לימוד הלכות קמיצה, שהורה על תוקף הבטחון כו'.
 17 טו. אך יש ענין באגה"ת שלכאורה יש עליו סתירה מכללות הענין של פורים:
 18 בפ"א מבאר רבינו הזקן שהקב"ה "חנן ורחום ורב לסלוח תיכף ומיד שמבקש מחילה וסליחה מאתו
 19 ית' .. בלי שום ספק וס"ס בעולם, וכמו שאנו מברכים בכל תפלת י"ח תיכף שמבקשים סלח לנו כו'
 20 ברוך אתה ה' חנון המרבה לסלוח .. ואילו לא היינו חוזרים וחוטאים היינו נגאלין מיד, כמו שאנו
 21 מברכים בא"י גואל ישראל".
 22 ולכאורה אינו מובן: הענין ש"חוזרים וחוטאים" הוא רק לאחרי אמירת הברכות "חנון המרבה לסלוח"
 23 ו"גואל ישראל", שהרי בינתיים אין זמן לחטוא"⁷⁵, ואם ברור הדבר שהקב"ה מוחל, הי' צריך משיח לבוא
 24 תיכף ומיד לאחרי ברכת "גואל ישראל" (שנאמרת ג' פעמים בכל יום) עוד לפני ש"חוזרים וחוטאים"!!
 25 אך הביאור בזה – שהפירוש ד"נגאלין מיד" הוא (לא שמיד בא משיח, אלא) שמתחיל כל סדר
 26 הענינים דביאת משיח, כמ"ש הרמב"ם⁷⁶ שלפני ביאת משיח⁷⁷ צריך לבוא אליהו הנביא לברר על הגאולה
 27 (לתקוע בשופר וכו'), וכיון שבמשך זמן זה "חוזרים וחוטאים" (וכדברי הגמרא⁷⁸: "שלוש עבירות אין
 28 אדם ניצול מהן בכל יום"), לכן לא בא משיח.
 29 אמנם, בנוגע לפורים מצינו שלא הי' מעמד ומצב ד"חוזרים וחוטאים" לא רק במשך כמה ימים, אלא
 30 "כל הימים שהיו בני" בסכנה מפני גזירת המן .. כמעט משך שנה היו כולם בבחי' מס"נ ממש .. ולא
 31 עלה על שום א' מהם מחשבת חוץ ח"ו" (כדברי רבינו הזקן בתו"א⁷⁹), ונמצא, שבמשך כל זמן זה לא
 32 הי' אצלם חטא, לא במחשבה, לא בדיבור ולא במעשה, וא"כ, הוצרך אז לבוא משיח.

(75) כ"ק אדמו"ר שליט"א הוסיף בבת-שחוק: ובפרט אלו שממהרים בתפלה, כדי ללכת למסחר וכיו"ב, הרי בודאי אין להם זמן! ...

(76) הלי' מלכים פי"ב ה"ב.
 (77) כהדעות שבזה – "ביום שלפניו ממש", או "שנים או שלשה ימים קודם" (ראה לחם משנה להלי' נזירות פי"ד הי"א).

(78) ב"ב קסד, סע"ב.
 (79) הוספות למג"א קכ, ד.

(69) עזרא ד, ו ובפרש"י. מגילה יא, א ובפרש"י. פרש"י אסתר ה, ג, ט, יו"ד.

(70) אסתר ו, יג.

(71) מגילה יב, א.

(72) שם ג, ו.

(73) שם, ב.

(74) סעיף זה – נדפס בלקוטי ביאורים בספר התניא (קאָרף) ח"ב ע' רכח ואילך.

1 ולפועל הנה אפילו בזמן הגמרא, כשאמוראים דנים בנוגע לאמירת הלל בפורים, אומרים הם ש"אכתי
 2 עבדי אחשורוש אנן⁸⁰, ומכל-שכן עתה, ומשיח עדיין לא בא!
 3 וא"כ, הרי זה בסתירה לכאורה לדברי רבינו הזקן ש"אילו לא היינו חוזרים וחוטאים היינו נגאלין
 4 מיד". וכפי שיתבאר לקמן.

* * *

6 טז. ישנו אמנם דין שאסור להכין משבת לחול⁸¹, היינו, שאסור להכין בשבת ענינים הדרושים לימות
 7 החול; אבל לא מציינו בשום מקום שאין להשלים בשבת מה שלא השלימו בימות החול.
 8 ובנוגע לעניננו:

9 החיוב "לבסומי בפוריא עד דלא ידע"⁸² – כנראה שבפורים זה הי' רק בצינעה!...

10 ולכן, בעמדנו ביום השבת שלאחרי פורים (שהרי ביום ראשון בשבוע הי' פורים, וביום שני – שושן
 11 פורים), מן הראוי שימצאו כמה (אחד, שנים או שלשה) שיקיימו את הציווי "לבסומי עד דלא ידע"⁸³.
 12 ובפרט שבשנה זו ישנם שני חדשי אדר, כך, שהשמחה היא כפולה⁸⁴. ובפרט ע"פ מ"ש בשו"ע⁸⁵ (בנוגע
 13 לענין זה): "וטוב לב משתה תמיד"⁸⁶.

14 אך אין זה היתר עבור כל אחד ואחד, ובודאי לא עבור הבחורים⁸⁷, שענינם הוא לימוד התורה מתוך
 15 חיות ולהט ("קאָכן זיך"), והם צריכים לקיים את הציווי "לבסומי", כפירוש רש"י: "ביין" – ביין אמיתי,
 16 יינה של תורה; אבל הבעלי-בתיים שבמשך כל השבוע מונחים בענינים אחרים, ונמצאים למטה מעשרה
 17 טפחים, או למטה משלשה טפחים, שנחשב כלבוד⁸⁸, בשוה עם עפר הארץ... (ואין רצוני להאריך בזה)
 18 – הנה עכשיו ביום השבת⁸⁹ עליהם לקיים את הציווי "לבסומי עד דלא ידע".

19 ומה שיכולים לטעון שאם יהיו במעמד ומצב ד"לא ידע", לא יוכלו לשמוע ולהבין הדברים הנאמרים
 20 עתה – יקיימו זאת שלשה מתוך השלושים ושלש שבלאה"כ לא שומעים מה שמדברים... כך, שלא
 21 יפסידו מאומה, ולכל-הפחות יהי' אצלם הענין ד"לבסומי עד דלא ידע".

* * *

23 יז. האמור⁹⁰ לעיל אודות לימוד הוראות מסיפור המגילה – קשור גם עם המדובר בפורים⁹¹ אודות
 24 ההתגרות עם "גוי קטן", ויתירה מזה, "גוי גדול":

25 לאחרונה נערכה "הפגנה" על זה שלא נותנים ליהודים לצאת מרוסיה⁹². ולמרות שהזהירו לפני
 26 חדשיים שאם יצעקו ברחובות, ימנעו נתינת היתר-יציאה למאות משפחות – אמר פלוני שלא איכפת לו;
 27 הוא צריך להראות שהוא חי במדינה דמוקרטית, ויכול להתנהג כרצונו, ולכן ערך "הפגנה". ואכן כך
 28 הוה – שבגלל זה עיכבו מאות משפחות, אלף יהודים בערך, שלולי זאת היו יוצאים משם!

29 וכאמור כמ"פ⁹³, שכיון שהקב"ה יודע שיש לו עסק עם דור יתום, עליו להראות הכל בגלוי, בכדי

(80) מגילה יד, א. וש"נ.
 (81) ראה שו"ע אדה"ז או"ח ס"ב ס"י. וש"נ.
 (82) שם ז, ב.
 (83) ראה גם שיחת פורים ס"ח (תורת מנחם – התוועדויות חנ"ט ע' 353). וש"נ.
 (84) או"ח סוסתרצ"ז (ברמ"א).
 (85) ראה גם שיחת ש"פ פקודי בסופה (תורת מנחם – התוועדויות חנ"ט ע' 306).
 (86) משלי טו, טו.
 (87) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות חל"ו ס"ע 351
 ואילך. וש"נ.
 (88) ברכות כה, ב. ועוד.
 (89) בהנחה נוספת: בזמן המנחה שאז "שכיחא שכרות" (ראה תענית כו, ב).
 (90) ברשימת ההנחה צויין שבשיחה זו חסרים כמה ענינים (החו"ל).
 (91) סנ"ז (תורת מנחם – התוועדויות חנ"ט ע' 395).
 (92) ראה גם מכתב ימי ההגבלה שנה זו (אג"ק חכ"ו ע' תז).
 (93) שיחת פורים הנ"ל סמ"ב"נה (תורת מנחם – התוועדויות חנ"ט ע' 376 ואילך). וש"נ.

1 שיתפסו את האמת. ואכן הראה לו הקב"ה שפעולה זו הזיקה לו – שאלו שהלכו לצעוק ברחוב חטפו
2 מכות! ... ואעפ"כ ממשיך לטעון שלא איכפת לו, ועליו להמשיך ולצעוק, ולכן הולך ל"טיימס-סקווער"
3 ונעמד לתקוע בשופר... שהרי הוא צריך להראות שהוא "דמוקרטי", ובינתיים מרגיז את הגוי שיושב
4 ב"קרמלין"! ... שאף שאינו בעל בחירה, הרי בינתיים הוא כועס, ומעכב את יציאתן של מאות משפחות!
5 וכל זה – בגלל שהוא צריך לצעוק!

6 וכשאומרים לו שישנם שלש מליון יהודים שזה יכול להזיק להם – טוען הוא שאינו דואג לשלש או
7 חמש מליון יהודים, אלא הוא דואג לכל שנים-עשר מליון בני"י, כלל ישראל! ...
8 וכמו"כ ערכו הפגנות נגד הגוי שיושב בצרפת, ועי"ז "פעלו" שיהודי צרפת לא יוכלו לבקש ממנו
9 לשלוח עזרה לארץ ישראל, ושלא ישלח מטוסים ללוב כו' – כי כאשר הגוי כועס, אינו מוכן לשמוע
10 מאומה! ...!

11 לולי זאת, היו יכולים לבוא אליו, לדפוק על השולחן ולומר לו: שמע נא! לשם מה אתה צריך לשלוח
12 מטוסים לערבים? ! ואפילו אם רצונך לשלוח – אל תשלח עכשיו, אלא לאחרי כמה חדשים. ואכן היו
13 מצליחים לפעול עליו, כפי שכבר אירע בעבר; אבל בגלל ההפגנות, אינו רוצה לשמוע מאומה!

14 מדובר אמנם אודות גוי שהוא בעצם שונא ישראל, כפי שיודע אפילו בן חמש למקרא מ"ש רש"י⁹⁴:
15 "הלכה היא בידוע⁹⁵ שעשו שונא ליעקב"; אם זה "עשו" וזה "יעקב", ברור הדבר ש"עשו שונא ליעקב",
16 אלא שאינו רוצה להראות בגלוי שהוא שונא ישראל בגלוי (בגלל שלא מתאים לו, או בגלל שיש לו
17 איזו פני"), כך, שיש אפשרות לבקש ממנו טובה עבור בני"י – להכנס לחדר לפנים מחדר ולדפוק על
18 השולחן ולדרוש שלא ישלחו מטוסים לערבים, והוא הי' מסכים לכך.

19 ובמקום זה – צועקים עליו ומכים אותו, ואומרים לו: הנך גנב, אתה חייב לי כסף, ואני יודע שלא
20 תחזיר לי את החוב, ואח"כ מבקשים ממנו להחזיר את החוב! ... – אנשים נורמליים לא מתנהגים כן!
21 יח. ובכן, בענין זה יש הוראה מהמגילה:

22 בעת גזירת המן – הי' מרדכי יכול לצעוק ברחובות נגד המן, שהוא רק "ספר"⁹⁶, ונמכר לו לעבד⁹⁷;
23 ולומר להמן: שמע נא, אתה חייב לי מאה פרנק, ואינך רוצה להחזיר לי, כך, שהנך גנב! ... והי' יכול
24 ליתן להמן מכות, שאכן הי' ראוי להם! ... וכמו"כ הי' מרדכי יכול לצעוק על אחשוורוש שהוא "מלך
25 טיפש"⁹⁸ וכיו"ב.

26 אבל מרדכי לא התנהג כן. לא עלה על דעתו לצעוק ברחובות, לתקוע בשופר וכו', אלא צוה לאסתר
27 לילך אל אחשוורוש ולבקש ממנו לבטל את הגזירה.

28 ולכאורה יכולים לשאול: מדוע להשפיל את עצמך ללכת ולבקש מאחשוורוש? ! – הרי זו ירידה! –
29 מוטב ללכת ולצעוק ברחוב שהמן הוא רשע, ואחשוורוש הוא טיפש וכיו"ב.

30 אך הענין הוא – שמרדכי ידע שבנ"י נמצאים בגלות, ורצונו של הקב"ה שיפעלו בדרך הטבע. אמנם
31 צריך להיות ענין של תענית, "וצומו עלי גו' שלשת ימים לילה ויום"⁹⁹, אבל לאחרי כן צריכה אסתר
32 לפעול בדרך הטבע – לילך לאחשוורוש ולבקש ממנו לבטל את הגזירה.

והגע עצמך:

34 מרדכי הי' פוליטיקאי גדול – דאל"כ, לא הי' אחשוורוש ממנה אותו ל"משנה למלך", שהרי בודאי

ל"ש אסתר רמז תתרנו.

98 שם יב, א.

99 אסתר ד, טז.

94 וישלח לג, ד.

95 ולהעיר שזהו לשון שאינו מורגל בפירוש רש"י.

96 מגילה טז, א.

97 שם טו, סע"א ובפרש"י. טז, א (ובגליון הש"ס). וראה

- 1 רצה אחשוורוש להנהיג מלכותו בפשטות, ולא באופן שלמעלה מדרך הטבע, וכיון שמינה את מרדכי
2 ל"משנה למלך", בודאי הי' מרדכי פוליטיקאי גדול.
- 3 ואעפ"כ, בשמעו אודות גזירת המן, אזי "וילבש שק ואפר . . ויבוא עד לפני שער המלך כי אין לבוא
4 אל שער המלך בלבוש שק"¹⁰⁰,
- 5 — שהרי בענינים שאינם בסתירה לתומ"צ יש להקפיד על "דינא דמלכותא דינא"¹⁰¹, ולכן קיים מרדכי
6 הציווי ש"אין לבוא אל שער המלך בלבוש שק"; משא"כ בנוגע להשתחוואה להמן, הנה אע"פ ש"כ
7 צוה לו המלך", הנה "מרדכי לא יכרע ולא ישתחוה"⁷³ —
8 וצוה לאסתר לילך לאחשוורוש ולבקש ממנו לבטל את הגזירה.
- 9 וההוראה מזה, שגם עכשיו צריכה להיות ההנהגה באופן כזה — לא לצעוק כו', ובפרט כשרואים
10 שפעולה זו מזיקה ליהודים, הרי בודאי שאין לעשות זאת.
- 11 ולא כמו אלו שטוענים שאין ללכת ולבקש מגוים, באמרם, שזהו סדר שמתאים ליהודי זקן שבא
12 מעבר לים ("פון דער אַלטער היים"), ששם לימדו אותו ללכת כפוף... אבל עכשיו נמצאים בזמן חדש
13 ובמדינה חדשה, וכאן צריכים להראות שיהודים אינם מתייראים ופחדים — שכן, טענה זו טען המן,
14 באמרו, ש"דתייהם שונות מכל עם"¹⁰², יש להם אלקים ישן¹⁰³ ותורה ישנה... והרי רואים את התוצאה
15 מטענה זו — "להשמיד¹⁰⁴ להרוג ולאבד את כל היהודים" ח"ו!
- 16 אמנם אמרו רז"ל¹⁰⁵ "אין לנו להשען אלא על אבינו שבשמים", ומציאותו של יהודי היא למעלה
17 לגמרי מענין השכל, אבל אעפ"כ, אינו הוי"פ השכל. ורצונו של הקב"ה שיהודי יתנהג בדרך הטבע,
18 כמ"ש¹⁰⁶ "וברכך ה' אלקיך בכל אשר תעשה", ולכן צריך להשתדל אצל הגוי שלא ישלח עזרה לערבים
19 כו', אבל לא לצעוק ולפעול על אחרים שגם הם יצעקו!...
- 20 יט. וכששואלים אותו: מדוע אתה הולך וצועק, בה בשעה שבינתיים מזיק הדבר?! האם התבוננת
21 במעשיך?! — משיב, שהתבונן בזה לפני עשר שנים, והחליט שכך צריך להתנהג, ועכשיו אין לו זמן
22 לחזור ולהתבונן בזה, ובמילא, כן יקום, ומי יאמר לו מה תעשה!... אבל בפועל רואים עכשיו תוצאות
23 הפוכות, וכאמור, שהזהירו על זה לפני חדשיים, ואין זה ענין של "רוח הקודש"... אלא ענין המפורש
24 במגילה!
- 25 הסיבה לכך שבכל זאת הולך וצועק — כיון שהוא מונח ולהוט אחר מציאותו, להראות שהוא מנהיג
26 בישראל, ואם לא "ירעיש", אף אחד לא ידע אודותיו... ולכן צועק, ומשתדל שגם אחרים יצעקו, שאז
27 רואים שהוא מנהיג בישראל!
- 28 אבל כאשר לא נוגע לו המציאות שלו, להראות שהוא מנהיג בישראל — אזי לא יערוך הפגנות, ולא
29 יעמיד כסא ריק לשולחן הסדר, כדי להראות שממתינים על שחרורם של יהודי רוסיא...
30 הגוי שיושב ב"קרמלין" לא מתפעל מזה שמעמידים כסא ריק, ואין זה פועל עליו מאומה!
31 ואדרבה: אם אכן יש לך כסא ריק בשולחן הסדר, מה אתה "מרעיש" שיביאו יהודים מרוסיא למלא
32 את הכסא — לך והבא את בנך מ"גרעניטש-ווילידזש"¹⁰⁷, והושיבו לשולחן הסדר!...
- 33 [אלא מאי, היתכן שהוא יאמר לבנו מה לעשות... רצונו להיות ב"גרעניטש-ווילידזש", להיות "היפיי",
34 וכיון שהוא כבר אדם מבוגר, אינו יכול להתערב בחייו הפרטיים ולומר לו מה לעשות!...].

(104) שם, יג.

(105) ע"פ ל' חז"ל — סוטה בסופה (וגירסת הע"י).

(106) פ' ראה טו, יח.

(107) = שכונה ידועה בניו יארק שבה ההנהגה דהיפך

הצניעות וכו'.

(100) שם, א"ב.

(101) גיטין י"ד, ב. וש"נ. וראה אנציק' תלמודית בערכו (כרך

ז ע' רצה ואילך). וש"נ.

(102) שם ג, ח.

(103) ראה תורת מנחם — התועודויות חנ"ז ע' 294. וש"נ.

1 יש לך כסא ריק – צא לרחוב שבו אתה גר, ותמצא שם יהודים שלא יודעים היכן לחגוג את הסדר,
 2 או שאינם יודעים בכלל מה זה "סדר", ותושיב אותם לשולחן הסדר. ואם אינך יודע בעצמך כיצד לערוך
 3 סדר, יש לך עצה – להתקשר לרב ע"י הטלפון ולשאול אותו כיצד עורכים סדר (כפי שמקובל היום שעל
 4 כל שאלה מתקשרים לרב ע"י הטלפון, וכמו בנוגע למחט שנמצאה בקורקבן¹⁰⁸, וכיו"ב).

5 כ. ועד"ז בנוגע לענין השני שאודותיו דובר בפורים¹⁰⁹ – שלא זו בלבד שמעוררים שאלה אם ארץ
 6 ישראל שייכת לעם אחד או לשני עממין, אלא עוד זאת, שרוצים להכניס כמה עממין לארץ ישראל.
 7 במקום שתהי' ההנהגה כמו שהיתה בימי עזרא, ששילח את הנשים הנכריות¹¹⁰, באמרו שכך צ"ל ע"פ
 8 תורה, ואף אחד לא התווכח עמו – מעוררים שאלה: מיהו יהודי, ורוצים לקבוע שאין צורך בגיור כהלכה,
 9 אלא די גם בגיור רפורמי כדי להחשב יהודי, ועי"ז מכניסים כמה עממין בארץ ישראל.

10 והרי זה ענין בלתי רצוי עבור ארץ ישראל, וגם בלתי רצוי עבור הגוים, שכן, כאשר מכריחים אדם
 11 לעשות דבר שהוא היפך טבעו, הנה סוכ"ס מוכרח הדבר להתפוצץ, כי, בבוא זמן שתהי' התנגשות
 12 אינטרסים בין ארץ ישראל לרומניא פולין או רוסיא, ישכח הרומני או הפולני או הרוסי אודות ארץ
 13 ישראל, וישאר נאמן למולדתו! ...

14 והגע עצמך:

15 הסדר הוא שכאשר שולחים אנשים ל"חזית", בתעלת-סואץ או ברמת-הגולן וכו', צריכים לבדוק
 16 תחילה ולוודא שזהו אדם שישאר ללחום לטובת ארץ ישראל, ולא יערוק להצטרף לאחד השונאים,
 17 והיינו, שלא אומרים שכיון שיש אדם שמוכן ללכת לחזית, למה למנוע אותו, אלא כיון שזוהי מלחמה,
 18 צריך להבטיח תחילה את כל הפרטים.

19 וכן הוא בנוגע לכל ארץ ישראל, שנחשבת כולה כמו "חזית", בגלל כל הפגזים וכו' שנופלים שם,
 20 ולכן צריך לבדוק ולוודא את מי מכניסים שם, ואם יש רק חשש שאינו רצוי, אין להכניסו לשם.

21 ואעפ"כ רוצים להכניס גוים לארץ ישראל, ואומרים שאין צורך בגיור כהלכה, אלא מספיק גיור
 22 רפורמי – שהכל יודעים מה הוא; די ללמוד שבועות אחדים מה נקראת אצלם "יהדות", ואז יוכל להרשם
 23 ולהחתם בתור יהודי! ...

24 וכל זה – לאחרי שזה-עתה פעלו שתהי' טלוויזיא בשבת¹¹¹, ועתה רוצים לפעול שכדי להיות יהודי
 25 מספיק גיור שלא כהלכה.

26 והוסיפו לאיים שלא ירעישו על הענין של "מיהו יהודי", כי אם ירעישו על זה, אזי יעלו את הנושא
 27 של גיוס בחורי ישיבה – אע"פ שהם בעצמם יודעים שלימוד התורה של בחורי הישיבה עוזר גם עבור
 28 אלו שנמצאים ב"חזית"¹¹².

29 אך האמת היא שחייבים להרעיש ולפעול כדי לבטל ענינים בלתי-רצויים אלו, כי לולי זאת, לא יהי'
 30 שיעור לדבר!

31 ולהעיר גם ממה שאירע בשעה שדרשו להחשיב יהודי רק מי שנתגייר ע"פ הלכה, שהיו כאלו שציירו
 32 ציור שמבזה יהודים, באופן גרוע יותר מהציורים שהופיעו בזמן מלחמת העולם השני' בעיתונים הידועים
 33 ("דער שטירמער" וכיו"ב), שאפילו אז הי' היטלער מתבייש בציור כזה... עם ציור כזה הסתובבו ברחובות
 34 ירושלים, והתפארו בזה! ...!

(110) ראה עזרא י"ד, י"ד ואילך.

(111) ראה מכתב ו' כסלו שנה זו (אג"ק חכ"ו ע' רמח).

(112) ראה גם תורת מנחם – התוועדיות חנ"א ס"ע 72 ואילך. וש"נ.

(108) כ"ק אדמו"ר שליט"א הוסיף בבת-שחוק: גם אם הרב

לא ראה מעולם מחט בקורקבן! ...!

(109) סמ"א ואילך (תורת מנחם – התוועדיות חנ"ט ע' 376

ואילך).

- 1 כא. וכאמור, זהו ענין בלתי רצוי הן עבור ארץ ישראל, והן עבור הגוי בעצמו, ואעפ"כ, אין פוצה
2 פה ומצפצף! כולל גם הדתיים שהיו צריכים לצעוק שיבטלו זאת, ואינם עושים מאומה!
- 3 ומה שטוענים שאין מה לעשות בענין זה, כשם שאין מה לעשות בענין דטלוויזיא בשבת, כיון שכבר
4 נתקבל הדבר – אין האמת כן, ובמכ"ש וק"ו: ומה ענין השבת שקיים כבר אלפי שנים, פעלו בו שינוי
5 – הרי ענין הטלוויזיא בשבת שקיים רק שבועות אחדים, בודאי יכולים לשנותו, אם רק ירצו!
- 6 ולאידך גיסא, אם אתם לא עושים כלום – למה אתם יושבים בממשלה? צאו ממנה!... הם אומרים
7 שאין לצאת מהממשלה, כיון שאז לא יוכלו לפעול ענינים אחרים שצריך לפעול. אבל אם לא עושים
8 מאומה, ולא צועקים גם על ענינים אחרים – מהי התועלת בישיבה בממשלה?!
- 9 והרי רואים המצב בכל הענינים: גיוס בחורים – פוחת והולך. ניתוחי מתים¹¹¹ – פוחת והולך.
10 טלוויזיא בשבת – פוחת והולך. ועכשיו גם גיור כהלכה פוחת והולך. ואעפ"כ פוחדים לדבר ולצעוק על
11 זה. וכאמור, אם בלאה"כ לא עושים כלום – אין מה לשבת בממשלה!
- 12 כב. ויה"ר שיקויים מ"ש במגילה¹¹³ "ליהודים היתה אורה ושמחה (כמו שמחת פורים שהיא באופן
13 ד"משפחה ומשפחה"¹¹⁴) וששון ויקר", וכפי שמוסיפים בנוסח ההבדלה: "כן תהי' לנו"¹¹⁵.
- * * *
- 14
- 15 כג. הביאור בפירוש רש"י:
- 16 החילוק בפירוש "איל המילואים" בין פרשתנו, "שממלאים ומשלימים את הכהנים בכהונתם", לפ'
17 תצוה, ש"משימים שלום למזבח ולעובד העבודה ולבעלים" – מובן בפשטות ע"פ ההקדמה האמורה
18 לעיל (סי"א) שבפרשתנו מפרש רש"י רק מה שנתחדש לגבי פ' תצוה (פרט נוסף, או ענין שנאמר באופן
19 שונה ממ"ש בפ' תצוה).
- 20 ובכן:
- 21 בפ' תצוה⁶² נאמר "ולקחת מן האיל החלב והאלי' גו' ואת שוק הימין", ומסיים: "כי איל מילואים
22 הוא", והיינו, שהתיבות "איל מילואים הוא" באים ליתן טעם והסברה ("כי") על מש"נ לפנ"ז שצריך לקחת
23 מן האיל רק את החלב וכו' בשביל להקריב על המזבח (ולא כמו האיל הראשון עליו נאמר¹¹⁶ "והקטרת
24 את כל האיל המזבחה עולה גו'").
- 25 ולכן אי אפשר לפרש "איל המילואים" "שממלאים ומשלימים את הכהנים בכהונתם" – כיון שאין
26 זה טעם והסברה על הקרבת החלב וכו' בלבד, שהרי מילוי והשלמת הכהנים היתה יכולה להיות גם אילו
27 היו מקריבים את כל האיל (ולא רק החלב וכו' בלבד).
- 28 ובהכרח לפרש ש"המילואים שלמים שמימים שלום למזבח ולעובד העבודה ולבעלים" – שזהו
29 הטעם שהקריבו מן האיל השני רק את החלב וכו' (ולא "את כל האיל"), "כי איל מילואים הוא",
30 "שהמילואים שלמים שמימים שלום כו' לכך אני מצריכו חזרה להיות לו לעובד העבודה למנה, וזה
31 משה ששמש במילואים, והשאר אכלו אהרן ובניו שהם בעלים".
- 32 אבל בפרשתנו לא נאמר "כי איל המילואים הוא", בתור נתינת טעם, אלא "ויקרב את האיל השני איל
33 המילואים", בתור שם התואר, ולכן אי אפשר לפרש שנקרא כן רק בגלל "שהמילואים שלמים שמימים
34 שלום כו'", דא"כ, הי' צריך להקרא "איל השלמים", ולא "איל המילואים"; ולכן מפרש רש"י "שממלאים
35 ומשלימים את הכהנים בכהונתם".

115) חסר הסיים (המור"2).

116) תצוה כט, יח.

113) אסתר ח, טז.

114) שם ט, כה.

כד. אך עדיין אינו מובן: מדוע נעשה מילוי והשלמת הכהנים ע"י האיל השני דוקא, ולא ע"י האיל הראשון?

ולכן מדייק רש"י ש"ממלאים ומשלימים את הכהנים בכהונתם", ולא "בעבודתם":

ההוספה ד"כהונתם" לגבי "עבודתם" היא – בנוגע לאכילת קדשים¹¹⁷, והיינו, שלא זו בלבד שביכלתו לעסוק בעבודת הקרבנות, אלא ביכלתו גם לאכול קדשים.

וזהו החידוש של האיל השני, "איל המילואים", ש"ממלאים ומשלימים את הכהנים בכהונתם" – כי, האיל הראשון, שהי' עולה, פעל רק שיהיו ראויים לעבודה, ורק האיל השני, שהי' שלמים, שבו הי' חלק גם לכהנים, פעל למלא ולהשלים את הכהנים "בכהונתם", שמכאן ולהבא יוכלו לאכול קדשים.

כה. ואעפ"כ כותב רש"י בפ' תצוה⁶⁰ "למלא את ידם", "באיל ולחם הללו":

אע"פ שהקרבנות האיל פועלת השלמת הכהנים בכהונתם, מ"מ, בפסוק שבו מדובר אודות אכילת הקרבן, שבו נאמר "ואכלו אותם.. למלא את ידם", "אותם" לשון רבים, הן האיל והן הלחם (כיון שאכילת האיל היתה יחד עם אכילת הלחם, ללא הפסק ביניהם), בהכרח לפרש "למלא את ידם", "באיל ולחם הללו".

משא"כ בפסוק "ויקרב את האיל גו" שבפרשתנו, שבו מדובר רק אודות הקרבנות האיל (שהוצרכה להיות בפני עצמה, לפני הקרבנות הלחם), ואעפ"כ נקרא "איל המילואים", לכן מפרש רש"י ש"ממלאים ומשלימים את הכהנים בכהונתם", היינו, שענין זה נעשה ע"י האיל.

*

כו. הביאור⁷⁴ במ"ש באגה"ת ש"אם לא היינו חוזרים וחוטאים היינו נגאלין מיד" – שאין סתירה מזה שבזמן פורים עמדו כמעט משך שנה בתנועה של מס"נ:

המס"נ שבזמן פורים היתה רק בנוגע לענין של עבודה זרה, "לעבור דת ח"ו" – שהרי אם רצו להמיר דתם, לא הי' המן עושה להם כלום, שלא גזר אלא על היהודים כו"¹¹⁸; אבל בנוגע לשאר הענינים הי' הסדר כרגיל – שהיו צדיקים ובינונים וגם למטה מזה כו', ולכן לא יפלא שלא נגאלו מיד.

אבל המדובר באגה"ת אודות בקשת מחילה וסליחה מאתו ית' – אין זה רק בנוגע לע"ז, אלא גם בנוגע לכל הענינים, שהרי לא יתכן שבשעה שמבקשים "והחזירנו בתשובה שלימה לפניך" יעשו עבירות אחרות, דא"כ, אין זו בקשה אמיתית, ועכצ"ל שהתשובה היא על כל העבירות; ולכן אתי שפיר ש"אם לא היינו חוזרים וחוטאים היינו נגאלין מיד".

*

כז. ה"יינה של תורה" שבפירוש רש"י הנ"ל:

בנוגע ל"איל המילואים", ש"ממלאים ומשלימים את הכהנים בכהונתם", שענין זה נעשה (לא ע"י קרבן עולה, אלא) ע"י קרבן שלמים שקשור עם אכילה דוקא (כנ"ל סכ"ג) – לכאורה אינו מובן:

איתא בגמרא¹¹⁹ שאכילה ושתי' הם מהענינים שבהם דומים לבהמה, כך, שאין זה ממעלת האדם, שמתבטאת בענינים שבהם דומים למלאכי השרת. וא"כ, איך יתכן שדוקא ענין האכילה ממלא ומשלים את הכהנים בכהונתם?!

אך הענין הוא – שזהו החידוש של יהודי, שביכלתו ליקח מאכל גשמי, ולעשות ממנו ענין של קדושה, ע"ז שבשעת האכילה אינו מונח בהמאכל, אלא מבררו ומזככו כו'. וענין זה מודגש באכילת

(119) חגיגה טז, א.

(117) ברשימת ההנחה: כמ"ש רש"י לעיל.

(118) תר"א מג"א צז, א.

1 הכהנים (שממלאת ומשלימה את הכהנים בכהונתם) – שלא רק החלק שמקריבים ע"ג המזבח נעשה
2 קדושה, אלא גם החלק שנאכל ע"י הכהנים הו"ע של קדושה.

3 כח. וענין זה קשור גם עם ימי הפורים:

4 איתא בתיקוני זהר¹²⁰ ש"יום הכפורים" הוא "כפורים", כמו פורים.

5 וכמדובר פעם¹²¹ שענין זה מרומז גם בנגלה⁴⁵ – שהרי איתא במדרש¹²² "כל המועדים עתידין ליבטל
6 וימי הפורים אינן בטלים לעולם", ומוסיף: "א"ר אלעזר אף יום הכפורים לא יבטל לעולם" (כדאיתא
7 גם בפרקי דר"א¹²³). ומכאן רואים שכאשר מזכירים פורים, מתעוררת מיד סברא שכן הוא גם ביוהכ"פ,
8 כיון שפורים הוא כמו יוהכ"פ, ואדרבה: פורים הוא נעלה יותר מיוהכ"פ שנקרא "כפורים", בכ"ף הדמיון.
9 ולכאורה אינו מובן:

10 ביוהכ"פ – מתענים כל היום, ועוסקים כל היום בתפלה בבית-הכנסת, בקיטל לבן, להורות שדומים
11 למלאכים¹²⁴; ואילו פורים הוא יום חול, ויש בו אכילה ושתי' וכו'. וא"כ איך אפשר לומר שפורים הוא
12 נעלה יותר מיוהכ"פ?!

13 אך הענין בזה – שעיקר החידוש הוא בנוגע לפורים דוקא:

14 אין זה "קונץ" להיות יהודי ביוהכ"פ, שאין בו אכילה ושתי' וכו'; ה"קונץ" הוא דוקא ביום כמו
15 פורים, שיש בו אכילה ושתי' וכו' – לעשות זאת באופן המתאים ליהודי: להרבות באכילה ושתי' – רק
16 בגלל המצוה שבדבר (נוסף על קיום שאר מצוות היום: מקרא מגילה, משלוח מנות ומתנות לאביונים),
17 כך, שהאכילה ושתי' נעשית ענין של קדושה.

18 ואדרבה: דוקא עי"ז הרי הוא פועל את כל הענינים שנעשים ביוהכ"פ, ועד שזוהי הוכחה גם בנוגע
19 לתענית דיוהכ"פ, שדוקא כאשר האכילה ושתי' בפורים היא באופן של קדושה, אזי יודעים שגם התענית
20 דיוהכ"פ היתה כדבעי⁵¹.

21 כ"ק אדמו"ר שליט"א סיים בברכת "ופרצת ימה וקדמה וצפונה ונגבה"¹²⁵, שיוצאים מכל המדידות
22 וההגבלות, ועד ש"ונברכו בכך כל משפחות האדמה"¹²⁵, כפי שיהי' כאשר "יעלה הפורץ לפנינו"¹²⁶, בקרוב
23 ממש.

24 [כ"ק אדמו"ר שליט"א נתן המזונות לכמה מהאורחים שבאו מאנגלי' וצרפת, ואח"כ התחיל לנגן ניגון
25 הקפות לאביו הרלו"צ ז"ל, ועמד מלוא קומתו ורקד על מקומו בשמחה רבה.

26 לאחרי שברך ברכה אחרונה, והזכיר שכל מי שנתחייב יברך ברכה אחרונה, אמר:]

27 כט. כיון שעומדים עתה לקרוא בפרשת "ויהי ביום השמיני"¹²⁷, שענין זה קשור עם כינור של משיח
28 שיהי' של שמונה נימין (כדברי הגמרא¹²⁸) – הנה יהי' שברוב ממש תהי' הגולה האמיתית והשלימה
29 ע"י משיח צדקנו, שיבוא ויגאלנו ויוציאנו מהגלות, "בנערינו ובזקנינו גו' בכנינו ובבנותינו"¹²⁹, "לא
30 תשאר פרסה"¹³⁰, ו"כספם וזהבם אתם"¹³¹, ויוליכנו קוממיות לארצנו, ויקויים היעוד¹³² "והיתה לה'
31 המלוכה", בעגלא דידן.

32 [טרם צאתו התחיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לנגן הניגון "הושיעה את עמך".]

120) תכ"א (נז, ב).
121) ראה גם תורת מנחם – התועדויות חט"ז ע' 118 ואילך.
חמ"ז ס"ע 211 ואילך.
122) יל"ש משלי רמז תקמד. וראה מדרש משלי רפ"ט.
123) פמ"ו. וראה רד"ל שם.
124) ראה שו"ע אדה"ז אר"ח סתר"י ס"ט. וש"נ.
125) ויצא כח, יד.
126) ע"פ מיכה ב, יג. וראה אגדת בראשית ספס"ג. ב"ר
פפ"ה, יד ופרש"י שם.
127) ר"פ שמיני.
128) ערכין יג, ב.
129) בא יו"ד, ט.
130) שם, כו.
131) ישעי' ס, ט.
132) עובדי' בסופו.

לקוטי שיחות

פרשת ויקהל

כרך כו, א

מתורגם ללשון הקודש

21 סמך שמירת שבת למורא אב לומר אף-על-פי שהזהרתין
22 על מורא אב, אם יאמר לך חלל את השבת אל תשמע לו.
23 וְכֹאֵן⁸ מדגיש רש"י, שכיון ש"הקדים" זוהי הוכחה
24 ששבת דוחה את מלאכת המשכן?⁹

ב.

המוקדם דוחה את המאוחר?

25 המפרשים משיבים על כך¹⁰:
26 בפרשת תשא מסביר רש"י שלומדים זאת מהמילה
27 "אך" – "כל אכין ורקין מיעוטיין, למעט שבת ומלאכת
28 המשכן¹¹. וכן בפרשת קדושים ממשיך רש"י ואומר –
29 ב"דבור" הבא "אני ה' אלקיכם – אתה ואביך חייבים
30 בכבודי לפיכך לא תשמע לו לבטל את דברי". כלומר,
31 בשני המקרים אנו נזקקים למילים "אך" ו"אני ה' אלקיכם"
32 כדי להבהיר שהשבת אינה נדחית מפני מלאכת המשכן
33 ומפני מורא אב.
34 ומכך מובן, שאדרבה: בדרך כלל דוחה ה"מוקדם" את
35 ה"מאוחר", ולפיכך, ללא המילים "אך" במלאכת המשכן
36 שבפרשת תשא, ו"אני ה' אלקיכם" שב"מורא אב" – אכן
37 היה צריך לומר, שכיון שהציוויים על מלאכת המשכן ועל
38 מורא אב מופיעים לפני אזהרת שבת, הרי הם דוחים את
39 השבת.

א.

"ששת ימים..."

1 בתחלת הפרשה¹ נאמר "ויקהל משה את כל עדת בני
2 ישראל ויאמר אליהם... ששת ימים תעשה מלאכה...".
3 רש"י מצטט את המילים "ששת ימים", ומפרש: הקדים
4 להם אזהרת שבת לציווי מלאכת המשכן לומר שאינו דוחה
5 את השבת.
6 בפשטות נראה שכוונת רש"י היא, שמכך שהתורה
7 הקדימה² "אזהרת שבת לציווי מלאכת המשכן" מוכח
8 שאזהרת שבת חמורה יותר³ מהציווי על מלאכת המשכן,
9 ומשום כך אין מלאכת המשכן דוחה שבת.
10 לפי זה קשה, כשאלת המפרשים⁴: אנו מוצאים מספר
11 פעמים שבהם מופיעים שני ציוויים זה בסמיכות לזה,
12 ורש"י מפרש שה"מאוחר" דוחה את ה"מוקדם" – החל
13 מאותו ענין שבו אנו עוסקים – שבת ומלאכת המשכן:
14 בפרשת תשא, על הפסוק⁵ "ואתה דבר... אך את שבתותי
15 תשמורו...", שבו מקדימה⁶ התורה את ציווי מלאכת
16 המשכן לפני אזהרת שבת, ושם מפרש רש"י: אף-על-פי
17 שתהיו רדופין... בזריות המלאכה (של המשכן), שבת אל
18 תידחה מפניה.
19 וכן לאחר מכן בפרשת קדושים⁷ נאמר "איש אמו
20 ואביו תיראו ואת שבתותי תשמרו", ואומר רש"י בפירושו:

(1) לה, א"ב.

(2) ברא"ם מביא רש"י הקדים לאו דוקא .. דהא אפילו בלא הקדים נמי מצינן למידק זה מדסמך כו" (וראה באר מים חיים (לאחי המהר"ל) כאן דפי' "הקדים" – (רק) במעלה). אבל נוסף על קושיות הרא"ם ע"ז – ה"ז לכאורה היפך פשטות לשון רש"י.

(3) כמ"ש בכלי יקר, דברי דוד (להט"ו) ועוד כמה מפרשים, דבכ"מ המוקדם חשוב יותר. וראה לקו"ש ח"א ע' 161.

(4) ראה רא"ם, גו"א, דברי דוד ועוד הרבה מפרשים כאן. רא"ם (ועוד) בפרש"י תשא וקדושים שהובאו לקמן בפנים (וכן בפרש"י דלקמן הערה 8).

(5) לא, יג.

(6) שם, א ואילך.

(7) יט, ג.

(8) ולהוסיף, שמסתימת לשון רש"י עה"פ (קדושים יט, ל) "את שבתותי תשמורו ומקדשי תיראו" – "ואע"פ שאני מזהירכם על המקדש

את שבתותי תשמורו אין בנין ביהמ"ק דוחה שבת" (ולא כתב "הקדים" וכיו"ב) – משמע, שגם שם אין הלימוד מחמת הקדמת שבת למורא מקדש, כ"א מעצם הסמיכות. וראה רא"ם שם. ואכ"מ.

(9) ולהעיר שלשון רש"י כאן "הקדים כו" ליתא במכילתא כאן (שלכאורה הוא המקור דפרש"י כמ"ש הרא"ם (תשא שם) ועוד). ומשמע (א) שלהמכילתא אין הכרח שהלימוד הוא מהקדמת שבת. (ב) הוסיפת רש"י בזה – מוכיחה שמהקדמה ילפינן זה (עכ"פ – בפש"מ) וגם י"ל שמפרש כן דעת המכילתא – ודלא כחלק המפרשים הנ"ל. וראה חזקוני ובחיי כאן (לה, א).

(10) רא"ם כאן (וראה גם רא"ם בפ' תשא שם ובפ' קדושים יט, ג. שם, ל). וכ"ה בעוד כמה מפרשים.

(11) ברמב"ן תשא שם הקשה על חיבות אלו בפרש"י (וראה גם צידה לדרך שם). אבל ראה אברבנאל, רא"ם, גו"א ועוד מפרשי רש"י – שתיצרו דברי רש"י. וראה גם ראב"ע (וספורנו) שם. ועוד.

23 ולכן יש לומר, שבלימוד דברי רש"י עצמם צריך הכל
24 להיות מובן, כך שהשאלות שלעיל תוסרנה מאליהן.

ג.

"הקדים להם" – משה לישראל

25 יש לומר, שההסבר לכך בפשטות הוא:
26 באומרו "הקדים להם אזהרת שבת... לומר שאינו
27 דוחה את השבת" אין רש"י מתכוון, שמכך שהתורה
28 הקדימה אזהרת שבת לפני הציווי על מלאכת המשכן
29 נלמדת הלכה, שמלאכת המשכן אינה דוחה שבת
30 – שהרי הלכה זו כבר נאמרה לפני כן, בפרשת תשא,
31 ששם נאמר בציווי ה' למשה "אך את שבתותי תשמרו..."
32 וכפי שרש"י מפרש שם, כדלעיל, "למעט שבת ממלאכת
33 המשכן". ומובן מאליו, שכאשר התורה מספרת לאחר מכן,
34 בפרשתנו, כיצד משה מסר לישראל ציוויים אלו על השבת
35 ועל מלאכת המשכן, היה זה בדיוק כאמור לעיל בפרשת
36 תשא, והוא אמר לישראל, שמלאכת המשכן אינה דוחה
37 שבת –
38 אך הדיוק הוא¹⁸ "הקדים להם אזהרת שבת..." – אין
39 מדובר כאן על הקדמת ציווי ה' בתורה אלא על הסבר
40 וההקדמה בדברי משה "להם":
41 קשה לרש"י, כיון שבדברי הקדוש-ברוך-הוא למשה
42 נאמר הציווי על מלאכת המשכן לפני אזהרת השבת, מדוע

1 אך על פי דרך הפשט אין די בהסבר זה, כי על כך
2 ניתן לשאול¹²: מדוע מקדימה התורה את הציווי על
3 מלאכת המשכן, וכן על "מורא אב", לפני אזהרת שבת,
4 ומשום כך צריך להוסיף את המיעוט "אך", ואת ההוספה
5 "אני ה' אלקיכם"¹³ – והרי מלכתחלה אפשר היה לכתוב
6 את אזהרת שבת לפני מלאכת המשכן ומורא אב, ומכך
7 אפשר היה כבר לדעת שהשבת דוחה את מלאכת המשכן
8 ואת מורא אב¹⁴?

9 מכך מובן, שמעצם ה"הקדמה" אין להסיק שהציווי
10 הראשון דוחה את השני, אלא יש צורך בלימוד מפורש,
11 ואילו כאן אומר רש"י "הקדים שבת... לומר שאינו דוחה
12 את השבת"?

13 מפרשי רש"י¹⁵ מתרצים קושיה זו באריכות בתירוצים
14 שונים, מתי ובאיזה אופן ניתן ללמוד מסדר ה"קדימה"
15 שהציווי הראשון דוחה את השני.

16 אך, כאמור מספר פעמים, רש"י כתב את פירושו על
17 התורה באופן שגם "בן חמש למקרא" יוכל להבין את
18 כוונת רש"י מלשונו הקצרה, בלי להזדקק להסבר נוסף.

19 ובמיוחד שבענינו יש דיון נרחב בין מפרשי רש"י
20 הכולל תירוצים שונים, ולכאורה, אין לומר, שרש"י מתכוון
21 בפשוטו של פירושו¹⁶ לכל ההסברים השונים הללו, והוא
22 אינו מציין איזה מהם הוא מקבל¹⁷.

תשא לא היינו למדין משינוי הסדר לבד

– כי גם ב'פ' תשא, באם ה' מקדים הציווי על שבת למלאכת המשכן
(אבל – לאחורי כל הבא בהפרשה לפניו), היינו למדין מזה דשבת אינה
נדחית מפני מלאכת המשכן – שהרי ע"פ סדר הפרשה (בהמשך לכל הבא
לפניו) ה' צ"ל ציווי מלאכת המשכן קודם לשבת. ולמה הוצרך להמיעוט
ד"אך", ככפנים.

15 ראה בהנסמן בהערה 4.

16 כמדובר כמ"פ שמפרשי רש"י מבארים דברי רש"י (גם) ע"ד
ההלכה כו'.

17 ובפרט שברובם צ"עג (נוסף על הקושיות שעל כמה מהתירוצים
שהובאו במפרשי רש"י גופא) – שלא נרמז כלל התירוץ בפרש"י, ואם
לזה נתכוין רש"י – הו"ל לפרש, עכ"פ ברמז.

18 כן דייק גם בבאר יצחק כאן (אלא שמפרש באו"א).

12) ובקושיית הכלי יקר פרשתנו כאן (ותירוץ בפרש"י – לכאורה
אינו ע"ד הפשט).

13) ועוד להוסיף (לאידך גיסא): מפשטות לשון רש"י שם "סמך
שמירת שבת כו' לומר כו'" מוכח שהלימוד (בנוגע לשמירת שבת) הוא
לא מן התיבות "אני ה'א", כ"א מן הסמיכות עצמה (וכמ"ש בגו"א כאן)
[והלימוד שבפרש"י מ"אני ה'א" – "אתה כו' לא תשמע לו לבטל את
דברי" – הוא בנוגע ל"שאר כל המצות" (שבסיום פרש"י שלפנ"ז)].
וראה גם פרש"י תצא כב, יב: "אף מן הכלאים לכך סמך הכתוב" – אף
שהקדים כלאים לציצית.

14) ובה נלל גם התירוץ (באר יצחק כאן. וראה גם גו"א ועוד)
שדוקא בפרשתנו אפשר לדייק מהקדימה כי לכאורה הוצרך להקדים
מלאכת המשכן (שהיה ההקדמה היתה כשביל ציווי מלאכת המשכן**),
ומדהקדים אזהרת שבת (היפך מכפי שהי' צ"ל) למדין כו'; משא"כ ב'פ'

(* ובפשטות י"ל שהתיבות "אני ה'א" אינו ד"ה חדש בפרש"י, כ"א המשך פרש"י: "וכן בשאר כל המצות (שנאמר) אני ה'א אתה.. לא תשמע כו'".
ועפ"י יומתק: א) למאי נפק"מ כאן "וכן בשאר כו'" – כי זוהי ההוספה בהפסוק "אני ה'א", דהו דין לא רק לגבי שבת (מד"סמך כו") אלא גם לגבי שאר המצות. ב)
ההמשך בפרש"י לאח"ו "איזהו מורא כו'" – דלכאורה מה שייך לד"ה זה? וע"פ הנ"ל מובן, דמכיון שמבאר ש"מורא אב" אינו דוחה שבת ולא שאר מצות. א"כ "איזהו
מורא" – לא ישב כו'.

(** במלאכת הקדש על פרש"י כאן, דהו"ל להקדים משכן, כי מאחר שנאמר "אלה הדברים אשר צוה ה' לעשות גו'" נכצ"ל דקאי במלאכת המשכן (שהרי בשבת לא
שייך עשי' כ"א שב ואל תעשה), וא"כ למה הניס ציווי השבת בינתיים.

אבל מסתימת ל' רש"י לא משמע שקאי (רק) על מלאכת המשכן, ועכ"פ קאי גם על שבת (וראה טור הארוך כאן). וראה בארוכה לקו"ש חו"א ע' 161 שגם בשבת
שייך הלשון "לעשות אותם". ע"ש.

32 שבתותי תשמרו - אף-על-פי שתהיו רדופין וזריזין
 33 בזריזות המלאכה, שבת אל תדחה מפניה, כל אכין...".
 34 מפשטות לשון רש"י נראה שיש כאן שתי אזהרות
 35 נפרדות על כך שמלאכת המשכן אינה דוחה שבת²³ -
 36 אחת מהמילה (המיותרת²⁴) "ואתה", והשניה ממילת
 37 המיעוט "אך".
 38 ואין מובן:

39 (א) כשאלת המפרשים²⁵ - תרתי למה לי?
 40 (ב) כיצד לומדים מן המילה "ואתה..." ש"אל יקל
 41 בעיניך לדחות את השבת מפני אותה מלאכה".
 42 כן יש להבין מדוע מאריך רש"י בלשונו²⁶ בשני
 43 הפירושים, ומדוע ישנם השנויים בין שניהם:
 44 (א) הדיק בלשון "אף-על-פי שהפקדתיך לצוותם על
 45 מלאכת המשכן" - כאילו היה על כך מינוי מיוחד? והרי,
 46 כל התורה והמצוות נמסרו לישראל על ידי משה רבינו!
 47 (ב) "אל יקל בעיניך לדחות...", ומדוע אין רש"י אומר
 48 בקצרה "אל תדחה" וכדומה, כלשון רש"י עצמו מיד לאחר
 49 מכן, ב"דבור" השני.

50 (ג) ב"דבור" השני מביא רש"י ענין חדש "אף-על-פי
 51 שתהיו רדופין וזריזין בזריזות המלאכה..." - מנין לומר
 52 זאת רש"י? ומדוע קשור ענין זה דוקא ל"דבור" השני?

ה.

לגבי משה או לגבי ישראל

53 ויש לומר, שההסבר לכך הוא:
 54 ההבדל בין שני פירושי רש"י הוא: ב"דבור" הראשון,
 55 שבו מתעכב רש"י על המלים "ואתה דבר אל בני ישראל",
 56 מדובר על משה עצמו, וכפי שמדגיש רש"י בלשונו:
 57 אף-על-פי שהפקדתיך לצוותם... אל יקל בעיניך. ואילו
 58 ב"דבור" השני - "אך את שבתותי תשמרו" - מדבר רש"י
 59 על בני ישראל, "אף-על-פי שתהיו (בלשון רבים)
 60 רדופין...".

1 שניה משה רבינו, ובמסרו את הציוויים לישראל¹⁹ "הקדים
 2 להם אזהרת שבת..."?

3 על כך משיב רש"י - "לומר שאינו דוחה את השבת":
 4 כיון שמשה צריך היה למסור להם²⁰ שמלאכת המשכן
 5 אינה דוחה שבת, כפי שנצטווה בפרשת תשא, לכן הוא
 6 הקדים את "אזהרת שבת".

7 כלומר: בנוסף לכך שמשה רבינו הורה לישראל
 8 במפורש שמלאכת המשכן אינה דוחה שבת, הרי בתוספות
 9 לכך, כדי לחזק אצל ישראל את החומרה של אזהרת שבת,
 10 הוא אף הקדים²¹ את ציווי השבת לציווי מלאכת המשכן.

11 לפי זה סר הצורך בדיון שהובא לעיל על דברי רש"י
 12 - כיצד תואם פירוש רש"י זה לפירושו בפרשת תשא
 13 ובפרשת קדושים - כי בפרשתנו אין רש"י עוסק בלימוד
 14 מן הפסוק שמלאכת המשכן אינה דוחה את השבת (ויש
 15 לומר שאכן, מסדר של "קדימה" ו"איחור" בפסוקים אי
 16 אפשר להסיק²² בדרך הפשט, שה"מוקדם" מכריע ודוחה
 17 את ה"מאוחר").

ד.

"אך את שבתותי תשמרו..."

18 אך עדיין אין מובן:

19 כיון שכאשר ציוה הקדוש-ברוך-הוא דברים אלו
 20 למשה, הוא לא הקדים את האזהרה על שבת לציווי על
 21 מלאכת המשכן (כיון שבפסוק מופיע המיעוט "אך את
 22 שבתותי תשמרו") - מדוע צריך היה משה רבינו להוסיף
 23 הדגשה על ידי הקדמת האזהרה על שבת, בשנותו לשם כך
 24 את סדר הציוויים מכפי שנאמרו על ידי הקדוש-ברוך-הוא?

25 כדי להבין זאת יש להקדים ולבאר את פירוש רש"י
 26 על הפסוק שהוזכר לעיל שבפרשת תשא "ואתה דבר אל
 27 בני ישראל לאמר אך את שבתותי תשמרו..." רש"י מצטט
 28 ב"דבור המתחיל" הראשון את המלים "ואתה דבר אל בני
 29 ישראל", ומפרש: "ואתה אף-על-פי שהפקדתיך לצוותם
 30 על מלאכת המשכן אל יקל בעיניך לדחות את השבת מפני
 31 אותה מלאכה". בהמשך דבריו מפרש רש"י "אך את

(24) ראה רע"ב, באר מים חיים (לאחי המהר"ל), דבק טוב ובאר יצחק שם.

(25) ביאורי מהרא"י (לבעל תרוה"ד), דברי דוד, דבק טוב (כהגהות) ושפ"ח שם. - והצריכותא בביאורי מהרא"י, דבק טוב ושפ"ח - אם זו היתה כוונת רש"י - הו"ל לפרש.

(26) ולא כתב בלשון קצר כברשב"ם שם. וכן בבעה"ת עה"ת וספורנו שם.

(19) כקושיית הגו"א, כלי יקר ועוד כאן. תו"א ריש פרשתנו.

(20) והיינו שהפירוש של "לומר" כאן הוא לא "ללמדך", כ"א (כפשוטו) לומר לבני. ואין רש"י כותב "לומר" להם" וכיו"ב - כי זה מובן מלשונו שלפניו "הקדים להם".

(21) ראה גם ס' דקדוקי רש"י (מירא דכיא) כאן.

(22) ראה גם בארוכה מלאכת הקדש על פרש"י כאן.

(23) ודלא כמ"ש ברברי דוד (להט"ז) לפרש"י שם.

28 ומובן, שלגביו אין קיים החשש של "רדופין
29 וזריזין..."³³, ובמיוחד כיון שמה, כפי שמפרש רש"י³³ –
30 "לא עשה... שום מלאכה במשכן"³⁴,

31 וכפי שכבר דובר בהרחבה³⁵, שזוהי כוונת רש"י על
32 הפסוק המופיע בציווי על מלאכת המשכן בפרשתנו³⁶
33 "ויאמר משה... זה הדבר אשר צוה ה' לאמר", באמרו
34 בפירושו "זה הדבר אשר צוה ה' לי לאמר לכם" – שציווי
35 זה למשה היה רק ("לאמר לכם") כדי להעבירו לישראל,
36 אך משה עצמו לא היה מצווה על כך, כי היה לו "מקום
37 שכינה" גם ללא המשכן.

38 אלא, את משה רבינו יש להורות ש"ואתה – אף-על-פי
39 שהפקדתך לצוותם על מלאכת המשכן אל יקל בעיניך
40 לדחות את השבת מפני אותה מלאכה", כפי שיוסבר להלן.
1.

אזהרה למשה – "אל יקל..."

41 בסוף פרשת תשא³⁷ מציין רש"י את "סדר המשנה"
42 שבו לימד משה את ישראל תורה: "נכנס אהרן, שנה לו
43 משה פרקו .. נכנסו בניו שנה להם .. נכנסו זקנים שנה
44 להם .. נכנסו כל העם שנה להם... נמצא ביד כל העם א'
45 ביד הזקנים ב' ביד בני אהרן שלשה ביד אהרן ארבעה
46 וכו' כדאיתא בעירובין"^{37*}.

47 יש לומר שרש"י מוסיף בסיום דבריו את המילים "וכן"
48 כדאיתא בעירובין³⁸, כדי לרמוז להמשך דברי הגמרא,
49 שלאחר שסיים משה ללמד ארבע פעמים, אז "שנה להן
50 אהרן פרקו... שנו להן בניו פירקן... שנו להן זקנים
51 פירקן".

52 ובכך מתרץ רש"י שאלה קשה בפשוטו של מקרא:

1 וזוהי הסיבה לצורך בשני אופני הלימוד: אינה דומה
2 ההוראה למשה רבינו ששבת אינה נדחית מפני מלאכת
3 המשכן, לבין העברת הוראה זו לישראל, כפי שמדגיש זאת
4 רש"י באמצעות שינויי הניסוח בשני ה"דיבורים".

5 הסבר הדבר הוא: הציווי על מלאכת המשכן נאמר,
6 לפי רש"י²⁷, לאחר הסליחה על חטא העגל. כי המשכן
7 הוא, כדברי רש"י²⁸, "עדות לישראל שויתר להם הקדוש-
8 ברוך-הוא על מעשה העגל שהרי השרה שכינתו ביניהם".
9 ולכן אומר רש"י ב"דבור" השני "אף-על-פי שתהיו
10 רדופין וזריזין בזריזות המלאכה. שבת אל תדחה מפניה":

11 בפשטות אין חשש שבני ישראל יחשבו שמלאכת
12 המשכן מכריע ודוחה את השבת, כי בודאי לא יפסקו זאת
13 על דעת עצמם, אלא ישאלו את משה כיצד לנהוג ביום
14 השבת, אלא החשש שמפניו יש להזהיר את בני ישראל
15 הוא:

16 ביודעם שהשראת השכינה במשכן היא הוכחה לכפרת
17 חטא העגל, הם יהיו, וצרכים להיות, "רדופין" – הם
18 ימהרו בזריזות רבה ביותר להשלים²⁹ את מלאכת המשכן
19 כדי שהכפרה תבוא מהר ככל האפשר, ועלול להיות,
20 שהעיסוק בהקמת המשכן באופן של "רדיפה" ו"זריזות"
21 יגרום להם להיכשל בביצוע מלאכת המשכן גם בשבת³⁰.
22 ולכן מזהירים את ישראל: "אף-על-פי שתהיו רדופין
23 וזריזין .. שבת אל תדחה מפניה".

24 אך זאת רק לגבי ישראל. ואילו למשה רבינו לא היה
25 מלכתחלה שום קשר לחטא העגל, ואף לאחר החטא,
26 כאשר בני ישראל היו בבחינת "מנודה לרב"³¹, היה אהלו
27 של משה "אהל מועד", "מקום שכינה"³² –

(33) פקודי לט, לג.

(34) ורק הקמת המשכן היתה על ידו (כפרש"י שם. וכמפורש בקרא – שם מ, ב ואילך). – ולכאורה זה ה' גם בשבת שהרי העמידו ופרקו כל שבעת ימה"מ (פרש"י שמיני ט, כג. נשא ז, א). וראה פרש"י פקודי שם "וקם מאליו" (וראה חת"ס עה"ת פרשתנו כאן. מלאכת הקדש כאן). אבל ראה לקו"ש ח"א ע' 183 שרק בשמיני למילואים הוקם ע"י משה באופן ד"ק מאליו", משא"כ בשבעת ימי המילואים י"ל דהקימוהו כו"כ ביחד, ע"ש. ואכ"מ.

(35) לקו"ש [המתורגם] ח"ו ע' 234 ואילך.

(36) לה, ד.

(37) לד, לב. – וראה גם פרש"י לניל (יתרו יח, כג) "אהרן נדב ואביהוא ושבעים זקנים הנלוים עתה ענך" (ולהעיר ממשפטים כד, א (וראה שם, ג"ד ובפרש"י). וכן שם, ט) – שבפשוטו למד אתם משה במיוחד.

(37*) נד, ב.

(38) ראה גם לקו"ש [המתורגם] ח"ט ע' 38 ואילך.

(27) תשא לג, יא (ועד"ז בפרש"י תשא לא, יח). וראה גם פרש"י שם לפ"א (ל, טז בסופו), אלא ששם אפ"ל שקאי רק בציווי משה לבני"י ולא גם בציווי הקב"ה למשה.

(28) ר"פ פקודי. ועד"ז בפרש"י שמיני ט, כג. וראה רש"י לניל (תשא ל שם): שנתרצה המקום לישראל לסלוח להם ונצטוו על המשכן.

(29) להעיר ממש"נ (בנוגע לנדבת המשכן) "מרבית העם להביא .. והותר" (פרשתנו לו, ה:ו. וראה פרש"י לה, כז).

(30) עפ"ז מתורצת קושיית המפרשים (בנוגע לפרש"י זה) מהי הקס"ד שמלאכת המשכן (שהיא מ"ע לחוד) תדחה שבת שהיא בעשה ול"ת; יש בה מיתה וכו' – כי הכוונה שיכשלו במלאכה מחמת הרדיפה והזריזות כו'. וראה לקמן הערה 41.

(31) רש"י תשא לג, ז (וראה גם רש"י שם, יא בסופו).

(32) תשא שם, ז ובפרש"י (בפי' הב'). אבל בכל אופן מפורש בקרא שם (ט ואילך) שעמוד הענן ירד ועמד פתח אהלו של משה ודבר שם עמו (וראה פרש"י שם, יא). ולהעיר מתו"ש שם אות כד (וש"ן) – אלא שאינו בפשט"מ.

25 של "אל יקל בעיניך": על ידי שמורים למשה שגם לגבי
26 הצייווי על שבת צריך להיות "ואתה דבר אל בני ישראל"
27 – שמשו בעצמו יאמר זאת⁴² לכל ישראל ביחד, בדיוק
28 כמו "הפקדתיך לצוותם על מלאכת המשכן", כפי שאכן
29 נעשה בפועל, כמסופר בתחלת פרשתנו: "ויקהל משה...
30 ויאמר אליהם... ששת ימים..." – מודגש למשה שהצייווי
31 על שבת אינו "קל" באופן כלשהו לעומת מלאכת
32 המשכן⁴³.

ז.

החסבר לשינוי הסדר

33 לפי כל האמור לעיל מובנת גם הסיבה לשינוי בסדר
34 הצייוויים בין פרשת תשא לבין פרשתנו:
35 בפרשת תשא, שבה מדובר אודות ציווי ה' אל משה,
36 מופיע תחלה הצייווי על מלאכת המשכן, ולאחר מכן
37 אזהרת שבת. כי הניקוד כאן הוא הצייווי על מלאכת
38 המשכן, והאזהרה על שבת באה רק כדי להדגיש שמלאכת
39 המשכן אינה דוחה שבת⁴⁴, ולכן מופיעה מלאכת המשכן
40 תחלה.
41 ואילו בפרשתנו, כאשר מדובר אודות ציווי משה לבני
42 ישראל, הרי כבר הורה לו הקדוש-ברוך-הוא בפרשת תשא
43 שיש לצוותם לא רק את הדין, שמלאכת המשכן אינה
44 דוחה שבת, אלא גם להזהירם "אף-על-פי שתהיו רדופין
45 וזריזין...", שיישמרו שלא להיכשל באזהרת שבת.
46 וכדי להבהיר זאת, צריך להקדים את האזהרה על

1 כיצד ייתכן שאהרן צריך לשמוע ארבע פעמים, ולבניו די
2 בשלש פעמים, לזקנים – שתיים, ול"כל העם" די בפעם
3 אחת, הרי זהו הדין ההגיוני! אך לפי המשך דברי הגמרא
4 מובן הדבר, כי, כנאמר בגמרא, "נמצא ביד הכל ארבעה".
5 לפי זה יוצא, שאת שאר ציוויי התורה לא שמעו
6 ישראל רק ממשה, אלא גם מאהרן ומבניו ומהזקנים. ואילו
7 הצייווי על מלאכת המשכן הוא באופן של "הפקדתיך
8 לצוותם על מלאכת המשכן", שהעברת ציווי מלאכת
9 המשכן לישראל לא היתה לפי "סדר המשנה", אלא³⁹
10 כמסופר בתחלת פרשתנו: "ויקהל משה את כל עדת בני
11 ישראל ויאמר אליהם"³⁹ – משה דיבר אל כל ישראל
12 באופן שווה, ללא הבדלים בין אהרן ובניו והזקנים לבין
13 כל העם.

14 וזאת אומר רש"י על "ואתה דבר אל בני ישראל –
15 ואתה אף-על-פי שהפקדתיך לצוותם על מלאכת המשכן
16 אל יקל בעיניך...": בראותו שהצייווי על מלאכת המשכן
17 הוא באופן מיוחד של "הפקדתיך לצוותם על מלאכת
18 המשכן", בשונה מכל ציוויי התורה, עשוי משה לחשוב,
19 שלגבי מלאכת המשכן יש "קולא" בשבת⁴⁰, ואז "יקל
20 בעיניך לדחות את השבת מפני אותה מלאכה"⁴¹. ולכן
21 מדגישים לו: "אל יקל בעיניך...", שלא תהא קולא
22 בשבת.

23 לפי זה מתורצת בפשטות השאלה שהוזכרה לעיל,
24 כיצד ייתכן ללמוד מ"ואתה דבר אל בני ישראל" את הענין

(43) להעיר גם ממושב זקנים עה"ת כאן, שהצורך בהקהלה ה' כדי להזהירם מעשיית מלאכת המשכן בשבת.
(44) אבל לכאורה לא משמע כן מהאירכות ב' תשא שם ע"ד שבת, שמוסיף ענינים חדשים** שלא נאמרו בעשה"ד [אלא שבנוגע להפרט ד"אות היא ביני וביניכם" שבפסוק זה עצמו (לג, יג) י"ל שזהו דיוקו של רש"י שם "אות גדולה היא בינינו כו'", שזה מבאר למה לא נדחה שבת מפני מלאכת המשכן (וראה ספורנו שם. אלשיך שם, נעתק גם בצידה לדרך שם)].
ויש לומר באו"א: הטעם שהוצרך לצוות עוה"פ על השבת הוא (גם) בשביל שבת עצמה. כי מאחר שחטאו בעגל "נחלש" אצל בניי "אות .. ביני וביניכם" והוצרכו לתוס' זירוז ע"ז. ומכיון שמשו לא חטא בעגל הרי אין הצייווי דשבת כאן נוגע אליו והוא בשביל בניי. משא"כ הצייווי על מלאכת המשכן נוגע גם אליו*** ולכן הקדימו לאזהרת שבת.

(39) הטעם י"ל בפשטות – כיון שבא לחקן "ושכנתי בתוכם" (וכנ"ל סעיף ה), ע"ד פ"י הרמב"ן ריש פרשתנו.
(39*) שזה גופא הוכחה שכן נצטוו מהקב"ה (וכו"כ ענינים ישנם שנתפרשה רק פעולת משה ולא הצייווי אליו).
(40) ובפרט שיש טעם חזק לעשות כן – להקדים הכפרה, כנ"ל בפנים. וי"ל דוגמא לדבר (גם בהלכה ובהל' שבת) בטעה מפני שהי' טרוד במצוה (שבת קלז, א).
(41) אף שבנוגע לעונשים חמורה מציווי מלאכת המשכן (כנ"ל הערה 30). גם י"ל, שזהו דיוקו של רש"י "אל יקל בעיניך לדחות כו'", והיינו לא שיש קס"ד שנטול כל האזהרות דשבת לגבי ציווי מלאכת המשכן, כ"א קס"ד שיש להקל בהם (בעשיית מלאכה שאין בה חיוב מיתה, ביטול מ"ע דשבת וכיו"ב) יקל משה לדחות שבת מפני מלאכת המשכן).
(42) ראה גם באר יצחק תשא שם.

(* ראה רע"ב תשא שם (לא, יג) "אפי' לחמר אחר בהמתו דליכא איסורא אלא לאו בעלמא". וראה רא"ם קדושים יט, ל (מר' ישעי' הראשון ועוד). – ולהעיר מפרש"י ד"ה אל יצא (בשלח טז, כט).
(**) וכן בפרשתנו (ג, ה) מוסיף פרט חדש "לא תבערו אש" (וראה פרש"י שם) שאינו נוגע למלאכת המשכן דוקא. וכמפורש "בכל מושבותיכם".
(***) ואי"ז סותר הנ"ל סעיף ה שמשו לא ה" צריך להמשכן ולא השתתף במלאכת המשכן – כי פשיטא שבמשכן יש חידוש גם כלפי משה (הקרבנות והעבודה כו'), ורק הענין ד"מקום שכניה" ה" אצל משה גם קודם המשכן, כנ"ל שם. וה"ז ענין נקוד' במשכן (– ושכנתי) ושכנה באוהל משה וראה לעיל הערה 34.

1 השבת, והקדמה זו גורמת לכך שאיסור השבת נקבע אצלם
2 תמיד "לפני" מלאכת המשכן, ואז הם תמיד יזכרו ויזהרו,

3 שגם בעת הרדיפה והזריות במלאכת המשכן לא יפגעו
4 ב"שבת שבתון לה" 45.

(משיחות ש"פ ויקהל-פקודי וש"פ ויקרא תשכ"ח)

(45 פרשתנו לה, ב.

המשך ביאור למס' סנהדרין ליום שלישי עמ' ב

1 לַיּוֹמוֹת הַמְּשִׁיחִי, כָּאֵן לְעוֹלָם הַבָּא – בימות המשיח יתחזק אור הלבנה
2 ויהיה כאור החמה, ואור החמה יהיה שבעתיים כאור שבעת
3 הימים, ובעולם הבא יתביישו השמש והירח באורם מחמת רוב
4 נוגה וזו הצדיקים.
5 מקשה הגמרא: וְלִשְׂמוּאֵל דְּאָמַר שְׁאִין חִילוֹק בֵּין הָעוֹלָם הַזֶּה לַיּוֹמוֹת
6 הַמְּשִׁיחִי אֵלָּא שִׁיעָבוֹד מַלְכוּיּוֹת בְּלָבָד, שלא יהיו ישראל משועבדים
7 למלכי האומות, אבל בשאר דברים אין חילוק בין העולם הזה
8 לימות המשיח, אם כן אין לפרש שהפסוק 'והיה אור הלבנה' וגו'
9 עוסק על ימות המשיח, שהרי לשמואל יהיה אור השמש והירח
10 בימות המשיח כפי שהוא כיום. מתרצת הגמרא: לֹא קִשְׁיָא, כָּאֵן –
11 הפסוק שאומר שאור הלבנה והחמה יתחזק לעתיד לבוא עוסק
12 בַּמְּחִינָה צְדִיקִים, כָּאֵן – והפסוק שאומר שהשמש והירח יתביישו
13 באורם עוסק בַּמְּחִינָה שְׂכִינָה, שבו יהיה אור חזק מזוי השכינה.
14 הגמרא חוזרת לענין בעלי מומים בתחיית המתים, ומביאה ראייה
15 נוספת למה שנתבאר שעומדים במומם ומתפאים: רַבָּא רַמִּי –
16 הקשה סתירה, כְּתִיב (דברים לב ט) 'אֲנִי אֲמִית וְאֶחְיֶה', ומשמע
17 שכשם שאני ממתית את האדם כך אני מחייהו, ואם היה בעל מום
18 יקום שמומו, וּכְתִיב בהמשך הפסוק 'מִחְצָתִי וְאֲנִי אֲרַפָּא, ומשמע
19 שמרפא את המום שמחץ והכה מיד כשמחיה את האדם, והאדם
20 יעמוד בלא מום. והביאור הוא, אָמַר הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, תחילה
21 מַה שְׂאֲנִי מְמִית אֲנִי מְחִיֶה, כלומר כשם שהיה בזמן שאני ממתית
22 אותו כך אקים אותו לתחייה, ואם בחייו היה בו מום, יהיה כן אף
23 כשיקום לתחייה, וְהָרַד – ואחר כך מַה שְׂמִחְצָתִי וְאֲנִי אֲרַפָּא, וכפי
24 שאמרנו לעיל, שתחילה עומדים במומם ואחר כך מתפאים.
25 הגמרא מביאה ברייתא שמבארת באופן אחר את הפסוק שהובא,
26 ומוכיחה ממנו את תחיית המתים עצמה: תְּנִי רַבִּנּוּ, נאמר בפסוק
27 'אֲנִי אֲמִית וְאֶחְיֶה, וְכֹל הַיִּתִּית לומר שכוננת הפסוק היא שְׂתֵהָא
28 מִיָּתֵהּ כְּאֵדָם וְחַיִּים כְּאֵדָם אָהָד, שהקדוש ברוך הוא ימית
29 אדם זה ויחיה אדם אחר, כְּדָרְךָ שֶׁהָעוֹלָם נוֹהֵג בּוֹמֵן הַזֶּה, שאנשים
30 מתים ואחרים נולדים, תְּלַמֵּד לומר בהמשך הפסוק 'מִחְצָתִי וְאֲנִי
31 אֲרַפָּא, ויש ללמוד מכך מַה מְחִיבָה וְרַפּוּאָה בְּאָהָד – כשם
32 ש'מחצתי ואני ארפא' מדבר באותו אדם שהוכה שירפאהו
33 'הקב"ה, שהרי אין רפואה אלא למכה, אֵף מִיָּתֵהּ וְחַיִּים בְּאָהָד –
34 כך גם מה שנאמר 'אני אמית ואחיה' מדבר באותו אדם שמת
35 שיחיהו הקב"ה לעתיד לבוא, ומִיָּתֵהּ תְּשׁוּבָה לְאוֹמְרֵין אֵין תְּחִיית
36 הַמְּתִים מִן הַתּוֹרָה, שהרי בפסוק זה מוכח שיחיה הקדוש ברוך
37 הוא את המתים.
38 הגמרא מביאה ראיות נוספות לתחיית המתים: תְּנִי, אָמַר רַבִּי
39 מַאִיר, מִנְיֵין לְתַחִיית הַמְּתִים מִן הַתּוֹרָה, שְׂנַאָמַר בקריעת ים סוף
40 אחרי שראו את טביעת המצרים בים, 'אֲזַי יִשִּׁיר מִשֶּׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל
41 אֵת הַשִּׁירָה הַזֹּאת לה" (שמות טו א), ויש לדייק, שאז 'שיר' משה לא
42 נָאָמַר בפסוק, אֵלָּא 'שיר' משמעו שישיר לעתיד לבוא, כְּמָאֵן

43 רמז לְתַחִיית הַמְּתִים מִן הַתּוֹרָה, שעתידים משה רבינו ובני ישראל
44 לומר שירה לעתיד לבוא.
45 כְּיּוֹצֵא בְּדָבָר אֲתֵהּ אוֹמַר – ראייה דומה אפשר להביא ממה שנאמר
46 (יהושע ח ל) 'אֲזַי יִבְנֶה יְהוֹשֻׁעַ מִזְבֵּחַ לַה', ויש לדייק ש'בנה' לֹא נֶאֱמַר
47 בפסוק, אֵלָּא 'יִבְנֶה' שמשמעו שיבנה לעתיד לבוא, כְּמָאֵן לְתַחִיית
48 הַמְּתִים מִן הַתּוֹרָה, שעתיד יהושע לבנות מזבח לעתיד לבוא.
49 מקשה הגמרא: אֵלָּא מַעֲתָה שְׂבִיאָרְנוּ שִׁיבְנָה הַכוּוּנָה לְעֵתִיד
50 לבוא, מַה שְׂנֵאמַר (מלכים א' יא ז) 'אֲזַי יִבְנֶה שְׁלֹמֹה בְּמָה לְכַמוֹשׁ וְשִׁם
51 עבודת זרה) שְׂקוּן מוֹאָב, הַכִּי נְמִי דִּיבְנָה – האם גם כאן אפשר
52 לומר שהכוונה שלעתיד לבוא הוא יבנה במה לעבודה זרה, והרי
53 פשוט שלא יתכן לומר כן. מתרצת הגמרא: אֵלָּא לְגַבֵּי שְׁלֹמֹה
54 המלך יש סיבה אחרת שנאמר 'יבנה' ולא 'יבנה', לפי שבאמת
55 שלמה לא בנה מעולם במה, אלא מתוך שרצה לבנות את הבמה
56 מַעֲלֵה עֲלֵיו הַכְּתוּב בְּאֵילוּ בְּנָה בעצמו, ולכן נאמר רק בלשון עתיד
57 ולא בלשון עבר לפי שהכתוב החשיב את מחשבתו העתידית.
58 ראייה נוספת לתחיית המתים: אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לׁוֹי, מִנְיֵין לְתַחִיית
59 הַמְּתִים מִן הַתּוֹרָה, שְׂנַאָמַר (תהילים פד ה) 'אֲשִׁיר יוֹשְׁבֵי בֵיתְךָ עוֹד
60 וְיִחַלְלוּךָ סֵלָה, ויש לדייק ש'יחללוך' לֹא נֶאֱמַר בפסוק, אֵלָּא 'יִחַלְלוּךָ',
61 שמשמעו שלעתיד לבוא יחללו, כְּמָאֵן לְתַחִיית הַמְּתִים מִן הַתּוֹרָה.
62 הגמרא מביאה דרשה נוספת שדרש רבי יהושע בן לוי על פסוק
63 זה: וְאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לׁוֹי, כֹּל הָאוֹמַר שִׁירָה בְּעוֹלָם הַזֶּה זֹכֵה
64 וְאוֹמְרָהּ לְעוֹלָם הַבָּא, שְׂנַאָמַר 'אֲשִׁיר יוֹשְׁבֵי בֵיתְךָ עוֹד וְיִחַלְלוּךָ סֵלָה',
65 ו'יחללוך' היינו בעולם הבא, ומכך שנאמר 'עוד יחללוך' משמע
66 שמדובר במי שכבר הליל פעם אחת את הקדוש ברוך הוא בעולם
67 הזה, שהוא יזכה להללו 'עוד' בעולם הבא.
68 ראייה דומה נוספת לתחיית המתים: אָמַר רַבִּי חִיָּא בְּרַ אֲבָא, אָמַר
69 רַבִּי יוֹהָנָן, מִנְיֵין לְתַחִיית הַמְּתִים מִן הַתּוֹרָה, שְׂנַאָמַר (ישעיה נב ח) 'קוֹל
70 צוֹפֵיךְ נִשְׂאוֹ קוֹל יְחִדּוּ יִרְנְנוּ וְגו', כִּי עֵין בְּעֵין יִרְאוּ בְּשׁוּבֵהוּ צִיּוֹן, ויש
71 לדייק, שלשון 'יִרְנְנוּ' לֹא נֶאֱמַר בפסוק, אֵלָּא 'יִרְנְנוּ' שמשמעו
72 שלעתיד לבוא ירננו, וּמָכָאֵן לְתַחִיית הַמְּתִים מִן הַתּוֹרָה.
73 הגמרא מביאה דרשה נוספת על פסוק זה: וְאָמַר רַבִּי חִיָּא בְּרַ אֲבָא,
74 אָמַר רַבִּי יוֹהָנָן, עֲתִידִין כֹּל תְּנַבְיָאִים בּוֹלֵן לומר שירה בקול אֶהָד,
75 שְׂנַאָמַר 'קוֹל צוֹפֵיךְ נִשְׂאוֹ קוֹל יְחִדּוּ יִרְנְנוּ, והיינו שירננו בקול אחד.
76 הגמרא מביאה דרשה בענין אחר: אָמַר רַבִּי יְהוֹדָה אָמַר רַב, כֹּל
77 הַמוֹנֵעַ הַלְבָּה מִפִּי תְּלַמֵּד, שאינו מלמדו, הרי זה כְּאֵילוּ גּוֹזְלוֹ
78 מִנְחֻלַת אֲבוֹתָיו, שְׂנַאָמַר (דברים לג ד) 'תּוֹרָה צִוָּה לָנוּ מִשֶּׁה מוֹרְשָׁה
79 קְהִילַת יַעֲקֹב', ומפסוק זה יש ללמוד שהתורה מוֹרְשָׁה [ירושלה]
80 היא לְכֹל יִשְׂרָאֵל מִשְׁשֵׁת יְמֵי בְּרָאשִׁית, ומכיון שכן המונע הלכה
81 מישראל הרי גחלו מירושתו ומנחלת אבותיו.
82 דרשה נוספת בענין זה: אָמַר רַב חַנַּנְא בְּרַ בִּינָא, אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן
83 חֲסִדָּא, כֹּל הַמוֹנֵעַ הַלְבָּה מִפִּי תְּלַמֵּד ואינו מלמדו, אֵפִילוּ עוֹבְרִין
84 שְׂבַמְעֵי אִמּוֹ מְקַלְלִין אוֹתוֹ, שְׂנַאָמַר (משלי יא כב) 'מוֹנֵעַ בְּרַ

לקוטי שיחות

פרשת ויקהל

כרך כו, ב

מתורגם ללשון הקודש

23 אמנם, בפסוקים העוסקים שם בציווי, הרי "ג' תרומות
24 אמורות"⁶, לא רק שתי התרומות הניתנות כחובה –
25 "תרומת בקע לגולגולת שנעשו מהם האדנים"⁶ ו"תרומת
26 מזבח בקע לגולגולת לקופות לקנות מהן קרבנות צבור"⁷
27 – אלא גם⁸ "תרומת המשכן נדבת כל אחד ואחד" עבור
28 צרכי המשכן⁶, אך למרות זאת, אין נאמר במפורש בפסוק
29 שתרומה זו מביא כל אחד בנדיבות לבו, כפי שנאמר
30 בפסוקנו, אלא מופיע שם גם לגבי תרומה זו הביטוי "מאת
31 כל איש אשר ידבנו לבו"⁹ תקחו את תרומתי", שגם תרומה
32 זו יש לקחת¹⁰.

ב.

ציווי ה' בעניינו – מפורט

33 לכאורה יש לומר, שהדבר קשור להבדל נוסף בין
34 הנאמר בציווי ה' למשה, בתחילת פרשת תרומה, לבין
35 הנאמר בפרשתנו בציווי משה לבני ישראל:
בתחילת פרשת תרומה נאמר, שהקדוש־ברוך־הוא
36 ציוה "דבר אל בני ישראל", ואילו בפרשתנו נאמר "ויקהל
37 משה את כל עדת בני ישראל", כאשר הקהלה זו והדיבור
38 "אל כל עדת בני ישראל" לא היתה רק כדי למסור את
39 האזהרה לגבי שבת, ו"לומר" שמלאכת המשכן אינה דוחה
40 שבת¹¹, אלא גם כדי לצוות על מלאכת המשכן¹², כפי
41 שמפורט בפסוקים (לא רק בתחילת הפרשה, אלא גם
42 בציווי נוסף מיוחד אודות מלאכת המשכן) "ויאמר משה
43 אל כל עדת בני ישראל"¹³.

(9) ראה מדרש הגדול תרומה שם: אשר ידבנו לבו לפי שהתנדבו ישראל במלאכת המשכן בכל לבם כו'.

(10) ובפרט שלפי הירושלמי שם, הכתוב "מאת כל איש אשר ידבנו לבו" קאי בתרומת השקלים (בשביל קרבנות), ופסוק שלאח"כ "וזאת התרומה אשר תקחו מאתם – זו תרומת המשכן" – נמצא שלא רק שלא נאמר ע"ד הבאת תרומת המשכן בנדיבות הלב, אלא שבכלל לא נאמר הלשון "נדיב לב" בתרומת המשכן. וראה כלי יקר ר"פ תרומה.

(11) פרש"י פרשתנו לה, ב.

(12) ראה ראב"ע, רמב"ן, אוה"ח ועוד ריש פרשתנו. וראה גם פרש"י לה, ב. וראה גם לקו"ש ח"א ע' 158 ואילך ובהנסמן בערה 6 שם. לעיל ס"ע 302.

(13) לה, ד.

א.

תרומה – "קחו" או "יביאה"

1 על הפסוק שבו מופיע ציווי ה'¹, אשר מסר משה
2 לישראל: "קחו מאתכם תרומה לה' כל נדיב לבו יביאה
3 את תרומת ה'", שואלים המפרשים², שלכאורה יש בפסוק
4 זה סתירה בין תחילתו לבין סיומו: מתחילת הפסוק "קחו
5 מאתכם תרומה לה'" מובן, שיש לקחת מהם את התרומה,
6 ואפילו בעל כרחם, ואילו מן המילים "כל נדיב לבו
7 יביאה", שבסוף הפסוק, מובן, שכל יהודי יביא את
8 התרומה מעצמו בנדיבות לבו.

9 ומוסבר³, שמדובר בפסוק זה אודות שני סוגים של
10 נתינה⁴: בתחילת הפסוק – "קחו מאתכם תרומה לה'" –
11 מדובר על התרומה של בקע לגולגולת, אשר היתה חובה
12 על כל אחד ואחד, וצריך היה לגבות אותה מכל יהודי.
13 ובהמשך הפסוק – "כל נדיב לבו יביאה" – מדובר על
14 התרומה שהביא כל אחד בהתנדבות, בלי שידרשו זאת
15 ויקחו אותה ממנו.

16 אך יש להבין: פסוקנו זה מתאר את ציווי ה' כפי
17 שנמסר על ידי משה לישראל. וכיצד ייתכן, שלפני כן,
18 בציווי ה' עצמו, אשר ציוה ה' למשה, בתחילת פרשת
19 תרומה⁵ נאמר רק "דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה
20 מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי וזאת
21 התרומה אשר תקחו מאתם", ואין מוזכר כלל הענין של
22 "כל נדיב לבו יביאה"?

(1) לה, ה.

(2) כלי יקר עה"פ.

(3) כלי יקר שם. וראה גם ספורנו עה"פ.

(4) וראה גם מדרש הגדול כאן, ד"ה: בשתי תרומות הכתוב מדבר כו'.

(5) כה, ב"ג.

(6) פרש"י תרומה שם, ב ד"ה תקחו. והוא מירושלמי שקלים פ"א ה"א.

(7) פרש"י שם, ובירושלמי שם, שלאו דוקא בקע לגולגולת ראה מפרשי הירושלמי ובזית רענן ליל"ש עה"פ.

(8) ואדרבה, רוב הדברים המנויים בר"פ תרומה הם לנדבת המשכן, לא בקע לגולגולת עבור האדנים ועבור הקרבנות.

או שהיא מציינת זאת באופן כללי ובקצרה, משום 27
 שהתורה סומכת על פירוט הדברים בציווי של משה לבני 28
 ישראל, ועל ידי כך יובן שכל הפרטים נכללו גם בדיבור 29
 ה' אל משה – 30
 הרי בעניננו קשה לבאר כך: כאן ציווי ה' מופיע 31
 בתורה במפורש בפרטים ובפרטי פרטים²⁰, הן לגבי מלאכת 32
 המשכן בכלל, והן לגבי הציווי על תרומת המשכן, ולמרות 33
 זאת אין מפורש כאן הפרט של "כל נדיב לבו יביאה את 34
 תרומת ה'!" 35

ג.

תרומה מתוך נדיבות לב – כפרה על חטא העגל
 ויש לומר, שההסבר לכך הוא: המשכן הוא כפרה על 36
 חטא העגל, כפי שמציין רש"י²¹ את הטעם לכינוי "משכן 37
 העדות" – "עדות לישראל שויתר להם הקדוש-ברוך-הוא 38
 על מעשה העגל שהרי השרה שכינונו ביניהם". 39
 ענין זה הוא לפי שתי הדעות – הן לפי הדעה²², שגם 40
 ציווי ה' למשה²³ "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם" נאמר 41
 לאחר חטא העגל, ביום הכפורים, והן לפי הדעה²⁴, 42
 שהקדוש-ברוך-הוא הורה "ועשו לי מקדש" לפני חטא 43
 העגל, אך ישראל שמעו ציווי זה מפי משה רבינו, והביאו 44
 את נדבות המשכן, רק לאחר יום הכפורים²⁵. 45
 – כיצד הביעו בני ישראל בבניית המשכן את חרבתם 46
 העמוקה על חטא העגל? – בכך, שבמקום הזהב שנתנו 47
 לפני כן בזריוות למען העגל²⁶, הם נתנו עתה זהב²⁷ 48
 בנדיבות לב עצומה עבור בניית המשכן, כדי שתשרה 49
 בתוכם השכינה – "ושכנתי בתוכם", בניגוד לחטא העגל. 50

1 ההבדל ביניהם הוא: במילים "דבר אל בני ישראל",
 2 שלא בדומה לנאמר גם בתחילת פרשת קדושים, כאשר
 3 ציווי ה' היה "דבר אל כל עדת בני ישראל"¹⁴, אין מודגש
 4 שזהו ציווי לכל בני ישראל, ומשמעותן הפשוטה היא¹⁵,
 5 שהציווי היה לגזברים שיגבו¹⁶ את כל שלש התרומות
 6 הללו מאת בני ישראל. לעומת זאת, כאשר מסר משה ציווי
 7 זה "אל כל עדת בני ישראל", ובדברו אל כל ישראל¹⁷,
 8 ולא רק אל הגזברים, גובי התרומות, הוא הבהיר כיצד
 9 צריך להיות אופן התרומה, גם¹⁸ ובעיקר כפי שהוא בקשר
 10 לבני ישראל, "כל נדיב לבו יביאה את תרומת ה'".

11 אך עדיין אין הדברים ברורים: מובן בפשטות,
 12 שבמוסרו את ציווי ה' אל בני ישראל לא הוסיף משה
 13 לדיבור ה' דברים שלא נאמרו לו על ידי הקדוש-ברוך-
 14 הוא, שהרי בודאי לא אמר משה דברים על דעת עצמו,
 15 ומדוע אין מופיע פרט זה – "כל נדיב לבו יביאה" –
 16 בציווי ה' אל משה?
 17 אמנם, במספר מקומות¹⁹ אנו מוצאים שמשה הורה
 18 לבני ישראל פרטים אשר התורה אינה מפרטת בציווי ה'
 19 אל משה, וההסבר לכך הוא: משה לא הוסיף דבר על דעת
 20 עצמו, ולכן ברור ומובן מאליו שאף אחד מפרטי הדברים
 21 המופיעים בציווי משה אל בני ישראל לא חסר בציווי ה'
 22 אל משה, אלא שבתורה אין מופיעים כל הפרטים במפורש
 23 גם בציווי ה' למשה.
 24 ברם הסבר זה טעון אכן ביאור בכל מקום, ובנוסף
 25 לכך, הרי עניננו אינו דומה למקרים האחרים. כי אף אם
 26 נאמר, שהתורה אינה מזכירה בכלל את ציווי ה' אל משה,

– כי בענין זה מפורש בתורה בציווי ה' כפי תצוה (כט, א ואילך) בפרטיות
 סדר העשי' דימי המילואים.

(21) ר"פ פקודי. וראה גם פרש"י שמיני ט, כג. ועוד.

(22) תנחומא תרומה ח. פרש"י תשא לא, יח. לג, יא.*. וראה גם
 פרש"י שם ל, טז בסופו.

(23) תרומה כה, ח.

(24) זח"ב קצה, א. רמב"ן ריש פרשתנו. וראה רמב"ן ר"פ תרומה.

(25) ויש דיעה ג' (זח"ב רכד, א) דגם נדבת המשכן בפועל היתה לפני
 חטא העגל [וגם לדיעה זו שייך לכפרה על חטא העגל – ראה אור החמה
 לזוהר שם ולזוהר שבהערה הקודמת (בשם הרח"ו)]. וראה (בפנימיות
 הענינים) בנוגע ג' הדיעות – לקו"ש [המתורגם] ח"ו ע' 162 ואילך.

(26) פרש"י תשא לב, ב. שם, כד.

(27) ראה גם תנחומא שם. שמו"ר פרשתנו ספמ"ח (וביפ"ת שם).

(14) ובפרש"י שם: מלמד שנאמרה פרשה זו בהקהל מפני שרוב גופי
 תורה תלויין בה. וראה בהנסמן לקמן הערה 17.

(15) ראה גם לקו"ש [המתורגם] ח"ט ע' 306.

(16) ראה אברבנאל (בתחלת ביאורו – אחרי השאלות) וספורנו ר"פ
 תרומה.

(17) כפשטות הלשון "ויקהל משה את כל עדת בני ישראל". משא"כ
 ברוב ציוויי משה, שלא היו מתקבצים כל ישראל ורק "את שנדבה רוחו
 אותו" (אור החמה לזוהר פרשתנו קצה, א (וראה לקמן סעיף ח)). וראה
 לקו"ש [המתורגם] ח"ט ע' 348 הערה 27).

(18) נוסף על הגזברים – ראה ספורנו כאן פסוק ה.

(19) ראה רמב"ן בא י, ב. יא, א. קרח טז, ח. וראה תו"א נב, ד. ס,
 ד. לקו"ש ח"ג ע' 72 ואילך. וש"נ.

(20) ועפ"ז יומתק פרש"י צו ח, יא "לא ידעתי איפה נצטווה בהזאת
 הללו" – אף שלא נאמר בתורה כל פעם הציווי (ראה רמב"ן קרח שם)

(*) אלא שיש גרסין ברש"י שם "לצוותו" (ולא "לצוותו") – ראה "ליקוטים" בסוף רש"י עה"ת מהדורת בערלינגר (ע' 426). וש"נ.

29 המשכן, שלא לפי הציווי מלמעלה, אינה קשורה רק
 30 לכפרה על חטא העגל, אלא גם ובעיקר לעצם השראת
 31 השכינה במשכן – בתוך בני ישראל:
 32 מבואר במספר מקומות³⁵, שלמרות שישראל ראו
 33 במתן תורה ענינים נעלים עד מאד – "וירד ה' על הר
 34 סיני"³⁶, "אתם ראיתם..."³⁷ – והם נתעלו מאד עד כדי כך
 35 שפסקה זוהמתן³⁸, בכל זאת הם נכשלו לאחר מכן בחטא
 36 העגל³⁹ ולכאורה, כיצד ייתכן הדבר? – כי הגילוי במתן
 37 תורה היה מלמעלה⁴⁰, כלומר, ההזדככות וההתרוממות של
 38 ישראל לא היתה אז מצד עצמם, אלא מלמעלה, מצד
 39 הקדוש-ברוך-הוא, כדברי המדרש⁴¹ "העליונים ירדו
 40 לתחתונים ואני המתחזיל, שנאמר וירד...".
 41 וכיון שהתעלות זו לא היתה כתוצאה מהכנתם
 42 ועבודתם העצמית של ישראל, לכן היתה קיימת לאחר
 43 גילוי זה של מתן תורה האפשרות של ירידה, עד כדי
 44 הכשלון בחטא העגל.
 45 בדומה לקדושת הר סיני בפשטות, שבזמן מתן תורה,
 46 כאשר "ירד ה' .. על הר סיני"⁴², היתה בגשמיות של הר
 47 סיני קדושה נעלית כל כך, עד אשר "כל הנוגע בהר מות
 48 יומת"⁴³. אך מיד לאחר מכן, "במשוך היוכל" – שזהו
 49 הסימן ל"סילוק שכינה" – הרי "המה יעלו בהר"⁴⁴, הר
 50 סיני הפך שוב למציאות של חולין לחלוטין⁴⁵.
 51 ופעולתם של ישראל מצד עצמם, שעל ידי כך הם
 52 נעשים כלים ראויים לקבלת אור הקדושה בקביעות,
 53 התבטאה בנתינת התרומה ב"שמחה ולב שלם" – על ידי
 54 נתינת הזהב הכסף והנחושת שלהם למשכן, שלא מפני
 55 הציווי מלמעלה אלא מפני נדיבות לבם, שרתה בתוכם
 56 השכינה באופן קבוע, וחדרה אף לגשמיות הגוף והעולם,
 57 שהקדושה נקבעה לתמיד גם בגשמיות של המשכן וכליו
 58 לעולם ועד⁴⁵.

1 ואכן, הם הוכיחו נדיבות לב וזריות²⁸ עצומה
 2 במלאכת המשכן, כמסופר בתורה, וכמפורט במדרשי
 3 חז"ל²⁹, עד כדי כך³⁰ ש"מרבם העם להביא מדי העבודה
 4 למלאכה", ו"המלאכה היתה דיים... והותר".
 5 ובענין זה עצמו: החרטה הפנימית והאמיתית של בני
 6 ישראל ורצונם בשכינת הקדוש-ברוך-הוא בתוכם ברצון
 7 ובלב שלם אינם מתבטאים כל כך בתרומה של "בקע
 8 לגולגולת", אשר בה היו כל ישראל חייבים באופן שווה,
 9 שהרי, אף אם מקיימים את ציווי ה' הזה בזריות,
 10 המצביעה על רצון הלב, עדיין אין זה מבטא באופן ניכר
 11 את הרצון האמיתי, כי תולים זריות זו בחובה המוטלת
 12 על היהודי. דוקא בתרומה³¹ שאין לה שיעור מוגדר
 13 וחובה ברורה, אלא כל יהודי נותן לפי תחושתו ונדיבות
 14 לבו – דוקא בה באה לידי ביטוי החרטה השלמה, והרצון
 15 האמיתי להשראת השכינה, להיפך מחטא העגל.
 16 וזהו ההסבר לכך שבציווי ה' למשה על תרומה זו
 17 מפורטת רק הלקיחה, "מאת כל איש אשר ידבנו לבו
 18 תקחו", ואין מוזכרת הנתינה וההבאה מצד ישראל – "כל
 19 נדיב לבו יביאה..."³²: ציווי ה' מתייחס בעיקר ללקיחה,
 20 המתבצעת על ידי הגזברים, אך אינו מתאים להיאמר לגבי
 21 הבאת התרומה, אשר מהותה היא נתינה על ידי ישראל
 22 לא מתוך ציווי וחובה, אלא מתוך תחושה פנימית ונדיבות
 23 הלב, אשר דוקא בכך מתבטא הענין של "כמים הפנים
 24 לפנים"³² – כשם ש"נתרצה הקדוש-ברוך-הוא לישראל
 25 בשמחה ובלב שלם", על חטא העגל³³, כך גם אצל ישראל
 26 היה הרצון "בשמחה"³⁴ ובלב שלם" כלפי הקדוש-ברוך-
 27 הוא.

ד.

התרומה מתוך נדיבות הלב הביאה להשראת השכינה
 במשכן

28 הענין שהוזכר לעיל, נדיבות הלב של ישראל למלאכת

38 שבת קמו, רע"א. וש"נ. מקומות שבהערה הבאה. ועוד.
 39 וחזרה זוהמתן (זח"א נב, ב. קבו, ב. ח"ג קצג, סע"ב) אף שלא
 חזרה כמו שה"ל לפניו (ראה לקו"ש [המתורגם] חכ"א ע' 168 הערה 52.
 וש"נ).
 40 לקו"ת ראה כח, ב. ועוד – ראה בהנסמן בלקו"ש [המתורגם]
 חט"ו ע' 84 הערה 22.
 41 שמו"ר פי"ב, ג. תנחומא וארא טו.
 42 יתרו יט, יא.
 43 שם, יב.
 44 שם, יג ובפרש"י.
 45 ראה לקו"ש [המתורגם] חכ"א שם (ע' 168 ואילך).

28 וראה לעיל ע' 301 שזהו הביאור בפרש"י (תשא לא, יג) "אע"פ
 שתהיו רדופין וריויין בוריות המלאכה שבת אל תדחה כו".
 29 ראה תנחומא פקודי יא. במדב"ר פי"ב, טז (ועוד) – עה"פ
 (פרשתנו לו, ג) "בבקר בבקר".
 30 שם, ה. ז.
 31 להעיר מכלי יקר ר"פ תרומה ובפרשתנו לה, ה ד"ה קחו.
 32 ל' הכתוב משלי כז, יט. וראה תניא פמ"ו ואילך.
 33 לשון רש"י תשא לג, יא.
 34 ראה בהנסמן בהערה 29. ש"ך עה"ת פרשתנו עה"פ.
 35 ראה ד"ה וירד ה' תרמ"ג בסופו. לקו"ש ח"א ע' 10. ועוד.
 36 יתרו יט, כ.
 37 שם כ, כ.

20 וזהו ההסבר גם לכך שהתורה שבכתב נקראת "מוסר
21 אבין", והתורה שבעל-פה נקראת "תורת אמן"⁵²: ההבדל
22 בין התורה שבכתב לבין התורה שבעל-פה הוא, שהתורה
23 שבכתב ניתנה לגמרי מלמעלה, זהו גילוי התורה מצד
24 ה"משפיע". לעומת זאת, גילוי⁵³ התורה שבעל-פה הוא על
25 ידי ישראל, העמים ומחדשים בתורה, כך שבמשך הדורות
26 מתגלית התורה שבעל-פה יותר ויותר. ולכן מייחסים את
27 התורה שבעל-פה ל"אמן" – אשה, "מקבל"⁵⁴, כי⁵⁵ גילוי
28 התורה שבעל-פה הוא מצד המקבל, אשה.

29 מכך משתלשלים הענינים עד לאיש ואשה כפשוטם –
30 שבעם ישראל יש לנשים מעלה יתירה לעומת האנשים⁵⁶
31 בכך, שאצלן גלויה יותר העבודה שמצד המקבל.

32 כפי שאכן רואים, שנשים אינן זקוקות כל כך לזיוור
33 לעניני יהדות כאנשים, כי אצלן מאירה, מצד טבען,
34 האמונה בה⁵⁶, ויש להן יראת ה', יותר מאשר אצל
35 האנשים, עד כדי כך שיש לכך השפעה על מעשיהן
36 בפועל⁵⁷.

37 וכפי שמוצאים במצוה הראשונה שבתורה⁵⁸ – פרו
38 ורבו:

39 במצוה "פרו ורבו" נצטווה רק האיש, ואילו האשה
40 אינו מצווה על פריה ורבייה⁵⁹.

41 הטעם לכך איננו מפני שאין זה מתפקיד האשה עלי
42 אדמות [כפי שהתורה פטרה אותה ממצות עשה שהזמן
43 גרמן⁶⁰, ואחד ההסברים לכך הוא⁶¹, מפני שהיא

רכא, א).

(55) ראה אגה"ק, תו"א ולקו"ת שם. ועוד.

(56) ראה ע"ד החסידות – מאמרי אדה"ז תקס"ד (ע' מט ואילך),

"פרשיות" ח"א (ע' נה ואילך), ד"ה יו"ט של ר"ה תרנ"ט (ובכ"מ) –

בביאור ענין "בינה יתירה (ניתנה) באשה יותר מבאיש" (נדה מה, ב).

וראה לקו"ש ח"א ע' 331. ועוד.

* (56) ראה אוה"ת (יהל אור) לתהלים ע' תלב. שם נ"ך ח"ב ע'

תתקכו.

(57) וזה ג"כ הטעם שלא חטאו בעגל כמו האנשים – ראה אוה"ת

נ"ך שם. תשא ע' א'תתקפו. לקו"ש ח"ח ע' 316 ואילך.

(58) בראשית א, כח (וכהובא בחינוך מצוה א'. וראה משנה יבמות

סה, ב דעת ר"י בן ברקיה. תוד"ה ולא שם). נח ט, ז (בפרש"י שם.

סנהדרין נ"ט, ריש ע"ב).

(59) ת"ק במשנה יבמות שם. וכ"ה ההלכה (רמב"ם הל' אישות פט"ו

ח"ב. טושו"ע אהע"ז ס"א סי"ג).

(60) קדושין כט, א (במשנה). רמב"ם הל' ע"ז פ"ב ה"ג. טושו"ע

או"ח סי"ז ס"ב.

(61) ראה אבודרהם שער הג' ברכת המצות ומשפטיהם (ד"ה כל

ישראל). כל בו ריש הל' מילה (סע"ג) בשם בעל המלמד. וראה ציונים

לתורה (להר"י ענגל) כלל לט (קרוב לסופר).

ה.

דוקא "איש" או "נדיב לב" – כולל נשים

1 לפי זה ניתן להסביר הבדל נוסף בין שתי הפרשיות:

2 בפרשת תרומה, כאשר מדובר על התרומה הבאה
3 בנדבה, נאמר "מאת כל איש אשר ידבנו לבו...", ובפשטות
4 כוונת ביטוי זה הוא לאנשים בלבד⁴⁶. ואילו בפרשתנו
5 נאמר "כל נדיב לבו יביאה את תרומת ה'", ומשמעות
6 הביטוי "נדיב לב" באופן סתמי היא הן אנשים והן נשים.

7 ובמיוחד כאשר הציווי "כל נדיב לבו..." נאמר ל"כל
8 עדת בני ישראל", אשר הקהיל משה, ובכך נכללו לא רק
9 האנשים, אלא אף הנשים, כדברי הרמב"ן בפסוק זה⁴⁷,

10 וכמסופר בהמשך הפרשה, שבנדבת המשכן השתתפו
11 למעשה לא רק האנשים, אלא אף הנשים⁴⁸, ואדרבה
12 "ויבואו האנשים על הנשים"⁴⁹ – האנשים נטפלו
13 לנשים⁵⁰.

14 ואין מובן: מדוע אין מוזכר לפני כן, בפרשת תרומה,
15 שגם הנשים נכללו בתרומה זו, השלישית?

ו.

איש ואשה – משפיע ומקבל

16 ההסבר לכך הוא:

17 ידוע, שהמושגים איש ואשה רומזים לשתי הדרגות של
18 "משפיע" ו"מקבל". ולכן מושווים הקדוש-ברוך-הוא
19 וכנסת ישראל לאיש ואשה⁵¹, חתן וכלה.

(46) ראה ריטב"א קידושין לו, א. וראה אוה"ח ר"פ תרומה ד"ה ויקחו
לי, דמדייק "אל בני ישראל – בני" ולא בנות ישראל". אבל ראה שם
ד"ה מאת כל איש.

(47) ריש פרשתנו. וראה לקמן סעיף ח.

(48) וממקדש המדבר למדים החיוב לדורות ד"הכל חייבין לבנות

ולסעד בעצמן ובממנם אנשים ונשים כמקדש המדבר" (רמב"ם הל'

ביה"ח פ"א הי"ב. וראה כס"מ שם. וראה צפ"נ (המלוקט) לרמב"ם

שם. לקו"ש ח"א ע' 109 הערה 7. חט"ז (המתורגם) ע' 487).

(49) לה, כב.

(50) רמב"ן עה"ת. וראה גם ראב"ע בפירוש הקצר כאן. רבינו בחיי.

מדרש הגדול. אבל בפרש"י "עם הנשים וסמוכין עליהן". וראה ספורנו,

פנים יפות. ועוד. ואכ"מ.

(51) ראה פרש"י ריש שה"ש. "וכל שיר השירים משל הוא לענין זה"

(רמב"ם הל' תשובה פ"י סה"ג).

(52) משל א, ח. אגה"ק סכ"ט (קנא, א) בשם הוזהר. תו"א פרשתנו

פח, רע"ג. לקו"ת שמע"צ פה, ב (וראה הנסמן במראי מקומות לשם –

בהוצאת קה"ת תשד"מ ושל"ח"ז – קה, א). ועוד.

(53) אף שג"ז ניתן בסיני, "כל המצות שניתנו לו למשה בסיני

בפירושו ניתנו" (רמב"ם בריש הקדמתו לספר היד – השיעור דש"ק זה

(שנת תשמ"ו) – ע"פ החלוקה דג' פרקים ליום). וראה לקמן הערה 90.

(54) מתושב"כ – כי ליכא מידי דלא רמיזא באורייתא (ראה זחי"ג

צריך להרגיש את היתרון והמעלה של הנשים לעומת
האנשים.

ומעלת הנשים לא התבטאה רק בכמות הנדבה, אלא
גם בסוג הנדבה ובאיכותה:

(א) לא זו בלבד שהנשים תרמו את מיטב תכשיטיהן,
אלא הן "השקיעו" בתרומת המשכן את כל חיותן ואת כל
כוחות נפשן, כך ש"וכל אשה חכמת לב בידיה טו ויביאו
מטוה..."⁶⁷, ו"כל הנשים אשר נשא לבן אותנה בחכמה טו
את העזים" – "אומנות יתירה שמעל גבי העזים טוויין
אותן"⁶⁸. כלומר: הן התמסרו והשקיעו את חכמתן ואת
כשרונותיהן בנדבת המשכן.⁶⁹

(ב) כמסופר בסוף הפרשה⁷⁰, הרי בנוסף לנחושת
התנופה⁷¹, נדבו הנשים את ה"מראות הצובאות" עבור
הכיוור וכנו, כפי שמציין רש"י⁷², שה"מראות הצובאות"
היו המראות שנשי ישראל השתמשו בהן במצרים כדי
להקים "צבאות רבות במצרים"⁷³ – ודוקא על תרומה זו
אמר הקדוש-ברוך-הוא "אלו חביבין עלי מן הכל", כי דוקא
בכך מתבטאת מעלת נדיבות הלב הבאה מצד המקבל:
מצד תחושתן העצמית בצורך להקים צבאות ה', השתדלו
הנשים בסיוע המראות הצובאות, עד אשר בצעו זאת
בפועל.

ה.

במתן תורה נכללות הנשים ב"ששים רבוא"

לפי הסבר זה על ההבדל שבין אנשים לנשים, ניתן
להבין גם פירוש תמוה ב"זהר" שבפרשתנו:

על "ויקהל משה" נאמר בספר הזהר⁷⁴: "רבי אבא
פתח הקהל⁷⁵ את העם האנשים והנשים והטף, מה להלן
כללא דכלהו ישראל (=כוללת הקהלה זו את כל ישראל)
אוף הכא (=אף כאן) כללא דכלהו ישראל, ומאן אינון
(=ומי הם) שתין רבוא (=ששים רבבות ישראל)".

משועבדת לבעלה להכין צרכיו, ותפקידה הוא לנהל את
ענייני הבית] – שהרי אדרבה ואדרבה: דוקא בה תלויה
אפשרותו של האיש לקיים ציווי זה⁶². ויותר מכך, עיקר
ענין ההולדה הוא דוקא על ידי האשה, והיא נקראת עקרת
הבית,

אלא הטעם הוא, שדוקא היא הנותנת: לגבי האיש
דרוש ציווי על פריה ורבייה, כי ללא ציווי התורה אי אפשר
היה לסמוך עליו שהוא יעסוק בכך מטבעו⁶³, ואילו האשה
אינה זקוקה לציווי על כך, כי בתחושתה ששליחותה היא
להיות עקרת הבית ולהקים דורות של יהודים, ולהבטיח
את המשכו ואת קיומו של עם ישראל, היא עושה זאת
מצד עצמה.

וזהו אחד ההסברים⁶⁴ לכך שכהכנה למתן תורה צויה
הקדוש-ברוך-הוא למשה⁶⁵ "כה תאמר לבית יעקב – אלו
הנשים, תאמר להם בלשון רכה", שלא כאנשים אשר
"ותגיד⁶⁵ לבני ישראל .. דברים הקשין כגידין" – כי אצל
נשים מספיקה גם אמירה בלשון רכה כדי להכנין לקבלת
התורה.

ז.

מעלת הנשים – דוקא בתרומה שמצד הנותן עצמו

וזהו ההסבר גם בענייננו: מעלת נדבת הנשים על נדבת
האנשים היא בקשר לתרומה השלישית, שאינה בעלת
שיעור וחיוב מוגדר⁶⁶, אלא זוהי תרומה הבאה בנדיבות
לבו של הנותן מצד עצמו – ובכך הנשים הן בדרגה נעלית
יותר מהאנשים.

ולכן: בפרשת תרומה, שבה מדובר בעיקר על התרומה
כפי שהיא בציווי הקדוש-ברוך-הוא, כדלעיל, אין מקום
להדגיש שגם הנשים נכללות בכך.

דוקא בפרשתנו, כאשר מדובר על ביצוע התרומה
בפועל על ידי ישראל, ועל נדיבות הלב שלהם, כדלעיל,

ביה"ב שם "והכל חייבין כו' נשים כמקדש המדבר". וצ"ע. וראה לקו"ש
ח"א שנסמן בהערה 48.

(67) פרשתנו לה, כה.

(68) שם, כו ובפרש"י.

(69) וראה לקו"ש [המתורגם] חט"ז ע' 485 ואילך.

(70) לה, ת.

(71) פרש"י שם.

(72) מתנחומא פקודי ט.

(73) ראה דרו"ל עה"פ שה"ש ת, ה. הובא בפרש"י עה"פ כאן.

(74) קצה, א.

(75) וילך לא, יב.

(62) להעיר מר"ן קידושין רפ"ב. שו"ת הר"ן סל"ב. וראה לקו"ש
ח"ד ע' 41 ואילך. ח"י"ז [המתורגם] ע' 252. ח"כ [המתורגם] ע' 153
ואילך.

(63) להעיר ממתח"ל חתן חות דרגא (תו"א קו, א. לקו"ת שה"ש
בתחילתו. ובכ"ח). וראה יבמות (סג, א): נחית דרגא נסיב איתתא.

(64) מהר"ל (בס' דרשות מהר"ל – דרוש על התורה ד"ה שוב אמר
כה תאמר גו'). ולהעיר משמו"ר (פכ"ח, ב): למה לנשים תחלה שהן
מודרות במצות.

(65) יתרו יט, ג ובפרש"י (ממכילתא שם).

(66) וגם עצם התרומה אינן מחויבות בזה ורק מצד נדבת הלב (ראה
ריטב"א קידושין שם), ובפרט שהנשים לא חטאו בעגל ולא היו צריכין
להכפרה דהמשכן (ראה כלי יקר פרשתנו שם). – אבל ברמב"ם הל'

30 כשם שמצות הקהל אינה רק עבור אנשים, כאשר
 31 הנשים והטף "נגררים" ונכללים בהם, אלא כל סוג בא
 32 ומשתתף ב"הקהל" בפני עצמו, כמודגש בדברי חז"ל⁸³
 33 "אנשים באים ללמוד, נשים באות לשמוע, טף .. ליתן
 34 שכר למביאייהן".

35 וכך גם בתרומת המשכן: כיון שאז הודגשה מעלת
 36 העבודה ונדיבות הלב שמצד המקבל, לפיכך הובדלו
 37 הנשים והטף במעלתם בפני עצמם, למרות שהם נכללים
 38 גם אז ב"אינון שתין רבוא"⁸⁴. וכך היה גם בפשטות
 39 הדברים, שהנשים תרמו לנדבת המשכן בפני עצמן⁸⁵, ואף
 40 הטף תרמו לנדבת המשכן, כנאמר באבות דרבי נתן⁸⁶.

ט.

השפעה גם על הנשים והטף

41 מענין זה, כמכל הענינים שבתורה, נלמדת הוראה
 42 בעבודה הרוחנית של כל אחד ואחד:

43 לכל יהודי יש תפקיד ושליחות להקים משכן לה'
 44 יתברך בסביבתו, על ידי קירוב היהודים הנמצאים שם לה'
 45 ולעבודתו. ועלול היהודי להרהר: העיקר הוא להשפיע על
 46 הגבר, ראש המשפחה, להתקרב לתורה ולמצוות, כפי
 47 שבמתן תורה העיקר היה המנין של ששים רבוא הגברים,
 48 והנשים והטף יימשכו ו"ייגררו" מאליהם.

49 אך להתעסק בהשפעה על האשה עקרת הבית,
 50 שתתקרב ותשמור תורה ומצוות מצד עצמה, ואף "לרדת"
 51 ולהתעסק בקירוב הטף – כל זאת, לדעתו, אינו לפי כבודו,
 52 ועוד – חבל על הזמן, כי עדיף לשוחח וללמוד תורה עם
 53 איש נוסף, ראש משפחה.

54 על כך נלמדת הוראה ברורה מפרשתנו "ויקהל"
 55 ומנדבת המשכן: על כל אחד מוטלת החובה והזכות
 56 להביא לידי כך שהשכינה תשרה בקביעות בבית זה,

1 ולכאורה, אין מובן: הוא מציין שה"הקהל" כאן,
 2 בציווי על התרומות, היה בדומה למצות הקהל – "הקהל
 3 את העם האנשים והנשים והטף", שהוקהלו כאן "כללא
 4 דכלהו ישראל" בדיוק כפי ששם, ומיד הוא ממשיך ואומר
 5 "ומאן אינון שתין רבוא", והרי מספר זה כולל רק את
 6 הגברים מבין עשרים שנה ומעלה⁷⁶, ובודאי שאינו כולל את
 7 הנשים והטף⁷⁷!

8 ויש לומר, שההסבר לכך הוא: המספר של ששים
 9 רבוא מופיע ביציאת מצרים⁷⁸ "כשש מאות אלף רגלי
 10 הגברים לבד מטף", וכן מוזכר מספר זה בקשר למתן תורה
 11 בכמה מאמרי חז"ל⁷⁹. ברור, שהתורה לא ניתנה רק
 12 לששים רבוא גברים (מבין עשרים), אלא לכל הגברים,
 13 ולכל הנשים והטף, ואדרבה: לפני מתן תורה נאמר
 14 תחילה⁶⁵ "כה תאמר לבית יעקב – אלו הנשים", ורק
 15 לאחר מכן "ותגיד לבני ישראל (הזכרים)". וכן – דוקא על
 16 ידי הערבות של "בנינו"⁸⁰ נתן הקדוש-ברוך-הוא את
 17 התורה לישראל. ואף-על-פי-כן מדגישים דוקא את המספר
 18 ששים רבוא, שבו אין נכללים הנשים והטף.

19 ולפי האמור לעיל מובן הדבר: במתן תורה היתה
 20 השראת השכינה מלמעלה, וכאשר הגילוי בא מלמעלה, אז
 21 אין מורגשת מעלת המקבל, אלא מעלת המשפיע, והמקבל
 22 "נמשך" אחר המשפיע, ולכן לא הורגשה כל כך מעלת
 23 הנשים ("מקבל"), ולפיכך אין הן נמנות בפני עצמן, אלא
 24 נכללות במנין הכללי של ששים רבוא⁸¹ גברים –
 25 ומשפחותיהם⁸²: הנשים והטף טפלים לראש המשפחה.

26 בקשר לכך מסביר ה"זהר", שב"ויקהל" המופיע
 27 כהכנה לנדבת המשכן, נכללו "כללא דכלהו ישראל", אך
 28 לא כבמתן תורה, שאז הנשים והטף נכללו במנין האנשים,
 29 אלא כחלק חשוב בפני עצמם:

– מח, א).
 (82) כמודגש במניני בני".
 (83) חגיגה ג, סע"א. פרש"י וילך שם.
 (84) ויש לפרש כוונת הזוהר (במה שמסיים ומדגיש "ומאן אינון שתין רבוא") – שפרטים אלו דאנשים נשים וטף אי"ז ענין חדש אלא ה"ה השתין רבוא דמ"ת אלא שבאו באופן פרטי. משא"כ אנשים נשים וטף שנאמר במצות הקהל ה"ז פרטי המדריגות מצד עצמן, שלכן נאמר מפורש בתושב"כ, משא"כ בנדבת המשכן שנאמר רק "ויקהל" ולא נפרטו "האנשים ונשים וטף" כבהקהל. – ולהעיר שאודות נדבת הטף לא מסופר כלל בתושב"כ רק בתושב"כ פ.
 (85) אבל להעיר מספורנו, פנים יפות וצפע"נ עה"ת פרשתנו לה, כב.
 (86) פ"א, א. וראה צפע"נ עה"ת ריש פרשתנו (ובהנמסן בהערה שלפנ"ז). ועוד.

(76) ראה בא יב, לו. וראה לקו"ש [המתורגם] ח"ט ע' 21. וש"נ.
 (77) באור החמה לזוהר שם: דלא יליף מהתם אלא ס' רבוא אבל לא טף וז"ש ומאן ניהו נבדון דידן שתין רבוא אנשים ונשים. וצ"ע, דשתין רבוא הוא רק מספר האנשים כמוכא בכ"מ (וראה בהנמסן בהערה שלפנ"ז). והל"ל דר' אבא בא לומר שרק כל הגברים היו שם ולא הנשים. – אבל בכל אופן קשה לפירושו זה ההשוואה ל"הקהל את העם האנשים והנשים והטף", כבפנים.
 (78) בא שם.
 (79) ראה שבת פה, א. כתובות יז, סע"א. ולהעיר גם מהר"ת ד"ישראל" – יש ששים רבוא אותיות לתורה (מגלה עמוקות אופן קפו. ע"ש).
 (80) שהש"ר עה"פ (שה"ש א, ד) משכני גו' (א).
 (81) ש"חן שרשין וכל שרש מתחלק לששים רבוא כו" (תניא פל"ז

10 בהקהל, "האנשים והנשים והטף", הרי בנוסף להשפעה על
 11 האנשים, הנשים והטף עצמם, יוסיף כל אחד מהם יותר
 12 בהשפעתו החיובית על האחרים – האנשים על האנשים⁸⁷,
 13 והטף על האבות, כנאמר⁸⁸ "והשיב לב אבות על בנים –
 14 על ידי בנים",
 15 ומביאים לידי "קהל גדול ישוּבו הנה"⁸⁹, כביאת משיח
 16 צדקנו, אשר "יבנה מקדש במקומו ויקבץ נדחי ישראל"⁹⁰,
 17 במהרה בימינו ממש.
 (משיחות ש"פ ויקהל תשמ"א, ש"פ ויק"פ תשמ"ב)

1 שהמשפחה כולה והבית כולו יהיו משכן לה' יתברך, על
 2 ידי לימוד התורה וקיום המצוות.
 3 ואת זאת ניתן להשיג רק כאשר אין מסתפקים
 4 בהשפעה על הגבר, אלא יש צורך להשפיע באופן
 5 המתאים והמותר על-פי התורה גם על האשה, עקרת
 6 הבית, ואף לעסוק ולעמול בהשפעה על הטף, שילדים
 7 יהודים רבים ככל האפשר יתחנכו בחינוך הכשר ואף
 8 בחינוך על טהרת הקודש.
 9 ועל ידי ההשפעה על כל ישראל, כפי שמפורטים

(90) ראה רמב"ם הל' מלכים ספ"א (השיעור דעש"ק זה (שנת
 תשמ"ו) – ע"פ החלוקה דג"פ ליום – בו מסיימים מחזור השני דלימוד
 הרמב"ם, ומתחילים תיכף למחרתו – ש"פ ויקהל – מחזור השלישי).

(87) להעיר מפרקי דר"א פמ"א.
 (88) מלאכי בסופו ובפרש"י.
 (89) ירמ' לא, ז.

המשך ביאור למס' סנהדרין ליום שבת קודש עמ' א

33 הַיְהוּדָה אָמַר רַב, שֶׁעָזַר אַבְיָשִׁי בְּתַפְלָה, וְהֵינּוּ בַתְּפִלָּה זֶה שֶׁתַּהַפֵּךְ
 34 תְּפִילְתּוֹ הֶרְאֵשׁוֹנָה שֶׁל דָּוִד, וְלֹא יִמָּסַר בֵּיד אוֹיֵב.
 35 אַחֲרֵי שֶׁהִתְפַּלְלוּ עַל כֵּךְ, אָמַר אַבְיָשִׁי פַּעַם נּוֹסֶפֶת אֶת הַשֵּׁם
 36 הַמְּפֹרָשׁ, וְהוֹרִיד אֶת דָּוִד הַמֶּלֶךְ לֵארוֹץ בְּמִקוֹם רְחוֹק
 37 מִמְּקוֹמוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל, וְכֵן נִיצַל דָּוִד מִיָּדוֹ, וְהָיָה קָא רַבֵּי בְּתַרְיָהוּ –
 38 הֵיךְ יִשְׂרָאֵל רֹדֵף אַחֲרֵיהֶם, כִּיּוֹן שֶׁהִיָּה מִקוֹם קְרוֹב לֵארוֹץ פְּלִשְׁתִּים,
 39 כִּי מִמָּא כְּשֶׁהִגִּיעוּ לְכַפֵּר שְׁשֻׁמוֹ קוֹבֵי, הִנְמַצָּא בֵּין אַרְץ פְּלִשְׁתִּים
 40 לֵארוֹץ יִשְׂרָאֵל, אָמַר – אִמְרוּ דָּוִד וְאַבְיָשִׁי זֶה לֹזֵה 'קוֹם בֵּיה' – עִמּוּד
 41 כִּנְגָדוֹ וְאֵל תְּבַרַח, וְנִהְרַגְנוּ, וְעַל שֵׁם דָּבָר זֶה נִקְרָא אוֹתוֹ מִקוֹם
 42 'קוֹבֵי, מִלְשׁוֹן 'קוֹם בֵּיה', אֲךְ עֲדִינן הֵיךְ מִפְּחָדִים וְבוֹרְחִים. כִּי מִמָּא
 43 – כְּשֶׁהִגִּיעוּ לְמִקוֹם שְׁשֻׁמוֹ 'כִּי תֵר' אָמַר – אִמְרוּ זֶה לֹזֵה, בְּתַרְיָ
 44 גּוֹרֵינן מִלְּפָנֶיהָ לְאַרְיָא – וְכִי שְׁנֵי גּוֹרֵי אַרְיָוִת יִכּוּלִים לְהַרְגוֹת אֶת
 45 הָאֲרִיָּה הַגְּדוֹל, כְּלוּמַר, אִף שְׁאֵנוּ שְׁנַיִם מִכָּל מִקוֹם לֹא נוֹכַל
 46 לְהַתְּגַבֵּר עֲלֵינוּ וְלִהְרוֹגְנוּ, וְלִכֵּן קָרוֹי מִקוֹם 'כִּי תֵר', וְכִדִּי לְהַחֲלִישׁוֹ
 47 אָמַר לֵיה – אִמְרוּ לוֹ לִישְׂבִי, זֵיל אֲשַׁתְּבַח לְעַרְפָּתָא אִימֵךְ בְּקִיבְרָא –
 48 לֵךְ וְתִמְצָא אֶת עַרְפָּתָא אִמְךָ בְּקִבְרָה, שֶׁהִרְגָּתָהּ, כִּי אֲדַבְּרֵי לֵיה שְׁמָא
 49 דְּאִימֵיה – כְּשֶׁהִזְכִּירוּ לוֹ אֶת שֵׁם אִמּוֹ, שֶׁהִרְגָּתָהּ, בְּחֵשׁ חֵילֵיה – נַחֲלֵשׁ
 50 כְּחוֹ, וְקָמְלֵיה – וְהִרְגוּ אַבְיָשִׁי בֵּן צְרוּיָה, שְׁנֵאמַר (שם) 'וַיַּעֲזֹר לוֹ
 51 אַבְיָשִׁי בֵּן צְרוּיָה וַיִּפֵּךְ אֶת הַפְּלִשְׁתִּי וַיִּמְיֹתְהוּ'. וְהֵינּוּ דְּקִתְּבִין בְּהַמְּשָׁךְ
 52 הַפְּסוּקָה, שֶׁמִּחֲמַת הַסַּבְכָּה הַגְּדוֹלָה שֶׁהִיָּה בַּה דָּוִד, 'אִו נִשְׁבְּעוּ אַנְשֵׁי
 53 דָּוִד לוֹ לֵאמֹר לֹא תִצָּא עוֹד אֲתָנוּ מִלְּמַלְחָמָה וְלֹא תִכְבַּה אֶת נַר
 54 יִשְׂרָאֵל'.
 55 אַגַּב כֵּךְ שֶׁהַחֲכָר שֶׁקִּפְצָה הַדְּרָךְ לְאַבְיָשִׁי, מִבִּיָּאָה הַגְּמָרָא בְּרִיתָא
 56 בְּעֵינֵי זֶה: תְּנוּ רַבְּנֵי, שְׁלִשָּׁה בְּנֵי אָדָם קָפְצָה לְהֵם הַאָרְץ, אֲלֵיעֹזֵר עֶבֶד
 57 אַבְרָהָם, וַעֲקֵב אֲבִינוּ, וְאַבְיָשִׁי בֵּן צְרוּיָה.
 58 מִבְּאֵרֵת הַגְּמָרָא: אַבְיָשִׁי בֵּן צְרוּיָה שֶׁקִּפְצָה לוֹ הַדְּרָךְ, הֵינּוּ הָא
 59 דְּאֲמַרְנָן בְּמַעֲשֵׂה שְׁהוּבָא לְעִיל. אֲלֵיעֹזֵר עֶבֶד אַבְרָהָם, דְּקִתְּבִין כְּשֶׁהִלָּךְ
 60 לְהַבִּיא אֶת רַבְּקָה לִיצְחָק אֲבִינוּ (בְּרַאשִׁית כד מב) 'וְאָבִיבָא הַיּוֹם אֵל
 61 הַעֲזִין, וְלִשׁוֹן 'הַיּוֹם' מִיּוֹתֵרֵת לְכַאוּרָה, שֶׁהִרְ יִדְעוּ שְׁבַא בְּאוֹתוֹ יוֹם
 62 לְמִקוֹמָה, לְמִיבְרָא – וּבִאֵה תִּבְיָה זֶה לְהַשְׁמִיעֵנוּ דְּתַהוּוּ יוֹמָא נִמְסָ –
 63 שְׁבַאוֹתוֹ יוֹם יִצָּא מֵאַרְץ יִשְׂרָאֵל, וְהִגִּיעַ לְאַרְם נְהַרְיִים בְּקִפְצַת
 64 הַדְּרָךְ. וַעֲקֵב אֲבִינוּ,

1 כשראתה זאת, נהגה כאילו נפל לה הפלך בטעות, ואמרה ליה
 2 לאבישי, עלם – נער, אייתי לי פלך – הבא לי את הפלך שנפל לידך.
 3 פתקיה גריש מוחה, ונקמלה – השליכו אבישי במוחה, והרגה.
 4 לאחר מכן הגיע אבישי לנוב, שם תפס ישבי את דוד המלך, כד
 5 חז"ה – כשראהו ישבי בנוב, אמר בלבו, השתא הווי בי תרין – עתה
 6 יהיו הם שנים יחד כנגדי, ונקמלין לי – ויהרגוני, ומחמת חשש זה
 7 הוציא את דוד מתחת קורת בית הברד, פתקיה לדוד לעילא, ודין ליה
 8 לזומחיה – השליך את דוד למעלה, לאויר, ונעץ את חרבו
 9 באדמה, אמר בלבו, נישול עלה ונקמל – עתה יפול דוד על החרב,
 10 וימות. אמר אבישי שם המפורש, ועל ידו אוקמיה לדוד בין שמיא
 11 לארעא – העמיד את דוד באויר, בין השמים לארץ.
 12 שואלת הגמרא: ונקמא ליה אוהו – מדוע לא אמר דוד המלך
 13 בעצמו את השם המפורש, והיה מציל את עצמו. משיבה הגמרא:
 14 אין חכוש מוציא עצמו מבית האסורין, ומשל הוא, שכיון שהיה
 15 דוד באויר לא היתה דעתו מיושבת עליו לומר את השם המפורש,
 16 כמו שאין אדם יכול להציל את עצמו מבית האסורים, וצריך
 17 שאחרים יוציאוהו.
 18 כשהיה דוד עומד באויר, על ידי השם שאמר אבישי, אמר ליה
 19 אבישי לדוד, מאי בעית קבא – כיצד הגעת למקום זה שבארץ
 20 פלשתים, כלומר, מהו הדבר שגרם לך. אמר ליה דוד, הכי אמר
 21 לי קודשך בריך הוא – כך שאל אותי הקדוש ברוך הוא, אם רצוני
 22 שיכלה זרעו או שאפול ביד אויב, והכי אהרתי ליה – היה השבתי
 23 לו, שרצוני ליפול ביד אויב ולא יכלה זרעי, ומחמת כן נפלתי בידי
 24 ישבי. אמר ליה אבישי, אפיך צלוותך – הפוך עתה את תפילתך,
 25 ובקש שיכלה זרעך ולא תפול ביד אויב, וכמו המשל שאומרים
 26 האנשים, כד בריך קודא ליבון ואת לא תצטער – מוטב שנכרך
 27 יסבול ויבוא אפילו לידי עניות גדולה, עד שיצטרך למכור שעוה
 28 לפרנסתו, ובלבד שאתה לא תסבול צער, וכן כאן מוטב שלא
 29 תפול ביד האויב, ולא תדאג לצערם של בניך. אמר ליה דוד, אי
 30 חכי, סיע ברתן – אם כך אתה מיעץ לי, סיע לי בתפילתך
 31 שתתהפך תפילתי הראשונה, ולא אמסר ביד אויב. והיינו דקתיב
 32 (שמואל ב' כא ז) 'וַיַּעֲזֹר לוֹ אַבְיָשִׁי בֵּן צְרוּיָה', וּבִיבְיָאוֹר פְּסוּק זֶה אָמַר רַב

ילקוט לוי יצחק על התורה

יסוד. שלישי האמצעי תפארת עצמו, והוא הג' אלפי"ן דשם מ"ה ועיין בע"ה שער לאה ורחל" פ"ז, והוא שנפלו בעגל שלשת אלפי" איש. מלקוטי לוי יצחק, הערות לזהר שמות-דברים עמוד שפ

שמות לב, כח - ויעשו בני לוי כדבר משה ויפלו מן העם ביום ההוא כשלשת אלפי איש

סח

ביאור הטעם דנפלו בחטא העגל "כשלשת אלפי איש"

השלשת' אלפי הוא לנגד הג' אלפי"ן דשם² מ"ה. ג' שלישים³ בתפארת, שלישי העליון דעת. שלישי התחתון

בהראש, ושני שלישים התחתונים היינו כפי שנמשך בגלוי הם התרין קווים דחסד וגבורה דדעת - היינו כפי שנמשך בבחי' מדות ומעשה. ראה תורת מנחם - ספר המאמרים מלוקט חלק ב עמוד תנד. חלק ג עמוד רמא. תורת מנחם התוועדויות ה'תשמ"ט חלק ג עמוד 92. ילקוט לוי יצחק עה"ת חלק ב סימן נד. נט. חלק ג סימן קיד. (4) שער לח. וז"ל: הנה האדם הוא ז"א שיש בו שם מ"ה דמילוי אלפי"ן כמנין אדם.

והנה בהוי"ה זו יש בה ג' אלפי"ן בסוד המילוי ושלשתן הם בקו האמצעי שבו. ראשונה בדעת, שניה בתפארת בשליש אמצעי, וג' ביסוד. והנה כל א' מג' אלו הוא בחינת אור א', נמצא שיש אל ז"א ג' אורות שלימים. והנה ג' פעמים אור גימטריא כתר כי הכתר שלו שלם מג' אורות וכו'. ונודע כי לאה היא בדעת דז"א עד החזה, ורחל מן החזה עד סיום רגליו, וא"כ נמצא כי כשנחלק ג' אורות אלו הנ"ל שהם ג' בחי' שיש בחסדים של ז"א מצד התבונה ונחלקה לשתיהן. נמצא כי לאה לוקחת אור א' לבד, העליון, שהוא בדעת דז"א כי שם ראשה והתחלתה, ורחל לוקחת ב' אורות התחתונים שהם, א' בחזה בשליש האמצעי, ואור ב' ביסוד דז"א, כי כל מקום זה הוא לרחל, עיי"ש.

(5) ראה בפנים בלקוטי לוי יצחק כאן, דהג' אלפים הוא כנגד הג' מינין בפרה אדומה "ולקח הכהן עין ארוז ואזוב ושני תולעת" (קרח יט, ו). וראה לקוטי תורה חוקת נח, א. אור התורה חוקת (במדבר כרך ג - הוצאת תשנ"ח) ע' תשנט-14.

(1) מבאר הטעם, דבחטא העגל נפלו בדיוק מספר "שלשת אלפי איש". וראה גם לעיל סי' סג. סז.

(2) פירושו: שם מ"ה הוא "וי"ד ה"א וא"ו ה"א" (45), ויש ג' פעמים אות אל"ף, ושם מ"ה* הוא בתפארת (ראה הערה 4), וכנגד הג' אלפי"ן דשם מ"ה הוא שלשת אלפי איש.

(* **בביאור שם מ"ה**: ראה מאמרי אדמו"ר הזקן ענינים ח"א ע' קפב ואילך. אור התורה ענינים ע' רמ ואילך. ספר המאמרים - בשעה שהקדימו ה'תער"ב ח"ב ע' תתסח [ובהוצאה החדשה - ח"ד עמוד א'קעג ואילך]. תורת מנחם - ספר המאמרים תש"כ ע' קג.

(3) **ג' שלישים בתפארת**. פירושו: כידוע (ראה תורה אור פרשת וארא נח, ג. פרשת ויגש מד, ד. לקוטי תורה פרשת קדושים ל, ב. אור התורה ויקרא עמוד קלט ואילך. לקוטי שיחות חלק לט עמוד 109. ועוד) דבכל מדה ומדה ישנם ג' חלקים, וכן הוא ב"תפארת":

(א) השכל והטעם של המדה (בחי' חב"ד).
(ב) המדה עצמה (חג"ת).

(ג) חיצוניות ותוצאות המדה הנק' ל"בר מגופא" (בחי' ההשפעה - נה"י).

וזהו שהשליש העליון בחי' "דעת" הוא מכוסה כמו שהשכל מכוסה

אגרות קודש

[אדר תשי"ח]

במה שהעיר בתו"א ד"ה בכ"ה בכסלו שמפרש השיטה דרק בלילה היו מדליקים כל ז' נרות המנורה (ודלא כשיטת הרמב"ם).

הרי כן היא דעת רש"י, תוסי' (מנחות פו, סע"ב), רמב"ן, ראב"ד, רשב"א ועוד. וכי"מ מנוסח העבודה דיוהכ"פ שתיקן יוסי בן יוסי כה"ג (פע"ח שער יוהכ"פ פ"ד) ונקבע בסי' האריז"ל וסי' רבנו.

ומש"כ בזח"ג (פח, ב. קפג, א) שהי' מדליק ב' זמני - זהו לכל הדעות. וכמוש"כ גם בתו"א שהי' מדליק בבוקר נר הז' (ונר הוא"ו). וסרה קושית הניצוצי זהר שם.

בעת רצון אזכירם על הציון לבריאות הנכונה.

נקודות משיחות קודש בעניני גאולה ומשיח

אך יש לפרש זאת גם בצורה שונה: כל ימי חייו של יהודי - "כל ימי חייו" - צריכים להיות חדורים בתחושה אחת ויחידה - התחושה שעליו "להביא לימות המשיח"! על יהודי להפיר בעבודה, שבכל פעולה ומעשה טוב שהוא עושה, הריהו מזרוז על ידה את ביאת המשיח.

(ש"פ חיי שרה תשנ"ב. מתוך לקראת שבת)

השירה וההלל על הנסים - מקרבים הגאולה

מובא בגמרא ש"בקש הקב"ה לעשות חזקיה משיח", אלא שפינו ש"עשית לו כל הנסים הללו ולא אמר שירה לפניו", לכן לא היה הוא זה שגאל את ישראל.

והרי מרבה מדה טובה בו, מובן מן ש'הענין של אמירת הלל ושירה על נסים - מקרבים ומביאים את הגאולה.

ויהי רצון שעל ידי (מעשה הוא העקר -) השבח וההלל לקב"ה על הנסים שעושה עם ישראל, פאשר נפר בגלוי ש"יד ה' עשתה זאת", "כי ה' אלקיך הוא הנתן לך פח לעשות חיל" - על ידי פה נזכה בקרוב ממש לאמירת שירה העשירית דלעתיד לבוא ובאפן של שיר חדש בגאולה האמתית והשלמה על ידי משיח צדקנו.

(לקוטי שיחות כ"ג עמ' 233. מתוך לקראת שבת)

"הבול הוא - לפני תורתו של משיח"

אמרו רבותינו זכרונם לברכה "התורה שאדם למד בעולם הזה הבול הוא לפני תורתו של משיח". והנה, אין לומר שהתורה שאדם למד בעולם הזה תתבטל לעתיד לבוא (חס ושלום), אלא הפרוש ד"הבול" הוא - בערה וביחס לתורתו של משיח.

וראיה לדבר: איתא במדרש בענין "ז' הבלים שאמר קהלת", שהם "בנגד שבעה מי בראשית", שבהם נברא העולם כלו, כולל - ארץ ישראל ובית המקדש בו. וידוע גם גדל העלוי ד"הבול פיהם של תינוקות של בית רבן" - שעל זה מתקנים העולם. ומזה מובן גם בענינו - שענינו ד"הבול היא לפני תורתו של משיח", אינו פוגע חס ושלום בגדל חשיבות הדבר.

(לקוטי שיחות חכ"א עמ' 280. מתוך לקראת שבת)

בשכר נשים צדקניות

גם גאלת מצרים היתה בשכר נשים צדקניות שבדור (סוטה יא, ב). והיות שהגאולה היתה בשביל מתן תורה, ככתוב (שמות ג, יב) "בהוציאך את העם ממצרים מעבדון את האלקים על החר הזה", לכן קדמו הנשים לאנשים במתן תורה. "כה תאמר לבית יעקב (אלו הנשים) ותגיד לבני ישראל" (אלו האנשים) (יתרו יט, ג וברש"י).

ואף בגאולה העתידה פן: היות שהגאולה תבוא בזכות נשי ישראל הצדקניות, תהיה להן קדימה לגבי תורה חדשה מאתי מצא" (ויקרא רבה פרשה יג, ג).

ובפרט על פי הידוע (שער הגלגולים הקדמה כ) שדורנו זה הוא גלגול של הדור שיצאו ממצרים.

(ספר השיחות תשמ"ט. מתוך לקראת שבת)

תפלת עמידה - בקול רם!

נכון להיום מתפללים את תפלת העמידה (שמונה-עשרה) בלחש, אך לעתיד לבוא - נתפלל אותה בקול רם!

לכאורה, הסבה לכה שפיוס מתפללים בלחש היא מצד ההתבטלות העצומה שיש ליהודי העומד לפני מלך מלכי המלכים. כיצד אפוא יתכן כי לעתיד לבוא, כאשר נזכה לגלויים אלקיים גבוהים יותר, שבנדאי יחייבו התבטלות עמקה יותר - נתפלל בקול רם?

אלא שהיא הנותנת: הגלויים האלקיים שלעתיד לבוא יגרמו להויה שלנו להתמזג ולהפך לחלק בלתי נפרד מהם. ממילא, התפלה שלנו בקול לא תהיה אלא בטוי של הגלויים האלקיים.

(ליקוטי שיחות כרך לה, פ' יגש. מתוך לקראת שבת)

להביא לימות המשיח

על הפסוק "למען תזכר את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חייו" אומרת המשנה: "כל ימי חייו" - להביא לימות המשיח". כלומר, מן שהפסוק אינו כותב "בימי חייו" אלא טורח להוסיף "כל ימי חייו", מובן שגם בימות המשיח יהיה עלינו לזכור ולהודות לה' על גאלתנו ממצרים.

נביא גדול הוא

נאמר בספר ישעיה "כי תורה מאתי תצא", ומפרש זאת המדרש: "תורה חדשה מאתי תצא; חדוש תורה מאתי תצא". תורה חדשה זו תתגלה למלך המשיח והוא ילמדה לכל העם.

המשיח יגלה תורה חדשה זו מכח היותו נביא. בלשון הרמב"ם: "המלך שיעמד מארע דוד נביא גדול הוא... ולפיכך ילמד כל העם ויורה אותם דרך ה'".

הרמב"ם סתם ולא פרש מה ילמד הוא את כל העם, אך מכיון שלצורך למועד התורה כפי שהתגלתה עד לגאולה אין צורך בנביא דוקא - ברור כי הרמב"ם התכוון לצפונות התורה, ל"תורה החדשה" שרק משיח ידע לגלות.

(קונטרס "תורה חדשה מאתי תצא". מתוך לקראת שבת)

פסיקה על פי הרי"ח

משיח יביא עמו שנוי גדול במערכת המשפט המקבלת. בעוד שכיום נתון פסק הדין לשקול דעתו ולראות עיניו של השופט, שאיננו נביא ולפעמים מסגל הוא לטעות - הרי שעל המשיח נאמר "והריחו ביראת ה'; לא למראה עיניו ישפוט ולא למשמע אזניו יוכיח".

חכמים הסבירו את טיבה של צורת משפט זו, ואמרו: משיח יהיה "מורח ודאין". כלומר, שיהא עליו רק "להריח" את הגדון העומד לפניו וכבר ידע מיהו ומה מעשיו ומה ראוי להיות פסק דינו. אפן זה של משפט מיחד הוא למשיח ולא היה בצדיקים שלפניו, שכן, הם חייבים היו לנהג על פי הפלל "אין לדון אלא מה שעניו ראות".

(שיחת אחש"פ תשכ"ט. מתוך לקראת שבת)

אגרות קודש

ב"ה, ח' אדר, תשי"ח
ברוקלין.

האברך רפאל פנחס שי

שלום וברכה!

זה מזמן נתקבל מכתבו בר"פ מפעולותיו בהפצת המעינות ובהחזקת עניני יהדות בכלל, ולפלא שמאז (ז.א. משילה כסלו!) אין ידיעות ממנו, ובטח ימלא בקרוב עדיז, שהרי חזקה שלח עושה שליחותו, וכאוי"א מישאל שלוחו של מקום הוא להפיץ יהדות ועניני, ובאופן הדולך ומוסיף כי מעלין בקדש, ואין לך דבר העומד בפני הרצון.

בברכה לבשו"ט,

בשם כ"ק אדמו"ר שליטי"א
א. קווינט
מזכיר

בשאלתו ע"ד איזה מנהגים שבאה"ק ת"ו איך יעשו אניש שי - יחקור בזה אצל זקני אניש אשר שם.

במש"כ ע"ד ברכת האילנות וכו' - הרי הוזכרה בפ"י בברה"נ לאדה"ז. ואפילו ברכת הקשת שלא הוזכרה שם (כנראה מפני שאינה מצוי" כ"כ באופן המדינות) - מברכין אותה, וכחוראת כ"ק מו"ח אדמו"ר הועתקה בהיום יום.

חומש יומי

פרשת ויקהל

~ יום ראשון ט"ז אדר ~

א ואַכְנֹש מֹשֶׁה יְת כָּל כְּנֻשָׁת דְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל
וַאֲמַר לְהוֹן אֵלֶיךָ פִּתְגָמִיָּא דִּי פִקְדִי
לְמַעַבְדִּי יְתְהוֹן:

לָה (א) וַיִּקְהַל מֹשֶׁה אֶת־כָּל־עַדְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם אֱלֹהִים הַדְּבָרִים אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה
לַעֲשׂוֹת אִתְּכֶם:

בְּיָדֵיכֶם, אֲלֵא הֵן נֶאֱסָפִים עַל־פִּי דְבוּרוֹ, וְתַגְדּוּמוֹ:
"וַאֲכַנְשׁ."

דַּ"ט וַיִּקְהַל מֹשֶׁה • לְמַחֲרַת יוֹם הַכַּפּוּרִים, כְּשֶׁיִּרְד
מִן הַהָר. וְהוּא לְשׁוֹן הַפְּעִיל, שְׂאִינוּ אוֹסֵף אֲנָשִׁים

~ נקודות משיחות קודש ~

טעם כפילות פרטי בנית המשכן

הָרִי הִיא נִכְפְּלָת בְּתוֹרָה.
וְיֵשׁ לוֹמַר שְׁעַל־דְּרָךְ־זֶה כָּאֵן, דְּזֶה שְׁהַתוֹרָה כּוֹפְלָת אֶת
פְּרָטֵי בְּנֵית הַמִּשְׁכָּן, זֶהוּ מִצַּד חִבְיּוּתוֹ לְפָנֵי הַקֶּבֶ"ה.
דְּמִכְיָן שְׁעַל־יְדֵי בְּנֵית הַמִּשְׁכָּן נִהְיָה הַשְׂרָאָת הַשְּׂכִינָה
אֲצֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וּכְמוֹ שְׂכִתוּב "וַעֲשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשִׁכְנֵי
בְּתוֹכְכֶם", וּבְפָרָט שְׁהֵיָה בְּנֵה "עֲדוּת לְיִשְׂרָאֵל שׁוֹתֵר לְהֵם
הַקֶּבֶ"ה עַל מַעֲשֵׂה הַעֲגָל" (פִּירֻשׁ פִּקּוּדֵי לַח, כֵּא), הֵנָּה
פְּרָשָׁה זֹו חִבְיָהּ הִיא בְּיֹתֵר אֲצֶל הַקֶּבֶ"ה.
וְאֵף שְׂאִין הַפְּרָשָׁה כּוֹלְלָת אֲפִילוֹ אֶת הַדִּינָיִם אִיךְ לְכַנּוֹת
הַמִּשְׁכָּן, אֲלֵא תֵאוּר בְּנֵית וְעֲשִׂית בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַמִּשְׁכָּן,
הֵנָּה מִצַּד חִבְיּוּתוֹה "יִפְּהָ שִׁיחְתָּן", אֲפִילוֹ מִ"תוֹרָתָן",
וּנְכַפְּלָת בְּתוֹרָה.

אֲחֵרֵי שְׁמִפְרָט בְּכַתוּבִים עַל צִיוּי ה' לְמֹשֶׁה אֹדוּת בְּנֵית
הַמִּשְׁכָּן בְּפִרְשִׁיּוֹת תְּרוּמָה וְתִצְוָה, הֵיָה צְרִיךְ לְהִיּוֹת כְּתוּב
'וַעֲשׂוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה' וְכִיּוֹצֵא
בְּנֵה, וּמְדוּעַ מְפָרְטִים שׁוּב בְּכַתוּבִים כָּל הַפְּרָטִים דְּבְנֵית
הַמִּשְׁכָּן?

וְיֵשׁ לוֹמַר הַבְּאוּר בְּנֵה בְּפִשְׁטוּת:

מְצִינּוּ בְּאֵלֵינוּ עֶבֶד אֲבָרְהָם, שְׁכַפְּלָה הַתוֹרָה אֶת
הַמֵּאֲרָעוֹת שְׂאֲרָעוּ עִמוֹ, וּפִירֵשׁ רַשׁ"י שְׁזֵהוּ מִצַּד שְׁ"יִפְּהָ
שִׁיחְתָּן שֶׁל עֲבָדֵי אֲבוֹת מִתּוֹרָתָן שֶׁל בְּנִים", וְהֵינּוּ שְׂדִבְר
הַחִבִּיב לְפָנֵי הַקֶּבֶ"ה, הָרִי מִצַּד חִבְיּוּתוֹ כּוֹפְלָת הַתוֹרָה
אֶת סְפוּרוֹ.

דְּעוֹמֵק הַפְּרוּשׁ בְּנֵה הוּא, דְּלְפַעְמִים אֲפִילוֹ "שִׁיחְהוּ"
שְׂאִינָה כּוֹלְלָת הוֹרָאוֹת וְדִינָיִם – "תוֹרָה", אֲלֵא רַק סְפוּר
הַמִּתְאָר מִצָּב אוֹ פְּעִלָּה, הֵנָּה אִם חִבְיָהּ הִיא אֲצֶל הַקֶּבֶ"ה

(על-פי לקוטי-שיחות כרך טז, עמוד 458 ואילך - מותר לקראת שבת)

ב שְׂתָא יוֹמִין תַּתְעַבְד עַבְדְּתָא וּבְיוֹמָא
שְׂבִיעָאָה יְהִי לְכוֹן קוּדְשָׁא שְׂבָא שְׂבָתָא
קְדָם יִי כָּל דִּיעַבְד בֵּה עַבְדְּתָא יְחַקְטָל:

(ב) שְׁשֵׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מְלֶאכֶה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי
יְהִי־לְכֶם קָדֵשׁ שְׁבַת שְׁבַתוֹן לַיהוָה כָּל־הַעֲשֶׂה
בוֹ מְלֶאכֶה יוֹמָת:

דַּ"ט שְׁשֵׁת יָמִים • הַקָּדִים לָהֶם אֲזַהֲרַת שְׁבַת לְצוּי מְלֶאכֶת הַמִּשְׁכָּן, לוֹמַר שְׂאִינוּ דוֹחָה אֶת הַשְּׁבַת.

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית-יהודית

(א) אֲחֵרֵי זֹאת אָסַף מֹשֶׁה אֶת עַדְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַאֲמַר לָהֶם: אֱלֹהִים הֵעֲנִינִים
אֲשֶׁר צִוָּה ה' שְׂעֲשׂוּ. (ב) שְׁשֵׁה יָמִים תְּבַצְעֵנָה הַמְּלֶאכֶת
ובַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יְהִי לְכֶם קָדֵשׁ, שְׂבִיתָהּ הִיא, שְׁבַת לַה'. כָּל הַעוֹשֶׂה

~ נקודות משיחות קודש ~

התעסקות בפרנסה רק עם כח המעשה

בלבד, כדי לעשות כלי בדרך הטבע להשפעת הפרנסה. וזהו "ששת ימים תעשה מלאכה" – ש"תעשה" (ולא "תעשה") פרושו שהמלאכה נעשית בדרך ממילא, שאין האדם משקיע את עצמו בעסק, והמלאכה נעשית כאלו מאליה וממילא, בלי השתדלות האדם.

וכשהמלאכה נעשית באופן כזה, שמאמין ויודע שהקב"ה הוא הזן ומפרנס לכל, ואינו משקיע ראשו בזה, הרי הוא כל השבוע בבחינת שבת – "א שבת דיקער איד", וכדאיתא בספר החנוף (מצוה לב) שענינו של יום השבת הוא "לקבץ בנפשותינו אמונת חדוש העולם", ואצלו הרי "אמונת חדוש העולם" קבוע בנפשו כל ימי השבוע. וכשכל השבוע הוא בבחינת שבת, אזי "ביום השביעי יהיה לכם קדש, שבת שבתון" ולא שבת סתם.

(על-פי לקוטי שיחות כרך א, עמוד 171 ואילך – מותר לקראת שבת)

ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי יהיה לכם קדש שבת שבתון ליהוה (לה, ב)

יש לבאר זה על-פי דרך הסידות: כתיב (תהלים כח, ב) "יגיע כפיך כי תאכל". דכשהאדם עוסק במלאכתו לפרנס עצמו ובני ביתו, הרי זה צריך להיות רק ב"כפיך" – בכח המעשה, ולא להשקיע ראשו בזה, "יגיע ראשך".

וטעם הדבר הוא, כי באמת אין מזונות האדם מגיעים לו על-ידי עסקו, אלא הקב"ה הוא הזן ומפרנס את העולם כולו, והעסק אינו אלא "כלי" ו"אמצעי" שעל-ידו משפיע הקב"ה פרנסתו.

וכשיכיר האדם באמת שהפרנסה מגיעה מהקב"ה, אזי יבין שגם על-ידי התעסקות ויגיעה יתרה לא ירויח יותר ממה שהקב"ה רוצה להשפיע לו, וממילא לא ישקיע ראשו במלאכתו, אלא יעסק במלאכתו עם כח המעשה

(ג) **לֹא־תַבְעֵרוּ אִשׁ בְּכָל מִשְׁבְּתֵיכֶם בְּיוֹם הַשַּׁבָּת: פ** ג לא תבערו אשתא בכל מותבניכון ביומא דשבתא:

כש"ג לא תבערו אש • (סנהדרין לה, בימות ה) : יש מרבותינו אומרים: הבערה ללאו יצאת, ויש אומרים: לחלק יצאת.

(ד) **וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־כָּל־עַדַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר: זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה לֵאמֹר:** ד ויאמר משה לכל בנותא דבני ישראל למימר דין פתגמא די פקד יי למימר:

כש"ד זה הדבר אשר צוה ה' • ל, "לאמר" לכם.

(ה) **קָחוּ מֵאִתְּכֶם תְּרוּמָה לַיהוָה כֹּל נָדִיב לְבָו יְבִיֵאֶה אֶת תְּרוּמַת יְהוָה זָהָב וְכֶסֶף וְנַחֲשֶׁת:** ה סבו מנכון אפרשיתא קדם יי כל דיתרעי לבה ייתי ית אפרשיתא קדם יי דהבא וכספא ונחשא:

כש"ה נדיב לבו • על-שם שלבו נדבו, קרוי נדיב לב. כבר פרשתי נדבת המשכן ומלאכתו במקום צנאתם.

(ו) **וּתְכַלֵּת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ וְעִזִּים:** ו ותכלא וארגמא וצבע זהורי ובוץ ומעזי:

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית-יהודית

בו מלאכה יהרג. (ח) הביאו מכם תרומה לה'. כל מי (ג) לא תדליקו אש בכל בתיכם ביום השבת. שהתנדבה נפשו, יביא תרומה לה': זָהָב וְלִשְׁנוֹת כֶּסֶף וְנַחֲשֶׁת. (ו) צמר כבשים צבוע תכלת-אפרפר (ד) ויאמר משה לעדת בני ישראל באמרו: זה הדבר אשר צוה אותו ה'.

(ז) ועלת אילם מאדמים וערת תחשים ועצי שטים:

(ח) ושמן למאור ובשמים לשמן המשחה ולקטרת הפמים:

(ט) ואבני־שהם ואבני מלאים לאפור ולחשן:

(י) וכל־חכם־לב בכם יבאו ויעשו את כל־אשר צוה יהוה:

(יא) את־המשכן את־אהלו ואת־מכסהו את־קרסיו ואת־קרשיו את־בריחו את־עמדיו ואת־אדניו:

כ"ט אַתְּ הַמִּשְׁכָּן • יְרִיעוֹת הַתְּחִתּוֹנוֹת הַנִּרְאוֹת בְּתוֹכוֹ, קְרוּיִים מִשְׁכָּן. אֶת אֹהֶלוֹ • הוּא אֹהֶל יְרִיעוֹת עֲזִים הַעֲשׂוּי לְגָג. וְאֶת מִכְסֵהוּ • מִכְסֵה עוֹרוֹת אֵילִים וְהַתְּחָשִׁים.

(יב) את־הארן ואת־בדיו את־הפפרת ואת פרכת המסך:

כ"י אַתְּ פְּרֻכַת הַמִּסָּךְ • פְּרֻכַת הַמִּחְצָה, כֹּל דָּבָר הַמִּגֵּן, בֵּין מִלְמַעְלָה בֵּין מִכַּנְגָד, קְרוּי מִסָּךְ וּסְכָךְ, וְכֵן (א"ב) (א): "שִׁכְתָּ בַעֲדוֹ", (הושע ב): "הִגְנִי שֶׁךְ אֶת־דַּרְכְּךָ".

(יג) את־השלחן ואת־בדיו ואת־כלכליו ואת לחם הפנים:

כ"י אַתְּ לֶחֶם הַפָּנִים • כָּבֶד פְּרִשְׁתִּי, עַל־שֵׁם שְׁהִיו לוֹ פָּנִים לְכָאן וּלְכָאן, שְׁהִיָּה עֲשׂוּי כְּמִין תְּבָה פְּרוּצָה.

(יד) ואת־מנרת המאור ואת־כליה ואת־נרותיה ואת שמן המאור:

י"ד וְאֵת מְנֹרֶת הַמֵּאֹר וְאֵת כְּלֵיהָ וְאֵת נֵרוֹתֶיהָ וְאֵת שֶׁמֶן הַמֵּאֹר:

(ז) ועורות אילים קלופים (על ידי הסרת השכבה הפנימית) ועורות תחשים וגזעי עץ השטה. (ח) ושמן להאיר, וקמרים ריחניים לשמן המשחה ולסממני איוד השרפים (חומרים צמיגיים המוקטרים להיות אדים). (ט) ואבני קריסטל ואבני מלוי בגדל אָחִיד עֲבוּר הָאֵפוֹד וְהַחֲשֵׁן. (י) וְכֹל חֶכֶם בְּכֶם יָבֹא וַיַּעֲשֶׂה אֶת כָּל מֵה שֶׁצִּוְּהָ ה' בְּזוֹאת. (יא) אֶת הַמִּשְׁכָּן וְאֶת אֹהֶלוֹ וְאֶת מִכְסֵהוּ וְאֶת קְרָסָיו וְאֶת קְרָשָׁיו וְאֶת בְּרִיחָיו וְאֶת עַמֻּדָיו וְאֶת בְּסִיסוֹ (אדניו). (יב) וְאֵת הָאֵרֶן וְאֵת הַפְּפֹרֶת וְאֵת פְּרֻכַת הַמִּסָּךְ. (יג) אֶת הַשֻּׁלְחָן וְאֵת הַלְּחֵם בַּעַל הַפָּנִים. (יד) וְאֵת מְנֹרֶת הַהֵאָרָה וְאֵת כְּלֵיהָ וְאֵת נֵרוֹתֶיהָ וְאֵת שֶׁמֶן הַהֵאָרָה.

כ"ט • וְאֵת בְּלִיָּה • מְלַקְחִים וּמַחְתּוֹת. גִּרְתִּיהָ • שְׁמוֹתָם מִשְׁמַרְשֵׁי שְׁמֹנִים, כְּמוֹ שֶׁמִּפְרָשׁ בְּמִנְחֹת: לְדַעֲוֵי שֶׁבְּלִיָּה, בְּזִיכִים שֶׁהַשָּׁמֶן וְהַפְתִּילוֹת נִתְּנִין בָּהֶן. וְאֵת שָׁמֶן הַמָּאֹר • אֵף הוּא צָרִיף חֲכַמֵי־לֵב,

טו וְנֵת מִדְּבַחַת דְּקִטְרֹת בּוֹסְמֵיָא וְנֵת אַרְיַחוּהִי וְנֵת מִשְׁחָא דְרַבּוּתָא וְנֵת קִטְרֹת בּוֹסְמֵיָא וְנֵת פְּרָסָא דְתַרְעָא לְתַרְעָא מִשְׁכָּנָא: (טו) וְאֵת־מִזְבַּח הַקְּטֹרֶת וְאֵת־בְּדִיו וְאֵת שָׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְאֵת קִטְרֹת הַסַּמִּים וְאֵת־מִסַּךְ הַפֶּתַח לְפֶתַח הַמִּשְׁכָּן:

כ"ט • מִסַּךְ הַפֶּתַח • וּלְלוֹן שֶׁלְפָנָי הַמְּזֻרָח, שְׁלֵא הָיוּ שָׁם קָרְשִׁים וְלֹא יִרְעוּת.

טז וְנֵת מִדְּבַחַת דְּעֻלְתָא וְנֵת סְרָדָא דְנִחְשָׂא דִילָהּ יַת אַרְיַחוּהִי וְנֵת כָּל מְנוּהֵי יַת כְּיֹרָא: וְנֵת בְּסִיסָה: (טז) אֵת מִזְבַּח הָעֹלָה וְאֵת־מִכְבַּר הַנְּחֹשֶׁת אֲשֶׁר־לוֹ אֵת־בְּדִיו וְאֵת־כָּל־כְּלָיוֹ אֵת־הַכִּיֹּר וְאֵת־כַּנּוֹ:

יז וְנֵת סְרָדֵי דְרָתָא יַת עֲמוּדוּהִי וְנֵת סַמְכָהּ וְנֵת פְּרָסָא דְתַרְעָא דְרָתָא: (יז) אֵת קַלְעֵי הַחֲצֵר אֵת־עַמֻּדָיו וְאֵת־אֲדָנֶיהָ וְאֵת מִסַּךְ שַׁעַר הַחֲצֵר:

כ"ט • אֵת־עַמֻּדָיו וְאֵת־אֲדָנֶיהָ • הָרִי חֲצַר קְרוֹי כְּאֵן לְשׁוֹן זָכַר וְלְשׁוֹן נִקְבָה, וְכֵן דְבָרִים הַרְבֵּה. וְאֵת מִסַּךְ שַׁעַר הַחֲצֵר • וּלְלוֹן פְּרוּשׁ לְצַד הַמְּזֻרָח עֲשָׂרִים אַמָּה אֲמַצְעִיּוֹת שֶׁל רַחֵב הַחֲצֵר, שֶׁהִיא חֲמִשִּׁים רַחֵב, וְסִתּוּמִין הֵימָנוּ לְצַד צְפוֹן ט"ו אַמָּה וְכֵן לְדָרוֹם, שְׁנָאַמֵר (לְעֵיל כ"ז): "וְחִמְשׁ עֶשְׂרֵה אַמָּה קַלְעִים לְכַתֵּר".

יח וְנֵת סַפֵּי מִשְׁכָּנָא וְנֵת סַפֵּי דְרָתָא וְנֵת מִיתְרֵיהֶם: (יח) אֵת־יִתְדֵת הַמִּשְׁכָּן וְאֵת־יִתְדֵת הַחֲצֵר וְאֵת־מִיתְרֵיהֶם:

כ"ט • יִתְדֵת • לְתַקַּע וְלִקְשֹׁר בָּהֶם סַפֵּי הִירְעוּת בְּאָרְץ שְׁלֵא יְנוּעוּ בְרוּחַ. מִיתְרֵיהֶם • חֲבָלִים לִקְשֹׁר.

~ נקודות משיחות קודש ~

שְׁלֵא יְנוּעוּ בְרוּחַ

אֵת־יִתְדֵת הַמִּשְׁכָּן וְאֵת־יִתְדֵת הַחֲצֵר וְאֵת־מִיתְרֵיהֶם: יִתְדוֹת – לְתַקַּע וְלִקְשֹׁר בָּהֶם סַפֵּי הִירְעוּת בְּאָרְץ שְׁלֵא יְנוּעוּ בְרוּחַ (לה, יח, ובפירוש רש"י) יֵשׁ לְפָרֵשׁ זֶה בְּדִרְבָּן הַדְּרוּשׁ: כְּאֲשֶׁר אָדָם מַחְנֵף אֵת תְּלִמִּידוֹ לְעַמֵּד עַל הַרְף הַיָּשׁוּר וְהָאֵמֶת, וְשִׁיעֵמֵד אִיתָן נִגְדַּת הַרוּחֹת הַרְעוּת הַמְּנַשְׁבוֹת בַּחוּץ, אֲפָשֶׁר שִׁיחֲשַׁב הַמְּחַנֵּף שֶׁהַעֲקָר הוּא לְחֻזַּק אֲצֵל הַתְּלִמִּיד אֵת הִסּוּדוֹת וְעֵינֵיקְרִי

הַדְּבָרִים, אֵף בְּדָבָרִים הַנִּרְאִים כְּטַפְלִים אֵין הוּא צָרִיף לְהַתְּעַסֵּק עִם הַתְּלִמִּיד, כִּי גַם בְּלֹא זֶה יִשְׁאָר חֻזַּק בְּאֵמֻנָתוֹ. אֵף הָאֵמֶת אֵינָה כֵּן, שְׂאֵם רוּחָהּ הַמְּחַנֵּף שֶׁהַתְּלִמִּיד "לֹא יְנוּעַ בְרוּחַ" וְלֹא יִפֹּל מִ"רוּחֹת" הַמְּנַשְׁבוֹת בְּעוֹלָם, עֲלִיו "לְתַקַּע וְלִקְשֹׁר" וְלְחֻזַּק אֲצֵל הַתְּלִמִּיד גַּם אֵת "סַפֵּי הִירְעוּת".

פִּירוּשׁ רַס"ג - תַּרְגוּם וְעִיבּוּד מְעַרְבִית־יְהוּדִית

(טו) וְאֵת מִזְבַּח הַקְּטֹרֶת וְאֵת הַמּוֹטוֹת שֶׁלוֹ וְאֵת שָׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְאֵת סַמְכָנָי אֵיזוֹר הַשָּׂרִפִּים (חֲזוּמִיִּים צְמוּיִיִּים הַמּוֹקְטִרִים לַהֲיוֹת אֲדִים) וְאֵת וּלְלוֹן פֶּתַח אֵהָל הַמִּשְׁכָּן. (טז) וְאֵת מִזְבַּח הַקְּרָבָנוֹת וְאֵת כְּבָרַת הַנְּחֹשֶׁת אֲשֶׁר לֹו וְאֵת מוֹטוֹתָיו וְאֵת כָּל כְּלָיוֹ וְאֵת הַכִּיֹּר וְתוֹשְׁבָתוֹ. (יז) וְאֵת וּלְלוֹנוֹת הַמִּפְרָשׁ שֶׁל הַחֲצֵר וְאֵת עֲמוּדֵיהֶם וְאֵת בְּסִיסָהֶם וְאֵת וּלְלוֹן שַׁעַר. (יח) וְאֵת יִתְדוֹת הַמִּשְׁכָּן וְאֵת יִתְדוֹת הַחֲצֵר וְאֵת חֲבָלֵי קִשְׁרֹתָם.

<p>לגמרי "עד סופי היריעות" בתורה ומצות, אז יוכל להיות סמוך ובטוח ש"לא גנוע ברוח", וישאר איתן ותק באמונת ה'. (על-פי לקוטי-שיחות כרך ו, עמוד 185 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')</p>	<p>והיגו, שצריך הוא להצמיד את התלמיד באפן שכל פרט ופרט שבו, מראשו עד רגליו, יהיו שלמים ותזקים בכל הפרטים. כי אם לא יעשה כן, אי-אפשר לדעת מאיזה צד ומהיכן פיל אותו ה"רוח". ורק כשהתלמיד שלם</p>
--	--

(יט) **אֶת־בְּגְדֵי הַשָּׂרָד הַשָּׂרָת בְּקֹדֶשׁ אֶת־בְּגְדֵי הַקֹּדֶשׁ לְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן וְאֶת־בְּגְדֵי בָנָיו לְכַהֵן:**

יט ית לבושי שמושא לשמשא בקודשא ית לבושי קודשא לאהרן כהנא וית לבושי בנוהי לשמשא:

יט"ז • בגדי השרד • לכסות הארון, והשולחן, והמנוחה והמזבחות, בשעת סלוק מסעות.

(כ) **וַיֵּצְאוּ כָל־עַדְת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִלִּפְנֵי מֹשֶׁה:**

כ ויפקו כל כנשפתא דבני ישראל מן קדם משה:

~ יום שני י"ז אדר ~

(כא) **וַיָּבֹאוּ כָל־אִישׁ אֲשֶׁר־נִשְׂאוֹ לְבוֹ וְכָל אִשָּׁר נָדְבָה רוּחוֹ אֹתוֹ הֵבִיאוּ אֶת־תְּרוּמַת יְהוָה לְמִלְאֶכֶת אֹהֶל מוֹעֵד וּלְכָל־עֲבֹדָתוֹ וּלְבִגְדֵי הַקֹּדֶשׁ:**

כא ואתו כל גבר דאתרעי לבה וכל די אשלימת רוחה לתה איתיאו ית אפרשיתא קדם יי לעבידת משפן זמנא ולכל פלחנה וללבושי קודשא:

(כב) **וַיָּבֹאוּ הָאֲנָשִׁים עַל־הַנְּשִׁים כָּל נָדִיב לֵב הֵבִיאוּ חָח וָנֶזֶם וְטַבַּעַת וְכוּמָז כָּל־כְּלִי זָהָב וְכָל־אִישׁ אֲשֶׁר הֵנִיף תְּנוּפֶת זָהָב לַיהוָה:**

כב וימתן גבריא על נשיא כל דאתרעי לבה איתיאו שירין ושכבין ועזקן ומחודך כל מן דדהב וכל גבר די ארים ארמות דהבא קדם יי:

יט"ז • על הנשים • עם הנשים, וסמוכין אליהם. (מה שהתרגום הניח 'על' כפשוטו, משום דלא מתרגם: 'ויבאו האנשים' ואתו גבריא, כמו שמתרגם לעיל מינה, רק מתרגם: 'וימתן', ורצה לומר, שהביאו חח ונזם בעודן על הנשים, כמו

שכתב רש"י על "טוה את העינים"). חח • הוא תכשיט של זהב עגל, נתון על הזרוע, והוא הצמיד. וכומוז • כלי זהב הוא, נתון כנגד אותו מקום לאשה. ורבותינו פרשו שם 'כומוז', כאן מקום זמה.

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערכת-יהודית

<p>(יט) ואת בגדי הרקמה (האפור, המעיל והחושן הרקומים ושזורים) לשרות אשר בקודש ואת בגדי הקודש לאהרן הכהן ובגדי בניו לכהן.</p> <p>(כ) ואז יצאה כל עדת בני ישראל מבין דרי (מלפני) משה.</p>	<p>(כא) והביאו כל איש אשר התנדבה נפשו, וכל מי שראה חזון לנדב, להרים לה' עבור מלאכת אהל מועד ולכלל עבודתו ולבגדי הקודש.</p> <p>(כב) וביאו הגברים עם הנשים. מי מהם שהיה נדיב, הביא אתו חח</p>
--	---

(כג) וְכָל־אִישׁ אֲשֶׁר־נִמְצָא אֹתוֹ תִּכְלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ וְעֵינִים וְעֹרֹת אֵילִם מְאֻדָּמִים וְעֹרֹת תַּחֲשִׁים הֵבִיאוּ:

כג וְכָל גִּבּוֹר דְּאִשְׁתַּכַּח עִמָּה תִּכְלָא וְאַרְגָּמָנָא וְצִבְעֵי זְהוּרֵי וְבוּיָן וְמַעְזֵי וּמִשְׁכֵּי דְדִכְרֵי מְסַמְקֵי וּמִשְׁכֵּי סִסְגוּנָא אִיתִיאוּ:

כט"ו ◀ וְכָל־אִישׁ אֲשֶׁר־נִמְצָא אֹתוֹ • תִּכְלֶת אוֹ אַרְגָּמָן אוֹ תוֹלַעַת שָׁנִי אוֹ עוֹרוֹת אֵילִים אוֹ תַּחֲשִׁים, כָּלֵם הֵבִיאוּ.

(כד) כָּל־מִרְיָם תְּרוּמַת כֶּסֶף וְנִחֲשֶׁת הֵבִיאוּ אֵת תְּרוּמַת יְהוָה וְכָל אִישׁ נִמְצָא אֹתוֹ עֲצֵי שִׁטִּים לְכָל־מְלֹאכֶת הָעֵבֶדְהָ הֵבִיאוּ:

כד כָּל דְּאָרִים אַרְמוֹת כֶּסֶף וְנִחֲשׁ אִיתִיאוּ יְת אִפְרָשׁוּתָא קָדָם יְיָ וְכָל דֵּי אִשְׁתַּכַּח עִמָּה אֲעִי שְׁטִין לְכָל עֵבֵידַת פְּלַחְנָא אִיתִיאוּ:

~ נקודות משיחות קודש ~

שִׁיחָה נִיכָר כִּי לְמֵרוֹת הַהִבְדָּלִים, כּוֹלֵם מְאֻדָּמִים וְשׁוּיִם לְפָנֵי הַקֶּבֶ"ה.

רַעֲיוֹן זֶה בָּא לִיְדֵי בִטּוּי הֵן בְּנִדְבַת הַמִּשְׁכָּן, בְּאֵמֹר, וְהֵן בְּעִשְׂתֵּי הַמִּשְׁכָּן כּפּוּעֵל, כְּפֹרוֹשׁ רִש"י עַל הַכְּתוּב בְּפָרָשָׁה, "וְלִהְיוּתָן נִתְּן בְּלָבוֹ, הוּא וְאַהֲלֵיָאֵב בֵּן אַחִיסָמָךְ לְמִשְׁחָה דָן": "וְאַהֲלֵיָאֵב מִשְׁכָּט דָן, מִן הִירוּדִין שְׁבַשְׁכָּטִים מִבְּנֵי הַשְּׁפָחוֹת, וְהַשְּׁנֵהוּ הַמְּקוֹם לְכַצְלָאֵל לְמִלְאכַת הַמִּשְׁכָּן וְהוּא מְגֹדְלֵי הַשְּׁכָטִים, לְקַיֵּם מַה שֶּׁנֶּאֱמַר וְלֹא נִיכָר שׁוֹעַ לְפָנֵי דָל".

(לקוטי שיחות' כרך לא, עמוד 217)

בְּנִדְבַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִלְאכַת הַמִּשְׁכָּן, הִיָּה דְבָר וְהִיפּוּכוֹ: מִצַּד אֶחָד – כָּל אִישׁ וְאִשָּׁה הֵבִיאוּ כְּפִי נִדְבַת לְכֵם וּכְפִי מַה שֶּׁהִיָּה בְּיָדְכֶם, וּמִצַּד שְׁנֵי – כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹלֵא יוֹצֵא־מִהַקֶּלֶל הַשְּׁתַתְּפוּ בְּנִדְבַת זוּ.

מִשְׁמַעוֹת הַדְּבָרִים בְּפָנִימִיּוֹתָם: יֵשׁ פְּרָטִים שְׂבָהֶם כָּל יִשְׂרָאֵל שׁוּיִם, כְּדִגְמַת הַמִּצְוֹת הַמַּעֲשִׂיּוֹת. לְעוֹמַת זֶה, יֵשׁ עֲנֻגִים, דְּגִמַּת אֲהַבַת ה' וְיִרְאַת ה', שְׂבָהֶם יֵשׁ חִילוּקֵי דְרָגוֹת.

תְּכִלִּית הַכְּפֻנָּה הִיא שְׂהֻאָדוֹת תְּבוּא לִיְדֵי בִיטּוּי גַם בְּאוֹתָם דְּבָרִים שְׂבָהֶם יֵשׁ הִבְדָּלִים בֵּינָם אִישׁ לְרֵעֵהוּ. דְּהֵינּוּ,

כה וְכָל אֲתָתָא חֲפִימַת לְבָא בִידְהָא מַעְזֵלָא וּמִיָּמֵן כַּד עָזַל יֵת תִּכְלָא וְיֵת אַרְגָּמָנָא יֵת צִבְעֵי זְהוּרֵי וְיֵת בּוּצָא:

(כה) וְכָל־אִשָּׁה חֲכַמַת־לֵב בִּידְיָהּ טוֹו וַיְבִיאוּ מִמֶּנָּה אֶת־הַתִּכְלֶת וְאֶת־הָאַרְגָּמָן אֶת־תוֹלַעַת הַשָּׁנִי וְאֶת־הַשֵּׁשׁ:

כו וְכָל גִּשְׂיָא דְאַתְרַעֵי לְבָהּן עִמָּהּן בְּחַכְמָא עֲזִלְן יֵת מַעְזֵיָא (במ"ג רפ"ו: מעזיא):

(כו) וְכָל־הַנְּשִׂיִם אֲשֶׁר נִשְׂא לְבָן אֲתָנָה בְּחַכְמָה טוֹו אֶת־הָעֵזִים:

כט"ו ◀ טוֹו אֶת הָעֵזִים • (שבת צט) הִיא הִיָּתָה אֲמֵנוֹת יִתְרָה, שְׁמַעֲלָ גַבֵּי הָעֵזִים טוֹוִין אוֹתָן.

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית-יהודית

לְטוֹוֹת בְּנִדְיָהּ הֵבִיאוּ טוֹוֵי צֶמֶר כְּבָשִׂים צְבוּעַ תִּכְלַת־אִפְרָפֹר וְצֶמֶר צְבוּעַ אַרְגָּמָן וְצֶמֶר כְּבָשִׂים הַצְּבוּעַ שְׁנֵי, וּפְשֵׁתָן רַךְ וְאוֹרִירֵי, הַקְּרוּי שֵׁשׁ. וְנוֹצוֹת קְטָנוֹת וְרִכּוֹת אֲשֶׁר בְּתַחֲתִית שְׁעַר הָעֵזִים וְעוֹרוֹת אֵילִים קְלוּפִים (על יְדֵי הַסֵּרַת הַשַּׁבָּח הַפְּנִימִית) וְעוֹרוֹת תַּחֲשִׁים –

הֵבִיאוּ אֵת אֵלֶּה. (כד) וְכָל מִי שֶׁהָרִים הָרָמָה לְה' מִמִּתְכַּת הַכֶּסֶף וְהַנִּחֲשֶׁת, הֵבִיא אוֹתָם לְה', וְכָל מִי שֶׁנִּמְצָא בְּיָדוֹ גִּזְעֵי עֵץ הַשֵּׁטָה לְצַרְף כָּל עֲשִׂית הָעֵבֶדְהָ, הֵבִיאוּ אוֹתָם. (כה) וְכָל אִשָּׁה הַמְּמַחִית בְּמִלְאכָה

הֵבִיאוּ אֵת אֵלֶּה. (כד) וְכָל מִי שֶׁהָרִים הָרָמָה לְה' מִמִּתְכַּת הַכֶּסֶף וְהַנִּחֲשֶׁת, הֵבִיא אוֹתָם לְה', וְכָל מִי שֶׁנִּמְצָא בְּיָדוֹ גִּזְעֵי עֵץ הַשֵּׁטָה לְצַרְף כָּל עֲשִׂית הָעֵבֶדְהָ, הֵבִיאוּ אוֹתָם. (כה) וְכָל אִשָּׁה הַמְּמַחִית בְּמִלְאכָה

~ נקודות משיחות קודש ~

מכאן הוראה, שכפאשר הקב"ה מעניק לאדם חושים וכשרונות מיוחדים, עליו לנצלם לעבודת ה' - לעשות מהעולם משכן ודירה לה'. תפריד.

הנשים לא נצטוו לעשות את הטויה על-גבי העזים, אלא נתעוררו לכך מצד עצמן. הנשים הבינו שאם זכו לכשרון מיוחד זה מאת ה', מטרת הדבר היא - המשכן.

(לקוטי שיחות' כרך טז עמוד 456)

כו וברבכיא איתאיו ית אבני בורלא וית אבני אשלמותא לשקעא באפורא ובחושנא:

(כו) והנשאים הביאו את אבני השהם ואת אבני המלאים לאפור ולחשן:

צבור את הכל, שנאמר (לקמן ל): "והמלאכה היתה דים", אמרו נשיאים, מה עלינו לעשות? הביאו את אבני השהם וגו'. לכך התנדבו בתנפת המזבח תחלה. ולפי שנתעצלו מתחלה, נחסרה אות משמם, "והנשאים" כתיב.

יש"י • והנשאים הביאו • אמר רבי נתן: מה ראו נשיאים להתנדב בתנפת המזבח בתחלה, ובמלאכת המשכן לא התנדבו בתחלה? אלא כך אמרו נשיאים: 'יתנדבו צבור מה שמתנדבין, ומה שמתסרין, אנו משלימין אותו'. כיון שהשלימו

כח וית בוסמא וית משחא לאנהרותא ולמשחא דרבותא ולקטרת בוסמאי:

(כח) ואת הבשם ואת השמן למאור ולשמן המשחה ולקטרת הסמים:

כט כל גבר ואתא דאתרעי לבהון עמהון לאיתא לל עבדתא די פקד יי למעבד בידא דמשה איתאיו בני ישראל נדבתא קדם יי:

(כט) כל איש ואשה אשר נדב לבם אתם להביא לכל המלאכה אשר צוה יהוה לעשות ביד משה הביאו בני ישראל נדבה ליהוה: פ

~ יום שלישי י"ח אדר ~

ל ואמר משה לבני ישראל תזו דרבי יי בשום בצלאל בר אורי בר חור לשבטא דיהודה:

(ל) ויאמר משה אל בני ישראל ראו קרא יהוה בשם בצלאל בן אורי בן חור למטה יהודה:

יש"י • חור • בנה של מרים היה.

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית-יהודית

משה, הביאו בני ישראל התנדבות לה'.
(ל) ואמר משה לבני ישראל: ראו, ה' כבר הוקיר את בצלאל בן אורי בן חור משבט יהודה.

המשיחה ולסממני אייד השרפים (חומרים צמיגים).
(כט) כזאת, כל איש ואשה אשר התנדבה רוחם להביא חלק מקלל העשיות אשר צוה ה' כי תעשינה ביד

(כו) והנכבדים הביאו את אבני הקריסטל, ואבני המלוי בגדל אחיד עבור האפור והחשן.
(כח) ואת הבשמים ואת השמן להארה, וחמרים גיחניים לשמן

~ נקודות משיחות קודש ~

מצד האם, שבוזה מתקנים יותר טפי השנאת ה'שוע' ל'דל'.
אבל בפרשת כיתשא יש לומר בפשטות, שהיחוס לחור
הוא מצד מעלותיו של חור המפגשות בכתוב (וברש"י).

(לקוטי שיחות, כרך לא, עמ' 212)

בנה של מרים הנה (רש"י לה, ל) יש לשאל, הרי רש"י כבר
כתב כן לעיל. ועוד, מדוע לא כתב כן בפרשת כיתשא
(לא, ב), שגם שם מתיחס בצלאל לחור. ויש לומר, שרש"י
זה אינו דבור בפני עצמו, אלא התחלת פרש"י הבא (פסוק
לד). כלומר: הכתוב מודיע גדל יחוסו של בצלאל גם

לא וימלא אתו רוח אלהים בחכמה בתבונה
וכרעת ובכל מלאכה:

(לא) וימלא אתו רוח אלהים בחכמה בתבונה
וכרעת ובכל מלאכה:

לב וילא לפא אומגון למעבד בדהבא ובכסף
ובנחשא:

(לב) ולחשב מחשבת לעשת בזהב ובכסף ובנחשת:

לג ובאומנות אבן טבא לאשלמא ובגרות
אעא למעבד בכל עבדת אומגון:

(לג) ובחרשת אבן למלאת ובחרשת עץ לעשות
בכל מלאכת מחשבת:

לד וילא לפא ירב בלבה הוא ואהליאב בר
אחיסמך לשבטא דדן:

(לד) ולהורת נתן בלבו הוא ואהליאב בן אחיסמך
למטה דן:

והוא מגדולי השבטים, לקים מה שנאמר
(איוב לד): "ולא נכר-שוע לפני דל".

רש"י ואהליאב • משבט דן, מן הירודים שבשבטים,
מבני השפחות. והשנוהו המקום לבצלאל למלאכת

לה אשלם עמהון חפיות לבא למעבד כל
עבדת נגר ואמן וציר בתכלא ובארגונא
בצבע זהורי ובכוצא ומחי עבדי כל עבדא
ומלפי אומגון:

(לה) מלא אתם חכמת לב לעשות כל מלאכת
חרש וחשב ורקם בתכלת ובארגמן בתולעת השני
ובשש וארג עשו כל מלאכה וחשבי מחשבת:

א ועבד בצלאל ואהליאב וכל גבר חכים
לבא דיהב יי חכמא וסוקלתנותא בהון
למדע למעבד נת כל עבדת פלחן קודשא
לכל די פקד יי:

(א) ועשה בצלאל ואהליאב וכל איש חכם לב
אשר נתן יהוה חכמה ותבונה בהמה לדעת
לעשת את כל מלאכת עבודת הקודש לכל אשר-
צוה יהוה:

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית-יהודית

רף ואורירי, הקרוי שש, ובמלאכת
אורג פי שניהם מסגלים לעשית כל
מלאכה ושניהם ממחים באפניות.
(א) ואזי עשו בצלאל ואהליאב
ושאר הממחים שה' נתן בהם חכמה
ותבונה לדעת לעשות את כל מעשה
עבודת הקודש, כפי שצוה ה'.

(לד) וגם יכולת ההוראה נתן בידם,
הוא ואהליאב בן אחיסמך משבט דן.
(לה) מלא בלבם בשלמות את ידיעת
החכמה כדי שיעשו שניהם כל מעשה
בעל סמכות הוראה, ואמן מהיר
במלאכתו, ורוקם בצמר כבשים צבוע
תכלת-אפרפר ובצמר צבוע ארגמן
ובצמר כבשים הצבוע שני, ובפשתן

(לא) ומלא בו בשלמות מדע מאת ה'
בחכמה, בהבנה ובבקיאות בכלל
המלאכות.
(לב) ממחה באפניות, במעשה
הזהב ובכסף ובנחשת.
(לג) ובחריטת ההלומים הסדורים
ובגרות העץ ובעשית שאר
המלאכות.

ב ויקרא משה לבצלאל ולהליאב ולכל
גבר חפים לבא דיהב יי חכמתא בלבה כל
דאתרעי לבה למקרב לעבדתא למעבד
תה:

(ב) ויקרא משה אל-בצלאל ואל-אהליאב ואל כל
איש חכם לב אשר נתן יהוה חכמה בלבבו כל אשר
נשאנו לבו לקרבה אל-המלאכה לעשת אתה:

ג ונסיבו מן קדם משה ית כל אפרשותא די
איתיאו בני ישראל לעבדת פלחן קודשא
למעבד תה ואנון מיתן לה עוד נבדתא
בצפר בצפר:

(ג) ויקחו מלפני משה את כל-התרומה אשר
הביאו בני ישראל למלאכת עבדת הקדש לעשת
אתה והם הביאו אליו עוד נדבה בכקר בכקר:

ד ואתו כל חפימיא דעבדין ית כל עבדת
קודשא גבר גבר מעבדתה דאנון עבדין:

(ד) ויבאו כל-החכמים העשים את כל-מלאכת
הקדש איש-איש ממלאכתו אשר-המה עשים:

ה ואמרו למשה למימר מסגן עמא לאיתא
מסת פלחנא לעבדתא דפקד יי למעבד
תה:

(ה) ויאמרו אל-משה לאמר מרבים העם להביא
מדי העבדה למלאכה אשר-צוה יהוה לעשת
אתה:

כ"ט • יתר מפדי צרף העבודה.

ו ופקד משה ואעברו כרזא במשריתא
למימר גבר ואתתא לא יעבדין עוד עבדתא
לאפרשות קודשא ופסק עמא מלאיתא:

(ו) ויצו משה ויעבירו קול במחנה לאמר איש
ואשה אלי-יעשו עוד מלאכה לתרומת הקדש
ויפלא העם מהביא:

כ"י • לשון מניעה.

ז ועבדתא הנת מסת לכל עבדתא למעבד
תה ויתרת:

(ז) והמלאכה היתה דים לכל-המלאכה לעשות
אתה והותר: ם

זוהתר • כמו (לעיל ח): "והכבד את לבו", (מלכים ב ג):
"והכות את מואב".

כ"י • והמלאכה היתה דים לכל-המלאכה •
ומלאכת ההבאה היתה דים של עושי המשכן, לכל
המלאכה של משכן לעשות אותה ולהותר.

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערכת-יהודית

(1) ופקד משה, והכרוז על כך בקול
במחנה לאמר: כל איש ואשה לא
יביאו לאחר זאת דבר להרמה עבור
הקדש, ומיד הפסיקו האנשים
מלהביא.
(2) וכל אשר הביאו הספיק לכל
העבודה לכצוע והותר.

האנשים מביאים נדבה בכל בקר.
(ד) עד שבאו כל הממחים העושים
את כל מעשה הקדש, כל איש
במלאכתו אשר הוא עושה.
(ה) ואמרו למשה: הנה האנשים
מרבים להביא יותר ממה שצריך
לעשית העבודה אשר צוה ה' לבצע.

(ב) וקרא משה בקול גבוה מאד להם
ולשאר הממחים אשר ה' נתן חכמה
בהם, ולכל מי שראה חזיון לגשת אל
המעשה לעשותו.
(ג) ותכף קבלו לרשותם מבין ידי
(מלפני) משה את כל התרומה אשר
הביאו אותה בני ישראל למלאכת
עבודת הקדש להעשות ממנה, ועדין

~ יום רביעי י"ט אדר ~

ח ועבדו כל חפמי לִבָּא לְפָא בְּעַבְדֵי עַבְדְּתָא יְתֵי
מִשְׁפָּנָא עֶשֶׂר יְרִיעֵן דְּבוּזִין שְׁזִיר וְתַכְלָא
וְאַרְגָּמָן וְצִבְעֵי זְהוּרֵי צוּרַת כְּרוּבִין עוֹבְדִי
אֲמֵן עַבְדֵי יְתֵהוּן :

ט אַרְבָּע דִּירִיעֵתָא חֲדָא עֶסְרִין וְתַמְנָא אֲמִין
וּפְתִינָא אַרְבַּע אֲמִין דִּירִיעֵתָא חֲדָא מִשְׁפָּתָא
חֲדָא לְכָל יְרִיעֵתָא :

י וְלִפְּיָא יְתֵי חֲמִשׁ יְרִיעֵן חֲדָא עִם חֲדָא וְחֲמִשׁ
יְרִיעֵן לִפְּיָא חֲדָא עִם חֲדָא :

יא וְעַבְדֵי עֲנוּבִין דְּתַכְלָא עַל סַפְתָּא דִּירִיעֵתָא
חֲדָא מִסְטָרָא בֵּית לֹפִי כֵן עַבְדֵי בְּסַפְתָּא
דִּירִיעֵתָא בְּסַטְרָא בֵּית לֹפִי תִּנְיָתָא :

יב חֲמִשִּׁין עֲנוּבִין עַבְדֵי בִּירִיעֵתָא חֲדָא
וְחֲמִשִּׁין עֲנוּבִין עַבְדֵי בְּסַטְרָא דִּירִיעֵתָא דְּבֵית
לֹפִי תִּנְיָתָא מְכוּנָן עֲנוּבִין חֲדָא לְקַבֵּל
חֲדָא :

יג וְעַבְדֵי חֲמִשִּׁין פּוּרְפִין דְּדִקְבֵי וְלִפְּיָא יְתֵי
יְרִיעֵתָא חֲדָא עִם חֲדָא בְּפּוּרְפִין וְהוּוּ
מִשְׁפָּנָא חֲדָא :

יד וְעַבְדֵי יְרִיעֵן דְּמַעְזֵי לְפָרְסָא עַל מִשְׁפָּנָא
חֲדָא עֶשֶׂר יְרִיעֵן עַבְדֵי יְתֵהוּן :

(ח) וַיַּעֲשׂוּ כָל־חֲכָמֵי־לֵב בְּעֵשִׂי הַמְּלָאכָה אֶת־
הַמִּשְׁכָּן עֶשֶׂר יְרִיעֹת שֵׁשׁ מִשְׁזֹר וְתַכְלֹת וְאַרְגָּמָן
וְתוֹלַעַת שָׁנִי כְּרִבִּים מַעֲשֵׂה חֹשֶׁב עָשָׂה אֹתָם:

(ט) אַרְבַּע הִירִיעָה הָאֶחָת שְׂמֹנֶה וְעֶשְׂרִים בְּאַמָּה
וְרַחֵב אַרְבַּע בְּאַמָּה הִירִיעָה הָאֶחָת מִדֶּה אֶחָת
לְכָל־הִירִיעֹת:

(י) וַיַּחְבֵּר אֶת־חֲמִשׁ הִירִיעֹת אֶחָת אֶל־אֶחָת וְחֲמִשׁ
יְרִיעֹת חֲבֵר אֶחָת אֶל־אֶחָת:

(יא) וַיַּעֲשׂוּ לְלֹאֵת תַּכְלֹת עַל שְׂפַת הִירִיעָה הָאֶחָת
מִקְצֵה בְּמַחְבְּרַת כֵּן עָשָׂה בְּשְׂפַת הִירִיעָה
הַקִּיצוֹנָה בְּמַחְבְּרַת הַשְּׁנִיָּת:

(יב) חֲמִשִּׁים לְלֹאֵת עָשָׂה בִּירִיעָה הָאֶחָת וְחֲמִשִּׁים
לְלֹאֵת עָשָׂה בְּקִצֵּה הִירִיעָה אֲשֶׁר בְּמַחְבְּרַת
הַשְּׁנִיָּת מִקְבִּילַת הַלְּלֹאֵת אֶחָת אֶל־אֶחָת:

(יג) וַיַּעֲשׂוּ חֲמִשִּׁים קְרָסֵי זָהָב וַיַּחְבֵּר אֶת־הִירִיעֹת
אֶחָת אֶל־אֶחָת בְּקְרָסִים וַיְהִי הַמִּשְׁכָּן אֶחָד: פ

(יד) וַיַּעֲשׂוּ יְרִיעֹת עֲזִים לְאַהֵל עַל־הַמִּשְׁכָּן עֲשָׂתֵי
עָשָׂרָה יְרִיעֹת עָשָׂה אֹתָם:

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית-יהודית

הִירִיעָה הַמַּחְבְּרַת הַשְּׁנִיָּה, וְשֵׁם אֵת
הַלּוֹאֵת בְּהַקְבֵּלָה הָאֶחָת עִם הָאֶחָת.
(ג) וְעָשָׂה חֲמִשִּׁים קְרָסִים (כצורת חֲפָתִים
מִזָּהָב), וְחֲבֵר בְּלִפְנֵי אֵת הִירִיעֹת
הָאֶחָת עִם הָאֶחָת בְּקְרָסִים וְנִהְיָה
הַמִּשְׁכָּן אֶחָד.
(ד) וְעָשָׂה אֵת יְרִיעוֹתָיו מִנוּצוֹת
קִטְנוֹת וְרַכּוֹת אֲשֶׁר בְּתַחְתִּית שַׁעַר
הָעֲזִים לִהְיוֹת לְאַהֵל עַל הַמִּשְׁכָּן, אֶחָת
עָשָׂרָה יְרִיעֹת עָשָׂה אוֹתָן.

לְכָל הִירִיעוֹת.
(*) וְתַפֵּר כָּל חֲמִשׁ יְרִיעוֹת הָאֶחָת עִם
הָאֶחָת.
(א) וְעָשָׂה לּוֹאֵת מְצֻמֵר כְּבָשִׂים
צְבוּעַ תַּכְלֹת־אֶפְרָר בְּשַׂפַת הִירִיעָה
הָאֶחָת בְּקִצֵּה הִירִיעָה הַמַּחְבְּרַת, וְכֵן
עָשָׂה גַם בְּקִצֵּה הַשּׁוֹלֵים הַקִּיצוֹנִיִּים
בְּמַחְבְּרַת הַשְּׁנִיָּה.
(ב) וְעָשָׂה חֲמִשִּׁים לּוֹאֵת בִּירִיעָה
הָאֶחָת וְחֲמִשִּׁים לּוֹאֵת בְּקִצֵּה

וְעָשָׂה כָּל מְמַחָה מְעוֹשֵׂי
הַמְּלָאכּוֹת אֵת עֲצָם אֵהֵל הַמִּשְׁכָּן,
עֶשֶׂר יְרִיעוֹת מִפְּשֵׁתֵן בָּרָךְ וְאַרְיִרִי,
הַקְּרוּי שֵׁשׁ, בְּשִׁזְיָה עִם צְמֹר כְּבָשִׂים
צְבוּעַ תַּכְלֹת־אֶפְרָר וְעִם צְמֹר צְבוּעַ
אַרְגָּמָן וְעִם צְמֹר צְבוּעַ שָׁנִי – אָדָם
בְּשֻׁלּוֹב צוּרוֹת, מַעֲשֵׂה אֲמֵן מְהִיר
בְּמִלְאכְתּוֹ, עָשׂוֹ אוֹתָם.
(ז) אַרְבַּע כָּל יְרִיעָה שְׂמוֹנֶה וְעֶשְׂרִים
אַמָּה וְרַחֵבָה אַרְבַּע אַמּוֹת, שֻׁטָּח אַחֲדִי

טו אַרְבַּע דִּירֵיעָתָא חֲדָא תְּלִיתִין פְּאַמִּין
וְאַרְבַּע אַמִּין פּוֹתֵיא דִירֵיעָתָא חֲדָא מְשַׁחֲתָא
חֲדָא לְחַד עֶשֶׂר יְרִיעָן :

(טו) אַרְבַּע הַיְרִיעָה הָאֶחָת שְׁלֹשִׁים בָּאֲמָה וְאַרְבַּע
אֲמוֹת רָחֵב הַיְרִיעָה הָאֶחָת מֵדָה אֶחָת לְעֵשְׂתֵי
עֶשְׂרֵה יְרִיעֹת:

טז וְלַפָּף יָת חֲמֵשׁ יְרִיעָן לְחֹד וְיָת שֵׁת יְרִיעָן
לְחֹד :

(טז) וַיַּחֲבֵר וַיַּחֲבֵר אֶת־חֲמֵשׁ הַיְרִיעֹת לְבָד וְאֶת־שֵׁשׁ
הַיְרִיעֹת לְבָד:

יז וְעַבְד עֲנוּבִין חֲמִשִּׁין עַל סַפְתָּא דִירֵיעָתָא
בְּסִטְרָא בֵּית לֹפִי וְחֲמִשִּׁין עֲנוּבִין עַבְד עַל
סַפְתָּא דִירֵיעָתָא דְּבֵית לֹפִי תְּנִיתָא :

(יז) וַיַּעַשׂ לְלָאֵת חֲמִשִּׁים עַל שַׁפֹּת הַיְרִיעָה הַקִּיצוּנָה
בַּמַּחְבֵּרֶת וְחֲמִשִּׁים לְלָאֵת עָשָׂה עַל־שַׁפֹּת הַיְרִיעָה
הַחֲבֵרֶת הַשְּׁנִית:

יח וְעַבְד פּוֹרְפִין דְּנַחֲשָׂא חֲמִשִּׁין לְלַפְפָּא יָת
מְשַׁכְּנָא לְמַהוּי חָד :

(יח) וַיַּעַשׂ קְרָסִי נְחֹשֶׁת חֲמִשִּׁים לְחַבֵּר אֶת־הָאֹהֶל
לְהִיֵּת אֶחָד:

יט וְעַבְד חוֹפָאָה לְמְשַׁכְּנָא מְשַׁכֵּי דְדַכְרִי
מְסַמְקֵי וְחוֹפָאָה מְשַׁכֵּי דְסַסְגוּנָא מְלַעְלָא :

(יט) וַיַּעַשׂ מְכַסֵּה לְאֹהֶל עֶרְת אֵילָם מְאֻדָּמִים
וּמְכַסֵּה עֶרְת תְּחָשִׁים מְלַמְעָלָה: ם

~ יום חמישי כ' אדר ~

כ וְעַבְד יָת דַּפְיָא לְמְשַׁכְּנָא דְאָעִי שְׁטִין
קִזְמִין :

(כ) וַיַּעַשׂ אֶת־הַקְּרָשִׁים לְמִשְׁכַּן עֲצֵי שֹׁטִים עֲמֻדִים:

כא עֶשֶׂר אַמִּין אַרְבַּע דְּדַפָּא וְאַמְתָּא וּפְלָגוֹת
אַמְתָּא פּוֹתֵיא דְדַפָּא חָד :

(כא) עֶשֶׂר אֲמוֹת אַרְבַּע הַקְּרָשׁ וְאַמָּה וַחֲצִי הָאֲמָה
רָחֵב הַקְּרָשׁ הָאֶחָד:

כב תְּרִיתִין צִירִין לְדַפָּא חַד מְשַׁלְבִין חֲדָא
לְקַבֵּל חֲדָא בֵּין עַבְד לְכָל דַּפֵּי מְשַׁכְּנָא :

(כב) שְׁתֵּי יוֹת לְקְרָשׁ הָאֶחָד מְשַׁלְבֵת אֶחָת אֶל־
אֶחָת בֵּין עָשָׂה לְכָל קְרָשֵׁי הַמִּשְׁכָּן:

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית-יהודית

(ב) וַעֲשֵׂה אֶת הַקְּרָשִׁים לְמִשְׁכַּן מַעֲצֵי
הַשֹּׁטָה בְּעַמֻּדוֹ.
(כא) עֶשֶׂר אֲמוֹת אַרְבַּע כָּל קְרָשׁ,
וְאַמָּה וַחֲצִי רָחֵבוֹ.
(כב) לְכָל קְרָשׁ שְׁנֵי צִירִים (שְׁתֵּי רִגְלֹת)
בְּשְׁנֵי לְשׁוֹנוֹת הָאֶחָד מוֹל הָאֶחָד, כְּכֹה
עָשָׂה לְכָל קְרָשֵׁי הַמִּשְׁכָּן.

הַשְּׁנִית.
(יח) וַעֲשֵׂה חֲמִשִּׁים קְרָסִים מְנַחֶשֶׁת
לְחַבֵּר אֶת הָאֹהֶל בְּלַפּוֹף לְהַעֲשׂוֹת
אֶחָד.
(יט) וַעֲשֵׂה כִסוּי לְאֹהֶל מַעֲוֹרוֹת
אֵילָם קְלוּפִים (עַל יְדֵי הַסֵּרֶת הַשְּׂכֵבָה הַפְּנִימִית)
וְכִסוּי מַעֲוֹרוֹת תְּחָשִׁים לְמַעַל מִמֶּנּוּ.

(טו) אַרְבַּע כָּל יְרִיעָה שְׁלוֹשִׁים אַמָּה
וְרַחְבָּהּ אַרְבַּע אֲמוֹת, שְׁטַח אֶחָד
לְאַחַת עֶשְׂרֵה הַיְרִיעֹת.
(טז) וְתַפֵּר חֲמֵשׁ יְרִיעוֹת לְחֹד וְשֵׁשׁ
יְרִיעוֹת לְחֹד.
(יז) וַעֲשֵׂה חֲמִשִּׁים לוּלְאוֹת בְּשַׁפֹּת
הַיְרִיעָה הַקִּיצוּנָה הַמַּחְבֵּרֶת, וְחֲמִשִּׁים
לוּלְאוֹת בְּשַׁפֹּת הַיְרִיעָה הַמַּחְבֵּרֶת

כג ועבד ית דפיא למשכנא עסרין דפין לרוח עבר דרומא :

כד וארבעין סמכין דכסף עבד תחות עסרין דפין תרין סמכין תחות דפא חד לתרין צירוהי ותרין סמכין תחות דפא חד לתרין צירוהי :

כה ולסטר משכנא תנמא לרוח צפונא עבד עסרין דפין :

כו וארבעין סמכיהון דכסף תרין סמכין תחות דפא חד ותרין סמכין תחות דפא חד :

כז ולספי משכנא מערבא עבד שתא דפין :

כח ותרין דפין עבד לזונת משכנא בסופיהון :

כט והווי מכונין מלרע וכחדא הווי מכונין על רישה לעזקמא חדא פן עבד לתרויהון לתרין זונן :

ל והווי תמניא דפין וסמכיהון דכסף שתא עשר סמכין תרין סמכין תרין סמכין תחות דפא חד :

לא ועבד עברי דאעי שטין חמשא לדפי סטר משכנא חד :

(כג) ויעש את־הקִרְשִׁים לְמִשְׁכַּן עֲשָׂרִים קִרְשִׁים לַפֶּאת נֹגַב תִּימָנָה:

(כד) וְאַרְבָּעִים אֲדָנֵי־כֶסֶף עָשָׂה תַּחַת עֲשָׂרִים הַקִּרְשִׁים שְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת־הַקֶּרֶשׁ הָאֶחָד לְשֵׁנֵי יְדָתָיו וְשְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת־הַקֶּרֶשׁ הָאֶחָד לְשֵׁנֵי יְדָתָיו:

(כה) וּלְצַלַּע הַמִּשְׁכָּן הַשְּׁנִית לַפֶּאת צָפוֹן עָשָׂה עֲשָׂרִים קִרְשִׁים:

(כו) וְאַרְבָּעִים אֲדָנִיהֶם כֶּסֶף שְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקֶּרֶשׁ הָאֶחָד וְשְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקֶּרֶשׁ הָאֶחָד:

(כז) וְלִירְבֵּתֵי הַמִּשְׁכָּן יָמָה עָשָׂה שִׁשָּׁה קִרְשִׁים:

(כח) וְשְׁנֵי קִרְשִׁים עָשָׂה לְמִקְצַעַת הַמִּשְׁכָּן בִּירְכָתָיִם:

(כט) וְהָיוּ תְּוֹאֲמָם מְלִמְטָה וַיַּחֲדוּ יַחֲדוּ תַמִּים אֶל־רֵאשׁוֹ אֶל־הַטַּפְּעַת הָאֶחָת פֶּן עָשָׂה לְשִׁנְיָהֶם לְשְׁנֵי הַמִּקְצַעַת:

(ל) וְהָיוּ שְׁמֹנֶה קִרְשִׁים וְאַדְנֵיהֶם כֶּסֶף עָשָׂה עֶשֶׂר אֲדָנִים שְׁנֵי אֲדָנִים שְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקֶּרֶשׁ הָאֶחָד:

(לא) וַיַּעַשׂ בְּרִיחֵי עֲצֵי שִׁטִּים חֲמִשָּׁה לְקִרְשֵׁי צַלַּע־הַמִּשְׁכָּן הָאֶחָת:

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית־יהודית

היו מתאמים מלמעלה בטבעת אחת, ככה עשה עבור הקרנות לשתיהן.
(ל) כף נוצרו שמונה קרשים ובסיסיהם ממתכת כסף. ששה עשר בסיסים, שני בסיסים תחת כל קרש.
(לא) ועשה בריחים מעץ השטה, חמשה לקרשי הצד האחד של המשכן.

(כג) ולקחם ארבעים בסיסים ממתכת הכסף, שני בסיסים תחת כל קרש.
(כד) ועבור הצד האחורי של המשכן במערב, עשה ששה קרשים.
(כה) ושני קרשים לשתיהן קרנות המשכן בשתיהן הזויות.
(כז) והיו מתאמים מלמטה, ויחדו

(כג) ועשה למשכן עשרים קרשים מצד דרום.
(כד) ועשה ארבעים בסיסים ממתכת הכסף תחת עשרים הקרשים. שני בסיסים תחת כל קרש לשני ציריו.
(כה) ולצד המשכן השני, מצד צפון, עשה עשרים קרשים.

לב וְחַמְשָׁה עֶבְרִין לְדָפִי סֵטֶר מִשְׁכַּנָּא תְּנִיתָא
וְחַמְשָׁה עֶבְרִין לְדָפִי מִשְׁכַּנָּא לְסוּפֵיהוֹן
מְעַרְבָא:

לג וְעֶבֶד יֵת עֲבָרָא מְצִיעָאָה לְאֶעְבָּרָא בְּגוּ
דְּפִיָּא מִן סִפְיָא לְסִפְיָא:

לד וְיֵת דְּפִיָּא חָפָא דְּהָבָא וְיֵת עֲזָקְתְּהוֹן עֶבֶד
דְּהָבָא אֲתָרָא לְעֲבָרָא וְחָפָא יֵת עֲבָרָא
דְּהָבָא:

לה וְעֶבֶד יֵת פְּרָקְתָא תְּכֵלָא וְאַרְגָּנָא וְצָבַע
זְהוּרִי וּבּוּץ שְׂזִיר עוֹבֵד אֲמֵן עֶבֶד יֵתָה צוּרְתָא
כְּרוּבִין:

לו וְעֶבֶד לָהּ אַרְבַּעָא עֲמוּדֵי שְׁטִין וְחָפְנִין
דְּהָבָא וְגִיהוֹן דְּהָבָא וְאֲתִידָּהּ לְהוֹן אַרְבַּעָא
סַמְכִין דְּכֶסֶף:

לז וְעֶבֶד פְּרָסָא לְתִרְעָא מִשְׁכַּנָּא תְּכֵלָא
וְאַרְגָּנָא וְצָבַע זְהוּרִי וּבּוּץ שְׂזִיר עוֹבֵד
צִיר:

לח וְיֵת עֲמוּדוֹהֵי חַמְשָׁא וְיֵת גִּיהוֹן וְחָפָא
רִישֵׁיהוֹן וְכַבּוּשֵׁיהוֹן דְּהָבָא וְסַמְכֵיהוֹן
חַמְשָׁא נְחָשָׁא:

א וְעֶבֶד בְּצִלְאֵל יֵת אַרְוֵנָא דְּאָעִי שְׁטִין
תְּרִיתִין אֲמִין וּפְלָגָא אַרְבַּעָא וְאֲמַתָּא וּפְלָגָא
פְּתִיחָא וְאֲמַתָּא וּפְלָגָא רִימָה:

כס"ו ◀ ויעש בצלאל • לפי שנתן נפשו על המלאכה יותר משאר חכמים, נקראת על שמו.

(לב) וְחַמְשָׁה בְּרִיחִים לְקִרְשֵׁי צִלְעֵי־הַמִּשְׁכָּן הַשְּׁנִית
וְחַמְשָׁה בְּרִיחִים לְקִרְשֵׁי הַמִּשְׁכָּן לְרִכְתֵּים יָמָה:

(לג) וַיַּעַשׂ אֶת־הַבְּרִיחַ הַתֵּיכֵן לְבָרַח בְּתוֹךְ הַקִּרְשִׁים
מִן־הַקְּצָה אֶל־הַקְּצָה:

(לד) וְאֶת־הַקִּרְשִׁים צִפָּה זָהָב וְאֶת־טַבַּעְתֵּם עָשָׂה
זָהָב בְּתִים לְבְרִיחֵם וַיִּצַּף אֶת־הַבְּרִיחִים זָהָב:

(לה) וַיַּעַשׂ אֶת־הַפְּרָכֶת תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי
וְיָשׁ מִשֹּׁזֵר מַעֲשֵׂה חֹשֶׁב עָשָׂה אֹתָהּ כְּרִבִּים:

(לו) וַיַּעַשׂ לָהּ אַרְבַּעָה עֲמוּדֵי שְׁפִים וַיִּצַּפֵּם זָהָב
וַיִּיהָם זָהָב וַיִּצַּק לָהֶם אַרְבַּעָה אֲדָנֵי־כֶסֶף:

(לז) וַיַּעַשׂ מִסְדָּ לְפֶתַח הָאֹהֶל תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן
וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְיָשׁ מִשֹּׁזֵר מַעֲשֵׂה רָקִים:

(לח) וְאֶת־עֲמוּדָיו חַמְשָׁה וְאֶת־וִוִּיהֶם וְצִפָּה
רִאשֵׁיהֶם וַחֲשָׁקֵיהֶם זָהָב וְאֲדָנֵיהֶם חַמְשָׁה
נְחָשָׁת: פ

לז (א) וַיַּעַשׂ בְּצִלְאֵל אֶת־הָאָרֶן עֲצֵי שְׁפִים אֲמֹתִים
וְחֲצֵי אַרְפּוֹ וְאֲמָה וְחֲצֵי רַחְבּוֹ וְאֲמָה וְחֲצֵי קָמָתוֹ:

(לז) וְעָשָׂה וּלְוֹן לְפֶתַח הָאֹהֶל מִצָּמֵר
כְּבָשִׂים צְבוּעַ תְּכֵלֶת־אֶפְרַח וּמִצָּמֵר
כְּבָשִׂים צְבוּעַ אֲרָגְמָן וּמִצָּמֵר כְּבָשִׂים
צְבוּעַ שָׁנִי, וּמִפְשֶׁתַן רֶף וְאַרְוִירִי, הַקְּרוּי שֵׁשׁ
שְׂזוּר, מַעֲשֵׂה אֲמֵן מֵהִיר בְּמִלְאֲכָתוֹ.
(לח) וְעֲמוּדָיו חַמְשָׁה עִם מִתְלֵיו
הַלְּלִיגִיִּים, וְכֶסֶף אֹת רִאשֵׁיהֶם וְאֵת
צְפוּיֵיהֶם זָהָב, וּבְסִיסֵיהֶם חַמְשָׁה
מִנְחָשֶׁת.
(א) וְעָשָׁה בְּצִלְאֵל אֶת הָאָרֶן מִעֵץ

(לח) וְעָשָׂה הַפְּרָכֶת מִצָּמֵר כְּבָשִׂים
צְבוּעַ תְּכֵלֶת־אֶפְרַח וּמִצָּמֵר כְּבָשִׂים
צְבוּעַ אֲרָגְמָן וּמִצָּמֵר כְּבָשִׂים צְבוּעַ
שָׁנִי, וּמִפְשֶׁתַן רֶף וְאַרְוִירִי, הַקְּרוּי שֵׁשׁ
שְׂזוּר, מַעֲשֵׂה אֲמֵן מֵהִיר בְּמִלְאֲכָתוֹ.
עָשָׂה אוֹתָהּ בְּשִׁלּוּב צוּרוֹת.
(לז) וְעָשָׂה לָהּ אַרְבַּעָה עֲמוּדֵי עֵץ
שֵׁשׁ וְכֶסֶף אוֹתָם זָהָב, וְאֵת מִתְלֵיהֶם
הַלְּלִיגִיִּים – זָהָב, וַיִּצַּק לָהֶם אַרְבַּעָה
בְּסִיסִים מִמִּתְכַּת כֶּסֶף.

(לב) וְחַמְשָׁה בְּרִיחִים לְקִרְשֵׁי הַצֵּד
הַשְּׁנִי שֶׁל הַמִּשְׁכָּן, וְחַמְשָׁה בְּרִיחִים
לְקִרְשֵׁי הַמִּשְׁכָּן בְּצִדוֹ הָאַחֲרִי בַּמַּעְרָב.
(לג) וְעָשָׂה אֶת הַבְּרִיחַ הַתֵּיכֵן חֹזֵר
בְּחֻלְקֵם הַפְּנִימִי שֶׁל הַקִּרְשִׁים, מִן
הַקְּצָה אֶל הַקְּצָה.
(לד) וְהַקִּרְשִׁים – כְּסוּיֵיהֶם זָהָב,
וְעָשָׂה אֶת טַבַּעְתֵּיהֶם זָהָב לְהִיּוֹת
לְמָקוֹם עֲבוּר הַבְּרִיחִים, וְכֶסֶף בְּרִיחִים
אֵלוֹ בְּזָהָב גַּם כֵּן.

~ נקודות משיחות קודש ~

שְׁאֵדָם אָחַד לֹא הָיָה יָכוֹל לְעַבְד גּוֹשׁ וְלִהְיִיתוּ עַל הָאָרוֹן (ומסבּה זוֹ נֶאֱמַר "וְעָשׂוּ אֲרוֹן", וְלֹא "וְעָשִׂיתָ" כְּבִשְׂאָר הַפְּלִים).

לְפִי שְׁנַתֵּן נַפְשׁוֹ עַל הַמְּלָאכָה . . . נִקְרָאת עַל שְׁמוֹ (רש"י לז, א) יֵשׁ לְשֵׁאל, מִדּוּעַ אֵינּוּ מִפְּרֹשׁ כְּפִשׁוּטוֹ, שְׂבִצְלָאֵל עָשָׂה אֶת הָאָרוֹן לְבִדּוֹ. וְיֵשׁ לוֹמַר, דְּהִנֵּה מְלָאכַת הָאָרוֹן בְּלִלְהָ גַם אֶת הַכַּפְּרֶת וְאֶת הַכְּרוּבִים, גּוֹשׁ זָהָב בְּעַל מִשְׁקַל עֲצוּם, וּמוֹבָן

(לקוטי שיחות כרך יא עמ' 163)

בַּחֲפָזֵי דְהַב דְּכִי מִגּוֹ וּמִפְּרָא וְעַבְד לֵה דִיר דְּדַהַב סְחֹר סְחֹר:

(ב) וַיִּצְפְּהוּ זָהָב טָהוֹר מִבֵּית וּמַחוּץ וַיַּעַשׂ לוֹ זָרָהָב סָבִיב:

גִּנְאֲתִיד לֵה אַרְבַּע עֲזָנָן דְּדַהַב עַל אַרְבַּע זְוֹנְתָהּ וּמִרְתִּין עֲזָנָן עַל סְטֵרָה חַד וּמִרְתִּין עֲזָנָן עַל סְטֵרָה תְּנִיחָא:

(ג) וַיִּצַק לוֹ אַרְבַּע טַבַּעֹת זָהָב עַל אַרְבַּע פְּעֻמֹתָיו וְשִׁתֵּי טַבַּעֹת עַל־צִלְעוֹ הָאֶחָת וְשִׁתֵּי טַבַּעֹת עַל־צִלְעוֹ הַשֵּׁנִית:

ד וְעַבְד אֲרִיחֵי דְאָעִי שְׁטִין וְחָפָא יְתֵהוֹן דְּהָבָא:

(ד) וַיַּעַשׂ בְּדֵי עֲצֵי שִׁטִּים וַיִּצַף אֹתָם זָהָב:

ה הַוָּאֵעַל יְת אֲרִיחֵיא בְּעִזְקָתָא עַל סְטֵרֵי אַרְוֵנָא לְמַטַּל יְת אַרְוֵנָא:

(ה) וַיִּבְנֵא אֶת־הַבַּדִּים בְּטַבַּעֹת עַל צִלְעֹת הָאָרוֹן לְשֵׂאת אֶת־הָאָרוֹן:

ו וְעַבְד פְּפֻרְתָא דְהַב דְּכִי תְרִתִּין אֲמִין וּפְלָגָא אַרְבַּה וְאֲמָתָא וּפְלָגָא פְתִיחָה:

(ו) וַיַּעַשׂ כַּפְּרֶת זָהָב טָהוֹר אֲמָתִים וְחִצֵּי אַרְבָּה וְאֲמָה וְחִצֵּי רַחְבָּה:

ז וְעַבְד תְּרִין כְּרוּבִין דְּדַהַב נְגִיד עַבְד יְתֵהוֹן מִתְרִין סְטֵרֵי כַּפְּרָתָא:

(ז) וַיַּעַשׂ שְׁנֵי כְּרוּבִים זָהָב מְקֻשָּׁה עָשָׂה אֹתָם מִשְׁנֵי קְצוֹת הַכַּפְּרֶת:

ח כְּרוּבָא חַד מִסְטֵרָא מְכָא וּכְרוּבָא חַד מִסְטֵרָא מְכָא מִן כַּפְּרָתָא עַבְד יְת כְּרוּבֵיא מִתְרִין סְטֵרֵיא:

(ח) כְּרוּב אֶחָד מְקֻצָּה מְזֵה וּכְרוּב־אֶחָד מְקֻצָּה מְזֵה מִן־הַכַּפְּרֶת עָשָׂה אֶת־הַכְּרוּבִים מִשְׁנֵי קְצוֹתָיו:

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית־יהודית

אָרְכוֹ וְאֲמָה וְחִצֵּי רַחְבּוֹ. (ז) וְעָשָׂה שְׁנֵי כְּרוּבִים מִזָּהָב, מְקֻשָּׁחִים עָשָׂה אֶת שְׁנֵיהֶם, מִשְׁנֵי קְצוֹת הַמְּכֻסָּה. (ח) הָאֶחָד מֵהֶם מִצְדוֹ הַיְמָנִי וְהָאֶחָד מִצְדוֹ הַשְּׂמָאלִי, מִן הַמְּכֻסָּה עֲצֻמוֹ עָשָׂה אֶת שְׁנֵיהֶם, מִשְׁנֵי קְצוֹתָיו.

הַשְּׁנֵי (בשמאל). (ד) וְעָשָׂה מוֹטוֹת מֵעֵץ הַשֵּׁטָה וְכֶסֶה אוֹתָם בְּזָהָב. (ה) וְהִכְנִיס אֶת הַמוֹטוֹת בְּטַבַּעוֹת בְּשְׁנֵי צְדֵי הָאָרוֹן לְהִיּוֹת נִשְׂאָ בָהֶם. (ו) וְעָשָׂה מְכֻסָּה (כַּפְּרֶת) זָהָב טָהוֹר צְרוּף, לְלֹא סִיגִים, שְׁתֵּי אֲמוֹת וְחִצֵּי

הַשֵּׁטָה, שְׁתֵּי אֲמוֹת וְחִצֵּי אָרְכוֹ וְאֲמָה וְחִצֵּי רַחְבּוֹ וְאֲמָה וְחִצֵּי גְבָהּ. (ב) וְכֶסֶה אוֹתוֹ בְּזָהָב טָהוֹר צְרוּף, לְלֹא סִיגִים מִבְּפָנִים וּמִבְּחוּץ, וְעָשָׂה לוֹ גָּדָר זָהָב לְכָל הַהֶקֶף סָבִיב. (ג) וַיִּצַק לוֹ אַרְבַּע טַבַּעוֹת זָהָב וְשֵׁם אוֹתָן בְּאַרְבַּע פְּנוּתָיו, שְׁתֵּי טַבַּעוֹת בְּצִדוֹ הָאֶחָד (בִּימִין) וְשְׁתֵּי טַבַּעוֹת בְּצִדוֹ

ט והוּוּ כְרוּבִיָּא פְּרִיסָן גְּדַפְיָהוֹן לְעֵלָא וְנָטְלִין
בְּגְדַפְיָהוֹן עַל פְּפֻרְתָּא וְאַפְיָהוֹן חַד לְקַבֵּל
חַד לְקַבֵּל פְּפֻרְתָּא הוּוּ אַפֵּי כְרוּבִיָּא :

י ועבד ית פתורא דאעי שטין תרתין אמין
ארבעה ואמתא פתיה ואמתא ופלגא רומה :

יא וחקא יתה דהב דכי ועבד לה דיר דדהב
סחור סחור :

יב ועבד לה גִּדְנָפָא רומה פושקא סחור
סחור ועבד דיר דדהב לגִּדְנָפָא סחור
סחור :

יג ונאיתיד לה ארבע עזמן דדהב ויהב ית
עזקתא על ארבע זוקתא די לארבע
רגלוגהי :

יד לקבל גִּדְנָפָא הוּוּ עֲזָקְתָא אַתְרָא
לאריחיא למשל ית פתורא :

טו ועבד ית אריחיא דאעי שטין וחקא
יתהון דהבא למשל ית פתורא :

טז ועבד ית מניא די על פתורא ית
מגיסוהי וית בזיכוהי וית מכילתה וית
קשותא די ותנסף בהן דהב דכי :

(ט) וַיְהִי הַכְּרוּבִים פְּרָשִׁי כְנָפַיִם לְמַעַלָּה סְכָכִים
בְּכַנְפֵיהֶם עַל־הַכַּפֹּרֶת וּפְנֵיהֶם אִישׁ אֶל־אָחִיו אֶל־
הַכַּפֹּרֶת הָיוּ פְּנֵי הַכְּרוּבִים: פ

(י) וַיַּעַשׂ אֶת־הַשְּׁלֶחָן עֲצֵי שֹׁטִים אֲמָתִים אַרְבֹּו
וְאֵמָה רַחְבּוֹ וְאֵמָה וַחֲצֵי קִמְתּוֹ:

(יא) וַיִּצַּף אֹתוֹ זָהָב טָהוֹר וַיַּעַשׂ לוֹ זָר זָהָב סָבִיב:

(יב) וַיַּעַשׂ לוֹ מִסְגֵּרַת טַפַּח סָבִיב וַיַּעַשׂ זָר־זָהָב
לְמִסְגֵּרָתוֹ סָבִיב:

(יג) וַיִּצַּק לוֹ אַרְבַּע טַבַּעֲתֵי זָהָב וַיִּתֵּן אֶת־הַטַּבַּעֲתֵי עַל
אַרְבַּע הַפְּאֵת אֲשֶׁר לְאַרְבַּע רַגְלָיו:

(יד) לְעֵמֶת הַמִּסְגֵּרַת הָיוּ הַטַּבַּעֲתֵי בָּתִּים לְבָדִים
לְשֵׂאת אֶת־הַשְּׁלֶחָן:

(טו) וַיַּעַשׂ אֶת־הַבָּדִים עֲצֵי שֹׁטִים וַיִּצַּף אֹתָם זָהָב
לְשֵׂאת אֶת־הַשְּׁלֶחָן:

(טז) וַיַּעַשׂ אֶת־הַכְּלָיִם אֲשֶׁר עַל־הַשְּׁלֶחָן אֶת־
קַעֲרָתָיו וְאֶת־כַּפְּתָיו וְאֵת מְנַקְיָתָיו וְאֶת־הַקְּשׁוֹת
אֲשֶׁר יִסָּף בָּהֶן זָהָב טָהוֹר: פ

להיות למקום עבור המוטות, להנשא
בהם השלחן.
(טא) ועשה את המוטות מעץ הששה
וכסה אותם זהב להנשא בהם
השלחן.
(טב) ועשה את הכלים אשר עליו:
את תבניתיו ואת מגרותיו ומתליו
וכסויו אשר כסה בהם - זהב טהור
צרוף, ללא סיגים.

ללא סיגים ועשה לו גִּדְר זָהָב לְכָל
ההקף סביב.
(יב) ועשה לו מסגרת ברחב אגרוף
לְכָל ההקף סביב, ועשה לו גִּדְר זָהָב
למסגרתו לְכָל ההקף סביב.
(יג) ויצק לו ארבע טבעות זהב ושם
את הטבעות בארבע רוחותיו (חיותיו)
אשר לארבע רגליותיו.
(יד) סמוך למסגרת היו הטבעות,

(ט) והיו שני הכרובים פורשים את
שתי כנפיהם למעלה, ושניהם מצלים
בהן על המכסה, ופני האחד אל
האחר, בעוד לכיוון המכסה היו פני
שניהם.
(י) ועשה את השלחן מעץ הששה,
שתי אמות ארכו ואמה רחבו ואמה
וחצי עביו.
(יא) וכסה אותו זהב טהור צרוף,

~ יום שישי כ"א אדר ~

יז ועבד ית מנרתא דהב דכי נגיד עבד ית מנרתא שידה וקנה פלידהא חזורהא ושושנהא מנה הווי :

(יז) ויעש את המנרה זהב טהור מקשה עשה את המנרה ירכה וקנה גביעה פפתריה ופרחיה ממנה היו :

יח ושפא קנין נפקין מסטרהא תלתא קני מנרתא מסטרהא מד ותלתא קני מנרתא מסטרהא תנינא :

(יח) וששה קנים יצאים מצדיה שלשה קני מנרה מצדה האחד ושלושה קני מנרה מצדה השני :

יט תלתא בלידין מצירין בקניא מד חזור ושושן ותלתא בלידין מצירין בקניא מד חזור ושושן בן לשפא קנין דנפקין מן מנרתא :

(יט) שלשה גבעים משקדים בקנה האחד פפתר ופרח ושלושה גבעים משקדים בקנה אחר פפתר ופרח בן לששת הקנים היצאים מן המנרה :

כ ובמנרתא ארבעא בלידין מצירין חזורהא ושושנהא :

(כ) ובמנרה ארבעה גבעים משקדים פפתריה ופרחיה :

כא וחזור תחות תרין קנין מנה וחזור תחות תרין קנין מנה וחזור תחות תרין קנין מנה ולשפא קנין דנפקין מנה :

(כא) וכפתר תחת שני הקנים ממנה וכפתר תחת שני הקנים ממנה וכפתר תחת שני הקנים ממנה לששת הקנים היצאים ממנה :

כב חזורהא וקניהון מנה הווי פלה נגידא תדא דהב דכי :

(כב) פפתריהם וקנתם ממנה היו פלה מקשה אחת זהב טהור :

כג ועבד ית בוצינהא שבועא וצביתהא ומחיתיתהא דהב דכי :

(כג) ויעש את נרתיה שבועה ומלקחיה ומחיתיה זהב טהור :

כד כפרא דהב דכי עבד יתה וית כל מנהא :

(כד) כפר זהב טהור עשה אתה ואת כל בליה : פ

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערכת יהודית

(יז) ויעש את המנרה זהב טהור צרוף, ללא סיגים, מקשחת עשה אותה, רגליותיה וקניה, גביעה, תפוחיה ושושניה - ממנה היו. (יח) וששה קנים יצאים מצדיה, שלשה קנים מצדה האחד ושלושה קנים מצדה השני. (יט) שלשה גביעים משקדים בקנה האחד פפתר ופרח ושלושה גביעים משקדים בקנה אחר פפתר ופרח בן לששת הקנים היצאים ממנה. (כ) ובמנרה ארבעה גביעים משקדים בקנה האחד פפתר ופרח ושלושה גביעים משקדים בקנה אחר פפתר ופרח בן לששת הקנים היצאים ממנה. (כא) וכפתר תחת שני הקנים ממנה וכפתר תחת שני הקנים ממנה וכפתר תחת שני הקנים ממנה לששת הקנים היצאים ממנה. (כב) חזורהא וקניהון מנה הווי פלה נגידא תדא דהב דכי. (כג) ועבד ית בוצינהא שבועא וצביתהא ומחיתיתהא דהב דכי. (כד) כפרא דהב דכי עבד יתה וית כל מנהא :

וצורת שושנה, ככה עשה לששת הקנים היצאים ממנה. (ב) בגזע המנרה ארבעה גביעים מעטרים בדמוי שקדים עם תפוחיה ושושניה. (בא) ותפוחה תחת כל שני קנים ממנה, ככה לששת הקנים היצאים ממנה.

(יז) ויעש את המנרה זהב טהור צרוף, ללא סיגים, מקשחת עשה אותה, רגליותיה וקניה, גביעה, תפוחיה ושושניה - ממנה היו. (יח) וששה קנים יצאים מצדיה, שלשה קנים מצדה האחד ושלושה קנים מצדה השני. (יט) שלשה גביעים משקדים בקנה האחד פפתר ופרח ושלושה גביעים משקדים בקנה אחר פפתר ופרח בן לששת הקנים היצאים ממנה. (כ) ובמנרה ארבעה גביעים משקדים בקנה האחד פפתר ופרח ושלושה גביעים משקדים בקנה אחר פפתר ופרח בן לששת הקנים היצאים ממנה. (כא) וכפתר תחת שני הקנים ממנה וכפתר תחת שני הקנים ממנה וכפתר תחת שני הקנים ממנה לששת הקנים היצאים ממנה. (כב) חזורהא וקניהון מנה הווי פלה נגידא תדא דהב דכי. (כג) ועבד ית בוצינהא שבועא וצביתהא ומחיתיתהא דהב דכי. (כד) כפרא דהב דכי עבד יתה וית כל מנהא :

כה וְעָבַד יְת מְדַבְּחָא דְקַטְרֵת בּוֹסְמֵיָא דְאָעִי שְׁטִין אַמְתָּא אַרְבָּה וְאַמְתָּא פְתִיָה מְרַבַּע וְתַרְתִּין אַמִּין רוּמָה מְגָה הוּוּ קַרְנֵהִי :

(כה) וַיַּעַשׂ אֶת־מִזְבַּח הַקְּטֹרֶת עֲצֵי שִׁטִּים אִמָּה אַרְכּוֹ וְאַמָּה רַחְבּוֹ רְבֹועַ וְאַמְתִּים קָמְתוֹ מִמֶּנּוּ הָיוּ קַרְנֵתָיו :

כו וַיַּחֲפֹא יְתָה דְהַב דְּכִי יְת אַגְרָה וְיְת פְתִלוּהִי סְחֹר סְחֹר וְיְת קַרְנֵהִי וְעָבַד לָהּ דִּיר דְדַהַב סְחֹר סְחֹר :

(כו) וַיִּצַּף אֹתוֹ זָהָב טָהוֹר אֶת־גָּזוֹ וְאֶת־קִירָתוֹ סָבִיב וְאֶת־קַרְנֵתָיו וַיַּעַשׂ לוֹ זָר זָהָב סָבִיב :

כז וְתַרְתִּין עֲזָזוֹן דְדַהַב עָבַד לָהּ מְלַרַע לְדִירָה עַל תַּרְתִּין זְוִיתָה עַל תַּרְתִּין סְטְרוּהִי לְאַתְרָא לְאַרְיִחָא לְמַטְל יְתָה בְהוּן :

(כז) וּשְׁתֵּי טַבְעֹת זָהָב עָשָׂה־לוֹ מִתַּחַת לְזָרוֹ עַל שְׁתֵּי צַלְעֵתָיו עַל שְׁנֵי צַדָּיו לְבַתִּים לְבָדִים לְשֵׁאת אֹתוֹ בָּהֶם :

כח וְעָבַד יְת אַרְיִחָא דְאָעִי שְׁטִין וְחֲפֹא יְתָהוֹן דְדַהַב :

(כח) וַיַּעַשׂ אֶת־הַבָּדִים עֲצֵי שִׁטִּים וַיִּצַּף אֹתָם זָהָב :

כט וְעָבַד יְת מִשְׁחָא דְרַבּוּתָא קוּדְשָׁא וְיְת קַטְרֵת בּוֹסְמֵיָא דְכִי עוּבַד בּוֹסְמֵנוּ :

(כט) וַיַּעַשׂ אֶת־שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה קֹדֶשׁ וְאֶת־קַטְרֵת הַסַּמִּים טָהוֹר מַעֲשֵׂה רַקֵּחַ : ם

~ שבת קודש כ"ב אדר ~

א וְעָבַד יְת מְדַבְּחָא דְעֻלְתָּא דְאָעִי שְׁטִין חֲמֵשׁ אַמִּין אַרְבָּה וְחֲמֵשׁ אַמִּין פְתִיָה מְרַבַּע וְתֻלְתָּא אַמִּין רוּמָה :

לח (א) וַיַּעַשׂ אֶת־מִזְבַּח הָעֹלָה עֲצֵי שִׁטִּים חֲמֵשׁ אַמּוֹת אַרְכּוֹ וְחֲמֵשׁ־אַמּוֹת רַחְבּוֹ רְבֹועַ וְשִׁלְשׁ אַמּוֹת קָמְתוֹ :

ב וְעָבַד קַרְנֵהִי עַל אַרְבַּע זְוִיתָה מְגָה הוּוּ קַרְנֵהִי וְחֲפֹא יְתָה נְחֹשֶׁא :

(ב) וַיַּעַשׂ קַרְנֵתָיו עַל אַרְבַּע פְּנֵתָיו מִמֶּנּוּ הָיוּ קַרְנֵתָיו וַיִּצַּף אֹתוֹ נְחֹשֶׁת :

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית־יהודית

מְטֵהִים, מַעֲשֵׂה אֶמֶן בְּהִכְנַת בְּשָׂמִים. (א) וַיַּעַשׂ אֶת מִזְבַּח הָעֹלָה מֵעֵץ הַשֵּׁטָה, חֲמֵשׁ אַמּוֹת אַרְכּוֹ וְחֲמֵשׁ אַמּוֹת רַחְבּוֹ – מְרַבַּע, וְשִׁלְשׁ אַמּוֹת גְּבוּהוֹ. (ב) וַיַּעַשׂ אֶת קַרְנֵתָיו בְּאַרְבַּע פְּנֵתָיו, וְהָיוּ קַרְנֵתָיו מִמֶּנּוּ, וְכִסָּה אוֹתוֹ בְּנְחֹשֶׁת.

(כז) וּשְׁתֵּי טַבְעֹת זָהָב עָשָׂה לוֹ תַּחַת זָרוֹ בְּשְׁתֵּי רוּחוֹתָיו, כְּכֹה לְשֵׁנֵי צַדָּיו, לְמַקּוֹם עָבוֹר הַמוּטוֹת לְהַנְשֵׂא בָהֶם. (כח) וַיַּעַשׂ אֶת הַמוּטוֹת מֵעֵץ הַשֵּׁטָה וְכִסָּה אוֹתָם זָהָב. (כט) וַיַּעַשׂ אֶת שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה מִקֹּדֶשׁ, וְאֶת סִמְמָנֵי אִיּוֹד הַשְּׂרָפִים (חומרים צמייגיים הנוקטרים להיות אדים)

(כה) וַיַּעַשׂ אֶת מִזְבַּח הַקְּטֹרֶת מֵעֵץ הַשֵּׁטָה, אַרְכּוֹ אַמָּה וְרַחְבּוֹ אַמָּה – מְרַבַּע, וְגְבוּהוֹ שְׁתֵּי אַמּוֹת, מִמֶּנּוּ הָיוּ קַרְנֵתָיו. (כו) וְכִסָּה אוֹתוֹ זָהָב טָהוֹר צָרוּף, לְלֹא סִיגִים, גָּזוֹ וְקִירוֹתָיו לְכֹל הַהֶקֶף סָבִיב וְקַרְנֵתָיו, וַיַּעַשׂ לוֹ גֹּדֵר זָהָב לְכֹל הַהֶקֶף סָבִיב.

ג ועבד ית כל מני מדבחה ית פסקתרתא
ות מגרופתא וית מזרקתא ית צנוריתא
ות מתתיתא כל מנוהי עבד נחשא :

(א) ויעש את כלכלי המזבח את הסירות ואת
היעים ואת המזרקת את המזלגת ואת המחלת
כלכלי עשה נחשת:

ד ועבד למדבחה סרדא עובד מצדתא
דנחשא תחות סוכבה מלרע עד פלגה :

(ד) ויעש למזבח מכבד מעשה רשת נחשת תחת
כרפבו מלמטה עד חציו:

ה ואתיד ארבע עזקתא בארבע סטריתא
לסרדא דנחשא אתרא לאריחיא :

(ה) ויצק ארבע טבעות בארבע הקצות למכבד
הנחשת בתים לבדים:

ו ועבד ית אריחיא דאעי שטיין וקפא תהון
נחשא :

(ו) ויעש את הבדים עצי שטים ויצף אתם נחשת:

ז ואעיל ית אריחיא בעזקתא על סטרי
מדבחה למטל תהי בהון חליל לוחין עבד
תהי :

(ז) ויבא את הבדים בטבעת על צלעת המזבח
לשאת אתו בהם נבוב לחת עשה אתו: ם

ח ועבד ית כירא נחשא וית בסיסה נחשא
במחזין נשיא דאתין לצלאה בתרע משפן
זמנא :

(ח) ויעש את הכיר נחשת ואת פנו נחשת
במראת הצבאת אשר צבאו פתח אהל מועד: ם

כ"ט - נבוב לחת • 'נבוב' הוא חליל, וכן (ירמיה נב):
"ועביו ארבע אצבעות נבוב". נבוב לחת •

"פתח התפוח עוררתיד", וזהו שנאמר: "במראות
הצובאות". ונעשה הכיר מהם, שהוא לשום שלום
בין איש לאשתו, להשקות ממים שבתוכו למי
שקנא לה בעלה ונסתרה. ותדע לך שהן מראות
ממש, שהרי נאמר: "ויהי נחשת התנופה שבעים כפר
וגו' ויעש בה וגו' וכיור וכנו לא הזכרו שם. למדת,
שלא היה נחשת של כיר נחשת התנופה, כף דרש
רבי תנחומא, וכן תרגם אונקלוס: 'במחזין נשיא',
והוא תרגום של מראות, מירוא"ש בלע"ז,
(שפיגעל), וכן מציינו בישעיה (ישעיה א):
"והגליונים" מתרגמינן: 'ומחזיתא'. אשר צבאו •
להביא נדבכתן.

כ"ט - במראת הצבאת • בנות ישראל היו בנדן
מראות שראות בהן כשהן מתקשטות, ואף אותן
לא עכבו מלהביא לנדבת המשפן, והיה מואס משה
בהן מפני שעשויים ליצר הרע. אמר לו הקדוש-
ברוך הוא: 'קבל, פי אלו חביבין עלי מן הכל,
שעל ידיהם העמידו הנשים צבאות רבות במצרים,
כשהיו בעליהן יגעים בעבודת פרו, היו הולכות
ומוליכות להם מאכל ומשתה ומאכילות אותם,
ונוטלות המראות וכל אחת רואה עצמה עם בעלה
במראה ומשדלתו בדברים, לומר: אני נאה מפרך,
ומתוך כך מביאות לבעליהן לידי תאוה, ונזקקות
להם ומתעברות ויולדות שם, שנאמר (שה"ש ח):

(ג) ויעשה את כל כליו: הסירים
והמגרפות והמזרקים והמזלגות
והמחלות - כל אלה עשה נחשת.
(ד) ויעשה לו כברה כמעשה הרשת
מנחשת, מתחת לשבילו החקוק בעץ
מלמטה עד מחציתו.
(ה) ויצק ארבע טבעות בארבעת
הצדדים של כברת הנחשת, להיות
למקום עבור המוטות.
(ו) ויעשה את המוטות מעץ השטה
וכסה אותם נחשת.
(ז) והכניס את המוטות בטבעות על

צדי המזבח להיות נשא בהם. לוחות
חלולים עשה אותו.
(ח) ויעשה את הכיר נחשת ואת תושבתו
נחשת ממראות הנשים אשר צבאו
מרחצון ליד שער אהל מועד.

(ח) ויעשה את הבדים עצי שטים ויצף אתם נחשת:
(ט) ויבא את הבדים בטבעת על צלעת המזבח
לשאת אתו בהם נבוב לחת עשה אתו: ם

~ נקודות משיחות קודש ~

לָזָה הוּא עַל-יְדֵי הַתּוֹרָה, וְזֶה מְרוֹמְזוּ גַם כֵּן בְּתִיבַת "נְחֹשֶׁת", רְאֵשֵׁי-תִיבוֹת "נוֹבְלוֹת חֲכָמָה שְׁלֹמְעֵלָה תּוֹרָה". (ש"פ ויקהל, פרשת שקלים, מנב"ח אד"ש, תש"ט)

מְרֵאוֹת הַצּוֹבְאוֹת הָיוּ מְנַחֶשֶׁת, כִּי כְּדֵי לִפְעוֹל לְמִטָּה צְרִיכָה לִהְיוֹת הֶעֱבֹדָה בְּאוֹפֵן ד' מְצַחֵף נְחוֹשֶׁה", כְּמֵאִמֵר הָיָה עַז כְּנִמְר כו', שְׁלֵא יְבוֹשׁ מִפְּנֵי הַמְּלַעֲיָגִים כו'. וְהַכַּחַס

ט וְעַבְדַּת יְתָ דְרַתָּא לְרוּחַ עֵבֶר דְּרוּמָא סְרְדֵי דְרַתָּא דְבוּיָן שְׂזִיר מְאָה בְּאַמִּין :

(ט) וַיַּעַשׂ אֶת-הַחֲצֵר לְפֶאתָו וְגַב תִּימָנָה קְלָעֵי הַחֲצֵר שֵׁשׁ מִשְׁזָר מְאָה בְּאַמָּה:

י עֲמוּדֵיהוֹן עֶסְרִין וְסַמְכֵיהוֹן עֶסְרִין נְחֹשָׁא וְוֵי עֲמוּדֵיָא וְכַבּוּשֵׁיהוֹן כְּסָף :

(י) עֲמוּדֵיהֶם עֶשְׂרִים וְאֲדָנֵיהֶם עֶשְׂרִים נְחֹשֶׁת וְוֵי הָעֲמוּדִים וְחֹשְׁקֵיהֶם כְּסָף:

יא וְלְרוּחַ צְפוּנָא מְאָה אֲמִין עֲמוּדֵיהוֹן עֶסְרִין וְסַמְכֵיהוֹן עֶסְרִין נְחֹשָׁא וְוֵי עֲמוּדֵיָא וְכַבּוּשֵׁיהוֹן דְּכָסָף :

(יא) וְלְפֶאתָו צְפוֹן מְאָה בְּאַמָּה עֲמוּדֵיהֶם עֶשְׂרִים וְאֲדָנֵיהֶם עֶשְׂרִים נְחֹשֶׁת וְוֵי הָעֲמוּדִים וְחֹשְׁקֵיהֶם כְּסָף:

יב וְלְרוּחַ מְעֻרְבָא סְרְדִין חֲמִשִּׁין בְּאַמִּין עֲמוּדֵיהוֹן עֶסְרָא וְסַמְכֵיהוֹן עֶסְרָא וְוֵי עֲמוּדֵיָא וְכַבּוּשֵׁיהוֹן דְּכָסָף :

(יב) וְלְפֶאתָיוֹם קְלָעִים חֲמִשִּׁים בְּאַמָּה עֲמוּדֵיהֶם עֶשְׂרָה וְאֲדָנֵיהֶם עֶשְׂרָה וְוֵי הָעֲמֻדִים וְחֹשְׁקֵיהֶם כְּסָף:

יג וְלְרוּחַ קְדוּמָא מְדִינְחָא חֲמִשִּׁין אֲמִין :

(יג) וְלְפֶאתָו קְדָמָה מְזֻרְחָה חֲמִשִּׁים אֲמָה:

יד סְרְדִין חֲמֵשׁ עֶסְרֵי אֲמִין לְעֵבְרָא עֲמוּדֵיהוֹן תְּלַתָּא וְסַמְכֵיהוֹן תְּלַתָּא :

(יד) קְלָעִים חֲמִשֵּׁ עֶשְׂרָה אֲמָה אֶל-הַכְּתָף עֲמוּדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה וְאֲדָנֵיהֶם שְׁלֹשָׁה:

טו וְלְעֵבְרָא תְּנִיחָא מְכָא וּמְכָא לְתַרְע דְרַתָּא סְרְדִין חֲמֵשׁ עֶסְרֵי אֲמִין עֲמוּדֵיהוֹן תְּלַתָּא וְסַמְכֵיהוֹן תְּלַתָּא :

(טו) וְלְכַתְּף הַשְּׂנִית מְזָה וּמְזָה לְשַׁעַר הַחֲצֵר קְלָעִים חֲמֵשׁ עֶשְׂרָה אֲמָה עֲמוּדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה וְאֲדָנֵיהֶם שְׁלֹשָׁה:

(ד') מָהֶם - אַרְיָגֵי מְפָרְשִׁים חֲמֵשׁ עֶשְׂרָה אֲמָה לְשָׂרוּל, עֲמוּדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה וּבְסִיסֵיהֶם שְׁלֹשָׁה.
(טז) וְלְשָׂרוּל הַשְּׂנִי מְזָמִין וּמְשֻׁמָּא לְפֶתַח הַחֲצֵר - אַרְיָגֵי מְפָרְשִׁים בְּאַרְבָּע חֲמֵשׁ עֶשְׂרָה אֲמָה, עֲמוּדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה וּבְסִיסֵיהֶם שְׁלֹשָׁה.

עֶשְׂרִים וּבְסִיסֵיהֶם עֶשְׂרִים מְנַחֶשֶׁת, וְהַמְתָּלִים הַלְלִינִיִּים שֶׁל הָעֲמוּדִים וְצְפוּנֵיהֶם - כְּסָף.
(יב) וּמְצַד מְעֻרְבָא אַרְיָגֵי מְפָרְשִׁים בְּאַרְבָּע חֲמִשִּׁים אֲמָה, עֲמוּדֵיהֶם עֶשְׂרָה וּבְסִיסֵיהֶם עֶשְׂרָה, וְהַמְתָּלִים הַלְלִינִיִּים שֶׁל הָעֲמוּדִים וְצְפוּנֵיהֶם - כְּסָף.
(יג) וּמְצַד מְזֻרְחָה חֲמִשִּׁים אֲמָה.

(טז) וַעֲשֵׂה אֶת הַחֲצֵר מְצַד דְרוֹם, אַרְיָגֵי הַמְּפָרְשִׁים לְחֲצֵר מְפָשְׁתָן בְּרַךְ וְאוֹרִירֵי, הַקְרוֹי שֵׁשׁ, שְׂזוּר, מְאָה אֲמָה.
(י) עֲמוּדֵיהֶם עֶשְׂרִים וּבְסִיסֵיהֶם עֶשְׂרִים מְנַחֶשֶׁת, וְהַמְתָּלִים הַלְלִינִיִּים שֶׁל הָעֲמוּדִים עִם צְפוּנֵיהֶם - כְּסָף.
(יא) מְצַד צְפוֹן מְאָה אֲמָה. עֲמוּדֵיהֶם

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית-יהודית

(ז) כָּל־קַלְעֵי הַחֲצַר סָבִיב שֵׁשׁ מִשּׁוֹר:

טז כל סרדי דרְתָא סחור סחור דבוץ שזיר:

י' וְסִמְכִינָא לְעִמּוּדֵינָא נְחֹשָׁא וְוֵי עִמּוּדֵינָא
וְכַבּוּשִׁיהוֹן דְּכֶסֶף וְחִפּוּי רִישִׁיהוֹן דְּכֶסֶף
וְאֲנוּן מְכַבְּשִׁין דְּכֶסֶף כָּל עִמּוּדֵי דְרְתָא:

(י) וְהָאֲדָנִים לְעִמּוּדִים נְחֹשֶׁת וְוֵי הָעִמּוּדִים
וְחִשּׁוּקֵיהֶם כְּסָף וְצִפּוּי רְאִשֵׁיהֶם כְּסָף וְהֵם
מְחֻשָּׁקִים כְּסָף כָּל עִמּוּדֵי הַחֲצַר:

יח וּפְרָסָא דְתֵרַע דְרְתָא עוֹבֵד צִיר תְּכֵלָא
וְאַרְגָּוָנָא וְצִבְעֵה זְהוּרֵי וְבוּץ שְׁזִיר וְעֶסְרִין
אֲמִין אַרְבָּא וְרוּמָא פּוּחֵינָא חֲמֵשׁ אֲמִין
לְקַבֵּל סְרְדֵי דְרְתָא:

(יח) וּמִסֹּד שַׁעַר הַחֲצַר מַעֲשֶׂה רָקֶם תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן
וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשּׁוֹר וְעֶשְׂרִים אֲמָה אַרְךָ
וְקוֹמָה בְּרַחֵב חֲמֵשׁ אַמּוֹת לְעֹמֵת קַלְעֵי הַחֲצַר:

כ"ג לְעֹמֵת קַלְעֵי הַחֲצַר • כְּמִדַּת קַלְעֵי הַחֲצַר.

~ נקודות משיחות קודש ~

ז'הו לְעֹמֵת קַלְעֵי הַחֲצַר – הַמֶּסֶף הוּא כְּחֶלֶק מֵהַקַּלְעִים, וְלִכְן
צָרִיף לְהִיּוֹת גְּבֵהוּ כְּגִבְהֵם.
(לקוטי שיחות, כרך טו, עמ' 445)

כְּמִדַּת קַלְעֵי הַחֲצַר (רש"י לח, יח) הֵינּוּ שָׂבָא הַכְּתוּב לְתַן
טַעַם מְדוּעַ הָיָה הַמֶּסֶף בְּגִבְהַת חֲמֵשׁ אַמּוֹת (וְלֹא כְּמֶסֶף שַׁעַר
הָאֵהָל, שֶׁהָיָה עָשׂוּר אַמּוֹת – ראה רש"י תרומה כו, לו).

יט וְעִמּוּדֵיהוֹן אַרְבַּעָא וְסִמְכִיהוֹן אַרְבַּעָא
נְחֹשָׁא וְוֵייהוֹן דְּכֶסֶף וְחִפּוּי רִישִׁיהוֹן
וְכַבּוּשִׁיהוֹן דְּכֶסֶף:

(יט) וְעִמּוּדֵיהֶם אַרְבַּעָה וְאֲדָנֵיהֶם אַרְבַּעָה נְחֹשֶׁת
וְוֵייהֶם כְּסָף וְצִפּוּי רְאִשֵׁיהֶם וְחִשּׁוּקֵיהֶם כְּסָף:

כ' וְכָל סִפְיָא לְמִשְׁכָּנָא וְלְדְרְתָא סחור סחור
דְנְחֻשָׁא:

(כ) וְכָל־הַיְתוּדֹת לְמִשְׁכָּן וְלַחֲצַר סָבִיב נְחֹשֶׁת: ססס

קכ"ב פסוקים, סנוא"ה סימן. חסלת פרשת ויקהל

ההפטרות לציבור ולשמו"ת לקמן עמודים רנו - רס

פירוש רס"ג - תרגום ועיבוד מערבית-יהודית

הַמִּפְרָשִׁים שֶׁל הַחֲצַר.
(ט"ז) וְעִמּוּדֵיהֶם אַרְבַּעָה וְכִסִּייהֶם
אַרְבַּעָה מְנַחֶשֶׁת, וּמַחֲלִיו הַלְלִינִים –
כְּסָף, וְכֶסֶף רְאִשֵׁיהֶם וְצִפּוּייהֶם כְּסָף.
(כ) וְכָל יְתוּדוֹת הַמִּשְׁכָּן וְהַחֲצַר לְכָל
הַהֶקֶף סָבִיב – נְחֹשֶׁת.

(יח) וְאֵת וִילוֹן שַׁעַר הַחֲצַר – מַעֲשֶׂה
רוֹקֵם מְצֻמֵּר כְּבָשִׂים צְבוּעַ תְּכֵלֶת-
אֶפְרַח וּמְצֻמֵּר כְּבָשִׂים צְבוּעַ אֶרְגָּמָן
וּמְצֻמֵּר כְּבָשִׂים צְבוּעַ שָׁנִי, וּמִפְשֶׁתָן
רֶף וְאַוּרִירִי, הַקְרוּי שֵׁשׁ, בְּשׂוּזִירָה.
וְאַרְכּוֹ עֶשְׂרִים אֲמָה וְגִבְהוֹ (רוחב הַבַּד)
חֲמֵשׁ אַמּוֹת בְּהִתְאַם לְאַרְיֵגִי

(טז) כָּל אַרְיֵגֵי הַמִּפְרָשִׁים לְחֲצַר לְכָל
הַהֶקֶף סָבִיב, מִפְשֶׁתָן רֶף וְאַוּרִירִי,
הַקְרוּי שֵׁשׁ, שְׁזוּר.
(יז) וְכִסִּי הָעִמּוּדִים – נְחֹשֶׁת,
וְהַמַּחֲלִים הַלְלִינִים שֶׁל הָעִמּוּדִים
וְצִפּוּייהֶם – כְּסָף, וְכִסִּי רְאִשֵׁיהֶם כְּסָף
הַשָּׂאָר גַּם בֵּין מִצְפֵּי כְּסָף.

לוח תהלים

**יום ראשון, ט"ז אדר < פרק כ בערים המוקפות חומה*
מפרק עט עד סוף פרק פב**

יום שני, י"ז אדר < מפרק פג עד סוף פרק פז

יום שלישי, י"ח אדר < מפרק פח עד סוף פרק פט

יום רביעי, י"ט אדר < מפרק צ עד סוף פרק צו

יום חמישי, כ' אדר < מפרק צז עד סוף פרק קג

יום שישי, כ"א אדר < מפרק קד עד סוף פרק קה

שבת קודש, כ"ב אדר < פרק כ, מפרק קו עד סוף פרק קז

ממכתבי כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם
היה המנהג שכל אחד היה
אומר בכל יום את הקאפיטל
[פרק] תהילים לפי שנות חייו.
למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס
לשנת הכ"א היה אומר פרק
כ"א בתהילים וכן היו אומרים
גם את התהילים לפי שנות בניו
ובנותיו שזוהי סגולה שלא ייצאו
לתרבות רעה...

(תמוז תרס"ו)

...בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה
לכללות אנ"ש שי' אשר יקבעו, שבבתי-
הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין
מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו
שנחלק לימי החודש), ולאמר אחר זה קדיש
כנהוג. ובקשתי זאת בתקפה עומדת, לזכות
הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת,
כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו
בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות
בכל מיילי דמיטב מנפש ועד בשר...

(ט"ו סיון, תרפ"ח)

(* בערים שאינן מוקפות חומה, יש מחלוקת במסקים האם אומרים תחנון או לא.

~ יום ראשון ט"ז אדר ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 86, פרק לה. והנה... עד עמ' מה, עב"ל.

[מן הענין לזכור מה שלמדנו, ש"בינוני" נקרא מי שלא עבר עבירה מימיו, לא במעשה, לא בדיבור ואף לא במחשבה; ורק בכוחות הפנימיים שבלבו, חזק עדיין היצר הרע, ולכן אפשר שתהיינה לו תאוות גם לדברים אסורים – מזה יכולים לעלות בו גם הרהורי עבירה, אלא שה"בינוני" לוחם מיד עם יצרו הרע, ואינו מאפשר לו להביא לביצוע את רעיונותיו ואף לא לחשוב ולהרהר בהם].

והנה, לתוספת באור תבת "לעשותו", – שבפסוק: "כי קרוב אליך הדבר מאד בפין ובלבבך לעשותו", שכפי האמור, מורה המלה "לעשותו"

על מעלה גדולה ומיוחדת בקיום מצוות במעשה, וּנְסָם לְהִבְיִן מְעַט מוֹעִיר – וכן להבין, לפחות במקצת, את תכלית פְּרִיאַת ה' בִּינוֹנִים' – "שנבראו באופן שישארו בינונים, שאין לאדם הבחירה בזה כל כך כו' (פי"ד)" – לשון כ"ק אדמו"ר שליט"א. כלומר: מהי "תכלית בריאת הבינונים" – בהדגשת המלה בריאת – שנבראו באופן להישאר בינונים, שלא כל אחד יש לו הבחירה במידה כזו – להתעלות למעלה מדרגת ה'בינונים', ועליהם להישאר תמיד במדרגת ה'בינונים', כפי שהוסבר בפרק י"ד, וירידת נשמותיהם לעולם הזה, – ומהי תכלית ירידת נשמותיהם לעולם הזה, באופן של להתלכש בנפש הבהמית שמהקליפה וסמרא אחרת, – שהיא ההיפך מהנשמה; מאחר שלא יוכלו לשלטה – להשתחרר מן הנפש הבהמית, כל ימיהם, – ואף לא, ולדחותה ממקומה מחלל השמאלי שבלב – באופן שלא יעלו ממנה – מהנפש הבהמית, הרהורים אל המות, – גם דבר זה לא יהיה בידם לבצע, כי מהותה ועצמותה של נפש הבהמית שמהקליפה, היא בתקפה ובגבורתה אצלם כתולדתה, – ומלחמתם בנפש הבהמית אין לה השפעה על עצם הנפש הבהמית, רק – וכל שהוא מצליח להשיג במלחמתו היא רק שלבושיה אינם מתלכשים בגופם בנוסף לעל, – (בפרק י"ב), שאין ה"בינוני" מאפשר ללבושי הנפש הבהמית להתלכש בגופו – לעשות, לדבר ולחשוב במה שאסור; ואם"כ – מאחר שעצם הנפש הבהמית נשאר בו בתוקפו, נשאלת השאלה: למה זה ירדו נשמותיהם – של

פּרָק לה. לפני שאנו מתחילים ללמוד פרק ל"ה, כדאי להזכיר שוב – כפי שנאמר בקיצור בפרק י"ז – שספר ה"תניא" (כפי שכתוב בדף-השער) מיוסד על הפסוק "כי קרוב אליך הדבר מאד בפין ובלבבך לעשותו", שקל מאד לקיים תורה ומצוות "בפין ובלבבך", כלומר, בשלושת כוחות הביצוע הנקראים "לבושים"; "בפין" – בכוח הדיבור, "בלבבך" – בכוח המחשבה, ו"לעשותו" – בכוח המעשה; ובמובן עמוק יותר, רומזת המלה "בלבבך" גם על רגשי הלב הפנימיים – אהבה ויראה להקב"ה. על כך שאל בפרק י"ז, שלכאורה זהו נגד החוש שלנו, כי

אין הדבר קל כל-כך להגיע לרגש מלא של אהבה לה' ושל יראה ממנו – והתורה הרי מדברת כלפי כל הדורות – כיצד, איפוא, "קרוב הדבר מאד" לקיים תורה ומצוות באופן של "בלבבך", באהבת ה' ובראת ה'?! והסביר שם, שהמלה "לעשותו" היא פירושו של "בלבבך", כלומר, מדובר בסוג כזה של "בלבבך", אהבה כזו, המביאה ל"לעשותו", לקיום תורה ומצוות במעשה – רגש כזה הוא "קרוב מאד". כלומר, אחרי שיתעמק במוחו בגדלותו של הקב"ה, והמוח הרי שולט בטבעו על הלב, יביא הדבר שיתעורר בלבו רצון והחלטה ללמוד תורה ולקיים מצוות; והלב הרי שולט על כל שאר האברים, שהם כלים שעל ידם מבצע האדם את רצונו והחלטתו. לאחר מכן הסביר רבנו הזקן, שגם מי שאין לו ידיעה בגדלותו של הקב"ה ואין באפשרותו להתבונן בכך – גם הוא ביכלתו להגיע לאהבת ה' וליראת ה', על ידי שיעורר בתוכו את ה"אהבה המסותרת" אל הקב"ה, הנמצאת בלב כל יהודי, והכוללת בתוכה גם יראה, הפחד שלא להינתק מהקב"ה, גם הוא ביכלתו לקיים תורה ומצוות "בלבבך", עם הלב, באהבה ה' ובראת ה'. בהמשך באים מספר פרקים המסבירים את הדרכים כיצד להרחיק את האפשרויות של ההפרעות בעבודת ה'; וכיצד יוכל תמיד לעבוד את השי"ת בשמחה, שהיא עיקר גדול בעבודת ה'. ברם, ממה שמסיים את הפסוק "כי קרוב" במלה "לעשותו", מוכח, שעיקר ותכלית הכל הוא קיום מצוות במעשה. בהתאם לכך תוסבר, בפרקים הבאים, הסגולה המיוחדת והנעלית שישנה במצוות מעשיות.

נמצאות עיניו של אדם. האם הם במקום אחר, שהפסוק אומר שדווקא "בראשו" הם עיניו של אדם? **אַלָּא קָרָא הָכִי הוּא וְדָא, – אלא בוודאי כוונת הפסוק היא: דְתַנּוּ: – שהרי למדנו, לֹא יִתֵּךְ בַּר נֶשׁ בְּגִלּוּיָה דְרִישָׁא אַרְבַּע אַמּוֹת, –** אל ילך אדם ארבע אמות בגילוי ראש; **מַאי מַעְמָא, – מדוע? דְשִׁכְיִנְתָּא שְׂרִיא עַל רִישָׁיה, – כי שכניה שורה על ראשו. ולכן, וְכָל חֲכָם עֵינּוּהִי וּמִלּוּיָה בְּרִישָׁיה אֵינּוּ, – עיניו של כל חכם (כל התעניינותו ותשומת לבו, ולכן גם) דיבורו (מרוכזים) בראש. כלומר: בְּהוּא דְשְׂרִיא וְקָנְמָא עַל רִישָׁיה, – באור השכניה "השורה" ו"קיים" על ראשו; וְכֵד עֵינּוּ תַמְּן, לְנִדְעָ, –**

וכשעיניו (התעניינותו ומבטו) מוסבים לשם, עליו לדעת דְהוּא נְהוּרָא דְאֲדִילִיק עַל רִישָׁיה – אצטרף למשחא, – אותו אור ה"דולק" על ראשו (המאיר על נשמתו) זקוק לשמן. בְּגִין דְגּוֹפָא דְבַר־נֶשׁ אִיהוּ פְתִילָה, וְנְהוּרָא אֲדִילִיק לְעִילָא, – שכן, גופו של אדם משול לפתילה (ממנה נמשך האור ובה קבועה האש) והאש בעורת מעליה; וְשַׁלְמָה מְלַפָּא צוּחַ וְאֲמָרִי: – ושלמה המלך "צווח" ומצוה: וְשִׁמֵּן עַל רִאשְׁךָ אֵל יַחְסֵר, דְהָא נְהוּרָא דְבְּרִישָׁי אֲצִטְרִיף לְמִשְׁחָא, – שכן, האור שעל ראשו זקוק ל"שמן". וְאֵינּוּ עוֹבְרָאן מִבְּאָן, – ואלה הם מעשים טובים שאדם עושה. המעשים הטובים מהווים השמן לאותו אור. וְעַל דָּא הֲחֲכָם עֵינּוּ בְּרִישָׁי, – ועל כך, עיניו של החכם בראשו, והוא דואג שלא יחסר ה"שמן", המעשים הטובים, לצורך אותו אור, עַד בְּאֵן לְשׁוּנָא. – של ה"זוהר".

ה"בינונים", לְעוֹלָם הוּא לִינַע – להתייגע, לְרִיק חֶסֶד וְשְׁלוֹם, לְהִלָּחֵם בְּלִי יְמִיהֶם עִם תִּצְדָּה, וְלֹא יִבְלֶה לִּי? – ואף שבפרקים הקודמים הסביר רבנו הזקן, שמלחמתו זו של ה"בינוני" בנפש הבהמית – שלא להרשות השתלטותה

ליקוטי אמרים

לעו"הו לינע לריק ח"ו להלחם כל ימיהם עם היצר ולא יכלו לו ותהי זאת נחמתם לנחמם בכפליים לתושיה ולשמח לבם בה' השוכן אתם בתוך תורתם ועבודתם והוא בתקדים לשון הינוקא [בוהר פ' בלק] על פסוק החכם עיניו בראשו וכי באן אתר עיניו דבר נש כו' אלא קרא הכי הוא ודאי דתנן לא יהך בר נש בגילוי דרישא ארבע אמות מאי מעמא דשכינתא שריא על רישיה וכל חכם עינוהי ומילוי ברישיה אינון בהווא דשריא וקיימא על רישיה וכד עינוי תמן לנדע דהווא נהורא דאדליק על רישיה אצטרף למשחא בגין דגופא דב"נ איהו פתילה ונהורא אדליק לעילא ושלמה מלכא צוח ואמר ושמן על ראשך אל יחסר דהא נהורא דבראשו אצטרף למשחא ואינון עובראן מבאן וע"ד החכם עינוי בראשו עכ"ל.

ידי ההתלבשות בתוך הנפש הבהמית – ולא באופן שתי הנפשות מתבצרות בעמדותיהן הנפרדות – הרי זה מורה, שבנוסף ל"אתכפיא סטרא-אחרא" ולנחת-רוח היוצאת מכך, קיימת כאן כוונה נוספת, לפעול בתוך הנפש הבהמית עצמה – ואס"כן נשאר הקושיא: בפרט זה, לפעול על הנפש הבהמית, יוצא הדבר שה"בינוני" עמל כל ימי חייו לשוא חסו-שלום? אלא: ותהי זאת נחמתם, לנחמם בכפליים לתושיה, ולשמח לבם בה' השוכן אתם בתוך תורתם ועבודתם. – כלומר, נחמתם ושמחתם של ה"בינונים", תהיה באור האלקי השוכן אתם בשעה שהם לומדים תורה ועוסקים בעבודת ה'.

והוא, פְתִילָה בְּלִיקָא עַל פְּסוּקִי: "הֲחֲכָם עֵינּוּ בְּרִישָׁי" – "וכי באן אתר עיניו דבר נש כו", – וכי באיזה מקום

~ יום שני י"ז אדר ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' מר, והנה ביאור משל... עד עמ' 88, ביחוד גמור.

ליקוטי אמרים

שאינו מאיר ונאחו בשפתילה בלי שמן, וכך אין השכינה לאור הנר

והנה ביאור משל זה שהמשיל אור השכינה לאור הנר שאינו מאיר ונאחו בפתילה בלי

והנה באור משל זה, – שב"זוהר", שהמשיל אור השכינה לאור הנר

1. קפו, א. 2. קהלת ב, יד. 3. קהלת ט, ח.

את ה'. כלומר: אין הנשמה נהפכת לגמרי לאור ה', כמו השמן הכלה לגמרי ונהפך לאור הנר. ולכן אין הנשמה עצמה יכולה לשמש כ"שמן" לאור ה'. מה שאין כן המצות ומעשים טובים, שהן רצונו ותפירתו – הקב"ה רוצה, שיהודי יקיים אותה מצוה; ורצונו

ותפירתו הוא מקור החיים לכל העולמות והברואים, – אמנם גם כל העולמות והנבראים חיים רק מכיון שהקב"ה רוצה שהם יחיו; אך ההבדל בין הרצון המחיה את הברואה לבין הרצון שבמצוות מתבטא בכך, שהעולמות והנבראים שואבים את חיותם מהרצון העליון, על ידי שיורד – הרצון העליון, אליהם על ידי צמצומים רבים והסתרת פנים של רצון העליון ב"ה" – "פנים" היינו פנימיות, פנימיותו

של הרצון העליון מסתרת, ומאירה רק חיצוניותו של הרצון וירידת המדרגות, – ממדרגה עליונה לתחתונה ממנה, עד שיובללו להתהוות ולהבראות יש מאין – ושיוכלו להיות ודבר נפרד בפני עצמו, ולא יבטלו במציאות – שכן, אילו התהוותם מהרצון העליון היתה שלא על ידי הצמצומים הרבים ו"הסתרת פנים" וכו' – לא היו הם בציור של "יש" ו"דבר נפרד", אלא היו בטלים במציאות לגמרי. דוקא כשפנימיות הרצון העליון "מסתרת" וגם חיצוניות הרצון העליון באה לידי גילוי על ידי צמצומים רבים וירידת המדרגות – קיימת אפשרות להתהוותם של העולמות והנבראים, בנזכר לעיל, מה שאין כן המצות, שהן פנימיות רצונו ותפירתו, ואין שם הסתרת פנים כלל – שכן, המצוות הן הן רצונו הפנימי של הקב"ה בכל הברואה. למשל: אדם עוסק במסחר ומרוויח, וברוח זה הוא מפרנס את משפחתו – הרי שרצונו לעסוק במסחר ולהרוויח הוא רצון חיצוני בלבד; הרצון הפנימי והאמיתי הוא לפרנס את משפחתו – ובגלל רצון זה, הוא כבר רוצה גם להרוויח, ולשם כך הוא רוצה לעסוק במסחר. הדברים יובנו כך גם בהקשר לענייננו: רצונו של הקב"ה בקיומם של עולמות ונבראים (חיצוניות הרצון) הוא רק כדי שיהיו יהודים שיקיימו את המצוות (פנימיות הרצון), ודבר זה מציאותי רק כשישנו עולם שנברא.

גוף האדם שנמשל לפתילה, אלא על ידי מעשים טובים דוקא, – שהאדם עושה, המשמשים כ"שמן" לאותו אור, ולא די לו בנשמתו, שהיא חלק אלוה ממעל, להיות היא – שהנשמה תהיה בשמן לפתילה – כלומר, שהנשמה תשמש "שמן" לפתילה, הגוף, שהרי טבע האש להימשך למעלה, ואין היא נאחזת למטה, כ"אם על ידי אחיזתה בפתילה הבורעת או בעץ הבורע; אך מאידך הפתילה עצמה נאכלת במהירות, והאש נעתקת ממנה מהר; זאת ועוד: אש כזו הבאה מהפתילה בלבד לא תפיק אור זך, מכיון שאין הפתילה מותאמת לגמרי להיהפך לאש – ולכן נזקקים לשמן, שהוא חומר הנהפך לגמרי לאש, ואז מתקיימת האש ומאירה אור זך. מכאן מובן מדוע אין הגוף יכול

ליקוני אמרים

שמן וכך אין השכינה שורה על גוף האדם שנמשל לפתילה אלא ע"י מעשים טובים דוקא ולא די לו בנשמתו שהיא חלק אלוה ממעל להיות היא כשמן לפתילה מבואר ומובן לכל משכיל כי הנה נשמת האדם אפי' הוא צדיק גמור עובד ה' ביראה ואהבה בתענוגות אעפ"כ אינה בטילה במציאות לגמרי ליבטל וליכלל באור ה' ממש להיות לאחדים ומיוחדים ביחוד גמור רק הוא דבר בפני עצמו ירא ה' ואוהבו. משא"כ המצות ומעשים טובים שהן רצונו ית' ורצונו ית' הוא מקור החיים לכל העולמות והברואים שיוורד אליהם על ידי צמצומים רבים והסתרת פנים של רצון העליון ב"ה וירידת המדרגות עד שיוכלו להתהוות ולהבראות יש מאין ודבר נפרד בפני עצמו ולא יבטלו במציאות כנ"ל משא"כ המצות שהן פנימיות רצונו ית' ואין שם הסתרת פנים כלל אין החיות שבהם דבר נפרד בפני עצמו כלל

לשמש כשמן לאור השכינה השורה על האדם, כי הגוף נשאר במציאותו ואינו נהפך לחלק מהאש עצמה. אבל הנשמה שהיא חלק אלקה, יכולה לכאורה, להיעשות לשמן לאור השכינה, מכיון שביכלתה להיהפך לאור הקדושה השורה על האדם. ואם כך – מדוע על האדם להזדקק למעשים טובים דוקא. שהם ישמשו כשמן? מנא ר' ומובן לכל משכיל, – רבנו הזקן מסביר להלן, שנשמתו של אדם – אף של צדיק גמור שעובד את הקב"ה ביראה ובאהבה בתענוגים – בכל זאת, אין היא בטלה במציאות, עד כדי כך שתיהפך לגמרי לאור ה', שהרי היא בכל זאת איזו מציאות – שהרי יש מי שירא, ויש מי שאוהב; וכך ישנם כאן שני דברים, שהאחד אוהב את השני או ירא מפניו. ולכן, אין הנשמה יכולה לשמש כשמן לאור ה'. ורק מצוות ומעשים טובים, שכפי שיסביר להלן, הם דבר אחד עם אור ה' – יכולים לשמש כשמן לאור ה' המאיר ביהודי. ועל כך הוא אומר ב"תניא": כי הנה נשמת האדם, אפילו הוא צדיק גמור עובד ה' ביראה ואהבה בתענוגים – שהוא מרגיש באהבה את התענוג מאלקות, דבר הנחשב למדרגה נעלית ביותר; אף על פי כן אינה – נשמתו איננה בטילה במציאות לגמרי ליבטל ולכלל באור ה' ממש, להיות לאחדים ומיוחדים ביחוד גמור, – עם אור ה', רק הוא דבר בפני עצמו – ירא ה' ואוהבו; – הוא ירא את ה', הוא אוהב

ברצון העליון לא רק הכוח של הנפש האלקית המקיים את המצוה, אלא גם כוח המעשה של הגוף המקיים את המצוה המעשית, כמו הכוח שמניח את התפילין, או שמחזיק את האתרוג וכדומה, הרי הוא נכלל באור ה' של הרצון העליון, כפי שיסביר רבנו הזקן בהמשך. להלן מוסבר, מדוע אי אפשר שתהיה השראת השכינה על האדם על ידי אהבה ודבקות ורוחניות בין הנשמה לאלקות, אלא על ידי קיומן של מצוות:

ומכיון שהמצוות הן הרצון הפנימי והאמיתי, ושום דבר אינו מסתיר עליהן, הרי במילא: **אין תחיות שבהם – שבמצוות, דבר נפרד בפני עצמו כלל, אלא הוא מיוחד ונכלל ברצונו ותפודה, והיו לאחדים ממש ביהודי גמור.** – ולכן מובן הדבר, שרק המצוות יכולות לשמש "שמן" לאור השכינה, כי הן נהפכות ממש ומתמזגות באורו של הרצון העליון, כמו השמן שנהפך ומתמזג באש הנר ועל-ידי-זוה נכלל

ליקוטי אמרים

אלא הוא מיוחד ונכלל ברצונו ית' והיו לאחדים ממש ביהודי גמור.

~ יום שלישי י"ח אדר ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 88, והנה ענין השראת... עד עמ' מוה, וכו').

עליו אנו אומרים שהוא אוהב את הקב"ה, שהוא יש – בהרגשתו, בכך שמורגש כאן זה מי שאוהב, ולא אפס – לית מחשבה דיליה תפיסא ביה כלל, – הרי שאין מחשבתו של הצדיק (הוא וכוותיו) "תופסת" ומשיגה את

והנה, ענין השראת השכינה, הוא גלוי אלהותו ותפודה ואור אין-סוף ברוך-הוא באיזה דבר, – שכן, בעצם הרי נמצא הקב"ה בכל מקום, וכשאומרים שעל דבר זה שורה השכינה, הכוונה היא להתגלות האלקית על אותו דבר, והינו

הקב"ה כלל, ואין אור ה' שורה ומתגלה בו, אלא על-ידי קיום המצוות, שהן רצונו וחכמתו ותפודה ממש בלי שום הסתר פנים.

ליקוטי אמרים

והנה ענין השראת השכינה הוא גילוי אלהותו ית' ואור א"ס ב"ה באיזה דבר והינו לומר שאותו דבר נכלל באור ה' ובטל לו במציאות לגמרי שאז הוא ששורה ומתגלה בו ה' אחד אבל כל מה שלא בטל אליו במציאות לגמרי אין אור ה' שורה ומתגלה בו ואף צדיק גמור שמתדבק בו באהבה רבה הרי לית מחשבה תפיסא ביה כלל באמת כי אמיתת ה' אלהים אמת הוא יחודו ואחדותו שהוא לבדו הוא ואפס בלעדו ממש. וא"כ זה האוהב שהוא יש ולא אפס לית מחשבה דיליה תפיסא ביה כלל ואין אור ה' שורה ומתגלה בו אלא ע"י קיום המצוות שהן רצונו וחכמתו ית' ממש בלי שום הסתר פנים*

לומר, – כלומר: שאותו דבר נכלל באור ה' ובטל לו במציאות לגמרי, שאז הוא ששורה ומתגלה בו ה' אחד. – השראת השכינה פירושה – התגלות השכינה, וההתגלות באה רק היכן שישנה התבטלות. אבל כל מה שלא בטל אליו במציאות לגמרי – אין אור ה' שורה ומתגלה בו. ואף צדיק גמור שמתדבק בו – בהקב"ה, באהבה רבה – שהיא מדרגה נעלה ביותר בדרגות האהבה והדבקות להקב"ה, בכל זאת: הרי לית מחשבה תפיסא ביה כלל באמת, – אין מחשבה שתוכל "לתפוס" (להשיג) את הקב"ה באמת. פי' אמתת – הענין של ה' אלהים אמת – הוא יחודו ואחדותו, – של הקב"ה, שהוא לבדו הוא, ואפס בלעדו ממש, – כפי שלמדנו בפרק כ', שאמיתת ענין אחדות ה' אינה מתבטאת רק בכך שהוא א-ל אחד; אלא, שרק הוא נמצא, ובלעדו אין שום דבר קיים – כי הכל בטל להקב"ה. ואם-כן זה האוהב, – הצדיק,

הגהה

(ובאשר שמעתי ממורי ע"ה פ" וטעם למ"ש בע"ח שאור א"ס ב"ה אינו מתייחד אפי' בעולם האצילות אלא ע"י התלבשותו

– פנימיות רצונו וחכמתו של הקב"ה איננה מסתתרת כלל בקיום המצוות, ולכן, דוקא על-ידי קיום המצוות יכולה להיות באדם השראה והתגלות של אור הוי', ולא על ידי עבודה ורוחנית מופשטת. הגהה ביחס למה שנאמר כאן, שההתגלות של אלקות ואור אין-סוף ברוך-הוא בדבר, באה דוקא כשהדבר בטל במציאות

לחלוטין ונכלל באור ה' – ומשום כך, גם צדיק גמור, על אף דבקותו ואהבתו הרבה ("אהבה רבה") לאלקות, אין ה"מחשבה" שלו, "תופסת" ומשיגה כלל את הקב"ה, אלא דוקא על ידי קיומן של המצוות שהן רצונו וחכמתו של הקב"ה – אומר רבנו הזקן בהגהה: * (ובאשר שמעתי ממורי על-ידי השלום, – הרב המגיד ממזריטש, פרוש וטעם למה שכתוב ב'עין חיים', שאור אין-סוף ברוך-הוא אינו

החכמה. שכן, אור אין-סוף מתאחד רק בדבר שהוא בטל במציאות והוא "נרגש" בו כמו ש"הוא לבדו ואין זולתו". הרגשה זו היא, כאמור, מדריגת החכמה. תוכנה של הגהה זו, הוא ענין עמוק בחסידות, ובעזרת ה' יובן בהרחבה יותר

בהמשך השיעורים. ממה שלמדנו עד עתה, מובן מדוע המצוות דוקא נעשות ל"שמך" לאור השכינה, ולא הנשמה עצמה, או העבודה הרוחנית של דבקות ואהבה. להלן יוסבר שבמצוות עצמן קיים הברל בענין: על ידי מצוות המחשבה והדיבור, באה השראת השכינה על הנפש האלקית. ואילו, כדי להמשיך את אור השכינה על הגוף והנפש הבהמית, הרי זה דוקא על ידי מצוות מעשיות, הנעשות עם הגוף, ובניצול יתר של כוח הנפש הבהמית המחיה את הגוף⁵.

מתיחד אפלו בעולם האצילות אלא על ידי התלבשותו תחלה בספירת חכמה, – דוקא אז, באמצעות ספירת החכמה, מתאחד הקב"ה עם עניני עולם האצילות. ועל כך אמר הרב המגיד ממזריטש "פירוש" ו"טעם": "פירוש" –

מהי משמעות התלבשותו של הקב"ה בספירת החכמה; ו"טעם" – מדוע אין הוא מתאחד בשום דבר רק אחרי התלבשותו בספירת החכמה. והיננו משום שאין-סוף ברוך הוא, הוא אחד האמת, – ה"אחד" האמיתי, כלומר: שהוא לבדו הוא ואין זולתו, וזו היא מדרגת החכמה (כו): – מדריגת החכמה

ליקוטי אמרים
בלי שום הסתר פנים* והנה כשהאדם עוסק בתורה אזי נשמתו היא נפשו האלהית עם שני לבושיה הפנימים לבדם שהם כח הדבור ומחשבה נכללות באור ה' א"ם ב"ה ומיוחדות בו ביחוד גמור והיא השראת השכינה על

היא ה"הרגשה" שהוא לבדו נמצא, ובלעדו אין דבר קיים. זוהי המשמעות שאור אין-סוף מתלבש בספירת החכמה: אור אין-סוף מתגלה כמו ש"הוא לבדו ואין זולתו", ולכן אין הוא מתאחד בשום דבר, רק אחרי שהוא מתלבש תחילה בספירת

הגהה

(וכאשר שמעתי ממורי ע"ה פי' ומעם למ"ש בע"ח שאור א"ם ב"ה אינו מתייחד אפי' בעולם האצילות אלא ע"י התלבשותו תחלה בספי' חכמה והיינו משום שא"ם ב"ה הוא אחד האמת שהוא לבדו הוא ואין זולתו וזו היא מדרגת החכמה וכו'):

~ יום רביעי י"ט אדר ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 88, והנה כשהאדם עוסק... עד עמ' מה, וכל הגוף.

מן האדם. ובשעה שאדם לומד תורה, הרי הנפש האלקית ושני הלבושים: דיבור ומחשבה, נכללות באור ה' – שהוא

אין-סוף ברוך-הוא ומיוחדות בו ביחוד גמור. והיא השראת השכינה על נפשו האלהית, כמאמר רז"ל, ש"אפלו אחד שיושב ועוסק בתורה, שכינה עמו". – השכינה שורה אז על נפשו האלקית ושני לבושיה, מחשבה ודיבור, בהם היא מתלבשת כשהוא חושב ומדבר תורה. אך בדי להמשיך אור והארת

והנה כשהאדם עוסק בתורה, אזי נשמתו, שהיא נפשו האלהית, עם שני לבושיה הפנימים לבדם, שהם כח הדבור ומחשבה –

ליקוטי אמרים
בלי שום הסתר פנים* והנה כשהאדם עוסק בתורה אזי נשמתו היא נפשו האלהית עם שני לבושיה הפנימים לבדם שהם כח הדבור ומחשבה נכללות באור ה' א"ם ב"ה ומיוחדות בו ביחוד גמור והיא השראת השכינה על נפשו האלהית כמארו"ל אך בתורה שכינה עמו.

"מחשבה" – הכוח לחשוב, היא לבוש פנימי של הנפש, בהיותה מאוחדת עם הנפש; שלכן המחשבה פועלת תמיד, בלי הפסק, מפני שהיא קשורה בקירוב יותר עם הנפש – והנפש הרי נמצאת תמיד. כך גם כוח הדיבור, הוא לבוש פנימי של הנפש – בהשוואה לכוח המעשה הפועל בדבר שהוא נפרד לגמרי

5. ראה לקמן פרק לו. ועיין ביאור מהר"י שי קארף. 6. אבות ג, ו.

הגוף. – [הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "המדובר (ונוגע) ומודגש כאן הוא עניין הפעולה. ויש לומר גם כן שהוא מפני דהתחברות הנפש (גם הנפש הבהמית) בגוף הוא בכח המפליא לעשות (שו"ע או"ח)". כ"ק אדמו"ר שליט"א מתכוון (לפע"ד) בהערתו זו:

במדובר כאן שהנפש החיונית הבהמית היא ה"ממוצע" בין הנפש האלקית לבין הגוף, הכוונה היא (וכאן זה נוגע ומודגש) לתיווך בפעולת הנפש האלקית בגוף: הנפש האלקית הרוחנית יכולה להפעיל את הגוף (לעשות מצוה) רק באמצעות הנפש החיונית הבהמית, שהיא בעצם המלוכשת ממש בדם הגשמי. – כאן לא

מדובר (כפי שיכולים לשגות ולומר) בנפש הבהמית בתור "ממוצע" בעצם ההתאחדות של הנפש הרוחנית עם הגוף הגשמי (שכן, ענין זה אינו נוגע כאן כלל). וכ"ק אדמו"ר שליט"א מוסיף (מלבד זאת שאין זה נוגע כאן) גם הסבר, שלא שייך כאן כלל לדבר אודות הנפש הבהמית בתור "ממוצע" במובן של התחברות הנפש עם הגוף – שכן, לאמיתו של דבר, עצם ההתחברות של הנפש (גם של הנפש הבהמית) עם הגוף, בא על ידי "כח המפליא לעשות", כלומר: בצורה פלאית ועל-טבעית (ולא שזה מתאפשר על ידי ממוצע)]. הנפש הבהמית היא כזו, שהגשמיות שברוחניות שלה, יש לה שייכות ובאפשרותה להתלבש ברוחניות שבגשמיות של האדים העולים מן הדם. ומכיון שהנפש הבהמית היא ה"ממוצע" בין הנפש האלקית לבין הגוף, ועל ידה "פועלת" הנפש האלקית בגוף ועושה את מעשה המצוה – לכן נכלל גם כוחה בקדושה בשעת עשיית המצוה. להלן מסביר רבנו הזקן, כיצד על ידי קיום מצוה אחת, ישנה השראת השכינה על כל גוף האדם:

השכינה גם על גופו ונפשו הבהמית, שהיא – הנפש הבהמית, החיונית, המלכשת בגופו ממש – היא מחיה את הגוף בחייו הגשמיים – צריך לקיים מצות מעשיות הנעשות על-ידי הגוף ממש, – בכוח המעשה. שאז פח הגוף ממש שפעשה זו

– למשל: כשאדם מניח תפילין, ישנו כאן הכוח הגופני המניע את היד ומבצע אִתָּה מצות הנחת תפילין בפועל ממש. במילא מהווה כוח זה חלק מאותה מצוה – שיהודי מניח תפילין – ולכן הוא נכלל באור ה' ורצונו, ומיוחד בו ביחוד גמור, והוא – כוח הגוף, לבוש השלישי של נפש האלקית. – כמו שלמדנו בפרק ד', שמעשה המצוות מבוצע על ידי הלבוש השלישי – לבוש המעשה – של הנפש האלקית. ואז – כשכוח המעשה נכלל ומאוחד עם הרצון העליון, גם פח נפש החיונית שבגופו ממש שמקלפת נה, – כפי שלמדנו בפרק א' שהנפש הבהמית היא מקליפת נוגה, נתהפך מרע לטוב ונכלל ממש בקדושה כנפש האלקית ממש, מאחר שהוא – כוח זה, הוא הפועל ועושה מעשה המצוה, – אף שעשיית מצוה באה מהנפש האלקית, מעיר כאן רבנו הזקן, שהנפש האלקית לבדה אין בכוחה לפעול על הגוף לבצע פעולה גשמית, כהנחת תפילין. אלא, דוקא על-ידי הנפש הבהמית, שהיא ה"ממוצע" בין הנפש האלקית לבין הגוף, יכול הגוף להיות מופעל מהנפש האלקית, שבלעדו – בלי כוחה של הנפש החיונית, לא היתה נפש האלקית פועלת בגוף כלל, כי היא – הנפש האלקית, רוחנית, והגוף גשמי וחקרי, – ורוחניות וגשמיות הן שני דברים נוגדים; והממוצע ביניהם – בין הנפש האלקית לבין הגוף, היא נפש החיונית הבהמית המלכשת בדם האדם שבלבו וכל

ליקוטי אמרים

השכינה גם על גופו ונפשו הבהמית שהיא החיונית המלוכשת בגופו ממש צריך לקיים מצות מעשיות הנעשים ע"י הגוף ממש שאז כח הגוף ממש שבעשה זו נכלל באור ה' ורצונו ומיוחד בו ביחוד גמור והוא לבוש השלישי של נפש האלקית ואזי גם כח נפש החיונית שבגופו ממש שקלפת נוגה נתהפך מרע לטוב ונכלל ממש בקדושה כנפש האלקית ממש מאחר שהוא הוא הפועל ועושה מעשה המצוה שבלעדו לא היתה נפש האלקית פועלת בגוף כלל כי היא רוחנית והגוף גשמי וחומרי והממוצע ביניהם היא נפש החיונית הבהמית המלוכשת בדם האדם שבלבו וכל הגוף

בפרק ד', שמעשה המצוות מבוצע על ידי הלבוש השלישי – לבוש המעשה – של הנפש האלקית. ואז – כשכוח המעשה נכלל ומאוחד עם הרצון העליון, גם פח נפש החיונית שבגופו ממש שמקלפת נה, – כפי שלמדנו בפרק א' שהנפש הבהמית היא מקליפת נוגה, נתהפך מרע לטוב ונכלל ממש בקדושה כנפש האלקית ממש, מאחר שהוא – כוח זה, הוא הפועל ועושה מעשה המצוה, – אף שעשיית מצוה באה מהנפש האלקית, מעיר כאן רבנו הזקן, שהנפש האלקית לבדה אין בכוחה לפעול על הגוף לבצע פעולה גשמית, כהנחת תפילין. אלא, דוקא על-ידי הנפש הבהמית, שהיא ה"ממוצע" בין הנפש האלקית לבין הגוף, יכול הגוף להיות מופעל מהנפש האלקית, שבלעדו – בלי כוחה של הנפש החיונית, לא היתה נפש האלקית פועלת בגוף כלל, כי היא – הנפש האלקית, רוחנית, והגוף גשמי וחקרי, – ורוחניות וגשמיות הן שני דברים נוגדים; והממוצע ביניהם – בין הנפש האלקית לבין הגוף, היא נפש החיונית הבהמית המלכשת בדם האדם שבלבו וכל

~ יום חמישי כ' אדר ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' מה, ואף שמהותה ועצמותה... עד עמ' 90, יבין:

שכן, רק הלבושים וכוחות הביצוע של הנפש הבהמית, שעל ידם המצוה נעשית, נכללים בקדושה, ולא המדות

ליקוטי אמרים
ואף שמהותה ועצמותה של נפש הבהמית שבלבו שהן מדותיה הרעים עדיין לא נכללו

ואף שמהותה ועצמותה של נפש הבהמית שבלבו, שהן מדותיה הרעות, עדיין לא נכללו בקדושה, –

רִישֵׁיהָ" - "עַל" דִּיקָא. - על דוקא, על הראש, בבחינת מקיף; וְכֵן "אֶפְלָ בִּי עֲשֶׂרָה שְׂכִינָתָא שְׂרָיָא". - וכך גם מה שחכמינו ז"ל אומרים, שעל כל עשרה יהודים שורה שכינה, שאין הכוונה שהשראת השכינה מורגשת בתוכם, אלא היא שורה עליהם, באופן של

מקיף⁹. מכיוון שלפי האמור, קיימים הברלים בדרגות השונות של השראת השכינה: כפי שהיא בנפש האלקית, כפי שהיא בכוח הנפש הבהמית העושה את המצוה¹⁰, כפי שהיא בנפש הבהמית בכלל, וכפי שהיא בגוף שהיא בבחינת מקיף בלבד, על ידי עשיית מצוה, על עשרה שאינם עוסקים במצוה, על אחד שאינו עוסק במצוה (הערת כ"ק

אדמו"ר שליט"א - כלומר: בהשראת השכינה על הגוף עצמו, אפשר גם לחלק בין ההשראה הבאה על ידי קיום מצוה, להשראה שעל עשרה מישראל וכו' - כמפורט). - בא רבנו הזקן לומר שכל אחד מאופני השראת השכינה, אינו פועל שינוי ח"ו או ריבוי באור. ההבדל הוא רק בכך, כיצד קולטים את ההשראה אותם גופים שעליהם שורה השכינה. ואילו באור עצמו אין שום שינוי. ובלשון ה"תניא": וְהִנֵּה, כָּל פְּחִינַת הַמְּשַׁבֵּת אֹרֶת הַשְּׂכִינָה, שְׂרָיָא פְּחִינַת גִּלּוּי אֹרֶת אֵינְ-סוּף פְּרוּדֵי-הוּא - שְׁכָן, הַקְּב"ה הֵרִי נִמְצָא בְּכָל מְקוֹם, אֲלָא שְׁהוּא מוּסְתָר מֵהִנְבְּרָאִים - הַחִידוּשׁ שֶׁבְּהִשְׂרָאת הַשְּׂכִינָה הוּא, שִׁישְׁנָה הַהִתְגַּלּוּת שֶׁל אֹרֶת אֵינְ-סוּף, גִּלּוּי זֶה שֶׁל אֹרֶת אֵינְ-סוּף אֵינּוּ נִקְרָא שְׁנוּי חִסְ-וְשְׁלוֹם בּוֹ יִתְפָּרֵד, וְלֹא רִבּוּי, - הַעוֹבְדָה שְׁקוּדִים לֹא הִיתָה הִשְׂרָאת הַשְּׂכִינָה וְלֵאחֹר מִכֵּן הִיא יִשְׁנָה - אֵינָה אֹמֶרֶת שֶׁבְּהַקְּב"ה נִשְׁתַּנָּה אוּ נִתְוֹסַף מִשְׁהוּ ח"ו עַל מַה שְׁהִיא קוּדִים, כְּדִאִתָּא בְּסִנְהֵדְרֵינָא¹¹ - כְּמוֹ שֶׁהִגְמֵרָא אֹמֶרֶת בְּמִסְכַּת סִנְהֵדְרֵי: דִּ"אִמְרָ לִיָּה הִתְוֹא מִיָּנָא לְרִבְּנָ גְּמִלְיָאֵל,

שהן המהוות עצם הנפש הבהמית - כפי שלמדנו בפרק י"ב, שבצדיקים בלבד, נכללות המדות בקדושה; מְּלִמְלִיקוּם מֵאַחַר דִּאֲתַכְפִּין לְקִדְשָׁה, - מכיוון שהמדות הרעות נכנעות לקדושה, וּבְעַל-פְּרִחוֹ עוֹנִין אִמְן, - למעשה של הנפש

האלקית, וּמִסְכִּימִין וּמִתְרַצִּין לְעֵשִׂית הַמְּצוּה, עַל-יְדֵי הַתְּנַבְּרוֹת הָאֱלֹהִית שְׂפַמְחָ שְׂשֻׁלִים עַל הַלֵּב, - כפי שלמדנו בפרק י"ב, שעל אף שרגשי הלב ב"בינוני" לא נכללו בקדושה, אבל יש בו הכוח לשלוט עליהם, על ידי התבוננות בגדלות הוי' ברוך-הוא במוחו, ולפעול על הלב בקשר לעשיית מצוות בפועל, וְהֵן - המדות הרעות של

הנפש הבהמית, הן בְּשַׁעָה זו - כשהנפש האלקית מתבוננת בגדלותו של הקב"ה, בְּפְחִינַת גִּלּוּת וְשִׁנָּה, - הן כאילו ישנות ונמצאות בגלות, בְּנִזְבָּר לְעֵיל, - בפרק י"ב. וְלִכְךָ אֵין זֶה מְנִיעָה - אין בכך משום מניעה, מֵהִשְׂרָאת הַשְּׂכִינָה עַל גּוֹף הָאָדָם בְּשַׁעָה זו. - להלן ממשיך רבנו הזקן להסביר כיצד אכן ישנה השראת השכינה על כל גוף האדם על ידי מצוה אחת. דְּהִינֵן, - כלומר: שְׂבַח נֶפֶשׁ הַחַיּוֹנִית תְּמַלְּכֵשׁ בְּעֵשִׂית הַמְּצוּה, - למשל: כוח המעשה של היד המניחה תפילין, הוּא נִכְלָל מִמֶּשׁ בְּאֹרֶת ה' וּמִיּוֹחַד בּוֹ פְּיָחוּד גְּמוּרָה, - הכוח הזה מתמזג ומתאחד לגמרי עם אור ה' שבמצוה, וְעַל-יְדֵיהֶּנּוּ מְמַשֵּׁף הָאָרֶה - אור אלקי שבבחינת "הארה", לְכַלְלֹת נֶפֶשׁ הַחַיּוֹנִית שְׂבַכְל הַגּוּף, וְגַם עַל הַגּוּף הַנְּשָׁמִי, - ולא רק על האבר המקיים את המצוה, באיזו צורה נמשכת הארה על כל נפש החיונית ועל כל הגוף? - בְּפְחִינַת מְקִיף מְלַמְעֵלָה מֵרָאשׁוֹ וְעַד רַגְלָיו. - בהקיפה את הנפש הבהמית ואת הגוף. וְהָיוּ שְׂפַתּוֹב¹²: "וְשְׂכִינָתָא שְׂרָיָא עַל

7. "הוא לשון הזהר דלעיל" - הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א. 8. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כיון שאיסור גילוי הראש (דבזוהר) הוא תמיד - גם שלא בשעת עשיית מצוה, מובן דהטעם ע"ז - דשכינתא שריא - הוא ג"כ תמיד, דתמיד שריא (ולא שנעשה זה ע"י עשיית מצוה), ולכן צ"ע בפי' התניא". 9. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "גם זה אינו שייך לעשיית מצוה (ובזוהר תובן קצת השייכות כאן)". הרבי שליט"א מתרץ בהערותו האמורה: לכאורה אין למאמר חכמינו ז"ל זה כל שייכות לענינו בו מדובר אודות האור המקיף הנמשך על הנפש הבהמית ועל הגוף על ידי מצוה, שכן מה שהשכינה שורה על כל עשרה בישראל, זהו תמיד, גם כשאין הם עוסקים במצוה. אלא, מתרץ הרבי שליט"א: אדרבה, היא הנותנת. רבנו הזקן רוצה הרי לומר שהארת השכינה מאירה בדרך מקיף על כל הנפש הבהמית ועל כל הגוף (כפי שאומר הלשון "מראשו ועד רגליו") ולא רק על אותו חלק בגוף או אותו כוח של הנפש הבהמית המבצע את המצוה בפועל. לכן מביא רבנו הזקן מאמר חכמינו ז"ל זה, המדבר אודות כל כי עשרה - גם כשאין הם בשעת מעשה עוסקים במצוה - ובכל זאת שורה השכינה עליהם - בדרך מקיף על כל פנים. 10. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "צ"ע - שה"ה נכלל באור ה'. ולא עוד - "שנכלל ממש". 11. לט, א.

את האור על ידי השתקפותו בזכוכית הצבועה. ומכאן ה"שינוי" כביכול, הנראה לו. משל נוסף על כך (קרוב יותר לחושו של אדם): מים הנמצאים בכלי של זכוכית ומקבלים צבע הכלי – הרי שהמים עצמם לא נשתנו בצורתם, כי בהוצאת המים מהכלי, אין להם יותר צבע הכלי. כך גם בנמשל, ביחס להשראת השכינה, שהאור עצמו הוא אותו אחד, בלי שינוי וריבוי ח"ו; כל ההבדל נובע רק

מן הצורה שבה אור זה מתקבל בעצם שעליו הוא שורה, וְהַמְשָׁכִיל יָבִין: – בין חסידים היתה ל"המשכיל יבין", הוספה של ביטוי: "והעובד מרגיש". כלומר: מי שעובד את ה' מרגיש את הענין, שהוא למעלה בהרבה מאשר להבין.

– "מין" מסויים אמר לרבן גמליאל: אֲמַרְתוּ כָּל בֵּי עֶשְׂרָה שְׁכִינָתָא שְׂרִיא, – אתם אומרים שעל כל עשרה מישראל שורה השכינה, בְּמָה שְׁכִינָתָא אֵית לְבוּ? – אם כן, כמה שכינות יש לכם? וְהַשֵּׁיב לוֹ – רבן גמליאל: מִשָּׁל מְאֹר

הַשָּׁמֶשׁ הַנִּכְנָס בְּחַלּוֹנוֹת רַבִּים כו', – אף שאור השמש מאיר על ידי חלונות אין-ספור, אין בכך משום "ריבוי" של כל מיני אורות, אלא הוא אור אחד – אור

השמש; כך גם כשאור השמש מאיר דרך זכוכית צבועה, והאור מקבל את צבע הזכוכית – הרי שאין בכך משום "שינוי" באור עצמו – אור השמש נשאר תמיד בגוונו העצמי. רק שבעיני המסתכל נראה האור בגוון אחר, מפני שהוא מקבל

ליקוטי אמרים

לרבן גמליאל אמריתו כל בי עשרה שכינתא שריא כמה שכינתא אית לכו והשיב לו משל מאור השמש הנכנס בחלונות רבים כו' והמשכיל יבין:

~ יום שישי כ"א אדר ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 90, פרק לו והנה... עד עמ' מו, מהאר"י ז"ל.

– כלומר: שבתוך הנבראים התחתונים תגלה עצמות אור אין-סוף כמו שהוא, בלי כל לבוש והסתרה: כאדם, למשל, הגר בדירה, שעצם האדם נמצא בדירה. להלן מסביר רבנו הזקן, שמשמעות "דירה" בתחתונים" היא: בעולם הזה, ברם, כדי להקל את המשך הלימוד, מן הראוי להקדים הסבר קצר לגבי מה שחכמינו ז"ל אומרים, שנתאוה הקב"ה להיות לו "דירה

בתחתונים": אין לומר שלגבי הקב"ה נחשבים עולמות אלה כתחתונים וכבעלי מדריגה פחותה יותר לעומת עולמות אחרים הנחשבים כאילו עליונים וכבעלי מדריגה נעלה יותר – שכן, משמעות קביעה כזו היא, שלגבי הקב"ה העולמות העליונים קרובים אליו מפני שהם במדריגה עליונה יותר מאשר העולמות התחתונים שרחוקים ממנו מפני שהם במדריגה פחותה יותר – וזה אינו אמת, כי לגבי הקב"ה, כל העולמות שווים. פירוש הדבר: לגבי הקב"ה אין העולמות והמדריגות העליונות ביותר תופסים מקום כלל, בדיוק כפי שהדבר ביחס לעולמות ולמדריגות התחתונות; הקב"ה נמצא בתחתונים באותה מדה שהוא נמצא בעליונים. לכן, מן ההכרח לומר, שמשמעות "בתחתונים" היא לגבי העולמות: בהם ולגביהם קיים סדר השתלשלות של עולמות שהם עליונים ותחתונים

פְּרָק לו. בפרק הקודם החל רבנו הזקן להסביר את המלה "לעשותו" (מלת הסיום של הפסוק: "כי קרוב אליך הדבר מאד בפין ובלבבך לעשותו") – שתכלית הכל היא "לעשותו", לקיים מצוות במעשה. וזאת משום שעל ידי מעשה, נמשך אור

השכינה גם על הנפש הבהמית והגוף, ולא רק על הנפש האלקית. ברם, עדיין הדברים טעונים הסברה: מהי המעלה הגדולה המיוחדת

בהמשכת האור על הנפש הבהמית והגוף, שבגללה מהווה המעשה את התכלית? – לכן יסביר רבנו הזקן בפרק לו, שכל תכלית בריאת העולמות היא, כי נתאוה הקב"ה להיות לו "דירה בתחתונים", בעולמות התחתונים ובנבראים – ובעיקר בעולם הזה, שהוא העולם התחתון ביותר, בו שורר חושך כפול ומכופל. והכוונה היא להפוך את החושך לאור, ושיאיר בו אור אין-סוף במדה מרובה יותר מאשר בעולמות העליונים. ולכן, מתבטאת ה"תכלית", בקיום מצוות במעשה דוקא. שכן, על-ידי-זה מתבצע ענין ה'דירה בתחתונים', שבנפש הבהמית ובגוף, ובאמצעותם בכל העולם כולו – יאיר אור אין-סוף.

וְהַנְהָ, מוֹדַעַת זֹאת מְאֹר רַו"ל, – ידוע מאמרם של רבותינו זכונם-לברכה, שְׁתַּכְלִית בְּרִיאַת עוֹלָם-תְּהָה הוּא שְׁנַתְאוּהָ הַקָּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא לְהִיּוֹת לוֹ דִּירָה בְּתַחְתּוֹנִים.

1. מדרש תנחומא נשא, ז, א.

העולמות והנבראים מקבלים את חיותם האלקית על ידי לבושים והסתרים. ובכך, כפי שיוסבר כאן מיד, מתבטא ההבדל בין העולמות העליונים לעולמות התחתונים: החיות האלקית בעולמות העליונים היא יותר בהתגלות, והסתרתה היא במדה פחותה יותר.

ואילו בעולמות התחתונים – החיות האלקית מוסתרת יותר. וזהו ענין השתלשלות העולמות וירידתם ממדרגה למדרגה, – כלומר, ההשתלשלות והירידה המדרוגת של העולמות, מעולם לעולם, מתבטאת במדת ההסתרה שלהם, על ידי רבוי הלבושים המסתירים האור ותחיות שפמנו יתברך, – ככל שרבים הלבושים וההסתרה גדלה – כך גדלה הירידה, עד

שנברא עולם הנה הנשמי ותקמרי ממש, – העולם הזה הוא "גשמי" – שלכן לא נראית בו כלל האמת שהחיות האלקית מחיה כל דבר, ונוסף לכך הוא גם "חומרי", שלכן נראה גם השקר כאמת, והוא – העולם הזה, התחתון במדרגה, – בין כל העולמות, שאין תחתון למטה ממנו, בענין הסתר אורו ויתברך וחשך כפול ומכפל, – אין עולם שבו האור כל כך מוסתר כמו שהוא בעולם הזה, עד שהוא – עולם הזה, מלא קלפות וסמרא אחרא, שתן נגד ה' ממש, לומר: "אני ואפסי עוד". – הקליפות אומרות על עצמן שהן הן המציאות הבלעדית ומלבדן – אפס. מכל האמור מובן, שהמשמעות של "בתחתונים", היא – העולם הזה, בהיותו התחתון ביותר במדרגה. מעתה, כיוון שקיימת השתלשלות אחת של עולמות עליונים ותחתונים, יש מקום לדון, אלו מהם הם עיקר ותכלית ההשתלשלות: העולמות העליונים שבהם ישנו גילוי אלקות, ואילו העולמות התחתונים באים רק כדי להבליט את מעלת העליונים, כי כשקיים חושך והעלם, ניכרת אז מעלת האור והגילוי, או שהתכלית היא בעולמות התחתונים בהם אלקות בהעלם (אלא, שכדי שיווצרו עולמות תחתונים, היה צריך להיות סדר ההשתלשלות, והיבראותם המוקדמת של העולמות העליונים), אך כיוון שאין שום תכלית בהעלמת האור האלקי – הרי הכוונה היא להפוך את החושך וההעלם לאור וגילוי. – וזהו תוכן מאמר חכמינו ז"ל ש"נתאוה הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים": שהתכלית

במעלה ובמדרגה. העליונות והנחיתות מתבטאות בכך שבעולמות העליונים ישנו גילוי אלקות, אלקות היא שם בהתגלות; ואילו בעולמות התחתונים האלקות מוסתרת ונעלמת. ובהתאם לכך – עולמנו אנו, העולם הזה, הוא

התחתון ביותר, מפני שבו האלקות מוסתרת ונעלמת יותר מאשר בכל שאר העולמות. וְהַנְּהָ, לֹא שָׁךְ לְפָנָיו וְיִתְבַּרְךְ בְּחִינַת מַעְלָה וּמִטָּה, – עליון ותחתון במדרגה, כִּי הוּא וְיִתְבַּרְךְ מְמַלֵּא כָּל עֲלָמִין בְּשׂוּהוּ. – הוא נמצא בעולמות התחתונים באותה מדה כמו שהוא נמצא בעולמות העליונים, ולכן, אין הבדל לגביו בין העולמות העליונים והעולמות התחתונים, אֲלָא בְּאֹרֶה הָעֵינָן, – מה

שחכמינו ז"ל אומרים, שהקב"ה נתאוה להיות לו "דירה בתחתונים", שאין הכוונה לתחתונים לגביו יתברך, אלא, כפי שיסביר, שלגבי העולמות עצמם הם נקראים "תחתונים", כִּי קָדַם שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם – כלומר, כל העולמות, הָיָה הוּא לְבָדוֹ וְיִתְבַּרְךְ יְחִיד וּמְיֻחָד, וּמְמַלֵּא כָּל הַמְּקוֹם הַזֶּה שֶׁנִּבְרָא בּוֹ הָעוֹלָם, – כל שיכול היה להיחשב כמקום וכאפשרות לבריאת העולמות – היה ממולא באור אין-סוף; וְגַם עֲתָה – לאחר בריאת העולמות, כִּן הוּא לְפָנָיו וְיִתְבַּרְךְ. – כלומר: לגבי הקב"ה אין הבדל בין לפני הבריאה לבין לאחר הבריאה; הבריאה כולה לא יצרה שום שינוי בו יתברך ובייחודו המוחלט. רַק שֶׁהִשְׁנִי הוּא אֶל הַמְּקַבְּלִים חִיּוּתוֹ וְאֹרֹ וְיִתְבַּרְךְ, – לגבם נתהווה שינוי: לפני הבריאה לא היו בנמצא "מקבלים" לקבל את החיות והאור, ואילו לאחר הבריאה – ישנם "מקבלים", שְׁמֻקְבָּלִים – את החיות והאור ממנו יתברך, עַל יְדֵי לְבוּשִׁים רַבִּים הַמְּכַסִּים וּמְסַתְּרִים אֹרֹ וְיִתְבַּרְךְ, – שכן, בלי אותם לבושים לא היו יכולים לקבל את החיות והאור והיו מתבטלים במציאות לגמרי. כְּרַבְתִּיב: – כמו שכתוב: "כִּי לֹא יִרְאֵנִי הָאָדָם וְחָי", – ולא רק האדם, שהוא בעל גוף גשמי, אלא גם הנבראים הרוחניים, כמלאכים, אינם יכולים לקבל את האור והחיות האלקית בלי לבושים המסתירים; וְכִדְפָרְשׁוֹ רַז"ל³ שֶׁאֵפְלוּ מְלֹאכִים הַנִּקְרָאִים "חִיּוֹת" – הקודש, אֵין רֹאִין בּוֹ. – אלקות, אלא על ידי לבושים המסתירים ומאפשרים שיוכלו לקבל. הרי, שכל

ליקוטי אמרים

לפניו ית' בחי' מעלה ומטה כי הוא ית' ממלא כל עלמין בשוה. אלא ביאור הענין כי קודם שנברא העולם היה הוא לבדו ית' יחיד ומויוחד וממלא כל המקום הזה שברא בו העולם וגם עתה כן הוא לפניו ית' רק שהשינוי הוא אל המקבלים חיותו ואורו ית' שמקבלים ע"י לבושים רבים המכסים ומסתירים אורו ית' כדכתיב כי לא יראני האדם וחי וכדפי' רז"ל שאפי' מלאכים הנק' חיות אין רואין בו' וזהו ענין השתלשלות העולמות וירידתם ממדרגה למדרג' ע"י ריבוי הלבושי' המסתירים האור והחיות שממנו ית' עד שנברא עו"הו הגשמי והחומרי ממש והוא התחתון במדרגה שאין תחתון למטה ממנו בענין הסתר אורו ית' וחשך כפול ומכופל עד שהוא מלא קליפות וס"א שהן נגד ה' ממש לומ' אני ואפסי עוד. והנה תכלית השתלשלו' העולמו' וירידתם

2. שמות לג, כ. 3. ספרי סוף פ' בהעלותך. במדבר רבה סוף פ' נשא.

בְּעוֹלָמוֹת עֲלִיּוֹנִים, - מאשר הארת האור האלקי בעולמות העליונים, שְׁמַאִיר שֵׁם עֲלִיָּדֵי לְבוּשִׁים וְהַסְתַּר פְּנִים, - שגם בעולמות העליונים ההארה היא על ידי לבושים, שפנימיות האור מסתרת, הַמְסַתְרִים וּמַעְלִימִים -

היא שבכל העולמות התחתונים, בהם שורר חושך והעלם - יומשך אור וגילוי במדה מרובה יותר מאשר בעולמות העליונים, עד כדי שיוכלו להיות ל"דירה" לו יתברך - כפי שיוסבר להלן.

ליקוטי אמרים

הלבושים והסתר הפנים מעלימים ומסתירים על אור אֵינְסוֹף פְּרוֹךְ הוא שְׁלֵא יִבְטְלוּ - העולמות, בְּמַצִּיאוֹת. - שכן, אם האור היה מאיר בלי לבושים, היו העולמות בטלים במציאות. נמצא שבעולמות העליונים אין אור אֵינְסוֹף מאיר כמו שהוא; ואילו בעולם הזה, יאיר האור כמו שהוא בלי לבושים באמצעות הכנעת הסטרא-אחרא, כאמור. ברם, הדבר טעון

ממדרגה למדרגה אינו בשביל עולמות העליוני' הואיל ולהם ירידה מאור פניו ית' אלא התכלית הוא עו"הו התחתון שכך עלה ברצונו ית' להיות נחת רוח לפניו ית' כד אתכפיא ס"א ואתהפך חשוכא לנהורא שיאיר אור ה' אין סוף ב"ה במקום החשך והס"א של כל עו"הו כולו ביתר שאת ויתר עז ויתרון אור מן החשך מהארתו בעולמות עליונים שמאיר שם ע"י לבושים והסתר פנים המסתירים ומעלימים אור א"ס ב"ה שלא יבטלו במציאות. ולזה נתן הקב"ה לישראל את התורה שנקר' עוז וכה וכמארו"ל שהקב"ה נותן כח בצדיקים לקבל שכרם לעתיד לבא שלא יבטלו במציאות ממש באור ה' הנגלה לעתיד בלי שום לבוש כדכתיב ולא יכנף עוד מוריד [פי' שלא יתכסה ממך בכנף ולבוש] והיו עניןך רואות את מוריד וכתוב כי

וְהָיָה, תְּכַלִּית הַשְּׁתַלְשֻׁלוֹת הָעוֹלָמוֹת וְיִרְדָּתָם מִמְדְרָגָה לְמִדְרָגָה - אֵינּוּ בְּשִׁבְלֵי עוֹלָמוֹת הָעֲלִיּוֹנִים, - בהם ישנו גילוי אלקות, הוֹאִיל וְלָהֶם - לעולמות העליונים מהווה הדבר יְרִידָה מְאֹד פְּנֵי יְתַבְרָךְ, - שכן, בהיותם "עולם", מלשון העלם, אין האלקות בהתגלות גמורה בהם, אלא על ידי אלו לבושים, והרי זו ירידה לגבי מה שהיה לפני בריאת עולמות אלה, שאז היתה אלקות

הסברה: מאחר שגם העולמות הרוחניים והעליונים יותר אינם יכולים לקבל את האור רק על ידי לבושים, כיצד, איפוא, יוכלו לקבל את האור בעולם הזה בלי לבושים? - את זה מסביר רבנו הזקן בהמשך הדברים, שלשם כך נתן הקב"ה את התורה, הנותנת כוח לקבל את אור אֵינְסוֹף כמו שהוא, ועם זאת לא להיות בטלים במציאות:

וְלֹא - ולכן, נָתַן הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא לְיִשְׂרָאֵל אֶת הַתּוֹרָה, שְׁנִקְרָאתָ עֵז וְכֹחַ, - והיא הנותנת כוח לקבל את גילוי אור אֵינְסוֹף בלי לבושים, וּבְמַאֲמַר רַבְנֵי ל' שְׁתַּקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא נֹתֵן כֹּחַ בְּצַדִּיקִים לְקַבֵּל שְׂכָרָם לְעֵתִיד לְבָא, - ולשם מה, ומהו פעולתו של כוח זה? - כדי שְׁלֵא יִבְטְלוּ בְּמַצִּיאוֹת מִמֶּשׁ פְּאֹר ה', הַנִּגְלָה לְעֵתִיד בְּלִי שׁוּם לְבוּשׁ, פְּרֹשׁ, שְׁלֵא יִתְכַסֶּה מִמֶּךָ בְּכַנְף וּלְבוּשׁ], - שהקב"ה לא "יתכסה" עוד. שכן, ישנו פירוש המפרש את כוונת הפסוק על אי-עצירת גשמים, ולכן מפסיק

בהתגלות גמורה - ולכן אי אפשר לומר שהתכלית היא בגילוי האלקות שבעולמות העליונים, מאחר שגילוי זה הוא העלם וירידה לגבי מה שהיה קודם, והתכלית היא הרי בגילוי האור ולא בהעלם ובירידת האור, אֶלָּא הַתְּכַלִּית הוּא עוֹלָם הַזֶּה הַתְּחַתּוֹן, - וכל העולמות העליונים נבראו במגמה, שהאור האלקי ירד בהשתלשלות ממדרגה עליונה לתחתונה ממנה, עד להיווצרות עולם של חושך והעלם - עולם הזה - ודוק העולם הזה הוא התכלית, מפני שְׂכָרָךְ עָלֶה בְּרָצוֹנִי יְתַבְרָךְ, לְהִיּוֹת נַחַת רוּחַ לְפָנָיו יְתַבְרָךְ, כִּד אֶתְכַפֵּיא סְמָרָא אַחְרָא - כשהסטרא-אחרא נכפפת ונכנעת לקדושה, וְאֶתְהַפֵּךְ חֲשׂוּכָא לְנְהוּרָא, - וחושך הקליפות נהפך לאור של קדושה, שְׁיֵאִיר אֹר ה' אֵינְסוֹף פְּרוֹךְ-הוּא בְּמָקוֹם הַחֲשֵׁךְ וְהַסְתַּרְא־אֶחְרָא שֶׁל כָּל עוֹלָם הוּא כְּלוּ, בֵּיתָר שְׂאת וְיִתֵּר עֵז - ביתר עליונות וביתר חזק, וְיִתְרוֹן אֹר מִן הַחֲשֵׁךְ, - כשהחושך עצמו נהפך לאור, באה מזה מעלה נוספת באור. כלומר: האור מאיר בעולם הזה ביתר תוקף, מִהָאֲרָתוֹ

4. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אולי הכוונה לתרץ בזה קשיא הידועה: דאין לברוא דבר גדול ונעלה אך ורק בשביל דבר קטן ממנו. ולזה מבאר דעהו"ז (ע"י העבודה, דרך בעולם מלא קליפות אפשרית היא) נעשה ביתר שאת כו". כ"ק אדמו"ר שליט"א מעיר בהערתו זו, כפי הנראה מאריכות לשונו של רבנו הזקן, שאינו מסתפק בסיום (שהעולם הזה הוא ה"תכלית". מפני שכך "עלה ברצונו יתברך להיות לו נחת רוח כד אתכפיא...") ורבנו הזקן מוסיף, שאור אֵינְסוֹף ברוך-הוא יאיר במקום החושך של העולם הזה ביתר שאת ויתר עז מהארתו בעולמות עליונים - אומר על כך כ"ק אדמו"ר שליט"א, שכוננת רבנו הזקן לתרץ את הקושיא הידועה: כיצד יכולים לומר שהעולמות העליונים, בהם מאיר כל כך הרבה אור אֵינְסוֹף ברוך-הוא, הם בשביל התכלית של העולם הזה בו מאיר אור אֵינְסוֹף ברוך-הוא, בהעלם? הרי, לא בוראים "דבר גדול בשביל דבר קטן"? לכן מסביר רבנו הזקן, שהעולם הזה (על ידי העבודה של "אתהפכא", האפשרית רק בעולם הזה המלא קליפות) יתעלה במדה כזו, שבו יאיר אור אֵינְסוֹף ברוך-הוא ביתר שאת ויתר עז מאשר בעולמות העליונים כו". 5. סנהדרין ק, ב. 6. ישעי' ל, כ.

הרי רק לעתיד-לבוא, ואילו כעת האור הוא בהעלם – על כך אומר רבנו הזקן להלן, שימות המשיח וזמן תחיית המתים הוא, אכן, כל התכלית והשלימות של בריאת העולם הזה: וְגֵדַע, שְׁיִמּוֹת הַמְּשִׁיחַ, וּבְפֶרֶט כְּשִׁיחֵי הַמַּתִּים, הֵם תְּכֵלִית וְשְׁלֵמֹת

בְּרִיאַת עוֹלָם הַזֶּה, שְׁלֵכְךָ נִבְרָא מִתְחִלָּתוֹ.

– שיהיה כמו בימות המשיח ותחיית המתים.

* הנהגה (וְקַבְּלַת שְׂכָר – עבור העבודה שבעולם הזה, עֲקָרוֹ בְּאֵלֶּה

הַשְּׁבִיעִי, – שכן, לכאורה ימות המשיח ותחיית המתים הם הזמן

של קבלת שכר, ולא הזמן כשהעולם הוא כך מצד תכלית בריאתו – לכן מעיר רבנו הזקן, שעיקר קבלת השכר הוא

באלף השביעי, ועד אז נוצרת בעיקר בעולם התכלית והשלימות של בריאתו, כְּמוֹ שְׂכָרְךָ בְּלִקְוֵי תוֹרַת

מִהָאָר"י ו"ל):

רבנו הזקן באמצע הפסוק ומפרשו כפירוש רש"י, שהקב"ה לא יססה את עצמו בכנף ובלבוש – ולאחר מכן הוא ממשיך בסיום הפסוק: וְהָיוּ עֵינֶיךָ רְאוּת אֶת מוֹרֶיךָ, – את הקב"ה; וּבְתִיב: "כִּי עֵין כְּעֵין יֵרָאוּ וְגו'", – העין שלמטה תראה את העין שלמעלה, כלומר: יראו בפועל את ההתגלות של אור הוי'; וּבְתִיב: "לֹא יִהְיֶה לְךָ עוֹד הַשֶּׁמֶשׁ לְאוֹר יוֹמָם וְגו', כִּי ה' יִהְיֶה לְךָ לְאוֹר עוֹלָם וְגו'". – את אור ה' שיאיר לעתיד-לבוא בלי שום לבוש, יוכלו לקבל על ידי התורה שלומדים

עתה. ורבנו הזקן מסיים את מה שאמר קודם: שתכלית כל העולמות היא העולם הזה, במקום החושך והקליפות דוקא. שעל ידי עבודה נשברת הסטרא-אחרא והחושך נהפך לאור. ועל-ידי-זה יאיר בעולם הזה, אור גדול בהרבה מאשר בעולמות העליונים. ברם, גילוי אור כזה בעולם הזה, יאיר

עֵין כְּעֵין יֵרָאוּ וְגו' וכתוב לא יהיה לך עוד השמש לאור יומם וְגו' כי ה' יהיה לך לאור עולם וְגו'. ונודע שימות המשיח ובפרט כשיחיו המתים הם תכלית ושליומות בריאות עולם הזה שלכך נברא מתחילתו*

וגם כבר היה לעולמים מעין זה בשעת מתן תורה כדכתי' אתה הראת לדעת כי ה' הוא האלהים אין

עין בעין יראו וְגו' וכתוב לא יהיה לך עוד השמש לאור יומם וְגו' כי ה' יהיה לך לאור עולם וְגו'. ונודע שימות המשיח ובפרט כשיחיו המתים הם תכלית ושליומות בריאות עולם הזה שלכך נברא מתחילתו*

וגם כבר היה לעולמים מעין זה בשעת מתן תורה כדכתי' אתה הראת לדעת כי ה' הוא האלהים אין

עין בעין יראו וְגו' וכתוב לא יהיה לך עוד השמש לאור יומם וְגו' כי ה' יהיה לך לאור עולם וְגו'. ונודע שימות המשיח ובפרט כשיחיו המתים הם תכלית ושליומות בריאות עולם הזה שלכך נברא מתחילתו*

וגם כבר היה לעולמים מעין זה בשעת מתן תורה כדכתי' אתה הראת לדעת כי ה' הוא האלהים אין

ליקוטי אמרים

עין בעין יראו וְגו' וכתוב לא יהיה לך עוד השמש לאור יומם וְגו' כי ה' יהיה לך לאור עולם וְגו'. ונודע שימות המשיח ובפרט כשיחיו המתים הם תכלית ושליומות בריאות עולם הזה שלכך נברא מתחילתו*

וגם כבר היה לעולמים מעין זה בשעת מתן תורה כדכתי' אתה הראת לדעת כי ה' הוא האלהים אין

עין בעין יראו וְגו' וכתוב לא יהיה לך עוד השמש לאור יומם וְגו' כי ה' יהיה לך לאור עולם וְגו'. ונודע שימות המשיח ובפרט כשיחיו המתים הם תכלית ושליומות בריאות עולם הזה שלכך נברא מתחילתו*

וגם כבר היה לעולמים מעין זה בשעת מתן תורה כדכתי' אתה הראת לדעת כי ה' הוא האלהים אין

עין בעין יראו וְגו' וכתוב לא יהיה לך עוד השמש לאור יומם וְגו' כי ה' יהיה לך לאור עולם וְגו'. ונודע שימות המשיח ובפרט כשיחיו המתים הם תכלית ושליומות בריאות עולם הזה שלכך נברא מתחילתו*

וגם כבר היה לעולמים מעין זה בשעת מתן תורה כדכתי' אתה הראת לדעת כי ה' הוא האלהים אין

הנהגה	שכר	עיקרו	באלף
(וקבלת	כמ"ש	בלקוטי	תורה
השביעי	מהאר"י ו"ל):		

~ שבת קודש כ"ב אדר ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' מו, וגם כבר ה'... עד עמ' 92, ארצך וְגו':

מִסְתַּכְּלִים לְמִזְרַח וְשׁוֹמְעֵין אֶת הַדְּבָר וְיוֹצֵא אֲנֹכִי כו', – ה' אלקיך, וְכֵן לְאַרְבַּע רוּחוֹת וְלִמְעַלָּה וְלִמְטָה, – מכל צד שאליו הסתכלו, נשמע משם הדבור "אנכי ה' אלקיך". וּבְדִפְרֵשׁ בְּתַקּוּנִים – וכמו שמפרש ב"תיקוני

זוהר": דְּלִית אֲתֵר דְּלֹא מְלִיל מִנִּיה עִמָּהוֹן כו'.

– שאין מקום ממנו לא דיבר – הקב"ה – אתם.

וְהִינֵנּוּ, – כך היה הדבר, מִפְּנֵי גְלוּי רְצוֹנוֹ

וְתִפְרָדַת בְּעֶשְׂרֵת הַדְּבָרוֹת, שֶׁהֵן בְּלָלוֹת הַתּוֹרָה, שְׁחִיא –

התורה, היא פְּנִימִית רְצוֹנוֹ וְתִפְרָדַת וְחֻקָּתוֹ,

וְאֵין שֵׁם הַסֵּתֵר פְּנִים בְּלָל, – ומשום כך היתה

התגלות אלקות בכל

וְגַם – לא זו בלבד שזה יהיה לעתיד, אלא כְּבָר הָיָה לְעוֹלָמִים מִעֵין זֶה, – מעין גילויי ימות המשיח ותחיית המתים, כבר היה בְּשַׁעַת מַתֵּן תּוֹרָה, כְּדָכְתִּיב: – כמו שכתוב²: "אֵתָּה הִרְאִיתָ לְדַעַת כִּי ה' הוּא הָאֱלֹהִים, אֵין עוֹד מַלְבְּדוֹ" –

"הִרְאִיתָ" מִמָּשׁ, בְּרִאִיָּה הוֹשִׁיִּיתָ, – כי,

כשאומרים "הראת" – הראת את עצמך, הרי הכוונה שראו אותו, וזוהי ראייה מוחשית,

כְּדָכְתִּיב: – כמו שכתוב³: "וְכָל הָעַם רֹאִים אֶת הַקּוֹלוֹת" –

"רואים את הנשמע", – את כל גילויי מתן תורה שקלטו – הם ראו

מִמָּשׁ; וּפְרָשׁוּ רַח"ל⁴:

עוד מלכדו הראת ממש בראיה חושיית כדכתיב וכל העם רואים את הקולות רואים את הנשמע ופי' רז"ל

מסתכלים למזרח ושומעים את הדבור ויצא אנכי כו'. וכן לארבע רוחות ולמעלה ולמטה וכדפי' בתיקונים דלית אתר דלא מליל מניה עמהון כו' והיינו מפני גילוי רצונו ית' בעשרת הדברות שהן כללות התורה שהיא פנימית רצונו ית' וחכמתו ואין שם הסתר פנים כלל

7. ישע"י נב, ח. 8. ישע"י ס, יט. 9. דברים ד, לה. 10. שמות כ, טו; במכילתא (מובא ברש"י) על הפסוק. 11. ראה שמות רבה ה, ט.

כשתתגלה "ימינו" של הקב"ה, **שְׂאֵז יוֹדֵכָּה גְּשְׁמֵיּוֹת הַגּוֹף וְהָעוֹלָם, וְיִזְכְּלוּ לְקַבֵּל גְּלוֹי אֹדֶר ה', שְׂיֵאִיר לְיִשְׂרָאֵל עַל־יְדֵי הַתּוֹרָה שְׁנִקְרְאת "עוֹז"**. – והיא הנותנת כוח לקבל את ההתגלות. ומיתרון ההארה לְיִשְׂרָאֵל – יְגִיחַ חֲשָׁד הָאֲמוֹת גַּם בְּךָ, כְּדַכְתִּיב: –

שכתוב¹⁵: **"וְהִלְכוּ גוֹיִם לְאוֹרְךָ וְגוֹיִם, – שֶׁל יִשְׂרָאֵל; וְכַתִּיב¹⁶: –** אומות העולם יאמרו לבני ישראל: **"בֵּית יַעֲקֹב לָכוּ וְנִלְכָּה בְּאוֹר ה', וְכַתִּיב¹⁷: "וְנִגְלָה כְבוֹד ה', וְרָאוּ כָּל בָּשָׂר יַחְדָּו וְגוֹיִם, – "כל בשר" – כל אדם, גם של אומות העולם; וְכַתִּיב¹⁸: "לְבֹאֵ בְּנִקְרַת הַצְּרוּרִים וּבְסַעֲפֵי הַסְּלָעִים מִפְּנֵי פֶחַד ה' וְהָדָר גָּאוֹנוֹ וְגוֹיִם, –** זה מוסב על

האומות, שיהיו אז חדורים ברוב פחד – שכן, על בני ישראל שיהיו אז מיוחדים ומאוחדים עם הקב"ה, לא מתאים לומר שהם ימהרו להתחבא בצורים וכו'. וּכְמוֹ שְׂאוֹמְרִים¹⁹: **"וְהוֹפֵעַ פֶּחַדֵּךְ גָּאוֹן עֹדֵךְ עַל כָּל יוֹשְׁבֵי תֵבֵל אֶרְצֶךָ וְגוֹיִם"**: – כל – גם אומות העולם. הרי, שתהיה אז התגלות אלקות בעולם גם בשאר העמים. בכך מתבטאת תכלית ושלמות העולם הזה, כפי שהעולם יהיה בימות המשיח ותחיית המתים.

העולם. **כְּמוֹ שְׂנֵאמַר¹²: "כִּי בְּאוֹר פְּנִיךָ נִתְּתָה לָנוּ תּוֹרַת חַיִּים"**. – הרי שתורה באה מ"אור פניך" – האור הפנימי של אלקות. וְלָכֵן – מפני שהיתה התגלות אלקות, הָיוּ – בני ישראל בשעת מתן תורה, **כְּמַלִּים בְּמַצִּיאוֹת מִמֶּשֶׁה, בְּמֵאמַר ר'וֹ¹³: שְׁעַל כָּל דְּבוּר פְּרָחָה נִשְׁמַתָּן כּו', –** כלתה ונתבטלו

במציאות, **אֲלָא שְׁהַחְיִירָה הַקְּדוּשָׁה בְּרוּךְ הוּא לָהֶן –** את הנשמה, **כְּמַל שְׁעַתִּיד לְהַחְיִיתָ בּוֹ אֶת הַמַּתִּים, וְהוּא מַל תּוֹרָה –** שכן, בתורה ישנן בחינת "מטר" ובחינת "טל", **שְׁנִקְרְא "עוֹז"**, – החוזק והכוח לקבלת ההתגלות האלקית ושלא להתבטל במציאות, כפי שנזכר לעיל בקשר לצדיקים

לעתיד-לבוא. **בְּמֵאמַר ר'וֹ¹⁴: "כָּל הָעוֹסֵק בְּתוֹרָה – מַל תּוֹרָה מִחַיָּהוּ כּו'."** – הרי, שהכוח להחיות, בא מבחינת "טל" שבתורה. ובאותו טל החזיר הקב"ה את הנשמות לישראל בשעת מתן תורה – בלי ענינה של תחיית המתים – שלא יתבטלו במציאות לנוכח גילוי האור האלקי שהתגלה אז באופן של מעין ימות המשיח ולעתיד-לבוא. **רַק שְׂאֲחַר־כֵּךְ –** אחרי מתן תורה, **גָּרַם הַמָּטָא –** שחטאו ישראל, **וְנִתְגַּשְׁמוּ הֵם וְהָעוֹלָם, עַד עַתָּה קִץ הַיָּמִין, –**

ליקוטי אמרים

כמ"ש כי באור פניך נתת לנו תורת חיים ולכן היו בטלים במציאות ממש כמארו"ל שעל כל דיבור פרח נשמתן כו' אלא שהחזירה הקב"ה להן במל שעתידי להחיות בו את המתים והוא מל תורה שנקרא עווי כמארו"ל כל העוסק בתורה מל תורה מחייהו כו' רק שאח"כ גרם החטא ונתגשמו הם והעולם עד עת קץ הימין שאז יודרך גשמיית הגוף והעולם ויוכלו לקבל גילוי אור ה' שיאיר לישראל ע"י התורה שנקר' עווי ומיתרון ההארה לישראל יגיה חשך האומות גם כן כדכתיב והלכו גוים לאורך וגו' וכתיב בית יעקב לכו ונלכה באור ה' וכתיב ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר יחדיו וגו' וכתיב לבוא בנקרת הצורים ובסעיפי הסלעי' מפני פחד ה' והדר גאונו וגו' וכמ"ש והופע בהדר גאון עורך על כל יושבי תבל ארצך וגו':

12. בתפילה שמונה עשרה. 13. שבת פח, ב. 14. ראה שבת קיא, ב. 15. ישעי' ס, ג. 16. שם, ב, ה. 17. שם, מ, ה. 18. שם, ב, כא. 19. בנוסח התפילה של ראש השנה.

כאשר "יגעת" – שענין היגיעה הוא באופן של היפך הטבע, יותר מהכוחות הרגילים – אזי "ומצאת", כמו מציאה שאינה לפי ערך הטרחיה, והיינו, שההצלחה תהיה שלא לפי ערך היגיעה

משיחת חג הפורים, ה'תשכ"ז

לוח היום יום ...

ה'תש"ג	טז אדר א	יום ראשון	יום ראשון
		<p>שיעורים. חומש: כי תשא, פ' ראשונה עם פירש"י. תהלים: עט"פב. תניא: פרק ל. עוד . . . 76 כמ"ש במ"א.</p>	
		<p>רבנו הניחן אמר: בתרומת המשכן היו זהב וכסף ונחשת. ולא היה דבר המבריק זולת מראות הצובאות, שמהן נעשו הכיור וכנו. הכיור וכנו הם הבאים [בתורה] באחרונה בכל כלי המשכן, ותשמישו הוא בראש [=התחלת] כל עבודות המשכן, כי נעוץ תחלתו בסופו.</p>	

ה'תש"ג	טז אדר שני	יום שלישי	
		<p>שיעורים. חומש: צו, שלישי עם פירש"י. תהלים: עט"פב. תניא: ומאחר . . . מח הממוצעת ביניהן.</p>	
		<p>מעבודת בעל עסק: לעורר בעצמו האמונה ובטחון גמור בהון ומפרנס לכל כשר, כי הוא יתברך יתן לו פרנסתו ברוח, וצריך להיות בשמחה וטוב לבב באמת כאלו פרנסתו כבר מומנת לפניו.</p>	

ה'תש"ג	יז אדר א	יום שני	יום שני
		<p>שיעורים. חומש: כי תשא, שני עם פירש"י. תהלים: פג"פז. תניא: והנה באמת . . . 76 בתולדתו.</p>	
		<p>א סך יאהרען נאך פאר פעטערבורג (המאסר שם בשנת תקנ"ט), איז דער אלטער רבי אמאל ארויס צום עולם און האט געזאגט: אין גן-עדן דערהערט מען די טייערקייט פון עולם הזה. לא מיבעי מלאכי השרת, אפילו נאצלים הראשונים וואלטען אלץ אוועקגעגעבען פאר א אמן יהא שמי' רבא פון א אידען, אז ער זאגט בכל כחו כפירושו בכל כוונתו, היינו אז ער איז אינגאנצען אין דעם. דאס איז געווען דער גאנצער מאמר, און ער האט געפועלט אזא התלהבות והתלהטות בא די הערער, אז א גאנץ יאהר האט מען געזאגט איש"ר מיט א ברען.</p>	

תרגום

שנים רבות לפני פעטרבורג (שם היה המאסר בשנת תקנ"ט) יצא פעם רבנו הניחן אל הקהל ואמר: בגן-עדן חשים ביקרו של עולם הזה; לא רק מלאכי השרת, (אלא) גם נאצלים הראשונים – היו מותרים על הכל בעבור "אמן יהא שמייה רבא" של יהודי שאומר בכל כחו, כפירושו, בכל כוונתו – כלומר שכלו מנח בזה.
 זה היה כל המאמר. והוא פעל אצל שומעיו התלהבות והתלהטות כזו, שכל השנה אמרו "אמן יהא שמייה רבא" בלהט.

יום רביעי **יז אדר שני** **ה'תש"ג**

שיעורים. חומש: צו, רביעי עם פירש"י.
 תהלים: פג"פ.
 תניא: ונמצא כי . . . מח גידיה.

בְּאִמְרַת תְּהִלִּים (פז, ז) אוֹמְרִים "כָּל מַעֲיָנִי" – הַכֹּהֵן בְּקִמְץ. בְּסֵדֶר בְּרַכַּת הַמְּזוּן – הַכֹּהֵן בְּחוּלָם.

יום שלישי **יח אדר א** **ה'תש"ג**

שיעורים. חומש: כי תשא, שלישי עם פירש"י.
 תהלים: פח"פ.
 תניא: והנה באמת . . . 76 באריכות.

בְּבִרְכַּהּ מִצֵּין שְׁלֹשׁ, אִם שָׁתָה יַיִן וְאָכַל פְּרוֹת מוֹ' הַמַּיִנִּים, חוֹתֵם: וְעַל פְּרֵי הַגֶּפֶן וְעַל הַפְּרוֹת, בְּרוּךְ אַתָּה ה' עַל פְּרֵי הַגֶּפֶן וְהַפְּרוֹת (וְלֹא "וְעַל" הַפְּרוֹת).

יום חמישי **יח אדר שני** **ה'תש"ג**

שיעורים. חומש: צו, חמישי עם פירש"י.
 תהלים: פח"פ.
 תניא: כי כללות . . . מח יצירה עשיה.

אֲדַנִּי אָבִי זְקֵנִי מוֹרֵי וְרַבֵּי [מִהַר"ש] כּוֹתֵב בְּאַחַד מִמְּאַמְרָיו: צְרִיכִים לְלַמֵּד בְּכָל יוֹם תּוֹרָה שֶׁבְּכֹתֵב עִם פְּרוּשׁ רַש"י, שֶׁזֶהוּ תְּרוּמוֹת מְדַרְשֵׁי רַו"ל... וּלְכָל הַפְּחוֹת צְרִיף כָּל אֶחָד לְלַמֵּד מִסְּכַת גְּמָרָא בְּשָׁנָה.

יום רביעי **יט אדר א** **ה'תש"ג**

שיעורים. חומש: כי תשא, רביעי עם פירש"י.
 תהלים: צ"צ.
 תניא: וכל שלא . . . לט הצדקה וכה"ג.

הַחֲסִידִים, אֶפְלוּ הַבֵּינּוֹנִים, הָיוּ בְּקִיָּאִים בְּתַנ"ךְ [=תּוֹרָה נְבִיאִים וְכְתוּבִים]. וּמִנְהַג מְסֻדָּר הָיָה אֲצֵלָם, אֲשֶׁר אַחַר לְמוֹד שְׁעוֹר מְשֻׁנִּיּוֹת שְׁאַחֲרֵי תְּפִלַּת שַׁחֲרִית, בְּשַׁעַת קְפִילַת הַטְּלִית וְתַפְלִין הָיוּ אוֹמְרִים שְׁעוֹר תַּנ"ךְ, בְּאִפְנֵי אֲשֶׁר בְּמִשְׁךְ שְׁלֹשָׁה חֲדָשִׁים הָיוּ גּוֹמְרִים אֶת הַתַּנ"ךְ.

יום ששי **יט אדר שני** **ה'תש"ג**

שיעורים. חומש: צו, ששי עם פירש"י.
 תהלים: צ"צ.
 תניא: וכל ניצוץ . . . 96 ניצוצין כו'.

ר' משה מייזליש סיפר: דער רבי (רבינו הזקן) האָט אונז געלערענט, אז דער אלף פון חסידות איז, אויסצוניצען די טבעיות אין עבודה. און ראשית העבודה זאל זיין אויסצוניצען די טבע הכחות, ווי למשל די טבע פון מוח שליט על הלב.

יום שלישי

יום רביעי

תרגום

ר' משה מייזליש ספר: הרבי (רבנו הזקן) למד אותנו, ש'אלף' של חסידות הוא, לנצל את הטבעיות ב'עבודה'; וראשית העבודה תהיה לנצל את טבע הכחות, כמו למשל את הטבע של מח שליט על הלב.

יום חמישי

יום חמישי

כ אדר א

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: כי תשא, חמישי עם פירש"י.

תהלים: צורקג.

תניא: ואפילו בבחי' . . . לט ושנה כו'.

ניט עבודה איז אז עבודה זאל זיין באמת, נאך אמת אליין איז אן עבודה, אז די נעגעל זיינען אמת. וואס ווערסטו נתפעל? מדת האמת ראה (סנהדרין קיא. א) ונפל על פניו.

תרגום

אין משמעותה של 'עבודה', ש'עבודה' תהיה באמת, אלא האמת עצמה היא עבודה, שהצפרנים הן חדרות באמת. מה אתה מתפעל? מדת האמת ראה (סנהדרין קיא, א) ונפל על פניו.

שבת

כ אדר שני, פרשת פרה

ה'תש"ג

הפטורה: ויהי דבר ה' גו' - דברתי וצשיתי אומרים אב הרחמים.

שיעורים. חומש: צו, שביעי עם פירש"י.

תהלים: צורקג.

תניא: ובוה יובן . . . (פרק כג).

רבנו הזקן ספר: מהתורות שאמר מורי (הרב המגיד) לפני ביחידות, היתה תורה על הפסוק "אש תמיד תוקד על המזבח, לא תכבה", דהגם שהאש יורד מלמעלה באתערותא דלעלא, מצוה להביא [=להדליק האש] מן ההדיוט, כי באתערותא דלתתא אתערותא דלעלא, כי רוח אייתי רוח ואמשיך רוח, רוח מלמטה אייתי רוח מלעלא, ואמשיך רוח מלעלא ולעלא. ומצות עשה להבעיר אש על המזבח, מזבח הוא "אדם כי יקריב מכם", וההקרה עצמה אינה מספקת, וצריכים להבעיר אש על הקרבן אשר מכם, ואש זה לא תכבה, שהיא מכבה את ה"לא".

את התורה הזאת אמר מורי לפני עשר פעמים - כדי לחקקה בעשר כחות נפשי - ויאמר לי: אתה, תלמידי, הנך נצרך לה' אש תמיד", לפי שעליך הטל לכבות "לא" (של המנגדים) גדול. אתה תכבה את ה"לא", והשם יתברך יהפך את ה"לא" להן.

יום
שישי

יום ששי

כא אדר א

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: כי תשא, ששי עם פירש"י.
תהלים: קד־קה.
תניא: אבל באמת . . . בשגות.

שם "חסיד" הוא שם קדום הנמצא בדרושי רז"ל גם על אדם הראשון (עירובין יח, ב), והוא תאר השלמות וההפלקה, אם בשכל או במדות או בשניהם יחדו. אמנם בתורת חסידות חב"ד תאר "חסיד" הוא מי שמכיר מהותו העצמי ומעמדו בידיעת התורה ולמודה ומצבו בקיום המצות. יודע הוא מה שחסר לו, ונותן לב ודואג למלאת את החסר, ומרבה במשמעת בדרך קבלת על.

יום ראשון

כא אדר שני

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: שמיני, פרשה ראשונה עם פירש"י.
תהלים: קד־קה.
תניא: פרק לח. והנה . . . נ אברי הגוף.

ה"צמח צדק" אמר בסיום ספור הנ"ל (כ אדר שני) : זקני - רבנו הזקן - הוא משה רבנו דתורת חסידות חב"ד. במשה אמרו רז"ל שהתורה נתנה לו, אלא שנהג בה טוב עין. "איש תמיד" האלקי הנוגע לתורת חסידות חב"ד - נתן הרב המגיד לזקני, וזקני נהג בה טוב עין ויתנה לכל העוסקים בתורת החסידות. ברור לי, אשר כל הלומד עם חברו ומעורר בו את ה"איש תמיד" האלקי, הנה שָׁכְרוּ אֹתוֹ אֲשֶׁר זָכוּתוֹ זֶה "לא תכבה" לעד.

שבת
קודש

שבת

כב אדר א

ה'תש"ג

הפטורה: וישלח אחאב.

שיעורים. חומש: כי תשא, שביעי עם פירש"י.
תהלים: קר־קו.
תניא: פרק לא. והנה . . . משמחי לב.

אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב] כותב באחד ממאמריו: הא דסעודה שלישית היום לא גו', הינו שאין צריך פת, אבל צריך לטעם איזה דבר, ואמר רבי יוסי יהא חלקי מאוכלי ג' סעודות.
תורת רבנו הזקן בתחלת בואו לליאונא: "לעולם יהא אדם זהיר בתפלת המנחה". יתרון תפלת המנחה על התפלות דשחרית וערבית הוא בזה, שהיא באמצע היום, בשעה שבני אדם עסוקים וטרודים בעניניהם, ומפסיקים לתפלת המנחה. וזהו: לעולם עבודת האדם בעולם היא, שיהא אדם שכל המאיר ופועל במדות, זהיר ואיר, הינו התגברות הצורה על החמר, וזה נכר בענין תפלת המנחה.

יום שני

כב אדר שני

ה'תש"ג

סיעורים. חומש: שמיני, שני עם פירש"י.

תהלים: קריקו.

תניא: אך אעפ"כ . . . נ כל חי.

בְּרַכַּת כְּהֲנָנִים הוּא הַמְשַׁכֵּת הַמְזַחֵן, הַגִּבְהַת הַיְדִים הוּא הַעֲלָאת הַמְדוּת, וּמְבַרְכִים לְיִשְׂרָאֵל שֶׁהֵם בְּנֵי מַלְכִים – מַלְכוּת, הָרִי פְרָצוּף שָׁלֵם שֶׁל עֶשֶׂר סְפִירוֹת.

המשך ביאור למס' סנהדרין ליום רביעי עמ' א

40 בו חלונות ואי אפשר לראות את נגיעו, אין פותחין לו חלונות
 41 לראות את נגיעו, שנאמר (ויקרא יד לה) 'כנגע נראה לי בבית', ו'נראה'
 42 היינו שנראה מעצמו, ולא שיפתחו חלונות כדי לראות את נגיעו,
 43 ולכך הנגע טהור. שָׁמַע מִיָּה – אכן זהו סיוע לכלל שאמר רבי
 44 אלעזר.
 45 הגמרא מביאה לימוד נוסף לתחיית המתים מן התורה: אָמַר רַבִּי
 46 מְכַי, אָמַר רַבִּי יֵאֱשִׁיָהּ, מָאֵי דְכַתִּיב – מִהוּ הַדְּבַר שֶׁכָּתוּב (משלי ל
 47 טו) 'אַרְבַּע לֹא אָמְרוּ הוּן, שְׂאוֹל וְעוֹצֵר רַחֵם אֲרִיץ לֹא שִׁבְעָה מַיִם
 48 וְאֵשׁ לֹא אָמְרָה הוּן', כלומר, ארבע דברים לא אמרו יש לנו כבר
 49 הרבה ואיננו רוצים עוד, 'שאוּל' שהוא הקבר, אינו שבע ממתים
 50 שמכניסים לתוכו, ובית הרחם אינו שבע מבעילות, וכן הארץ
 51 אינה שבעה ממי הגשמים שיורדים בה, ואש הגיהנם לא תכבה
 52 ולא אמרה די להעניש הרשעים. וְכִי מָה עֲנֵן שְׂאוֹל אֲצֵל רַחֵם,
 53 ומדוע נסמכו שני דברים אלו זה לזה, אֲלֵא לֹמַר לָךְ, מָה רַחֵם
 54 מְכַנֵּים וּמוֹצִיאֵ – מכניס זרע ומוציא ולד, אֵף שְׂאוֹל מְכַנֵּים וּמוֹצִיאֵ
 55 – מכניס את המתים, ומוציאם שוב בתחיית המתים. מוסיף רבי
 56 יאשיה ואומר, וְהֵלֵא דְרָרִים קָל וְחֹזֵק, וְמָה רַחֵם שִׁמְכֵנִים בּו
 57 בְּחֵשָׁא, מוֹצִיאֵן מִמֶּנּוּ אֵת הוֹלֵד בְּקוֹלֵי קוֹלוֹת שֶׁל שְׂמַחָה, שְׂאוֹל,
 58 שִׁמְכֵנִים בּו אֵת הַמֵּת בְּקוֹלוֹת שֶׁל בְּכִי וּמְסוּפָד, אֵינוּ דִּין שְׂבַתְחִית
 59 הַמֵּתִים מוֹצִיאֵן מִמֶּנּוּ אֵת הַחַיִּים בְּקוֹלֵי קוֹלוֹת, שְׂנֵאמַר (ישעיה כו א)
 60 'וְהָיָה בַיּוֹם הַהוּא יִתְקַע בְּשׁוֹפָר גְּדוֹל'. מִכֵּן – מדרשה זו יש תשובה
 61 לְאוֹמְרֵין אֵין תְּחִיַּת הַמֵּתִים נִלְמַדַּת מִן הַתּוֹרָה, שהרי בפסוק זה
 62 נדרשת תחיית המתים.
 63 שתי פעמים עתידיים לחיות המתים. תחיה ראשונה תהיה לצדיקים
 64 בלבד בימות המשיח, ובה יודרך גופם מעט, ויהיו אוכלים ושותים
 65 ופרים ורבים בקדושה ובטהרה. ותחיה נוספת תהיה לעתיד לבא,
 66 שאז יקומו כולם לתחיה, וגם הצדיקים יזדככו תכלית הזיכור עד
 67 שיהיה הגוף רוחני כמו הנפש. הגמרא מבארת מה יהיה עם
 68 הצדיקים שיקומו בתחיה הראשונה בימות המשיח:
 69 תָּנַם רַבִּי אֱלִיהוּ, צְדִיקִים שֶׁעָתִיד תְּקַדּוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהַחְיֵתָן כְּשִׁיבוּ
 70 הַמְּשִׁיחַ, שְׂבֵאוֹתוֹ זְמַן יִקְוֶמוּ לְתַחִיהָ רַק הַצְּדִיקִים, אֵינֶן הוֹזְרִין
 71 לְעַפְרָן בּוֹזֵם שֶׁבִין סוּיִם יְמוֹת הַמְּשִׁיחַ לְבִין הָעוֹלָם הַבֵּא, אֲלֵא יִשְׂאֵר
 72 גּוֹפֵם קַיִם, וְלֹאֲחַר מִכֵּן בְּתַחִיהָ הַשְּׁנִיָּה יוֹדְכָךְ גּוֹפֵם לְגַמְרֵי וְהִיָּה
 73 רוּחָנִי כוֹל, שִׁנְאָמַר (ישעיה ד ט) 'וְהָיָה הַנְּשָׂאָר בְּצִיּוֹן וְהַנּוֹתָר בִּירוּשָׁלַיִם
 74 קְדוֹשׁ יִאָּמַר לוֹ כֹּל הַכְּתוּב לְחַיִּים בִּירוּשָׁלַיִם, וְכֵל הַכְּתוּב לְחַיִּים'
 75 הֵם הַצְּדִיקִים שֶׁנִּכְתְּבִים לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבֵּא, וְעַלֵּיהֶם נֹאמַר 'קְדוֹשׁ
 76 יֹאמַר לוֹ, וְיֵשׁ לְדְרוּשׁ, מָה קְדוֹשׁ – הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְעוֹלָם קַיִם,
 77 אֵף הֵם – אוֹתֵם צְדִיקִים, לְעוֹלָם קַיִם וְלֹא יִחְזוּר לְעַפְרָם בְּמִיתָה
 78 הַשְּׁנִיָּה.

1 אינו רואה סימן ברכה לעולם, שְׂנֵאמַר (איוב כ בא) 'אין שריר לאכול
 2 על כן לא יחיל טובו' – אין שארית ושירור למאכלו, על כן לא יצליח
 3 טובו ועשרו, לפי שצריך האדם לשייר ממאכליו, שנאמר (מלכים ב'
 4 ד ג) 'כי בה אמר ה' אכל והותר'.
 5 מקשה הגמרא: וְהָאֵמַר רַבִּי אֱלֵעָזָר, כֹּל הַמְּשִׁיר פְּתִיתִים עַל שְׁלֵחָנוּ,
 6 כְּאִילוּ עוֹבֵד עֲבוּדָה זָרָה, שֶׁכֵּן דְרָךְ עוֹבְדֵי עֲבוּדָה זָרָה לְהַנִּיחַ פֶּת
 7 לְכַבּוּדָה, שִׁנְאָמַר לְגַבִּי עוֹבְדֵי עֲבוּדָה זָרָה (ישעיה סה יא) 'הַעוֹרְרִים לְגַד
 8 שְׁלָחַן וְהַמְּמַלֵּים לְמַנֵּי מְמַסְךְ, שְׁהִיו עוֹרְכִים שוֹלְחַן בְּמֵאֵבֶל
 9 וּבְמִשְׁתֵּה לְכַבּוּד עֲבוּדָה זָרָה הַקְּרוּיָה גֵד', והיו ממלאים כוסות של
 10 יינות מבושמים לכבוד עבודה זרה הקרויה 'מני', וכיצד אמר רבי
 11 אלעזר שמי שאינו משייר פתיתים אינו רואה סימן ברכה לעולם,
 12 והרי הוא עצמו אומר שהדבר אסור. מִתְרַצַּת הַגְּמָרָא: לֹא מְשִׁיא,
 13 הָא זִדְחָה, מַה שְׂאֵמַר רַבִּי אֱלֵעָזָר שְׂאֵסוּר לְשִׁיר פְּתִיתִים, הֵינִי
 14 דְּאִיבָא שְׁלִימָה בְּהִידָה – כְּשִׁישׁ שְׁלִימָה יַחַד עִם הַפְּתִיתִים, כְּלוּמַר,
 15 שְׂאֵחַר שְׁסִיִּים לֹאכּוֹל מְבִיא פֶת שְׁלִימָה וּמְנַיְחָה יַחַד עִם הַפְּתִיתִים
 16 שְׁשִׁיר, שְׂדַבְרָה זֶה נִרְאָה כְּאִילוּ עוֹשֵׂה כֵן לֵשֶׁם עֲבוּדָה זָרָה, וְהָא –
 17 מַה שְׂאֵמַר שִׁישׁ לְהַנִּיחַ פְּתִיתִים, הֵינִי בֹאפוֹן דְּלִבָּא שְׁלִימָה בְּהִידָה
 18 – כְּשִׁאֵין שְׁלִימָה עִם הַפְּתִיתִים, אֲלֵא מְשִׁיר עַל הַשּׁוֹלְחַן מִהַפֶּת
 19 שֶׁכֵּל סְעוּדָתוֹ, שֶׁאֵם יִבּוּא עֲנִיִּים יוֹכֵל לְהֵאכִילֵם.
 20 וְאָמַר רַבִּי אֱלֵעָזָר, כֹּל הַמְּחַלֵּף בְּדַבּוּרֵי – מִשְׁנֵה אֵת קוֹלוֹ, כְּדִי שֶׁלֹּא
 21 יִכִּירוּהוּ, כְּאִילוּ עוֹבֵד עֲבוּדָה זָרָה, וְהִרְאִיָּה לְכָךְ, דְּכַתִּיב הַבָּא, לְגַבִּי
 22 יַעֲקֹב אֲבִינוּ שְׂאֵמְרָה לוֹ אִימֹו שִׁישְׁנָה אֵת קוֹלוֹ לְקוֹל אַחִיו עֲשִׂיו,
 23 וְאֵמַר לֵה יַעֲקֹב שְׁחוּשׁ הוּא לְעֵשׂוֹת הָךְ, 'אוֹלֵי יְמֵשֵׁנִי אֲבִי וְהִיָּיתִי
 24 כְּעֵינִי בְּתַעֲתוּעָה' (בראשית כו ב), וְכַתִּיב הַכֵּם, לְגַבִּי עֲבוּדָה זָרָה (יהויה
 25 י יד) 'הִבִּישׁ כֹּל צוֹרֵף מִפְּסֵל כִּי שִׁקֵּר נִסְבּוֹ וְלֹא רוּחַ בָּם, הִכָּל הַמָּה
 26 מַעֲשֵׂה תַעֲתוּעוּתִים' – יִתְבַּיֵּשׁ כֹּל צוֹרֵף מִהַפְּסֵל שֶׁהוּא עֲצֻמוֹ עֲשֵׂה,
 27 כְּשִׁירָאָה שֶׁהוּא שִׁקֵּר וְאֵין בּוֹ רוּחַ חַיִּים, וְאֵינוּ אֲלֵא דְבַר הַבֵּל
 28 וּמַעֲשֵׂה שֶׁל הַתּוֹעִים מְדַרְךְ הַשְּׂכָל. וְכִיּוֹן שֶׁלִּשׁוֹן 'תַּעֲתוּעָה' נֹאמַר
 29 בְּשִׁנְהֵם, יֵשׁ לְלַמּוּד שֶׁהַמְּחַלֵּף דִּבּוּרוֹ הוּא כְּעוֹבֵד עֲבוּדָה זָרָה.
 30 וְאָמַר רַבִּי אֱלֵעָזָר, כֹּל הַמְּסַתֵּף בְּעוֹרָה, קִשְׁתּוֹ נִנְעָרַת – כַּח קוּשֵׁי
 31 הָאֲבֵר שֶׁלֹּו נִנְעַר מִמֶּנּוּ, שְׂאֵינוּ יוֹכֵל לְהוֹלִיד, שִׁנְאָמַר (חבקוק ג ט) 'עָרִיָּה
 32 תַּעֲדוּר קִשְׁתְּךָ, כְּלוּמַר, הַחֲסַתְכֹּלוֹת בִּיעָרִיָּה, גּוֹרֵמַת שְׂתַעֲדוּר
 33 קִשְׁתְּךָ, שְׂגַבּוּרְתְךָ תִּנְעַר, הֵינִי שְׁתַּלְךָ וְתַתְּמַעַט.
 34 וְאָמַר רַבִּי אֱלֵעָזָר, לְעוֹלָם הֵינִי קָבֵל – תְּמִיד תְּהִיָּה עֲנִיו וּשְׁפֵל, וְקַיִם
 35 – וְעַל יְדֵי כֵךְ תִּתְקַיֵּם וְתַחִיָּה. מִסִּיעַת לוֹ הַגְּמָרָא, אָמַר רַבִּי זִרְאָה,
 36 אֵף אֲנִי נְמִי הֵינִיא – אֵף אֲנִי שְׁנִינוּ בְּמִשְׁנֵה דִין דּוּמָה, שֶׁשְׂפַלּוֹתוֹ שֶׁל
 37 הַדְּבַר מְצִילָה וּמְקַיֶּמַת אוֹתוֹ, וְכֵךְ שְׁנִינוּ (נגעים פ"ב מ"א), לְגַבִּי נִגְעִים
 38 הִנְרָאִים בְּבִית, שְׂצִיּוֹתָה הַתּוֹרָה שֶׁאֵם יְהִי נִגְעִים בְּצַבַּע מְסוּיִם
 39 הָרִי הַבֵּית טַמֵּא, וְצִרִיכִים לְנַתּוֹן אֵת הַבֵּית, בֵּית אֲפֵל – חֲשׂוֹךְ, שֶׁאֵין

הלכה יומית לעיון ברמב"ם

~ יום ראשון ט"ז אדר ~

'תמים תהיה עם ה' אלקיך' – במנין המצות?

לדעת הרמב"ן פירוש הציווי הוא "שנייחד לבבנו אליו לבדו יתברך ושנאמין שהוא לבדו עושה כל... וממנו לבדו נדרוש הבאות... כי הוא משנה מערכות הכוכבים והמזלות כרצונו". שכן, הפסוק "תמים תהיה עם ה' אלוקיך" בא בהמשך לאיסורים לחקור בעתידות בדרכי הגויים הדורשים בכוכבים ומזלות, כיון שהקב"ה יכול לשנות את מערכות הכוכבים והמזלות כרצונו.

ולפי זה, הציווי 'תמים תהיה' עוסק באמונה בה' בעניין מסוים (שביכולתו לשנות את מערכות הכוכבים והמזלות), ולכן מנה זאת הרמב"ן כמצוה פרטית.

אבל הרמב"ם מפרש את הפסוק 'תמים תהיה' כענין של שלימות הדעת, להיות שלם בשכלו ובדעתו עם ה'. והתורה קבעה את הציווי בפרשה זו של חקירת עתידות בדרכי הגויים כי כאן "הזהירה על כל אלו ההבלים" ולכן יש צורך להדגיש להיות תמים ושלם בדעת עם ה', אבל תוכן הציווי שייך לקיום כל המצוות. ומאחר שהיא מצוה כללית, לא מנאה הרמב"ם.

(לקוטי שיחות, כרך יד, עמ' 69)

הלכות עבודה זרה פרק יא, הלכה טז: וְדָבָרִים הָאֵלֹוּ בְּלֹוּ, דְבָרֵי שְׁקָר וְקֹב הֵזוּ; וְחֹן שֶׁהִטְעוּ בְּחֹן עֹבְדֵי עֲבֹדָה זָרָה הַפְּרָמוֹנִים לְגֹוֵי הָאֲרָצוֹת, כְּדִי שִׁינְהוּ אֲחֵרֵיהֶן. וְאִין רָאוּי לְיִשְׂרָאֵל, שֶׁהֵם חֲקָמִים מִחֲקָמֵיהֶם, לְהַמְשִׁךְ בְּהַכְּלִים הָאֵלֹו... בְּעָלֵי הַחֲכָמָה וְתַמִּימֵי הַדַּעַת, יִדְעוּ בְּרָאוּיֹת בְּרוּרוֹת - שֶׁכָּל אֱלֹו הַדְּבָרִים שֶׁאֲסָרָה תּוֹרָה, אֵינָם דְּבָרֵי חֲכָמָה, אֲלֵא תַחֵו וְהַכָּל שֶׁנִּמְשָׁכוּ בְּחֹן חֲסָדֵי הַדַּעַת, וְנִמְשָׁו כָּל דְּרָכֵי הָאֱמֻת בְּגִלְלוֹן. וּמִפְּנֵי זֶה אֲמָרָה תּוֹרָה, בְּשִׁהוּיָהָ עַל כָּל אֱלֹו הַהַכְּלִים: "תָּמִים תִּהְיֶה עִם ה' אֱלֹהֶיךָ".

הרמב"ן (בהשגותיו על הרמב"ם – מנין העשין הנוספים מ"ע ח) מנה את הציווי 'תמים תהיה עם ה' אלוקיך' במנין המצוות: "שנצטוונו להיות לבבנו תמים עמו יתברך והוא שנאמר תמים תהיה עם ה' אלהיך", אך בספר המצוות לרמב"ם לא נמנה במנין המצוות. ומבאר הרמב"ן שזהו מפני ש"תמים תהיה וגו'" הוא "צוואה כוללת המצוות וללכת בדרכי התורה, ולכן לא הביא בחשבוננו".

ובביאור מחלוקת הרמב"ם והרמב"ן יש לומר שהיא בהתאם לשיטתם בפירוש הפסוק:

~ יום שני י"ז אדר ~

האם צריך תשובה על עבירה בשוגג או באונס?

ואיך שייכות שתי הלשונות יחד? אלא שאמנם מדובר על חטא בשוגג ועליו להתוודות הן על עצם העבירה שנעשתה בשוגג והן על הזדון שכרוך בכך משום שלא בדק ודקדק כראוי (טללי תשובה עמ' 143).

אך לגבי העובר עבירה באונס כתב הרמב"ם בפירוש המשניות (סוף יומא) שאינו צריך תשובה או כפרה וכן משמע מדבריו כאן שהזכיר רק זדון או שגגה ולא הזכיר אונס.

אך בנוסח הווידי ביום הכיפורים אמרים: "על חטא שחטאנו לפניך באונס וברצון", ומוכח לכאורה שאף חטא באונס מחייב תשובה ווידוי!

ויש שביארו כי אין מזמנים לאדם משמים שיכשל באיסור באונס אלא-אם-כן חטא לפני כן בזדון, ונמצא שאף העבירה באונס אירעה באשמתו, ועל כך עליו להתוודות (פני אריה – מובא ב' לחשובת השנה' עמ' כ).

הלכות תשובה פרק א, הלכה א: כָּל הַמַּצְוֹת שֶׁבַּתּוֹרָה, בֵּין עֲשֶׂה בֵּין לֹא תַעֲשֶׂה - אִם עָבַר אָדָם עַל אַחַת מֵהֶן, בֵּין בְּזֶדֶן בֵּין בְּשִׁגְגָה - כִּשְׁעֲשֶׂה תְּשׁוּבָה וְיָשׁוּב מִחַטָּאוֹ, חַיֵּב לְהִתְוַדֹּת לִפְנֵי הָאֱלֹו בְּרוּרָהוּא, שֶׁנֶּאֱמָר: "אִישׁ אוֹ אִשָּׁה כִּי יַעֲשׂוּ... וְהִתְוַדּוּ אֶת חַטָּאתָם אֲשֶׁר עָשׂוּ", זֶה וְדוּ דְבָרִים. וְדוּי זֶה - מַצְוֹת עֲשֶׂה. אֵיכֵצֶד מִתּוֹדָה? אֹמַר: אֲנִי ה', חַטָּאתִי עָוִיתִי כִּשְׁעִיתִי לִפְנֵיךָ, וְעֲשִׂיתִי כִּךָ וְכָךָ.

הרמב"ם כותב כי צריך לעשות תשובה אפילו על חטא בשגגה. והטעם מבואר בדבריו בהלכות שגגות (פ"ה, ה"ו), כי אע"פ שלא ידע שהדבר אסור, יש לו אשמה שכן "היה לו לבדוק ולדקדק, ואילו בדק יפה יפה ודקדק בשאלות לא היה בא לידי שגגה, ולפי שלא טרח בדרישה ובחקירה צריך כפרה". ובכך ביארו דברי הרמב"ם שמתוודה בלשון "חטאתי עויתי פשעתי לפניך", והרי חטא הוא בשגגה ופשיעה במזיד,

אולם כאמור הרמב"ם כאן אינו מזכיר חיוב תשובה ויודוי באונס, ונראה כי מצד מצות התשובה אכן אין צורך להתוודות על חטא באונס, אלא שביום הכיפורים, מצד קדושת היום, חל חיוב נוסף של כפרה והיטהרות מטומאת החטא כנאמר "לפני ה' תטהרו", ובכלל זה אפילו חטא באונס (לתשובת השנה שם).

~ יום שלישי י"ח אדר ~

'בחירה חופשית' ומצות תשובה

התשובה הנכונה: תשובה לאמיתתה היא כאשר האדם מתעורר לשוב אל ה' מצד עצמו, ולא בגלל סיבה חיצונית, כדברי הרמב"ם (לעיל פ"ב ה"א): "א"י זו היא תשובה גמורה, זה שבא לידו דבר שעבר בו ואפשר בידו לעשותו ופרש ולא עשה מפני התשובה, לא מן תעלה ולא מפלוג כח". ולכן ביאר הרמב"ם את עניין הבחירה חופשית בהלכות תשובה, לרמז שתשובה אמיתית צריכה להיות בבחירתו החופשית ולא בגלל גורמים צדדיים (י"ראה' או 'כשלוך כח').

ולכן, לאחר שמאריך הרמב"ם אודות הבחירה החופשית (בפ"ק ה"ד) כותב: "הואיל ורשות כל אדם נתונה לו כמו שבארנו וישתדל אדם לעשות תשובה ולהתודות בפיו מתעטאי וקנענעו בפיו מתעטאי" (פ"ז ה"א). ובוה מדייק לומר שתשובה צריכה לבוא בהשתדלות של האדם וברצונו החופשי, ו"לנעור כפיו", כמו שמנערים אבק ולכלוך, שהניעור נעשה כאשר האדם מנער את עצמו, ולא שמישהו אחר מנער את האבק מעליו.

(לקוטי שיחות, כרך 2, עמ' 200)

הלכות תשובה פרק ה': רשות לכל אדם נתונה, אם רצה להטות עצמו לדרך טובה ולהיות צדיק הרשות בידו, ואם רצה להטות עצמו לדרך רעה ולהיות רשע הרשות בידו. בשלושת הפרקים הבאים הרמב"ם מבאר את ענינה של בחירה חופשית. ויש להבין: מה הקשר בין בחירה חופשית למצות התשובה?

בפשטות, השייכות של בחירה חופשית למצות התשובה, חזקה יותר משייכותה לשאר המצוות כי בשאר המצוות הקשר בין גוף מעשה המצוה לבחירה חופשית הוא רק בשני פרטים: א. ענין הציווי. ב. השכר והעונש על המצוות, כדברי הרמב"ם (בה"ד): "אלו האל הנה גוזר על האדם להיות צדיק או רשע... היאך הנה מצוה לנו על ידי הנביאים עשה כך ואל תעשה כך... ובאי זה דין ואיזה משפט נפרע מן הרשע או משלם שכר לצדיק". ואילו במצות התשובה, הבחירה חופשית שייכת לגוף המעשה של מצות התשובה, כי אם אין לאדם בחירה חופשית לא יחוש כל אשמה במעשיו ואין מקום לחרטה ותשובה על מעשיו הלא טובים. ובעומק יותר יש לומר שהרמב"ם רומז בזה לאופן עשיית

~ יום רביעי י"ט אדר ~

'טרם יקראו ואני אענה'

ידי קירוב זה "הוא אהוב ונחמד קרוב וידיד", ואילו בהלכה ז מדובר בדרגה נעלית יותר "אמש היה זה מובדל מה... והיום הוא מודבק בשכינה", היינו לא זו בלבד שנעשה קרוב לשכינה אלא אף מתדבק ומתאחד בה. ולכן מביא הרמב"ם מעלה זו, שבעל-תשובה 'צועק ונענה מיד', בהלכה השנייה (בדרגת התשובה בה הוא 'מודבק בשכינה'):

כל עוד אין אחדות ודביקות בין האדם לקב"ה, הרי אף שהוא 'קרוב' אליו ותפילתו מתקבלת, יכולה עדיין להיות שהיית זמן בין ה'צעקה' ל'מענה', אך כשהוא 'מודבק בשכינה' הרי הוא נענה מיד ללא שיהוי כלל. ושתי דרגות אלו בענין התשובה, הן שתי בחינות

הלכות תשובה פרק ז, הלכה ז: כמה מעלה מעלת התשובה, אמש היה זה מובדל מה' אלהי ישראל... והיום הוא מדבק בשכינה... צועק ונענה מיד.

בהלכה הקודמת (ה"ה) כתב הרמב"ם "התשובה מקרבת את הרחוקים. אמש היה זה שנוי לפני המקום משוקץ ומרוחק ותועבה, והיום הוא אהוב ונחמד קרוב וידיד". ולכאורה, הסיבה לכך שבעל תשובה 'צועק ונענה מיד' היא בגלל היותו 'אהוב ונחמד קרוב וידיד' לקב"ה, ומדוע לא הביא זאת הרמב"ם שם אלא כענין בפני עצמו ובהלכה נפרדת? והביאור:

הרמב"ם מפרט כאן שתי דרגות במעלת התשובה: בהלכה ו כותב: "גדולה תשובה שמקרבת את האדם לשכינה", ועל

ואילו הדרגה השנייה שעל ידה הוא 'מודבק בשכינה' ישנה רק בבעל תשובה ופועלת גם ש'זדונות נעשין לו כזכות', ומצד מעלה זו - "מעלתן גדולה ממעלת אלו שלא חטאו מעולם".

(לקוטי שיחות, כרך כ עמ' 92)

במדריגת 'תשובה מאהבה' שפירט הרמב"ם בהלכה ד: הדרגה הראשונה, שהיא התשובה 'שמקרכת את האדם לשכינה' ודרכה 'אהוב ונחמד הוא לפני הבורא כאילו לא חטא מעולם' - היא בבחינת צדיק "שנעקר עוונו מתחילתו" (רש"י יומא פו, א).

~ יום חמישי כ' אדר ~

אהבת ה' ואהבת עולם הזה

מהותה האמיתית של האהבה היא לא רק ההנאה והעונג שהאדם מקבל מהדבר האהוב (שאו, יתכן שיקבל שתי הנאות שונות ומנוגדות), אלא גדר האהבה הוא הדביקות בדבר האהוב. דהיינו, שהאהוב נמשך ומתקרב אל האהוב ו'נדבק' בו בכל מציאותו, עד שבמשך הזמן האהוב נעשה דומה לאהוב בהליכותיו ובהשקפתו וכדומה. וכן הוא בנוגע לאהבת ה', שענינה הוא שהאדם 'נדבק' בה' יתברך ויוצא ממציותו. ואם כן, ברור ומוכן שאדם לא יכול להידבק באלוקות בכל לבו ונפשו, ובאותה שעה להימשך אחר תאוות גשמיות של העולם הזה - כי הרי הם דברים הסותרים לחלוטין.

(חסידות מבורות, עבודת התפילה, עמ' 102)

הלכות תשובה פרק י, הלכה ו: דָּבַר יְדוּעַ וּבְרוּר, שְׂאִין אֶהֱבֵת הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא נִקְשְׁרֵת בְּלִבּוֹ שֶׁל אָדָם, עַד שֵׁשְׁשָׁנָה בָּהּ תִּמְיֵד פְּרָאוֹי וְיַעֲזֹב כָּל שִׁפְעוּלָם חוּץ מִמֶּנָּה. דברי הרמב"ם כאן שאהבת ה' נקשרת בלב האדם כאשר "יעזוב כל מה שבעולם חוץ ממנה", הם בדומה לכתוב ב'חובת הלבבות' (שער ח פ"ג אופן כה) - "כאשר לא יתחברו בכלי אחד המים והאש, כן לא תתחבר בלב המאמין אהבת העולם הזה ואהבת העולם הבא". ולכאורה, אינו מובן: הרי יתכן שאדם יאהב שני דברים הפכיים! וכמו מי שאוהב להתענג מדברי חכמה ומושכלות ורוחניים, ועם זאת אוהב גם דברים חומריים כמו מאכלים טעימים!

והביאור בזה:

~ יום שישי כ"א אדר ~

שני ענינים בתפילה

- 'תורה אור' פ' תרומה, כדברי המשנה "חסידים הראשונים היו שוהין שעה אחת ומתפללין כדי שיכוונו ליבם לאביהם שבשמים" (ברכות ל, ב). ב. תפילה מלשון בקשה, שהאדם מבקש את צרכיו מאת הקב"ה.

וביאר ה'קרית ספר' (הובא ב'לחם משנה': הלכה זו ש"מצות עשה להתפלל בכל יום" יסודה מהכתוב 'ועבדתם את ה' אלקיכם' שבהמשכו נאמר 'וברך את לחמך ואת מימך', ולחם ומים הם צרכי האדם בכל יום ולכן צריכה התפילה להיות בכל יום.

וזהו החילוק בין שני הכתובים: בכתוב 'ועבדתם את ה' אלקיכם' עיקר ההדגשה הוא על בקשת צרכי האדם (כנאמר בהמשך 'וברך את לחמך...'). ואילו בכתוב 'ולעבדו בכל לבבכם' מוזכרת ה'עבודה שבלב'.

ולכן מקדים הרמב"ם את הכתוב 'ועבדתם את ה' אלקיכם'

הלכות תפלה וברכת כהנים פרק א, הלכה א: מִצְוַת עֲשֵׂה לְהִתְפַּלֵּל בְּכָל יוֹם, שְׁנֵאמַר: 'וְעַבַדְתֶּם אֶת ה' אֱלֹהֵיכֶם' - מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמַדוּ, שֶׁעֲבוּדָה זוּ - הִיא תְּפִלָּה, וְנֵאמַר: 'וְלַעֲבָדוּ בְּכָל לְבַבְכֶם'; אָמְרוּ חֲכָמִים: 'אִיזוֹ הִיא עֲבוּדָה שֶׁפֶּלֶב? זוּ תְּפִלָּה'.

הקשה ה'כסף משנה':

מדוע כתב הרמב"ם שמקור מצות התפילה הוא מהכתוב "ועבדתם את ה' אלקיכם" ולא מהכתוב 'ולעבדו בכל לבבכם' שממנו למדים ש"עבודה שבלב זו תפלה" (ואילו ב'ועבדתם את ה' אלהיכם" אין הכרח לומר ש'עבודה' זו 'תפילה')?

יש לבאר:

בתפילה יש שני ענינים: א. התפילה היא 'עבודה שבלב' הנלמדת מהכתוב 'ולעבדו בכל לבבכם' וענינה לעבוד את ה' מתוך דביקות בו וקבלת עול מלכותו (תפילה' מלשון התחברות

כי מהות התפילה היא בקשת צרכי האדם, ואחרי כן מביא את הכתוב 'לעבדו בכל לבבכם', כי כדי שבקשת צרכיו תהיה כראוי צריך המתפלל לעשות זאת כ'עבודה שבלב', כפי

שכתב (בה"ב): "שואל צרכיו שהוא צריך להן בבקשה ובתחנה", וזהו על ידי תפילה ברגש הלב.

(קטוסי שיחות, כרך לז, עמ' 127)

~ שבת קודש כ"ב אדר ~

האם עלו לרגל מחוץ לארץ?

שלא יוכלו לעבור, נמצא שהתעכבו מלשאול גשמים גם בשביל אלו שגרים בחו"ל, מעבר לנהר פרת. והדבר מתאים עם דברי רש"י לר"ף (תענית שם) שגם בני בבל עלו לרגל: "כשתזורין לבל מן ארץ ישראל לאחר הרגל" (וכן משמע מלשון הש"ך חר"מ סי' מג סקמ"ז).

אך לפי הפירוש שהחשש הוא מגשם שיעכב בדרך עד לנהר פרת, "שהוא בצפונה של ארץ ישראל" (תו"ט תענית שם), נמצא שחששו רק לבני ארץ ישראל, ולא ליהודי חו"ל שגרו מעבר לנהר פרת, בהתאם לדברי התוס' (פסקי התוס' תענית סי' ט) ש"הרחוקים מנהר פרת כגון בני בבל לא היו עולין לרגל" (וראה גם תוס' פסחים ג, ב בטעם הדבר שר' יהודה בן בתירא לא עלה לרגל מפני שהתגורר בניצבין ו'נציבין חוץ-לארץ היא"). וכפירוש זה מפורש גם בשלחן ערוך אדה"ז (סי' קיז): "כדי שיגיע האחרון שבישראל שעלה לרגל לביתו לנהר פרת שהוא מקום ישוב היותר רחוק מירושלים ולא יעצרנו הגשם".

(קטוסי שיחות, כרך כ, עמ' 54 הנ' 6'10)

הלכות תפלה וברכת כהנים פרק ב, הלכה טז: מְשַׁעָה יָמִים בְּמִרְחָשָׁן, שׁוֹאֲלִין אֶת הַגְּשָׁמִים בְּבִרְכַּת הַשָּׁנִים. שנינו במשנה (תענית י, א) ששואלין את הגשמים בשבעה בחשון, ט"ו יום אחר החג, כדי שיגיע אחרון שבישראל לנהר פרת".

ושני הסברים נאמרו בדבר:

א. הריטב"א (תענית שם) כתב "שלא יעצרו הגשם בחזרתם", היינו, כדי שהגשם לא יגרום צער לעולים לרגל בדרך חזרתם לביתם. ב. רש"י (שם ד"ה כד) פירש "כלומר, קודם ביאת מים לנהר פרת שהוא רחוק יותר", היינו מחשש שהגשם יגרום הצפה של נהר פרת במים שתעכב אותם מלעבור. וכן מפורש במאירי (שם): "ולא ירבו מימיו כליכך עד שלא יוכלו לעבור".

ולפי זה, ההבדל בין שני הפירושים תלוי בשאלה, האם בני חו"ל היו עולים לרגל:

לפי הפירוש שחששו שהגשם יציף את נהר פרת "עד

"ולא עם הארץ חסיד" – שצריך להיות לימוד הנגלה, "איזהו חסיד המתחסד עם קונו", שצריך להיות לימוד החסידות, ותכלית הלימוד הלוא הוא העבודה בפועל
היום יום ה אדר שני

מהגאולה דפורים שבה עומדים עתה, נבוא – על-ידי שושן פורים – ל"בניסן נגאלו ובניסן עתידין להגאל", על-ידי משיח צדקנו, גאולה האמיתית והשלימה למטה מעשרה טפחים, בעגלא דידן, אמן
משיחת חג הפורים ה'תשי"ז

שיעורי רמב"ם - ג' פרקים ליום

בְּחַנְמֵ אֶסּוּרָה. וְגַר תּוֹשֵׁב ט' - הוֹאִיל וְאַתָּה מְצוּנָה
לְהַחְיִיתוֹ, מִרְפְּאִין אוֹתוֹ בְּחַנְמֵ.

ד) מכך שלא מצילים גוי הנמצא בסכנת חיים. ה) כי גם רפואה היא הצלת אדם מסכנה. ו) שיהרגו אותו אם לא ירפא אותם. ז) אם לא ירפא אותם, הם עלולים לשנוא אותו או את כל היהודים. ח) שאז אין לחשוש לאיבה, כי הוא יכול לטעון שעליו ללכת לעבודתו לצורך מחייתו. ט) גוי שהתחייב לקיים את שבע מצוות בני נח הנקרא גר תושב משום שמותר לו לגור בארץ ישראל כמבואר בסוף הפרק. י) לספק את צרכיו בצדקה אם הוא זקוק לכך.

ג. אין מוכרין להם בתים וּשְׂדוֹת בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל. וּבְסוּרְיָא^א - מוֹכְרִין לָהֶם בְּתִים, אֲבָל לֹא שְׂדוֹת^ב. וּמְשִׁפְרִין לָהֶם בְּתִים בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל, וּבְלִבְדָּ שְׂלֵא יַעֲשֶׂם שְׂכוּנָה^ג - וְאִין שְׂכוּנָה פְּחוֹת מְשִׁלְשָׁה [בתיים]. וְאִין מְשִׁפְרִין לָהֶם שְׂדוֹת^ד; וּבְסוּרְיָא^ט, מְשִׁפְרִין לָהֶם שְׂדוֹת^ט. וּמְפַנֵּי מָה הַחֲמִירוּ בְּשִׁדְהָ? מְפַנֵּי שְׂנִישׁ בְּהָ שְׂתִים - מְפַקְיעָה מִן הַמַּעֲשְׂרוֹת^י, וְנוֹתֵן לָהֶם חֲנֻיָּה [אחיה] בְּקַרְקַע.

יא) הארצות שכבש דוד המלך ואינן קדושות כארץ ישראל. קדושתן של ארצות אלו אינה כארץ ישראל, מכיוון שדוד המלך כבש אותן לפני שסיים את כיבוש כל ארץ ישראל. יב) כי אם ימכרו להם שדות בסוריה, עלולים למכור להם שדות אף בארץ. בסוף ההלכה מבואר מדוע מכירת שדות חמורה יותר ממכירת בתים. יג) שלא תהיה שכונה מיוחדת לגויים שתיקרא על שמם. יד) כי אם ישכרו להם שדות בארץ, עלולים גם למכור להם שדות. טו) בה מכירת שדות אסורה רק משום גזירה כמבואר בהערה יב. טז) ואין לגזור ולהשוש שעלולים למכור להם שדות בסוריה, כי איסור מכירת שדות בסוריה הוא גזירה בעצמו והכלל הוא שאין גזרים גזירה לגזירה. יז) ואסרו למכור להם שדות בסוריה ולהשכיר להם בארץ, בשונה מבתיים. יח) שדה של גוי הנמצאת בארץ חייבת במעשרות, אך כל עוד השדה בבעלות של גוי הוא לא יפריש ממנה את המעשרות.

וּמְתָר לְמַכּוֹר לָהֶם בְּתִים וּשְׂדוֹת בְּחוּצָה לְאַרְץ, מְפַנֵּי שְׂאִינָה אֲרַצְנוּ. ד. אֵף בְּמָקוֹם שֶׁהִתִּירוּ לְהַשְׁפִּיר^ט, לֹא לְבֵית דִּינָה הַתִּירוּ, מְפַנֵּי שֶׁהוּא מְכַנֵּס לְתוֹכָהּ עֲבוּדָה זָרָה, וְנֶאֱמַר: "וְלֹא תָבִיא

~ יום ראשון ט"ז אדר ~

הַלְכוֹת עֲבוּדָה זָרָה וְחֻקוֹת הַגּוֹיִם

פְּרָק י

דיני איסור 'לא תחנם', דברים המותרים בעשייה לגויים מפני דרכי שלום, ההבדל בין גוי לגר תושב.

א. אִין פּוֹרְתִין בְּרִית לְעוֹבְדֵי עֲבוּדָה זָרָה, פְּדִי שְׁנַעֲשֶׂה עִמָּהֶן שְׁלוֹם וְנִנְיָח אוֹתָם לְעַבְדָּם^א - שְׁנֶאֱמַר: "לֹא תִכְרַת לָהֶם בְּרִית"^ב; אֲלֵא יַחְזִירוּ מְעוּבְדֵיהֶם, או יִהְיֶה. וְאֶסּוּר לְרַחֵם עֲלֵיהֶם, שְׁנֶאֱמַר: "וְלֹא תַחְנַם"^ג. לְפִיכָךְ, אִם רָאָה עוֹבֵד עֲבוּדָה זָרָה אוֹבֵד או טוֹבֵעַ בְּנֶהֱרָה, לֹא יַעֲלֶנּוּ; רָאָהוּ לְקוּיָה לְמוֹת, לֹא יַצִּילֶנּוּ. אֲבָל לְאַבְדוֹ בִּידוֹ, או לְדַחְפוֹ לְבוֹר, וְכִיּוֹצֵא בָּזֶה - אֶסּוּר, מְפַנֵּי שְׂאִינּוּ עוֹשֶׂה עִמָּנוּ מְלַחְמָה.

א) אף לא בזמן מלחמה, כדי לא להיגרר אחרי העבודה הזרה שלהם. ב) ועל פי תרגום אונקלוס, פירוש המילים הוא – לא תרחם עליהם.

בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּגוֹי. אֲבָל מוֹסְרֵי יִשְׂרָאֵל [מלשינים], וְהַמִּינִים, וְהָאֶפִּיקוֹרוֹסִים^ג [כופרים] - מְצוּנָה לְאַבְדֵן בֵּיד, וְלְהוֹרִידֵן לְבְּאֵר שַׁחַת [אבדון]; מְפַנֵּי שֶׁהֵן מְצֻרִין [מצויקים] לְיִשְׂרָאֵל, וּמְסִירִין אֶת הָעַם מֵאַחֲרֵי ה', כְּלוּשׁוֹעַ הַנוֹצְרִי וְתַלְמִידָיו, וְצָדוּק וּבִיתוֹס וְתַלְמִידֵיהֶן [שיצאו לתרבות רעה] - "וְיִשֶׁם וְיַשְׁעִים יִקְבֹּב"^ה.

ג) 'אפיקורס' זהו שם כינוי לכופרים ורודפי תענוגים. הם נקראים כך על שם הפילוסוף היווני אפיקור שהיה כופר בהישארות הנפש והורה כי תענוגי העולם הזה הם תכלית החיים ומטרת האדם. פירוש נוסף ל'אפיקורס' מביא הרמב"ם בפירושו למשנה (סנהדרין פרק י') שזהו מלשון הפקר, וכך מכונה מי שנוהג בהפקרות ומבזה את התורה ולומדיה.

ב. מְכַאֲנֵי אֶתָּה לְמַד, שְׂאֶסּוּר לְרַפְּאֵת עוֹבְדֵי עֲבוּדָה זָרָה, אֲפִלּוּ בְּשִׁכְרָה. וְאִם הִיָּה מְתִירָא מִהֵן, או שְׁהִיָּה חוֹשֵׁשׁ מִשׁוּם אִיבָה^ד - מְרַפָּא בְּשִׁכְרָה; אֲבָל

84. דברים ו'אחחנן, ז, ב. 85. שם. 86. משלי, י, ז.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

שהוא שמח עם הגוי ביום חגם, כמבואר בסיום ההלכה. (כז) אף לא ביום חגם, כי פעם אחת מספיקה עבור דרכי שלום. (כח) כי דבר זה נחשב כבוד גדול לגוי, והוא עלול להודות על כך לעבודה זרה שלו.

ו. אין כל הדברים האלו⁸⁷ אמורים, אלא בזמן שגלו ישראל לבין האמות, או בזמן שיד הגוים תקיפה. אכל בזמן שיד ישראל תקיפה על אמות העולם, אסור לנו להניח גוי עובד עבודה זרה

בינינו; אפלו • יושב ישיבת עראי, או עובר ממקום למקום לסחורה, לא יעבר בארצנו, אלא עד

שיקבל עליו שבע מצוות שנצטוו בני נח - שנאמר: "לא יושבו בארצך"⁸⁸, אפלו לפי שעה [=באופן זמני]. ואם קבל עליו שבע מצוות, הרי זה גר תושב. ואין מקבלין גר

תושב, אלא בזמן שיהיובל נוהג לא; אכל • שלא בזמן היובל, אין

מקבלין אלא גר צדק [=גוי שמקבל עול מצוות ונהיה יהודי] בלבד.

כט) ההלכות המבוארות בפרק זה. (ל) גוי שעובר בארץ ישראל לסחורה עלול להתעכב בארץ לצורך המסחר ולהשתקע בה ולכן אסור לתת לו רשות לעבור בארץ, אך גוי שרוצה לעבור בארץ בדרכו לארץ אחרת ולא לצרכי סחורה, מותר לתת לו לעבור בארץ. (לא) ומימי בית המקדש השני כבר לא נהגו בדיני שנת היובל, מכיוון שכתוב לגבי דיני שנת היובל: וקראתם דרוך בארץ לכל יושביה (ויקרא כה, ו) - ולמדו מכך חז"ל, שדיני שנת היובל תקפים דווקא בזמן שכל יושבי הארץ נמצאים עליה, ובימי בית המקדש השני כבר הוגלו עשרת השבטים.

פֶּרֶק י"א

איסור הליכה בחוקות הגויים, דיני מנחש, קוסם, מעונן ומכשף.

א. אין הולכין בחקות הגוים, ולא מדמין להם - לא במלבוש, ולא בשער, וכיוצא בהן, שנאמר: "ולא תלכו בחקות הגוים"⁹¹, ונאמר: "ובחוקתיהם לא תלכו"⁹², ונאמר: "השמר לך,

תועבה אל ביתך"⁸⁷; אכל • משפיר להם בתיים, לעשותם אוצר

[מחסן]. ואין מוכרין להם פרות ותבואה וכיוצא בהם במחבר לקרקע; אכל מוכר הוא משפיקן [=לאחר שיקטוף או יקצור], או מוכר לו על מנת לקץ וקוצץ. ומפני מה אין מוכרין להם במחבר? שנאמר: "ולא תחנם"⁸⁸, לא תתן להם חניה בקרקע⁸⁹; שאם לא יהיה להם קרקע, ישיבתן ישיבת עראי היא.

יט) בתיים, כמבואר בהלכה הקודמת שיותר להשכיר להם בתיים בארץ ישראל באופן שהם לא נעשים שכונה. (כ) מצבי תנאי לגוי במפורש, שלאחר שיקטוף ויקצור את היבול יחזור לביתו. (כא) וכאשר התבואה מחוברת לקרקע, הגוי עלול להתיישב ולהשתקע בארץ עד שיגיע זמן קצירתה.

וכן אסור לספר בשבחן, ואפלו לומר: פמה נאה גוי זה בצורתו⁹⁰; קל וחמר שישפיר בשבח מעשיו, או שישבח דבר מדבריהם, שנאמר: "ולא תחנם" - לא יהיה להם חן בעיניך, מפני שגורם להדבק עמו וללמד ממעשיו הרעים.

כב) אך אם מתכוון לשבח את הקב"ה שברא בריות נאות, מותר.

ואסור לתן להם מתנות חנם; אכל נותן הוא לגר תושב - שנאמר: "לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה, או מחר לנכרי"⁸⁹, במקירה, לא בנתיקה⁹⁰.

כג) מכך שבגר תושב נאמרה בפסוק לשון נתינה ובגוי נאמרה לשון מכירה, לומדים שיותר למכור לגוי אך אסור לתת לו מתנות.

ה. מפרנסים עניי גוים עם עניי ישראל⁹¹, מפני דרכי שלום⁹²; ואין ממהין [מונעים] בידי עניי גוים בלקט שכחה ופאה [=מתנות עניים], מפני דרכי שלום. ושואלים בשלומם, ואפלו ביום אידם⁹³, מפני דרכי שלום; ואין כופלין להן שלום [שלום שלום] לעולם⁹⁴. ולא יפגס לביתו של נכרי ביום אידו לתת לו שלום⁹⁵; מצאו בשוק [ביום חגם], נתת לו שלום בשפה רפה וכבד ראש.

כד) מכספי צדקה. (כה) על מנת שלא לעורר מריבה ושנאה בינם ובינינו. (כו) ביום חגם, ולא חוששים שהם יודו על כך לעבודה זרה שלהם. אולם אין לעשות זאת באופן שייראה

87. דברים עקב, ז, כו. 88. דברים ואתחנן, ז, ב. 89. דברים דראה, יד, כא. 90. שמות משפטים, כג, לג. 91. ויקרא קדושים, כ, כג. 92. ויקרא אחרי, יח, ג.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון ט"ז אדר - ספר המדע - הלכות עבודה זרה וחוקות הגוים צג

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ד. אין מנחשין פגזים, שנאמר: "לא תנחשו"⁹⁵. כיצד הוא הנחשו? כגון אלו שאומרים: 'הואיל ונפלה פתי מפי', או 'נפל מקלי מדי, איני הולך למקום פלוני היום, שאם אלה אין חפצני [התכניות שלי] נעשים'; 'הואיל ועבר שועל מימיני, איני יוצא מפתח ביתי היום, שאם יצאתי, יפגעני אדם רמאי'.

וכן אלו ששומעים צפצוף העופות ואומרים: 'יהיה כך', 'ולא יהיה כך', 'טוב לעשות דבר פלוני', ו'רע לעשות דבר פלוני'. וכן אלו שאומרים: 'שחוט תרנגולת זו שקראת כמו תרנגול', [זכר] 'תרנגול זה שקרא ערבית [כעורב],

שחט'. וכן • המשים

לעצמו סימנים: 'אם יארע לי דבר כך וכך אעשה דבר פלוני, ואם לא יארע לי לא אעשה', 'כאליעזר עבד אברהם'.

וכל פיוצא בדברים

האלו, הפל אסור⁹⁴; וכל העושה מעשה מפני דבר מדברים אלו, לוקה.

ו) להחשיב התרחשויות שונות או דברים מסוימים, כסימן למה שעתידי להיות. ז) אליעזר עשה סימן והחליט שהנערה שתשקה אותו ואת הגמלים היא הנערה המתאימה ליצחק, ולאחר שרבקה השקתה אותו ואת הגמלים נתן לה אליעזר צמידים אף שעדיין לא בירר את מוצאה ומשפחתה. ח) אמנם, אליעזר עצמו לא עבר על איסור כי הסימן שהוא עשה היה סימן הגיוני המראה על המידות הטובות של רבקה ומכך הסיק אליעזר שהיא מתאימה ליצחק, אך אדם העושה סימנים לא הגיוניים ומחליט דברים על פיהם עובר על איסור, ובכך מתורצת השגת הראב"ד.

ה. מי שאמר: 'דירה זו שבניתי, סימן טוב היתה עלי', 'אשה זו שנשאתי ובהמה זו שקניתי מברכת היתה, ומעת שקניתיה העשרתי', וכן השואל לתינוק: 'איזה פסוק אתה למד?' אם אמר לו פסוק

פן תנקש [תיגור] אחריהם⁹³. הפל בענין אחר הוא מזהיר: שלא ידמה להם - אלא יהיה הישראלי מבדל מהם וידוע [יכיר] במלבושו ובשאר מעשיו, כמו שהוא מבדל מהם במדעו ובדעותיו [השקפתו ואופיו]. וכן הוא אומר: "ואבדל אתכם מן העמים"⁹⁴.

א) במדרש למדו חז"ל מפסוק זה, שאין ללכת למופעי תרבות כמו תיאטרון וקרקס כמנהג הגויים. ב) זוהי הגדרת האיסור באופן כללי, ומכאן ואילך מבוארים פרטי האיסור.

לא ילבש במלבוש המיוחד להן, ולא יגדל ציצית [קורצות שיער מעל המצח] כמו ציצית ראשם, ולא יגלח מן הצדדין ויניח השער באמצע כמו שהן עושין, וזה הוא הנקרא 'בלורית'; ולא יגלח השער מפניו מאזן לאזן ויניח הפרע

[=שער ארוך גולש] מלאחריו כדרך שהן עושין, ולא יבנה מקומות כבנין היכלות של עבודה זרה כדי שיפנסו בהן רבים כמו שהן עושין. וכל העושה אחת מאלו וכיוצא בהן - לוקה.

ג) כי הוא עלול להיגרר אחריהם, אך אם לבוש זה אינו מיוחד להם אין איסור ללבוש אותו. ד) בגודל וצורה זהים להיכלות אלו.

ב. גוי שהיה מסתפר מישראל - בין שהגיע קרוב לבלוריתו שלש אצבעות לכל רוח [=צד], שומט [מסלק] את ידו⁹⁵.

ה) כדי שלא יסייע לו בגידול הבלורית העשויה לעבודה זרה.

ג. ישראל שהיה קרוב למלכות, וצרף [הוצרך] לישב לפני מלכיהם, והיה לו גנאי למי שלא ידמה להם - הרי זה מתר ללבש במלבושים שלהם, ולגלח כנגד פניו כדרך שהן עושין.

93. דברים-ראה, יב, ל. 94. ויקרא-קדושים, כ, כו. 95. ויקרא-קדושים, יט, כו.

השואל . . למד: ביאור סיפור המדרש אודות מרדכי ותינוקות של בית רבן - לקו"ש חכ"א ע' 206 ובהע.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ט. אָסוּר לְעוֹנֵן, אָף עַל פִּי שְׁלֹא עָשָׂה מַעֲשֵׂה אֱלֹהִים הַדִּיּוּעַ אוֹתָן הַבְּזִיבִים שֶׁהַסְּכָלִים מְדַמִּין [מדרמינים] שֶׁהֵן דְּבָרֵי אֱמֶת וְדְבָרֵי חֻקֵּי הַיְיָ. וְכָל הַעוֹשֵׂה מַעֲשֵׂה מִפְּנֵי הָאֲצִטְגָּנוּת^ט, וְכֹהֵן מְלֹאכְתּוֹ אוֹ הַלִּיכְתּוֹ בְּאוֹתוֹ הַעֵת שֶׁקָּבְעוּ הַכְּרִיכֵי שָׁמַיִם [אסטרונוגים] - הָרִי זֶה לֹקְהָא^{כא}, שֶׁנֶּאֱמָר: "וְלֹא תַעֲוֹנוּ"⁹⁸. וְכֵן הָאוֹחֵז אֶת הָעֵינַיִם [מציג מצג שוא], וְיִמְדָּמָה בְּפָנָיו הָרוֹאִים שֶׁעָשָׂה מַעֲשֵׂה תַמְהוֹן וְהוּא לֹא עָשָׂה כִּי - הָרִי זֶה בְּכָל מַעֲוֹנָיו^{כב}, לֹקְהָא^{כד}.

יח) בדבריו כאן, הרמב"ם הולך כפי שיטתו בפירושו על המשנה שבחכמת האסטרונוגיה וצפייה בכוכבים אין אמת (פירוש המשניות לרמב"ם, עבודה זרה פרק ד, ז). (יט) על פי דברי המעוננים. (כ) מקור מילה זו הוא בשפה הערבית, ופירושה הוא גזירה וחלוקה. האסטרונוגים מכונים כך, מכיוון שחכמתם היא לחלק את השמיים למחלקות, ולחזות כביכול את העתיד להיות על פי מעמד הכוכבים בהתאם לחלוקה זו. (כא) משום שעשה מעשה עבירה בפועל, אך המעונן עצמו שאינו עושה מעשה בפועל אלא מדבר דברי הבל, אינו לוקה. (כב) מטעה אנשים וגורם להם לחשוב שהוא עושה קסמים או מעשים מסוימים ובפועל הוא לא עושה אותם. (כג) זוהי אחת מהמשמעויות של המילה מעונן - 'אוחז את העיניים'. (כד) למרות שאין לוקים על לאו שאין בו מעשה, אחיות העיניים והטעיית הצופים נחשבת מעשה כי כך הוא מצליח לעשות כביכול קסמים, ולכן הוא חייב מלקות.

י. אֵיזָה הוּא חוֹבֵר? זֶה שֶׁמְדַבֵּר בְּדְבָרִים שֶׁאֵינֶן לְשׁוֹן עַם [אלא הברות סתמיות] וְאֵין לָהֶן עֲנָן [משמעות], וּמַעֲלָה עַל דַּעְתּוֹ בְּסִלּוֹתוֹ שֶׁאוֹתָן הַדְּבָרִים מוֹעִילִין, עַד שֶׁהֵן [החוכרים] אוֹמְרִים שֶׁהָאוֹמֵר כֶּן וְכֶן עַל הַנְּחָשׁ אוֹ עַל הָעֶקְרֵב, אֵינּוּ מִזִּיק; וְהָאוֹמֵר כֶּן וְכֶן עַל הָאִישׁ, אֵינּוּ נֹזֵק מֵהֵן; וְאוֹחֵז בְּיָדוֹ בַּעַת שֶׁמְדַבֵּר מִפְּתָח אוֹ סֵלַע, וְכִיּוֹצֵא בְּדְבָרִים הָאֵלֹהִים - הַפֶּל אָסוּר. וְהַחוֹבֵר עֲצָמוֹ שֶׁיֵּאָחֵז בְּיָדוֹ כְּלוּם [משחה], אוֹ שֶׁעָשָׂה מַעֲשֵׂה עִם דְּבוּרוֹ, אֶפְלוּ הִרְאָה בְּאֶצְבְּעוֹ - הָרִי זֶה לֹקְהָא^{כה}, שֶׁנֶּאֱמָר: "לֹא יִמָּצֵא כֶּן... וְהַחֵר חֶבֶר"⁹⁹.

(כה) חייב עונש מלקות מדברי תורה.

אָבֵל אִם אָמַר דְּבָרִים בְּלִבּוֹ, וְלֹא הִנִּיד לֹא אֶצְבַּע וְלֹא רֹאשׁ, וְלֹא הִיָּה בְּיָדוֹ כְּלוּם, וְכֵן אָדָם שֶׁאָמַר עָלָיו הַחוֹבֵר אוֹתָן הַקּוֹלוֹת, וְהוּא יוֹשֵׁב לְפָנָיו

הַשְּׁנֵת הָרֵאשִׁית
כָּל . . מוֹתֵר א"א אָף זֹאת שֶׁאִמְרוּ בֵּית תִּינוּק וְאִשָּׁה אַע"פ שֶׁאֵין נֹחַשׁ יֵשׁ סִימָן לֹא אִמְרוּ לַעֲנִין אִיסוּר וְהִיתָר אֲלֵא לַעֲנִין סְמִיכָה אִם רְאוּי לַסְמוּךְ עַל סִימְנֵיהֶם וְאִמְרוּ שֶׁרְאוּי לַסְמוּךְ אַחֵר שֶׁהוֹחֲזִקוּ שֶׁלֶּשׁ פַּעֲמִים.
מִן הַבְּרָכוֹת, יִשְׁמַח וְיֹאמַר: 'זֶה סִימָן טוֹב' - כָּל • אֵלֹהִים וְכִיּוֹצֵא בְּהֵן; מִתָּר; הוֹאִיל וְלֹא בְּוֵן [שניה] מַעֲשִׂיו וְלֹא נִמְנַע מַלְעָשׂוֹת^{כו}, אֲלֵא עָשָׂה זֶה סִימָן לַעֲצָמוֹ לְדַבֵּר שֶׁכָּבֵר הִיָּה - הָרִי זֶה מִתָּר. (ט) ומאז שבניתי אותה הצלחתי בעסקים. (י) שאומר על מקרה כלשהו שהוא סימן טוב אך אינו עושה מעשה על פי הסימן. (יא) דבר כלשהו, על פי הסימן.

ז. אֵיזָה הוּא קוֹסֵם? זֶה הַעוֹשֵׂה מַעֲשֵׂה מִשְׁאָר [כז-] מִיַּיִן הַמַּעֲשִׂוִּיִּת, כְּדִי שְׁיִשֵּׂם [ישתומם] וְתַפְּנָה מִחֻשְׁבָּתוֹ מִכָּל הַדְּבָרִים^{כז}, עַד שֶׁיֹּאמַר דְּבָרִים שֶׁעֲתִידִין לְהִיֹּת, וְיֹאמַר: 'דְּבָר פְּלוֹנִי עֲתִיד לְהִיֹּת', אוֹ 'אֵינּוּ הִיָּה', אוֹ שֶׁיֹּאמַר שֶׁרְאוּי לַעֲשׂוֹת כֶּן, וְהִזְהִירוּ מִכֶּן. (יב) שסביבו, ולא ירגיש את מציאותו.

יג) מדרמינים ומנבאים עתידות.
יח) אָסוּר [לאדם] לְקַסֵּם^{כח}, וְלִשְׂאֵל לְקוֹסֵם^{כט}; אֲלֵא שֶׁהַשְׂאֵל לְקוֹסֵם, מִפְּיָן אוֹתוֹ מִפֶּת מְרֵדוֹת [מלקות מדרבנן]; אָבֵל הַקּוֹסֵם עֲצָמוֹ, אִם עָשָׂה מַעֲשֵׂה מִכָּל אֵלֹהִים^{כו} וְכִיּוֹצֵא בְּהֵן - לֹקְהָ, שֶׁנֶּאֱמָר: "לֹא יִמָּצֵא כֶּן... קִסֵּם קִסְמִים"⁹⁷.

יד) לעשות בעצמו מעשה קסמים המבואר בהלכה הקודמת. (טו) אף אסור. (טז) הדברים המבוארים בהלכה הקודמת.
יז) אֵיזָה הוּא מְעוֹנֵן? אֵלֹהִים נֹתְנֵי הַעֲתִים^{כט}, שֶׁאוֹמְרִים בְּאֲצִטְגָּנוּת [אסטרונוגיה] שֶׁלָּהֵן: 'יוֹם פְּלוֹנִי רַע, יוֹם פְּלוֹנִי טוֹב', יוֹם פְּלוֹנִי רְאוּי לַעֲשׂוֹת בּוֹ מְלֹאכָה פְּלוֹנִית, 'שָׁנָה פְּלוֹנִית' אוֹ 'חֹדֶשׁ פְּלוֹנִי רַע לְדַבֵּר פְּלוֹנִי'. (יז) אנשים המחשבים את השעות והזמנים.

יח) אָסוּר [לאדם] לְקַסֵּם^{כח}, וְלִשְׂאֵל לְקוֹסֵם^{כט}; אֲלֵא שֶׁהַשְׂאֵל לְקוֹסֵם, מִפְּיָן אוֹתוֹ מִפֶּת מְרֵדוֹת [מלקות מדרבנן]; אָבֵל הַקּוֹסֵם עֲצָמוֹ, אִם עָשָׂה מַעֲשֵׂה מִכָּל אֵלֹהִים^{כו} וְכִיּוֹצֵא בְּהֵן - לֹקְהָ, שֶׁנֶּאֱמָר: "לֹא יִמָּצֵא כֶּן... קִסֵּם קִסְמִים"⁹⁷.

יד) לעשות בעצמו מעשה קסמים המבואר בהלכה הקודמת. (טו) אף אסור. (טז) הדברים המבוארים בהלכה הקודמת.
יז) אֵיזָה הוּא מְעוֹנֵן? אֵלֹהִים נֹתְנֵי הַעֲתִים^{כט}, שֶׁאוֹמְרִים בְּאֲצִטְגָּנוּת [אסטרונוגיה] שֶׁלָּהֵן: 'יוֹם פְּלוֹנִי רַע, יוֹם פְּלוֹנִי טוֹב', יוֹם פְּלוֹנִי רְאוּי לַעֲשׂוֹת בּוֹ מְלֹאכָה פְּלוֹנִית, 'שָׁנָה פְּלוֹנִית' אוֹ 'חֹדֶשׁ פְּלוֹנִי רַע לְדַבֵּר פְּלוֹנִי'. (יז) אנשים המחשבים את השעות והזמנים.

96. הושע, ד, יב. 97. דברים-שופטים, יח, י. 98. ויקרא-קדושים, יט, כו. 99. דברים-שופטים, יח, יי-יא.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון ט"ז אדר - ספר המדע - הלכות עבודה זרה וחוקות הגוים צה

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

לְבָדֵן - פְּדֵי שְׂיָבוּא מֵת פְּלוֹנִי, וְיִסְפַּר עִמּוֹ בְּחִלּוֹם.
כָּלֵלּוּ שֶׁל דָּבָר: כָּל הָעוֹשֶׂה מַעֲשֶׂה פְּדֵי שְׂיָבוּא מֵת
וְיֹדִיעֵנו - לֹקְהָ, שְׁנֵאמַר: "לֹא יִמָּצֵא כָּךְ... וְדַרְשׁ
אֶל הַמֵּתִים"¹⁰².

יֵד. אָסוּר לְשָׂאֵל בְּעַל אוֹכֵל אוּ בְּעַל יְדֻעוֹנֵיג,
שְׁנֵאמַר: "לֹא יִמָּצֵא כָּךְ... וְשָׂאֵל אוֹב וְיִדְעוֹנֵי"¹⁰³.
נִמְצְאָתָה לְמַד, שְׁבַעֵל אוֹב וְיִדְעוֹנֵי עֲצָמָן - בְּסִקְלָה.
וְהַנְּשָׂאֵל בְּהֵן - בְּאִזְהָרָה, וּמִפִּינֵי אוֹתוֹ מִפֶּת
מִרְדוֹת^ל; וְאִם פֶּן מַעֲשִׂיו וְעֵשֶׂה פְּפִי מֵאֲמָרָן,
לֹקְהָלִה.

לב) אדם המתקשר עם המתים. לג) מנבא עתידות. מעשי
האוב והידעוני מבוארים בתחילת פרק ו. לד) מלקות מדרבנן
ולא מהתורה, כי הוא לא עשה מעשה. לה) מהתורה, כמו
כל לאו שיש בו מעשה.

טו. הַמְכַשֵּׁף, חַיֵּב סִקְלָה; וְהוּא, שְׁעֵשֶׂה מַעֲשֶׂה
כְּשֵׁפִים^{לו}. אֲכָל הָאוֹחֵז אֶת הָעֵינַיִם, וְהוּא שִׁירָאָה
[כאילו] שְׁעֵשֶׂה וְהוּא לֹא עֵשֶׂה [בפועל מאומה] - לֹקְהָ מִפֶּת
מִרְדוֹת, מִפִּנֵי שֶׁלֹּא עֵשֶׂה מַעֲשֶׂה^{לז}. וְזֶה שְׁנֵאמַר
בְּמִכְשֵׁף בְּכָלל "לֹא יִמָּצֵא [כד]", לֹא שֶׁנִּתֵּן לְאִזְהָרָת
[העונש עליו יכול להיות] מִיַּתֵּת בֵּית דִּין הוּא^{לח}, וְאִין לֹקְיָן
עֲלֵיוֹ, שְׁנֵאמַר: "מְכַשֵּׁף לֹא תַחִיָּה"¹⁰⁴.

לו) וגרם להתרחשות מסוימת בפועל. כגון, שהייתה שדה
מלאה קישואים, והוא ליקט את כולם בכשפים. לז) המחייב
מלקות אלא מיתה, כפי שממשיך לבאר. לח) כי נאמר
מכשפה לא תחיה, כמבואר בסיום ההלכה. לט) הכלל הוא
שאינן חייבים מלקות על עבירה שיש בה אפשרות לעונש
מוות אף אם בפועל האדם לא חייב מיתה על העבירה, כמו
במקרה זה שאינו חייב מיתה משום שלא עשה מעשה
כשפים בפועל, אך לא חייב מלקות כי בעבירה זו ישנה
אפשרות לעונש מוות.

טז. וְדָבָרִים הָאֵלוּ בְּלִין^מ, דְּבָרֵי שְׂקָר וְכֹזֵב הֵן; וְהֵן
שֶׁהִטְעוּ בְּהֵן עוֹבְדֵי עֲבוּדָה זָרָה הַקְּדוּמוֹנִים לְגוֹיֵי
הָאֲרָצוֹת, פְּדֵי שִׁינְהוּ [יימשכן] אֲחֵרֵיהֶן. וְאִין רְאוּי
לְיִשְׂרָאֵל, שֶׁהֵם חֲכָמִים מְחֻכְמִים, לְהַמְשִׁיךְ בְּהַבְלִים

וּמְדַמָּה שֵׁשׁ לוֹ בְּזֶה הַנְּאָה - מִפִּינֵי אוֹתוֹ מִפֶּת
מִרְדוֹת^י, מִפִּנֵי שֶׁנִּשְׁתַּתֵּף בְּסִכְלוֹת הַחוּבָר. וְכָל אוֹתָן
הַקּוֹלוֹת וְהַשְּׂמוֹת הַמְשֻׁנִּים הַמְכַשְׂרִים, "לֹא יִרְעוּ,
וְגַם הַיֵּטִיב אֵין אוֹתָם"¹⁰⁰.

כו) מלקות מדרבנן, כי מהתורה חייבים מלקות רק על לאו
שיש בו מעשה.

יא. מִי שֶׁנִּשְׁכַּח עֵקֶרְב אוּ נַחֵשׁ, מִתָּר לְלַחֵשׁ עַל
מְקוֹם הַנְּשִׁיכָה, וְאִפְלוּ בְּשַׁבְתֵּי^{יב}, פְּדֵי לְיִשָּׁב דַּעְתוֹ
וּלְחַזֵּק לְבוֹ; אֵף עַל פִּי שֶׁאֵין הַדָּבָר מוֹעִיל כְּלוֹם -
הוֹאִיל וּמִסְכֵּן הוּא, הַתִּירוֹ לוֹ, פְּדֵי שֶׁלֹּא תַטְרַף
דַּעְתוֹ עֲלֵיוֹ^{יג}.

כז) שאסור לדבר בה בדברים בטלים. כח) מרוב פחד וצער,
ויש בכך חשש פיקוח נפש ולכן הדבר מותר.

יב. הַלּוֹחֵשׁ עַל הַמְּכָה וְקוֹרָא פְּסוּק מִן הַתּוֹרָה^{יט},
וְכֵן הַקּוֹרָא [פסוק] עַל הַתִּינוּק שֶׁלֹּא יִבְעַת [=יבהל],
וְהַמְנִיחַ סֵפֶר תּוֹרָה אוּ תַפְלִין עַל הַקְּטָן בְּשָׁבִיל
שִׁישׁוּל - לֹא דֵי לְהֵם שֶׁהֵם בְּכָלל מְנַחֲשִׁים
וְחוֹבְרִים, אֲלֵא שֶׁהֵם בְּכָלל הַכּוֹפְרִים בַּתּוֹרָה, שֶׁהֵן
עוֹשִׂין דְּבָרֵי תּוֹרָה רְפּוּאוֹת גּוֹף, וְאִין אֲלֵא רְפּוּאוֹת
נַפְשׁוֹת, שְׁנֵאמַר: "וְיִהְיוּ חַיִּים לְנַפְשָׁךְ"¹⁰¹. אֲכָל
הַבְּרִיאָה שְׁקָרָא פְּסוּקִין אוּ מְזֻמּוֹר מִתְלִים, פְּדֵי שֶׁתִּגַּן
עֲלֵיו זְכוֹת קְרִיאָתָן, וְיִנְצַל מִצָּרוֹת וְנִזְקִים^{לא} - הֲרִי
זֶה מִתָּר.

יט) כסגולה לרפואת המכה. ל) אם אינו מצליח להירדם.
לא) אך הוא לא חלה כבר בפועל, בשונה מהמקרים
המובאים בתחילת ההלכה בהם יש מכה או בעיה לתינוק
וברצונו לפתור אותה על ידי פסוקים וספר תורה.

יג. אֵיזָה הוּא דוֹרְשׁ אֶל הַמֵּתִים? זֶה הַמְרַעִיב אֶת
עֲצָמוֹ וְהוֹלֵךְ וְלֵן בְּבֵית הַקְּבָרוֹת, פְּדֵי שְׂיָבוּא [אלוין]
הַמֵּת בְּחִלּוֹם, וְיֹדִיעֵנו מַה יִּשְׂאֵל עֲלֵיו [יבקש עבורו
בשמים]. וְיֵשׁ אֲחֵרִים, שֶׁהֵם לּוֹבְשִׁים מְלִבוֹשִׁים יְדוּעִים,
וְאוֹמְרִים דְּבָרִים, וּמְקַטְרִין קְטָרֵת יְדוּעָה, וְיִשְׁנִים

100. ירמיה, י, ה. 101. משלי, ג, כב. 102. דברים-שופטים יח, ייא. 103. דברים-שופטים, יח, ייא. 104. שמות-משפטים, כב, יז.

הפניות לשיחות קודש ❦ ❦
וינצל מצרות ונזקים: מהות ההגנה והשמירה ע"י התורה - לקו"ש ח"ה ע' 203. מותר: בנושא שימוש בקמע - לקו"ש ח"ט ע' 124.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

הואיל וגלח הפאות, לוקה. בַּמָּה דְּבָרִים אֲמֹרִים?
בְּאִישׁ הַמְּגַלַּח; אָבֵל •
הַאִישׁ הַמְּתַגַּלַּח, אֵינֹו
לֹוֹקֵהוּ אֶלָּא אִם בֶּן סִפֵּעַ
לְמַגְלַחַי. וְהַמְּגַלַּח אֵת [הפאות של] הַקָּטָן, לֹוֹקֵהוּ •.

השגת הרמב"ד
אבל... למגלח א"א אע"פ שאינו
לוקה כיון שמדעתו עשה עובר
בלאו.

ד) יחד עם הפאות. ה) על ידי אחרים. ו) כי לא עשה בעצמו
מעשה, ואף מעשה המגלח לא מתייחס אליו כי אין שליח
לדבר עבירה, ובכך מתורצת השגת הרמב"ד. ז) שעזר
למגלח על ידי החזקת שערותיו, ואזי שניהם חייבים עונש
מלקות. ח) שאינו חייב בעונשים הכתובים בתורה. ט) כי
האיסור כולל גם גילוח פאות של קטנים.

ב. האשה שגלחה פאת ראש האיש, או
שנתגלחה - פטורה, שְׁנֵאמַר: "לא תקיפו פאת
ראשכם, ולא תשחית את פאת זקנך" 109; כל שישנו
בבל תשחית, 110 וישנו בבל תקיף; 111 ואשה אינה בכל
תשחית, לפי שאין לה זקן. 112 לפיכך, העבדים -
הואיל ויש להם זקן 113, אסורין [גם] בהקפיה 114.

י) ממלקות. אמנם, כאשר היא התגלחה אין בכך איסור כלל
ומותר הדבר לכתחילה, אך כאשר היא מגלחת אדם אחר
האסור בגילוח הפאות, היא פטורה ממלקות אך עברה על
איסור כמבואר בהלכה ה. יא) שחל עליו איסור השחתת
הזקן. יב) חל עליו איסור גילוח הפאות. יג) ולכן לא חל
עליה איסור גילוח הפאות. יד) עבדים כנענים החייבים רק
במצוות שהנשים חייבות בהן. טו) וחל עליהם איסור
השחתת הזקן. טז) ובשני איסורים אלו הם שונים מהנשים.

ג. כל מצוות לא תעשה שבתורה - אחד אנשים
ואחד נשים, חִיבִים [לקיימן]; חוץ מבל תשחית ובל
תקיף, ובל יטמא כהן למתים 115. וכל מצוות עשה
שהיא מזמן לזמן 116, ואינה תדירה 117 - נשים פטורות
[מלקיימה]; חוץ מקדוש היום [בשבת], ואכילת מצה
בלילי הפסח, 118 ואכילת [קרבן] הפסח ושחיטתו,
והקהל [כיניוס כל העם במקדש במוצאי שנת השמיטה], ושמחה [בחג]
- שהנשים חייבות 119.

יז) באיסור זה נאסרו רק כהנים זכרים ולא נשים. יח) יש לה
זמן קבוע במהלך היום, או יום קבוע בשנה. יט) בכל עת
ובכל שעה. כ) בלילה הראשון של פסח, אך בשאר ימי

האלו, ולא להעלות על הלב שיש בהן תעלה
[תועלת], שְׁנֵאמַר: "פי לא נחש בעיקב, ולא קסם
בישראל" 105, ונאמר: "פי הגוים האלה אשר אתה
יורש אותם - אל מעננים ואל קסמים ישמעו;
ואתה - לא כן נתן לך ה' אלהיך" 106.

מ) שהתבארו בפרק זה.

כל המאמין בדברים אלו, וכיוצא בהן, ומחשב
בלבו שהן אמת ודברי חכמה, אבל התורה אסרה
אותן - אינו אלא מן הסכלים ומחסרי הדעת,
ובכלל הנשים והקטנים שאין דעתן שלמה. אבל
בעלי החכמה ותמימי הדעת, ידעו בראיות ברורות
- שכל אלו הדברים שאסרה תורה, אינם דברי
חכמה, אלא תהו והבל 110 שנגמשכו בהן חסרי
הדעת, ונטשו כל דרכי האמת בגלגלן. ומפני זה
אמרה תורה, פשהזיהיה על כל אלו ההבלים:
"תמים תהיה עם ה' אלהיך" 107.

מא) דברי שטות ללא משמעות.

פָּרֶק יב

דיני גילוח שערות הראש והזקן, כתובת קעקע,
שריטה ועשיית קרחת.

א. אין מגלחין פאתי [פאות] הראש, כמו שהיו
עושים עובדי עבודה זרה וקמריהן 108 - שְׁנֵאמַר: "לא
תקיפו פאת ראשכם" 108. וחיב על כל פאה ופאה;
לפיכך, המגלח שגני צדעיו, אפלו בבת אחת
והתראה אחת - לוקה שתיים.

א) הרמב"ם מוסיף כאן את הסיבה לאיסור זה, כדי להדגיש
שהמגלח את פאותיו עובר גם על איסור "ובחוקותיהם לא
תלכו" בנוסף לאיסור המפורש של "לא תקיפו פאת
ראשכם". ב) בפני עצמה, הן על הפאה הימנית והן על
הפאה השמאלית. ג) צדע הוא חלק הפנים שבין העיניים
והאוזניים.

אחד [הן] המגלח הפאות בלבד ומניח [משאר] שער
פל הראש, ואחד המגלח פל הראש פאָרְדִי -

105. במדבר-בלק, כג, כג. 106. דברים-שופטים, יח, יד. 107. דברים-שופטים, יח, יג. 108. ויקרא-קדושים, יט, כז. 109. ויקרא-
קדושים, יט, כז.

הפניות לשיחות קודש ❦ הפניות לשיחות קודש ❦ תמים... אלוקיך: מחלוקת בפירוש הפסוק - לקו"ש ח"ד ע' 69. אין... הראש: בנושא גילוח זקן - לקו"ש חכ"ב ע' 314.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון ט"ז אדר - ספר המדע - הלכות עבודה זרה וחוקות הגוים צו

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

וְאִינוּ חִיב עַד שְׁיִגְלַחְנוּ בְּתַעַר - שְׁנֶאֱמַר: "וְלֹא תִשְׁחִית אֶת פְּאֵת זִקְנֶךָ"¹¹⁰, גְּלוּחַ שֵׁישׁ בּוֹ הַשְּׁחִתָּה; לְפִיכֶךָ, אִם גִּלַּח זִקְנוֹ בְּמִסְפְּרֵיהֶם^ל, פְּטוּרֵי. וְאִין הַמְתַּגַּלַּח לֹקֵה, עַד שְׁיִסְעֵלִי. וְאִשָּׁה - מִתְּרַת לְהִשְׁחִית זִקְנָה, אִם יֵשׁ לָהּ שְׁעַר זָקֵן; וְאִם הַשְּׁחִיתָהּ זָקֵן הָאִישׁ, פְּטוּרָהּ^{לח}.

הפסח אין חובה לאכול מצה. כא) בהן למרות שהן מצוות התלויות בזמן מסוים.

ד. טמטום^{כב} וְאֶנְדְּרוּגִינוּס^{כג}, הָרִי הֵן סְפִקֵי - וְלִכְּוֹן נוֹתְנִין עֲלֵיהֶן חֲמָרֵי הָאִישִׁיָּה וְחֲמָרֵי הָאִשָּׁה^{כד} בְּכָל מְקוֹם, וְחֲבִיבִין בְּכָל^{כה}; וְאִם עֲבָרְכֵי^{כז}, אֵינָם לֹקִינֵי^{כח}.

כב) אדם שאבריו אטומים ולא ניתן לדעת האם הוא זכר או נקבה. טומטום – מלשון אטום. כג) אדם שיש לו אברי מין הן של זכר והן של נקבה. אדם כזה מכונה אנדרוגינוס מכיוון שביוונית קוראים לזכר אנדרו, ולנקבה גינוס. כד) אם הם איש או אישה. כה) חייבים בכל המצוות התלויות בזמן. כו) למשל, אסורים ביחוד עם אנשים ולא מקבלים חלק בירושת אביהם מהתורה. כז) המצוות, כאנשים ונשים. כח) על האיסורים הקיימים רק באנשים או רק בנשים. כט) כי אין חייבים מלקות על דבר שהוא ספק איסור.

ח. הַשְּׁפָם - מִתֵּר לְגַלְחוֹ בְּתַעַר, וְהוּא הַשְּׁעַר שְׁעַל גְּבִי הַשְּׁפָה הָעֲלִיּוֹנָה; וְכֵן הַשְּׁעַר הַמְדַלְדֵּל מִן הַשְּׁפָה הַתְּחוּנָה. וְאִף עַל פִּי שְׁהוּא [ה-שפם] מִתֵּר, לֹא נִהְגוּ יִשְׂרָאֵל לְהִשְׁחִיתוֹ [בתער], אֲלֹא לְגַלַּח קִצְתוֹ [במספריים], עַד שְׁלֹא יַעֲכֹב אֲכִילָה וְשִׁתְיָה.

ה. אף • על פי שְׁהָאִשָּׁה מִתְּרַת לְגַלַּח פְּאֵת רֵאשָׁה, הָרִי הִיא אֲסוּרָה לְגַלַּח פְּאֵת רֵאשׁ הַזָּכָר; וְאֶפְלוּ פְּאֵת קָטָן^{לא}, אֲסוּר לָהּ לְגַלַּח לוֹ.

השגת הראב"ד אף... לו א"א האיסור הזה אינה לוקה עליו לא בגדול ולא בקטן אלא מדרבנן הוא דאסור מדאמר רב אדא בר אבהו לרב הונא חובה דמקפה לבניה קטנים תקריביהו לבניה אלמא איסורא אית בהו.

ט. הַעֲבֵרַת הַשְּׁעַר מִשְׁאָר הַגּוּף, כְּגוֹן בֵּית הַשְּׁחִי וּבֵית הָעֶרְוָה - אֵינּוּ אֲסוּר מִן הַתּוֹרָה, אֲלֹא מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים; וְהַמְעַבְרִי, מִכֵּין אוֹתוֹ מִכַּת מְרֻדוֹת. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּמְקוֹם שְׁאִין מְעַבְרִין אוֹתוֹ אֲלֹא נְשִׁים - כְּדִי שְׁלֹא יִתְקַן עֲצָמוֹ תְּקוּן נְשִׁים^{לב}; אֲכָל^{לד} בְּמְקוֹם שְׁמַעְבְּרִין הַשְּׁעַר [גם] הָאֲנָשִׁים - אִם הָעֵבֶרִי^{לה}, אִין מִכֵּין אוֹתוֹ^{לו}. וּמִתֵּר לְהַעֲבִיר שְׁעַר שְׁאָר אֲבָרִים בְּמִסְפְּרֵיהֶם, בְּכָל מְקוֹם^{לז}.

ל) איסור זה על האישה הוא מדרבנן, ולכן היא לא מתחייבת על עשייתו עונש מלקות כמבואר בהלכה ב. לא) שאינו חייב בעונשים הכתובים בתורה.

ו. וּפְאָה זוֹ שְׁמַנִּיחִים בְּצַדַּע, לֹא נִתְּנוּ בָּהּ חֲכָמִים שְׁעוֹר [=מִידָה]; וְשְׁמַעְנוּ מִזְּקַנֵּינוּ, שְׁאִין מְנִיחַ פְּחוֹת מְאֻרְבָּעִים שְׁעֻרוֹת^{לב}. וּמִתֵּר לְלִקֹּט [-לגווח] הַפְּאוֹת בְּמִסְפְּרֵיהֶם; לֹא נֶאֱסַר, אֲלֹא הַשְּׁחִתָּה [-גילוח] בְּתַעַר.

לב) שרוחב הפאה לא יהיה פחות מארבעים שערות.

ז. דֶּרֶךְ כְּמָרִי עֲבוּדָה זָרָה הִיָּה לְהִשְׁחִית זִקְנָם, לְפִיכֶךָ אֲסָרָה תּוֹרָה לְהִשְׁחִית הַזָּקֵן. וְחָמַשׁ פְּאוֹת יֵשׁ בּוֹ - לְחֵי הָעֲלִיּוֹנָה^{לג} וְלְחֵי הַתְּחוּנָה^{לד} מִיָּמִין, וְלְחֵי הָעֲלִיּוֹן וְלְחֵי הַתְּחוּנָן מִשְּׂמָאל, וְשִׁבְלַת הַזָּקֵן [-שער הסנטר]. וְלֹקֵה עַל כָּל פְּאָה וּפְאָה; וְאִם נִטְלָן כְּלָן כְּפִאֲחַת, לֹקֵה חָמֵשׁ.

לג) המחובר לצדע. לד) מקום חיבור הסנטר לעצם.

י. לֹא תַעֲדָה [-תתקשט] אִשָּׁה עֲדִי [-קישוט] הָאִישׁ, כְּגוֹן שְׁתֵּשִׁים בְּרֵאשָׁה מְצַנְפֵת אוֹ פּוֹבַע, אוֹ תִלְבַּשׁ שְׂרִיזֵן וְכִיּוֹצֵא בּוֹ, אוֹ שְׁתַּגְּלָה רֵאשָׁה כְּאִישׁ; וְלֹא יַעֲדָה אִישׁ עֲדִי אִשָּׁה, כְּגוֹן שְׁיִלְבַּשׁ בְּגָדֵי צְבָעוֹנִין וְחֲלִי [-תכשיט] זָהָב, בְּמְקוֹם שְׁאִין לֹבְשִׁין אוֹתָן הַכֹּהֲלִים וְאִין מְשִׁימִין אוֹתוֹ הַחֲלִי, אֲלֹא הַנְּשִׁים; הַכֹּהֵן מְמַנְהֵג הַמְּדִינָה.

110. ויקראקדושים, יט, כז.

כדי... נשים: החילוק בין פסיקה זו ל"המלקט שערות לבנות" שבהלכה הבאה – לקו"ש חכ"ז ע' 372.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

אִישׁ שֶׁעָדָה עָדִי אִשָּׁה, וְאִשָּׁה שֶׁעָדָת עָדִי אִישׁ - לֹקֵיץ¹¹¹. הַמְלַקֵּט •

השנת הראב"ד
המלקט . . לוקה א"א לא מחוור
שיהא לוקה באחת שלא אמרו אלא
אסור ועוד מאי עדי אשה איכא
בחדא והא לא מינכרא מילתא
כלל.

אחת, לוקה; מפני שְׁעָדָה עָדִי אִשָּׁה¹¹². וְכֵן אִם צָבַע שְׁעָרוֹ שָׁחֹר - מְשִׁיבֵעַ שְׁעָרָה לְבָנָה אֶחָת, לֹקֵה.

(ג) כי הם עברו על האיסור "לא יהיה כלי גבר על אשה ולא ילבש גבר שמלת אשה". (מד) כי דבר זה הוא מנהג נשים.

טַמְטוּם וְאַנְדְרוּגִינוּס - אֵינּוּ עוֹטֵף [את ראשו] בְּאִשָּׁה, וְלֹא מְגַלָּה רֹאשׁוֹ כְּאִישׁ¹¹³; וְאִם עָשָׂה בֵּן, אֵינּוּ לֹקֵה.

(מה) אלא מכסה את ראשו ללא עטיפה.

יֵא. "כְּתַבְתָּ קַעֲקַע" הָאִמּוּרָה בַּתּוֹרָה¹¹⁴ - הוּא שְׂיִשְׂרֵט עַל בְּשָׂרוֹ, וַיִּמְלֵא מְקוֹם הַשְּׂרִיטָה כַּחַל - [צבצב כחול] או דִּיּוֹ או שְׁאָר צְבַעוֹנִין - [צבעים] הַרוֹשְׁמִינִין¹¹⁵; וְזֶה הוּא מְנַהֵג הַגּוֹיִם הַרוֹשְׁמִינִין - [מסמנים] עֲצָמָן לְעִבּוּדָה זָרָה שְׁלֵהֶן, פְּלוֹמֵר שֶׁהוּא [האדם] עֶבֶד מְכוּר לָהּ וּמְרֻשָּׁם לְעִבּוּדָתָהּ. וּמַעַת שְׂיִרְשָׁם בְּאֶחָד מִדְּבָרִים הַרוֹשְׁמִינִין אַחַר שְׂיִשְׂרֵט, בְּאִי זֶה מְקוֹם מִן הַגּוֹף, בֵּין אִישׁ בֵּין אִשָּׁה - לֹקֵה.

(מו) שהרושם שלהם ניכר.

פְּתַב [בשריטה] וְלֹא רִשָּׁם בְּצַבַּע, או שְׂרֻשָּׁם בְּצַבַּע וְלֹא פְּתַב בְּשְׂרִיטָה - פְּטוּר, עַד שְׂיִכְתַּב וַיִּקְעַקַּע, שְׂנֹאֲמֵר: "וּכְתַבְתָּ קַעֲקַע". בְּמָה דְּבָרִים אִמּוּרִים¹¹⁶? בְּכוֹתֵב¹¹⁷. אֲבָל זֶה שֶׁפְּתַבוּ בְּבָשָׂרוֹ וְקַעֲקַעוּ בוֹ - אֵינּוּ חֵיב אֲלֵא אִם בֶּן סֵיעָמֵט, פְּדִי שְׂעִישָׁה מְעֻשָּׂה; אֲבָל אִם לֹא עָשָׂה פְלוֹם, אֵינּוּ לֹקֵה.

(מז) שחייב האדם מלקות על כתובת קעקע. (מח) כאשר הוא שורט וכותב בעצמו על בשרו. (מט) לכותב והמקעקע על בשרו.

יב. הַשּׂוֹרֵט שְׂרִיטָה אֶחָת [כאבל] עַל הַמַּת - לֹקֵה, שְׂנֹאֲמֵר: "וְשָׂרֵט לְנַפְשׁוֹ, לֹא תִתְּנוּ בְּבִשְׂרְכֶם"¹¹⁸; אֶחָד יִשְׂרָאֵל, וְאֶחָד כְּהֵן. שְׂרֵט שְׂרִיטָה אֶחָת עַל חֲמֹשָׁה מְתִים, או חֲמֵשׁ שְׂרִיטוֹת עַל מַת אֶחָד - לֹקֵה חֲמֵשׁ; וְהוּא, שֶׁהִתְרוּ בוֹ עַל כָּל אֶחָת וְאֶחָת.¹¹⁹

(נ) על כל שריטה בפני עצמה. מדובר במקרה שהאדם שרט חמש שריטות זו אחר זו, אך אם שרט חמש שריטות בבת אחת, לוקה חמש מלקויות אף אם התרו בו פעם אחת בלבד, כמבואר בהלכה טו באיסור עשיית קרחת מתוך אבל על מת.

יג. גְּדִידָה [בכלי] וְשְׂרִיטָה [ביד], אֶחָת הִיא יֵא. וְכִשֶּׁם שֶׁהָיוּ הַגּוֹיִם שׂוֹרְטִים בְּבִשְׂרָם עַל מְתֵיהֶם מְפָנִי הַצַּעַר - כִּף הָיוּ חוֹבְלִין בְּעַצְמָם¹²⁰ לְעִבּוּדָה זָרָה¹²¹, שְׂנֹאֲמֵר: "וַיִּתְגַּדְּדוּ כַּמְשַׁפְּטִים בַּחֲרֻבוֹת וּבְרַמְחִים"¹²². גַּם זֶה אֶסְרָה תּוֹרָה¹²³, שְׂנֹאֲמֵר: "לֹא תִתְגַּדְּדוּ"¹²⁴: אֲלֵא שֶׁעַל הַמַּת - בֵּין שְׂרֵט פְּדִיּוֹ בֵּין שְׂרֵט בְּכָלִי, לֹקֵה. וְלְעִבּוּדָה זָרָה - בְּכָלִי, חֵיב מְלַקוֹת; בְּדִי, פְּטוּר.

(נא) ולכן, אף אם שרט את בשרו בכלי והתרו בו שעובר על איסור 'לא תתגודדו', חייב מלקות. (נב) באמצעות כלים. (נג) על מנת לעורר את רחמי האלילים שלהם שיקבלו את תפילתם. אך, אין הכוונה שזו הייתה צורת עבודתם לעבודה זרה, כי אם זאת הייתה צורת העבודה שלהם, היו חייבים סקילה על כך, ובהלכה זו מבואר שהעונש על שריטה הוא מלקות. (נד) כשם שהתורה אסרה גדידה לעבודה זרה, כך אסרה גם גדידה על מת.

יד. וּבְכָלֵל אֶזְהָרָה זו¹²⁵, שְׁלֵא יִהְיֶה שְׁנֵי פְתֵי דִינִין בְּעֵיר אֶחָת, זֶה נוֹהֵג בְּמִנְהַג [מסוים], וְזֶה נוֹהֵג בְּמִנְהַג אַחֵר - שְׂדָבָר זֶה גוֹרֵם לְמַחְלַקַת גְּדוּלָה, שְׂנֹאֲמֵר: "לֹא תִתְגַּדְּדוּ", לֹא תַעֲשׂוּ אֲגֻדּוֹת אֲגֻדּוֹת¹²⁶.

(נה) של "לא תתגודדו". (נו) מכך שלשון הפסוק היא 'לא תתגודדו' ולא 'לא תגודדו', לומדים שאיסור נוסף נכלל בפסוק זה - שלא יתחלקו ישראל לקבוצות נפרדות.

טו. הַקּוֹרֵחַ קְרָחָה [=תולש שערות] עַל הַמַּת - לֹקֵה,

111. ויקרא-קדושים, יט, כת. 112. ויקרא-קדושים, יט, כת. 113. מלכים-א, יח, כת. 114. דברים-ראה, יד, א.

~ יום שני י"ז אדר ~

הלכות תשובה

מִצְוֹת עֲשֵׂה אַחַת, וְהוּא שְׂיָשׁוּב הַחֹטֵא מִחֻטְאֵי
לִפְנֵי ה', וְיִתְנַדֵּה. וְבִאִוֵר מִצְוָה זוֹ וְעִקְרִים [-היסודות]
הַנִּגְדָּרִים עִמָּה בְּגִלְגָּלָה - בְּפָרְקִים אֵלּוּ.

פֶּרֶק א

חובת הווידוי על החטאים, והכפרה על כל סוג
עבירה.

א. פֶּל הַמִּצְוֹת שֶׁבַתּוּרָה, בֵּין עֲשֵׂה בֵּין לֹא תַעֲשֵׂה
- אִם עֵבֶר אָדָם עַל אַחַת מֵהֶן, בֵּין בְּזִדּוֹן בֵּין
בְּשִׁגְגָה - כְּשִׁיעַשֶׂה תְּשׁוּבָה וְיָשׁוּב מִחֻטְאֵי, חֵיב
לְהִתְנַדֵּוֹת לִפְנֵי הָאֵל בְּרוּךְ הוּא, שְׁנֹאֲמַר: "אִישׁ אֹ
אִשָּׁה כִּי יַעֲשׂוּ... וְהִתְנַדְּוּ אֶת חַטְאֵתָם אֲשֶׁר עָשׂוּ"¹,
זֶה וְדוּי דְּבָרִים. וְדוּי זֶה - מִצְוֹת עֲשֵׂה.

א) כאשר האדם יחליט לעזוב את דרכו הרעה ולשוב לה'
ולתורתו. ב) ולא יעשה אותו שוב. ג) להודות על מעשיו
ולהתחרט עליהם בפיו. ד) המתוודה צריך לפרט את חטאיו
במפורש.

כיצד מתנדה? אומר: 'אנא ה', חטאתי עויתי
פשעתי לפניך, ועשיתי כף וקף, והרי נחמתי
[=התחרטתי] וּבִשְׁתִּי [-התחיישתי] בְּמַעֲשֵׁי, וְלִעוֹלָם אֵינִי
חוֹזֵר לְדַבֵּר זֶה. זֶה הוּא עִקְרוֹ שֶׁל וְדוּי; וְכָל
הַמִּרְבָּה לְהִתְנַדְּוֹת וְלְהַאֲרִיךְ בְּעֲנֵן זֶה, הֵרִי זֶה
מִשְׁבַּח.

ה) עברתי עבירה בשגגה. ו) עברתי עבירה בזדון. ז) עברתי
עבירה בכוונה על מנת להכעיס ולמרוד כך. סדר הווידוי
הוא מן הקל אל הכבד.

וְכָל בְּעֲלֵי חַטְאוֹת וְאֲשָׁמוֹת [-החייבים בקרבן חטאת או אשם]
- בַּעַת שֶׁמִּבְּיָאִין קָרְבָּנוֹתֵיהֶן עַל שִׁגְגָתָן אוֹ עַל
זְדוּנָתָהּ, אֵין מִתְּכַפֵּר לָהֶן בְּקָרְבָּנָן, עַד שִׁיעַשׂוּ
תְּשׁוּבָה, וְיִתְנַדְּוּ וְדוּי דְּבָרִים, שְׁנֹאֲמַר: "וְהִתְנַדֵּה
אֲשֶׁר חָטָא עָלֶיךָ"².

שְׁנֹאֲמַר: "וְלֹא תִשְׂמְוּ קָרְחָה בֵּין עֵינֵיכֶם לְמַת"¹¹⁵.
אָחַד יִשְׂרָאֵל וְאָחַד כֹּהֵן שֶׁקָּרַח עַל הַמַּת, אֵינֹ לֹקָה
אֶלָּא אַחַת¹¹⁶. הַקּוֹרֵחַ אֲרַבַּע אוֹ חֲמֵשׁ קָרְחוֹת עַל מַת
אָחַד, לֹקָה כְּמִנְיֵן הַקָּרְחוֹת - וְהוּא שֶׁהִתְרוּ בּוֹ עַל
פֶּל קָרְחָה וְקָרְחָה.

נז) איסור קרחה נאמר בתורה פעם נוספת לגבי כוהנים,
ובכל זאת אף הם חייבים על איסור זה רק עונש מלקות
אחד.

אָחַד הַקּוֹרֵחַ בְּיָדוֹ, אוֹ בַסֶּם [-תכשיר]. הַטְּבִיל חֲמֵשׁ
אֲצַבְעוֹתָיו בַּסֶּם, וְהִנִּיחֵן בַּחֲמִשָּׁה מְקוֹמוֹת בְּרֵאשׁוֹ
בְּבַת אַחַת - הוֹאִיל וְקָרַח חֲמֵשׁ קָרְחוֹת - אִף עַל פִּי
שֶׁהִיא הַתְּרָאָה אַחַת, לֹקָה חֲמֵשׁ; שֶׁהִרִי בְּלֵן בְּאֵין
כְּאַחַת. וְחֵיב עַל פֶּל הָרֵאשׁ כְּבֵין הָעֵינַיִם¹¹⁷,
שְׁנֹאֲמַר יִט: "לֹא יִקְרַחוּ קָרְחָה בְּרֵאשֶׁם"¹¹⁶. וְכַמָּה
שַׁעוֹר הַקָּרְחָה? כְּדִי שִׁיִּרְאָה מֵרֵאשׁוֹ כְּגָרִיס פְּנֵי
פֶּלָא שַׁעֲרָה.

נח) למרות שנאמר בתורה "ולא תשימו קרחה בין עיניכם"
נט) כי נאמר פסוק נוסף. ס) חצי פול, שהוא בגודל שלושים
ושש שערות.

טז. הַקּוֹרֵחַ רֵאשׁוֹ, אוֹ הַשּׁוֹרֵט בְּבִשְׂרוֹ, עַל בֵּיתוֹ
שֶׁנִּפְּל, וְעַל סְפִינָתוֹ שֶׁטְּבַעָה בַּיָּם - פְּטוֹר; וְאֵינֹ
לֹקָה אֶלָּא עַל הַמַּת בְּלִבָּד, אוֹ הַשּׁוֹרֵט לְעַבּוּדָה
זָרָה¹¹⁸.

סא) בכלי, כמבואר בהלכה יג.

הַקּוֹרֵחַ קָרְחָה בְּרֵאשׁוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ, וְהַשּׁוֹרֵט שֶׁרִיטָה
בְּבִשְׂרֵי חֲבֵרוֹ, וְהַפּוֹתֵב כְּתָבַת קַעֲקַע בְּבִשְׂרוֹ שֶׁל
חֲבֵרוֹ, וְהָיָה חֲבֵרוֹ מְסִיעֵ [ל] - בְּזִמְן שֶׁשִּׁנְיָהֵן מְזִידִין,
שִׁנְיָהֵן לֹקֵינ; אָחַד [מהם] שׁוֹגֵג וְאָחַד מְזִיד - הַמְזִיד
מִשִּׁנְיָהֵן לֹקָה, וְהַשּׁוֹגֵג פְּטוֹר.

בְּרִיךְ רַחֲמָנָא דְּסִיעֵינָם¹¹⁹

סב) ברוך ה' שעזר לנו לכתוב ולסיים הלכות אלו.

115. דברים-ראה, יד, א. 116. ויקרא-אמור, כא, ה. 1. במדבר-נשא, ה, רז. 2. ויקרא, ה, ה.

הפניות לשיחות קודש
כיצד מתוודה: בגדר הוידוי - לקו"ש חכ"ז ע' 211. תיווך עם מה שכתב בפ"ב ה"ח - לקו"ש ח"ז ע' 193. כיצד . . משובה: ביאור נרחב בהלכות
הבאות וריקן הלשונות - לקו"ש חכ"ז ע' 124.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

הַעֲבֹרוֹת שֶׁחִיבִין עֲלֵיהֶן מִיתַת בֵּית דִּין אוֹ כְּרַתִּי; וְשִׁבְעַת שָׁאוֹי וְשִׁקְרִי - אֵף עַל פִּי שְׁאִין בְּהַ כְּרַת, הַרִי הִיא מִן הַחֲמֻרוֹת^ט. וְשִׁאָר מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, וּמִצְוֹת עֲשֶׂה שְׁאִין בְּהֵן כְּרַת - הֵן הַקְּלוֹת.

(ג) האדם לא זוכה לחיי העולם הבא. (ד) כגון אדם הנשבע על עמוד של אבן שהוא עשוי מזהב. (ט) אדם הנשבע שעשה מעשה כלשהו, אך הוא לא עשה אותו בפועל. (טז) כי נאמר בתורה שה' לא יסלח לאדם שנשבע לשווא או לשקר.

ג. בְּזִמְן שְׁאִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ קָיָם, וְאִין לָנוּ מִזְבֵּחַ כְּפָרָה^י - אִין שָׁם [=במציאות] אֵלֶּא תְּשׁוּבָה^י. הַתְּשׁוּבָה מִכְּפָרַת עַל כָּל הַעֲבֹרוֹת^ט; אֲפִלּוּ רָשָׁע כָּל יָמָיו, וְעָשָׂה תְּשׁוּבָה בְּאַחֲרֹנָה [-בסוף ימיו] - אִין מִזְכִּירִין לֹא שָׁם רָשָׁעוֹ, שְׁנֹאָמַר: "וְרָשָׁעַת הָרָשָׁע לֹא יִכְשַׁל בְּהַ בְּיוֹם שׁוּבוֹ מִרָשָׁעוֹ"⁵. וְעַצְמוֹ [-עצם מציאות] שָׁל יוֹם הַכְּפֻורִים מְכַפֵּר לְשָׁבִים^כ, שְׁנֹאָמַר: "כִּי בְּיוֹם הַזֶּה יִכְפֹּר עֲלֵיכֶם"⁶.

(יז) לא ניתן להקריב קרבנות שיכפרו עלינו, ואף אין בזמננו שעיר המשתלח לעזאזל ביום הכיפורים. (יח) אין דבר היכול לכפר על העבירה מלבד התשובה. (יט) כפי שמבואר בהלכה הבאה. (כ) לאנשים העושים תשובה, אך לא לאלו שאינם עושים תשובה.

ד. אֵף עַל פִּי שֶׁהַתְּשׁוּבָה מִכְּפָרַת עַל הַכֹּל^{כא}, וְעַצְמוֹ שָׁל יוֹם הַכְּפֻורִים מְכַפֵּר [-על העבירות] - יִשׁ עֲבֹרוֹת שֶׁהֵן מִתְּפָרִין בְּשַׁעֲמָן [-מיד], וְיִשׁ עֲבֹרוֹת שְׁאִין מִתְּפָרִין אֵלֶּא לְאַחַר זְמַן. בְּיַצֵּד? עֵבֶר אַדָּם עַל מִצְוֹת עֲשֶׂה שְׁאִין בְּהַ כְּרַת^{כב}, וְעָשָׂה תְּשׁוּבָה - אִינוּ זֶז מִשָּׁם עַד שְׁמוֹחֲלִין לֹא מִדְּכִי, וּבְאֵלֵי נֹאָמַר: "שׁוּבוּ בָּנִים שׁוֹכְבִים, אָרְפֵא מְשׁוֹכְתִיכֶם"⁷.

(כא) כפרה שלימה שלא תלויה בגורמים נוספים. (כב) שלא מתחייבים על אי עשייתה עונש כרת, אף אם עוברים עליה במזיד. (כג) לא נצרכת פעולה נוספת, ומיד לאחר עשיית התשובה העבירה נמחלת לו. (כד) מיד כשתחזור בתשובה.

(ח) בעבירות מסוימות, כמו גזל למשל, אף אדם העובר עליהן במזיד חייב קרבן.

וְכֵן כָּל מִחֻבֵי מִיתוֹת בֵּית דִּין, וּמִחֻבֵי מִלְּקוֹת - אִין מִתְּפָרֵר לָהֶן בְּמִיתַתָּן אוֹ בְּלִקְיַתָּן, עַד שֶׁיַּעֲשׂוּ תְּשׁוּבָה וְיִתְּנוּ^ט. וְכֵן הַחֹבֵל [=פוצע] בְּחֻבְרוֹ אוֹ הַמְּזִיק מְמוֹנוֹ - אֵף עַל פִּי שֶׁשָּׁלֵם לוֹ מֵהַ שֶׁהוּא חֵיב לוֹ - אִין מִתְּפָרֵר לוֹ, עַד שֶׁיִּתְּנֶה וְיִשׁוּב מִלַּעֲשׂוֹת כְּזֶה לְעוֹלָם, שְׁנֹאָמַר: "מִכָּל חַטָּאת הָאָדָם"³.

(ט) מסיבה זו אומרים לכל מי שחולה ונוטה למות להתוודות על חטאיו, כדי שמייתתו תכפר עליהם. (י) מצווה להתוודות אף על עבירות שבין אדם לחברו.

ב. שְׁעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח [-לעזאזל ביום הכיפורים] - לְפִי שֶׁהוּא כְּפָרָה לְכָל יִשְׂרָאֵל, כִּהֵן גְּדוֹל מִתְּנִידָה עֲלָיו עַל לְשׁוֹן כָּל יִשְׂרָאֵל^א, שְׁנֹאָמַר: "וְהַתְּנִידָה עֲלָיו אֶת כָּל עֲוֹנוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל"⁴.

(יא) ואומר את הווידוי בשם כולם: "חטאו, עונו, פשעו לפניך עמך בית ישראל".

שְׁעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח מְכַפֵּר עַל כָּל עֲבֹרוֹת שֶׁבְּתוֹרָה, הַקְּלוֹת וְהַחֲמֻרוֹת, בֵּין שְׁעֵבֶר בְּזִדוֹן בֵּין שְׁעֵבֶר בְּשִׁגְגָה, בֵּין שֶׁהוֹדַע [=נדע] לוֹ [שחטא] בֵּין שֶׁלֹא הוֹדַע לוֹ - הַכָּל מִתְּכַפֵּר בְּשְׁעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח^ב; וְהוּא, שְׁעָשָׂה תְּשׁוּבָה. אֲבָל אִם לֹא עָשָׂה תְּשׁוּבָה, אִין הַשְׁעִיר מְכַפֵּר לוֹ אֵלֶּא עַל הַקְּלוֹת.

(יב) הלכה זו נאמרה דווקא על עבירה שהאדם מסתפק האם הוא עבר אותה, ובעקבות הספק הוא חייב להביא קרבן 'אשם תלוי' - במקרה כזה, אם האדם לא הביא אשם תלוי לפני יום הכיפורים, יום הכיפורים מכפר לו על החטא והוא לא צריך להביא קרבן. אולם, במקרה שהאדם יודע בוודאות שהוא עבר עבירה והוא חייב להביא על כך קרבן חטאת או אשם ודאי, הוא חייב להביא קרבן אף לאחר יום הכיפורים.

וְמֵהַ הֵן הַקְּלוֹת, וּמֵהַ הֵן הַחֲמֻרוֹת? הַחֲמֻרוֹת, הֵן

3. במדבר-נשא, ה, ו. 4. ויקרא-אחרי, טז, כא. 5. יחזקאל, לג, יב. 6. ויקרא-אחרי, טז, ל. 7. ירמיה, ג, כב.

אין . בלקייתם: מכאן שתכלית העונש הוא לשם כפרה - לקו"ש חכ"ט ע' 118. כפרה לכל ישראל: גדר כפרת השעיר - לקו"ש חל"ב ע' 110. אין . תשובה: אם כן, מדוע התחייב רבי ישמעאל להביא קרבן על חטאו בזמן הזה? - לקו"ש ח"י ע' 194, הע' 12, ע' 200, ח"ה ע' 416, הע' 51. ועצמו . לשבים: גדר כפרת יוה"כ - יין מלכות ט"ו. הכפרה עצמה באה מלמעלה אפילו אם לא שב בתשובה שלמה - לקו"ש ח"ל ע' 166. משום שאז מתגלית עצמותו ית' - לקו"ש חכ"ט ע' 329. אלא שלשלמות הענין יש צורך בהתעוררות מלמטה - לקו"ש חכ"ט ע' 319, חל"ה ע' 59. ועצמו: שינוי גיוסאות - לקו"ש חכ"ט ע' 203, הע' 7. מכפר: לכל הדעות - לקו"ש ח"ד ע' 1149, ח"ט ע' 211, ח"א ע' 4, הע' 36, הגש"פ ע' קלה.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ההבדל בין עבירות שבין אדם לחברו לעבירות שבין אדם למקום ואופן בקשת המחילה מתברר.

א. איזו היא תשובה גמורה? זה שפא לידו דבר שעבר בו, ואפשר בידו לעשותו, ופרש ולא עשה [זאת] מפני התשובה, לא מיראה ולא מפשולון כח [חולשת הגוף]. כיצד? הרי שפא על אשה בעברה, ולאחר זמן נתיחד עמה, והוא עומד באהבתו בה ובכח גופו, ובמדינה שעבר בה, ופרש ולא עבר - זה הוא בעל תשובה גמורה. הוא ששלמה אומר: "וזכר את בוראיה בימי בחורותיה"¹¹.

(א) מפני החלטתו לחזור בתשובה שלימה. (ב) בגלל שהוא מפחד ממישהו. (ג) שניהם נקלעו במקרה לאותו מקום. (ד) הוא נמצא באותו המצב ובאותם התנאים שהיו בזמן שהוא עבר את העבירה.

עבר על מצות לא תעשה שאין בה פרת ולא מיתת בית דין, ועשה תשובה - תשובה תולה¹² ויום הפורים מכפר¹³, ובאלו נאמר: "כי ביום הזה יכפר עליכם"¹⁴.

(כה) הכפרה שעל ידי התשובה היא חלקית ועדיין תלויה בספק. (כו) ביום הכיפורים העבירות הללו נמחלות באופן סופי, אך לא קודם לכן.

עבר על פרתות [=עברות שעונשן כרת] ומיתות בית דין, ועשה תשובה - תשובה ויום הפורים תולין, ויסורין הבאין עליו גמורין לו הפרה¹⁵, ולעולם אין מתכפר לו פרה גמורה¹⁶, עד שיבואו עליו יסורין; ובאלו נאמר: "ופקדתי בשבט פשעם, ובנגעים עונם"¹⁷.

(כז) הייסורים ממרקים את האדם מהעבירות לגמרי. (כח) אף אם יעברו מספר שנים, ובכל שנה חזר בתשובה ביום הכיפורים. (כט) מכיוון שיש פסוקים שונים העוסקים בכפרה על עבירות, מסתבר שכל פסוק עוסק בסוג אחר של עבירות וסוג הכפרה הוא בהתאם לחומרת העבירה, כפי שהתבאר בהלכה זו.

במה דברים אמורים? בשלא חלל את השם בעת שעבר לא. אבל המחלל את השם - אף על פי שעשה תשובה והגיע יום הפורים והוא עומד בתשובתו ובאו עליו יסורין, אינו מתכפר לו פרה גמורה עד שימות, אלא תשובה ויום הפורים ויסורין שלשתן תולין, ומיתה מכפרת, שנאמר: "ונגלה באזני ה' צבאות, אם יכפר העון הזה לכם, עד תמותו"¹⁸.

(ל) שהייסורים מכפרים על העבירות החמורות ביותר. (לא) לא עבר את העבירה במזיד על מנת להכעיס את ה'. (לב) של חילול השם.

פרק ב

עיקר התשובה, הזמן הראוי לעשיית תשובה,

(ה) כי בכל אופן, מפאת מצבו הפיזי, הוא לא היה עובר את העבירה במצבו הנוכחי.

ב. ומה היא התשובה? הוא שיעזב החוטא חטאו, ויסירנו ממחשבתו, ויגמור [=יחליט] בלבו שלא יעשהו עוד, שנאמר: "יעזב רשע דרכו, ואיש און מהשבותיו"¹⁹.

וכן יתנחם [יתחרט] על שעבר [את העבירה], שנאמר: "כי אחרי שובי נחמתי, ואחרי הודעי ספקתי על ירך"²⁰; ויעידי עליו יודע תעלומות²¹ [הקרוש ברוך הוא] שלא ישוב לזה החטא לעולם, שנאמר: "ולא

8. ויקרא-אחרי, טז, ל. 9. תהלים, פט, לג. 10. ישעיה, כב, יד. 11. קהלת, יב, א. 12. שם, ב. 13. ישעיה, נה, ז. 14. ירמיה, לא, יח.

הפניות לשיחות קודש ש הפניות לשיחות קודש ש מועלת היא לו: השיבה בימי הבחורות אינה חלק עיקרי במצות התשובה - לקוי"ש ח"ג ע' 185, חל"ט ע' 177. ומה היא התשובה? גדר ומהות התשובה - לקוי"ש ח"ט ע' 428, ח"י ע' 189, ח"ט ע' 394, חכ"ג ע' 287 הע' 5, חל"ט ע' 123, חידושים וביאורים בש"ס סי"ח. הוא: דיוק הסדר - לקוי"ש ח"י ע' 41 הע' 50, ביאור הלשונות - אג"ק חכ"ו ע' קפא. שנאמר. מחשבותיו: מדוע דווקא מפקסו זה? - לקוי"ש חל"ט ע' 166. יתנחם על שעבר: יש לקשר את התעוררות התשובה עם תיקון העבר והעתידי - סה"ש תשמ"ט ח"א ע' 192. זה החטא: דווקא לאותו חטא - סה"ש תשמ"ט ח"א ע' 156.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

נאמר עוד 'אלהינו' למעשה ידנינו¹⁵, אשר בך ירחם
 ותם"ם¹⁵. וצריך להתודות בשפתיו, ולומר ענינות
 [עניינים] אלו שגמר בלבו.
 וכל המתגאה ואינו מודיע, אלא מכסה פשעיו -
 אין תשובתו גמורה, שנאמר: "מכסה פשעיו לא
 יצליח"¹⁸.

(ג) על מנת שיקשו מחברו שיסלח לו.

השגת הראב"ד
 במה... לחבירו א"א וכן עבירות
 המפורסמות ומגולות אע"פ שאינן
 עם חבירו שכמו שנתפרסם החטא
 כך צריך לפרסם התשובה ויתבייש
 ברבים.
 במה • דברים אמורים?¹⁹
 בעברות שבין אדם
 לחברו. אבל שבינו לבין
 המקום [הקדוש ברוך הוא] -
 אינו צריך לפרסם חטאו²⁰, ועזות פנים היא לו אם
 גלם²¹; אלא שב לפני האל ברוך הוא, ופורט חטאיו
 לפניו, ומתודה עליהן בפני רבים סתם [ללא פירוט].
 וטובה היא לו שלא נתגלה עונו, שנאמר: "אשרי
 נשוי פשע כסוי חטאה"¹⁹.

(יד) שהאדם צריך להתוודות ברבים ולפרסם את חטאיו.
 (טו) כדי לא להמעיט ולבזות את כבוד ה'. ואף אם ישנם
 מספר אנשים שידועים במה הוא חטא, עלול הדבר
 להתפרסם גם לאנשים שלא ידעו על כך, ובכך מתורצת
 השגת הראב"ד. (טז) כי כך האדם מראה שהוא לא מתבייש
 בחטאיו. אמנם, אם הוא מפרסם את חטאיו לצורך מסוים
 מותר לו לעשות זאת, כפי שיהודה הודה במעשה תמר על
 מנת שלא ישרפו אותה וקיבל על כך שכר.

ו. אף על פי שהתשובה והצעקה יפה לעולם
 [מתמיד], בעשרת הימים שבין ראש השנה ויום
 הכפורים היא יפה ביותר, ומיד היא מתקבלת²²,
 שנאמר: "דרשו ה' בהמצאו, קראוהו בהיותו
 קרובי"²⁰. במה דברים אמורים? ביחיד; אבל
 בצבור - כל זמן שעושין תשובה וצועקין בלב
 שלם הן נענין, שנאמר: "פה' אלהינו, בכל קראנו
 אלו"²¹.

(יז) שני טעמים בדבר: ימים אלו הם ימי רחמים ורצון, וימים

(ו) ימנה את הקב"ה כעד על מעשיו וכוונותיו, ויחליט באופן
 נחרץ. (ז) הקב"ה, שיודע גם את כל הדברים הנעלמים
 והנסתרים. (ח) לא נעבוד יותר עבודה זרה, אלא את ה'
 בלבד.

ג. כל המתודה בדברים, ולא גמר בלבו לעזב [את]
 [החטא] - הרי זה דומה לטובל [כדי להיטהר] ושרץ [מטמא]
 בידו, שאין הטבילה מועלת עד שישליך השרץ;
 וכן הוא אומר: "ומודה ועוזב, ירחם"¹⁶. וצריך
 לפרט את החטא¹⁷, שנאמר: "אנא, חטא העם הזה
 חטאה גדלה, ויעשו להם אלהי זהב"¹⁷.
 (ט) לומר בפיו את החטא המסוים שהוא חטא בו.

ד. מדרכי התשובה, להיות השב צועק תמיד
 לפני ה', בבכי ובתחנונים, ועושה צדקה פפי כחוי,
 ומתרחק הרבה מן הדבר שחטא בו¹⁸, ומשנה
 שמו¹⁹ - כלומר: 'שאני [אדם] אחר, ואיני אותו'
 האיש שעשה אותו המעשים - ומשנה מעשיו פלן
 לטובה ולדרך ישרה, וגולה ממקומו - שגלות
 מכפרת עון, מפני שגורמת לו להכנע ולהיות ענו
 וישפל רוח.

(י) כפי יכולתו. (יא) למשל, אדם גאווה צריך להשפיל את
 עצמו מאוד, כמבואר באריכות בהלכות דעות. (יב) לשם
 אחר.

ה. ושבח גדול לשב, שיתודה ברבים ויודיע
 פשעיו להם, ומגלה עברות שבין חברו
 לאחריים²³, ואומר להם: 'אמנם חטאתי לפלוני
 ועשיתי לו פך וכך, והריני היום שב ונחם' [מתחרט].

15. הושע, יד, ד. 16. משלי, כח, יג. 17. שמותי תשא, לב, לא. 18. משלי, כח, יג. 19. תהלים, לב, א. 20. ישעיה, נה, ו.
 21. דברים ואתחנן, ד, ז.

שלא... לעולם: זוהי שלמות התשובה - לקו"ש חכ"ט ע' 235, יין מלכות סט"ז. שנעשית מציאות חדשה - לקו"ש ח"ל ע' 6. ידיעה זו של יודע
 תעלומות לא שוללת מהאדם את בחירתו החופשית - ספה"ש תש"נ ח"א ע' 171. וצריך להתוודות בשפתיו: כמה אופני וידוי, גדרם ותועלתם -
 לקו"ש חכ"ז ע' 211. לטובל ושרץ בידו: ביאור המשל - חידושים וביאורים בש"ס סי"ח. דיוק הלשונית - לקו"ש ח"ז ע' 194 הע' 12, ע' 200
 הע' 51, חכ"ז ע' 211 והע' 27, 36. וצריך... החטא: הטעם לפסיקה זו - לקו"ש חכ"ב ע' 242. הלכה ד: ביאור נרחב בזה - לקו"ש חל"ד
 ע' 62. כולן: דיוק הלשון - לקו"ש ח"ט ע' 394. יפה ביותר: תשובה עילאה - לקו"ש חכ"ט ע' 301. המעלות בתשובה עשית - לקו"ש ח"ט
 ע' 211, חל"ד ע' 200. ביחיד: ומובנת מעלת תפילת רבים באותו זמן - לקו"ש חל"ט ע' 381.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

המקלל את חברו או גוזלו וכיוצא בהן - אינו נמחל לו לעולם, עד שיתן לחברו מה שהוא חייב לו, וירצהו [=יפייס אותו].

אף על פי שהחזיר לו ממון שהוא חייב לו, צריך לרצותו ולשאל [=לבקש] ממנו שימחל לו; ואפלו לא הקניט את חברו אלא בדברים, צריך לפייסו ולפגוע [=להפציר] בו עד שימחל לו.

לא רצה חברו למחל לו - מביא לו שורה של שלשה בני אדם מרעיו [=מחבריו], ופוגעין [=ופוגשים] בו ומבקשין ממנו שימחל לו. לא נתרצה להן, מביא לו שנייה ושלישית. לא רצה^{כז}, מניחו והולך לו; וזה שלא מחל, הוא החוטא. ואם היה רבו - הולך ובא^{כח} אפלו אלה פגעים, עד שימחל לו.

(כז) למחול לו אף בפעם השלישית. (כח) לבקש מרבו מחילה.

י. לפי שאסור לאדם להיות אכזרי ולא תפייס, אלא יהיה נוח לרצות [=מתרצה בקלות] וקשה לכעס [=כועס בקושי], ובשעה שמבקש ממנו החוטא למחל, מוחל בלב שלם ובנפש חפצה; ואפלו הצר לו וקטא לו הרבה, לא יקם [=ינקום] ולא יטר [=ישמור טינה]. וזה הוא דרפם של זרע ישראל, ולפם הנכון. אכל הגוים ערלי [=אטומי] לב אינן פן, אלא ויעברתו [=כעס] שקרה נצח^{כצ}; וכן הוא אומר על הגבוענים, לפי שלא מחלו ולא נתפייסו [לשאל המלך]: "והגבוענים - לא מפני ישראל המה כט"^{כד}.

(כט) ואינם ראויים לבוא בקהל ה'.

יא. החוטא לחברו, ומת חברו קדם שיבקש ממנו מחילה - מביא עשרה בני אדם ומעמידן על קברו, ואומר לפניהם: 'חטאתי לה' אלהי ישראל ולפלוני זה' שעשיתי לו כף וכף. ואם היה חייב לו ממון, יחזירו ליורשיו; לא היה יודע לו יורש לא - נתיחנו בבית דין^{כה}, ויתונה.

אלו הם לפני יום הכיפורים שהוא יום חתימת הדין ולכן כל אחד יכול לבטל בהם את גזר דינו על ידי תשובה. (יח) מלשון הפסוק משמע שישנם זמנים מסוימים בהם הקב"ה מצוי וקרוב אלינו יותר מזמנים אחרים, וזמנים אלו הם עשרת ימי תשובה. יט) אף בשאר ימות השנה.

ז. יום הכפורים - הוא זמן תשובה לכל, ליחיד ולרבים, והוא קץ [=גמר ימי ה] מחילה וסליחה לישׂראל; לפיכך, חייבין הכל לעשות תשובה ולהתנדות ביום הכפורים. ומצות ודוי יום הכפורים - שיתחיל מערב היום קדם שיאכל, שמא יחנק בסעודה קדם שיתונה^{כא}. ואף על פי שהתונה קדם שיאכל, חוזר ומתונה בלילי יום הכפורים ערבית; וחוזר ומתונה בשחרית, ובמוסף, ובמנחה, ובנעילה. והיכן מתונה? יחיד, אחר תפלתו^{כב}; ושליח צבור, באמצע תפלתו בכרחה רביעית^{כג}.

(כ) סעודה מפסקת. (כא) ולא יוכל לקיים את מצוות הווידוי. (כב) לאחר ברכת 'שים שלום' בסיום תפילת עמידה. (כג) הברכה האמצעית בתפילת עמידה, שהיא הברכה בה מזכירים את יום הכיפורים.

ח. יהודי שנהגו בו כל ישראל - אכל אנחנו קטאנו...'; והוא עקר יהודי^{כד}. עברות שהתונה עליהן ביום הכפורים זה - חוזר ומתונה עליהן ביום הכפורים אחר, אף על פי שהוא עומד בתשובתו^{כה}, שנאמר: "פי פשעי אני אדע, וחטאתי נגדי תמיד כו"^{כז}.

(כד) כוונת הרמב"ם כאן היא שאומרים גם "...עווינו, פשענו", כמבואר בתחילת הפרק הקודם. (כה) ויודע שלא עבר אף עבירה. (כו) אף לאחר יום הכיפורים, הנני חושב כי החטאים נשאר כפי שהם ללא כפרה.

ט. אין התשובה ולא יום הכפורים מכפרין, אלא עברות שבין אדם למקום, כגון מי שאכל דבר אסור או בעל בעילה אסורה וכיוצא בהן. אכל עברות שבין אדם לחברו, כגון חובל בחברו או

22. תהלים, נא, ה. 23. עמוס, א, יא. 24. שמואל-ב, כא, ב.

הלכה זו מדוע נקבעה הלכה זו בהל' תשובה ולא בהל' יוהכ"פ? - לקו"ש ח"ד ע' 1153. גדר התשובה ביוהכ"פ ועשיית שונה מהתשובה בכל ימות השנה - לקו"ש חכ"ט ע' 203, 313, חל"ט ע' 358, סה"ש תנשא ח"א ע' 18, 45. החילוק בין ר"ה ליוהכ"פ - לקו"ש ח"ט ע' 303. עד . . . לו: אך ההשבה אינה חלק ממצות התשובה - לקו"ש ח"ג ע' 185. צריך לרצות: גדר אחר ממה שכ' בהל' חובל וזמיק פ"ה ח"ט - לקו"ש חל"ב ע' 116.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

באיכות רבות יכול לזכות לאריכות ימים אם הוא עשה מצוה אחת ששקולה יותר מכל העבירות. ויש מפרשים, שהמוות בהלכה זו הוא לא מיתה גשמית אלא הפסד חיי העולם הבא. ג) 'רבה' מלשון רוב. העבירות של תושבי סדום ועמורה היו מרובות על זכויותיהם.

וְשָׂקוּל זֶה אֵינוֹ לְפִי מִזְנֵן הַזְּכִיּוֹת וְהַעֲוֹנוֹת, אֲלֵא לְפִי גְדֻלָּתוֹ: יֵשׁ זְכוּת שְׁהִיא כְּגֵד בְּמֵה עֲוֹנוֹת, שְׁנֵאמַר: "יֵעַן נִמְצָא בּוֹ דְבַר טוֹב"²⁸; וְיֵשׁ עֲוֹן שֶׁהוּא כְּגֵד בְּמֵה זְכִיּוֹת, שְׁנֵאמַר: "וְחֹטְאָ [חטא] אֶחָד, יֵאבֹד טוֹבָה הַרְבֵּה" [זכויות רבות]²⁹. וְאֵין שׂוֹקְלִין אֲלֵא בְּדַעְתּוֹ שֶׁל אֵל דַּעַת, וְהוּא הַיּוֹדֵעַ הַיֵּאֱדָף עוֹרְכִין [שוקלים] הַזְּכִיּוֹת כְּגֵד הַעֲוֹנוֹת.

ד) פסוק זה נאמר על אביה בנו של ירבעם בן נבט מלך ישראל, שקברו אותו בקבר ישראל על אף חטאיו הרבים, מכיוון שהייתה לו זכות אחת גדולה – שאביו ירבעם הציב משמרות שמנעו את עלייתם של ישראל לרגל לבית המקדש, ואביה ביטל את המשמרות הללו. מכאן אנו למדים, שלפעמים זכות אחת שקולה יותר מעוונות רבים.

ג. כֹּל מִי שֶׁנִּחַם עַל הַמְּצוֹת שֶׁעָשָׂה, וְתָהָּ [התחרט] עַל הַזְּכִיּוֹת, וְאָמַר בְּלִבוֹ: 'וּמָה הוֹעֵלְתִי בַּעֲשֵׂיתִי? אֹלֵי [הלוואי] לֹא עָשִׂיתִי אוֹתָן! - הֲרִי זֶה אֶבֶד אֶת כְּלָי, וְאֵין מִזְכִּירִין לּוֹ שֵׁם זְכוּת בְּעוֹלָם, שְׁנֵאמַר: "צִדְקַת הַצְּדִיק לֹא תִצְלָנוּ בְּיוֹם רְשָׁעוֹ"³⁰; אֵין זֶה [אין הפסוק מדבר], אֲלֵא בְּתוֹהָה עַל הַרְאִשׁוֹנוֹת.

ה) ברור שהסיבה לכך היא שמדובר באדם שהתחרט על זכויותיו, אחרת מהו ההסבר שהן לא מגינות עליו.

כְּשֶׁם שְׂשׂוֹקְלִין עֲוֹנוֹת אָדָם וְזְכִיּוֹתָיו בְּשַׁעַת מִיתָתוֹ - כִּךָּ בְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה, שׂוֹקְלִין עֲוֹנוֹת כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִבְּאֵי הָעוֹלָם עִם זְכִיּוֹתָיו בְּיוֹם טוֹב שֶׁל רֵאשׁ הַשָּׁנָה: מִי שֶׁנִּמְצָא צְדִיק, נִחְתָּם לְחַיִּים; וּמִי שֶׁנִּמְצָא רָשָׁע, נִחְתָּם לְמִיתָה. וְהַבִּינוּנִי, תוֹלִין לּוֹ עַד יוֹם הַכְּפֻרִים: אִם עָשָׂה תְּשׁוּבָה, נִחְתָּם לְחַיִּים; וְאִם לֹא, נִחְתָּם לְמִיתָה.

ל) אדם המבקש מחילה מחברו בחייו, מבקש מחילה מחברו ולאחר מכן מתוודה לפני ה' על החטא, כי ה' לא יסלה לו על החטא לפני שהוא יפייס את חברו. אך אדם המבקש מחילה מחברו לאחר מותו ואין ביכולתו לפייס את חברו, מתוודה לפני ה' ולאחר מכן מבקש מחילה מחברו, משום שעליו להקדים את כבוד ה' לכבוד חברו. לא ידע האם יש לו יורשים. לב) והדיינים ישמרו את הממון עד שיבואו היורשים לקחת אותו, או שהדיינים יעשו בממון כרצונם.

פָּרָק ג'

אופן חישוב המצוות והעבירות; אלו שאין להם חלק לעולם הבא.

א. כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִבְּנֵי הָאָדָם, יֵשׁ לוֹ זְכִיּוֹת וְעֲוֹנוֹת: מִי שֶׁזְּכִיּוֹתָיו יִתְרוֹת עַל עֲוֹנוֹתָיו, צְדִיק; וּמִי שֶׁעֲוֹנוֹתָיו יִתְרוֹת עַל זְכִיּוֹתָיו, רָשָׁע; מְחַצֵּה לְמַחְצָה, בִּינוּנִי.

ב. וְכֵן הַמְּדִינָה - אִם הָיוּ זְכִיּוֹת כָּל יוֹשְׁבֵיהָ מְרֻבּוֹת עַל עֲוֹנוֹתֵיהֶם, הָרִי זֶה צְדִיקָת; וְאִם הָיוּ עֲוֹנוֹתֵיהֶם מְרֻבִּין, הָרִי זֶה רְשָׁעָה. וְכֵן כָּל הָעוֹלָם כְּלוּ.

א) בדרך כלל לא כל מדינה נידונת בנפרד אלא את כל העולם יחד, אך כאשר הזכויות והעבירות של העולם כולו שווים, כל מדינה נידונת בנפרד בהתאם לזכויות ולעבירות של תושביה.

ב. אָדָם • שְׁעֲוֹנוֹתָיו מְרַבֵּין עַל זְכִיּוֹתָיו - מִיָּד הוּא מֵת בְּרְשָׁעוֹ, שְׁנֵאמַר: "עַל רֹב עֲוֹנוֹתָיו" ²⁵. וְכֵן מְדִינָה שְׁעֲוֹנוֹתֶיהָ מְרַבֵּין - מִיָּד

הִיא אוֹבְדָת [נחרבת], שְׁנֵאמַר: "זַעַקַת סְדֹם וְעַמּוֹרָה כִּי רָבָה"²⁶. וְכֵן כָּל הָעוֹלָם כְּלוּ, אִם הָיוּ עֲוֹנוֹתֵיהֶם מְרַבֵּין - מִיָּד הֵן נִשְׁחָתִין, שְׁנֵאמַר: "וַיִּרְא ה' כִּי רַבָּה רַעַת הָאָדָם"²⁷.

ב) למעשה, רשעים רבים זוכים לאריכות ימים. הטעם לכך הוא משום שריבוי העבירות הוא לא רוב בכמות אלא רוב

השנת הראב"ד

אדם . . . ברשעו א"א לא כמו שהוא טוב ששכשאמרו רשעים נחתמין לאלתר למיתה שמיר מתים, ואינו כן כי יש רשעים חיים הרבה אלא נחתמין לאלתר שלא ימלאו ימיהם שני הדור שנגזרו עליו, ועיקר דבר זה ביבמות (ג).

25. ירמיה, ל, יד. 26. בראשית-יורא, יח, כ. 27. בראשית, ו, ה. 28. מלכים-א יד, יג. 29. קהלת, ט, יח. 30. יחזקאל, לג, יב.

וכן . . . כולו: השיטות בזה – לקו"ש חל"ה ע' 36. כל מי: אם כולל את אומות העולם – לקו"ש ח"ג ע' 230 ה' ד"ה מכל. העולם: דיוק הלשון "העולם" – לקו"ש חכ"ח ע' 104.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

יג) שהם ימי הדין, כמבואר בהלכה הקודמת. יד) דברי תוכחה ומוסר המעוררים את רחמי ה' וכובשים את כעסו.

ה. בְּשֵׁעָה • שְׂשׂוּקְלִין

עֲוֹנוֹת אָדָם עִם זְכוּתָיו,
אִין מְחַשְׁבִּין עָלָיו תְּחִלַּת
עוֹן שְׂחָטָא בּוּ וְלֹא שְׁנִי,
אֶלֶּא מְשַׁלְּשִׁי וְאֵילָף.

אם נמצאו עונותיו
משלישי ואילף מרבין
על זכותיו - אותן שני
העונות מצטרפין, ודין
אותו על הכל.

ואם נמצאו זכותיו
שקולות] כנגד עונותיו
אשר מעון שלישי
ואילף - מעבירים כל
עונותיו ראשון
ראשון^{טו}; לפי
שהשלישי נחשב

ראשון, שפבר נמחלו השנים; וכן הרביעי הרי הוא
ראשון, שפבר נמחל השלישי; וכן עד סופן.

טו) כשם שמחלו לו על שני העונות הראשונים, כך מצייבים את כל עונותיו הבאים כנגד זכותיו ומוחלים לו עליהם.

במה דברים אמורים^{טז}? ביחיד, שגאמר: "הן כל
אלה הפעל אל פעמים שלוש עם גבר^{טז}"³². אבל
הצבור - תולין להן עון ראשון ושני ושלישי,
שגאמר: "על שלשה פשעי ישראל, ועל ארבעה
לא אשיכנו"³³. וכשמחשבין להם על דרך זו,
מחשבין להן מרביעי ואילף^{יח}.

טז) שמתחילים לחשב את העבירות מהעבירה השלישית

ד. אף על פי שתקיעת שופר בראש השנה [היא]
גזרת הפתובי - רמז יש בו, פלומר: עורו עורו
ישנים משנתכם, והקיצו נרדמים מתרדמתכם;
וחפשו במעשיכם וחרזו בתשובה, וזכרו בוראכם.
אלוהי השוכחים את האמת בהבלי הזמן, ושוגיט
כל שנתם בהבל וריק אשר לא יועיל ולא יציל -
הביטו לנפשותיכם, והיטיבו דרכיכם ומעלליכם
[מעשים הרעים]; ויעזב כל אחד מכם דרכו הרעה,
ומחשבתו אשר לא טובה.

ו) מצווה ללא סיבה. ז) ניתן לבאר טעם למצווה זו על פי דברי חז"ל. ח) הישנים והנרדמים. ט) עוסקים בהתמסרות. יוש מפרשים, מלשון משגה - אנשים הטועים במעשיהם.

לפיכך, צריך כל אדם שיראה עצמו כל השנה
כלה, כאלו חציו זכאי וחציו חייב, וכן כל העולם
(פלו), חציו זכאי וחציו חייב; חטא חטא אחד -
הרי הכריע עצמו והכריע את כל העולם פלו לכה
חובה, וגרם להן השחתה; עשה מצוה אחת - הרי
הכריע את עצמו והכריע את כל העולם פלו לכה
זכות, וגרם להן תשועה והצלה. זה הוא שגאמר:
"וצדיק, יסוד עולם"³¹ - זה שצדק עצמו³¹, הכריע
את כל העולם פלו והצילו^{יב}.

י) מכיוון שהדין נקבע בהתאם לרוב המעשים, כמבואר בהלכות הקודמות. יא) ועשה מצווה אחת. יב) ולכן הוא נקרא היסוד של העולם.

ומפני ענין זה, נהגו כל בית ישראל להרבות
בצדקה ובמעשים טובים ולעסוק במצוות מראש
השנה ועד יום הכפורים³⁴, יתר מכל ימות השנה.
ונהגו פלם לקום בלילה בעשרת ימים אלו,
ולהתפלל בבתי כנסיות בדברי תחנונים ודברי
כבושין^{יד} עד שיאזר היום.

31. משלי, י, כה. 32. איוב, לג, כט. 33. עמוס, ב, ו.

הפניות לשיחות קודש

הלכה ד: ביאור במצות שופר ומדוע נקבעה הלכה זו בהל' תשובה - לקו"ש ח"ד ע' 1146, חל"ט ע' 46, בלשון רבינו שני פרטים: א. גזירת הכתוב ב. רמז יש בו - לקו"ש ח"כ ע' 256, חכ"ט ע' 177 הע' 48. ביאור הדברים על פי פנימיות - לקו"ש ח"ט ע' 130, 315. שתקיעת... השנה: השוואה בין תקיעת שופר בחודש אלול לתקיעת שופר ברה"ה - לקו"ש ח"ט ע' 300. רמז: דיוק הלשון - לקו"ש ח"ט ע' 457. כלומר: ביאור לשונות רבינו ע"פ פנימיות הענינים - לקו"ש ח"יד ע' 124. משנתכם: גירסאות בהן מופיע "משנתכם" (ללא יו"ד) - לקו"ש חכ"ט ע' 273. כל אדם: אפילו ילד - לקו"ש חכ"ט ע' 536. (כולו): הגירסא המדויקת: כולו - לקו"ש ח"יג ע' 213, 288, חכ"ט ע' 363. כולו: השוואה לפסוק ולשון חז"ל - לקו"ש ח"יז ע' 213 הע' 58.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

דמים, ובצעלי לשון הרע, והמושף ערלתו [ומסתיר את

מילתו].

(כא) בהלכות הבאות, מבואר מיהם האנשים המוגדרים בכל ההגדרות הבאות.

ז. תמשה הן הנקראים 'מינים': האומר שאין

שם [בנמצא] **אלוה, ואין**

לעולם מנהיג;

והאומר • שיש שם

מנהיג, אבל הם שנים

או יתר; והאומר שיש

שם רבון [מנהיג] **אחד,**

אלא שהוא גוף ובעל

תמונה; **וכן • האומר**

שאינו לבדו ראשון וצור

לפלג; **וכן העובד אלוה**

וזולתו, כדי להיות מליץ

[מתוך] **בינו ובין רבון העולמים**. **כל אחד מחמשה**

אלו, הוא מין.

(כב) בעל צורה ממשית ומוגדרת. בתורה ישנם תיאורים רבים המתארים את ה' בתיאורים הדומים לגוף גשמי, אך תיאורים אלו הם משל בלבד על מנת לקרב את הדברים לשכלנו, כמבואר בהלכות יסודי התורה. (כג) יוצר הכל, אלא ה' ברא את העולם מחומר שלא נברא על ידו, וחומר זה היה קיים לפני בריאת העולם. (כד) כמו שחשבו אנוש ובני דורו, כמבואר בתחילת הלכות עבודה זרה וחוקות הגויים.

ח. שלשה הן הנקראין 'אפיקורוסים': האומר

שאין שם נבואה פלל, ואין שם מדע [חכמה]

שמגיע מהבורא ללב בני האדם; והמכחיש

נבואתו של משה רבנו; **והאומר שאין הבורא**

יודע מעשה בני אדם. כל אחד משלשה אלו - הן

אפיקורוס.

ואילך. (יז) ה' מחשב את חטאיו של האדם מהפעם השלישית. (יח) כששוקלים את העבירות של הציבור כנגד זכויותיהם, מוחלים להם על שלושת העבירות האשונות ומחשבים בדין רק מהחטא הרביעי, ואם סך הזכויות שווה לסך העבירות מהעבירה הרביעית ואילך, אזי כשם שמחלו להם על שלושת העונות הראשונות, כך מצייבים את כל עבירותיהם הבאות כנגד זכויותיהם ומוחלים להם עליהן. אולם, במידה וסך העבירות מרובה על הזכויות יותר משלושה, הציבור נענש גם על שלושת העבירות הראשונות.

הבינונים - אם היה בכלל מן הצה עונות שלהן

שלא הניח תפלין מעולם - דנין אותו כפי

חטאיו, **ויש לו חלק לעולם הבא**; **וכן כל**

הרשעים שעונותיהן מרבין - דנין אותן כפי

חטאתיהן, ויש להן חלק לעולם הבא; שכל

ישאל יש להן חלק לעולם הבא, אף על פי

שחטאו - שנאמר: "ועמך פלם צדיקים, לעולם

יירשו ארץ" ³⁴; **ארץ זו - משל, פלומר: ארץ**

החיים; והוא העולם הבא. וכן חסידי אמות

העולם [גויים המקיימים את שבע מצוות בני נח], **יש להן חלק**

לעולם הבא.

(ט) ולא מוחלים לו על העבירות למרות שהזכויות שלו מרובות מהעבירות. (כ) לאחר שיקבל את עונשו בגיהנום.

ו. ואלו שאין להן חלק לעולם הבא, אלא

נכרתין ואובדין, ונדונין [בגיהנום] **על גדל רשעם**

וחטאתם לעולם ולעולמי עולמים: המינים, ^{כא},

והאפיקורוסים, והכופרים בתורה, והכופרים

בתחית המתים, והכופרים בכיאת הגואל,

והמשמדים [=מומרים], **ומחטיאי הרבים, והפורשים**

מדרכי צבור, והעושה עבירות ביד רמה בפיהסא

[בציבור] **פיהולקים** [מלך יהודה], **והמוסרין, ומטילי**

אימה על הצבור שלא לשם שמים, ושופכי

34. ישעיה, ס, כא.

יש . . הבא: אך לא כחלקו של יהודי בעוה"ב – לקו"ש ח"ג ע' 230. **אלא שהוא גוף:** כיצד, אם כן, לומדים עם ילדים פסוקים העלולים להתפרש בצורה כזו כפשוטם? – לקו"ש חט"ו ע' 79, חכ"ג ע' 34 הע' 29. * יישוב השגת הרמב"ד – לקו"ש חל"ה ע' 29. **הלכה ח:** ביאור ההלכה וההוספה על הל' יסוה"ת פ"ח ה"ג – לקו"ש חט"ט ע' 178 הע' 16.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

כה) שהיה ראש לכל הנביאים והגיע עד למדרגת המלאכים, כמבואר לעיל בהלכות יסודי התורה פרק ז.
בְּאֵלֹו שִׁדְדָן תְּקִיפָה לב - הרי זה משמד לכל התורה בלה"ג.

כט) מהעבירות הקלות שאין בהן עונש כרת. ל) את ה'. אך אם עושה את העבירה להנאתו, אינו נקרא משומד ויש לו חלק לעולם הבא. לא) גזירות נגד הדת, ויש לו אפשרות לברוח ולהינצל מהגזירות אך הוא אינו עושה זאת. לב) וכל שכן אדם הממיר את דתו בזמן שאין גזירות על היהודים. לג) אולם אינו נחשב 'מין' המבואר בהלכה ז, מפני שהמינים מאמינים במציאות אחרת מלבד מציאות ה', אך המשומד אינו מאמין בדת הגויים אלא עושה כמעשיהם משום שהוא מפחד מהגזירות, ובכך מתורצת השגת הראב"ד.

י. מתטיאי הרבים פיצד? אַחַד [כ"ז] שֶׁהֲחֵטִיא בְּדָבָר גְּדוֹל, כִּירְבָעִים [מלך ישראל שהחטיא את העם בעבודה זרה] וְצָדוֹק וּבִיתוֹסִי; וְאַחַד שֶׁהֲחֵטִיא בְּדָבָר קָל, אֶפְלוּ לְבַטֵּל מִצְוֹת עֲשֵׂה; וְאַחַד הָאוֹנֵס אַחֲרֵים עַד שִׁיחַטֵּאוּ - כִּמְנַשֶּׁה [מלך יהודה], שֶׁהִיא הוֹרֵג יִשְׂרָאֵל עַד שִׁיעַבְדוּ עֲבֹדָה זָרָה; אוּ שֶׁהֲטַעָה אַחֲרֵים וְהִדְיָחֵם לָהּ - פִּישׁוּעַ [מייסד הנצרות].

לד) שייסדו את כת הצדוקים, כמבואר בהלכה ח. לה) מדרך התורה והמצוות בדברי מרמה.

יא. הפורש מדרך צבור - אף על פי שלא עבר עברות, אלא נבדל מעדת ישראל ואינו עושה מצוות בכללן, ולא נכנס [משתתף] בצרתן ולא מתענה בתעניתן, אלא הולך בדרך פאחד מגויי הארץ, וכאלו אינו מהן - אין לו חלק לעולם הבא.

העושה עברות ביד רמה כיהוקים [מלך יהודה] - בין שעשה קלותו, בין שעשה חמורותיו - אין לו חלק לעולם הבא; וזה הוא הנקרא 'מגלה פנים בתורה', מפני שהעז מצחו [התחצף] וגלה פניו ולא בש [התבייש] מדברי תורה.

לו) עבירות שאין בהן עונש כרת או מיתה. לז) עבירות שיש בהן עונש כרת או מיתה.

יב. שנים הם המוסריין: המוסר חבירו ביד גזים

שְׁלֹשָׁה הֵן הַכּוֹפְרִים בַּתּוֹרָה: הָאוֹמֵר שֶׁאֵין הַתּוֹרָה מֵעַם ה' - אֶפְלוּ פְּסוּק אַחַד, אֶפְלוּ תְּבָה [מילה] אַחַת, אִם אָמַר: 'מִשָּׁה אָמְרוּ מִפִּי עֲצָמוּ', הֲרִי זֶה כּוֹפֵר בַּתּוֹרָה^{כז}; וְכֵן הַכּוֹפֵר בְּפִרְשֵׁיהָ [של התורה], וְהִיא תּוֹרָה שֶׁבָעַל פֶּה, וְהַכּוֹשֵׁי מַגִּידֶיהָ^{כח}, כְּגוֹן צָדוֹק וּבִיתוֹסִי^{כט}; וְהָאוֹמֵר שֶׁהַבּוֹרָא הִחְלִיף מִצְוָה זוּ בְּמִצְוָה אַחֶרֶת, וְכִבֵּר בְּטָלָה תּוֹרָה זוּ, אִף עַל פִּי שֶׁהִיא הֵיחָה מֵעַם ה', כְּגוֹן הַנוֹצְרִים וְהַהֲגָרִים [מוסלמים]. כָּל אַחַד מִשְׁלֹשָׁה אֵלוּ - כּוֹפֵר בַּתּוֹרָה.

כו) בפירושו על המשנה במסכת סנהדרין מאריך הרמב"ם, שמשו רבינו כתב את התורה מפי ה' כסופר שמקריאים לו מילה והוא כותב, וקדושתם של הפסוקים "ובני חם מצרים" "ותמנע היתה פילגש", שווה לקדושת הפסוק "אנכי ה' אלקיך". ובכל הפסוקים, ישנם סודות התורה הנעלים מהבנתנו. כז) חכמי התורה ומפרשיה, והם מכונים 'מגיידים' מפני שכאשר הם היו מצטטים פסוק מהתורה היו אומרים: "מגייד הכתוב". כח) שכפרו בפירושו התורה המקובל במסורת, וייסדו את כת הצדוקים המכחישה את אמיתות התורה שבעל פה.

ט. שנים הם המשמדים: המשמד לעברה אחת, והמשמד לכל התורה בלה. המשמד לעברה אחת - זה שהחזיק [הרגיל את] עצמו לעשות אותה עברה בודו, ונתפרסם בה והרגל [בה], אפלו היתה מן הקלות^{כט}, כגון שהחזק תמיד ללבש שעטנז [כגד מעורב מצמר ופשתים] או להקיף פאה [לגלח את פאות הראש], ונמצא כאלו בטלה מצוה זו מן העולם אצלו - הרי זה משמד לאותו דבר; והוא, ששעשה [אותה במטרה] להכעיס^ל. והמשמד •

לכל התורה, כגון החזר לדתי הגוים בשעה שגוזרין שמד לא וידבק בהן, ויאמר: 'מה בצע [איהו רוח] לו להדבק בישראל שהן שפלים ונרדפים, טוב לו שידבק

משה .. עצמו: כולל ספר דברים - לקו"ש ח"ה ע' 332. וכל חלקי התורה - לקו"ש חט"ו ע' 286. כופר בתורה: דיון אם כפירה בתורת משה היא גם כפירה בנבואתו - לקו"ש ח"ח ע' 274. המשומדים: מיהו משומד - לקו"ש חכ"ז ע' 368. מגלה פנים בתורה: ביאור בענין - לקו"ש חל"ח ע' 54.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

(מב) אדם שהיה רחוק מה' והתקרב על ידי התשובה.

כָּל הַרְשָׁעִים וְהַפְּשָׁעִים וְהַמְשָׁמְדִים וְכִיּוֹצֵא בָהֶן שֶׁחֲזָרוּ בְּתִשְׁבָּה, בֵּין בְּגִלּוּי בֵּין שֶׁחֲזָרוּ בְּמִטְמוּנֵיּוֹת [ב-בתר] - מְקַבְּלִין אוֹתָן, שֶׁנֶּאֱמַר: "שׁוּבוּ בָּנִים שׁוֹבְבִים"³⁶; אָף עַל פִּי שֶׁעֲדִין שׁוֹכֵב הוּא, שֶׁהָרִי בִּסְתֵר בְּלִבּוֹ חוֹזֵר וְלֹא בְּגִלּוּי - מְקַבְּלִין אוֹתוֹ בְּתִשְׁבָּה^{מג}.

(מג) אך הוא לא מוחזק כאדם צדיק כי ייתכן שהוא ישוב לכפור בה', כמבואר בהלכות עבודה זרה פרק ב הלכה ה.

~ יום שלישי י"ח אדר ~

פְּרָק ד

עשרים וארבעה דברים המפריעים לעשיית תשובה; ניתן לעשות תשובה בכל מצב.

א. עֲשָׂרִים וְאַרְבָּעָה דְּבָרִים מְעַכְבִּין אֶת הַתְּשׁוּבָה^א. אַרְבָּעָה מֵהֶן - עוֹן גְּדוֹל, וְהַעוֹשָׂה אֶחָד מֵאַרְבָּעָתָן, אֵין הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְסַפֵּיק [מסייע] בְּיָדוֹ לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה, לְפִי [בגלל] גְּדוֹל חֲטָאוֹ. וְאֵלוֹ הֵן: (א) הַמְחַטֵּיא אֶת הַרְבִּים; וּבְכֻלָּל עוֹן זֶה, הַמְעַכֵּב [המנוע] אֶת הַרְבִּים מִלַּעֲשׂוֹת מִצְוָה^ב. (ב) וְהַמְטִיחַ חֲבָרוֹ מִדֶּרֶךְ טוֹבָה לְדֶרֶךְ רָעָה, כְּגוֹן מְסִיתָ וּמְדִיחָ^ג. (ג) הַרוֹאֶה בְּנוֹ בְּתַרְבוּת רָעָה, וְאֵינוֹ מְמַחֶה בְּיָדוֹ - הוֹאִיל וּבְנוֹ בְּרִשׁוֹתוֹ, אֵלוֹ מְחָה בּוֹ הֵיךְ פּוֹרֵשׁ, וְנִמְצָא כְּמַחְטֵיא אוֹתוֹ; וּבְכֻלָּל עוֹן זֶה - כָּל שֶׁאֶפְשָׁר בְּיָדוֹ [יש לו אפשרות] לְמַחֹת בְּאַחֲרִים בֵּין רַבִּים בֵּין יְחִידִים וְלֹא מְחָה בָהֶן, אֲלֵא וְנִיחַ אוֹתָן כְּכִשְׁלוֹנָן. (ד) וְהַאוֹמֵר: 'אַחְטָא וְאֲשׁוּב'; וּבְכֻלָּל זֶה, הַאוֹמֵר: 'אַחְטָא, וְיִוֵּם הַפְּפוּרִים מְכַפְּרִי'^ה.

(א) מפריעים לאדם להתעורר בתשובה. עשרים וארבעת הדברים מחולקים לחמישה סוגים, כפי שמבואר בהלכות הבאות. (ב) אך אם עשה תשובה מעצמו, תשובתו מתקבלת. (ג) מכיוון שהאנשים שהוא החטיא אותם נענשים על מעשיהם, הוא נענש יחד איתם. (ד) לעבודה זרה, שהתבאר

לְהַרְגוֹ אוֹ לְהַפְּתוֹ, וְהַמּוֹסֵר מְמוֹן חֲבָרוֹ בְּיַד גּוֹיִם אוֹ בְּיַד אֲנָס [אלים] שֶׁהוּא כְּגוֹי - שְׁנִיחָן, אֵין לְהֵן חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא.

ג. מְטִילֵי אֵימָה עַל הַצָּבוּר שֶׁלֹּא לְשֵׁם שְׁמַיִם - זֶה הַרְוּדָה צָבוּר בְּחֻזְקָה וְהֵן [הציבור] יִרְאִין וּפּוֹחְדִין מִמֶּנּוּ הַרְבֵּה, וּכְנֻתוֹ לְכַבּוֹד עֲצָמוֹ וְכָל חֲפָצָיו [רצונותיו], לֹא לְכַבּוֹד שְׁמַיִם, כְּגוֹן מְלָכֵי הַגּוֹיִם.

יד. כָּל אֶחָד וְאֶחָד מֵאַרְבָּעָה וְעֶשְׂרִים אֲנָשִׁים אֵלוֹ שֶׁמְנִינּוּ^{לח} - אָף עַל פִּי שֶׁהֵן יִשְׂרָאֵל, אֵין לְהֵן חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא. וְיֵשׁ עֲבֻרוֹת קְלוֹת מְאֹלָה, וְאָף עַל פִּי כֵן אָמְרוּ חֲכָמִים שֶׁהַרְגִיל בָּהֶן אֵין לוֹ חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא, כְּדִי לְהַתְּרַחַק מֵהֶן וּלְהִזְהַר מֵהֶן.

(לח) בהלכות הקודמות: חמישה מינים, שלושה אפיקורסים, שלושה כופרים, שני מומרים, שני מוסרים, כופר בתחיית המתים, כופר בכיאת הגואל, מחטיא את הרבים, פורש מדרכי ציבור, עושה עבירות ביד רמה, מטיל אימה על הצבור, שופך דמים, לשון הרע, מושך בערלתו - סך כל אלה יחד עשרים וארבעה.

וְאֵלוֹ הֵן: הַמְכַנֵּה [מדביק כינוי גנאי] אֶת חֲבָרוֹ, וְהַקּוֹרֵא לְחֲבָרוֹ בְּכַוְנָה^{לט}, וְהַמְלַבֵּין פְּגִי [מבייש] חֲבָרוֹ בְּרַבִּים, וְהַמְתַּכְּבֵּד בְּקִלוֹן [כיוון] חֲבָרוֹ, וְהַמְבַּזֵּה תַלְמִידֵי חֲכָמִים, וְהַמְבַּזֵּה רַבּוֹתָיו, וְהַמְבַּזֵּה אֶת הַמוֹעֲדוֹת^מ, וְהַמְחַלֵּל אֶת הַקְּדָשִׁים^{מא}.

(לט) שכינו אותו אחרים. (מ) עושה מלאכה בחול המועד כמו יום רגיל. (מא) גרם פסול לבהמות וחפצים שהקדישו אותם, או שמעל ונהנה מהם באיסור.

בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים, שֶׁכָּל אֶחָד מְאֵלוֹ אֵין לוֹ חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא? בְּשִׁמְתָה בְּלֹא תְּשׁוּבָה. אֲבָל אִם שָׁב מִרְשָׁעוֹ, וּמַתְּ הוּא בְּעַל תְּשׁוּבָה - הָרִי זֶה מְבַנֵּי הָעוֹלָם הַבָּא; שְׂאִין לָךְ דְּבַר שְׁעוּמָד בְּפִנֵּי הַתְּשׁוּבָה. אֲפִלוֹ כִּפּוּר בְּעֶקֶר [יסוד האמונה] כָּל יָמָיו, וּבְאַחֲרוֹנָה [בסוף ימיו] שָׁב - יֵשׁ לוֹ חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא, שֶׁנֶּאֱמַר: "שְׁלוֹם שְׁלוֹם לְרַחֲוֹק וּלְקְרוֹב^{מב}, אָמַר ה' - וּרְפָאתָיו"^{מג}.

35. ישעיה, נז, יט. 36. ירמיה, ג, כב.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

שְׂמִיחָזִיר לֹא אוֹ יִשְׁאֵל ^[=יבקש] מִמֶּנּוּ לְמַחֵל לוֹ; וְאֵלֹו הֵן: (א) הַמְקַלֵּל אֶת הָרְבִים - וְלֹא קָלַל אָדָם יְדוּעַ ^[מסוים], כְּדִי שְׂיִשְׁאֵל מִמֶּנּוּ פִּפְרָה. (ב) וְהַחֹלֵק עִם גִּנְבָה - לְפִי שְׂאִינוּ יוֹדְעַ גִּנְבָה זֶה שֶׁל מִי הִיא, אֶלֶּא הַגִּנֵּב גּוֹנֵב רְבִים וּמְכִיא לוֹ וְהוּא לּוֹקֵחַט; וְעוֹד, שֶׁהוּא מְחַזֵּק ^[ומעודד] יַד הַגִּנְבֵי, וּמְחַטֵּיא אוֹתוֹ. (ג) וְהַמּוֹצֵא אֲבָדָה וְאִינוּ מְכַרְי עֲלֶיהָ עַד שְׂמִיחָזִירָהּ לְבַעֲלֶיהָ - לְאַחַר זְמַן, כְּשֶׁשָּׂעֶשֶׂה תְּשׁוּבָה, אִינוּ יוֹדְעַ לְמִי יַחְזִיר.

השנת הראב"ד
והאוכל שור עניים . . . לו א"א דומה שהוא שונה שור ברי"ש ואינו אלא שור בדלת, כלומר שהוא דוחק אותו בחובו עד שמחליטין קרקעותיהן בפחות או המטלטלין שלהן ואומר שלי אני נוטל.
(ד) וְהַאוֹכֵל • שוֹד (שור) עֲנִיִּים וְיִתוּמִים וְאֶלְמָנוֹת^א - אֵלֹו ^[היתומים והאלמנות] בְּנֵי אָדָם אֲמַלְלִין הֵן וְאִינָן יְדוּעִין וּמְפַרְסְמִין, וְגוֹלְיִן מְעִיר לְעִיר, אִין לְהֵם מְפִיר, כְּדִי שְׂיַדַע שוֹד זֶה שֶׁל מִי הוּא וְיַחְזִירֵנּוּ לוֹ. (ה) וְהַמְקַבֵּל שַׁחַד לְהַטוֹת דִּין - אִינוּ יוֹדְעַ עַד הֵיכָן הַגִּיעָה הַטָּיָה זֹ"כִי וְכַמָּה הוּא פְּחָה^ב כְּדִי שְׂמִיחָזִיר^י, שֶׁהַדָּבָר יֵשׁ לוֹ רְגִלִים^ט; וְעוֹד שֶׁהוּא מְחַזֵּק יַד זֶה^{טו}, וּמְחַטֵּיא אוֹתוֹ.

(ח) לוקח חלק מהגניבות לעצמו. (ט) ולכן הוא לא יודע למי הוא צריך להחזיר את הגניבה. (י) על ידי שהוא לוקח חלק מהגניבות לעצמו. (יא) גורם להם למכור לו את נכסיהם במחירי הפסד. (יב) השוחד מעוור את עיניו, ולכן הוא לא מרגיש כלל שהוא הטח את הדין לטובת האדם שנתן לו את השוחד. (יג) מהי מידת הנזק שנגרמה כתוצאה מהטיית הדין. (יד) את הנזק לאנשים שניזוקו מכך. (טו) ישנה סבירות גבוהה שהשוחד גרם להטיית הדין. (טז) מעודד את האדם שנתן את השוחד להמשיך במעשיו.

ד. וּמֵהֵן חֲמֹשֶׁה דְּבָרִים, הַעוֹשֶׂה אוֹתָן אִין חֲזָקָתוֹ לְשׁוֹב מֵהֵן, לְפִי שֶׁהֵן דְּבָרִים קָלִים בְּעִינֵי רַב הָאָדָם, וְנִמְצָא חוֹטֵא וְהוּא יְדַמָּה ^[יהשוב] שְׂאִין זֶה חֲטָא^ז; וְאֵלֹו הֵן: (א) הָאוֹכֵל מִסְעוּדָה שְׂאִינָה מִסְפֵּקָת לְבַעֲלֶיהָ^ח - שְׂזָה אֲבָק ^[מעין] גָּזַל, וְהוּא מְדַמָּה שֶׁלֹּא חֲטָא, וְיֹאמֵר: 'כִּלּוֹם אֲכַלְתִּי אֶלֶּא בְּרִשׁוֹתָי^ט. (ב) וְהַמְשַׁתְּמֵשׁ בְּעֵבּוֹטוֹ ^[משכונן] שֶׁל עֲנִיכ - שֶׁהַעֲבוֹט שֶׁל עֲנִי אִינוּ אֶלֶּא פְּגוֹן קְרֵדִים וּמְתַרְשָׁה^כ, וְיֹאמֵר בְּלָבוֹ: 'אִינָן חֲסָרִים, וְהָרִי לֹא גָזַלְתִּי אוֹתוֹ^{כב}.

דיניהם באריכות בהלכות עבודה זרה וחוקות הגויים. (ה) כי אדם שחושב כך לא יימנע מעשיית עבירות לעולם.

ב. וּמֵהֵן חֲמֹשֶׁה דְּבָרִים הַנוֹעֲלִין דְּרָכֵי ^[אפשרויות] הַתְּשׁוּבָה בְּפָנֵי עוֹשִׂיהֶן; וְאֵלֹו הֵן: (א) הַפּוֹרֵשׁ מִן הַצְּבוּרֵי - לְפִי ^[מכיוון] שְׂבִזְמָן שְׂיַעֲשׂוּ ^[הציבור] תְּשׁוּבָה לֹא יִהְיֶה עִמָּהֶן, וְאִינוּ זוֹכֵה עִמָּהֶן בְּזִכְיוֹת שְׂעוֹשִׂין. (ב) וְהַחֹלֵק עַל דְּבָרֵי חֲכָמִים - לְפִי שְׂמִיחָלְקוֹתוֹ גּוֹרְמָת לוֹ לְפָרֵשׁ מֵהֵן, וְאִינוּ יוֹדְעַ דְּרָכֵי הַתְּשׁוּבָה. (ג) וְהַמְלַעִיג עַל הַמַּצּוֹת - שְׂפִינָן שְׂנֵתְבִזוּ בְּעִינָיו, אִינוּ רוֹדֵף אַחֲרֵיהֶן וְלֹא עוֹשֵׁן; וְאִם לֹא יַעֲשֶׂה ^[מצות], בְּמָה יִזְכָּה? (ד) וְהַמְבַּיֵּה רְבוּתוֹ^א - ^[משום] שְׂדָבָר זֶה גּוֹרֵם לְהֵן לְדַחְפוֹ וּלְטָרְדוֹ ^[לדחות אותו] כִּיִּשְׁוַע וּכְגַחְזֵי ^[שרבותיהם סילקו אותם], וּבְזְמַן שְׂנֵטְרָד לֹא יִמְצָא מִלְּמַד וּמוֹרָה לוֹ דֶּרֶךְ הָאֱמָת. (ה) וְהַשּׁוֹנֵא אֶת הַתּוֹכְחוֹת - שֶׁהָרִי לֹא הֵנִיחַ לוֹ דֶּרֶךְ הַתְּשׁוּבָה, שֶׁהַתּוֹכְחָה גּוֹרְמָת לְתְּשׁוּבָה, שְׂבִזְמָן שְׂמוֹדִיעִין לוֹ לְאָדָם חֲטָאֵיו וּמְכַלְמִין ^[מכיישים] אוֹתוֹ, חוֹזֵר בְּתְּשׁוּבָה, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב בַּתּוֹרָה: "זְכֹר, אֵל תִּשְׁפַח, מִמָּרִים הֵייתָם"³⁷, "וְלֹא נָתַן ה' לָכֶם לֵב"³⁸, "עַם נָבָל, וְלֹא חָכֵם"³⁹. וְכֵן יִשְׁעִיהוּ הוֹכִיחַ אֶת יִשְׂרָאֵל וְאָמַר: "הוֹי גּוֹי חוֹטֵא"⁴⁰, "יַדַע שׁוֹר קוֹנֵהוּ"⁴¹, "מִדַּעַתִּי, כִּי קָשָׁה אֶתָּה, וְגִיד בְּרִזֵּל עַרְפָּךְ, וּמִצְחָךְ נַחוּשָׁה"⁴²; וְכֵן צִוְּהוּ הָאֵל לְהוֹכִיחַ לְחֲטָאִים ^[החוטאים], שְׂנֵאֵמַר: "קָרָא בְּגִרְזוֹן, אֵל תַּחֲשׂוּ"⁴³. וְכֵן פֶּל הַנְּבִיאִים הוֹכִיחוּ לְיִשְׂרָאֵל, עַד שֶׁחֲזָרוּ בְּתְּשׁוּבָה. לְפִיכָף, צָרִיף לְהַעֲמִיד בְּכָל קֶהֱל וְקֶהֱל מִיִּשְׂרָאֵל חָכֵם גָּדוֹל וְזָקֵן וְיֵרָא שְׂמִים מְנַעֲזָרֵיו ^[מגיל צעיר] וְאוֹהֵב לְהֵן, שֶׁיִּהְיֶה מוֹכִיחַ לְרַבִּים וּמְחַזִּירָן בְּתְּשׁוּבָה. וְזֶה שְׂשׁוֹנֵא אֶת הַתּוֹכְחוֹת, אִינוּ כָּא לְמוֹכִיחַ וְלֹא שׁוֹמַע דְּבָרָיו; לְפִיכָף יַעֲמַד בְּחֲטָאֵתוֹ ^[ימשיך לעשות עבירות, מכיוון], שֶׁהֵם בְּעִינָיו טוֹבִים.

(ו) לא משתתף בתפילות ובתעניות עם הציבור. (ז) ולכן הוא לא יידע איך לעשות תשובה.

ג. וּמֵהֵם חֲמֹשֶׁה דְּבָרִים, הַעוֹשֶׂה אוֹתָן אִי אֶפְשָׁר לוֹ שְׂיִשׁוּב תְּשׁוּבָה גְּמוּרָה, לְפִי שֶׁהֵן עֲוֹנוֹת שְׂבִין אָדָם לְחִבְרוֹ, וְאִינוּ יוֹדְעַ חֲבָרוֹ שְׂחֲטָא לוֹ, כְּדִי

37. דברים-עקב, ט, ז. 38. דברים-כי, תבוא כט, ג. 39. דברים-האינו, לב, ו. 40. ישעיה, א, ד. 41. שם, פסוק ג. 42. שם, מח, ד. 43. שם, נח, א.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

בְּאֲרָנוּ בְּהִלְכוֹת דַּעוֹת דְּבָרִים שְׁצָרֶיךָ כָּל אֶדָם לְנֶהֱגָה
בְּהֵן תְּמִיד, קַל וְחֹמֶר לְבַעַל תְּשׁוּבָה^{יה}.

(כג) שני דברים אלו התבארו באריכות בהלכות דעות.
(כד) אדם החושב להזיק לחברו. (כה) שצריך להקפיד עליהם.

ו. כָּל אֱלוֹ הַדְּבָרִים וְכִיּוֹצֵא בְּהֵן - אֵף עַל פִּי
שְׁמַעְפֻּכֵיךְ אֶת הַתְּשׁוּבָה^[להלוטין], אֵין מוֹנְעִין אֶת
הַתְּשׁוּבָה; אֵלֵא אִם עָשָׂה אֶדָם תְּשׁוּבָה מֵהֵן - הֲרֵי
זֶה פֶּעַל תְּשׁוּבָה, וַיֵּשׁ לוֹ חֶלֶק לְעוֹלָם הַבָּא^י.

(כו) כפי שהתבאר בסוף הפרק הקודם.

פֶּרֶק ה

הבחירה החופשית של כל אדם; ידיעת ה' אינה
סותרת לבחירה החופשית.

א. רְשׁוֹת [הבחירה של] כָּל אֶדָם נְתוּנָה לוֹ [-לאדם]: אִם

רָצָה לְהִטּוֹת עַצְמוֹ לְדָרֶךְ טוֹבָה וְלִהְיוֹת צַדִּיק,
הֲרִשׁוֹת בְּיָדוֹ; וְאִם רָצָה לְהִטּוֹת עַצְמוֹ לְדָרֶךְ רָעָה
וְלִהְיוֹת רָשָׁע, הֲרִשׁוֹת בְּיָדוֹ. הוּא שְׁפָתוֹב בְּתוֹרָה:
"הֵן הָאֶדָם הִיָּה כְּאֶחָד מִמֶּנּוּ, לְדַעַת טוֹב וְרָע"⁴⁶ -

כְּלוֹמֵר: הֵן מִיִּן זֶה שֶׁל אֶדָם הִיָּה אֶחָד בְּעוֹלָם, וְאֵין
מִיִּן שְׁנֵי דוּמָה לוֹ בְּזֶה הָעֲנָן, שִׁיָּהָ הוּא מַעְצָמוֹ
בְּדַעַתוֹ וּבְמַחְשָׁבְתוֹ יוֹדַע הַטוֹב וְהָרַע וְעוֹשֶׂה כָּל מַה
שֶׁהוּא חָפֵץ, וְאֵין לוֹ מִי שִׁיעֲבֹב עַל יָדוֹ [-ימנע ממנו]

מַלְעֲשׂוֹת הַטוֹב אוֹ הָרַע. וְכִיּוֹן שֶׁכֵּן הוּא [יש לחשוש],
"כֵּן יִשְׁלַח יָדוֹ"⁴⁷ [ולקח גם מעץ החיים].

ב. אֵל יַעֲבֹר בְּמַחְשַׁבְתְּךָ דְּבַר זֶה שְׁאוּמְרִים טְפָשִׁי
הָאֲמוֹת וְרַב גְּלָמֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, שֶׁהִקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא
גּוֹזֵר עַל הָאֶדָם מִתְחַלֵּת בְּרִיתוֹ לִהְיוֹת צַדִּיק אוֹ
רָשָׁע^ב. אֵין הַדְּבָר בֵּן; אֵלֵא כָּל אֶדָם וְאֶדָם רְאוּי
[-יכול] לִהְיוֹת צַדִּיק כְּמִשָּׁה רַבָּנוּ אוֹ רָשָׁע כְּיִרְבֵּעָם,^ג
אוֹ חֶכֶם אוֹ סְכָלִי, אוֹ רַחֲמָן אוֹ אֶכְזָרִי, אוֹ פִּילִי
[-קמצן] אוֹ שׁוֹעַ [-פורן]; וְכֵן שְׁאָר כָּל הַדַּעוֹת [=תכונות].

א) אנשים נבערים המדברים ללא דעת, ונראים דבריהם
כגולם בלי צורה. ב) והאדם לא יכול לשנות זאת. ג) בן נבט
שחטא והחטיא את הרבים בעבודה זרה. ד) לפני שהאדם

(ג) וְהַמְסַתְפָּל בְּפַעֲרִיּוֹת - מַעְלָה עַל דַּעַתוֹ שְׁאֵין בְּכַף

כְּלוּם, שֶׁהוּא אוֹמֵר: 'וְכִי בַעֲלִיתִי?! אוֹ קָרַבְתִּי?!'
וְהוּא אֵינוֹ יוֹדַע, שְׁרֵאֵית הַעֲיִנִּים עוֹן גְּדוֹל, שֶׁהִיא
גּוֹרַמַת לְגוֹפֵן [-להיכשל באיסור] שֶׁל עֲרִיּוֹת, שְׁנַאֲמַר:

"וְלֵא תַתּוֹרוּ אַחֲרַי לְבַכְכֶּם וְאַחֲרַי עֲיִנְיֶכֶם"⁴⁴. (ד)

וְהַמְתַּכְפֵּד בְּקִלּוֹן חֲבֵרוֹ - אוֹמֵר בְּלִבּוֹ שְׁאֵינוֹ חוֹטֵא,
לְפִי שְׁאֵין חֲבֵרוֹ עוֹמֵד [לפניו], וְלֵא הַגִּיעָה [-נגרמה] לוֹ

בְּשֵׁת, וְלֵא בִישׁוֹ, אֵלֵא עֲרַף [-השוות] מַעֲשֵׂיו הַטּוֹבִים
וְהַכְּמַתוֹ לְמוֹל מַעֲשֵׂה חֲבֵרוֹ אוֹ חֲכַמְתוֹ, פְּדִי שִׁירָאָה

מִפְּלָן שֶׁהוּא מְכַבֵּד וְחֲבֵרוֹ בְּזוּי. (ה) וְהַחוֹשֵׁד
כְּשֵׁרִים - אוֹמֵר בְּלִבּוֹ שְׁאֵינוֹ חוֹטֵא, לְפִי שֶׁהוּא

אוֹמֵר: 'מַה עָשִׂיתִי לוֹ? וְכִי יֵשׁ שֵׁם אֵלֵא חֲשָׁד שְׁמָא
עָשָׂה אוֹ לֵא עָשָׂה', וְהוּא אֵינוֹ יוֹדַע שֶׁזֶה עוֹן

שְׁמָשִׁים [-מחשיב] אֶדָם כְּשֵׁר בְּדַעַתוֹ כְּבַעַל עֲבֵרוֹת.

(ז) ולכן ימשיך לעבור את העבירות האלו ולא יעשה
תשובה. (ח) אדם הזמין אותו לאכול אצלו מתוך נימוס,

והוא הולך לאכול אצלו למרות שהוא יודע שהאוכל לא
יספיק אף אם האדם יאכל לבד. (ט) אכלתי ברשות הבעלים,

ואיני צריך לעשות תשובה על כך. (כ) שנתן לו תמורת
ההלוואה. אף משכון של עשיר אסור בשימוש, אך משכון

של עשיר הוא חפץ יקר בדרך כלל והאדם ייזהר ולא
ישתמש בו כדי לא לגרום לו נזק. (כא) בדרך כלל המשכון

של העני הוא כלי ברזל כמו גרון ומחרשה. (כב) המלווה
יחשוב שהוא יכול להשתמש בכלים אלו ולא ייגרם להם

נזק, אך בפועל על ידי השימוש הוא מוריד את הערך של
הכלים וגורם להם נזק, ומכיוון שהוא לא חושב שהוא גרם

להם נזק, הוא לא יידע שהוא עבר עבירה ולא יחזור
בתשובה על כך.

ה. וּמֵהֵן חֲמִשָּׁה דְּבָרִים, הָעוֹשֶׂה אוֹתָן יִמְשֹׁף
[-ייגור] אַחֲרֵיהֶן תְּמִיד, וְהֵן קָשִׁין לְפָרֵשׁ מֵהֵן; לְפִיכָף,

צָרִיךְ אֶדָם לְהִזְהַר מֵהֵן שְׁמָא יִדְבַק בְּהֵן, וְהֵן פְּלֵן
דַּעוֹת רַעוֹת עַד מָאֵד; וְאֵלוֹ הֵן: (א) רְכִילוּת. (ב)

וְלִשׁוֹן הָרַע^ג. (ג) וּבַעַל חֲמָה [-כנסן]. (ד) וּבַעַל
מַחְשָׁבָה רָעָה^ה. (ה) וְהַמְתַּחְבֵּר לְרָשָׁע - מִפְּנֵי שֶׁהוּא

לְמַד מִמַּעֲשָׂיו, וְהֵם נִרְשָׁמִין [-נכנסים] בְּלִבּוֹ; הוּא
שְׁאֵמֵר שְׁלֵמָה: "וְרָעָה כְּסִילִים, יְרוּעַ"⁴⁵. וְכַבֵּר

44. במדבר-שלח, טו, לט. 45. משלי, יג, כ. 46. בראשית, ג, כב. 47. שם.

רשות . . לו: דווקא יהודי - לקו"ש חל"ה ע' 246. סיבת יכולת זו - סה"ש תנשא ח"ב ע' 799. ביאור בענין הבחירה החופשית - לקו"ש חכ"ז ע' 152, חל"ז ע' 9, ויין מלכות סי"ז, י"ח, סה"ש תשמ"ט ח"ב ע' 537. התיווך עם ה' דעות פ"ב ה"א - לקו"ש ח"ז ע' 65 הע' 46. בדעתו ובמחשבתו: הבחירה היא בכח השכל - לקו"ש ח"ז ע' 113 הע' 47. ועושה . . חפץ: ההתאמה עם ה' גירושין ספ"ב - לקו"ש ח"ז ע' 36.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ח) שכל אחד יכול להתנהג כרצונו. ט) ואם יעשה דברים טובים תהיה לו ברכה, ואם יעשה דברים רעים תהיה לו קללה. י) הלוואי ובני ישראל יקיימו את רצון ה'.

ד. אלו הנה האל גוזר על האדם להיות צדיק או רשע, או אלו הנה שם דבר שמושג את האדם בעקר תולדתו⁴⁸ לדרך מן הדרכים⁴⁹, או למדע מן המדעות⁵⁰, או לדעה מן הדעות⁵¹, או למעשה מן המעשים⁵², כמו שבדברים [ממציאים] מלבם הטפשים הוכרי שמים⁵³ - היאך הנה מצוה לנו על ידי הנביאים, 'עשה פך, ואל תעשה פך', 'הטיבו דרכיכם, ואל תלכו אחרי רשעכם', והוא [האדם] מתחלת בריתו פכר נגזר עליו, או תולדתו [טבעו] תמשג אותו לדבר שאי אפשר לו [אין ביכולתו] לזוז ממנו? ומה מקום הנה לכל התורה פלה, ובאיזה דין ואיזה משפט נפרע מן הרשע או משלם שכר לצדיק? השופט פל הארץ לא יעשה משפט?

יא) אם היו לאדם נטיות טבעיות. יב) לטוב או לרע. יג) להשקפות מסוימות. יד) לתכונות הגורמות לאדם לקיים מצוות או לעבור עבירות. אמנם, לכל אדם יש תכונות טבעיות כמבואר בתחילת הלכות דעות, אך הן אינן גורמות לו לקיום מצוות או לעשיית עבירות. טו) מעשים טובים או רעים. טז) החושים ככוכבים הטוענים שמעשיו של האדם נקבעים בהתאם למזל שבו הוא נולד ואין לו בחירה חופשית. יז) אם מעשיו של האדם אינם תלויים ברצונו, לא מגיע לו שכר או עונש עליהם.

ואל תתמה ותאמר: היאך יהיה האדם עושה פל מה שיחפץ, ויהיו מעשיו מסורים לו, וכי יעשה בעולם דבר שלא ברשות קונו [הבורא] ובלא חפצו? והפתוב אומר: "כל אשר חפץ ה' עשה, בשמים ובארץ"⁵⁴! דע, שהכל בחפצו [של ה'] יעשה,⁵⁵ ואף על פי שמעשיו מסורין לנו. כיצד? בשם שחפץ היוצר [ה'] להיות האש והרוח עולין למעלה, והמים והארץ יורדים למטה, והגלגל [שמניע את מערכות השמים] סובב בעגול, וכן שאר בריות העולם להיות פמנהגן שחפץ בו⁵⁶ - פכה חפץ להיות האדם רשותו בידו, וכל מעשיו מסורין להם.

נולד מחליטים מלמעלה האם יהיו לו כשרונות של אדם חכם או לא, אך אין זה מחייב שהאדם יהיה חכם או טיפש בפועל, משום שעל ידי מאמץ ויגיעה האדם יכול לשנות את כשרונותיו ולהיות אדם חכם, ומאידך אם לא יתמיד וילמד הוא יאבד את כל כשרונותיו. זוהי כוונת הדברים 'או חכם או סכל' - בכוחו של האדם לבחור האם להתייגע ולהחכים או להזניח את הלימוד ולאבד את כשרונותיו.

ואין לו [לאדם] מי שיפקהו [יכריח אותו] ולא גוזר עליו, ולא מי שמושכו לאחד משני הדרכים [לטוב ולרע], אלא הוא מעצמו ומדעתו נוטה לאיזה דרך שירצה. הוא שירמיה אומר: "מפי עליון לא תצא הרעות והטוב"⁴⁸ - פלומר: אין הבורא גוזר על האדם לא להיות טוב, ולא להיות רע. וכיון שפן הוא, נמצא זה החוטא הוא הפסיד על עצמו; ולפיכך ראוי לו לבכות ולקונן על מה שעשה לנפשו, וגמלה רעה. הוא שפתוב אחריו: "מה יתאונן אדם חי, גבר על חטאיו"⁴⁹. וחזר ואמר: הואיל ורשותנו בדינו, ומדעתנו עשינו פל הרעות, ראוי לנו לחזר בתשובה ולעזב רשענו, שהרשות עתה בדינו [לחזור בתשובה]. הוא שפתוב אחריו: "נחפשה דרכינו ונחלקרה, ונשובה עד ה"⁵⁰.

ה) ירמיהו לא מתכוון לשכר או לעונש המגיעים מה', אלא למעשי האדם. ו) כי הוא בחר מרצונו לחטוא. ז) האדם צריך להצטער על החטאים, מכיוון שהאחריות על מעשיו היא רק בשליטתו.

ג. ועקר זה⁵⁷ - עקר גדול הוא, והוא עמוד [התורה והמצוה] - שנאמר: "ראה, נתתי לפניך היום, את החיים ואת הטוב, ואת המות ואת הרע"⁵¹, וכתוב: "ראה, אנכי נתן לפניכם היום ברכה וקללה"⁵² - פלומר, שהרשות בידכם; וכל שיחפץ האדם לעשות ממעשה בני האדם - עושה, בין טובים בין רעים⁵³. ומפני זה הענין נאמר: "מי יתן, והיה לבכם זה להם"⁵³ - פלומר, שאין הבורא כופה בני האדם ולא גוזר עליהם לעשות טובה או רעה, אלא לפם [ההחלטה על מעשיהם] מסור להם.

48. איכה, ג, לח. 49. שם, לט. 50. שם, מ. 51. דברים-נצבים, ל, טו. 52. דברים-ראה, יא, כו. 53. דברים-ואתחנן, ה, כו. 54. תהלים, קלה, ו.

הפניות לשיחות קודש
שהכל בחפצו יעשה: סיבת הבחירה החופשית היא אך ורק רצון ה' - יין מלכות ס"ט.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

בְּאֲדָם לְהַשִּׁיג וְלִמְצֵא אֲמַתַּת [מהותו של] **הַבּוֹרָא, שְׁנֵאמַר: "כִּי לֹא יִרְאֵנִי הָאָדָם, וְחַי" 59 - כֶּף אֵין פִּתְּ בְּאֲדָם לְהַשִּׁיג וְלִמְצֵא דַעְתּוֹ** [-אופן ידיעתו] **שֶׁל בּוֹרָא. הוּא שְׁתֵּנְבִיא אוֹמֵר: "כִּי לֹא מַחְשְׁבוֹתַי מַחְשְׁבוֹתֵיכֶם, וְלֹא**

לו, וְלֹא יִהְיֶה לוֹ לֹא כּוֹפֶה וְלֹא מוֹשֵׁף, אֲלֵא הוּא מַעְצָמוּ וּבְדַעְתּוֹ שִׁנְתָן לוֹ הָאֵל עוֹשֶׂה כָּל שֶׁהָאָדָם יְכוֹל לַעֲשׂוֹת.

(ח) להתנהג על פי חוקי הטבע שנקבעו על ידי ה' בבריאת העולם.

דְּרַכֵּיכֶם דְּרַכֵּי" 60. וְכִיּוֹן • שֶׁפֶן הוּא כִּי, אֵין כֶּנּוּ פִּתְּ [יכולת] לִידַע הַיֶּאֱפֹךְ יַדַע הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא כָּל הַפְּרוּאִים וְהַמַּעֲשִׂים כִּי.

השגת הראב"ד
וכיון . . והמעשים א"א לא נהג זה המחבר מנהג החכמים שאין אדם הוא החל בשאלות קושיות והניח הדבר בקושיא והחזירו לאמונה וטוב היה לו להניח הדבר בתמימות התמימים ולא יעורר לבם ויניח דעתם בספק ואולי שעה אחת יבא הרהור בלבם על זה ואע"פ שאין תשובה נצחת על זה טוב הוא לסמוך לו קצת תשובה ואומר, אם היו צדקת האדם ורשעתו תלויים בגזירת הבורא ית' היינו אומרים שידיעתו היא גזירתו והיתה לנו השאלה קשה מאד ועכשיו שהבורא הסיר זו הממשלה מידו ומסרה ביד האדם עצמו אין ידיעתו גזירה אבל היא כידעת האצטגנינים שיודעים מכח אחר מה יהיו דרכיו של זה והדבר יודע שכל מקרה האדם קטן וגדול מסרו הבורא בכח המזלות אלא שנתן בו השכל להיותו מחזיקו לצאת מתחת המזל והוא הכח הנתון באדם להיותו טוב או רע והבורא יודע כח המזל ורגעיו אם יש כח בשכל להוציאו לזה מידו אם לא וזו הידיעה אינה גזירה, וכל זה איננו שוה.

(כב) מכיוון שהאדם לא יכול להבין ולהשיג את אופן ידיעתו של ה'. (כג) תוכן הדברים: לפי הבנתנו לא ייתכן לומר שידיעת ה' ובחירת הנבראים לא סותרות זו את זו, אך ידיעתו של ה' היא למעלה מיכולת הבנתנו ולא ניתן להבין ולהשיג אותה בשכלנו, ולכן, לא ניתן גם לשאול איך הידיעה והבחירה לא סותרות זו את זו, כי דברים אלו הם למעלה מיכולת הבנתנו, ובכך מתורצת השגת הראב"ד.

אֲבָל יַדַע בְּלֹא סִפְקָ, שֶׁמַּעֲשֶׂה הָאָדָם בְּיַד הָאָדָם; וְאֵין הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מוֹשְׁכו, וְלֹא גּוֹזֵר עָלָיו לֹא לַעֲשׂוֹת כֶּף וְלֹא שֶׁלֹּא לַעֲשׂוֹת כֶּף. וְלֹא מִפְּנֵי קִבְּלַת הַדָּת בְּלִבְדִּי יַדַע דְּבַר זֶה, אֲלֵא בְּרֵאיוֹת בְּרוּרוֹת מִדְּבָרֵי הַחֻקִּמָּה כִּי. וּמִפְּנֵי זֶה נֶאֱמַר בְּנְבוּאָה, שֶׁדִּנִּין אֶת הָאָדָם עַל כָּל מַעֲשָׂיו כִּפִּי מַעֲשָׂיו, אִם טוֹב וְאִם רַע. וְזֶה הָעֵקֶר שֶׁכָּל דְּבָרֵי הַנְּבוּאָה תְּלוּיִין בּוֹ.

(כד) האמונה במסורת ללא היגיון. (כה) כפי שהתבאר בהלכה הקודמת.

לְפִיקְךָ דִּנִּין אֶת הָאָדָם לְפִי מַעֲשָׂיו: אִם עֲשָׂה טוֹבָה, מְטִיבִין לוֹ; וְאִם עֲשָׂה רָעָה, מְרַעִין לוֹ. הוּא שְׁתֵּנְבִיא אוֹמֵר: "מִיִּדְכֶם הֵיטָה זֹאת לְכֶם" 55; "גַּם הִמָּה בַּחֲרוּ בְּדְרַכֵּיהֶם" 56. וּבַעֲנֵן זֶה אֱמַר שְׁלֹמֹה: "שִׁמְחָה בַּחֲרוּ בְּיַדְוֹתֶךָ... וְדַע, כִּי עַל כָּל אֲלֵה יְבִיאֶךָ הָאֱלֹהִים בְּמִשְׁפָּט" 57 - בְּלוֹמַר, דַּע שֶׁיֵּשׁ בְּיַדְךָ כַּח לַעֲשׂוֹת, וְעַתִּיד אֲתָה לִתֵּן אֶת הַדִּין.

ה. שְׁמָא תֹאמַר: וְהֵלֵא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא יוֹדַע כָּל מַה שְׁיִהְיֶה קֹדֶם שְׁיִהְיֶה! [ואם כן] יַדַע שְׁזָה [שהאדם צָדִיק אוֹ רָשָׁע, אוֹ לֹא יַדַע? אִם יַדַע שֶׁהוּא יִהְיֶה צָדִיק, אִי אֶפְשֶׁר שֶׁלֹּא יִהְיֶה צָדִיק? וְאִם תֹּאמַר שֶׁיַּדַע שְׁיִהְיֶה צָדִיק וְאֶפְשֶׁר שְׁיִהְיֶה רָשָׁע, הֲרִי לֹא יַדַע הַדְּבָר עַל בְּרִיּוֹ. דַּע, שֶׁתְּשׁוּבַת שְׁאֲלָה זוֹ אֲרָפָה מֵאֲרִץ מִדְּבָה, וְיִרְחַב מִנֵּי יָם כִּי, וְכַמָּה עֲקָרִים גְּדוֹלִים וְהַרְרִים רְמִים [-דברים עמוקים ונשגבים] תְּלוּיִים בָּה; אֲבָל צְרִיף אֲתָה לִידַע וְלִהְבִּין בְּדָבָר זֶה שְׁאֲנִי אוֹמֵר

[בהמשך ההלכה].

(ט) כי ידיעתו של הקדוש ברוך הוא מחייבת שכך יקרה בפועל. (כ) בשלימות, ולא ניתן לומר שהקב"ה שהוא שלם בתכלית לא יודע דבר בשלימות. (כא) מידת התשובה על השאלה ארוכה יותר מהארץ ורחבה יותר מהים. כלומר, התשובה היא עמוקה ולא ניתן להסבירה בכתב.

כְּכַר בְּאֲרָנוּ בְּפָרְק שְׁנֵי מַהֲלָכוֹת יְסוּדֵי הַתּוֹרָה 58, שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֵינוֹ יוֹדַע בְּדַעַה שֶׁהִיא חוּץ מִמֶּנּוּ, כִּכְנֵי אָדָם שֶׁהֵן וְדַעְתָן שְׁנַיִם, אֲלֵא הוּא יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ וְדַעְתּוֹ - אֶחָד; וְאֵין דַּעְתּוֹ שֶׁל אָדָם יְכוֹלָה לְהַשִּׁיג דְּבַר זֶה עַל בְּרִיּוֹ. וְכַשֵּׁם שְׁאֵין כַּח

55. מלאכי, א, ט. 56. ישעיה, ס, ג. 57. קהלת, יא, ט. 58. הלכה, י. 59. שמות-כ"י תשא, לג, כ. 60. ישעיה, נה, ח.

שְׁמָא תֹאמַר: הסברת השאלה - סה"ש תשמ"ח ח"ב ע' 403, תש"נ ח"א ע' 171. הרי . . בורוי: גדר ידיעה זו - לקו"ש ח"ה ע' 132 הע' 3. דַּע . . אומר: יישוב השגת הראב"ד - לקו"ש חכ"ט ע' 474. שְׁתוּבוֹת שֶׁאֵלָה זֶה: ישוב הסתירה בין ידיעת הקב"ה לבחירת האדם - לקו"ש ח"ז ע' 365. וכיון . . והמעשים: יישוב השגת הראב"ד וכו' -

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

בְּזִמְן שְׂאָדָם אֶחָד חוֹטָא, או אֲנָשִׁי מְדִינָה חוֹטְאִין, וְעוֹשֶׂה הַחוֹטָא חָטָא שְׁעָשָׂה מְדַעְתּוֹ וּבְרָצוֹנוֹ, כְּמוֹ שְׁהוֹדְעוּבֵי - רְאוּי לְהַפְרֵעַ מִמֶּנּוּ; וְהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא יוֹדֵעַ הַיָּאךְ יִפְרַע. יֵשׁ חָטָא שְׁהִדִּין נוֹתֵן שְׁנִפְרָעִין מִמֶּנּוּ [מהחוטא] עַל חָטָאוֹ בְּעוֹלָם הַזֶּה, בְּגוֹפּוֹד אוֹ בְּמִמוֹנָה אוֹ בְּכַנְיֵי הַקְּטָנִים; [משום] שְׁכַנְיֵי שָׁל אָדָם הַקְּטָנִים שְׂאִין בְּהֵן דַּעַת וְלֹא הִגִּיעוּ לְכָלֵל [חובה לקיים] מְצוּוֹת, בְּקִנְיָנוּ הֵן - כְּתוּב: "אִישׁ בְּחָטָאוֹ יוֹמֵת"⁶¹, עַד שְׁיַעֲשֶׂה "אִישׁ".¹

(ב) בפרק הקודם. (ג) מגיע לו עונש על החטא. (ד) החוטא סובל ממחלות וכאבים שונים. (ה) החוטא מאבד את נכסיו. (ו) בניו הקטנים מתים בגלל העבירות שלו. (ז) רק כאשר אדם מגיע לגיל מצוות ונקרא 'איש' מענישים אותו על חטאיו ולא על חטאים של אנשים אחרים, אך לפני גיל מצוות הוא נענש בגלל החטאים של הוריו.

וְיֵשׁ חָטָא שְׁהִדִּין נוֹתֵן שְׁנִפְרָעִין מִמֶּנּוּ לְעוֹלָם הַבָּא, וְאִין עוֹבֵר עָלָיו [ל-א קורה לו] שוּם נִזְק בְּעוֹלָם הַזֶּה. וְיֵשׁ חָטָא שְׁנִפְרָעִין מִמֶּנּוּ [גם] בְּעוֹלָם הַזֶּה, וְלְעוֹלָם [וגם בעולם] הַבָּא.

ב. בְּמָה דְבָרִים אָמוּרִים? בְּזִמְן שְׁלֹא עָשָׂה תְּשׁוּבָה; אֲכָל אִם עָשָׂה תְּשׁוּבָה, הַתְּשׁוּבָה כְּתָרִיס [מגן] לְפָנֵי הַפְּרָעוֹת. וְכִשֵּׁם שְׂאָדָם חוֹטָא בְּרָצוֹנוֹ וּמְדַעְתּוֹ [בבחיירתו החופשית], כִּף הוּא עוֹשֶׂה תְּשׁוּבָה בְּרָצוֹנוֹ וּמְדַעְתּוֹ.

(ח) שהאדם נענש על חטאיו.

ג. וְאִפְשָׁר שְׁיַחְטָא הָאָדָם חָטָא גְדוֹל אוֹ חָטָאִים הַרְבֵּה, עַד שְׁיִתֵּן הַדִּין לְפָנֵי דִין הָאָמֵת [הקדוש ברוך הוא], שְׁיִהְיֶה הַפְּרָעוֹן מִזֶּה הַחוֹטָא עַל חָטָאֵיו אֱלוֹ שְׁעָשָׂה בְּרָצוֹנוֹ וּמְדַעְתּוֹ, שְׁמוֹנְעִין מִמֶּנּוּ דִרְף הַתְּשׁוּבָה וְאִין מְנִיחִין לוֹ רְשׁוּת [אפשרות] לְשׁוּב מִרְשָׁעוֹ, כְּדִי שְׁיִמּוֹת וְיֵאבֵד בְּחָטָאִים שְׁעָשָׂה. הוּא שְׁהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אוֹמֵר עַל יְדֵי יִשְׁעֵיהוּ: "הַשְּׂמֵן לֵב הָעָם הַזֶּה... וְשָׁב - וְרָפָא לוֹ"⁶². וְכֵן הוּא אוֹמֵר: "וַיְהִי מְלַעְבִּים בְּמִלְאֲכֵי הָאֱלֹהִים, וּבוֹזִים דְּבָרָיו, וּמִתְעַתְּעִים בְּנִבְיָאֵיו, עַד עֲלוֹת חֲמַת ה' בְּעַמּוֹ עַד לְאִין מִרְפָּא"⁶³ - כְּלוּמַר, חָטָאוֹ בְּרָצוֹנִים

~ נקודות משיחות קודש ~

"שְׂמָא תֵּאמַר: וְהֵלֵא הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא יוֹדֵעַ כָּל מַה שְׁיִהְיֶה קֹדֶם שְׁיִהְיֶה כו'."

ובהמשך כתב ש"תשובת שאלה זו ארוכה מארץ מדה ורחבה מני ים. ואין דעתו של אדם יכולה להשיג דבר זה על בוריו, אין בנו כח לידע היאך ידע הקב"ה כל הברואים והמעשים כו'."

ולכאורה קשה, א: קושיית הראב"ד ש"לא נהג זה המחבר מנהג החכמים. והניח הדבר בקושיא. כו'."

ב: הרי התשובה לקושיא זו פשוטה ומבוארת במפרשים שגם אצל הקב"ה הידיעה מסובכת מהמעשה ולא להיפך. אלא מכיון שאצלו ית' עבר הווה ועתיד כאחד, ממילא לגביו ית' כבר היתה הבחירה אבל לא ידיעתו שוללת הבחירה, וא"כ מדוע כתב שתשובת שאלה זו אין בנו כח לידע כו'.

ויש לומר הביאור בזה: הכלל הנ"ל שהידיעה מסובכת מהדבר הוא על פי גדריו השכל ושייכת אחר שהקב"ה צמצם עצמו בגדריו השכל, אבל קודם הצמצום הרי ידיעתו אינה בגלל שמשוכבת מהדבר אלא מכיון שיודע הדבר מצד שיודע את עצמו. ועפ"ז י"ל שהמפרשים הנ"ל בתירוצם דיברו בידיעה שאחר הצמצום, אבל מה שכתב הרמב"ם כאן שתשובת דבר זה ארוכה מארץ מדה כו' מדבר בענין הידיעה שלפני הצמצום, וענין זה שהקב"ה יודע הדבר מצד שיודע את עצמו, הוא דבר שאין דעתו של אדם יכולה להשיגו על בוריו.

י"ן מלכות, ספר המדע, סימן מב מתוך רמב"ם "פרס המלך"

פְּרָק ו'

ביאור סתירות בתנ"ך בנוגע לבחירה החופשית.

א. פְּסוּקִים הַרְבֵּה יֵשׁ בַּתּוֹרָה וּבְדָבָרֵי הַנְּבִיאִים, שֶׁהֵן נִרְאִין כְּסוֹתְרִין עִקְרֵי זֶה⁶⁴, וְנִכְשָׁלִין בְּהֵן [בפירושו הפסוקים] רַב הָאָדָם, וַיַּעֲלֶה עַל דַּעְתָּן [של אותם אנשים] מִהֵן [מהפסוקים הללו], שְׁהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא גּוֹזֵר עַל הָאָדָם לַעֲשׂוֹת טוֹבָה אוֹ רָעָה, וְשְׂאִין לְבוֹ שָׁל אָדָם מְסוּר לוֹ לְהַטּוֹתוֹ לְכָל אֲשֶׁר יִרְצֶה. וְהִרְיֵי מִבְּאֵר עִקְרֵי גְדוֹל, שְׁמִמְנוּ תַדַּע פְּרוּשׁ כָּל אוֹתָן הַפְּסוּקִים.

(א) שלכל אחד נתונה הבחירה ההחליט מרצונו על מעשיו, לטוב ולרע.

61. דברים-תצא, כד, טז. 62. ישעיה, ו, י. 63. דברי הימים-ב לו, טז.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

וְהִרְבּוּ לִפְשָׁעַ, עַד שֶׁנִּתְחַיְבוּ לְמַנְעַ מֵהֵן הַתְּשׁוּבָה שְׁהִיא הַמְרַפָּא.

ט) ה' העניש את בני ישראל ולא נתן בליבם את האפשרות לחזור בתשובה.

ד. ויבענן זה שואלין [מבקשים] הנביאים והצדיקים בתפלותיהן מאת ה' לעזרם על דרך האמת, כמו שאמר דוד: "הורני, ה', דרכך" 71 - פלומר: אל ימנעוני חטאי דרך האמת, שממנה [מדרך האמת] אדע דרכך ויחוד שמך. וכן זה שאמר [דוד]: "ורוח נדיבה תסמכני" 72, פלומר: תניח רוחי לעשות חפציה, ואל יגרמו לי חטאי למנעני התשובה, אלא תהיה הרשות בידי, עד שאחזור ואבין ואדע דרך האמת. ועל דרך זו, כל הדומה לפסוקים אלו.

וְהִרְבּוּ לִפְשָׁעַ, עַד שֶׁנִּתְחַיְבוּ לְמַנְעַ מֵהֵן הַתְּשׁוּבָה שְׁהִיא הַמְרַפָּא.

ט) ה' העניש את בני ישראל ולא נתן בליבם את האפשרות לחזור בתשובה.

וּלְמָה הָיָה שׁוֹלַח לוֹ בְּיַד מֹשֶׁה וְאוֹמֵר לוֹ: 'שְׁלַח, וְעֲשֵׂה תְשׁוּבָה', וּכְבָר [והרי] אָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׂאִין אֶתָּה מִשְׁלַח, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְאַתָּה וְעַבְדֶּיךָ, יִדְעָתִי [כי טרם תיראון מפני ה' אלהים] יגו' 66, "וְאוֹלָם, בְּעִבּוֹר זֹאת הַעֲמֻדָתִיךָ" 67? פְּדִי לְהוֹדִיעַ לְבָאֵי הָעוֹלָם, שֶׁבְּזִמְנֵן שֶׁמוֹנֵעַ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הַתְּשׁוּבָה לַחֻטָּא, אֵינּוּ יְכוֹל לְשׁוּב [לחזור בתשובה], אֲלָא יְמוֹת בְּרִשְׁעוֹ שֶׁעֲשָׂה בַּתְּחִלָּה בְּרִצּוֹנוֹ.

וּלְמָה הָיָה שׁוֹלַח לוֹ בְּיַד מֹשֶׁה וְאוֹמֵר לוֹ: 'שְׁלַח, וְעֲשֵׂה תְשׁוּבָה', וּכְבָר [והרי] אָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׂאִין אֶתָּה מִשְׁלַח, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְאַתָּה וְעַבְדֶּיךָ, יִדְעָתִי [כי טרם תיראון מפני ה' אלהים] יגו' 66, "וְאוֹלָם, בְּעִבּוֹר זֹאת הַעֲמֻדָתִיךָ" 67? פְּדִי לְהוֹדִיעַ לְבָאֵי הָעוֹלָם, שֶׁבְּזִמְנֵן שֶׁמוֹנֵעַ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הַתְּשׁוּבָה לַחֻטָּא, אֵינּוּ יְכוֹל לְשׁוּב [לחזור בתשובה], אֲלָא יְמוֹת בְּרִשְׁעוֹ שֶׁעֲשָׂה בַּתְּחִלָּה בְּרִצּוֹנוֹ.

וְכֵן סִיחּוֹן [מלך האמורי], לְפִי [בגלגל] עֲזוֹנוֹת שֶׁהָיוּ לוֹ יֵאָמַר נִתְחַיֵּב לְמַנְעוֹ הַתְּשׁוּבָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "כִּי הִקְשָׁה ה' אֱלֹהֶיךָ אֶת רוּחוֹ, וְאָמַן אֶת לִבּוֹ" 68. וְכֵן הַפְּנַעְנִיּוֹת [שגרו בארץ ישראל], לְפִי תוֹעֲבוֹתֵיהֶן מֵנַע מֵהֵן הַתְּשׁוּבָה עַד שֶׁעֲשׂוּ מִלְחָמָה עִם יִשְׂרָאֵל [ובני ישראל ניצחו אותם], שֶׁנֶּאֱמַר: "כִּי מֵאֵת ה' הָיְתָה לְחַזֵּק אֶת לִבָּם לְקִרְיַת הַמִּלְחָמָה אֶת יִשְׂרָאֵל, לְמַעַן הַחֲרִימָם" 69. וְכֵן יִשְׂרָאֵל בִּימֵי אֱלִיהוּ [הנביא], לְפִי שֶׁהִרְבּוּ לִפְשָׁעַ, מֵנַע מֵאוֹתָן הַמְרַבִּים לִפְשָׁעַ תְּשׁוּבָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְאַתָּה הִסַּבְתָּ אֶת לִבָּם אַחֲרֵינִי" 70, פְּלוֹמֵר, מֵנַעֲתָ מֵהֵן הַתְּשׁוּבָה.

וּלְמָה הָיָה שׁוֹלַח לוֹ בְּיַד מֹשֶׁה וְאוֹמֵר לוֹ: 'שְׁלַח, וְעֲשֵׂה תְשׁוּבָה', וּכְבָר [והרי] אָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׂאִין אֶתָּה מִשְׁלַח, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְאַתָּה וְעַבְדֶּיךָ, יִדְעָתִי [כי טרם תיראון מפני ה' אלהים] יגו' 66, "וְאוֹלָם, בְּעִבּוֹר זֹאת הַעֲמֻדָתִיךָ" 67? פְּדִי לְהוֹדִיעַ לְבָאֵי הָעוֹלָם, שֶׁבְּזִמְנֵן שֶׁמוֹנֵעַ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הַתְּשׁוּבָה לַחֻטָּא, אֵינּוּ יְכוֹל לְשׁוּב [לחזור בתשובה], אֲלָא יְמוֹת בְּרִשְׁעוֹ שֶׁעֲשָׂה בַּתְּחִלָּה בְּרִצּוֹנוֹ.

וְכֵן סִיחּוֹן [מלך האמורי], לְפִי [בגלגל] עֲזוֹנוֹת שֶׁהָיוּ לוֹ יֵאָמַר נִתְחַיֵּב לְמַנְעוֹ הַתְּשׁוּבָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "כִּי הִקְשָׁה ה' אֱלֹהֶיךָ אֶת רוּחוֹ, וְאָמַן אֶת לִבּוֹ" 68. וְכֵן הַפְּנַעְנִיּוֹת [שגרו בארץ ישראל], לְפִי תוֹעֲבוֹתֵיהֶן מֵנַע מֵהֵן הַתְּשׁוּבָה עַד שֶׁעֲשׂוּ מִלְחָמָה עִם יִשְׂרָאֵל [ובני ישראל ניצחו אותם], שֶׁנֶּאֱמַר: "כִּי מֵאֵת ה' הָיְתָה לְחַזֵּק אֶת לִבָּם לְקִרְיַת הַמִּלְחָמָה אֶת יִשְׂרָאֵל, לְמַעַן הַחֲרִימָם" 69. וְכֵן יִשְׂרָאֵל בִּימֵי אֱלִיהוּ [הנביא], לְפִי שֶׁהִרְבּוּ לִפְשָׁעַ, מֵנַע מֵאוֹתָן הַמְרַבִּים לִפְשָׁעַ תְּשׁוּבָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְאַתָּה הִסַּבְתָּ אֶת לִבָּם אַחֲרֵינִי" 70, פְּלוֹמֵר, מֵנַעֲתָ מֵהֵן הַתְּשׁוּבָה.

יג) לסייע להם להתנהג בדרך הנכונה. יד) תעורר את רצוני זוהי משמעות המילים "ורוח נדיבה" - נדיבות הנפשית מרצון.

י) כדי שלא יחזור בתשובה.

ה. ומה הוא זה שאמר דוד, "טוב וישר ה', על כן יורה חטאים בדרכו, ודרך ענינים במשפט, וילמד ענינים דרכו" 73? זה שישלח להן [לבני ישראל] נביאים מודיעים להם דרכי ה', ומחזירין אותן בתשובה. ועוד, שנתן בהם פח ללמד ולהבין; שמדה זו בכל אדם, שכל זמן שהוא נמשך בדרכי החכמה והצדק, מתאווה להן ורודף אותן. והוא שאמרו חכמים: 'פא לטהר, מסייעין אותו' 74 - פלומר: 'מפא עצמו נעזר על הדבר.

וְכֵן סִיחּוֹן [מלך האמורי], לְפִי [בגלגל] עֲזוֹנוֹת שֶׁהָיוּ לוֹ יֵאָמַר נִתְחַיֵּב לְמַנְעוֹ הַתְּשׁוּבָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "כִּי הִקְשָׁה ה' אֱלֹהֶיךָ אֶת רוּחוֹ, וְאָמַן אֶת לִבּוֹ" 68. וְכֵן הַפְּנַעְנִיּוֹת [שגרו בארץ ישראל], לְפִי תוֹעֲבוֹתֵיהֶן מֵנַע מֵהֵן הַתְּשׁוּבָה עַד שֶׁעֲשׂוּ מִלְחָמָה עִם יִשְׂרָאֵל [ובני ישראל ניצחו אותם], שֶׁנֶּאֱמַר: "כִּי מֵאֵת ה' הָיְתָה לְחַזֵּק אֶת לִבָּם לְקִרְיַת הַמִּלְחָמָה אֶת יִשְׂרָאֵל, לְמַעַן הַחֲרִימָם" 69. וְכֵן יִשְׂרָאֵל בִּימֵי אֱלִיהוּ [הנביא], לְפִי שֶׁהִרְבּוּ לִפְשָׁעַ, מֵנַע מֵאוֹתָן הַמְרַבִּים לִפְשָׁעַ תְּשׁוּבָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְאַתָּה הִסַּבְתָּ אֶת לִבָּם אַחֲרֵינִי" 70, פְּלוֹמֵר, מֵנַעֲתָ מֵהֵן הַתְּשׁוּבָה.

טו) והרי ה' לא מדרוך את בני האדם, והתנהגותם נובעת מרצונם ובחירתם.

וְכֵן סִיחּוֹן [מלך האמורי], לְפִי [בגלגל] עֲזוֹנוֹת שֶׁהָיוּ לוֹ יֵאָמַר נִתְחַיֵּב לְמַנְעוֹ הַתְּשׁוּבָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "כִּי הִקְשָׁה ה' אֱלֹהֶיךָ אֶת רוּחוֹ, וְאָמַן אֶת לִבּוֹ" 68. וְכֵן הַפְּנַעְנִיּוֹת [שגרו בארץ ישראל], לְפִי תוֹעֲבוֹתֵיהֶן מֵנַע מֵהֵן הַתְּשׁוּבָה עַד שֶׁעֲשׂוּ מִלְחָמָה עִם יִשְׂרָאֵל [ובני ישראל ניצחו אותם], שֶׁנֶּאֱמַר: "כִּי מֵאֵת ה' הָיְתָה לְחַזֵּק אֶת לִבָּם לְקִרְיַת הַמִּלְחָמָה אֶת יִשְׂרָאֵל, לְמַעַן הַחֲרִימָם" 69. וְכֵן יִשְׂרָאֵל בִּימֵי אֱלִיהוּ [הנביא], לְפִי שֶׁהִרְבּוּ לִפְשָׁעַ, מֵנַע מֵאוֹתָן הַמְרַבִּים לִפְשָׁעַ תְּשׁוּבָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְאַתָּה הִסַּבְתָּ אֶת לִבָּם אַחֲרֵינִי" 70, פְּלוֹמֵר, מֵנַעֲתָ מֵהֵן הַתְּשׁוּבָה.

והלא • כתוב בתורה:

"וְעַבְדֵיכֶם וְעַנְוֵי אֶתְּם" 75, הָרִי גָזַר עַל הַמְצָרִים לַעֲשׂוֹת רַע"ט; וְכָתוּב: "וְקָם הָעָם הַזֶּה, וְזָנָה אַחֲרֵי אֱלֹהֵי נָכַר

השנת הראב"ד
והלא . . . הוא א"א אלה הם אריכות דברים שאינן מתובלים וחי ראשי כמעט אני אומר שהם דברי נערות, יאמר הבורא לזונים למה זנית ואני לא הזכרתך בשם כדי שתאמר שעליך גזרתי יאמרו לו הזונים ועל מי תלה גזרתך על אותן שלא זנו הנה לא נתקיימה גזרתך, אבל וקם העם הזה וזנה כבר אמרנו שאין

יא) לפני שבני ישראל הגיעו לארצו. יב) שלא יסכים לבני ישראל לעבור בארצו, כדי שהם יילחמו בו ויכבשו את ארצו.

נמצאת אומר, שאין האל גוזר על פרעה להרע

64. שמות-זארא, ז, ג. 65. שמות, א, י. 66. שמות-זארא, ט, ל. 67. שם, פסוק טז. 68. דברים, ב, ל. 69. יהושע, יא, כ. 70. מלכים-א, יח, לו. 71. תהלים, כז, יא. 72. שם, נא, יד. 73. תהלים, כה, ח-ט. 74. שבת, קד, א. 75. בראשית-לך, לך טו, יג.

לפיכך . . . ליבו: התיווך עם פ"ה ה"ה - לקו"ש ח"ו ע' 64 הע' 43. שנאמר . . . לו: מדוע הביא רבינו פסוק זה דווקא? - לקו"ש ח"ו ע' 63 הע' 37.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

בחירה חופשית לכל אחד. (כב) בסוף הפרק הקודם. (כג) ולכן, אף הידיעה של הקב"ה לא סותרת לכן שיש בחירה חופשית לכל אחד.

הָאֲרָץ⁷⁶, הָרִי גָזַר עַל יִשְׂרָאֵל לְעַבְדָּהּ עֲבוּדָה זָרָה⁷⁷. וְלָמָּה נִפְרַע מִהֶן? לְפִי שֶׁלֹּא גָזַר עַל אִישׁ פְּלוֹנִי הַיְדוּעַ [=מסוים], שְׁיִהְיֶה הוּא הַזּוֹנֶה [-עובד עבודה זרה]; אֲלֵא כֹּל אֶחָד וְאֶחָד מֵאוֹתָן הַזּוֹנִין שְׁעַבְדוּ עֲבוּדָה זָרָה - אֱלוֹ לֹא רָצָה לְעַבְדָּהּ, לֹא הָיָה עוֹבֵד. וְלֹא הוֹדִיעוּ הַבּוֹרָא [למשה רבינו], אֲלֵא מִנְהֵגוּ [הטבעי] שֶׁל עוֹלָם⁷⁸. הָא לָמָּה זֶה דוּמָה?

בענין הזה ידעת הבורא גזירה וכ"ש בכאן שאף משה אמר כי השחת תשחיתן הן בעודני חי עמכם ואף כי אחרי מותי וכ"ש הבורא שהיה יכול לומר כן בלא גזירה, וענין המצרים אינה שאלה משני פנים, האחד כי הדבר ידוע שאין הבורא נפרע מאדם רע אלא ברע ממנו ואחר שיפרע מזה יחזור ויפרע מן הרע ממנו ברשעו וכן הוא אומר הו אשור שבט אפי כהתימן שורד תושד פי מפני רשען וגודל לבן והתפארך עלי, והמצרים ג"כ רשעים היו וראויים למכות ההם ואילו שמעו למשה בתחלה ושלחו את ישראל לא היו לוקים ולא טבעו בים אבל זדונו של פרעה ובוותו את הבורא יתברך לפני שלוחו הוא גרם לו, והשני כי הבורא אמר וענו אותם והם עבדו בהם בפרך והמיתו מהם וטבעו מהם כענין שנאמר אני קצפתי מעט והם עזרו לרעה לפיכך נתחייבו.

~ יום רביעי י"ט אדר ~

פָּרָק ז

מעלת בעלי תשובה.

א. הוֹאִיל וּרְשׁוֹת כָּל אָדָם נְתוּנָה לוֹ כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹא⁷⁹, יִשְׁתַּדֵּל אָדָם לְעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה וְלִנְעוֹר כְּפִיו [-להתרחק ולהתנקות] מִחֻטְאָיו, כְּדִי שְׁיִמּוֹת וְהוּא בְּעַל תְּשׁוּבָה, כְּדִי שְׁיִזְכֶּה לַחַיִּי הַעוֹלָם הַבָּא.

(א) בפרקים הקודמים.

ב. לְעוֹלָם יִרְאֶה אָדָם אֶת עֲצָמוֹ פְּאֵלוֹ הוּא נוֹטָה לְמוֹת, וְשָׂמָא יְמוֹת בְּשִׁעְתּוֹ [-כעת] וְנִמְצָא עוֹמֵד בְּחֻטְאָיו [ולא חזר בתשובה]; לְפִיכָךְ, יֵשׁוּב מִחֻטְאָיו מִיָּד, וְלֹא יֵאמֶר: 'כְּשֶׁאֲזַקִּין אֲשׁוּב' - שְׂמָא יְמוֹת קִדְּם שְׁיִזְקִין. הוּא שְׁשִׁלְמָה אוֹמֵר בְּחֻכְמָתוֹ: "בְּכָל עֵת יִהְיֶה בְּגִדֶיךָ לְבָנִים"⁷⁸.

(ב) על האדם להיות מוכן ומזומן בכל רגע, ולנקות את עצמו מחטאיו כדי שלא ימות ללא תשובה.

ג. וְאֵל תֵּאמֶר [-תחשוב], שְׂאִין הַתְּשׁוּבָה אֲלֵא מִעֲבֻרוֹת שְׁיֵשׁ בְּהֵן מִעֲשָׂה, כְּגוֹן זְנוּת וְגִזְלָה וְגִבְנָה. כְּשֵׁם שֶׁצָּרִיף אָדָם לְשׁוּב מֵאֱלוֹ - כִּף הוּא צָרִיף לְחַפְשׁ בְּדַעוֹת [-תכונות] רְעוֹת שְׁיֵשׁ לוֹ, וְלְשׁוּב מִהֶן: מִן הַפֶּעַס, וּמִן הָאֵיבָה, וּמִן הַקְּנָאָה, וּמִן הַתְּתֻרוֹת, וּמִן הַהִתַּל [-ליצנות], וּמִרְדִּיפַת הַמְּמוֹן וְהַכְּבוֹד, וּמִרְדִּיפַת הַמֵּאֲכָלוֹת, וְכִיּוֹצֵא בְּהֵן - מִן הַכֹּל צָרִיף לְחַזֵּר בְּתְשׁוּבָה. וְאֵלוֹ הַעֲזוֹנוֹת, קָשִׁים מֵאוֹתָן שְׁיֵשׁ בְּהֵן מִעֲשָׂה; שִׁפְזוּמֵן שְׂאָדָם נִשְׁקַע בְּאֱלוֹ, קָשָׁה הוּא לְפָרֵשׁ. וְכֵן הוּא אוֹמֵר: "יַעֲזוּב רִשְׁע דְּרַפּוֹ, וְאִישׁ אֲנִי מִחֻשְׁבוֹתֵיהֶם"⁷⁹.

לְאוֹמֵר: 'הַעֵם הַזֶּה, יִהְיֶה בְּהֵן צְדִיקִים וּרְשָׁעִים' - לֹא מִפְּנֵי זֶה יֵאמֶר הַרְשָׁע: 'כְּכֹר נִגְזַר עָלָיו שְׁיִהְיֶה רְשָׁע, מִפְּנֵי שֶׁהוֹדִיעַ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמִשָּׁה שְׁיִהְיֶה רְשָׁעִים בְּיִשְׂרָאֵל'; כְּעֵנִין שֶׁנֶּאֱמַר: "כִּי לֹא יִחַדֵּל אֲבִיוֹן מִקְרֵב הָאֲרָץ"⁷⁷.

(טז) בהלכה ג התבאר שה' לא גזר על פרעה שיציק לעם ישראל, אלא פרעה עשה זאת מרצונו ובגלל חטאיו נמנעה ממנו האפשרות לחזור בתשובה, אך מפסוק זה משמע, שה' גזר שהמצרים יענו את עם ישראל. (יז) ולא כפי שהתבאר בהלכה ג, שבני ישראל עבדו עבודה זרה מרצונם בימי אליהו הנביא. (יח) שיש בו צדיקים ורשעים. (יט) אלא הדבר תלוי בבחירתו של כל אחד. (כ) אין כוונת הפסוק שאנשים מסוימים יהיו עניים אלא שתמיד יהיו אנשים עניים בעולם.

וְכֵן הַמְצָרִים, כָּל אֶחָד וְאֶחָד מֵאוֹתָן הַמְצָרִים וְהַמְרַעִים לְיִשְׂרָאֵל, אֱלוֹ לֹא רָצָה לְהִרַע לָהֶן, הַרְשׁוֹת בְּיָדוֹ - שֶׁלֹּא גָזַר [ה'] עַל אִישׁ יְדוּעַ [שיציק לעם ישראל], אֲלֵא הוֹדִיעוּ [לאברהם אבינו] שְׁסוּף זָרְעוֹ לְהִשְׁתַּעֲבַד בְּאֲרָץ לֹא לְהֵם⁸⁰. וְכִכָּר אֲמַרְנוּ⁸¹, שְׂאִין כַּח פְּאָדָם לִידַע הַיֵּאֵף יַדַע הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא דְבָרִים שְׁעֵתִידִין לְהִיֵּת⁸².

(כא) ומוכן אם כן מדוע גזירת הקב"ה לא סותרת לכן שיש

76. דברים-וילך, לא, טז. 77. דברים-ראה, טו, יא. 78. קהלת, ט, ח. 79. ישעיה, נה, ז.

למה נפרע מהן: ביאור הקושיה - לקו"ש ח"ה ע' 132 ח' 3. הוא ששלמה אומר: מדוע לא הביא רבינו מאמר חז"ל "כל ימיו בתשובה" - לקו"ש ח"א ע' 238.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ולוא דמסתפינא ממה שלא מצאתי לע"ע בספרים בפירוש, הנה לפענ"ד י"ל בפשיטות שהציווי על התשובה הוא בפסוק "ומלתם את ערלת לבבכם וערפכם לא תקשו עוד" שפירושו ציווי למול את ערלת הלב ולהסיר את קשיות הערף שישינה כבר. ולא הגדיר הכתוב אם כבר גרמו לעבירה בפועל (ענין התשובה) או לא, ובמילא נכללו שני הענינים בציווי זה.

ומה שלא מנה הרמב"ם מצות התשובה במנין המצוות הוא מפני שתשובה היא ציווי כולל לכל התורה כולה, שהרי עניינה הוא החלטת האדם לקיים כל מצוות התורה, ומצוות כלליות לא מנה הרמב"ם כמו שכתב בסה"מ צ' שורש ד' ומביא שם ג"כ הציווי ומלתם גר'.

לקוטי שיחות, חלק י"ט, עמוד 532. חלק ל"ט עמוד 166 מתוך רמב"ם "פרס המלך"

ג) כאדם זלזן ותאוותן, שסופו לגזול מאחרים כדי לספק את תאוותיו. ד) שאין בהם מעשה בפועל. ה) דרכו ומחשבותיו הן התכונות והמידות הרעות של האדם שאינן קשורות לעבירות מעשיות.

ד. אַל יִדְמָה בַּעַל תְּשׁוּבָה, שֶׁהוּא מִרְחֵק מִמַּעַלְתַּת הַצְּדִיקִים, מִפְּנֵי הַעֲוֹנוֹת וְהַחַטָּאוֹת שֶׁעָשָׂה. אֵין הַדָּבָר כֵּן! אֵלֹא אֶהוּב וְנִחְמָד הוּא לְפָנֵי הַבּוֹרָא, וְכֵאלוֹ לֹא חָטָא מַעֲוָלִים; וְלֹא עוֹד, אֵלֹא שֶׁשָּׂכְרוּ הַרְבֵּה, שֶׁהָרִי טַעַם טַעַם הַחַטָּא וּפְרַשׁ מִמֶּנּוּ וְכַבֵּשׁ ^{על-התגבר} [על] יִצְרוּ. אֶמְרוּ חֲכָמִים: 'מִקּוֹם שֶׁבַעֲלִי ^{תשובה} עוֹמְדִין בּוֹ, אֵין צְדִיקִים גְּמוּרִין יְכוּלִין ^{לעמוד בו'} 80; כְּלוּמַר, מַעַלְתָּן גְּדוֹלָה מִמַּעַלְתַּת אֱלוֹ שְׁלֹא חָטָאוּ מַעֲוָלִים, מִפְּנֵי שֶׁהֵן כּוֹבְשִׁין יִצְרָן יִתְרַ מִהֵן.

ה. כָּל הַנְּבִיאִים כָּלָן צִוּוּ [את בני ישראל] עַל הַתְּשׁוּבָה; וְאֵין יִשְׂרָאֵל נִגְאָלִין, אֵלֹא בַתְּשׁוּבָה [בזכות התשובה]. וְכִבְרַ הַבְּטִיחָה תּוֹרָה, שְׁסוּף [שעתידים] יִשְׂרָאֵל לַעֲשׂוֹת ^{תשובה} כְּסוּף גְּלוּתָן, וּמִיָּד הֵן נִגְאָלִין, שֶׁנֶּאֱמַר: ^{והיה} כִּי יָבֹאוּ עֲלֵיךְ כָּל הַדְּבָרִים וְגו' וְשִׁבַּת עַד ה' אֵלֶיךָ וְגו' וְשָׁב ה' אֵלֶיךָ אֶת שְׁבוּתְךָ וְגו' 81.

~ נקודות משיחות קודש ~

"ושבת עד ה' אלקיך".

יש שהקשו מדוע לא מנה הרמב"ם מצות התשובה במנין המצוות, והלא מפסוק זה מוכח לכאורה החיוב למצות התשובה.

והביאור בזה: הרמב"ם עצמו מבאר כאן שהפסוק הנ"ל הוא סיפור דברים והבטחה לישראל שבסוף גלותן יעשו תשובה וי"ל שטעמו עמו כי כן הוא פשט סגנון המקרא – סיפור הדברים אשר יקרא באחרית הימים.

ו. גְּדוֹלָה תְּשׁוּבָה שֶׁמִּקְרַבְתָּ אֶת הָאָדָם לְשִׁכְנָהּ - שֶׁנֶּאֱמַר: "שׁוּבָה, יִשְׂרָאֵל, עַד ה' אֱלֹהֶיךָ" 82, וְנֶאֱמַר: "וְלֹא שִׁבַּתְּ עַדִּי, נְאֻם ה'" 83, וְנֶאֱמַר: "אִם תְּשׁוּב יִשְׂרָאֵל, נְאֻם ה', אֵלֵי תְּשׁוּב" 84 - כְּלוּמַר, אִם תִּחְזֹר בַּתְּשׁוּבָה, בִּי תִדְבֹק.

הַתְּשׁוּבָה מִקְרַבְתָּ אֶת הַרְחוּקִים: אֶמַשׁ הָיָה זֶה [החטוא] שְׁנוֹי לְפָנֵי הַמִּקּוֹם, מִשֶּׁקִּין וּמִרְחֵק וְתוֹעֵבָה, וְהַיּוֹם הוּא אֶהוּב וְנִחְמָד, קְרוֹב וְיָדִיד [לה]. וְכֵן אֶתָּה מוֹצֵא, שֶׁבַּלְשׁוֹן שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִרְחֵק אֶת הַחַטָּאִים [החטואים] - בְּהַ מִקְרַב הוּא אֶת הַשְּׂבִים, בֵּין יָחִיד בֵּין רַבִּים, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהָיָה בְּמִקּוֹם אֲשֶׁר יֹאמֵר לָהֶם, לֹא עָמִי אַתֶּם, יֹאמֵר לָהֶם, בְּנֵי אֵל חַיִּים" 85, וְנֶאֱמַר בִּיכְנִיָּה [מלך יהודה] בְּרַשְׁעָתוֹ: "כִּתְבוּ אֶת הָאִישׁ הַזֶּה, עֲרִירִיו גָּבֵר לֹא יִצְלַח בְּיָמָיו" 86, "אִם יִהְיֶה כְּנִיָּהוּ בֶן הַיּוֹקִים מִלֶּךְ יְהוּדָה, חוֹתֵם עַל יַד יְמִינִי" 87. וְכֵן שֶׁשָּׁב [חזר בתשובה] בְּגִלְתוֹ, נֶאֱמַר

80. ברכות, לד, ב. 81. דברים נצבים, ל, א-ג. 82. הושע, יד, ב. 83. עמוס, ד, ו. 84. ירמיה, ד, א. 85. הושע, ב, א. 86. ירמיה, כב, ל. 87. שם, כד.

וכאילו... מעולם: שינוי מהות, לא רק בנוגע לחטא ממנו שב – לקו"ש חכ"ח ע' 141. ופרש... יצרו: לכן מובטח שיעמוד בכל ניסיון – לקו"ש ח"ל ע' 138. מקום... בו: הביאור בזה על פי פנימיות – לקו"ש חט"ז ע' 341. יכולין: דיוק הלשון – לקו"ש ח"ט ע' 240 הע' 29, ח"כ ע' 278, חכ"ז ע' 203, ח"ל ע' 189. לעמוד: דיוק הלשון וביאור שיטת רבינו – לקו"ש ח"י ע' 186 והע' 41. כלומר: דרגה גבוהה בעבודה הרוחנית. הביאור בזה – לקו"ש חכ"ט ע' 234. ישראל: כללות ישראל – לקו"ש ח"ה ע' 67 הע' 81, ח"א ע' 2. ומיד: כפשוטו ממש – לקו"ש חכ"ג ע' 240 הע' 14, חכ"ז ע' 315, סה"ש תנשא ח"א ע' 109, 223. אפילו בהוספת פעולה קטנה – לקו"ש חכ"ט ע' 363. לכן משיח מוכן לגאול כבר מרגע החורבן – לקו"ש חכ"ט ע' 14. ראשי התיבות הרמוזים במילה 'מיד' – סה"ש תשנ"ב ח"א ע' 7. דמיון לברכת כהנים – לקו"ש חכ"ג ע' 313. ושבת: הבטחה או ציווי? – לקו"ש ח"ט ע' 532, ח"ל ע' 166. גדולה... תדבק: ביאור נרחב בהלכה זו – לקו"ש ח"ד ע' 1358 הע' 3, ח"ל ע' 186.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

בְּרִבְבֵּל בְּנוֹי: "בַּיּוֹם הַהוּא, נֶאֱמַר ה' צְבָאוֹת, אֶקְחֶךָ וְרִבְבֵּל בֶּן שְׂאֵלְתִיאל עֲבָדִי, נֶאֱמַר ה', וְשִׁמְתִיךָ בַּחֹתָם" ⁸⁸.

בְּרִבְבֵּל בְּנוֹי: "בַּיּוֹם הַהוּא, נֶאֱמַר ה' צְבָאוֹת, אֶקְחֶךָ וְרִבְבֵּל בֶּן שְׂאֵלְתִיאל עֲבָדִי, נֶאֱמַר ה', וְשִׁמְתִיךָ בַּחֹתָם" ⁸⁸.

בפסוק לאחר מכן נאמר "אמרו לאחיכם - עמי", בדומה ללשון שנאמרה לחוטאים "לא עמי אתם". (ז נגזר עליו להיות בודד וגלמוד - שאם יש לא בנים, ימותו בחייו, ואם אין לו, לא ייוולדו לו. ח) 'חותם' זו טבעת איתה האדם חותם את שמו, ובימיהם האדם לא היה מסיר את הטבעת הזו ממנו כלל. ט) המשך הפסוק הוא "כי משם אֶתְקַנְדָּהּ, ופירוש הדברים הוא, שאף אם יכניה היה כ'חותם' על יד ה' כביכול, ה' מנתקו ומסירו משם בעקבות מעשיו. י) זרובבל היה מצאצאיו של יכניה, ונקרא בנו משום שבני בנים נחשבים כבנים. יא) ליכניה נאמר שהוא לא יהיה כחותם, ובאותה לשון נאמר לזרובבל - שהוא יהיה כחותם.

ז. כִּמְהָ מַעֲלָה מַעֲלַת הַתְּשׁוּבָה! אֲמַשׁ הִיָּה זֶה מִבְּדֹל מֵה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל, שְׁנֵאמַר: "עֲוֹנוֹתֵיכֶם הִיוּ מִבְּדִילִים בֵּינֵיכֶם לְבֵין אֱלֹהֵיכֶם" ⁸⁹; צוּעַק [לה'] וְאִינוּ נִעְנָה, שְׁנֵאמַר: "גַּם כִּי תִרְבוּ תִפְלָה, אִינְנִי שׁוֹמֵעַ" ⁹⁰; וְעוֹשֶׂה מִצְוֹת וְטוֹרְפִין [מטיחים] אוֹתָן בְּפָנָיו, שְׁנֵאמַר: "מִי בִקֵּשׁ זֹאת מִיָּדְכֶם רְמַס חֲצֵרִי" ⁹¹, "מִי גַם בְּכֶם וְיִסְגֵר דְּלֹתֵיכֶם" ⁹², "עֲלֵתִיכֶם סֶפֶף עַל זִבְחֵיכֶם, וְאָכְלוּ בִשָּׂר" ⁹³.

ז. כִּמְהָ מַעֲלָה מַעֲלַת הַתְּשׁוּבָה! אֲמַשׁ הִיָּה זֶה מִבְּדֹל מֵה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל, שְׁנֵאמַר: "עֲוֹנוֹתֵיכֶם הִיוּ מִבְּדִילִים בֵּינֵיכֶם לְבֵין אֱלֹהֵיכֶם" ⁸⁹; צוּעַק [לה'] וְאִינוּ נִעְנָה, שְׁנֵאמַר: "גַּם כִּי תִרְבוּ תִפְלָה, אִינְנִי שׁוֹמֵעַ" ⁹⁰; וְעוֹשֶׂה מִצְוֹת וְטוֹרְפִין [מטיחים] אוֹתָן בְּפָנָיו, שְׁנֵאמַר: "מִי בִקֵּשׁ זֹאת מִיָּדְכֶם רְמַס חֲצֵרִי" ⁹¹, "מִי גַם בְּכֶם וְיִסְגֵר דְּלֹתֵיכֶם" ⁹², "עֲלֵתִיכֶם סֶפֶף עַל זִבְחֵיכֶם, וְאָכְלוּ בִשָּׂר" ⁹³.

פֶּרֶק ח

מהות העולם הבא.

ז. כִּמְהָ מַעֲלָה מַעֲלַת הַתְּשׁוּבָה! אֲמַשׁ הִיָּה זֶה מִבְּדֹל מֵה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל, שְׁנֵאמַר: "עֲוֹנוֹתֵיכֶם הִיוּ מִבְּדִילִים בֵּינֵיכֶם לְבֵין אֱלֹהֵיכֶם" ⁸⁹; צוּעַק [לה'] וְאִינוּ נִעְנָה, שְׁנֵאמַר: "גַּם כִּי תִרְבוּ תִפְלָה, אִינְנִי שׁוֹמֵעַ" ⁹⁰; וְעוֹשֶׂה מִצְוֹת וְטוֹרְפִין [מטיחים] אוֹתָן בְּפָנָיו, שְׁנֵאמַר: "מִי בִקֵּשׁ זֹאת מִיָּדְכֶם רְמַס חֲצֵרִי" ⁹¹, "מִי גַם בְּכֶם וְיִסְגֵר דְּלֹתֵיכֶם" ⁹², "עֲלֵתִיכֶם סֶפֶף עַל זִבְחֵיכֶם, וְאָכְלוּ בִשָּׂר" ⁹³.

ז. כִּמְהָ מַעֲלָה מַעֲלַת הַתְּשׁוּבָה! אֲמַשׁ הִיָּה זֶה מִבְּדֹל מֵה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל, שְׁנֵאמַר: "עֲוֹנוֹתֵיכֶם הִיוּ מִבְּדִילִים בֵּינֵיכֶם לְבֵין אֱלֹהֵיכֶם" ⁸⁹; צוּעַק [לה'] וְאִינוּ נִעְנָה, שְׁנֵאמַר: "גַּם כִּי תִרְבוּ תִפְלָה, אִינְנִי שׁוֹמֵעַ" ⁹⁰; וְעוֹשֶׂה מִצְוֹת וְטוֹרְפִין [מטיחים] אוֹתָן בְּפָנָיו, שְׁנֵאמַר: "מִי בִקֵּשׁ זֹאת מִיָּדְכֶם רְמַס חֲצֵרִי" ⁹¹, "מִי גַם בְּכֶם וְיִסְגֵר דְּלֹתֵיכֶם" ⁹², "עֲלֵתִיכֶם סֶפֶף עַל זִבְחֵיכֶם, וְאָכְלוּ בִשָּׂר" ⁹³.

א. הַטּוֹבָה הַצְּפוּנָה [המיועדת] לַצַּדִּיקִים, הִיא חַיִּי ⁹⁴ הָעוֹלָם הַבָּא; וְהֵן חַיִּים שְׂאִין עִמָּהֶן מוֹת, וְהַטּוֹבָה שְׂאִין עִמָּה רָעָה. הוּא שְׁפָתוֹב בַּתּוֹרָה: "לְמַעַן יִיטֵב לָךְ, וְהֶאֱרַכְתָּ יָמִים" ⁹⁵ - מִפִּי הַשְּׁמוּעָה [מסורת ממשה רבינו] לְמַדוּ: "לְמַעַן יִיטֵב לָךְ", לְעוֹלָם שְׁפָלוֹ טוֹב; "וְהֶאֱרַכְתָּ יָמִים", לְעוֹלָם שְׁפָלוֹ אֶרֶץ [ואין בו מיתה] ¹⁰⁰;

ז. כִּמְהָ מַעֲלָה מַעֲלַת הַתְּשׁוּבָה! אֲמַשׁ הִיָּה זֶה מִבְּדֹל מֵה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל, שְׁנֵאמַר: "עֲוֹנוֹתֵיכֶם הִיוּ מִבְּדִילִים בֵּינֵיכֶם לְבֵין אֱלֹהֵיכֶם" ⁸⁹; צוּעַק [לה'] וְאִינוּ נִעְנָה, שְׁנֵאמַר: "גַּם כִּי תִרְבוּ תִפְלָה, אִינְנִי שׁוֹמֵעַ" ⁹⁰; וְעוֹשֶׂה מִצְוֹת וְטוֹרְפִין [מטיחים] אוֹתָן בְּפָנָיו, שְׁנֵאמַר: "מִי בִקֵּשׁ זֹאת מִיָּדְכֶם רְמַס חֲצֵרִי" ⁹¹, "מִי גַם בְּכֶם וְיִסְגֵר דְּלֹתֵיכֶם" ⁹², "עֲלֵתִיכֶם סֶפֶף עַל זִבְחֵיכֶם, וְאָכְלוּ בִשָּׂר" ⁹³.

ז. כִּמְהָ מַעֲלָה מַעֲלַת הַתְּשׁוּבָה! אֲמַשׁ הִיָּה זֶה מִבְּדֹל מֵה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל, שְׁנֵאמַר: "עֲוֹנוֹתֵיכֶם הִיוּ מִבְּדִילִים בֵּינֵיכֶם לְבֵין אֱלֹהֵיכֶם" ⁸⁹; צוּעַק [לה'] וְאִינוּ נִעְנָה, שְׁנֵאמַר: "גַּם כִּי תִרְבוּ תִפְלָה, אִינְנִי שׁוֹמֵעַ" ⁹⁰; וְעוֹשֶׂה מִצְוֹת וְטוֹרְפִין [מטיחים] אוֹתָן בְּפָנָיו, שְׁנֵאמַר: "מִי בִקֵּשׁ זֹאת מִיָּדְכֶם רְמַס חֲצֵרִי" ⁹¹, "מִי גַם בְּכֶם וְיִסְגֵר דְּלֹתֵיכֶם" ⁹², "עֲלֵתִיכֶם סֶפֶף עַל זִבְחֵיכֶם, וְאָכְלוּ בִשָּׂר" ⁹³.

ז. כִּמְהָ מַעֲלָה מַעֲלַת הַתְּשׁוּבָה! אֲמַשׁ הִיָּה זֶה מִבְּדֹל מֵה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל, שְׁנֵאמַר: "עֲוֹנוֹתֵיכֶם הִיוּ מִבְּדִילִים בֵּינֵיכֶם לְבֵין אֱלֹהֵיכֶם" ⁸⁹; צוּעַק [לה'] וְאִינוּ נִעְנָה, שְׁנֵאמַר: "גַּם כִּי תִרְבוּ תִפְלָה, אִינְנִי שׁוֹמֵעַ" ⁹⁰; וְעוֹשֶׂה מִצְוֹת וְטוֹרְפִין [מטיחים] אוֹתָן בְּפָנָיו, שְׁנֵאמַר: "מִי בִקֵּשׁ זֹאת מִיָּדְכֶם רְמַס חֲצֵרִי" ⁹¹, "מִי גַם בְּכֶם וְיִסְגֵר דְּלֹתֵיכֶם" ⁹², "עֲלֵתִיכֶם סֶפֶף עַל זִבְחֵיכֶם, וְאָכְלוּ בִשָּׂר" ⁹³.

88. חגי, ב, כג. 89. ישעיה, נט, ב. 90. שם, א, טו. 91. שם, יב. 92. מלאכי, א, י. 93. ירמיה, ז, כא. 94. דברים-ואתחנן, ד, ד. 95. ישעיה, סה, כד. 96. קהלת, ט, ז. 97. מלאכי, ג, ד. 98. ויקרא-בהר, כה, יז. 99. דברים-תצא, כב, ז. 100. קידושין, לט, ב. 101. במדבר-שלח, טו, לא. 102. סנהדרין, צ, ב.

הלכה ז: הלכות אלו עוסקות בשני סוגי בעלי תשובה - לקו"ש ח"ט ע' 451, ח"כ ע' 92. מודבק: דיוק הלשון - לקו"ש חל"ט ע' 86. מיד: דיוק הלשון - לקו"ש ח"ב ע' 61. טרם: דיוק הלשון - לקו"ש ח"ב ע' 61. הלכה א: מדוע נקבעה סוגייה זו בהל' תשובה - לקו"ש ח"י ע' 257, ח"ח ע' 258. הטובה הצפונה לצדיקים: גדר השכר - לקו"ש ח"ט ע' 197, ח"ל ע' 128.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

עֲטָרָה שְׂאֲמָרוּ חֲכָמִים פְּאִי, הִיא הַדְּעָה.

ג) כי ישיבה מסמלת מנוחה ושלווה. ד) ההבנה וההשגה שלהם בגדולת ה' בהיותם בעולם הזה. ה) אף בפסוק זה העטרה היא משל להשגת גדלות ה'. ו) אלא הפסוק נאמר בדרך משל. ז) במאמרם 'צדיקים יושבין ועטרותיהן בראשיהן'.

ומה הוא זה שְׂאֲמָרוּ, וְנִהְיִין מְזִיו הַשְּׂכִינָה? שְׂיֻדְעִין וּמְשִׁיגִין מֵאֲמַתַּת [מהות] הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, מֵה שְׂאִינָן יוֹדְעִין וְהֵן [כ-היותם בעולם הזה] בְּגוֹף הָאֶפֶל הַשְּׁפֵלִי.

ח) הלכה זו, וההלכות הבאות, מבארות את חיי העולם הבא לשיטת הרמב"ם. אך גם לפי דבריו, בתקופה שלאחר תחיית המתים – שהיא אינה עולם הבא לשיטתו – יהיו כולם חיים נשמות בגופים כמו בעולם הזה.

ג. כֹּל נִפְשׁ הָאֲמוּרָה בְּעִנְיָן זֶה [העולם הבא], אִינָהּ שְׂיֻדְעִין וּמְשִׁיגִין מֵאֲמַתַּת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, הִיא הַדְּעָה שֶׁהַשִּׁיגָה מֵהַבְּרָאָה כִּפִּי פְחָה, וְהַשִּׁיגָה הַדְּעוּת הַנִּפְרָדוֹת¹⁰⁶ וְשֶׁאֵר הַמְּעַשִׂים¹⁰⁷. וְהִיא הַצְּוִיָּה שֶׁבְּאֲרָנֵינוּ עִנְיָנָה בְּפִרְקֵי רְבִיעֵי מַהֲלֹכוֹת יְסוּדֵי הַתּוֹרָה¹⁰⁸; הִיא הַנִּקְרָאת 'נִפְשׁ', בְּעִנְיָן זֶה¹⁰⁹.

ט) 'נשמה' בלשון הרמב"ם כאן זהו חלק הנפש המחיה את הגוף, ולאחר מות האדם חלק הנפש הזה מתכלה גם יחד עם הגוף. י) החלק הרוחני שבנפש. יא) המלאכים, הנקראים 'נפרדים' משום שאין להם גוף כמבואר באריכות בהלכות יסודי התורה. יב) מעשה בראשית ומעשה מרכבה המבוארים בפרקים הראשונים של הלכות יסודי התורה. יג) ושם התבאר הדבר באריכות.

יחיים אֵלוּ [בעולם הבא] - לְפִי שְׂאִינָן עֲמֵהָן מוֹת, [משום] שְׂאִינָן הַמוֹת אֲלֵא מֵמֵאֲרְעוֹת הַגּוֹף וְאִין שָׁם גּוֹף, נִקְרָאוּ 'צְרוּרֵי הַחַיִּים'¹¹⁰, שְׂנֵאֲמָר: "וְהִתְהַוְּ נִפְשׁ אֲדֹנָי צְרוּרָה בְּצְרוּרֵי הַחַיִּים"¹⁰⁷. וְזֶהוּ הַשֶּׁכֶר הַגָּדוֹל שְׂאִין שֶׁכָּר לְמַעַלָּה מִמֶּנּוּ, וְהַטּוֹבָה שְׂאִין אַחֲרֶיהָ טוֹבָה; וְהִיא שֶׁהִתְאָוּוּ לָהּ כָּל הַנְּבִיאִים¹¹¹.

יד) החיים הנצחיים. טו) כמבואר בהלכה ז.

שְׂאוֹתָהּ הַנֶּפֶשׁ שְׂפָרְשָׁה [נפרדה] מִן הַגּוֹף בְּעוֹלָם הַזֶּה - אִינָהּ זוֹכָה לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא, אֲלֵא גַם מִן הָעוֹלָם הַבָּא נִקְרָתָה.

א) לאחר שיעשנו בייסורי הגיהינום. ב) שימות בטרם עת וללא צאצאים.

ב. הָעוֹלָם • הַבָּא -

אִין בּוּ גּוֹף וְגוֹיָה, אֲלֵא נִפְשׁוֹת הַצְּדִיקִים בְּלִבָּר, בְּלֵא גּוֹף פְּמֵלְאֵכִי הַשְּׂרֵת. הוֹאִיל וְאִין בּוּ גוֹיָוִת [גופים], אִין בּוּ לֵא אֲכִילָה וְלֵא שְׂתִיָּה וְלֵא דְבָר מִכָּל הַדְּבָרִים שְׂגוּפוֹת בְּנֵי הָאָדָם צְרִיכִין לָהֶן בְּעוֹלָם הַזֶּה. וְלֵא יֵאָרֵעַ בּוּ דְבָר מִן הַדְּבָרִים שְׂמֵאֲרֵעִין

לְגוּפוֹת בְּעוֹלָם הַזֶּה, כְּגוֹן יְשִׁיבָה וְעֵמִידָה וְשִׁנָּה וּמִיתָה וְעֵצֵב וְשַׁחֲוִק וְכִיּוּצָא בְּהֵן. כֶּף אֲמָרוּ חֲכָמִים הִרְאֵשׁוּנִים: הָעוֹלָם הַבָּא - אִין בּוּ לֵא אֲכִילָה וְלֵא שְׂתִיָּה וְלֵא תְשִׁמִּישׁ, אֲלֵא צְדִיקִים יוֹשְׁבִין וְעֵטְרוֹתֵיהֶן בְּרֵאשִׁיהֶן, וְנִהְיִין מְזִיו הַשְּׂכִינָה¹⁰³.

הִרִי נִתְבָּרַר לָךְ שְׂאִין שָׁם [בעולם הבא] גּוֹף, לְפִי שְׂאִין שָׁם אֲכִילָה וְשְׂתִיָּה. וְזֶה שְׂאֲמָרוּ [חכמים] 'צְדִיקִים יוֹשְׁבִין, עַל דְּרָף הַחִידָה [=משל] אֲמָרוּ - כְּלוֹמֵר, נִפְשׁוֹת הַצְּדִיקִים מְצוּיִן [נמצאות] שָׁם, בְּלֵא עֲמַל וְלֵא יִגְעִי. וְכֵן זֶה שְׂאֲמָרוּ 'עֵטְרוֹתֵיהֶן בְּרֵאשִׁיהֶן' - כְּלוֹמֵר, הַעֵה שְׂיַדְעוּ, שֶׁבְּגִלְלָה זָכוּ לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא, מְצוּיָה עֲמָהָן, וְהִיא הָעֲטָרָה שְׂלָהֶן, כְּעִנְיָן שְׂאֲמָר שְׁלֹמֹה: "בְּעֵטְרָה שְׂעֵטְרָה לֹא אֲמוּה"¹⁰⁴. וְהִרִי הוּא אֹמֵר: "וְשִׁמַּחַת עוֹלָם עַל רֵאשִׁים"¹⁰⁵, וְאִין הַשְּׂמַחָה גּוֹף [דבר ממשי] כְּפִי שְׂתַנּוּחַ עַל הָרֵאשִׁי; כֶּף

103. ברכות, יז, א. 104. שיר השירים, ג, יא. 105. ישעיה, נא, יא. 106. הלכות, ח"ט. 107. שמואל-א, כה, כט.

הלכה ב: הביאור בפנימיות הענינים – לק"ש חט"ו ע' 143. אִין... וגווייה: עפ"ז ביאור מ"ש בהל' יו"ט פ"ו הי"ז – לק"ש חל"ג ע' 63. לא שולל את פשטות מאמרי חז"ל אודות יעודים גשמיים בעוה"ב – תשובות וביאורים ס"א ע' 23. דיון נרחב בנושא – לק"ש חכ"ט ע' 138, חל"ו ע' 177, רשימות ח' ע' 10. העטרה שלחן: העטרה מקיפה ונעלית מהראש ויחד עם זאת נעשית חלק מציאות האדם – לק"ש חכ"ח ע' 110, חל"ו ע' 309. הלכה ג: בסוגיה זו – לק"ש חט"ו ע' 475.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

אֶלָּא מִפְּנֵי צַרְף הַגּוֹף, כְּדֵי שְׂיִמְצָא חִפְצוֹ וַיַּעֲמֵד עַל בְּרִיּוֹ [בכריאות שלמה]. וּבְזִמְן שְׂאִין שָׁם גּוֹף, נִמְצָאוּ כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלּוּ בְּטַלְיִן.

(כג) הנהנים מדברים גשמיים וחומריים.

הטובה הגדולה שתהיה פה הנפש בעולם הבא, אין שום דרך פעולם הזה להשיגה פה ולידע אותה, [משום] שאין אנו יודעין פעולם הזה אלא טובת הגוף, וְלֵה אָנוּ מִתְאַוִּין; אָבֵל אוֹתָהּ הַטּוֹבָה [בעולם הבא] גְּדוֹלָה עַד מְאֹד, וְאִין לָהּ עֶרְף [דמיון] בְּטוֹבוֹת שֶׁל עוֹלָם הַזֶּה אֶלָּא דְרָף מִשָּׁל. אָבֵל בְּדֶרֶךְ הָאֲמָת, שֶׁנֶּעֱרָף [אם נשווה] טוֹבַת הַנֶּפֶשׁ בְּעוֹלָם הַבָּא כְּמוֹ טוֹבַת הַגּוֹף בְּעוֹלָם הַזֶּה בְּמֵאֵל וּבְמִשְׁתָּה, אִינוּ כְּיָד; אֶלָּא אוֹתָהּ הַטּוֹבָה גְּדוֹלָה עַד אִין חֶקֶר, וְאִין עֶרְף וְאִין דְּמִיּוֹן. הוּא שְׂאֵמֵר דְּוֹד: "מִה רַב טוֹבָךְ אֲשֶׁר צִפְנָת לִירְאִיךָ, פְּעֻלַּת לַחֲסִים כְּךָ" 109.

(כד) לא ניתן להשוות בין תענוג העולם הבא לתענוגי העולם הזה.

ז. וְכִמְהָ הֵמָּה [כמה והשתוקק] דְּוֹד וְהַתְּאֵוָה לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא, שְׂנֵאָמֵר: "לֹאֵל הָאֲמִנְתִּי לְרֵאוֹת בְּטוֹב ה' בְּאֶרֶץ חַיִּים" 110.

(כה) איני יודע אם אזכה לחיי העולם הבא, והלוואי ואזכה להם.

כָּבֵר הוֹדִיעוֹנוּ חֲכָמִים הָרֵאשׁוֹנִים, שְׁטוֹבוֹת הָעוֹלָם הַבָּא אִין כַּח בְּאֶדָם לְהַשִּׁיגָה עַל בְּרִיָּה [לתכליתה], וְאִין יוֹדֵעַ גְּדֻלָּה וְיִפְיָה וְעֶצְמָה [עוצמתה] אֶלָּא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְבָדוּ; וְשָׁכַל הַטּוֹבוֹת שֶׁמִּתְנַבְּאִין בְּהֵן הַנְּבִיאִים לְיִשְׂרָאֵל, אִינָן אֶלָּא לְדְבָרִים שֶׁל גּוֹף [דברים גשמיים], שֶׁנֶּהֱגִין בְּהֵן יִשְׂרָאֵל בִּימֹת הַמֶּלֶךְ הַמְּשִׁיחַ, בְּזִמְן שֶׁתְּחִזֹּר הַמְּמַשְׁלָה [המלכות] לְיִשְׂרָאֵל.

אָבֵל טוֹבוֹת חַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא, אִין לָהּ עֶרְף וְדְמִיּוֹן, וְלֹא דְמוּהָ הַנְּבִיאִים [במשל], כְּדֵי שֶׁלֹּא יִפְחָתוּ אוֹתָהּ בְּדְמִיּוֹנָהּ. הוּא שֶׁיִּשְׁעִיָּהוּ אוֹמֵר: "עֵין לֹא רָאֵתָה, אֱלֹהִים זוֹלָתָךְ - יַעֲשֶׂה לְמַחְכָּה לֹא" 111; כְּלוֹמֵר,

ד. וְכִמְהָ שְׁמוֹת קָרְאוּ לָהּ [לעולם הבא] דְרָף מִשָּׁל טו: הַר ה', וּמְקוֹם קְדוֹשׁ, וְדֶרֶךְ הַקְּדוֹשׁ, וְתִצְרוֹת ה', וְאֶהֱלֵה ה', וְנִעַם ה', וְהִיכַל ה', וּבֵית ה', וְשַׁעַר ה'.

וְהַחֲכָמִים • קָרְאוּ לָהּ דְרָף מִשָּׁל לְטוֹבָה זוֹ וְהַחֲכָמִים... כַּעֲרוּהָ א"א וְאֵם זוֹ הִיא הַסְּעוּדָה אִין כֹּסֶם שֶׁל בְּרַכָּה, וְטוֹבָה הִיחָה לוֹ הַשְּׁתִּיקָה. הַמְּזַמְּנָת לְצַדִּיקִים, 'סְעוּדָה'"; וְקוֹרִין לָהּ בְּכָל מְקוֹם 'הָעוֹלָם הַבָּא'.

(טז) על מנת שנוכל לשער בשכלנו מהם חיי העולם הבא. (יז) אך אין הכוונה לסעודה גשמית, כי עולם הבא לשיטת הרמב"ם יהיה עולם ללא גופים כמבואר בהערה ח.

ה. הַנְּקֻמָּה [ענישה] שְׂאִין נְקֻמָּה גְּדוֹלָה מִמֶּנָּה - שֶׁתִּפְרַת הַנֶּפֶשׁ י"ח וְלֹא תִזְכֶּה לְאוֹתָן הַחַיִּים, שְׂנֵאָמֵר: "הַפְּרַת תִּפְרַת הַנֶּפֶשׁ הִיא, עוֹנָה בַּה"ט. וְזֶה הָאֲבָדוֹן 108, הוּא שְׁקוּרָאִין אוֹתוֹ הַנְּבִיאִים דְרָף מִשָּׁל, 'בְּאֵר שַׁחַת', וְ'אֲבִדוֹן', וְ'תִפְתָּה' [תופת], וְ'עֲלוּקָה' 109; וְכָל לְשׁוֹן כְּלִיָּה וְהַשְּׁחָתָה קוֹרְאִין לוֹ, לְפִי שֶׁהִיא הַכְּלִיָּה שְׂאִין אַחֲרֶיהָ תְּקוּמָה לְעוֹלָם, וְהַהֶפְסֵד שְׂאִינוֹ חוֹרֵץ [לא ניתן לתיקון] לְעוֹלָם כָּב.

(יח) כענף הנכרת מן העץ. (יט) במידה והחוטא לא חזר בתשובה. (כ) עונש הכרת. (כא) תולעת מים המוצצת דם. (כב) אולם, קיימים עונשים נוספים לחוטאים כמו הגיהנום, כמבואר בהערה א.

ו. שְׂמָא תִקַּל בְּעֵינֶיךָ [תולול בערך] טוֹבָה זוֹ, וְתִדְמָה שְׂאִין שְׁכַר הַמְּצוּוֹת וְהַזְּוִיָּה [מטרת] הָאֲדָם [להיות] שְׁלֵם בְּדַרְכֵי הָאֲמָת, אֶלָּא לְהִיּוֹת אוֹכֵל וְשׁוֹתָה מְאֻכְלוֹת טוֹבוֹת וּבוֹעֵל צוּרוֹת נְאוֹת וְלוֹבֵשׁ בְּגָדֵי שֵׁשׁ [פשתן] וְרִקְמָה וְשׁוֹכֵן בְּאֶהְלֵי שֵׁן [בתי שנהב] וּמִשְׁתַּמֵּשׁ בְּכָלִי כֶסֶף וְזָהָב וְדְבָרִים הַדּוּמִים לָאֵלוּ, כְּמוֹ שְׁמִדְמִין אֵלוּ הָעֲרָבִים הַטְּפָשִׁים הָאוּלִים הַשְּׁטוּפִים בְּזִמָּה.

אָבֵל הַחֲכָמִים וּבְעָלֵי דְעָה יָדְעוּ, שְׁכָל הַדְּבָרִים הָאֵלּוּ דְבָרֵי הַבָּאִי [שטות] וְהִבֵּל הֵן, וְאִין בְּהֵם תּוֹחֶלֶת [תקות]. וְאִינָה טוֹבָה גְּדוֹלָה אֲצִלְנוּ בְּעוֹלָם הַזֶּה, אֶלָּא מִפְּנֵי שְׂאֵנוּ בְּעָלֵי גּוֹף וּגְוָהָה 112; וְכָל הַדְּבָרִים הָאֵלּוּ, צָרְכֵי הַגּוֹף הֵן, וְאִין הַנֶּפֶשׁ מִתְאַוָּה לָהֵן וּמִחַמְדָּתָן

108. במדבר-שלח, טו, לא. 109. תהלים, לא, כ. 110. שם, כז, יג. 111. ישעיה, סד, ג.

הפניות לשיחות קודש מהדורה להדפסה ושימוש אישי בלבד הלכה ה: כיצד ניתן להתרות על גיהנם, דבר שלא ניתן להסברה? - לקרוש ח"ו ע' 241.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

מה הוא זה שפתיב בכל התורה פלה, אם תשמעו
[בקול ה'] יגיע לכם [שכר גשמי], ואם לא תשמעו יקרה
אתכם [-תקבלו עונשים גשמיים], וכל אותן הדברים בעולם
הזה - כגון שבע ורעב, ומלחמה ושלום, ומלכות
ושפלות, ושיבת הארץ וגלות, והצלחת מעשה
והפסדו, ושאר כל דברי הבריית?

(ב) שכרת איתנו ה' הכתובים בפרשת בחוקותי, והרי השכר
והעונש על קיום המצוות ניתן בעולם הבא ולא בעולם הזה.

כל אותן הדברים [-דברי הברית] אמת היו, ויהיו, ובזמן
שאנו עושין כל מצוות התורה, יגיעו אלינו טובות
העולם הזה פלן; ובזמן שאנו עוברין עליהן, תקרא
אותנו [=יקרו לנו] הרעות הפתובות. ואף על פי כן, אין
אותן הטובות, הן סוף [-מסורת] מתן שכרן של
מצוות; ולא אותן הרעות, הן סוף הנקמה שנוקמין
מעובר על כל המצוות. אלא כף הוא הצע [-הסבר]
הדברים:

הקדוש ברוך הוא נתן לנו תורה זו, עץ חיים, וכל
העושה כל הפתיב בה, ויודעו דעה גמורה נכונה:
- זוכה בה לחיי העולם הבא; ולפי גדל מעשיו
וגדל חקמתו, הוא זוכה. והבטיחנו בתורה, שאם
נעשה אותה בשמחה ובטובת נפש, ונהגה
בחכמה תמיד - שייסיר ממנו כל הדברים המונעין
אותנו מלעשותה, כגון חלי ומלחמה ורעב וכיוצא
בהן, וישפיע לנו כל הטובות המחזקים את ידינו
[-המסייעים לנו] לעשות את התורה, כגון שבע ושלום
ורבות [-ריבוי] פסח וזהב - פדי שלא נעסק כל ימינו
בדברים שהגוף צריך להן, אלא נשב פנויין ללמד
בחכמה, ולעשות המצוה, פדי שנוצף לחיי העולם
הבאי. וכן הוא אומר בתורה, אחר שהבטיח
בטובות העולם הזה: "וצדקה תהיה לנו וגו'"¹¹⁶.

(ג) יודע את כל התורה, ומפרש את דבריה כראוי כפי
המסורת המקובלת. (ד) השכר הגשמי בעולם הזה הוא נוסף
על השכר העיקרי בעולם הבא, ובזכותו אנו יכולים לקיים
תורה ומצוות בנחת וכך לזכות לחיי העולם הבא.

הטובה שלא ראתה אותה עין נביא, אלא עשה
אותה האלהים לאדם שמחכה לו. אמרו חכמים:
"כל הנביאים פלן לא נתנבאו אלא לימות המשיח,
אבל העולם הבא - עין לא ראתה, אלהים
זולתה"¹¹².

(כו) שלא ימעיטו בערך העולם הבא.

ח. זה [-הסיבה]

השנת הראב"ד
שקראו אותו חכמים
'העולם הבא' - לא
מפני שאינו מצוי עתה,
וזה העולם [-העולם הזה]

אובד, ואחר כך יבוא אותו העולם. אין הדבר כן!
אלא הרי הוא [-העולם הבא] מצוי ועומד¹¹³, שנאמר:
"מה רב טובך, אשר צפנתכח ליראיך"¹¹³. ולא
קראוהו 'העולם הבא', אלא מפני שאותן החיים
באין לו לאדם אחר חיי העולם הזה שאנו קיימין
בו [כעת] כגוף ונפש, וזה הוא הנמצא לכל אדם
בראשונה [-בתחילה].

(כו) העולם הבא קיים גם כעת. ואף שחז"ל אמרו שהעולם
הזה עתיד להיחרב ועתיד להיות עולם חדש, הם לא
התכוונו לעולם הבא המבואר בפרקים אלו, ובכך מתורצת
השגת הראב"ד. (כח) ממילה זו מובן, שהטוב הזה - העולם
הבא - קיים כבר כעת, רק שהוא מוצפן ומוסתר מאתנו.

פרק ט

השכר והעונש הניתנים בעולם הזה.

א. מאחר [-מכיוון] שנודע שמתן שכרן של
מצוות והטובה שנוצף לה אם שמרנו דרך ה'
הפתובה בתורה - היא חיי העולם הבא, שנאמר:
"למען ייטב לך, והארכת ימים"¹¹⁴; והנקמה
שנוקמין מן הרשעים שעזבו ארחות [-דרכי] הצדק
הפתובות בתורה - היא הפרת, שנאמר: "הפרת
תפירת הנפש תהיא, עונה בה"¹¹⁵;

(א) וכמבואר בפרק הקודם, שעיקר עונש הכרת הוא הפסד
העולם הבא.

112. ברכות, לד, ב. 113. תהלים לא, כ. 114. דברים-תצא, כב, ז. 115. במדבר-שלה, טו, לא. 116. דברים-ואתחנן, ו, כה.

הפניות לשיחות קודש
אלא לימות המשיח: יישוב קושיות הלחם משנה - לקו"ש חכ"ז ע' 197, 350. העולם הבא: גדר השכר - לקו"ש ח"ט ע' 197, חכ"ט ע' 42, 140.
כל ימינו: דיוק הלשון - לקו"ש חכ"ז ע' 239.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

אֵינוֹ מִתְעַסֵּק לֹא בַחֲכָמָה [בַּתוֹרָה] וְלֹא בַמִּצְוָה שֶׁבִּהְיֶה זֹכֵין לַחַיִּי הָעוֹלָם הַבָּא.

~ נקודות משיחות קודש ~

"כדי שלא נעסק כל ימינו בדברים שהגוף צריך להן, אלא נשב פנינו ללמוד בחכמה, ולעשות המצוה בו".

כאן מיעט רק שלא נעסוק כל ימינו ומשמעו שמקצת כן, כי מדבר בזמן הזה שצריך להיות מיעוט עסק לצורך פרנסתו משא"כ בנוגע לעתיד-לבוא כתב "לא יהי' עסק כל העולם אלא לדעת את ה' בלבד" כי זה שתהי' אכילה ושתיה ו"עמל מעט" למצוא מחייתם – לא יהי' באופן של עסק ביגיעה והשתדלות.

לקוטי שיחות חלק כ"ז עמוד 239

מתוך רמב"ם "פרס המלך"

וְכֵן הוֹדִיעֵנוּ בַּתּוֹרָה, שְׂאֵם נֶעֱזֵב הַתּוֹרָה מִדַּעַתְנוּ [מִרְצוֹנוֹ] וְנֶעֱסַק בַּהֲבִלֵי הַזְּמַן, כְּעִנְיָן שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיִּשְׁמַן יִשְׂרָאֵל וַיִּבְעַט"¹¹⁷ - שְׂדֵינָן הָאָמֶת [ה'] יִסִּיר מִן הָעוֹזְבִים כָּל טוֹבוֹת הָעוֹלָם הַזֶּה, [מִשּׁוּם] שֶׁהֵן חִזְקוּ וְדִיהֶם לִבְעַט [לִבְגֵד], וּמֵבִיא עֲלֵיהֶן [ה'] כָּל הָרַעוֹת שֶׁמוֹנְעִין אוֹתָן מִלְקָנוֹת [לִזְכוֹת לַחַיִּי] הָעוֹלָם הַבָּא, כְּדִי שִׂיאֲבֹדוּ בְרִשְׁעֵם. הוּא שֶׁכְּתוּב בַּתּוֹרָה: "תַּחַת אֲשֶׁר לֹא עֲבַדְתָּ אֶת ה' וְגו' וְעַבַדְתָּ אֶת אֱלֹהֶיךָ, אֲשֶׁר יִשְׁלַחְנוּ ה' בְּךָ"¹¹⁸.

ה) השפע הגשמי גרם להם לנטוש את דרך התורה והמצוות. (ו) ולא יחזרו בתשובה, כמבואר בפרק ו.

נִמְצָא פְרוֹשׁ כָּל אוֹתָן הַבְּרָכוֹת וְהַקְלָלוֹת, עַל דֶּרֶךְ זו: כְּלוֹמַר, אִם עֲבַדְתֶּם אֶת ה' בְּשִׂמְחָה, וּשְׂמֵרְתֶם דְּרָכוֹ - מִשְׁפִּיעַ לָכֶם הַבְּרָכוֹת הָאֵלוּ וּמְרַחֵק הַקְלָלוֹת, עַד שֶׁתִּהְיוּ פְנוּיִים לְהִתְחַבֵּם בַּתּוֹרָה וְלַעֲסֹק בָּהּ, כְּדִי שֶׁתּוֹפּוּ לַחַיִּי הָעוֹלָם הַבָּא, וְיִיטֵב לָךְ לְעוֹלָם שֶׁכָּלוּ טוֹב, וְתֹאֲרִיךְ יָמִים לְעוֹלָם שֶׁכָּלוּ אַרְךְ, וְנִמְצָאתֶם זֹכֵין לְשֵׁנֵי הָעוֹלָמוֹת, לַחַיִּים טוֹבִים בְּעוֹלָם הַזֶּה, הַמְּבִיאִים לַחַיִּי הָעוֹלָם הַבָּא; שְׂאֵם לֹא יִקָּה [האדם] הַיּוֹם [בִּעוֹלָם הַזֶּה] חֲכָמָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים - אֵין לוֹ בְּמָה יִזְכֶּה [לְעוֹלָם הַבָּא] שֶׁנֶּאֱמַר: "כִּי אֵין מַעֲשֵׂה וְחֶשְׁבוֹן וְדַעַת וְחֲכָמָה בְּשָׂאוֹל"^[לֵאחֲרֵי הַמִּיתָה].

וְאִם עֲזַבְתֶּם אֶת ה' וּשְׁגִיתֶם [=התמסרתם] בַּמַּאֲכָל וּמִשְׁקָה וּזְנוּת וְדוּמָה לְהֵן - מֵבִיא עֲלֵיכֶם כָּל הַקְלָלוֹת הָאֵלוּ וּמְסִיר כָּל הַבְּרָכוֹת, עַד שֶׁיִּכְלוּ יָמֵיכֶם בְּבִהְלָה וּפְחַד, וְלֹא יִהְיֶה לָכֶם לֵב פְּנוּי וְלֹא גוֹף שָׁלֵם לַעֲשׂוֹת הַמִּצְוֹת, כְּדִי שֶׁתֵּאֲבֹדוּ מִחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא. וְנִמְצָאתֶם שֶׁאֲבַדְתֶּם שְׁנֵי עוֹלָמוֹת: שֶׁבְּזִמְנָן שֶׁאֲדָם טְרוּד בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְמִלְחָמָה וְרַעְבוֹן,

ב. וּמִפְּנֵי זֶה הִתְאַוּ כָּל יִשְׂרָאֵל, נִבְיֵאֵיהֶם וְחֲכָמֵיהֶם, [ל]זְנוּת הַמֶּלֶךְ הַמְּשִׁיחַ, כְּדִי שֶׁיִּנְהוּוּ מִמַּלְכוּת הַרְשָׁעָה שֶׁאֵינָה מִנְחַת לְהֵן לַעֲסֹק בַּתּוֹרָה וּבַמִּצְוֹת כַּהֵן [כִּרְאוּ], וְיִמְצְאוּ לָהֶם מְרוּגוּעַ וְיִרְבּוּ בַּחֲכָמָה, כְּדִי שֶׁיִּזְכּוּ לַחַיִּי הָעוֹלָם הַבָּא.

לְפִי שֶׁבִּאֲתָן הַיָּמִים [בִּימֵי הַמְּשִׁיחַ] תִּרְבֶּה הַדַּעַת [יִדְעִית] וְהַחֲכָמָה וְהָאָמֶת - שֶׁנֶּאֱמַר: "כִּי מְלֹאָה הָאָרֶץ דַּעַת אֶת ה'"¹¹⁹, וְנֶאֱמַר: "וְלֹא יִלְמְדוּ עוֹד אִישׁ אֶת רַעְהוּ וְאִישׁ אֶת אַחִיו"¹²⁰, וְנֶאֱמַר: "וְהִסִּירְתִי אֶת לֵב הָאֶבֶן מִבְּשָׂרְכֶם"¹²¹. מִפְּנֵי שֶׁאוֹתוֹ הַמֶּלֶךְ [מֶלֶךְ הַמְּשִׁיחַ] שֶׁיַּעֲמֵד [לְבִנֵי יִשְׂרָאֵל] מִזְרַע דָּוִד, בְּעַל חֲכָמָה יִהְיֶה יָתֵר מִשְׁלֹמֹה, וְנִבְיֵא גְדוֹל הוּא קָרוֹב מִמֹּשֶׁה [לְמֹשֶׁה] רַבְּנוּ; וּלְפִיכֶךָ, יִלְמַד כָּל הָעָם וְיִזְרֶה אוֹתָן דֶּרֶךְ ה', וְיִבּוֹאוּ כָּל הַגּוֹיִם לְשִׁמְעוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהָיָה בְּאַחֲרֵי הַיָּמִים, נִכּוֹן יִהְיֶה הַר בֵּית ה' בְּרֹאשׁ הַהָרִים"¹²²

[ונהרו אליו כל הגוים]

וְסוֹף הַשְּׂכָר כָּלוּ וְהַטּוֹבָה הַבְּחִינָה שֶׁאֵין לָהּ הַפְּסַק

117. דברים-האזינו, לב, טו. 118. דברים-תבוא, כח, מִדַּח. 119. ישעיה, יא, ט. 120. ירמיה, לא, לג. 121. יחזקאל, לו, כו. 122. ישעיה, ב, ב.

הפניות לשיחות קודש

הלכה ב: ביאור הלכה זו בהרחבה – לקו"ש חל"ה ע' 208. התאוו: תאוה זו קשורה ותלויה ב"נתאוה הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים" – לקו"ש ח"ו ע' 85, חכ"ב ע'. כהוגן: דיוק הלשון – לקו"ש חכ"ב ע' 78. כדי... הבא: לא למען קבלת השכר, כי אם בכדי לבוא לשלמות העבודה הרוחנית – סה"ש תשמ"ח ח"א ע' 80. שבאותן הימים: לא הזכיר רבינו קיום המצוות בימות המשיח – לקו"ש חל"ט ע' 235. שנאמר: ההוספה ע"פ פסוק זה – לקו"ש ח"ח ע' 340 הע' ד"ה הדעה והחכמה והאמת. מלאה: דיוק הלשון – סה"ש תשנ"ח ח"א ע' 121. איש... אחיו: משמעות "אחיו" ו"רעהו" – לקו"ש ח"ג ע' 171. והסירתי... מבשרכם: תכלית "הדעה והחכמה והאמת" היא כשהודרת בלב – סה"ש תשמ"ח ח"א ע' 311. קרוב ממש רבנו: בנבואה. אך בנינים אחרים הוא גבוה ממש – לקו"ש חכ"א ע' 351, חכ"ג ע' 356. מעלת מלכות משה – לקו"ש ח"ו ע' 254, חט"ז ע' 491, חכ"א ע' 351, חכ"ג ע' 356. ולפיכך: בשל מעלתו בנבואה יקבל "תורה חדשה" – סה"ש תנש"א ח"ב ע' 566.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

הטובה; אלא עושה האמת מפני שהיא אמת, וסוף הטובה לבוא בקלל (בגללה-ה).

(ב) הוא גם יקבל את השכר על כך.

ומעלה [של עבודה] זו היא מעלה גדולה עד מאד, ואין כל חכם זוכה לה. והיא מעלת אברהם אבינו, שקראו הקדוש ברוך הוא 'אוהבו', לפי שלא עבד אלא מאהבה. והיא המעלה שצוננו בה הקדוש ברוך הוא על ידי משה, שנאמר: 'ואהבת את ה' אלהיך'¹²⁴. ובזמן שיאהב [האדם] את ה' אהבה הראויה, מיד יעשה כל המצוות מאהבה.

ג. וכיצד היא האהבה הראויה? הוא שיאהב את ה' אהבה גדולה יתרה, עזה עד מאד, עד שתהא נפשו קשורה באהבת ה', ונמצא שוטה [הגנה] בה תמיד - פאלו חולי האהבה, שאין דעתו פנויה מאהבת אותה אשה שהוא שוטה בה תמיד, בין בשכבו בין בקומו, בין בשעה שהוא אוכל ושותה. יתר מזה תהיה אהבת ה' בלב אוהביו, ושוטין בה תמיד, כמו שצוננו: "בכל לבבך ובכל נפשך"¹²⁵. והוא ששלמה אמר דרך משל: "כי חולת אהבה אני"¹²⁶; וכל שיר השירים - משל הוא לענן זה. (ג) עניין האהבה שבין ה' ובני ישראל.

ד. אמרו חכמים הראשונים: שמא תאמר, הריני למד תורה בשביל שאהיה עשיר, בשביל שאקרא רבי, בשביל שאקבל שכר לחיי העולם הבא - תלמוד לומר: "לאהבה את ה'"¹²⁷; כל שאתם עושים, לא תעשו אלא מאהבה¹²⁸.

ועוד אמרו חכמים: "במצותיו חפץ מאד"¹²⁹ - "במצותיו", ולא בשכר מצותיו¹³⁰. וכן היו גדולי החכמים מצוין לנבוגי תלמידיהן ומשפיליהן ביחוד [ללא פרסום]: אל תהיו פעבדים המשמשים את הרב על מנת לקבל טובה; אלא היו פעבדים

ולא גרעון, הוא חיי העולם הבא; אבל ימות המשיח - הוא העולם הזה, ועולם כמנהגו הולך, אלא [מלבד] שהמלכות תחזור לישראל. וכבר אמרו חכמים הראשונים: 'אין בין העולם הזה לימות המשיח, אלא שעבוד מלכות בלבד'¹²³.

(ז) תכלית השכר היא לא בימות המשיח אלא בעולם הבא. (ח) העולם לא ישתנה מהמצב הנוכחי. (ט) ובימות המשיח לא נהיה תחת מלכות הגויים, אך כל הדברים האחרים יישארו ללא שינוי.

~ יום חמישי כ' אדר ~

פרק י

כיום תורה ומצוות לשמה ושלא לשמה.

א. אל יאמר אדם: 'הריני עושה מצוות התורה ועוסק בחכמתה, כדי שאקבל הברכות הכתובות בה, או כדי שאזכה לחיי העולם הבא; ואפרש מן העברות שהזהירה תורה מהן, כדי שאצצל מן הקללות הכתובות בתורה, או כדי שלא אפטר מחיי העולם הבא'.

אין ראוי לעבד את ה' על דרך זו! שהעובד על דרך זו, הוא עובד מיראה; ואינה מעלת הנביאים, ולא מעלת החכמים. ואין עובד את ה' על דרך זו, אלא עמי הארץ והנשים והקטנים, שמחנכין אותן לעבד מיראה, עד שתרבה דעתן ויעבדו מאהבה.

(א) אנשים שאינם תלמידי חכמים אך בעלי מידות טובות, ומכיוון שהם נעימים לסביבה הם נקראים עמי הארץ.

ב. העובד מאהבה, עוסק בתורה ובמצוות והולך בנתיבות החכמה - לא מפני דבר [אף סיבה] בעולם, לא מפני יראת הרעה, ולא כדי לירש [לקבל]

123. ברכות, לר, ב. 124. דברים-ואתחנן, ו, ה. 125. שם. 126. שיר השירים, ב, ה. 127. דברים-עקב, יא, יג. 128. ספרי, עקב יא, יג. 129. תהלים, קיב, א. 130. עבודה, זרה יט, א.

ימות המשיח: שתי תקופות בימות המשיח - לקו"ש חט"ו ע' 417, חכ"ד ע' 109. הלכה א: דריגות בעבודה לשמה - לקו"ש חל"ב ע' 69. עושה: דיוק הלשונות "עשייה" ו"עבודה" - סה"ש תשמ"ט ח"א ע' 197. ויעבדו מאהבה: ביאור הדריגות בעבודת ה' מאהבה - יין מלכות ס"כ. הלכה ב: ביאור - אג"ק חכ"ו ע' רמת. (בכללה) (בגללה): דיוק הגירסא - לקו"ש חל"ג ע' 92. ומעלה . . המצוות מאהבה: ביאור הדברים ודיוק בלשונות רבינו - לקו"ש ח"ב ע' 45, חכ"ב ע' 50. ואין . . לה: מהל' ה' משמע שעבודה זו שייכת לכל אחד מישראל - סה"ש תשמ"ט ח"א ע' 189. הלכה ד: בסוגית לימוד תורה שלא לשמה - לקו"ש ח"ב ע' 49 ה' ע' 26.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

[ה'] וְאָמַר: "בְּכַל לְבַבְךָ וּבְכַל נַפְשְׁךָ" 132 [ואין האדם אוהב את הקדוש ברוך הוא] אֵלָּא בְּדַעַה שִׁדְעָהּ. וְעַל פִּי הַדְּעָה - תִּהְיֶה הָאֱהָבָה: אִם מְעַט מְעַט, וְאִם הֶרְבֵּה הֶרְבֵּה: לְפִיכָּךְ, צָרִיף אָדָם לִיחַד עַצְמוֹ [להתמסר] לְהִבִּין וּלְהַשְׁפִּיל בְּחֻמּוֹת וּתְבוּנוֹת הַמּוֹדִיעִין לוֹ אֶת קוֹנוֹ [הקדוש ברוך הוא] כְּפִי פִּיחַ [היכולת] שֵׁשׁ בְּאָדָם לְהִבִּין וּלְהַשִּׁיג, כְּמוֹ שֶׁבְּאֲרָנוּ בְּהִלְכוֹת יְסוּדֵי הַתּוֹרָה 133.

הַמְשַׁמְשִׁין אֶת הָרַב עַל מְנַת שְׂלָא לְקַבֵּל כְּלוּם - אֵלָּא מִפְּנֵי שֶׁהוּא הָרַב [אדרון], רְאוּי לְשַׁמְשׁוֹד; כְּלוּמָר, עֲבָדוּ [את ה'] מֵאֲהָבָה^ה.

(ד) ולא על מנת לקבל שכר. (ה) החכמים לא אמרו זאת ברבים כי אנשים עלולים לטעות ולחשוב שלא ניתן כלל שכר על קיום מצוות, אך הנבונים והמשכילים מבינים שכוונת החכמים היא שיש שכר על קיום המצוות אך הוא לא המטרה והתכלית.

(י) לא ניתן לאהוב דבר לפני שמכירים אותו, ולכן, אהבת ה' היא בהתאם למידת הידיעה וההכרה בו.

ה. כָּל הַעוֹסֵק בַּתּוֹרָה כְּדֵי לְקַבֵּל שְׂכָר, או כְּדֵי שְׂלָא תִגְיַע עֲדָיו [יקבל] פֶּרְעָנוֹת - הֲרִי זֶה עוֹסֵק בְּהַ שְׂלָא לְשִׁמְהָ. וְכָל הַעוֹסֵק בְּהַ לֹּא לִירְאָה, וְלֹא לְקַבֵּל שְׂכָר, אֵלָּא מִפְּנֵי אֲהָבַת אֲדוֹן כָּל הָאָרֶץ שְׂעֻזָּה [לעוסק] בְּהַ - הֲרִי זֶה עוֹסֵק בְּהַ לְשִׁמְהָ. וְאָמְרוּ חֻכְמִים: 'לְעוֹלָם יַעֲסֹק אָדָם בַּתּוֹרָה, אִפְלוּ שְׂלָא לְשִׁמְהָ - שְׁמַתוּף שְׂלָא לְשִׁמְהָ, בָּא לְשִׁמְהָ' 131.

(ו) לא לשם מצוות לימוד תורה, אלא מפני צרכיו האישיים. (ז) אולם, אסור ללמוד תורה על מנת לפגוע באנשים אחרים.

כְּרִיף רַחֲמָנָא דְסִיעִין. נִגְמַר סֵפֶר רֵאשׁוֹן, בְּעֶזְרַת שְׂדֵי. וּמִנֵּן פְּרָקִים שָׁל סֵפֶר זֶה, שֵׁשׁ וְאַרְבָּעִים פְּרָקִים: הִלְכוֹת יְסוּדֵי הַתּוֹרָה, עֲשָׂרָה פְּרָקִים; הִלְכוֹת דְּעוֹת, שְׁבַעַה פְּרָקִים; הִלְכוֹת תְּלִמוּד תּוֹרָה, שְׁבַעַה פְּרָקִים; הִלְכוֹת עֲבוּדָה זָרָה, שְׁנַיִם עֶשֶׂר פְּרָקִים; הִלְכוֹת תְּשׁוּבָה, עֲשָׂרָה פְּרָקִים.

לְפִיכָּךְ, כְּשֶׁמְלַמְדִּין אֶת הַקְּטַנִּים וְאֶת הַנְּשִׁים וְכָל לְעַמֵּי הָאָרֶץ, אֵין מְלַמְדִּין אוֹתָן אֵלָּא לְעַבַד [את ה'] מִירְאָה וְכְדֵי לְקַבֵּל שְׂכָר, עַד שֶׁתִּרְבֶּה דַעְתָּן וְיִתְחַפְּמוּ חֻכְמָה יִתְרָה, מְגַלִּין לְהֵן רַז [סוד] זֶה ט' מְעַט מְעַט; וּמְרַגְלִין אוֹתָן לְעַנְּן זֶה בְּנַחַת, עַד שִׁישִׁיגוּהוּ וְיִדְעוּהוּ וְיַעֲבָדוּ מֵאֲהָבָה.

בְּשֵׁם ה', אֵל עוֹלָם^י. מָה אֲהַבְתִּי תוֹרָתְךָ, כָּל הַיּוֹם הִיא שִׁתְּחַתִּי^י.

(ח) שאינם מסוגלים ללמוד תורה לשמה. (ט) של חשיבות לימוד התורה לשמה.

סֵפֶר שְׁנֵי וְהוּא סֵפֶר אֲהָבָה

הִלְכוֹתָיו שֵׁשׁ, וְזֶה הוּא סְדוּרָן: הִלְכוֹת קְרִיַת שְׁמַע, הִלְכוֹת תְּפִלָּה וּבִרְכַת כְּהֻנִּים, הִלְכוֹת תְּפִלִּין וּמְזוּזָה וְסֵפֶר תּוֹרָה, הִלְכוֹת צִיצִית, הִלְכוֹת בְּרָכוֹת, הִלְכוֹת מִלָּה.

ו. דְּבַר • יְדוּעַ וּכְרוּר,

הַשְּׁנַת הָרֵאשִׁיטָה
שְׂאִין אֲהָבַת הַקְּדוּשׁ
כְּרוּף הוּא נִקְשָׁרַת [נקבעת]
כְּלָבוּ שָׁל אָדָם, עַד
שִׁישִׁיגָה [יעוסק] בְּהַ תְּמִיד
כְּרֵאוּי וְיַעֲזוּב כָּל [דבר] שְׁבַעוֹלָם חוּץ מִמְּנָה, כְּמוֹ שְׂעֻזָּה

הִלְכוֹת קְרִיַת שְׁמַע

פְּרָטִי קִיּוֹם מְצוּוֹת עֲשֵׂה שֶׁל קְרִיַת שְׁמַע פְּעַמִּים כֹּכֵל יוֹם.
מְצוּוֹת עֲשֵׂה אַחַת, וְהִיא לְקְרוֹת קְרִיַת שְׁמַע פְּעַמִּים בְּיוֹם. וּבְאִוֵר מְצוּוֹה זוֹ - בְּפְרָקִים אֵלוּ.

131. הוריות, י, ב. 132. דברים ואתחנן, ו, ה. 133. פרקים, ב, ד. 1. בראשית-וירא, כא, לג. 2. תהלים, קיט, צז.

לשמה: במצוות צריכה להיות כוונה לשמה - לקו"ש ח"כ ע' 48 הע' 19. אלא: דיוק הלשון - לקו"ש ח"ט ע' 122. עד שתרבה דעתן: דרוגת בעבודה - לקו"ש חל"ה ע' 236. מדוע נקט רבינו בלשון "דעת" ולא בלשון "הבנה"? - לקו"ש ח"ו ע' 320 הע' ד"ה עד. ויעבדו מאהבה: "שמאל דוחה" תחילה ואח"כ "ימין מקרבת" - לקו"ש ח"ז ע' 74. כמו... התורה: הקשר בין סיום הל' תשובה וסיום ספר המדע לתחילתן ולתחילת ספר המדע - סה"ש תשמ"ט ח"א ע' 192. עשרה פרקים: מספר השלם, שלמות התשובה - ספה"ש תשמ"ח ח"א ע' 252, תש"נ ח"א ע' 220. כנגד עשר כוחות הנפש - יין מלכות ס"ד. וזה הוא סידורן: לפי סדר תדירות המצוות - לקו"ש חל"ט ע' 26.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

א) עניינה של מצוות קריאת שמע הינו, לעזור ליהודי להתגבר על פתויי היצר הרע. קבלת עול מלכות שמיים בקריאת שמע בבוקר בתחילת היום, עוזרת ליהודי להתגבר על פיתויי היצר לאורך היום, וקריאת שמע בערב עוזרת לו להישמר לאורך הלילה.

ב. ומה הוא קורא? שלש פְּרָשִׁיּוֹת אֵלוֹ, וְהֵן: "שְׁמַע",⁴ ו"וְהָיָה אִם שָׁמַע"⁵, ו"וַיֹּאמֶר"⁶. ומקדימין לְקִרְוֹת פְּרָשֶׁת "שְׁמַע", מִפְּנֵי שְׁיֵשׁ בָּהּ צְוִי עַל יְחִיד הַשֵּׁם וְאֶהְיֶה לְתַלְמוּדוֹ, שֶׁהוּא הַעֲקָר הַגְּדוֹל שֶׁהִפֵּל תְּלוּי בּוֹ. וְאֶחָרֶיהָ "וְהָיָה אִם שָׁמַע", שְׁיֵשׁ בָּהּ צְוִי עַל שְׁאֵר הַמְצֻוֹת פְּלוּי. וְאַחַר כֵּן פְּרָשֶׁת "צִיצִית"⁷, שֶׁגַּם הִיא יֵשׁ בָּהּ צְוִי עַל זְמִירַת פֶּל הַמְצֻוֹת.⁸

ב) האמונה בה' שהוא אחד ויחיד, כסיום הפסוק "ה' אלוקינו ה' אחד." (ג) שעלינו לאהוב את ה', כדברי הפסוק: "ואהבת את ה' אלוקיך." (ד) מצוות לימוד תורה, כדברי הפסוק: "ושננתם לבניך ודברת בם." (ה) האמונה שה' הוא אחד ויחיד. (ו) הסיבה לכך שקוראים את פרשת "שמע" לפני פרשות "והיה אם שמוע" ו"ויאמר" היא, שבנוסף למצוות אהבת ה' ולימוד התורה המובאות גם בפרשת "והיה אם שמוע", בפרשת "שמע" כתובה גם מצוות האמונה בה' אחד שהיא הבסיס והעיקר לכל שאר המצוות. (ז) כמו שכתוב בתחילת פרשה זו: "והיה אם שמוע תשמעו אל מצוותי." (ח) שהיא פרשת "ויאמר", העוסקת במצוות ציצית. (ט) כמו שכתוב בפרשה זו: "וזכרתם את כל מצוות ה'." הסיבה להקדמת אמירת פרשת "והיה אם שמוע" לפרשת "ויאמר" היא, מכיוון שבפרשת "והיה אם שמוע" כתובות גם מצוות אהבת ה' ומצוות לימוד התורה.

ג. אף על פי שאין מצוות ציצית נוהגת בלילה, קוראין אותה [את פרשת "ויאמר"] בלילה⁹, מפני שיש בה זכרון יציאת מצרים¹⁰; ומצוה להזכיר יציאת מצרים בלילה וביום, שנאמר: "למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים, כל ימי חייך"¹¹. וקריאת שלש פְּרָשִׁיּוֹת אֵלוֹ עַל סֵדֶר זֶה, הוּא הַנִּקְרָא 'קְרִיַת שְׁמַע'.

~ נקודות משיחות קודש ~

סמיכות הלכות קריאת שמע להלכות תשובה.

בסמיכות הלכות תשובה להלכות ק"ש נרמזת הוראה למעשה: שאף שתנועת התשובה היא למעלה ממדידה והגבלה, יש להחדירה בתוך גדרי הזמן – חיוב ק"ש פעמיים בכל יום.

בתחילת הלכות תשובה, כתב: "ומה היא התשובה הוא שיעזוב החוטא חטאו ויסירו ממחשבתו ויגמור בלבו שלא יעשהו עוד. . . וכן יתחם על שעבר. . . ויעיד עליו יודע תעלומות שלא ישוב לזה החטא לעולם".

כלומר: אע"פ שעבודת התשובה בתוכנה היא תנועה שלמעלה ממדידה והגבלה לגמרי, הבאה מהתעוררות ברגע מיוחד "בשעתא חדא וברגעא חדא", מכל-מקום צריך לחברה ולהחדירה בגדרי הזמן שלאחרי כן – "שלא ישוב לזה החטא לעולם".

בנוסף, תשובה מאהבה פועלת לא רק מכאן ולהבא אלא גם על זמן העבר שנעשה בו שינוי, כמודגש מהנפק"מ להלכה במקדש אשה על מנת שאין עליה עבירות שאם עשתה תשובה מיראה אינה מקודשת כיון שהעבירות שהיו עליה בשעת קידושין לא נעקרו, אבל אם עשתה תשובה מאהבה שאז "נעקר עונו מתחילתו" מקודשת, כיון שבשעת הקידושין לא היו עליה עבירות כלל כיון שתשובתה פעלה גם על העבר.

יין מלכות ספר מדע סימן נב
מתוך רמב"ם "פרדס המלך")

פְּרָק א

איזה פרשיות יש לקרוא, מה נוסח ברכות קריאת שמע ומי תיקנן ומהו זמן הקריאה בערב ובבוקר.

א. פְּעָמִים בְּכָל יוֹם קוֹרְאִין קְרִיַת שְׁמַע - בְּעֶרֶב וּבִבְקָר¹, שְׁנֵאֵמַר: "וּבְשִׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ"² - בְּשָׁעָה שְׁדָרְךָ [כלל] בְּנֵי אָדָם שׁוֹכְבִין [=שינים], וְזֶה הוּא לֵילָה, וּבְשָׁעָה שְׁדָרְךָ בְּנֵי אָדָם עוֹמְדִין [=ערים], וְזֶה הוּא יוֹם.

3. דברים-ואתחנן, ו, ז. 4. דברים-ואתחנן, ו, ד-ח. 5. דברים-עקב, יא, יג-כא. 6. במדבר-שלח, טו, לד-מא. 7. דברים-ראה, טז, ג.

הלכה א: הקשר בין תחילת ספר אהבה לסיום ספר המדע – סה"ש תשמ"ט ח"א ע' 192. יש . . . המצוות: לשיטת רבינו זכירת המצוות אינה מגוף מצוות ציצית – לקו"ש חל"ג ע' 100 הע' 46*. בלילה וביום: הן כאשר האדם נמצא במצב של אור ו"יום" והן במצב של חושך ו"לילה" – לקו"ש חכ"ט ע' 234. למען. . . חייך: החילוק בין זכירת יציאת מצרים בכל יום לזכירת יצי"מ בליל פסח – לקו"ש חכ"א ע' 69.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

אָמַת וַיְצַיֵּב. וּבִרְכָה רֵאשׁוֹנָה שְׁלֹפְנִיָּה בְּלִילָה, מְעַרֵּיב עֲרָבִים; שְׁנֵיָה לָהּ, אֲהַבַת עוֹלָם עִמָּךְ יִשְׂרָאֵל אֲהַבְתָּ; וּבִרְכָה רֵאשׁוֹנָה שֶׁל אַחֲרֵיָה, אָמַת אָמוֹנָה; שְׁנֵיָה לָהּ, הַשְּׂפִיבָנוּ.

ז. בְּרָכָה רֵאשׁוֹנָה שְׁלֹפְנִיָּה, בֵּין בְּיָוִם בֵּין בְּלִילָה - פּוֹתַח בָּהּ [מתחיל] בְּבִרְוֹף, וְחוֹתֵם בָּהּ [ומסיים] בְּבִרְוֹף'ט; וְשָׂאָר בְּרִכּוֹתֶיהָ - חוֹתֵם בְּכָל אַחַת מֵהֶן בְּבִרְוֹף, וְאֵין לָהֶם פְּתִיחָה [בבירד].²

(ט) בשחרית מסיים "ברוך אתה ה' יוצר המאורות"; וכן בערב מסיים "ברוך אתה ה' המעריב ערבים". (כ) מפני שהברכות סמוכות זו לזו, וישנו כלל "כל ברכה הסמוכה לחברתה (שלפניה) אינה פותחת בברוך", ומכיוון שסיים את הראשונה בברוך, אינו צריך לפתוח כך שוב בשנייה. גם הברכה שלאחר קריאת-שמע (אמת ויצבי), נקראת "סמוכה לחברתה" וקריאת-שמע אינה נחשבת להפסק מהברכות שלפניה, מכיוון שהברכות תוקנו בשבילה לכן היא מחברת ביניהן.

בְּרִכּוֹת אֱלוֹ, עִם שָׂאָר כָּל הַבְּרִכּוֹת כִּי הָעֲרוּכּוֹת בְּפִי כָּל יִשְׂרָאֵל - עֲזָרָא וּבֵית דִּינָא תִּקְנוּם^{כב}; וְאֵין אָדָם רִשְׁאֵי לְפַחַת מֵהֶן, וְלֹא לְהוֹסִיף עֲלֵיהֶן: מְקוֹם שֶׁהִתְקִינוּ לְחַתֵּם בְּבִרְוֹף, אֵינוּ רִשְׁאֵי שְׁלֹא לְחַתֵּם, וּמְקוֹם שֶׁהִתְקִינוּ שְׁלֹא לְחַתֵּם, אֵינוּ רִשְׁאֵי לְחַתֵּם; מְקוֹם שֶׁהִתְקִינוּ שְׁלֹא לְפַתַּח בְּבִרְוֹף, אֵינוּ רִשְׁאֵי לְפַתַּח, וּמְקוֹם שֶׁהִתְקִינוּ לְפַתַּח בְּבִרְוֹף, אֵינוּ רִשְׁאֵי שְׁלֹא לְפַתַּח. כָּלֵלֹו שֶׁל דָּבָר: כָּל הַמְשָׁנָה מִמְטַבֵּעַ [נוסח] שְׂטַבְעוֹ חֲכָמִים בְּבְרִכּוֹת - הֲרִי זֶה טוֹעָה, וְחוֹזֵר וּמְבַרֵּךְ כְּמִטַּבְעֵי. וְכָל שְׂאִינוּ אוֹמֵר אָמַת וַיְצַיֵּב בְּשַׁחֲרִית, וְאָמַת אָמוֹנָה בְּעֲרִבִית - לֹא יִצָּא יָדֵי חוֹבְתוֹי.^כ

(כא) לא כל הברכות ממש, שהרי יש ברכות שחכמי המשנה, שהם כמה דורות אח"כ, תקנו אותן, כגון: ברכת "הטוב והמטיב", שתקנוה ביבנה כנגד הרוגי ביתר שניתנו לקבורה, אלא הכוונה כאן היא לרוב הברכות. (כב) כגון: ברכת הפירות וברכת המצוות, שאינן נחתמות בברוך. (כג) דווקא כאשר שינה בפתחת הברכה או בחתימתה, כגון שחתם בברוך בברכה שתיקנו שלא לחתום בה; אבל אם רק שינה בתוך נוסח הברכה, כלומר – שאמר אותה במלים אחרות שלא משנות את המשמעות – אינו צריך לחזור ולברך, כדברי רבינו להלן בהלכות ברכות (פ"א, ה"ו). (כד) כלומר: אפילו אם אמר את הברכות האלו, שאחרי קריאת שמע,

(י) לומדים זאת מכך שלגבי מצוות ציצית נאמר "וראיתם אותו", ומכיוון שבלילה הראיה מוגבלת מובן שזהו זמן שאין חייבים בו בציצית. (יא) בקריאת שמע שבתפילת ערבית. (יב) שכתוב בפרשה זו "אני ה' אלוהיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים". (יג) מהמילה "כל" שבפסוק זה, למדו חכמים את החובה לזכור את יציאת מצרים גם בלילות, שהרי החובה לזכור את יציאת מצרים בימים מובנת מהמילים "ימי חייך", מובן אם כן שהמילה "כל" מלמדת שיש לזכור זאת גם בלילות.

ד. הַקּוֹרֵא קְרִיַת שְׁמַע - בְּשֵׁהוּא גוֹמֵר פְּסוּק רֵאשׁוֹן, אוֹמֵר בְּלַחַשׁ: בְּרְוֹף שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד; וְחוֹזֵר וְקוֹרֵא כְּדִרְבּוֹ וְאֲהַבְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ⁸, עַד סוֹפָה. וְלִמָּה קוֹרֵין כֵּן? מְסַרְתָּ הִיא בְּיָדֵינוּ, שְׂבִשְׁעָה שְׂקַבֵּץ יַעֲקֹב אָבִינוּ אֶת בְּנָיו בְּמִצְרַיִם בְּשַׁעַת מִיתָתוֹ, צָוֵם וְזָרָם עַל יְחִיד הַשֵּׁם, וְעַל דֶּרֶךְ ה' שֶׁהֵלֵךְ בָּהּ אַבְרָהָם וַיִּצְחָק אָבִיו. וְשָׂאֵל אוֹתָם וְאָמַר לָהֶם: בְּנֵי, שְׂמָא יֵשׁ בְּכֶם פְּסֻלַּת [פגם באמונתכם], מִי שְׂאִינוּ עוֹמֵד עִמִּי [=מאמין כמוני] בְּיָחִיד אֲדוֹן כָּל הָעוֹלָם^{טו}? - כְּעִנְיָן שְׂאָמַר לָנוּ מִשָּׁה רַבְּנֵינוּ: "כֵּן יֵשׁ בְּכֶם אִישׁ אוֹ אִשָּׁה וְגו'". עֲנוּ בְּלֵם וְאָמְרוּ לוֹ: "שְׂמַע, יִשְׂרָאֵל! ה' אֱלֹהֵינוּ, ה' אֶחָד"^{טז} - כְּלוֹמֵר: שְׂמַע מִמֶּנּוּ, אָבִינוּ יִשְׂרָאֵל! ה' אֱלֹהֵינוּ, ה' אֶחָד. פְּתַח הַזְּקָן [יעקב] וְאָמַר: בְּרְוֹף שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד^{יז}. לְפִיכָךְ נִהְיָה כָּל יִשְׂרָאֵל לוֹמֵר שְׂבַח זֶה שְׂשַׁבַח בּוֹ יִשְׂרָאֵל הַזְּקָן, אַחַר פְּסוּק זֶה^{יח}.

(יד) מדוע מוסיפים ואומרים כאן את הפסוק "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד", הרי הוא אינו פסוק מפרשת "שמע", ומה שייכותו לכאן? (טו) האם יש פגם באמונתכם בה' ובאחדותו. (טז) כשם שאתה מאמין בה' אחד, כך גם אנחנו. (יז) דברי הודאה לה' שבניו צדיקים, ואין בהם פגם. (יח) אולם בגלל שמה רבינו לא אמר פסוק זה כשבירך את עם ישראל, יש לאומרו בלחש.

ה. כְּשֶׁהַקּוֹרֵא קוֹרֵא קְרִיַת שְׁמַע, מְבַרֵּךְ לְפָנֶיהָ וְלֹאֲחֲרֵיהָ. בְּיָוִם, מְבַרֵּךְ שְׁתֵּים [שתי ברכות] לְפָנֶיהָ וְאַחַת לְאַחֲרֵיהָ; וּבְלִילָה, מְבַרֵּךְ שְׁתֵּים לְפָנֶיהָ וּשְׁתֵּים לְאַחֲרֵיהָ.

ו. בְּרָכָה רֵאשׁוֹנָה שְׁלֹפְנִיָּה בְּיָוִם, יוֹצֵר אוֹר; שְׁנֵיָה לָהּ, אֲהַבַת עוֹלָם אֲהַבְתָּנוּ; וְשֶׁל אַחֲרֵיהָ,

8. דברים-ואתחנן, ו, ה. 9. שם, כט, יז.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

שאינה רווחת, של אנשים שישנים אחרי עלות השחר (עד הנץ החמה), אנוס שקרא קריאת-שמע בזמן זה יצא ידי חובה בדריעבד. לא) מכיוון שזמן זה הוא כבר לא תחילת זמן שכיבה אלא סוף זמן שכיבה, ואין זה הזמן מתאים לבקש על התחלת שינה.

יא. ואיזה הוא זמנה ביום? מצותה שיתחיל לקרות קדם הנץ החמה, פדי שיגמר לקרות ולברך ברכה אחרונה לב עם הנץ החמה לג; ושעור זה לי, כמו עשור [כעשירות] שעה קדם שתעלה השמש לה. ואם אחר, וקרא אחר שעלתה השמש - יצא ידי חובתו; שעונתה [=זמנה] עד סוף שלש שעות ביום לי למי שעבר ואחר.

(לב) של קריאת-שמע המסתיימת ב"גאל ישראל". (לג) זהו הזמן המתאים לגמור קריאת שמע ולהתחיל את תפילת העמידה מיד אחריה - וזוהי תפילת יתיקין. (לד) הזמן של תחילת הנץ החמה. (לה) שזרח גוף השמש כולו ונראה על כל פני הארץ, ובהנץ החמה השמש רק מבצבצת מעל ראשי ההרים. (לו) הסיבה שזמן קריאת שמע נמשך עד סוף שלוש שעות מהנץ החמה היא, מכיוון שבני המלכים היו רגילים לישון עד זמן זה, ומכיוון שישנה מצאות כזו של קימה בסוף השעה השלישית של היום הרי זה נחשב בכלל "ובקומך", שהוא זמן קריאת-שמע של שחרית.

יב. מי שהקדים וקרא קרית שמע של שחרית אחר שעלה עמוד השחר - אף על פי שהשלים [ס"ט] קדם שתנץ החמה, יצא ידי חובתו. ובשעת הדחק, כגון שהיה משפים לצאת לדרך לב - קורא לכתחלה משיעלה עמוד השחר לט.

(לז) מכיוון שיש אנשים שקמים משנתם כבר בזמן זה, הרי זה ג"כ נחשב זמן של "ובקומך". (לח) וחושש שבדרך לא יוכל לכוון כראוי בקריאת-שמע. (לט) וכן הדין לא רק כשיוצא לדרך, אלא בכל מצב שמסיבה כלשהי עליו להזדרז, יכול לקרוא קריאת-שמע משיעלה עמוד השחר.

יג. הקורא אחר שלש שעות ביום, אפלו היה אנוס - לא יצא ידי חובתו, אלא אם פן היה אנוס, כגון שפור לאו חולה וכיוצא בהן. ואנוס שקרא בעת זה, אינו מברך 'השפיכנו' לא.

(מ) מקבל שכר על אמירת פרשיות אלו ככל אדם שלומד תורה, אך אינו מקבל שכר כאדם שקרא קריאת-שמע - ששכרו גדול יותר.

אלא שלא התחיל אותן במילים "אמת ויציב" בשחרית, או "אמת ואמונה" בערבית - לא יצא ידי חובת קריאת הברכות כראוי. הסיבה לכך היא, מכיוון שהברכות הללו מסמלות את גאולת ישראל ממצרים ואת הגאולה העתידה לבוא, ועיקר תוכנן הוא לומר שהקב"ה "אימת" וקיים את הבטחתו במצרים, ועתיד "לאמתה" לנו לעתיד-לבוא.

ח. הקדים ברכה שניה לברכה ראשונה, בין ביום בין בלילה, בין לפני בין לאחריה - יצא; לפי שאין סדר לברכות. בשחרית - פתח 'יוצר אור', וסיום 'מעריב ערבים' כה - לא יצא; פתח ב'מעריב ערבים', וסיום ב'יוצר אור' - יצא. וכן בערבית - אם פתח ב'מעריב ערבים', וסיום ב'יוצר אור' - לא יצא; פתח ב'יוצר אור', וסיום ב'מעריב ערבים' - יצא; שכל הברכות, הולכות אחר חתימתן.

(כה) במקום "יוצר המאורות", חתם במילים "המעריב ערבים".

ט. איזה הוא זמן קרית שמע בלילה? מצותה משעת יציאת הכוכבים, עד חצי הלילה. ואם עבר ואחר, וקרא עד שלא עלה עמוד השחר [עלות השחר] כו - יצא ידי חובתו; שלא אמרו [החכמים] 'עד חצות', אלא פדי להרחיק את האדם מן הפשיעה כט.

(כו) שמאז מתחיל זמן שכיבה - שינה, כפי שכתוב "ובשכבך". (כז) הכוונה לאור העמום שמופיע לאיטו מצד מזרח לפני זריחת השמש, שמתחיל כ-72 דקות לפני הנץ החמה שהיא תחילת הזריחה. (כח) שמדין תורה, כל הלילה הוא זמן קריאת שמע של ערבית, שהרי נאמר בפסוק: "ובשכבך" - כל זמן שבני אדם שוכבים - כל הלילה. (כט) כדי שאדם לא ישקע באוכל ובשינה בערב ויתכן שיפספס קריאת שמע, הקדימו חכמים את סוף זמן קריאתה לחצות הלילה כך שיתרגלו לקרוא בתחילת הערב לפני האכילה והשינה.

י. הקורא קרית שמע של ערבית אחר שעלה עמוד השחר, קדם הנץ החמה [תחילת זריחת השמש] - לא יצא ידי חובתו, אלא אם פן היה אנוס, כגון שפור לאו חולה וכיוצא בהן. ואנוס שקרא בעת זה, אינו מברך 'השפיכנו' לא.

(ל) שנדרם וקרא קריאת שמע רק לאחר שעלה עמוד השחר כשהתעורר; אבל אם עבר ודחה את קריאת-שמע בכוונה תחילה - לא יצא ידי חובתו. והטעם שיש לחלק בין מזיד לאנוס הוא, מכיוון שהפסוק אומר "בשכבך" שפירושו כל זמן שדרך בני אדם לישון, ומכיוון שישנה גם דרך כזו,

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

פָּרָק ב

חובת הכוונה בקריאת שמע; ביטול מלאכה לקריאת שמע; הדקדוק בקריאת-שמע; למי מותר לומר שלום בזמן קריאתה.

א. הקורא את שמע, ולא פנו לבו בפסוק ראשון שהוא: "שמע, ישראל! ה' אלהינו, ה' אחד"¹⁰ - לא יצא ידי חובתו; והשאר - אם לא פנו לבו, יצא. אפילו היה קורא בתורה בדרךכו - [לשם לימוד], או מגיה את הפרשיות האלו בעונת קריאה - יצא; והוא [ובלבד], שפנו את לבו בפסוק ראשון.

א) מכיוון שהפסוק הראשון מדבר על יחוד ה', שאין עוד מלבדו, ואמירתו היא עיקר קבלת עול מלכות שמים, לכן צריך לאומרו בכוונה. ב) בודק ספר לראות אם יש בו טעות, שאפילו לקריאה אינו מתכוון.

ב. פל • אדם קורין פדרבוי - בין עומדין, כל . . צדו א"א יותר טוב אם ישב וצריך לעשות כן אם יוכל.

בין מהלכין, בין שוכבין, בין רוכבין על גבי בהמה. ואסור לקרות קריאת שמע, והוא מטל [שוכב] ופניו טוחות [דבוקות] בקרקע [מופנות כלפי מטה]¹¹, או משלף על גבו ופניו למעלה. אבל קורא הוא, והוא שוכב על צדו; ואם היה בעל פשר הרבה, ואינו יכול להתהפף על צדו, או שהיה חולה - נוטה מעט לצדו, וקורא.

ג) בכל תנוחה בה הם נמצאים. כי בציווי התורה "ובשכבך ובקומך" אין הכוונה למצב פיזי של שכיבה או עמידה אלא לזמן שכיבה וקומה, כלומר: בערב ובבוקר. ד) על צידם, כמבואר בהמשך. ה) כי תנוחה זו משדרת שררה וגאווה, ואסור לקבל כך עול מלכות שמים.

ג. מי שהיה מהלף על רגליו - עומד בפסוק ראשון, והשאר קורא והוא מהלף. היה ישן - מצערין אותו ומעירין אותו, עד שיקרא פסוק ראשון [בכוונה]; ומכאן ואילף, אם אנטתו שנה, אין מצערין אותה.

ו) מכיוון שלא ניתן להתרכז כל כך כשהולכים, ולא יכולים לכוון כראוי. ז) מנגמם, אפילו אם אינו ישן ממש. ח) אלא קורא כשהוא מנגמם, ואפילו שאינו מכוון כראוי.

ד. מי שהיה עוסק במלאכה - מפסיק עד שיקרא פְּרָשָׁה ראשונה פְּלָה^ט; וכן האמנין בטלין ממלאכתן בפְּרָשָׁה ראשונה, כדי שלא תהיה קריאת עראי. והשאר [המשך קריאת שמע], קורא והוא עוסק במלאכתו^י. אפילו היה עומד בראש האילן או בראש הפתל^{יב} - קורא במקומו^{יג}, ומברך לפניה ולאחריה.

ט) ואף שאין חובה לכוון בכל הפרשה כולה אלא רק בפסוק ראשון בלבד, בכל זאת הדין הוא שעליו להפסיק לקריאת כל הפרשה, כדי שלא תהיה קריאתו נראית כדבר שאינו חשוב. י) פועלים העוסקים במלאכה בשביל אחרים, אף שבזמן קריאתם הם בטלים מהמלאכה שהם מחויבים בה למעסיקיהם. יא) אפילו במקרה שעוסק במלאכה בשביל עצמו, ואינו מוכרח להמשיך בעבודה. יב) ואין דעתו מיושבת כל-כך, שהרי הוא מפתח ליפול. יג) ולא חייב לרדת למטה.

ה. היה עוסק בתלמוד תורה, והגיע זמן קריאת שמע - פוסק וקורא^{יד}; ומברך לפניה ולאחריה. היה עוסק בצרכי רבים - לא יפסיק^{טו}, אלא יגמור^{טז} עסקיהן; ויקרא, אם נשאר עת לקרות^{טז}.

יד) מכיוון שלמצוות קריאת-שמע יש זמן קבוע, ולכן היא קודמת למצוות תלמוד תורה שאין לה זמן קבוע אלא חלה במהלך כל היום. טו) שהרי הוא עוסק במצווה, ובהתאם לכלל "העוסק במצווה (אחת) פטור מן המצווה (אחרת)" הרי הוא פטור מקריאת-שמע. טז) מובן שאפילו אם יעבור זמן קריאת-שמע בעודו עוסק בצרכי ציבור, לא יפסיק.

ו. היה • עוסק באכילה^{יז}, או שהיה במרחץ, או שהיה עוסק בתספורת, או שהיה מהפף בעורות [לבדוקן אם

עובדן], או שהיו עוסקין בדין^{יח} - גומר, ואחר כך קורא קריאת שמע^{יט}. ואם היה מתגירא שְׁמָא יעברו זמן הקריאה, ופסק וקרא - הרי זה משבח.

יז) מדובר שהתחיל לאכול לפני זמן קריאת-שמע. יח) דיינים שהיו באמצע לדון במשפט מסוים. יט) מכיוון שעדיין יש עוד זמן לקרוא, אינו מחויב להפסיק כאשר הגיע הזמן.

10. דברים-ואתחנן, ו, ד.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

הסיבה לכך שאדם העסוק במקרים המדוברים בהלכה זו אינו פוסק באמצע כדי לקרוא קריאת-שמע, ואילו אדם הלומד תורה עליו להפסיק מלימודו ולקרוא כמובא בהלכה הקודמת, היא משום שהפסק מלימוד תורה לקריאת-שמע לא נחשב הפסק גמור, מכיוון שהרי גם קריאת-שמע נכללת בלימוד תורה; אבל העוסק באכילה וכדומה, כאשר הוא יפסיק מאכילה לקריאת-שמע, הרי זה הפסקה ממש מהדבר בו הוא עוסק, לכן הוא לא חייב לעצור מיד כשהגיע הזמן.

[עצור לרגע], וְחֹזֵר וְקוֹרֵא "לְכַבְּדָךְ"; וְכֵן "וְאֶבְדְתֶם מִהֲרָה", "הַפְנֵף פְּתִיל". וְצִרְיֵף לְבָאָר [להנות ברוח] זֵין שֶׁל "תִּזְכְּרוּ" לא. וְצִרְיֵף לְהֶאָרִיף בְּדִלַת שֶׁל "אֶחָד", כְּדֵי שְׁמַלְיָכְהוּ עַל הַשְּׂמִים וְעַל הָאָרֶץ וְעַל אֶרְפֵּע רוחות העולם; וְצִרְיֵף •

השנת הראב"ד
וצריך . . . חד א"א ויש מוסיפין
שלא יאריך באל"ף שלא יראה
כאומר אי חד.
שֶׁלֹא לְחַטֵּף [לבטא במהירות]
בְּחֵית, כְּדֵי שֶׁלֹא יִהְיֶה
כְּאוֹמֵר אֵי חֲדָיִל.

ז. מִי שֶׁיִּרְד לְטֻבַל [טבילת טהרה] - אִם יָכוֹל לַעֲלוֹת וּלְהִתְפַּסֹּת וּלְקִרֹת קֵדָם שְׁתַּנֵּץ הַחֲמָה^כ, יַעֲלֶה וְיִתְפַּסֶּה וְיִקְרָא. וְאִם הָיָה מִתְנַרָּא שְׁמָא תַנֵּץ הַחֲמָה קֵדָם שֶׁיִּקְרָא, יִתְפַּסֶּה בְּמִים שֶׁהוּא עוֹמֵד בֵּהֶן וְיִקְרָא. וְלֹא יִתְפַּסֶּה לֹא בְּמִים שֶׁרִיחָן רַע^{כא}, וְלֹא בְּמֵי הַמַּשְׁרָה^{כב}; וְלֹא בְּמִים צְלוּלִין [שקופים], מִפְּנֵי שֶׁעֲרוֹתוֹ נִרְאִית בֵּהֶן^{כג}. אֲבָל מִתְפַּסֶּה הוּא בְּמִים עֲכוּרִין [שאינם צלולים] שְׁאִין רִיחָן רַע, וְקוֹרֵא בְּמִקוּמוֹ.

כ. שהוא זמן קריאת שמע של ותיקין כמובא לעיל.
כא) שאסור לקרוא דברי תורה במקום שיש ריח רע, מכיוון שזה ביזיון לתורה. (כב) מים שמשרים בהם צמחי פשתן וקנבוס לעיבוד וריחם רע. (כג) ואסור לקרוא כך.

ח. הַקוֹרֵא קְרִיַת שְׁמַע - לֹא יִרְמַזֵּךְ בְּעֵינָיו, וְלֹא יִקְרֵץ בְּשִׁפְתָיו, וְלֹא יִרְאֶה בְּאֶצְבָּעוֹתָיו, כְּדֵי שֶׁלֹא תִהְיֶה קְרִיַת עֲרֵאִי. וְאִם עָשָׂה כֵן - אֵף עַל פִּי שֶׁיֵּצֵא יָדֵי חוּבְתוֹ, הֲרִי זֶה מְגַנֵּה. וְצִרְיֵף לְהַשְׁמִיעַ לְאָזְנוֹ, כְּשֶׁהוּא קוֹרֵא^{כד}; וְאִם לֹא הַשְׁמִיעַ לְאָזְנוֹ, יֵצֵא. וְצִרְיֵף • לְדַקְדַּק בְּאוֹתֵיהֶם; וְאִם לֹא דַקְדַּק, יֵצֵא.

כד) רמז לצורך דבר אחר שאינו קשור לקריאה.
כה) שיחתוך את אמירת המילים בכירור בשפתיו, ושלא יקרא רק בליבו.

ט. פִּיצַד מְדַקְדַּק? יִזְהַר שֶׁלֹא יִרְפֶּה הַחֹזֵק^{כה}, וְלֹא יִחַזַּק הַרְפָּה^{כו}; וְלֹא יִנִּיד הַנְּחָכָה^{כז}, וְלֹא יִנִּיחַ הַנְּדוּכָה^{כח}. לְפִיכֶף^{כט}, צִרְיֵף לְתֵן רוּחַ בֵּין כָּל שְׁתֵּי אוֹתוֹת הַדּוּמוֹת שֶׁאֲחַת מֵהֶן סוּף תְּבֵה וְהָאֲחֶרֶת תַּחֲלַת תְּבֵה הַסְּמוּכָה לָהּ, כְּגוֹן: "בְּכָל לְכַבְּדָךְ" - קוֹרֵא "בְּכָל", וְשׁוּפָה

השנת הראב"ד
קורא . . . הקורש א"א אין זה
מקובל על הדעת לפי שכל
הלשונות פירושו הן ומי ידקק
אחר פירושו.
י. קוֹרֵא • אֵדָם אֵת שְׁמַע בְּכָל לְשׁוֹן [שפה]
שֶׁהוּא מְפִירָה; וְהַקוֹרֵא בְּכָל לְשׁוֹן - צִרְיֵף לְהִזְהַר מְדַבְּרֵי שְׁבוּשׁ שֶׁבְּאוֹתָהּ הַלְשׁוֹן, וּמְדַקְדַּק בְּאוֹתָהּ הַלְשׁוֹן^{לג}, כְּמוֹ שֶׁמְדַקְדַּק בְּלְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, אִם קָרָא בְּלְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ.

לג) שישתמש בביטויים אמיתיים ונכונים, שיתאימו לתוכן "קריאת שמע" בלשון הקודש, ולא ישתמש בביטויים שאינם מתאימים בדיוק למשמעות הנכונה של "קריאת שמע".

יא. הַקוֹרֵא לְמַפְרָעִי, לֹא יֵצֵא. בְּמָה דְבָרִים אֲמוּרִים? בְּסֵדֵר הַפְּסוּקִים. אֲבָל אִם הִקְדִּים פְּרָשָׁה לְפָרְשָׁה - אֵף עַל פִּי שְׁאִינוֹ רְשָׁאִילָה - אֲנִי אוֹמֵר שֶׁיֵּצֵא, לְפִי שְׁאִינָה סְמוּכָה לָהּ בַּתּוֹרָה^{לד}. קָרָא פְּסוּק וְחֹזֵר וְקָרָא פַּעַם שְׁנֵי, הֲרִי זֶה מְגַנֵּה; קָרָא מְלָה

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

אינן אלא תקנת חכמים ואין חוזרים ומברכים מספק בדבר שאינו מהתורה, מכיוון שספק דרבנן לקולא. (מג) ויגמור ויקרא לפי הסדר, שאם לא יקרא הלאה לפי הסדר, יהיה כקורא למפרע, שלא יוצא ידי חובה. (מד) שידוע שהתחיל לקרוא קריאת שמע, ומוצא את עצמו בספק שאינו יודע מה כבר סיים לקרוא, ומה עדיין לא קרא. (מה) כי ההפסק הראשון שישנו בקריאת-שמע הוא בין "לעולם ועד" שבא בהמשך לפסוק "שמע", שענינו קבלת עול מלכות שמים, לבין "ואהבת" שהוא ענין חדש, לכן יש להחמיר ולחזור להפסק הראשון.

יד. טַעַה בְּאֲמֵצֵע הַפָּרֶק, וְלֹא יָדַע הֵיכָן פָּסַק - חוֹזֵר לְרֵאשׁ הַפָּרֶק^מ. הִיָּה קוֹרֵא "וּכְתַבְתֶּם", וְאִינוֹ יוֹדֵעַ אִם הוּא בְּ"וּכְתַבְתֶּם" שֶׁבְ"שְׁמַע" אוּ בְּ"וּכְתַבְתֶּם" שֶׁבְ"וְהָיָה אִם שְׁמַע" - חוֹזֵר לְ"וּכְתַבְתֶּם" שֶׁבְ"שְׁמַע"; וְאִם נִסְתַּפֵּק לוֹ אַחַר שְׁקָרָא "לְמַעַן יִרְבוּ" - אִינוֹ חוֹזֵר, שְׁעַל הַגִּלְגָּל לְשׁוֹנוֹ הוּא הוֹלֵךְ.

(מו) ודווקא שאינו בטוח אם קרא פסוק כלשהו מהפרק, אבל אם הוא בטוח שקרא פסוק אחד או שניים, ואח"כ התבלבל ודילג פסוק – אינו צריך לחזור אלא עד היכן שהוא בטוח שקרא.

טו. הִיָּה קוֹרֵא וּפְגַע [פגש] בְּאַחֲרֵים, אוּ פָּגַעוּ בוֹ - אִם הִיָּה בֵּין פָּרֶק לְפָרֶק - פּוֹסֵק וּמִתְחִיל וְשׁוֹאֵל [רק] בְּשָׁלוֹם^מ מִי שֶׁהוּא חָיֵב בְּכַבּוּדוֹ, כְּגוֹן שֶׁפָּגַע בְּאֲבִיו אוּ רְבוֹ, אוּ מִי שֶׁהוּא גְדוֹל מִמֶּנּוּ בְּחֻמְקָה; וּמְשִׁיב שָׁלוֹם לְכָל אֲדָם שֶׁנָּתַן לוֹ שָׁלוֹם^מ.

(מז) מקדים לשאול בשלומם, וכל שכן שמותר לו להשיב אם הם הקדימו לומר לו שלום. (מח) אבל להתחיל בשאלת שלום – אסור לו.

טז. הִיָּה קוֹרֵא בְּאֲמֵצֵע הַפָּרֶק - אִינוֹ פּוֹסֵק וּמִתְחִיל לְשָׁאֵל אֶלֶּא בְּשָׁלוֹם מִי שֶׁהוּא מְתִירָא מִמֶּנּוּ^מ, כְּגוֹן מְלָךְ אוּ אֲנָס [אדם אלים] וְכוּיָצֵא בְּהֵי; אֲבָל מִי שֶׁהוּא חָיֵב בְּכַבּוּדוֹ, כְּגוֹן אֲבִיו אוּ רְבוֹ - אִם נָתַן לוֹ שָׁלוֹם תְּחִלָּה, פּוֹסֵק וּמְשִׁיב לוֹ שָׁלוֹם.

(מט) ומפסיק אפילו באמצע הפסוק, חוץ מבפסוק ראשון של קריאת-שמע שבו אין להפסיק אלא מתי שיש חשש סכנה. (נ) ולא רק שמתירא שיהרוג אותו, אלא אפילו אם מתיירא רק שיציק לו, מותר לו להפסיק.

אחת וּכְפָלָה, כְּגוֹן שְׁקָרָא 'שְׁמַע שְׁמַע', מְשַׁתְּקִין אוֹתוֹ^ל.

(לד) בסדר הפוך, שמקדים לקרוא את הפסוק השני לפני הראשון וכדומה. (לה) שלכתחילה צריך להקדים את אמירת פרשת "שמע" שיש בה קבלת עול מלכות שמים, לפרשת "והיה אם שמוע" שיש בה קבלת עול המצוות, וכמבואר לעיל. (לו) שגם לפי מקומן בתורה הן רחוקות זו מזו, ואינן סדורות כפי סדר קריאתנו. שהרי פרשת "ציצית" קודמת בתורה לשאר הפרשות שבקריאת שמע, ובסדר קריאתנו היא האחרונה. (לז) מכיוון שנראה כמקבל עליו שתי מלכויות, וכאילו ישנן שתי סמכויות. אולם הכופל פסוק שלם, למרות שזהו גם מנהג מגונה, אך לא משתיקים אותו, מכיוון שאין זה דומה למקבל עליו שתי מלכויות אלא לסתם התלוצצות. אמנם, אם אדם לא הצליח לכוון כשאמר את פסוק "שמע" בפעם הראשונה, מותר לו לחזור ולומר שוב פסוק זה כדי לקיים את המצווה כראוי.

יב. קָרָאָה סְרוּגִין^ל, יָצָא; אֶפְלוּ שָׁהָה בֵּין סְרוּג לְסְרוּג כְּדִי לְגַמֵּר אֶת פְּלָה - יָצָא; וְהוּא, שִׁיקְרָא עַל הַסְּדֵר. קָרָאָה מִתְנַמְנֵם, וְהוּא מִי שֶׁאִינוֹ לֹא עָר וְלֹא נִרְדָּם בְּשָׁנָה - יָצָא; וּבְלִבָּד, שִׁיָּהָה עָר בְּפִסּוּק רֵאשׁוֹן^ל.

(לח) בכמה הפסקות, כלומר: קרא מעט ועצר, וחזר וקרא עוד קצת ועצר. (לט) כדי שיקראנו בכוונה, וכמבואר לעיל הלכה ג.

יג. סָפַק קָרָא קְרִיַת שְׁמַע, סָפַק לֹא קָרָא - חוֹזֵר וְקוֹרֵא^מ, וּמְבַרֵךְ לְפָנֶיהָ וְלֹא חֲרִיָּה^מ. אֲבָל אִם יָדַע שְׁקָרָא, וְנִסְתַּפֵּק לוֹ אִם בִּרְךָ לְפָנֶיהָ וְלֹא חֲרִיָּה אוּ לֹא בִרְךָ - אִינוֹ חוֹזֵר וּמְבַרֵךְ^מ. קָרָא וְטַעַה [דילג מילה], יִחְזֹר לְמָקוֹם שִׁטְעָה^מ; נִעְלַם מִמֶּנּוּ [התבלבל] בֵּין פְּרָשָׁה לְפְרָשָׁה, וְאִינוֹ יוֹדֵעַ אִיזוֹ פְּרָשָׁה הַשְּׁלִים וְאִיזוֹ צְרִיָּה לְהִתְחִיל^מ - חוֹזֵר לְפָרֶק רֵאשׁוֹן, שֶׁהוּא "וְאֶהְבֶּת אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ^מ"¹¹.

(מ) מפני שמצוות קריאת-שמע היא מהתורה, וכאשר יש ספק בדין תורה פוסקים להחמיר – ספק דאורייתא לחומרא – ולכן עליו לחזור ולקרוא כדי לצאת מידי הספק. (מא) אף שהברכות עצמן אינן חובה מהתורה אלא הן תקנת חכמים, בכל זאת חוזר ומברך אותן במקרה של ספק, כי כך הייתה תקנת החכמים מתחילה, שכל מי שחייב לקרוא קריאת-שמע, קוראה עם ברכותיה. (מב) כי הברכות כשלעצמן

11. דברים-ואתחנן, ו, ה.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

בבית הקברות נחשב כאילו הוא לועג למתים, שאינם יכולים לקרוא קריאת-שמע ולקיים מצוות. (ה) מכיוון שעבר על דברי חכמים – קנסו אותו לחזור ולקרוא. ואפילו אם קרא שם בשוגג עליו לחזור ולקרוא, כדי שייזהר לפעמים הבאות וכן מכיוון שתפילה במקום שכזה נחשבת לדבר מאוס.

ג. בית • הפסא

הַחֲדָשׁ, שְׁהוּכֵן וְעֲדִין
לֹא נִשְׁתַּמֵּשׁ בוֹ - מִתֵּר
לְקָרוֹת קְרִיַת שְׁמַע
כְּנִגְדּוֹ, אֲבָל לֹא כְּתוּכוֹ.
מִרְחֵץ חֲדָשׁ, מִתֵּר
לְקָרוֹת כְּתוּכוֹ. הֵיוּ שְׁנֵי

השנת הראב"ד

בית הכסא . . בתוכו א"א הרב כתב והזמנה בבית הכסא לצלויי בגויה בעיא ולא אפשרטא ולא כתב לחומרא כדכתב לענין צואה דבוקה בסנדלו ואיכא למימר בהא דלקולא דהא קיימ"ל דהזמנה לאו מילתא היא ומשום גזירה או משום ביוון הוא דאיבעיא לן הילכך ספיקא לקולא.

בְּתֵימִים - זְמַן [=יעד] אֶחָד מֵהֵן לְבֵית הַכֶּסֶא, וְאָמַר עַל
הַשְּׁנַי: 'זוה' - הָרִי הַשְּׁנַי סִפֵּק אִם הַזְּמִינּוּ [לשם בית
הכסא], או לֹא הַזְּמִינּוּ; לְפִיכָף, אִין קוֹרְאִין בוֹ
לְכַתְּחֵלָה, וְאִם קָרָא - יִצְא. אָמַר: 'גַּם זֶה' - הָרִי
שְׁנִיָּהּ מְזַמְּנִין, וְאִין קוֹרְאִין בָּהֶן. חֲצַר הַמִּרְחֵץ,
וְהוּא הַמְּקוֹם שֶׁבְּנֵי אָדָם עוֹמְדִין בוֹ לְבוֹשִׁין - מִתֵּר
לְקָרוֹת בוֹ קְרִיַת שְׁמַע.

(ו) על ידי הקצאתו לשמש כבית הכסא נפסל המקום מלקרות בו, מכיוון ששמו של המקום מגונה ומאוס. (ז) שלא התרחץ בו אדם מעולם. (ח) מכיוון שלא הייתה בו זוהמה מעולם, וגם שמו אינו מגונה כל כך. (ט) כי יתכן שהתכוון לומר "זוה" בקשר לדבר אחר. (י) מחשש שבעקבות הקצאתו בהמשך לחדר הראשון, נחשב גם השני כמתוכנן לבית הכסא. (יא) בדיעבד, מכיוון שהקצאה בלבד אוסרת רק מדברי חכמים, וישנו כלל שבמקרה של ספק בתקנת חכמים פוסקים להקל.

ד. וְלֹא קְרִיַת שְׁמַע בְּלִבְד, אֲלֵא כֹּל עֲנִין שֶׁהוּא
מִדְּבְרֵי קְדָשִׁי - אֲסוּר לְאָמְרוּ בְּבֵית הַמִּרְחֵץ וּבְבֵית
הַכֶּסֶא, וְאֶפְלוּ אֲמָרוּ בְּלִשׁוֹן הַל [בשפה לועזית]. וְלֹא
לְאָמְרוּ בְּלִבְד, אֲלֵא אֶפְלוּ לְהִרְהוּר בְּלִבּוֹ בְּדְבְרֵי תוֹרָה
בְּבֵית הַכֶּסֶא, וּבְבֵית הַמִּרְחֵץ, וּבְמְקוֹם הַטְּנִפֶת, וְהוּא
הַמְּקוֹם שֶׁלִּישׁ בוֹ צוֹאֵה אוֹ מִי רְגָלִים - אֲסוּר.

(יב) כגון: דברי תורה ותפילה.

ה. דְּבָרִים • שֶׁל הַל,

מִתֵּר לְאָמְרָן בְּלִשׁוֹן
הַקְּדָשׁ בְּבֵית הַכֶּסֶא. וְכֵן

השנת הראב"ד

דברים . . בהן א"א לא מצאנו שם רחום כי אם על הבורא ואסור לאמרו בבית הכסא.

יז. וְאֵלוֹ הֵן בֵּין הַפְּרָקִים: בֵּין בְּרָכָה רְאִשׁוֹנָה
לְשִׁנְיָה, בֵּין שְׁנִיָּה לְ"שְׁמַע", בֵּין "שְׁמַע" לְ"וְהִיָּה
אִם שְׁמַע", בֵּין "וְהִיָּה אִם שְׁמַע" לְ"וַיֹּאמֶר". אֲבָל
בֵּין "וַיֹּאמֶר" לְ"אָמַת וַיִּצִיב", הָרִי הוּא כְּאֲמַצַּע
הַפְּרָק, וְלֹא יִפְסִיק אֲלֵא לְשֶׁאֵל מִפְּנֵי הִרְאָה,
וּלְהָשִׁיב מִפְּנֵי הַכְּבוֹד.

(נא) בין "יוצר המאורות" ל"אהבת עולם". (נב) מכיוון שכתוב בפסוק (ירמיה י, י) "וה' אלוקים אמת", לכן אין מפסיקים בין סוף פרשת "ויאמר", שמסתיימת במילים "אני ה' אלוקיכם", ל"אמת ויציב", אלא יש לומר זאת ברצף כמו בפסוק זה.

~ יום שישי כ"א אדר ~

פְּרָק ג

המקומות שאסור לקרוא בהם קריאת שמע; אמירת הלכה בבית המרחץ.

א. הַקּוֹרֵא קְרִיַת שְׁמַע, רוֹחֵץ יָדָיו בְּמֵי קָדָם
שִׁיקָרָא. הַגִּיעַ זְמַן קְרִיַתָּהּ, וְלֹא מְצָא מַיִם - לֹא
יֵאָחַר קְרִיַתָּהּ וְיִלָּךְ לְבַקֵּשׁ הַמַּיִם, אֲלֵא מְקַנְחֵה יָדָיו
בְּצִוּוֹר [אבנים] אוֹ בְּעֶפֶר אוֹ בְּקוֹרָה [גרש] וְכִיִּיצֵא בָּהֶן,
וְקוֹרֵא.י.

(א) אפילו אם ידיו אינן מלוכלכות – מצווה לרחוץ אותן, שכן הידיים מתעסקות ונוגעות באופן תמידי בדברים שונים, ושמא נגעו במקומות המכוסים בגוף, או בדבר מזוהם, ללא שימת לב. (ב) ולא מוכרחים לרחוץ במים דווקא, שהרי כתוב בפסוק "ארחץ בנקיון כפי" – בכל דבר שהוא מנקה.

ב. אִין • קוֹרִין, לֹא

בְּבֵית הַמִּרְחֵץ; וְלֹא
בְּבֵית הַכֶּסֶא, אִף עַל פִּי
שְׂאִין בוֹ צוֹאֵה; וְלֹא

בְּבֵית הַקְּבֻרוֹת, וְלֹא בְּצַד הַמַּת עֲצָמוֹ - וְאִם הִרְחִיק
אֲרֻבַּע אַמּוֹת מִן הַקְּבָר אוֹ מִן הַמַּת, מִתֵּר לְקָרוֹת.
וְכֹל מִי שֶׁקָּרָא בְּמְקוֹם שְׂאִין קוֹרִין בוֹ, חוֹזֵר
וְקוֹרֵא.י.

(ג) מכיוון שאלו מקומות מזוהמים. (ד) מכיוון שהקורא

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

כא) מכיוון שלמרות שהתייבשה כבר כחרס, עדיין היא נקראת צואה. (כב) תישבר לשברים רבים. (כג) אבל אם אינה מתפוררת על ידי זריקה, אפילו אם נשברת באמצעות ריסוק, אינה נחשבת כעפר. (כד) ודווקא אם אין לה ריח רע, אבל אם נודף ממנה עדיין ריח רע אסור לקרוא קריאת-שמע לידה, כמו שיתבאר בהלכה יב שאין לקרוא קריאת-שמע בסמוך לדבר שנודף ממנו ריח רע.

ח. במה ירחיק מצואה וממי רגלים ואחר כך יקרא? ארבע אמות. במה דברים אמורים? בזמן שהן לאחוריו או מצדדיו; אבל אם היו פגגד פניו - מרחיק מהן עד שלא יראה אותן, ואחר כך יקרא.

ט. במה דברים אמורים? בשהיה עמהן בפית, במקום שנה [בגובהו אליהם]. אבל אם היה שם מקום גבוה עשרה טפחים, או נמוך מהם עשרה טפחים - ישב בצד המקום וקורא, שהרי נפסק [יש הספק] בנייה; והוא [=ובלבד], שלא יגיע לו ריח רע. וכן אם פפה פלי על הצואה, או על מימי רגלים - אף על פי שהן עמו בפית - הרי אלו פקבורין, ומתרחק לקרות עמהן.

כה) שיש להתרחק מצואה וממי רגליים כדי לקרוא קריאת-שמע. (כו) ואפילו אם הם בבית אחד יחד אתו, הרי הם נחשבים כנמצאים ברשות אחרת. (כז) ולפי זה אם הוא מתפלל בביתו ומריח ריח רע ממקום אחר, עליו להפסיק מתפילתו ולהמתין עד שיעבור הריח. (כח) מכיוון שהם מכוסים.

י. היה בינו ובין הצואה מחצה של זכוכית - אף על פי שהוא רואה אותה מאחורי הזכוכית, מתרחק לקרות בצדה. נתן רביעית מים לתוף מי רגלים של פעם אחת, מתרחק לקרות עמהן בתוף ארבע אמות.

כט) שאין הדין תלוי בראייה אלא בכיסוי שמפריד, כלשון הכתוב: "וכיסית את צאתך" - והרי מחיצת הזכוכית מכסה ומפרידה למרות שעדיין רואים דרכה. (ל) ולשתי פעמים שתי רביעיות וכן הלאה.

יא. היתה צואה בגמה - עומד בסנדלו על הגמה, וקורא לא; והוא, שלא יהיה סנדלו נוגע

הפנויים, פגון רחום וחנון ונאמן וכיוצא בהן - מתרחק לקרות בבית הפסא; אבל השמות [של ה] המיוחדים, והן השמות שאין נמחקין - אסור להפירן בבית הפסא ובבית המרחץ הישן [שהשתמשו בו]. ואם נזדמן לו להפריש מדבר [=למנוע מעשה] האסור בבית המרחץ או בבית הפסא - מפריש, ואפילו בלשון קדש ובעניני קדש.

יג) השמות שמשבחים בהם את ה', ואינם שמותיו המיוחדים של הקב"ה (ראה הלכות יסודי התורה פרק ו הלכה ה). (יד) שאסור למחקם. ואלו הם שבעת השמות הם שאינם נמחקים: יהוה, אדני, אל, אלוה, אלוקים, אהיה, שדי, צבאות (ראה הלכות יסודי התורה פרק ו, הלכה ב). (טו) ובבית מרחץ חדש - מותר, אבל בית הכסא אפילו אם הוא חדש אסור להזכיר בו שם שמים, כמבואר לעיל (הלכה ג). (טז) כגון שרואה את חברו עומד לעשות שם דבר אסור, והוא רוצה להרחיקו מזה.

ו. צואת האדם, צואת כלבים וחזירים בזמן שיש [מעורב] בתוכם עורות, וכל צואה שריחה רע כגון אלו - אסור לקרות קריאת שמע פגגדן. וכן פגגד מי רגלי אדם. אבל מי רגלי בהמה, קוראין פגגדן. קטן שאינו יכול לאכל פזית דגן, בכדי [בשיעור זמן] שישאכל הגדול פשולש ביצים דגן - אין מרחיקין לא מצואתו, ולא ממימי רגליו.

יז) בשונה מצואת האדם שמדיפה ריח רע תמיד, צואת כלבים וחזירים כשלעצמה אינה מדיפה ריח רע, אלא אם השרו בתוכה עורות כחלק מתהליך העיבוד שלהן כפי שהיה נהוג בזמנם. (יח) מכיוון שאין ריחם רע, ואין בדברי חז"ל איסור לקרוא קריאת שמע בסמוך אליהם. (יט) שם כולל לחמשת מיני התבואה, והם: חיטים, שעורים, כוסמין, שיבולת שועל ושיפון. (כ) מכיוון שתינוקות שהינם עדיין בשלב התפתחות כזה, ריח צואתם אינו רע.

ז. היתה צואה יבשה פחרש, אסור לקרות פגגדה; ואם היתה יבשה יותר מפחרש, עד שאם זרקה תתפרר - הרי היא כעפר, ומתרחק לקרות פגגדה. מי רגלים שנבלעו פקרקע - אם היה רשומן נפר, אסור לקרות פגגדן; ואם אין רשומן נפר, מתרחק.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

לכך. ואפילו אם ישפכו לתוכם רביעית מים עדיין יהיה אסור לקרוא קריאת-שמע לידם, כדין כל בית כיסא.

יג. צוֹאֵה עוֹבְרֵת, כְּגוֹן שֶׁהִיְתָה שְׁטָה עַל פְּנֵי הַמַּיִם מֵא - אָסוּר לְקָרוֹת כְּנֻגְדָה^{מב}; וּפְי חֲזִיר, כְּצוֹאֵה עוֹבְרֵת. וְאָסוּר לְקָרוֹת כְּנֻגְדָן, עַד שֶׁיַּעֲבְרוּ מִמֶּנּוּ אַרְבַּע אַמּוֹת^{מג}.

(מא) או שהעבירו לפניו גרף של רעי וכדומה. (מב) עד שתעבור לאחוריו מרחק ארבע אמות, כמבואר לעיל (הלכה ח). (מג) מפני שפיו מלוכלך תמיד בצואה (ברכות כה).

יד. הֵיָה קוֹרֵא, וְהִגִּיעַ לְמָקוֹם הַטְּנֻפֹת^{מד} - לֹא נִיחַ יָדָיו עַל פְּיוֹ וְיִקְרָא [בלחש]^{מה}, אֲלֵא יִפְסִיק עַד שֶׁיַּעֲבֹר מֵאוֹתוֹ מָקוֹם. וְכֵן הַקּוֹרֵא שֶׁיִּצְאָת מִמֶּנּוּ רוּחַ מְלֻמְטָה - יִפְסִיק עַד שֶׁתְּכַלֶּה בְּאִשָּׁה [הריח הרע], וְחֲזִיר לְקִרְיָאָתוֹ; וְכֵן בְּדַבְרֵי תוֹרָה. יִצְאָת רוּחַ מִחֲבֵרוֹ - אֵף עַל פִּי שֶׁמְפַסֵּיק לָהּ קְרִיַת שְׁמַע, אֵינּוּ מְפַסֵּיק לָהּ דְּבַרֵי תוֹרָה^{מו}.

(מד) מקום שיש בו צואה או מי רגליים. (מה) שאין זה נחשב הפרדה. (מו) מכיוון שבלימוד תורה לא אפשרי כל כך שיעזוב את בית המדרש וילמד בחוץ, אבל בקריאת שמע יכול לצאת החוצה ולקרוא.

טו. הֵיָה קוֹרֵא קְרִיַת שְׁמַע בְּבֵית, וְנִסְתַּפֵּק לוֹ אִם יֵשׁ שָׁם צוֹאֵה אוֹ מִי רְגָלִים אוֹ אֵין שָׁם - הֵרִי זֶה מִתֵּר לְקָרוֹת^{מי}. הֵיָה קוֹרֵא בְּאִשָּׁה [מקום שמתפנים בו], וְנִסְתַּפֵּק לוֹ אִם יֵשׁ שָׁם צוֹאֵה אוֹ אֵין שָׁם - לֹא יִקְרָא עַד שֶׁיִּבְדֵּק; שֶׁחֲזָקַת הָאִשָּׁה שֶׁהִיא מְקוֹם הַטְּנֻפֹת. אֲבָל סַפֵּק מִי רְגָלִים - אֲפִלּוּ בְּאִשָּׁה, מִתֵּר לְקָרוֹת^{מז}.

(מז) כי סתם בית הוא בחזקת נקי. (מח) כי האיסור מהתורה הוא לקרוא מול זרם הקילוח בלבד (בזמן זרימת השתן), וחכמים תיקנו שלא לקרוא לידם גם אחרי שנשפכו לארץ, אך תקנת החכמים היא רק במקרה וודאי ולא בספק. אולם בצואה שהאיסור לקרוא לידה הוא מדין תורה, יש להחמיר אפילו בספק.

טז. כְּשֶׁם שֶׁאָסוּר לְקָרוֹת כְּנֻגְדָ צוֹאֵה וּמִי רְגָלִים עַד שֶׁיִּרְחִיק - כֶּף אָסוּר לְקָרוֹת כְּנֻגְדָ הָעֶרְוָה, עַד שֶׁיִּחְזִיר פְּנֵיו^{מט}; אֲפִלּוּ גוֹי אוֹ קֶטָן, לֹא יִקְרָא כְּנֻגְדָ עֶרְוָתוֹ. וְאֲפִלּוּ מְחַצֵּה שֶׁל זְכוּכִית מְפַסְקַת, הוֹאִיל וְהוּא רוֹאֵה אֶת הָעֶרְוָה, אָסוּר לְקָרוֹת, עַד שֶׁיִּחְזִיר

כה.לכ. הֵיְתָה • כְּנֻגְדוֹ צוֹאֵה מְעוּטָה בְּיוֹתֵר, כְּמוֹ טָפָה - רוֹקֵק עֲלֶיהָ רַק עֵבָה עַד שֶׁתִּתְפַּסֶּה, וְקוֹרֵא^{לכ}. הֵיְתָה נְטִישַׁת [לכלוך] צוֹאֵה עַל בְּשָׂרָו, או יָדָיו מְטֻנְפּוֹת מִבֵּית הַכֶּסֶּא, וְלֹא הֵיָה לְהֵן רִיחַ רַע כְּלָל. מִפְּנֵי קֶטָן אוֹ יִבִּישְׁתָן - מִתֵּר לְקָרוֹת, לְפִי שְׁאִין לְהֵן רִיחַ רַע. אֲבָל אִם הֵיְתָה בְּמִקוּמָה [בפי הטבעת] - אֵף עַל פִּי שְׁאִינָה נִרְאִית כְּשֶׁהוּא עוֹמֵד, הוֹאִיל וְנִרְאִית כְּשֶׁהוּא יוֹשֵׁב, אָסוּר לְקָרוֹת עַד שֶׁיִּנְחַן זָפָה יָפָה, מִפְּנֵי שֶׁהַצוֹאֵה לְחָה הִיא וְלֹשׁ לָהּ רִיחַ רַע. וְכִמְהָ גְאוּנִים הוֹרוּ, שֶׁאָסוּר לוֹ לְקָרוֹת אִם הֵיָה יָדָיו מְטֻנְפּוֹת; וְכֶף רְאוּי לַעֲשׂוֹת^{לח}.

(לא) מכיוון שכך היא מכוסה על ידי נעליו. (לב) מכיוון שהנעל נחשבת כבגד שלובש, ואסור שצואה תיגע בבגד בו לבושים בזמן קריאת-שמע. (לג) ודווקא מיד אחרי שירק כשהרוק עדיין קיים, אבל לאחר שהרוק נבלע בצואה – הרי היא כבר מגולה, ואסור לקרוא לידה. (לד) שאין שם ממש צואה, אלא הגוף מוכתם בכתמי צואה עמומים. (לה) שאף על פי שמצד הדין אין לאסור את הקריאה כשידיו מטונפות, שהרי אין להן ריח רע – בכל זאת מגונה לקרוא קריאת שמע כשהידיים מטונפות.

יב. רִיחַ • רַע שֵׁישׁ לוֹ עֶקְרָלוֹ - מִרְחִיק מִמֶּנּוּ אַרְבַּע אַמּוֹת^{לו} וְקוֹרֵא, אִם פֶּסֶק הֵרִיחַ; וְאִם לֹא פֶּסֶק, מִרְחִיק עַד מָקוֹם שְׁפוּסֵק. וְשֵׁאִין לוֹ עֶקְרָל, כְּגוֹן מִי שֶׁיִּצְא מִמֶּנּוּ רוּחַ מְלֻמְטָה - מִרְחִיק עַד מָקוֹם שֶׁתְּכַלֶּה הָרוּחַ^{לז}, וְקוֹרֵא. גֶּרֶף שֶׁל רַעִי, וְעֵבִיט שֶׁל מִימֵי רְגָלִים^{מא} - אָסוּר לְקָרוֹת קְרִיַת שְׁמַע כְּנֻגְדָן, וְאֵף עַל פִּי שְׁאִין בְּהֵן כְּלוּם וְאֵין לְהֵם רִיחַ רַע; מִפְּנֵי שֶׁהֵם כְּבֵית הַכֶּסֶּא^{מב}.

השנת הראב"ד ריח . . הריח א"א אינו כן אלא מרחיק ארבע אמות ממקום שפסק הריח וקורא דהא תניא כוותיה דרב חסדא דס"ל הכי והא דאמר רבא לית הלכתא כי הא מתניתא לאו אהא אמרה אלא אצואת כלבים וחזירים דבעיא נתינת עורות והכי כתב רב האי גאון ד"ל בעיקר.

מקור ניכר הנראה לעין, כגון שצואה מונחת שם ומדיפה ריח רע. (לז) כשהיא מכוסה; שהרי אם הייתה מגולה ומונחת לפניו, היה צריך להרחיק ממנה עד שלא יראה אותה, כמבואר לעיל הלכה ת. (לח) אבל אינו צריך להרחיק ארבע אמות ממקום שפסק הריח. (לט) שניהם כלי חרס שהיו עושים בהם צרכים. הכלי של צואה נקרא 'גרף', ושל מי רגליים נקרא 'עביט'. (מ) מכיוון שהם מיעודים

(לו) מקור ניכר הנראה לעין, כגון שצואה מונחת שם ומדיפה ריח רע. (לז) כשהיא מכוסה; שהרי אם הייתה מגולה ומונחת לפניו, היה צריך להרחיק ממנה עד שלא יראה אותה, כמבואר לעיל הלכה ת. (לח) אבל אינו צריך להרחיק ארבע אמות ממקום שפסק הריח. (לט) שניהם כלי חרס שהיו עושים בהם צרכים. הכלי של צואה נקרא 'גרף', ושל מי רגליים נקרא 'עביט'. (מ) מכיוון שהם מיעודים

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

אחת עשרה שנה¹² ויום אחד; והוא, שתהיה תבניתם כתבנית גדולים, "שדים נכנו ושערך צמת"ס¹² ואחר כך לא יקרא, עד שתפסיק טלית ביניהן. אבל אם עדין לא היו "שדים נכנו ושערך צמת", קורא עמהן בקרוב בשר ואינו צריך הפסק - עד שיהיה הזכר בן שלש עשרה שנה ויום אחד, והנקה בת שתים עשרה שנה ויום אחד¹³.

ס) שעד אז אינם ראויים לביאה ואין אדם מתאוה להם. סא) מילים אלו הם לשון הכתוב בנביא (יחזקאל טז, ז), והוא השער הגדל במקום הערוה ומהווה סימן נערוה לבת, וסימן גדלות לבן. סב) כי מגיל זה ואילך הם נחשבים כגדולים לענין זה, ואפילו כשאנים מפותחים בגופם.

פרק ד

מי הם הפטורים מקריאת שמע; האם גם הטמאים מחויבים בקריאת שמע וברכותיה; תקנת עזרא ובית דינו שבטלה.

א. נשים ועבדים וקטנים¹⁴, פטורין מקריאת שמע; ומלמדין את הקטנים לקרות אותה בעונתה [=בזמנה], ומברכין לפניה ולאחריה, כדי לחנכן במצוות. מי שהיה לבו טרוד ונחפו בדבר מצוה מכל המצוות, פטור מקריאת שמע¹⁵. לפיכך, חתן שנשא בתולה - פטור מקריאת שמע, עד שיקבא עליה; לפי שאין דעתו פנויה, שמא לא ימצא בתולים. ואם שהה עד מוצאי שבת ולא בעל, חייב לקרות ממוצאי שבת ואילף, שהרי נתקרה דעתו, ולבו גם [מורגל] בה"א אף על פי שלא בעל.

א) גויים שנמכרו ליהודי, ומחויבים בכל המצוות שהנשים חייבות בהן. ב) ילדים מתחת לגיל 13 שנה. ג) הסיבה לכך שנשים ועבדים פטורים מקריאת שמע היא מפני שמצוות קריאת שמע חלה רק בשעות מסוימות במהלך היום, וכל מצוות עשה "שהזמן גרמא" (שתלויות בזמן), נשים ועבדים פטורים ממנה כמבואר בהלכות עבודה זרה פרק יב, הלכה ג. ד) אף שמהתורה הקטנים אינם מחויבים במצוות, אבל חכמים תיקנו שצריך לחנכם לקיים מצוות - ולפיכך חייב האב ללמד את בנו הקטן לקרוא קריאת שמע בזמנה, כדי לחנכו במצוות. ה) שכך ההלכה: "העוסק במצוות פטור מן המצוה" (סוכה כה). דין זה חל גם בקריאת שמע אף שהיא מצווה חשובה מאוד, שיש בה קבלת עול מלכות שמים. ו) והרי הוא נחשב כטרוד בדבר מצווה. ז) שהוא כבר היום החמישי לנשואיו, לפי דברי

פניו. וכל גוף האשה, ערוה. לפיכך, לא יסתפל בגוף האשה כשהוא קורא; אפלו אשתו - אם היה מגלה טפח מגופה¹⁶, לא יקרא בנגדה¹⁷.

ט) יפנה את פניו ממנה, ואין צורך להתרחק ממנה ד' אמות כמו מצוה. נ) שאינו מחויב במצוות. וכן בני אדם משבטים פראיים החיים ביערות ובמדבר ואינם מתלבשים, ודומים בכך לבעלי חיים, אסור לקרוא קריאת שמע ליד ערוותם המגולה. נא) במקום בגוף שדרכו להיות מכוסה. נב) ודין טפח מגולה הוא דווקא באשתו, אבל באשה אחרת אפילו פחות מטפח נחשב ערוה ואסור לקרות כנגדה.

יז. וכשם שהוא אסור לקרות כנגד ערוות אחרים - כך הוא אסור לקרות כנגד ערוותו. לא יקרא כשהוא ערם, עד שיקפה ערוותו. היתה חגורה של בגד או עור או שק על מתניו¹⁸ - אף על פי ששאר גופו ערם, מתר לו לקרות; והוא, שלא יהיה עקבו נוגע בערוותו [כשיושב ורגליו מקופלות תחתיו]. היה ישן בטליתו [-עם שמירה], והיה ערם - חוצץ בטליתו מתחת לבו¹⁹, וקורא; אבל לא יחץ מצוארו ויקרא, מפני שלבו רואה את הערוה, ונמצא כמי שקרא בלא חגור.

נג) והוא מכוסה ממתניו ומטה. נד) שאם לא יעשה הפסק מתחת לליבו, הרי אין הפסק בין הלב לערוה וליבו "רואה" אותה ואסור לקרוא כך.

יח. שנים שהיו שנים בטלית אחת - כל אחד מהן אסור לקרות, אף על פי שפסה מתחת לבו²⁰, עד שתהא טלית מפסקת ביניהן, כדי שלא יגע בשר זה בבשר זה ממתניו ולמטה²¹. ואם היה ישן עם אשתו, או פניו ובגיו פיתו הקטנים²² - הרי גופן כגופו, ואינו מרגיש מהן; לפיכך, אף על פי ששפשו נוגע בהן, מחזיר פניו²³ וחוצץ מתחת לבו²⁴, וקורא.

נה) וליבו לא רואה את ערוות עצמו. נו) שאם לא, הרי בשר זה נוגע בזה ויבואו לידי הרהור עבירה. נז) שהוא רגיל בהם ולא יביאווה לידי הרהור. נח) אבל אם לא יחזיר פניו לא שייך שלא יבוא להרהר בה. נט) שלא יהא ליבו רואה את ערוות עצמו.

יט. עד אימתי הם קטנים לענין זה? עד שיהיה הזכר בן שתים עשרה שנה ויום אחד, והנקה בת

12. יחזקאל, טז, ז.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

פַּל הָעֵם קוֹרִין קְרִית

**שְׁמַע; וְהָאֵבֶל יוֹשֵׁב
וְדוֹמִים, שְׁאִינוּ חִיבִי •
לְקָרוֹת עַד שְׁיִקְבֵּר מֵתוֹ.**

השנת הראב"ד

קברו... יתחילו א"א ודוקא באותן הצריכים לראות פני האבל שהם קרויים פנימיים והם הקרובים אליו.

(יח) בשמיעת דברי הספד על המת מפי המספידים.
(יט) אבל לא עוצרים כולם בבת אחת, מפני כבוד המת.
(כ) כגון שמספידים את המת לא בחדר בו הוא מונח, או אפילו באותו חדר, אלא שהמת מונח בצד אחר.

**ו. קָבְרוּ אֶת הַמֵּת, וְחִזְרוּ הָאֵבִלִים לְקַבֵּל
תְּנַחוּמִין, וְכָל הָעָם הוֹלְכִין אַחֲרֵיהֶן מִמְּקוֹם הַקָּבֵר
לְמִקְוֹם שְׁעוֹמְדִין בּוֹ הָאֵבִלִים, לְעִשׂוֹת שׁוֹרְהֵא
לְקַבֵּל תְּנַחוּמִים - אִם יְכוֹלִין הָעָם לְהִתְחִיל וּלְגַמֵּר
אֶפְלוּ פְּסוּק אֶחָד כִּי קָדֵם שְׁגִיעָנוּ לְשׁוֹרְהָ, יִתְחִילוּ;
וְאִם לֹא, לֹא יִתְחִילוּ, אֲלֹא יִנְחָמוּ אֶת הָאֵבִלִים,^כ
וְאַחַר שְׁיִפְטְרוּ מֵהֶן יִתְחִילוּ לְקָרוֹת^כ. בְּנֵי אָדָם
הַעוֹמְדִין בְּשׁוֹרְהָ - הַפְּנִימִיִּים, שֶׁהֵן רוֹאִין אֶת פְּנֵי
הָאֵבִלִים - פְּטוּרִין מִקְרִית שְׁמַע; וְהַחִיצוֹנִים -
הוֹאִיל וְאִינָן רוֹאִין אֶת הָאֵבִלִים, חִיבִין בְּקְרִית
שְׁמַע בְּמִקְוֹמָן.**

(כא) לאחר קבורת המת, הקהל נעמד בשתי שורות משני צדדים, והאבל עובר באמצע ומנחמים אותו. (כב) הפסוק הראשון של קריאת שמע, שיש בו עיקר קבלת עול מלכות שמים. (כג) כי ניחום אבלים היא מצווה מהתורה, והעוסק במצווה פטור משאר המצוות באותו זמן. (כד) מדברי הרמב"ם כאן מובן שהלכה זו נאמרה כשיש עוד זמן לקרוא אבל אם תיכף חולף זמן קריאת שמע יתחילו לקרוא קריאת שמע בכל אופן, מכיוון שעדיין לא התחילו במצוות ניחום האבלים.

ז. פַּל • מִי שֶׁהוּא

**פְּטוּר מִלְקָרוֹת קְרִית
שְׁמַע - אִם רָצָה
לְהַחְמִיר עַל עֲצוּמוֹ
וּלְקָרוֹת, קוֹרֵא; וְהוּא,
שֶׁתְּהִיָּה דַעְתּוֹ מִיִּשְׁבַּת
עַלְיוֹתָיָהּ. אֲבָל אִם הָיָה זֶה
הַפְּטוּר מִלְקָרוֹת מִבְּהֵל**

השנת הראב"ד

כל... דעתו א"א, ומה בכך יקרא ויהא כקורא בתורה ולא יהיה כפורק שם שמים מעליו ואין זה דומה לתפלה ואין חוששין עתה ליוהרא שהדבר ידוע לרוב הקוראים והמתפללים שאינה אלא מצות אנשים מלומדה גם בחכמי הגמרא היו אומרים כן מתזיקנא טיבותא לרשאי כי מטינא למודים כרע מנפשיה ואידך אמר דהוה מני דיומסין בגו צלותא ואידך אמר דחשיב מאן ממטי אסא לבי מלכא.

**וְתַמָּה [גרעש ולא מיושב] - אִינוּ רְשָׁאֵי לְקָרוֹת, עַד
שֶׁתְּתַלְשֵׁב דַעְתּוֹ^כ.**

(כה) שהוא לא מוטרד ויכול לכוון כראוי. (כו) כדי שיוכל לקרוא קריאת שמע בכוונה.

חז"ל שחתונה רגילה מתקיימת ביום רביעי בשבוע. (ח) מכיוון שהתרגל מעט להיות איתה, אין לו טרדה כל כך גדולה עד כדי דחיית קריאת שמע.

**ב. אֲכָל הַנוֹשֵׂא אֶת הַבְּעוּלָה - אָף עַל פִּי שֶׁהוּא
עוֹסֵק בְּמַצְוָה, חִיב לְקָרוֹת, הוֹאִיל וְאִין לוֹ דְּבָר
שְׁמַשְׁבֵּשׁ אֶת דַעְתּוֹ^ט. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה.**

(ט) שהרי אינו טרוד בעניין מציאת בתולים.

**ג. מִי שֶׁמֵּת לוֹ מֵת שֶׁהוּא חִיב לְהִתְאַבֵּל עַלְיוֹ -
פְּטוּר מִקְרִית שְׁמַע עַד שְׁיִקְבְּרֵנוּ, מִפְּנֵי שְׁאִין דַעְתּוֹ
פְּנוּיָה לְקָרוֹת^י. וְאִם הָיָה מְשַׁמֵּר אֶת הַמֵּת - אָף עַל
פִּי שְׁאִינוּ מֵתוֹ, פְּטוּר מִקְרִית שְׁמַע^י; וְאִם הָיָה
הַשׁוֹמְרִים שְׁנַיִם - הָאֶחָד מְשַׁמֵּר, וְהַשֵּׁנִי נִשְׁמַט
[מסתלק] לְמִקְוֹם אַחַר וְקוֹרֵא^י, וְחוֹזֵר וּמְשַׁמֵּר,
וְנִשְׁמַט הָאֶחָד וְקוֹרֵא. וְכֵן הַחוֹפֵר קָבֵר לְמֵת, פְּטוּר
מִקְרִית שְׁמַע.**

(י) אחד משבעת הקרובים לאדם: אביו, אימו, אחיו, אחותו, אשתו, בנו וביתו. (יא) כלומר: אפילו כשיש מישהו אחר שיתעסק בכל צרכי המת והקבורה, עדיין פטור האבל מקריאת שמע, כי אין דעתו מיושבת עליו מפני אבלותו. (יב) משום שהעוסק במצווה, פטור ממצווה אחרת. (יג) שאסור לקרוא בתוך ארבע אמות של מת, מכיוון שהדבר נחשב כלעג למת שכבר אין ביכולתו לקיים מצוות.

**ד. אִין מוֹצִיאִין אֶת הַמֵּת לְקָבְרוּ סְמוּךְ לְזִמְן
קְרִית שְׁמַע^י, אֲלֹא אִם בֵּן הָיָה אָדָם גְּדוּלְטִי. וְאִם
הִתְחִילוּ וְהוֹצִיאוּהוּ, וְהִגִּיעַ זְמַן הַקְרִיאָה וְהָן מְלִיִּין
אֶת הַמֵּת - כָּל שֵׁישׁ לְמַטָּה צָרָף בְּהֵן, כְּגוֹן נוֹשְׂאֵי
הַמַּטָּה וְחִלּוּפֵיהֶן [והמתלפפים אותם] וְחִלּוּפֵי חִלּוּפֵיהֶן^{טו},
בֵּין הָיָה לְפָנֵי הַמַּטָּה, בֵּין הָיָה לְאַחַר הַמַּטָּה -
פְּטוּרִין; וְשָׂאֵר הַמְּלִוִּים שְׁאִין לְמַטָּה צָרָף בְּהֵן^י,
חִיבִין.**

(יד) כדי שלא יימנעו מקריאת שמע בזמנה. (טו) מכיוון שהוא אדם חשוב, אין מכבודו שיתעסקו בכל דבר אחר ואפילו בקריאת שמע, עד שיקברוהו בכבוד. (טז) המנהג הוא שהיו מתחלפים בנשיאת מיטת המת, מאחר וכולם חפצים לזכות במצווה זו. (יז) אלא מלווים את המת משום כבודו בלבד ולא נצרכים לקיום ההלוויה.

**ה. הָיָה עוֹסֵקִין בְּהַסְפָּד^י, וְהִגִּיעַ זְמַן קְרִית שְׁמַע
- בְּזִמְן שֶׁהַמֵּת מִנְּחָ לְפָנֵיהֶן, נִשְׁמָטִים אֶחָד אֶחָד^י
וְקוֹרֵאִין וְחוֹזְרִין לְהַסְפֵּד. אִין הַמֵּת מְטַל לְפָנֵיהֶם^כ,**

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

או מעשה, מונה את חלק הדיבור והמעשה שבה ולא את המחשבה, שהחיוב הוא על הדיבור שבתפילה. ואף ש"תפילה שאינה ככוונה אינה תפילה" ובלי הרגש של תחינה ובקשה אין משמעות לאמירת מילות התפילה, מכל-מקום נחשבת מצות התפילה כמצוה שבדיבור.

ביסוד זה תתיישב גם השאלה הידועה מדוע לא מנה מצות התשובה במנין המצוות, כיון שגם בה ישנם שני חלקים. האחד הוא הוידוי בדיבור, והאחר הוא הקבלה בלב, ומכיון שבמצוות כאלו מונה רק חלק הדיבור והמעשה שבהם, לכן מנה רק הוידוי כמצוה ולא התשובה שעיקרה בלב ובמחשבה.

עד"ז מצינו במצות תלמוד תורה דקי"ל בשו"ע דאינו מברך על הרהור משום דלאו כדבור דמי, שמעשה המצוה של ת"ת הוא הדיבור אע"פ שבתושבע"פ אם אינו מבין מה שאומר אין זה נחשב ללימוד כלל.

לקוטי שיחות, חלק ל"ח, עמוד 20 והערות 26-27
מתוך רמב"ם "פרס המלך"

ח. פֶּל הַטְּמֵאִין תִּיבִין בְּקִרְיַת שְׁמַע, וּמִבְּרַכִּין לְפָנֶיהָ וְלֹא־חֲרִיָּהּ וְהֵן בְּטְמֵאֲתָן²⁶, אָף עַל פִּי שְׁאִפְשָׁר לָהֶן לְעֻלּוֹת מִטְּמֵאֲתָן²⁷ בּוּ בַיּוֹם, כְּגוֹן הַנּוֹגְעִין בְּשִׁרְץ אוּ בְּנֶדֶה וְזָבָה וּמִשְׁכָּב וְכִיּוֹצֵא בְהֵן²⁸. וְעִזְרָא וּבֵית דִּינּוּ תִקְנּוּ, שְׁלֵא יִקְרָא בַעַל קְרִיל לְבִדּוֹ מִשְׁאָר הַטְּמֵאִין, עַד שְׁיִטְבַּל²⁹; וְלֹא פֶשֶׁטָה תִקְנֶה זֹו בְּכָל יִשְׂרָאֵל, וְלֹא הִיָּה פֶת בְּרֹב הַצְּבוּר לְעַמּוֹד בָּהּ - לְפִיקָךְ בְּטָלָה³⁰. וּכְבָר נִהְגוּ כֵל יִשְׂרָאֵל לְקִרְוֹת בַּתּוֹרָה וְלְקִרְוֹת קִרְיַת שְׁמַע, וְהֵן בַּעֲלֵי קְרִאִין³¹, לְפִי שְׁאִין דְּבָרֵי תּוֹרָה מְקַבְּלִין טְמֵאָה³², אֲלֵא עוֹמְדִין בְּטָהֲרָתָן לְעוֹלָם.

בְּרִיף רַחֲמָנָא דְסִיעִין

כז) אף על פי שהם עדיין טמאים. (כח) להיטהר על ידי טבילה במקווה. (כט) אצל כל אלו הדין הוא שמיד אחרי טבילתם הם נהיים טהורים, ובכל זאת מותר להם לקרוא בדברי תורה בזמן טומאתם ואינם חייבים להיטהר קודם. (ל) אדם שיצאה ממנו שכבת זרע. (לא) כי בעל קרי נטמא מתוך כך שהיה בקלות ראש וזיחיות, לכן גזרו עליו דין זה. (לב) כלומר: בטלה מעצמה ולא שביטלנה בית הדין, אלא כתוצאה מכך שהציבור לא היה מסוגל להקפיד על קיום תקנה זו, לא כפה בית הדין את העם על קיום התקנה והיא בטלה מאליה, בהתאם לכלל: כל שלא פשט האיסור ברוב הציבור מחמת שאין בו כח לעמוד בו – הרי האיסור בטל מאליו, ואין צורך אפילו בבית-דין אחר שיבוא לבטלו. (לג) שלא טבלו והטהרו מטומאת קרי. (לד) ובנוגע לתפילה, ראה להלן הלכות תפילה פרק ד, הלכה ד"ו.

הַלְכוֹת תְּפִלָּה וּבְרַכַּת בְּהַנִּים

י"ש בְּכִלְלֵן שְׁתֵּי מִצְוֹת עֲשֵׂה: אַחַת, לְעַבֵּד אֶת ה' בַּתְּפִלָּה בְּכָל יוֹם; שְׁנִיָּה, לְבָרֵךְ בְּהַנִּים אֶת יִשְׂרָאֵל בְּכָל יוֹם. וּבְאוֹר שְׁתֵּי מִצְוֹת אֵלוֹ - בְּפָרְקִים אֵלוֹ.

~ נקודות משיחות קודש ~
"לעבד את ה' בתפילה".

אבל במנין המצוות כתב "להתפלל" שהוא לשון דיבור, כי במצוות המורכבות משני חלקים – מחשבה, ודיבור

פֶּרֶק א

האם מספר התפילות וזמנן זוהי מצווה מהתורה; האם מותר להוסיף במנין התפילות; האם מותר לציבור להתפלל תפילת נדבה.

א. מִצְוֹת עֲשֵׂה לְהַתְּפִלֵּל בְּכָל יוֹם, שְׁנֵאמַר: ¹ "וְעַבַדְתֶּם אֶת ה' אֱלֹהֵיכֶם" - מִפִּי הַשְּׂמוּעָה לְמִדּוֹ, שְׁעִבּוּדָהּ זֹו - הִיא תְּפִלָּה, וְנֵאמַר: "וּלְעַבְדוֹ בְּכָל לְבַבְכֶם"²; אָמְרוּ חֲכָמִים: 'אִיזוֹ הִיא עֲבוּדָה שְׂבִלֵב? זֹו תְּפִלָּה³. וְאִין מְנִין הַתְּפִלּוֹת מִן הַתּוֹרָה, וְאִין מִשְׁנָה [דוּסח] הַתְּפִלָּה הַזֹּאת מִן הַתּוֹרָה. וְאִין לְתְּפִלָּה זְמַן קָבוּעִי מִן הַתּוֹרָה.

א) ואף שלא מפורש בפסוק זה שחיוב התפילה הוא בכל יום, מסתבר לפרש כך, שאם לא כן, נצטרך לומר שהחיוב הוא פעם אחת בכל ימי חיי האדם – דבר שלא מסתבר כלל. ב) כל דבר שהתקבל במסורת איש מפי איש ממש רבינו, ויש לו אסמכתא בתורה, מכונה בדברי הרמב"ם: "מפי השמועה". ג) שבה האדם מביע את רחשי ליבו לפני ה'. ד) אלא חז"ל קבעו את מספרם, כמבואר להלן (הלכה ה). ה) אלא באיזה מילים שירצה האדם – יתפלל. ו) כלומר: שעה שהיא זמנה של התפילה, וכשעברה השעה – עבר

1. שמות-משפטים, כג, כה. 2. דברים-עקב, יא, יג. 3. תענית, ב, א.

לעבוד: דיוק הלשון – לקו"ש חל"ה ע' 195 והע' 26. את ה' בתפילה: ובמנין המצוות הגדיר את המצוה "להתפלל", רק ענין הדיבור ולא הכוונה – לקו"ש חל"ה ע' 20 והע' 27. מצות עשה: אם זו מצוה מן התורה או מדרבנן – יין מלכות סכ"א. להתפלל: גדר המצוה ותוכנה – לקו"ש חל"ה ע' 10, 125, 194, חל"ה ע' 20, חל"ט ע' 168. ב' ענינים בתפילה: א. שאילת צרכים. ב. שבח והודיה – לקו"ש ח"ה ע' 425 ובהע' 22, חכ"ב

קלו יעוורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי כ"א אדר - ספר אהבה - הלכות תפלה וברכת כהנים

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

נְתַבְּלָהּ שִׁפְתָם, וְהִיְתָה שִׁפְת פֶּל אֶחָד וְאֶחָד
מְעַרְבֵת מְלִשׁוֹנוֹת הַרְבֵּה. וְכִינּוּן שְׁהִיָּה מְדַבֵּר, אֵינּוּ
יָכוֹל לְדַבֵּר כֹּל צָרְכָיו בְּלִשׁוֹן אַחַת אֶלָּא בְּשִׁבּוּשׁ,
שְׁנַאמָר: "וּכְנִיָּהֶם, חֲצִי מְדַבֵּר אֲשֶׁדוּדִית, וְאֵינֶם
מְכִירִים לְדַבֵּר יְהוּדִית - וְכִלְשׁוֹן עִם וְעִם"⁴.

וּמִפְּנֵי זֶה, כְּשֶׁהִיָּה אֶחָד מֵהֶם מִתְּפַלֵּל, תִּקְצַר לְשׁוֹנוֹ
לְשָׂאֵל חֲפָצָיו אוֹ לְהַגִּיד שִׁבְחַ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא
בְּלִשׁוֹן הַקְּדוֹשׁ, עַד שֶׁיַּעֲרַב עִמָּה לְשׁוֹנוֹת אַחֲרוֹת.
וְכִינּוּן שְׂרָאָה עֲזָרָא וּבֵית דִּינּוּ כֶּף, עֲמָדוֹ וְתִקְנּוּ לְהֶם
שְׁמוּנָה עֲשָׂרָה בְּרָכוֹת עַל הַסְּדֵר⁵:

(טז) כפי הסדר הנכון והראוי שצריך לאומרם.

שְׁלֹשׁ רֵאשׁוֹנוֹת⁶, שִׁבְחָ לְה'; וְשֹׁלֵשׁ אַחֲרוֹנוֹת⁷,
הוֹדָיָה; וְאֶמְצָעִיּוֹת, יֵשׁ בָּהֶן שְׁאֵלֹת כֹּל הַדְּבָרִים שֶׁהֵן
כְּמוֹ אָבוֹת [-דברים עיקריים] לְכֹל חֲפָצָיו אִישׁ וְאִישׁ,
וְלְצָרְכָיו הַצְּבוּר פְּלִיט⁸ - כְּדֵי שִׁיְהִיו עֲרוּכוֹת בְּפִי
הַכֹּל, וְיִלְמְדוּ אוֹתָן בְּמַהֲרָה, וְתִהְיֶה תְּפִלַּת אֱלוֹ
הַעֲלִימִים תְּפִלָּה שְׁלֵמָה, כִּתְּפִלַּת בְּעֲלֵי הַלִּשׁוֹן
הַצְּחָה. וּמִפְּנֵי עֲגִיזָה, תִּקְנּוּ כֹּל הַבְּרָכוֹת וְהַתְּפִלוֹת
הַסְּדוּרוֹת בְּפִי כֹּל יִשְׂרָאֵל - כְּדֵי שִׁיְהִי כֹּל עֲגִיזָה,
בְּרָכָה עֲרוּכָה בְּפִי הַעֲלֵג.

(יז) המסתיימות במילים: מגן אברהם, מחיה המתים, הא-ל
הקדוש. (יח) המתחילות במילים: רצה, מודים, שים שלום.
(יט) ובגמרא ביארו את סדר הברכות עם משל לעבד הבא
לפני אדונו, שקודם משבח את אדונו, לאחר מכן מבקש
ממנו את צרכיו, ולסיום מודה לו על טובו. (כ) שאינם
יודעים להביע את בקשתם בצורה ראויה.

ה. וְכֵן תִּקְנּוּ, שִׁיְהִי מְנִינְ הַתְּפִלוֹת כְּמִנְיָן
הַקְּרִיבָנוֹת - שְׁתֵּי תְּפִלוֹת בְּכֹל יוֹם, כְּנִגְדֵי שְׁנֵי
תְּמִידִין⁹. וְכֹל יוֹם שִׁישׁ בּוֹ קְרִיבָן מוֹסְף¹⁰, תִּקְנּוּ בּוֹ
תְּפִלָּה שְׁלִישִׁית כְּנִגְדֵי קְרִיבָן מוֹסֵף. וְתְּפִלָּה שְׁכָנְגָד
תְּמִיד שֶׁל בְּקָר, הִיא הַנְּקָרָאֵת 'תְּפִלַּת שְׁחִרִית';
וְתְּפִלָּה שְׁכָנְגָד תְּמִיד שֶׁל בֵּין הָעֲרָבִים, הִיא הַנְּקָרָאֵת
'תְּפִלַּת מְנַחָה'¹¹; וְתְּפִלָּה שְׁכָנְגָד הַמוֹסְפִין, הִיא
הַנְּקָרָאֵת 'תְּפִלַּת הַמוֹסְפִין'.

זמנה; אלא כל השעות כשרות לתפילה מן התורה, ואין זה
קריאת-שמע שזמנה קבוע בתורה "בשכבך ובקומך". אבל
חכמינו ז"ל קבעו זמן גם לתפילות.

ב. וּלְפִיכְדוֹ, נְשִׁים וְעַבְדִּים¹² חִיבִין בְּתְּפִלָּה, לְפִי
שֶׁהִיא מְצוּת עֲשֵׂה שְׁלֵא הַזְּמַן גְּרָמָה [=מצוה שאין לה זמן
קבוע]. אֶלָּא חִיבוּב מְצוּהָ זוֹ, כֶּף הוּא א"ט - שִׁיְהִי אָדָם
מִתְּפַלֵּל וּמִתְחַנֵּן בְּכֹל יוֹם, וּמַגִּיד שִׁבְחוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ
בְּרוּךְ הוּא, וְאַחַר כֶּף שׂוֹאֵל צָרְכָיו שֶׁהוּא צָרִיךְ לְהֶם
בְּכִקְשָׁה וּבִתְחִנָּה, וְאַחַר כֶּף נוֹתֵן שִׁבְחָ הוֹדָיָה לְה'
עַל הַטּוֹבָה שֶׁהִשְׁפִּיעַ לוֹ; כֹּל אֶחָד כְּפִי כַחוֹ [-כח השגתו
ויכולתו].

(ז) הואיל ואין לתפילה זמן קבוע מהתורה. (ח) שהם
פטורים מכל מצוות-עשה שהזמן גרמא כמבואר לעיל
(הלכות עבודה זרה פי"ב, ה"ג). (ט) כלומר: מכיוון שאין
נוסח התפילות ומספרם מהתורה, אם-כן מהי התפילה שיש
להתפלל? וכמה תפילות חובה להתפלל? את זה הרמב"ם
מתחיל לבאר במילים הבאות.

ג. אִם הִיָּה רְגִילִי, מְרַבָּה בְּתַחֲנָה וּבְכִקְשָׁה; וְאִם
הִיָּה עֲרֵל שְׁפְתַיִם¹³, מְדַבֵּר כְּפִי יָכוֹל וּבְכֹל עַת
שִׁירָצָה. וְכֵן מְנִינְ הַתְּפִלוֹת, כֹּל אֶחָד כְּפִי יָכוֹל -
יֵשׁ שְׁמִתְפַלֵּל פַּעַם אַחַת בַּיּוֹם, וְיֵשׁ שְׁמִתְפַלֵּל
פַּעַמִּים הַרְבֵּה. וְהַכֹּל הִיּוֹ מִתְּפַלֵּלִין נִכְחַ הַמְּקַדְשׁ¹⁴,
בְּכֹל מְקוֹם שִׁיְהִי¹⁵. וְכֵן הִיָּה הַדְּבָר תְּמִיד¹⁶, מְמַשֶּׁה
רְבִנוּ עַד עֲזָרָא¹⁷.

(י) בלשונו, כלומר, שהוא יודע להביע היטב את רצונו
במילים. (יא) כלומר: שאינו רגיל לנסח תפילות ותשבחות.
(יב) שיעמדו בזמן התפילה כשפניהם מכוונות למיקום של
בית-המקדש. (יג) הכוונה היא הן אל המתפלל, אשר בין
אם הוא בארץ בין אם הוא בחוץ לארץ עליו להתפלל לכיוון
בית המקדש. והן על המקדש, אשר בין אם הוא במדבר,
בין שיהיה במקומות שונים בארץ ובין אם הוא בירושלים
- תמיד יתפללו לכיוונו. (יד) שהיה כל אחד מתפלל כפי
יכולתו וסגנונו. (טו) שהיו מדברים בלשון הקודש ובקייאם
בה.

ד. פִּינּוּן שְׁגָלוֹ יִשְׂרָאֵל בְּיָמָיו נְבוּכַדְנֶאצַּר הַרְשָׁע,
נְתַעְרְבוּ [-התגוררו ביניהם] בְּפָרְס וַיִּוֶן וְשָׂרָה הָאֲמוֹת,
וְנוֹלְדוּ לְהֶם בְּנִים בְּאַרְצוֹת הַגּוֹיִם; וְאוֹתָן הַבְּנִים

4. נחמיה, יג, כד.

ע' 116 ובהע'. אלא . . כוחו: ההתאמה עם פירושו של הרב המגיד ממעורטויטש - לקו"ש חל"ד ע' 73. מתפלל ומתחנן: זהו ענין מהותי כחלק
ממצות תפילה! - לקו"ש חל"ד ע' 214.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי כ"א אדר - ספר אהבה - הלכות תפלה וברכת כהנים קלו

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ט. תפלות • אלו - אין

השנת הראב"ד

תפלות... הברכה א"א אע"פ שלא יחדש.

מוסיפין עליהן: אם רצה אדם שיתפלל כל היום פלו, הרשות בידו. וכל אותן התפלות שיוסיף, כמו מקריב נדבות. לפיכך, צריך שיחדש דבר בתפלה בכל ברכה וברכה מן האמצעיות, מעין הברכה, ואם חדש אפלו בברכה אחת - דיו, כדי להודיע שהיא נדבה, ולא חובה. ושלש ראשונות ושלש אחרונות - לעולם אין מוסיפין בהן, ואין פוחתין מהן, ואין משנין בהן דבר.

כט) שיוסיף בקשה כלשהי, כדי שתפילה זו לא תיראה כתפילת חובה. (ל) כגון: אם היה לו חולה - מבקש עליו רחמים בברכת "רפאנו".

י. אין • הצבור

השנת הראב"ד

אין... נדבה וא"א מצינו קרבן נדבה בצבור והיא עולה הבאה מן המותר שהיא קין למזבח אלא שלא היתה מצויה ומה שאמרו שלא יתפלל יחיד תפלת המוספים נדבה וכן מה שאמר הגאון שאסור להתפלל נדבה בשבתות ויו"ט לפי שאין מקריבין בהן נדבות אלא חובת היום בלבד אני דעת אחרת יש עמי בכל אלה דרבי יוחנן לא אמר הלואי שיתפלל אדם כל היום אלא י"ח שהיא תפלת רחמים ובקשה ושוהה ביניהן כדי שתתחולל דעתו עליו ויתכוין דעתו לבקש רחמים אבל תפלת שבת ויו"ט שאינו אלא הודאות לא אמר ר' יוחנן ואם יודה ויחזור ויודה ברכה לבטלה היא וכן ברכות יוצר וברכות דערבית וברכת המצות וברכת הפירות והדומה להן.

נדבה, אלא חובת היום בלבד. (לא) כי כל קרבנות הציבור הינם קרבנות חובה.

כא) קורבנות קבועים שהקריבו בבית המקדש פעמיים ביום; הראשון בבוקר, והשני בצהריים. (כב) ימים בהם הקריבו בבית המקדש קרבן נוסף באופן קבוע, כגון: בשבתות, בחגים ובראשי חודשים. (כג) 'מנחה' על שם זמן תפילתה שהוא בעת מנוחת השמש כשאורה הגדול הולך ומתמעט.

ו. וכן התקינו שיהא אדם מתפלל תפלה אחת בלילה^{כד}, שהרי אברי תמיד של בין הערבים מתאפלין^[ג-נרשפים] והולכין כל הלילה, שנאמר: "היא העלה על מוקדה על המזבח כל הלילה, עד הבקר"^{כה}, פענן שנאמר: "ערב^{כז} ובקר וצהרים, אשיחה ואהמה"^{כח}. ואין תפלת ערבית חובה כתפלת שחרית ומנחה^{כט}; ואף על פי כן נהגו כל ישראל בכל מקומות מושבותיהם להתפלל ערבית, וקבלוה עליהם כתפלת חובה.

כד) והיא הנקראת: תפילת ערבית. (כה) מובן מכאן שגם בערב ישנה תפילה קבועה - "אשיחה". (כו) אלא היא תפילת רשות.

ז. וכן תקנו תפלה אחר תפלת המנחה סמוך לשקיעת החמה, ביום התענית בלבד^{כז}, כדי להוסיף תחנה ובקשה, מפני התענית. וזו התפלה נקראת 'תפלת נעילה', פלומר נעלו שער שמים בעד השמש ונסתרה; לפי שאין מתפללין אותה, אלא סמוך לשקיעת החמה^{כח}.

כז) ביום כיפור ובשאר תעניות ציבור שגוזרים בית-דין על צרות, כגון על עצירת גשמים וכדומה; אבל לא בט' באב ובי"ז בתמוז, שהתענית בהם היא רק זכר למאורעות שאירעו בעבר ולא על מאורע נוכחי. (כח) כלומר: מתחילים אותה כאשר השמש לקראת שקיעתה, כך שכשתיגמר התפילה כבר תשקע השמש.

ח. נמצאו התפלות בכל יום - שלש, ערבית ושחרית ומנחה; ובשבתות ובמועדים ובראשי חודשים - ארבע, שלש של כל יום ותפלת המוספין; וביום הפפורים - חמש, ארבע אלו ותפלת נעילה.

5. ויקרא, צו, ב. 6. תהלים, נה, ית.

אברי... הערביים: הדיוק שהובאו איברי התמיד דלא כבש"ס - לקר"ש חכ"ה ע' 156 הע' 66, 67.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

(ח) מכון כנגד ברכת "אתה חונן לאדם דעת". (ט) כנגד "השיבנו אבינו לתורתך". (י) כנגד "סלה לנו". (יא) כנגד ברכת "גואל ישראל". (יב) כנגד "רפאנו". (יג) השביחנו. (יד) ביופי ארצך, כנגד ברכת "ברך עלינו". (טו) כנגד "תקע בשופר גדול לחרותינו". (טז) יהודים הטועים והמעורבים בין הגויים ונשפטים על ידי מלכיהם במשפטים שאינם כדין התורה. (יז) יהי רצון שיישפטו על פי דעתך, שהם משפטי התורה - כנגד ברכת "השיבה שופטנו כבראשונה". (יח) לייסרם כתגמול לרשעותם - כנגד ברכת "ולמלשינים אל תהי תקווה". (יט) כנגד הברכות: "על הצדיקים", "ולירושלים עירך". (כ) קרן - סמל השילטון והחזק; ונר - סמל המלכות, כי המלך מאיר לעמו - כנגד "את צמח דוד". (כא) כנגד "שמע קולנו".

ד. בַּמָּה דְּבָרִים אֲמֹרִים^כ? בַּיָּמֹת הַחֲמָה [=בקי]; אֲבָל בַּיָּמֹת הַגְּשָׁמִים [=בחורף] - אֵינִי מִתְפַּלֵּל 'הַבִּינֵנו', מִפְּנֵי שְׁצָרֶיךָ לֹא מִפְּנֵי שְׁאֵלָה^כ בְּבִרְכַּת הַשָּׁנִים^כ. וְכֵן בְּמוֹצָאֵי שְׁבֻתוֹת וְיָמִים טוֹבִים - אֵינִי מִתְפַּלֵּל 'הַבִּינֵנו', מִפְּנֵי שְׁצָרֶיךָ לֹא מִפְּנֵי הַבְּדָלָה^כ בְּחֻזְנֵן הַדְּעָת.

(כב) שיוצאים ידי חובת תפילה בתפילת "הביננו". (כג) לבקש על ירידת גשמים: "ותן טל ומטר לברכה". (כד) היא ברכת "ברך עלינו". (כה) תפילת "אתה חוננתנו", שמדברת על הבדלת ה' בין קודש לחול. ולכלול את שתי אלה: את "השאלה" וה"הבדלה" בתפילת "הביננו" אמרו חז"ל שאי אפשר, מפני שהיא תפילה בלתי רגילה שמתפללים רק בשעת הדחק ושמה יתבלבל המתפלל על ידי הכללה זו ויטעה.

ה. בְּשֻׁבֹת וְיָמִים טוֹבִים^כ, מִתְפַּלֵּל שְׁבַע בְּרָכוֹת בְּכָל תְּפִלָּה וְתְפִלָּה מֵאַרְבַּע תְּפִלוֹת שֶׁל אוֹתוֹ הַיּוֹם^כ - שְׁלֹשׁ רֵאשׁוֹנוֹת, וְשְׁלֹשׁ אַחֲרוֹנוֹת, וּבְרִכָּה אֲמִצְעִית מֵעֵין אוֹתוֹ הַיּוֹם. בְּשֻׁבֹתוֹ, חוֹתְמִין בְּבִרְכָּה אֲמִצְעִית: 'מְקַדֵּשׁ הַשָּׁבֹת'; וּבְרִגְלִים, חוֹתְמִים בָּהּ: 'מְקַדֵּשׁ יִשְׂרָאֵל וְהַזְּמִינִים^כ'. וְאִם הִיָּה שְׁבֻת וְיָוִם טוֹב, חוֹתְמִין בָּהּ: 'מְקַדֵּשׁ הַשָּׁבֹת וְיִשְׂרָאֵל וְהַזְּמִינִים'. בְּרֵאשׁ הַשָּׁנָה, חוֹתְמִין בָּהּ: 'מְלַךְ עַל כָּל הָאָרֶץ, מְקַדֵּשׁ יִשְׂרָאֵל וְיָוִם הַזְּכָרוֹן^כ'; וְאִם הִיָּה שְׁבֻת, חוֹתְמִים בָּהּ: 'מְלַךְ עַל כָּל הָאָרֶץ, מְקַדֵּשׁ הַשָּׁבֹת וְיִשְׂרָאֵל וְיָוִם הַזְּכָרוֹן'.

(כו) שאינם ימי תחינה ובקשה, אלא הם ימי מנוחה ושמחה ולכן לא מרבים בהם בבקשות. (כז) ערבית, שחרית, מוסף ומנחה, כמבואר לעיל (פרק א, הלכה ח). (כח) כלומר - המועדים, ומכונים 'זמנים' - מפני שכל המועדים שבתורה תלויים בזמנים ידועים: חג הפסח - בזמן האביב; חג השבועות - בזמן קציר חיטים; חג הסוכות - בזמן האסיף.

~ שבת קודש כ"ב אדר ~

פָּרָק ב

סיבת תיקון ברכת המינים; מתי יוצאים ידי חובה בתפילה קצרה; סדר תפילות שבתות וימים טובים.

א. בַּיָּמִי רִבְּן גְּמִלְיָאֵל, רַבּוּ הַמִּינִים [=הכופרים בעיקרי התורה] בְּיִשְׂרָאֵל, וְהָיוּ מְצָרִין לְיִשְׂרָאֵל, וּמְסִיתִין אוֹתָן לְשׁוֹב מֵאַחֲרֵי ה'. וְכִינּוּן שְׂרָאָה שָׂזוּ [-הרחקת הצרה הו]^כ גְּדוּלָּה מִכָּל צָרָה בְּנֵי אָדָם, עֲמֵד הוּא וּבֵית דֵּינֵנו, וְהַתְקִין בְּרָכָה אַחַת שֶׁתְּהִיָּה בָּהּ שְׂאֵלָה [-בקשה] מִלְּפָנֵי ה' לְאָבֵד הַמִּינִים; וְקָבַע אוֹתָהּ בַּתְּפִלָּה^כ, פְּדֵי שֶׁתְּהִיָּה עֲרוּכָה בְּפִי הַכֹּהֵן. נִמְצְאוּ הַבְּרָכוֹת שֶׁבַּתְּפִלָּה, תִּשְׁעַ עֲשָׂרָה בְּרָכוֹת^כ.

(א) על ידי הלשנות לשלטון הרומי. (ב) והיא ברכת "ולמלשינים אל תהי תקווה", הברכה השתים עשרה שבתפילת שמונה עשרה, ונקראת: "ברכת המינים". (ג) אך אנו עדיין מכנים את התפילה "שמונה עשרה", על שם מניין הברכות המקורי.

ב. בְּכָל תְּפִלָּה מְשַׁלֵּשׁ תְּפִלוֹת אֵלוּ שְׁבַכָּל יוֹם, מִתְפַּלֵּל אָדָם תִּשְׁעַ עֲשָׂרָה בְּרָכוֹת אֵלוּ עַל הַסֵּדֶר. בַּמָּה דְּבָרִים אֲמֹרִים^כ? בְּשֻׁמְצָא דְעֵתוֹ מְכֻוְּנָתָהּ וּלְשׁוֹנוֹ תְּמַהֵר לְקָרוֹת; אֲבָל אִם הִיָּה טְרוּד וְדַחוּק, אוּ שְׁקֻצָּרָה לְשׁוֹנוֹ [-מתקשה באמירת המילים] - מִתְפַּלֵּל שְׁלֹשׁ רֵאשׁוֹנוֹת, וּבְרִכָּה אַחַת מֵעֵין כָּל הָאֲמִצְעִיּוֹת, וְשְׁלֹשׁ אַחֲרוֹנוֹת, וְיֵצֵא יְדֵי חוֹבָתוֹ.

(ד) שצריך להתפלל אותן כולן כמו שהן. (ה) שדעתו צלולה והוא יכול להתרכז ולכוון. (ו) שהוא קצר רוח ואינו יכול לכוון. (ז) שהיא דומה להן בתוכנה, וכוללת בתמצות את כל שלוש עשרה הברכות האמצעיות.

ג. וְזוֹ הִיא הַבְּרָכָה שֶׁתְּקַנּוּ מֵעֵין כָּל הָאֲמִצְעִיּוֹת: 'הַבִּינֵנו ה' אֱלֹהֵינוּ לְדַעַת אֵת דְּרִכֶּיךָ^כ, וּמוֹל אֵת לְבַבְנוּ לְיִרְאָתָךָ^כ, לְסוֹלַח הִיָּה לָנוּ, לְהִיּוֹת גְּאוּלִּים^כ, רַחֲמֵנוּ מִמְּכַאֲוֵב^כ, וְדַשְׁנֵנוּ^כ וּשְׁכַנְנוּ בְּנֵאֹתֶיךָ אֶרֶץ, וּנְפוּצִים מֵאַרְבַּע [נפוצות הארץ] תִּקְבְּצֵנוּ^כ, וְהַתְעִיעִים^כ בְּדַעְתָּךְ יִשְׁפֹּטֵנוּ^כ, וְעַל הַרְשָׁעִים תִּנְיֵף דָּךְ^כ, וְיִשְׁמַחוּ צַדִּיקִים בְּבִנְיַן עֵירָךְ וּבְתַקוּן הַיְכָלְךָ^כ, וּבְהַצְמַחַת קַרְן לְדוֹד עַבְדְּךָ וּבְעִרְכַּת נֵר לְבֵן יִשִּׁי מִשִּׁיחָךָ^כ; טָרָם נִקְרָא וְאַתָּה תַעֲנֶה, טָרָם נִדְבַר וְאַתָּה תִּשְׁמַע, פִּי אַתָּה הוּא עוֹנֶה בְּכָל עֵת צָרָה וְצוּקָה, פּוֹדֶה וּמַצִּיל מִכָּל צָרָה^כ. בְּרוּךְ אַתָּה ה', שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה'.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - שבת קודש כ"ב אדר - ספר אהבה - הלכות תפלה וברכת כהנים קלט

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

הקודש, ורק אז מוסיפים ביום הכיפורים של השנה החמישים את הברכות הללו.

ט. בְּכַל תְּפִלָּה מִן הַתְּפִלוֹת, פּוֹתַח קֹדֶם לְבִרְכָה ראשונה, ואומר: "אֲדַנִּי, שְׁפָתַי תִּפְתָּח, וְפִי יִגִּיד תְּהִלָּתְךָ"⁷. וכשהוא חותם בסוף התפלה, אומר: "יְהִי לְרִצּוֹן אֲמָרֵי פִי, וְהִגִּיזוּן לְפִי - לְפָנֶיךָ; ה', צוּרֵי יְגוֹאֲלֵיחֶם"⁸; ואחר כך צועד לאחוריו.

לח) הסיבה שאומרים פסוק זה בסיום תפילת שמונה-עשרה היא, מכיוון שפסוק זה מופיע בתהילים בסיום שמונה עשר הפרקים הראשונים (אמנם פסוק זה נמצא בסוף פרק יט, אך מקובל שפרקים א וב בתהילים היו מלכתחילה פרק אחד).

י. בְּרֵאשֵׁי חֲדָשִׁים וּבְחָלוֹ שֶׁל מוֹעֵד - מִתְּפִלָּל עֲרִבִית וְשַׁחֲרִית וּמִנְחָה תִּשַׁע עֲשָׂרָה בְּרִכּוֹת, כְּשֶׁאָר הַיָּמִים; וְאוֹמֵר בְּעִבּוּדָה (=רצה): 'אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, יַעֲלֶה וְיִבּוֹא'. בְּמוֹסָף חָלוֹ שֶׁל מוֹעֵד, מִתְּפִלָּל תְּפִלַּת הַמוֹסָף כְּמוֹ שֶׁמִּתְּפִלָּל בְּיוֹם טוֹב; וּבְרֵאשֵׁי חֲדָשִׁים, מִתְּפִלָּל שְׁבַע בְּרִכּוֹת, שֶׁלֹּא ראשונות וְשֶׁלֹּא אַחֲרוֹנוֹת, אֲמִצְעִית מֵעֵין קֶרֶבֶן ראש חֲדָשׁ, וְחוֹתֵם בָּהּ: 'מְקַדֵּשׁ יִשְׂרָאֵל וְרֵאשֵׁי חֲדָשִׁים'.

יא. שַׁבַּת שֶׁחֵלָה לֵהִיּוֹת בְּחָלוֹ שֶׁל מוֹעֵד, וְכֵן ראש חֲדָשׁ שֶׁחֵל לֵהִיּוֹת בְּשַׁבַּת - מִתְּפִלָּל עֲרִבִית וְשַׁחֲרִית וּמִנְחָה שְׁבַע בְּרִכּוֹת כְּשֶׁאָר הַשַּׁבָּתוֹת, וְאוֹמֵר 'יַעֲלֶה וְיִבּוֹא' בְּעִבּוּדָה. בְּמוֹסָף מִתְּחִיל בְּבִרְכָה אֲמִצְעִית בְּעֵנִין שַׁבַּת לט, וּמְשָׁלִים [לקראת סיום הברכה] בְּעֵנִין שַׁבַּת, וְאוֹמֵר קִדְשֵׁי הַיּוֹם בְּאֲמִצְעַת הַבְּרָכָה, וְחוֹתֵם בָּהּ בְּרֵאשֵׁי חֲדָשִׁים: 'מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבַּת וְיִשְׂרָאֵל וְרֵאשֵׁי חֲדָשִׁים'; וּבְחָלוֹ שֶׁל מוֹעֵד, חוֹתֵם בָּהּ כְּמוֹ שֶׁחוֹתֵם בְּיוֹם טוֹב שֶׁחֵל לֵהִיּוֹת בְּשַׁבַּת.

לט) כגון, בשבת ראש-חודש, שמתחיל: "אתה יצרת... כילית מלאכתך ביום השביעי".

יב. יוֹם טוֹב שֶׁחֵל לֵהִיּוֹת בְּאֶחָד בְּשַׁבַּת, מִתְּפִלָּל בְּרִכָּה רְבִיעִית בְּלִילָה כְּכֹה:

וְתוֹדִיעֵנּוּ מִשְׁפָּטֵי צְדָקָה, וְתִלְמַדְנּוּ לַעֲשׂוֹת חֲקֵי רִצּוֹנְךָ, וְתִתֵּן לָנוּ ה' אֱלֹהֵינוּ קִדְשֵׁי שַׁבַּת וּכְבוֹד יוֹם טוֹב⁹ וְהִגִּיגַת הַרְגָּל¹⁰, וּבֵין קִדְשֵׁי שַׁבַּת לְקִדְשֵׁי יוֹם

ובברכה זו מקדימים לומר "מקדש ישראל" לפני "והזמנים", מפני שקדושת הזמנים תלויה בקביעת ראשי החודשים שנעשית על ידי בית דין - ישראל'. (כט) ונקרא כך כי ביום הזה אנו מתפללים שיעלה זיכרונו לפני הקדוש-ברוך-הוא לטובה.

ו. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּתִפְלַת עֲרִבִית וְשַׁחֲרִית וּמִנְחָה; אֲבָל תְּפִלַּת הַמוֹסָפִין שֶׁל ראש השנה, מִתְּפִלָּל תִּשַׁע בְּרִכּוֹת - שֶׁלֹּא ראשונות וְשֶׁלֹּא אַחֲרוֹנוֹת שֶׁל פֶּל יוֹם, וְשֶׁלֹּא אֲמִצְעִית. ראשונה מן האֲמִצְעִיּוֹת עֵנִינָה מְלֻכּוּת¹¹, שְׁנִיָּה זְכוּרָנוֹת¹², שְׁלִישִׁית שׁוֹפְרוֹת¹³; חוֹתֵם בְּכָל אַחַת מֵהֵן מְעֵנְנָה ל¹⁴.

ל) שמתפללים בראש השנה שבע ברכות בלבד. לא) שמתפללים שכל הנבראים יקבלו עליהם את עול מלכותו של ה'. לב) שה' יזכור אותנו לטובה. לג) שיתקע בשופר גדול לחירותנו. לד) גם חתימת וסיום כל אחת מהברכות הללו הוא עם התוכן המרכזי שלה.

ז. בְּיוֹם הַכְּפוּרִים, מִתְּפִלָּל בְּכָל תְּפִלָּה מְחַמֵּשׁ תְּפִלוֹת¹⁵, שְׁבַע בְּרִכּוֹת - שֶׁלֹּא ראשונות וְשֶׁלֹּא אַחֲרוֹנוֹת, וְאֲמִצְעִיּוֹת מֵעֵין הַיּוֹם, וְחוֹתֵם בָּהּ: 'מְלַךְ עַל כָּל הָאָרֶץ, מְקַדֵּשׁ יִשְׂרָאֵל וְיוֹם הַכְּפוּרִים'; וְאִם חָל לֵהִיּוֹת בְּשַׁבַּת, חוֹתֵם בְּכָל תְּפִלָּה מֵהֵן: 'מְלַךְ עַל כָּל הָאָרֶץ, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבַּת וְיִשְׂרָאֵל וְיוֹם הַכְּפוּרִים'.

לה) שהן תפילת ערבית בליל יום הכיפורים, שחרית, מוסף, מנחה ונעילה.

ח. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּיוֹם צוּם (=יום הכיפורים) שֶׁל כָּל שָׁנָה וְשָׁנָה; אֲבָל בְּיוֹם צוּם שֶׁל שְׁנַת הַיּוֹבֵל¹⁶, מִתְּפִלָּל תְּפִלַּת הַמוֹסָפִין תִּשַׁע בְּרִכּוֹת, כְּמוֹ שֶׁהִתְפִּילָל בְּמוֹסָף ראש השנה, וְהֵן אוֹתָן הַבְּרִכּוֹת עֲצֻמוֹ, בְּלֹא פְחוֹת וְלֹא יִתַּר. וְאִין מִתְּפִלָּין אוֹתָן, אֲלֵא בְּזִמְן שֶׁהַיּוֹבֵל נוֹהֵג¹⁷.

לו) לאחר התיישבות בני ישראל בארץ ישראל, הם החלו לספור שני מעגלי שנים כפי ציווי התורה - מעגל ראשון של שבע שנים לפיו כל שנה שביעית היא שנת שמיטה, ומעגל שני של חמישים שנה לפיו כל שנה חמישים היא שנת היובל. לשנים הללו ישנם דינים מיוחדים, שיתבאר להלן בהלכות שמיטה ויובל. לז) הדין הוא, שדיני שנת היובל חלים רק כאשר כל שבטי ישראל יושבים בארץ

7. תהלים, נא, יז. 8. שם, יט, טו.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

שָׁל יוֹם טוֹב הָאֲחֵרוֹן שָׁל חַג [סוכות]^{נב}, **עַד תְּפִלַּת שַׁחֲרִית שָׁל יוֹם טוֹב הָרֵאשׁוֹן שָׁל פֶּסַח**; וּמִתְּפִלַּת הַמוֹסְפִין שָׁל יוֹם טוֹב הָרֵאשׁוֹן שָׁל פֶּסַח, אוֹמֵר 'מוֹרִיד הַטָּל'.

נ) היא ברכת "מחיה המתים", ומכיוון שהגשמים חשובים כתחיית המתים - שאם אין גשמים אין יכול - קבעוה בברכה זו. (נא) שאין גשמים יורדים בארץ ישראל ואין צורך בהם. (נב) שהטל הוא דבר הנצרך תמיד: בין בחורף ובין בקיץ. ומפני שאין מטבעו של הטל להיעצר - שהרי אין העולם מתקיים בלעדיו - לא חייבו להזכיר אותו בתפילה גם בימות הגשמים, מכיוון שעיקר בקשתנו אז היא לגשם העלול להיעצר. (נג) בחג שמיני עצרת.

טז. מִשְׁבְּעָה יָמִים בְּמִרְחֲשׁוֹן, שׁוֹאֲלִין אֶת הַגְּשָׁמִים בְּבִרְכַּת הַשָּׁנִים^{נד}, כָּל זְמַן שְׁמִזְכִּיר הַגְּשָׁמִים. בְּמָה דְּבָרִים אָמוּרִים? בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל; אֲכָל בְּשִׁנְעָר [בבל] **וּבְסוּרְיָא וּבְמִצְרַיִם וּמְקוֹמוֹת הַסְּמוּכִין לְאֵלוֹ וְהַדּוֹמִין לָהֶן, שׁוֹאֲלִין אֶת הַגְּשָׁמִים בְּיוֹם שְׁשִׁים אַחַר תְּקוּפַת תְּשֵׁרִי^{נו}.**

נד) מתפללים לה' שיוריד גשמי ברכה, על ידי אמירת "ותן טל ומטר". ומה שמתחילים להזכיר בשמיני עצרת, זהו רק שבח על כך שלקב"ה יש את הכוח להוריד גשם, הסיבה לכך שאין מבקשים ירידת גשמים לפני ז' במרחשון היא, מפני עולי הרגל של חג הסוכות שהגיעו לבית המקדש ועוד לא הספיקו לשוב לבתיהם וירידת הגשמים בדרך תפריע להם. אבל מז' במרחשון - חמישה עשר יום אחרי החג - כבר הספיקו כולם לשוב עד לנהר פרת, שם היה מקום ישוב היהודים הרחוק ביותר מירושלים בזמן בית המקדש. (נה) היא ברכת "ברך עלינו" שתוכנה הוא בקשת פרנסה מה', ומכיוון שהגשמים הם לצורך פרנסה, קבעו לבקש עליהם בברכה זו. (נו) כלומר: עד יום הראשון של חג הפסח, כאמור לעיל. (נז) מכיוון שהמקומות האלו נמוכים והמים זורמים לשם ואינם צריכים כל כך מהר לגשם, לכן הם מבקשים את הגשמים בתאריך מאוחר יותר שהוא יום השישים לתקופת תשרי (חשבון התקופות יבואר להלן בהלכות קידוש החודש).

יז. מְקוֹמוֹת שֶׁהֵן צָרִיכִין לְגְשָׁמִים בְּיָמוֹת הַחֹמָה, כְּגוֹן אֵי תֵיִם הַרְחֹקִים - שׁוֹאֲלִין אֶת הַגְּשָׁמִים בְּעַת שֶׁהֵן צָרִיכִין לָהֶן^{נח}, בְּשׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה^{נט}. וּמְקוֹמוֹת שֶׁהֵן עוֹשִׂין יוֹם טוֹב שְׁנֵי יָמִים^ס - אוֹמֵר 'מוֹרִיד הַגְּשָׁמִים' בְּתְּפִלַּת מוֹסֵף שָׁל יוֹם רֵאשׁוֹן שָׁל שְׁמִינֵי עֶצְרַת^{סא}, וּמִתְּפִלַּל וְהוֹלֵךְ [ממשין] כָּל יָמוֹת הַגְּשָׁמִים.

נח) ולא בז' במרחשון כמנהג ארץ ישראל, מכיוון שבזמן החורף הגשמים שם חזקים מאוד ומסוכנים ומזיקים, ואין מתאים שיבקשו בזמן שאינם לתועלת ואפילו להיפך.

טוֹב הַבְּדִלְתָּ^{מב}, וְיוֹם הַשְּׂבִיעִי הַגָּדוֹל וְהַקָּדוֹשׁ מִשְׁשַׁת יָמִים קִדְשָׁת; וְתַתֵּן לָנוּ ה' אֱלֹהֵינוּ, מוֹעֲדִים לְשִׂמְחָה'. וּבְמוֹצָאֵי שַׁבַּת וּבְמוֹצָאֵי יוֹם טוֹב שָׁל כָּל הַשָּׁנָה - מְבַדֵּיל בְּאַתָּה חוֹגֵן^{מג}, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא מְבַדֵּיל עַל הַפּוֹסִי^{מד}.

מ) כבוד היום שאסור בעשיית מלאכה, ומצוה לכבדו בכגד נקי. (מא) כלומר, הקרבת קורבנות חגיגה בימי החג. (מב) שביום טוב מותרת מלאכת צרכי "אוכל נפש", כגון: אפייה ובישול, ובשבת כל מלאכה אסורה, ואפילו לצורך "אוכל נפש". (מג) שבתפילת שמונה-עשרה. ומכיוון שהבדלה תלויה בחכמה - שהחכם יודע להבחין בין קודש לחול ובין טמא לטהור - קבעו לאומרה בברכת חכמה - "חונן הדעת". (מד) מכיוון שעיקר תקנת ההבדלה בימי אנשי כנסת הגדולה הייתה לאומרה בתפילה; ולא תיקנו לומר אותה דווקא בהבדלה על הכוס מפני העניים שלא היה בידם לקנות יין; וכאשר רווחה האפשרות - תיקנו לאומרה גם על הכוס, כדי לזכות בה את הקטנים ואנשי הבית שישמעו אותה ויענו אמן אחריה.

יג. בְּחִנּוּכָה וּפּוּרִים, מוֹסִיפִין בְּהוֹדְיָה עַל הַנְּסִים; שַׁבַּת שַׁחֲלָה לְהִיּוֹת בְּחִנּוּכָה וּפּוּרִים, מְזַכֵּיר עַל הַנְּסִים בְּמוֹסֵף, כְּמוֹ שְׁמִזְכִּיר בְּשָׂאֵר תְּפִלוֹת^{מה}.

מה) אף על פי שאין קרבן מוסף לחנוכה, ואילו לא השבת לא הייתה קיימת התפילה הזו, בכל זאת מחויבים להזכיר את חנוכה גם במוסף, כדי לא לשנות מכל שאר תפילות היום.

יד. בְּיָמֵי הַתְּעַנּוּת, אֲפֵלוֹ יָחִיד שֶׁהִתְעַנָּה^{מו} - מוֹסִיף בְּשׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה^{מא}: 'עֲנֵנוּ, ה' אֱלֹהֵינוּ, עֲנֵנוּ^{מב}. וְשְׁלִיחַ צַבּוּר אוֹמְרָה בְּרָכָה בְּפָנֵי עֲצָמָה בֵּין 'גּוֹאֵל' לְ'רֹפֵא', וְחוֹתֵם בָּה: 'הָעוֹנָה בְּעַת צָרָה'. וְנִמְצָא מִתְּפִלַּל עֲשָׂרִים בְּרִכּוֹת. בְּתִשְׁעָה בָּאָב - מוֹסִיפִין בְּבוֹנֵה יְרוּשָׁלַיִם: 'רַחֵם^{מג} ה' אֱלֹהֵינוּ עָלֵינוּ וְעַל יִשְׂרָאֵל עַמָּךְ וְעַל יְרוּשָׁלַיִם עִירָךְ, הָעִיר הָאֲבֵלָה הַחֲרוּבָה הַשׁוֹמְמָה'.

מו) שקיבל על עצמו להתענות באופן אישי תענית חלום וכדומה. (מז) כלומר, בברכת "שמע קולנו" שנחתמת במילים "שומע תפילה". (מח) ואין היחיד נחשב עד כדי כך שיקבעו לו את "עננו" כברכה מיוחדת ונוספת כמו לשליח ציבור. (מט) הנוסח שלפנינו נפתח במילה "נחם", אך שאר הנוסח תואם.

טו. כָּל יָמוֹת הַגְּשָׁמִים, אוֹמֵר בְּבִרְכָה שְׁנֵי: 'מוֹרִיד הַגְּשָׁמִים'; וּבְיָמוֹת הַחֹמָה^{נא}, 'מוֹרִיד הַטָּל'^{נב}. מְאִימְתִי אוֹמֵר 'מוֹרִיד הַגְּשָׁמִים'? מִתְּפִלַּת הַמוֹסְפִין

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - שבת קודש כ"ב אדר - ספר אהבה - הלכות תפלה וברכת כהנים קמא

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ב. כָּבֵר אֶמְרָנוּב, שְׁתַּפְּלֵת הַמְּנַחָה, כְּנֶגֶד זְמַן תְּמִיד שֶׁל בֵּין הָעֶרְבִים תִּקְנוּ זְמַנָּה. וּלְפִי שְׁהִיָּה הַתְּמִיד קָרֵב בְּכָל יוֹם בְּתִשְׁעֵי וּמְחֻצָּהי - תִּקְנוּ זְמַנָּה מִתִּשְׁעֵי שְׁעוֹת וּמְחֻצָּה, וְהִיא הַנְּקֵרָאת 'מְנַחָה קְטָנָה'. וּלְפִי שְׁבַעֲרֵב הַפֶּסַח שָׁחַל לְהִיֹּת בְּעֶרֶב שַׁבָּת, הִיֹּ שׁוֹחֲטִין אֶת הַתְּמִיד בְּשֵׁשׁ וּמְחֻצָּהי - אָמְרוּ שֶׁהַתְּפִלָּל מֵאַחַר שֵׁשׁ וּמְחֻצָּה, יֵצֵא; וּמִשְׁהִיָּע זְמַן זֶה - הִגִּיעַ חַיִּיבָה, וְזוֹ הִיא הַנְּקֵרָאת 'מְנַחָה גְּדוּלָּה'.

(ב) לעיל פרק א הלכה ה. (ג) שלוש וחצי שעות לאחר חצות היום. ואף-על-פי שהיה אפשר להקריבו על פי הדין החל מחצי שעה לאחר חצות היום, בכל זאת היו מאחרים בפועל את זמן הקרבתו בשעתיים נוספות, כדי שיספיקו להקריב לפניו את כל הנדרים והנדבות שהאנשים הפרטיים הביאו שאסור להקריבם אחרי תמיד של בין הערבים, והכנת הקרבן להקרבה על המזבח ארכה שעה נוספת, כך שהקרבתו בפועל הייתה שלוש וחצי שעות לאחר חצות. (ד) ונקראת "קטנה", כי זמנה עובר תוך שעה ורבע בלבד. (ה) מיד כשאפשרי - חצי שעה לאחר חצות היום - כדי שיספיקו לשחוט אחריו את קרבן הפסח ולצלוחו מבעוד יום לפני כניסת השבת. (ו) ונקראת "גדולה", כי זמנה ארוך יותר מזמנה של מנחה קטנה.

ג. נִהְגוּ אֲנָשִׁים הַרְבֵּה לְהַתְּפַלֵּל גְּדוּלָּה וּקְטָנָה, וְהָאֵחָת רְשׁוּת. וְהוּרִי מְקַצֵּת גְּאוּנִים, שְׁאִין רְאוּי לְהַתְּפַלֵּל רְשׁוּת אֶלָּא הַגְּדוּלָּה; וְכֵן הַדִּין נוֹתֵן וְכֵן מִסְתַּבֵּחַ, מִפְּנֵי שֶׁהִיא כְּנֶגֶד דָּבָר שְׁאִינוּ תְּדִיר בְּכָל יוֹם. וְאִם הַתְּפִלָּל הַגְּדוּלָּה חוֹבָה, לֹא יִתְפַּלֵּל הַקְּטָנָה אֶלָּא רְשׁוּת.

(ז) שהרי רק כשחל ערב פסח בערב שבת, שחטו את התמיד בזמן זה. (ח) וצריך להוסיף בקשה חדשה באחת מברכותיה, כדי להראות שהיא תפילת נדבה ולא חובה. כמבואר לעיל פרק א, הלכה ט.

ד. הָא לְמִדָּת, שְׁזַמְנֵי מְנַחָה גְּדוּלָּה, מִשְׁשׁ שְׁעוֹת וּמְחֻצָּה עַד תִּשְׁעֵי וּמְחֻצָּה. וְזַמְנֵי מְנַחָה קְטָנָה, מִתִּשְׁעֵי וּמְחֻצָּה עַד שִׁישְׁאָר מִן הַיּוֹם שְׁעָה וָרִבְעִיעַ; וְיֵשׁ לוֹי לְהַתְּפַלֵּל אוֹתָהּ עַד שֶׁתִּשְׁקַע הַחֲמָה.

(ט) עד 'פלג המנחה' שהיא שעה ורבע לפני שקיעת החמה - כדעת רבי יהודה במשנה. (י) כלומר, בפועל אפשר גם להתפלל מנחה עד שקיעת החמה - כדעת חכמים במשנה, מכיוון שלא הוכרעה ההלכה ולמעשה אפשר לנהוג גם כדעת רבי יהודה וגם כדעת חכמים. (יא) שזמן הקרבת תמיד של בין הערביים וזריקת דמו על המזבח הוא עד

(נט) כמו כל יחיד המבקש את צרכיו הפרטיים ב"שומע תפילה" לפני חתימת הברכה. אבל הם לא מבקשים אותם ב"ברכת השנים", מכיוון שהמטר מזיק לרוב העולם בתקופת הקיץ, ולכן אין זה זמן של בקשת ציבור על כך, וממילא הם נחשבים כיחידים שמבקשים את צרכיהם ב"שומע תפילה". (ס) בחוץ לארץ. (סא) שהוא ספק שביעי ספק שמיני. ומכיוון שהתחיל בבוקר בתפילת המוסף - ממשיך גם במנחה ובערבית, אף על פי שיש סברה לחשוש שמא זהו ליל היום השביעי.

יח. כָּל הַשָּׁנָה כְּלָה - חוֹתֵם בְּבִרְכָּה שְׁלִישִׁית 'הָאֵל הַקְּדוֹשׁ'; וּבְבִרְכַת אַחַת עֶשְׂרֵה, 'מְלֶךְ אוֹהֵב צְדָקָה וּמְשַׁפֵּט'. וּבְעֶשְׂרֵת הַיָּמִים שֶׁמֵּרָאשׁ הַשָּׁנָה עַד מוֹצָאֵי יוֹם הַכַּפּוּרִים - חוֹתֵם בְּשְׁלִישִׁית 'הַמְּלֶךְ הַקְּדוֹשׁ'; וּבְאַחַת עֶשְׂרֵה, 'הַמְּלֶךְ הַמְּשַׁפֵּט'.

(סב) מכיוון שבימים אלו הקב"ה מראה את מלכותו לשפוט את העולם. (סג) שהוא שופט את העולם; ואין זה דומה למשמעות החתימה הרגילה "מלך אוהב צדקה ומשפט", שפירושה: שהוא אוהב שברואיו יתנהגו בצדק ובמשפט.

יט. יֵשׁ מְקוֹמוֹת שֶׁנִּהְגוּ בְּעֶשְׂרֵה יָמִים אֶלּוּ לְהוֹסִיף בְּבִרְכָּה רֵאשׁוֹנָה זְכָרְנוּ לַחַיִּים; וּבְשֵׁנִיָּה, 'מִי כְמוֹךָ אֵב הַרְחֵמֵן'; וּמוֹסִיפִין בְּבִרְכַת שְׁמוֹנָה עֶשְׂרֵה, 'זָכַר רַחֲמֶיךָ'; וּמוֹסִיפִין בְּבִרְכָּה אַחְרוֹנָה, 'וּבִסְפָר חַיִּים'. וְכֵן יֵשׁ מְקוֹמוֹת שֶׁנִּהְגוּ לְהוֹסִיף בְּעֶשְׂרֵת יָמִים אֶלּוּ בְּבִרְכָּה שְׁלִישִׁית, 'וּבְכֵן תֵּן פַּחְדְּךָ'; אֲבָל בְּרֵאשׁ הַשָּׁנָה וּבַיּוֹם הַכַּפּוּרִים, מִנְּהַג פְּשוּט הוּא לְהוֹסִיף בְּשְׁלִישִׁית 'וּבְכֵן תֵּן פַּחְדְּךָ'.

פֶּרֶק ג

זמן תפילת שחרית; זמן מנחה גדולה וקטנה, ומה דינו של מי שלא התפלל ועבר זמן התפילה.

א. תְּפִלַּת הַשַּׁחַר - מְצוּתָהּ, שִׁיתְּחִיל לְהַתְּפַלֵּל עִם הַגִּזְ הַחֲמָה [זריחת השמש]; וּזְמַנָּה, עַד סוֹף שְׁעָה רְבִיעִית, שֶׁהוּא שְׁלִישׁ הַיּוֹם. וְאִם עֶבֶר אוֹ טְעָה וְהַתְּפִלָּל אַחַר אַרְבַּע שְׁעוֹת עַד חֲצִי הַיּוֹם - יֵצֵא יְדֵי חוֹבַת תְּפִלָּה, אֲבָל לֹא יֵצֵא יְדֵי חוֹבַת תְּפִלָּה בְּזַמְנָה: שֶׁכֶּשֶׁם שֶׁמְצוּת תְּפִלָּה מִן הַתּוֹרָה, כִּף מְצוּה מְדַבְּרִיהֶן לְהַתְּפַלֵּל אוֹתָהּ בְּזַמְנָה שֶׁתִּקְנוּ לָנוּ חֲכָמִים וּנְבִיאִים.

(א) הסיבה לכך שתפילת שחרית היא עד שליש היום, מכיוון שקרבן התמיד של שחר - שכנגדו תיקנו את תפילת שחרית - היה מתכלה על המזבח עד שליש היום.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

בְּמִזְדֵּי - אֵין לוֹ תִּקְנָה, וְאֵינוּ מְשַׁלְּם [משלים]; **בְּשׁוּגָה** [שכח להתפלל], או **שֶׁהָיָה אָנוּס או טְרוּד - מְשַׁלְּם אוֹתָהּ תְּפִלָּה, בְּזִמְן תְּפִלָּה הַסְּמוּכָה לָהּ, וּמְקַדֵּים תְּפִלָּה אַחֲרוֹנָה, וְאַחֲרֶיהָ מִתְּפַלֵּל אֶת הַתְּשׁוּבָה.**

ט. פִּיּוּד? טְעָה וְלֹא הִתְפַּלֵּל שְׁחֲרִית עַד שֶׁעָבַר חֲצֵי הַיּוֹם - יִתְפַּלֵּל מִנְחָה שְׁתִּים; הָרִאשׁוֹנָה תְּפִלַּת מִנְחָה, וְהַשְּׁנִיָּה תְּשׁוּבָה שְׁחֲרִית. טְעָה וְלֹא הִתְפַּלֵּל מִנְחָה עַד שֶׁשָּׁקְעָה הַשָּׁמֶשׁ - מִתְּפַלֵּל עֲרֵבִית שְׁתִּים^{כא}; הָרִאשׁוֹנָה עֲרֵבִית, וְהַשְּׁנִיָּה תְּשׁוּבָה מִנְחָה. טְעָה וְלֹא הִתְפַּלֵּל עֲרֵבִית עַד שֶׁעָלָה עַמּוּד הַשָּׁחַר - מִתְּפַלֵּל שְׁחֲרִית שְׁתִּים; רִאשׁוֹנָה שְׁחֲרִית, וְהַשְּׁנִיָּה תְּשׁוּבָה מִנְחָה עֲרֵבִית.

כ) כלומר, חצות היום ועוד חצי שעה שאז הגיע כבר זמן מנחה; שאם לא כן, מכיוון שלא הגיע עדיין זמן מנחה, לא יוכל להתפלל את הראשונה למנחה. כא) ואפילו שזוהי כבר יממה חדשה, אין זה נחשב "עבר יומו בטל קרבנו", כי תפילה עניינה הוא רחמים, וכל זמן שאדם מתפלל זהו זמן תפילה גם אם תוך כדי ישנו מעבר יום.

י. טְעָה וְלֹא הִתְפַּלֵּל

לֹא תְּפִלָּה זוֹ, וְלֹא תְּפִלָּה הַסְּמוּכָה לָהּ - אֵינוּ מְשַׁלְּם אֶלֶּא אַחֲרוֹנָה בְּלִבְדֵּי. פִּיּוּד? • טְעָה וְלֹא הִתְפַּלֵּל לֹא שְׁחֲרִית וְלֹא מִנְחָה - מִתְּפַלֵּל עֲרֵבִית שְׁתִּים; רִאשׁוֹנָה עֲרֵבִית, וְאַחֲרוֹנָה תְּשׁוּבָה מִנְחָה; אֲבָל שְׁחֲרִית - אֵין לָהּ תְּשׁוּבָה מִנְחָה עֲרֵבִית.

השנת הראב"ד
כיד... תפלות א"א ראיתי בדעתו שאינו משלם טעות אלא בסמוך לו ולפיכך אמר שחריית אין לה תשלומין שכבר עבר זמנה ודעת יחידית היא זו מפני שראה הענין בסמוכין משחריית למנחה וממנחה לערבית ומערבית לשחריית ואני אין לי להורות בה לא איסור ולא היתר ואם רצה להשלים ישלים, אבל אני אומר אם נזכר בסמוכה לה ולא השלים טעותו ורוצה להשלים במופלגות אינו משלים מפני שהוא ביטול במזיד, עוד נראה לי שכל אלו התשלומים שאמרו אינם אלא עם התפלה האחרת שבאה בזמנה הואיל ושעת תפלה היא.

תְּשׁוּבָה מִנְחָה עֲרֵבִית. וְכֵן בְּשֶׁאֵר תְּפִלּוֹת.

כב) וכן הדין אם טעה ולא התפלל שחריית, והתפלל תפילת מנחה בזמנה; ובשלישית נזכר שלא התפלל שחריית, אין ביכולתו כבר להשלים את תפילת שחריית, מכיוון שחכמים תיקנו את אפשרות התשלומין רק בתפילה הסמוכה.

יא. הָיוּ לְפָנָיו שְׁתֵּי תְּפִלּוֹת, שָׁל מִנְחָה וְשָׁל מוּסְפִין^{כב} - מִתְּפַלֵּל שָׁל מִנְחָה, וְאַחַר כֵּן שָׁל מוּסְפִין^{כד}. וְיֵשׁ מִי שֶׁהוֹרָה שְׂאִין עוֹשִׂין כֵּן בְּצַבּוּר, כִּדֵּי שֶׁלֹּא יִטְעוּבָה.

כג) שהגיע זמן תפילת מנחה, אבל עדיין לא התפלל תפילת מוסף. כד) מכיוון שתפלת מנחה היא תדירה (נהוגה בכל

שקיעת החמה; אבל מאחרי שקיעת החמה ואילך, אף לפני צאת הכוכבים - אסור להתפלל מנחה, שגם זריקת הדם נפסלת משקיעת החמה ואילך.

ה. תְּפִלַּת הַמוּסְפִין - זְמַנָּה אַחַר תְּפִלַּת הַשָּׁחַר, עַד שְׁבַע שְׁעוֹת בַּיּוֹם^כ; וְהִתְפַּלֵּל אַחַר שְׁבַע שְׁעוֹת - אֵף עַל פִּי שֶׁשָּׁעִי - יֵצֵא יְדֵי חוֹבְתוֹ; מִפְּנֵי שֶׁזְּמַנָּה כָּל הַיּוֹם^כ.

יב) עד שעה לאחר חצות היום, מכיוון שזמן הקרבת קרבן מוסף היה בחצות היום. יג) שהתעצל ואיחר את זמן התפילה העיקרי. יד) מכיוון שבפועל בשר קרבן מוסף היה קרב ומתכלה על המזבח כל היום, אלא שזרזים מקדימים למצוות והיה צריך להתפלל מיד כשאפשרי.

ו. תְּפִלַּת הָעֲרֵב - אֵף עַל פִּי שֶׁאֵינָה חוֹבָה - הִתְפַּלֵּל אוֹתָהּ, יֵשׁ לוֹ לְהִתְפַּלֵּל מִתְּחִלַּת הַלַּיְלָה עַד שֶׁעָלָה עַמּוּד הַשָּׁחַר^{טו}. תְּפִלַּת נְעִילָה - פְּדֵי שְׂיִשְׁלִים אוֹתָהּ סְמוּךְ לְשִׁקְיעַת הַחֲמָה.

טו) מכיוון שאברי תמיד של בין הערבים (שכנגד הקטרותם תיקנו את תפילת ערבית), מתכלים באש על המזבח כל הלילה.

ז. הִתְפַּלֵּל תְּפִלָּה קִדְּם זְמַנָּה - לֹא יֵצֵא יְדֵי חוֹבְתוֹ, וְחוּזַר וּמִתְפַּלֵּל אוֹתָהּ בְּזְמַנָּה. וְאֵם הִתְפַּלֵּל תְּפִלַּת שְׁחֲרִית בְּשַׁעַת הַדְּחָק^{טז}, אַחַר שֶׁעָלָה עַמּוּד הַשָּׁחַר [עלות השחר]^{טז} -

יֵצֵא. וְיֵשׁ לוֹ [אפשר] וְיֵשׁ... שַׁבַּת א"א אין ראוי לעשות כן אלא לצורך שעה והלא צריך לסמוך גאולה לתפלה.

שָׁל לַיְלִי שַׁבַּת, בְּעֲרֵב שַׁבַּת קִדְּם שֶׁתְּשַׁקֵּעַ הַחֲמָה; וְכֵן מִתְּפַלֵּל עֲרֵבִית שָׁל מוּצָאֵי שַׁבַּת, בְּשַׁבַּת^{יז}. לְפִי שֶׁתְּפִלַּת עֲרֵבִית רְשׁוּת^{יז}, אֵין מְדַקְדָּקִין בְּזְמַנָּה; וּבְלִבְדֵּי שֶׁיִּקְרָא קְרִית שְׁמַע בְּעוֹנְתָהּ, אַחַר צֵאת הַכּוֹכָבִים.

טז) כגון שהיה צריך לצאת לדרך מוקדם. יז) אף-על-פי שתיקרו מצוותה הוא החל משעת הנץ החמה (שהיא אחרי עמוד השחר). יח) למרות שנראה שמקצר את קדושת השבת ועושה אותה חול. היתר זה הוא רק למי שאנוס וממהר לדבר מצוה. יט) הטעם הזה מובא כאן רק לגבי תפילת מוצאי שבת בשבת, אבל לתפילת שבת בערב שבת, אין צורך בטעם זה - שהרי מצווה להקדים את קבלת השבת ולהוסיף מחול על הקודש, ומכיוון שהשעה שלפני שקיעת החמה היא כבר לאחר זמן תפילת מנחה לדעת רבי יהודה, ראוי להתפלל בה תפילת ערבית של שבת.

ח. כָּל מִי שֶׁעָבַר עָלָיו זְמַן תְּפִלָּה, וְלֹא הִתְפַּלֵּל -

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - שבת קודש כ"ב אדר - ספר אהבה - הלכות תפלה וברכת כהנים קמו

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ד. **כָּל הַטְּמְאִין - רוֹחֲצִין יְדֵיהֶן בְּלֶבֶד בְּטָהוֹרִין, וּמִתְפַּלְלִין; אֵף עַל פִּי שְׂאֵפְשָׁר לָהֶן לְטַבֵּל וְלַעֲלוֹת מִטְמְאָתָן, אִין הַטְּבִילָה מְעַכְבֶּת. וְכִכְר בְּאַרְנֵיהִ, שְׁעִזְרָא תִקֵּן שְׁלֵא יִקְרָא בְּעַל קְרִי בְּלֶבֶד דְּכַרִּי תוֹרָה, עַד שְׂטִיבְלִי. וּבֵית דִּין שְׁעִמְדוּ אַחְרֵי כֵּן, הִתְקִינוּ אֵף לְתַפְלָה; שְׁלֵא יִתְפַּלֵּל בְּעַל קְרִי בְּלֶבֶד, עַד שְׂטִיבְלִי. וְלֹא מִפְּנֵי טְמָאָה וְטָהֳרָה נִגְעוּ בַּהֶן, אֲלֵא פְדֵי שְׁלֵא יִהְיוּ תְלַמְדֵי חֲכָמִים מְצוּיִין אֲצֵל גְּשׁוּתִיהֶן^ט [הרבה] פְּתַרְנַגּוּלִין; וּמִפְּנֵי זֶה תִקְנֵנוּ טְבִילָה לְבַעַל קְרִי לְבִדּוֹ, וְהוֹצִיאָוהוּ מִפְּלֵל הַטְּמְאִין.**

יום), ותפילת מוסף אינה תדירה, וזה בהתאם לכלל ההלכתי: "תדיר (דבר תמיד) ושאינו תדיר - תדיר קודם". (כה) ויבואו בטעות להקדים בפעם אחרת את תפילת מנחה לתפילת מוסף אפילו שעוד לא הגיע זמן מנחה.

פֶּרֶק ד'

חמישה דברים המעכבים את התפילה; מה יתפלל המהלך במקום סכנה.

א. **חֲמִשָּׁה דְּבָרִים** [יש להתייחס אליהם עוד בטרם מתפללים, כי הם] **מְעַכְבִּין אֶת הַתְּפִלָּה, אֵף עַל פִּי שְׁהִגִּיעַ זְמַנָּה - טָהֳרַת [נְקִיּוֹת] הַיָּדַים, וְכִסּוּי הָעֶרְוָה, וְטָהֳרַת מְקוֹם הַתְּפִלָּה, וְדְבָרִים הַחוּפְזִין אוֹתָא, וְכֻנְנַת הַלֵּב.**

(א) שגורמים לו להיות נחפו וממהר בתפילתו, כגון: שהוא צריך לנקביו, כמבואר בסמוך (הלכה ז').

ב. **טָהֳרַת הַיָּדַים בְּיַצֵּד? רוֹחֵץ יְדָיו בְּמַיִם עַד הַפֶּרֶק** [חיבור כף היד לזרוע], **וְאַחַר כֵּן יִתְפַּלֵּל. הִזָּה מְהִלָּף בְּדַרְף, וְהִגִּיעַ זְמַן הַתְּפִלָּה, וְלֹא הִזָּה לוֹ מַיִם - אִם הִזָּה בֵּינוּ וּבֵין הַמַּיִם** [מרחק] **אֲרַפְעָה מִיָּלִין, שְׁהֵם שְׂמוֹנַת אֲלָפִים אֲמָה - הוֹלֵף עַד מְקוֹם הַמַּיִם וְרוֹחֵץ, וְאַחַר כֵּן יִתְפַּלֵּל; הִזָּה בֵּינוּ וּבֵין הַמַּיִם יוֹתֵר מִכֵּן - מְקַנְחֵי יְדָיו בְּצִרּוֹר** [אכנים] **אוּ בְּעַפְרָא אוּ בְּקוֹרָה** [קדש], **וּמִתְפַּלֵּל.**

ג. **בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים?** **לְפָנָיו; אֲבָל אִם הִזָּה מְקוֹם הַמַּיִם לְאַחֲרָיו, אִין מִחְיָבִין אוֹתוֹ לְחַזֵּר לְאַחֲרָיו אֲלֵא עַד מִיל. אֲבָל אִם עָבַר מִן הַמַּיִם יוֹתֵר מִמִּיל, אִינוּ חַיִּב לְחַזֵּר, אֲלֵא מְקַנְחֵי יְדָיו, וּמִתְפַּלֵּל. בְּמָה • דְּבָרִים אֲמוּרִים, שְׂאִינוּ מְטַהֵר לְתַפְלָה כַּמָּה . . . וְרַגְלָיו אִ"א לֹא יִדְעֵתִי רַגְלָיו לְמָה.**

אֲלֵא יְדָיו בְּלֶבֶד? בְּשֵׂאֵר תְּפִלוֹת, הוֹץ מִתְפַּלֵּת שְׁחִרִית; אֲבָל שְׁחִרִית - רוֹחֵץ פָּנָיו יְדָיו וְרַגְלָיו, וְאַחַר כֵּן יִתְפַּלֵּל. וְאִם הִזָּה רְחוֹק מִן הַמַּיִם - מְקַנְחֵי יְדָיו בְּלֶבֶד, וּמִתְפַּלֵּל.

(ב) שמחויב ללכת ארבעה מילים עד מקום המים. (ג) כשהמים נמצאים בהמשך הדרך שלפניו. (ד) חכמים תיקנו רחיצה זו לפני תפילת שחרית בלבד, מכיוון שבבוקר נבראים בני האדם מחדש, וצריכים אנו להודות לה' שברא אותנו מחדש לכבודו כדי לשרת אותו ולברכו, ולכן יש להיטהר יותר.

(ה) בהלכות קריאת שמע פרק ד, הלכה ח. (ו) מאחר וטומאה זו הגיעה מחמת קלות ראש, לכן החמירו בה. (ז) עזרא הסופר לא תיקן חובת טבילה לפני התפילה, משום שהיא רחמים ותחנונים, וחשש שמא האדם לא ימצא מים לטבילה ויימנע מלהתפלל. (ח) שהרי אין דברי תורה מקבלים טומאה, כמבואר לעיל (הלכות קריאת-שמע פרק ד, הלכה ח). (ט) ומשום טרחת הטבילה, יימנעו מכך. (י) כתוב בספרי המדע של אריסטו, שהתרגול לא משיבע תאוותו לעולם.

ה. **לְפִיכֵף הָיוּ אוֹמְרִין בְּזְמַן תְּקִנָּה זו, שְׂאֵפְלוּ זָב שְׂרָאָה קְרִי"א וְנָדָה שְׁפִלְטָה שְׂכַבְתָּ זֹרְעֵי וְהִמְשַׁמְשֵׁת שְׂרָאָת נָדָה** [ראתה דם לאחר התשמיש], **צְרִיכִין טְבִילָה לְקִרְיַת שְׁמַע וְכֵן לְתַפְלָה מִפְּנֵי הַקְּרִי, אֵף עַל פִּי שֶׁהֵן טְמְאִין^י. וְכֵן הַיָּדַין נוֹתֵן** [כך מסתבר לפסוק], **שְׂאִין טְבִילָה זו מִפְּנֵי הַטָּהֳרָה, אֲלֵא מִפְּנֵי הַגְּזֵרָה, שְׁלֵא יִהְיוּ מְצוּיִין אֲצֵל גְּשׁוּתִיהֶן תְּמִיד^י. וְכִכְר בְּטָלָה גַם תְּקִנָּה זו שֶׁל תְּפִלָּה, לְפִי שְׁלֵא פִּשְׁטָה בְּכָל יִשְׂרָאֵל, וְלֹא הִזָּה כַּח בְּצַבּוּר לְעַמֵּד בָּהּ^י.**

(יא) שאין טבילת הזב לאחר הקרי מטהרת אותו מיד, אלא הוא טמא שבעה ימים מפני זובו. (יב) בתוך שלשה ימים אחרי התשמיש, שאז הפליטה מטמאת אותה כטומאת קרי. (יג) שגם אחרי הטבילה הזו - עדיין הם טמאים שבעה ימים מפני טומאתם העיקרית. (יד) ולא חילקו חכמים בין קרי אצל אדם טהור לקרי אצל אדם טמא. (טו) ראה בביאור לעיל הלכות קריאת-שמע פרק ד, הלכה ח.

ו. **מְנַהֵג פְּשוּט בְּסִפְרָד וּבְשַׁעַר** [בבבל], **שְׂאִין בְּעַל קְרִי מִתְפַּלֵּל עַד שֶׁהוּא רוֹחֵץ כָּל בְּשָׂרוֹ בְּמַיִם** [בתשעה

וכוננת הלב: ב' גדרים בכוננת הלב - יין מלכות סכ"ב. הלכה ג: דיון בדברי רבינו ושיטת אדמוה"ז בזה - לקו"ש חל"א ע' 184. וכבר . . . תפילה: אעפ"כ, מעולם לא ביטל רבינו טבילת עזרא - לקו"ש ח"כ ע' 345.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ט. המתפלל ומצא צואה במקומו - הואיל וקטא מפני שלא בדק^י עד שלא התפלל, חוזר ומתפלל במקום טהור. הנה עומד בתפלה, וראה צואה כנגדו - אם יכול להלך לפניו כדי שיזרקנה [כלומר: שישאירנה] לאחוריו ארבע אמות, יהלך; ואם לאו^י, יסלקנה [לך] לצדדין^י; ואם אינו יכול, יפסיק. גדולי החכמים לא היו מתפללין בבית שיש בו שכרכט, ולא בבית שיש בו מוריסל בעת עפושו [כשמעלה עובש], מפני שריחו רע, אף על פי שהמקום טהור.

כו מדובר כאן במקום "שאנו בחזקת טהרה". כז כגון שנהר זרם לפניו, או שיש צואה בכל הכיוונים שלפניו. כח כלומר, ילך לצדדים עד שיתרחק ממנה ד' אמות; אבל אם היא מאחוריו צריך שרק לא יפנה את פניו אליה. כט כי ריח השכר משכר וטורד את דעת האדם. ל מלה שהומס במים כדי לכבש בהם דבר מאכל. בדרך כלל נקראת כך התמצית שיוצאת מדג כבוש.

י. דברים החופזין אותו פיצד? שאם הנה צריך לנקבו, לא יתפלל. וכל הצריך לנקבו והתפלל - תפלתו תועבה, וחוזר ומתפלל אחר שיעשה צרכיו. ואם יכול להעמיד עצמו כדי פרסה^{לא}, תפלתו תפלה; ואף על פי כן, לכתחלה לא יתפלל, עד שיבדק עצמו פה פה, ויפקד נקבו, ויסיר פיהו [ליחת הגרון] ויניעו [רוק הפה] וכל דבר הטורדו - ואחר כך יתפלל.

לא כלומר שיכול להמתין כדי זמן הליכת פרסה - ארבעה מיל.

יא. מי שגהק לב ופהק לג ונתעטש^{לד} בתפלתו - אם לרצונו [בכוונה], הרי זה מגנה; ואם בדק גופו קדם שיתפלל ובאו לאנסו [שלא מרצונו], אין בך כלום. נזדמן לו רק בתפלתו, מבליעו בטליתו או בכגדו; ואם הנה מצטער בכף^{לי}, זורקו בידו לאחוריו^{לי}, כדי שלא יצטער בתפלה, ונמצא טרוד^{לי}. יצא ממנו ריח מלמטה פשהוא עומד בתפלה שלא לדעתו - שותק עד שתכלה הרוח, וחוזר לתפלתו.

לב שהוציא רוח שמשחררת מהקיבה דרך הפה בקול. לג שפער את פיו בהרחבה ושאף או נשף ממנו כאדם עייף

קבין], משום "הפון לקראת אלהיך, ישראל טו"^י. במה דברים אמורים? בבריא או חולה שפעל; אבל חולה שראה קרי לאנסו [שלא מרצונו] - פטור מן הרחיצה^י, ואין פזה מנהג^י. וכן זב שראה קרי ונדה שפלטתה שכבת זרע, אין בהן מנהג^י, אלא מקנחין עצמן ורוחצין ידיהן, ומתפללין.

טז כלומר: אף-על-פי שכבר בטלה התקנה של הטבילה לתפילה, בכל זאת מחמירים הם על עצמם לרחוץ את כל גופם משום כבוד התפילה, הדורשת הכנת הגוף וטהרתו בעמדנו לפני ה'. יז כי אפילו בזמן התקנה היה פטור מטבילה, לפיכך גם אחרי ביטול התקנה לא החמירו שיצטרך לטבול. יח כלומר: אפילו אם נהגו באיזה שהוא מקום, שהחולה שראה קרי באונס ירחץ - אין תוקף למנהג זו והוא בטל, כי זהו מנהג שטות, מכיוון שאפילו בזמן התקנה היה פטור מטבילה ומרחיצה. יט כלומר: אינם צריכים לרחוץ לפי המנהג. מכיוון שגם אחרי הרחיצה יישארו בטומאתם, לא נהגו לרחוץ אלא רק לנקות את עצמם עם מטלית. אבל אם נהגו במקום כלשהו לרחוץ במקרים כאלו - אין זה 'מנהג בטל' ויש לו תוקף והיגיון, שהרי בזמן התקנה הם היו מחויבים בטבילה.

ז. פסוי הערוה פיצד? אף על פי שכפה ערותו בדרך שמכסה לקרית שמע^י, לא יתפלל, עד שייכסה את לבו^י; ואם לא כפה לבו, או שנאנס ואין לו במה יכסה, הואיל וכפה ערותו והתפלל, יצא; וילכתחלה לא יעשה.

כ שחגר את הבגד על מתניו, כמבואר לעיל (הלכות קריאת-שמע פרק ג, הלכה יז). כא כי בתפילה הוא כעומד לפני המלך ועליו לעמוד באימה.

ח. טהרת מקום התפלה פיצד? לא יתפלל במקום הטנופות^י, ולא במרחץ, ולא בבית הכסא, ולא באשפה, ולא במקום שאינו בחזקת טהרה^י עד שיבדקנו. כללו של דבר - כל מקום שאין קורין בו קרית שמע, אין מתפללין בו. וכשם שמרחיקין מצואה ומי רגלים^י וריח רע ומן המת ומראית הערוה^י, לקרית שמע - כך מרחיקין לתפלה.

כב מקום שיש בו צואה. כג שיתכן שיש בו צואה. כד ארבע אמות כאשר הם מאחוריו, ומלפניו עד שלא יראה אותם. כה שצריך להפנות את פניו ולא לקרוא כנגד הערוה, כמבואר לעיל הלכות קריאת-שמע פרק ג, הלכה טז.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - שבת קודש כ"ב אדר - ספר אהבה - הלכות תפלה וברכת כהנים קמה

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

מב) כיום, אנו לא מקפידים בדיני הלכה זו, מכיוון שבין כה וכה אנו לא מסוגלים לכוון בצורה מושלמת בתפילה.

או שהתעורר לא מזמן. לד) התפרצות הרוח מהנחיריים. לה) שזה מאוס בעיניו, וקשה לו להבליע רוקן בטליתו. לו) אבל לא בפיו, שתנועה כזו מעידה על קלות ראש. לז) שאינו יכול לכוון בתפילתו.

טז. כיצד היא הפונה? שיפנה לבו מפל המחשבות, ויראה עצמו פאלו הוא עומד לפני השכינה; לפיכך, צריך לישוב מעט קדם התפלה, כדי לכוון את לבו, ואחר כך יתפלל בנחת ובתחנונים. ולא יעשה תפלתו כמי שהיה נושא משאוי [משא כבד], משליכו והולך לו; לפיכך, צריך לישוב מעט אחר התפלה, ואחר כך יפטר. חסידים הראשונים היו שוהין שעה קדם התפלה, ושעה אחר התפלה, ומאריכין בתפלה שעה.

יב. בקש להוציא רוח מלמטה, ונצטער הרבה ואינו יכול להעמיד עצמו [להתאפק] - מהלך לאחוריו ארבע אמות^ל, וממתין עד שתכלה הרוח, ואומר: 'רבון העולמים, יצרתנו נקבים ונקבים וחלולים חלולים לט - גלוי וידוע לפניך חרפתנו וכלמתנו, חרפה וכלמה בתינו, תולעה ורמה במוטנו'; וחוזר למקומו, ומתפלל.

יז. שכור - אל יתפלל, מפני שאין לו פונה^{מי}; ואם התפלל, תפלתו תועבה - לפיכך, חוזר ומתפלל כשיתרוגן [=כשיתפח] משכרותו. שתוי^{מד} שאינו שיכור - אל יתפלל; ואם התפלל, תפלתו תפלה. אי זה הוא שכור, ואי זה הוא שתוי? שכור, זה שאינו יכול לדבר בפני המלך; ושתוי, זה שישכור לדבר בפני המלך ואינו משתבש [מתבלבל]. אף על פי כן, הואיל ושתה רביעית יין - לא יתפלל, עד שישיר יינו מעליו.

לח) אבל לא ילך לפניו, מפני שצריך שיהיו פניו כנגד המקום שהתחיל להתפלל בו. ואם ילך לפניו, הרי המקום הזה יהיה מאחוריו ונראה כמי שמפסיק לגמרי ושואן בכוונתו לחזור לתפילתו. לט) נקבים - כגון: הפה, החוטם והאזניים. חלולים - כגון: הלב, הכרס והמעיים.

מג) שאין דעתו מיושבת בשביל לכוון כראוי. מד) ששתה יין ושכר, אבל לא השתכר.

יג. הנה עומד בתפלה, ונטפו מי רגליו על ברפיו - ממתין עד שיכלה המים, וחוזר למקום שפסק; ואם שעה כדי לגמר את כל התפלה, חוזר לראש. **יד.** וכן המשתין מים - שוהה כדי הלוח ארבע אמות^מ, ואחר כך מתפלל; ומי שהתפלל, שוהה כדי הלוח ארבע אמות, ואחר כך משתין, כדי שיפסק דברי תפלה מפיו^{מא}.

יח. וכן אין עומדין להתפלל לא מתוך שחוק, ולא מתוך קלות ראש, ולא מתוך שיחה [דברי ליצנות], ולא מתוך מריבה, ולא מתוך פגע - אלא מתוך דברי תורה. ולא מתוך דין הלכה^{מב}, אף על פי שהם דברי תורה, כדי שלא יהא לבו טרוד בהלכה - אלא מתוך דברי תורה שאין בה עיון, כגון הלכות פסוקות^מ.

מ) מחכה משך זמן שלוקח ללכת ארבע אמות, כדי שסוף טפטופי מי רגליו לא יטנפו את בגדיו בזמן התפילה. מא) מיד אחרי התפילה יתכן ועדיין שפתותיו ממלמלות את מילות הסיום של התפילה, לכן יש להמתין זמן כדי הילוך מרחק ארבע אמות.

מה) הדיינים מתוך דיון בבית דין. וכך תלמידי חכמים מתוך משא ומתן הלכתי, הדורש עיון, ויבואו להרהר בהם בתפילה ולא יוכלו לכוון. מו) שאין בהן מחלוקת.

טו. פונת הלב כיצד? כל תפלה שאינה בכונה, אינה תפלה; ואם התפלל בלא פונה, חוזר ומתפלל בכונה. מצא דעתו משבשת [לא מיושבת] ולבו טרוד - אסור לו להתפלל, עד שתתישב דעתו. לפיכך, הבא מן הדרך, והוא ענף או מצר [מצטער] - אסור לו להתפלל, עד שתתישב דעתו. אמרו חכמים: שלשה ימים, עד שינוח ותתקדר דעתו, ואחר כך יתפלל^{מב}.

יט. תפלות של פְּרָקִים [=זמנים נדירים], כגון תפלת מוסף ראש חודש, ותפלת המועדות - צריך להסדיר

כל . . תפילה: זהו עיקר התפילה, אבל לא זה נמנה כמצוה (אלא הדיבור) - לקו"ש חל"ח ע' 20. ויראה . . השכינה: הרגש זה קשור עם הכנעת ושפלות האדם לפני האלקות - לקו"ש חל"ד ע' 71. ופועל המשכת רצון חדש אצל הקב"ה! - לקו"ש חכ"ט ע' 187. משמעות פעולתה של הכוונה בנפש האדם - סה"ש תשמ"ט ח"א ע' 157.

קמו שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - שבת קודש כ"ב אדר - ספר אהבה - הלכות תפלה וברכת כהנים

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

תְּפִלָּתוֹ [לדעת את נוסח התפילה] וְאַחַר כֵּן עֹמֵד וּמְתַפְּלֵל, בְּדֶרֶךְ; וְאִם יָכוֹל לְעֹמֵד, עֹמֵד. וְכִשְׁהוּא מַגִּיעַ לְיָשׁוּב, וְתִתְקַרֵּר דַּעְתּוֹ - חוֹזֵר וּמְתַפְּלֵל תְּפִלָּה כְּדֵי שְׂלֵא יִכָּשֵׁל בָּהּ.

בְּתַקְנָה, תִּשְׁעַ עֲשָׂרָה בְּרָכוֹת.

(מז) שאינם יודעים לנסח ולפרט את צרכיהם. מח) כלומר, אל תתן לנו מה שטוב בעינינו. מכיוון שאנחנו לא מצליחים להבין מהו הטוב לאמיתו; אלא הטוב בעיניך, שהוא הטוב הגמור, תעשה לנו.

הִיָּה מְהֵלֵךְ בְּמָקוֹם סַבְנָה, כְּגוֹן בְּמָקוֹם גְּדוּדֵי חַיִּים וְלִסְטִים [=שוורים], וְהִגִּיעַ זְמַן תְּפִלָּה - מְתַפְּלֵל בְּרִכָּה אַחַת, וְזוֹ הִיא: 'צָרִכִי עִמָּךְ יִשְׂרָאֵל מְרַבִּין, וְדַעְתָּם קִצְרָה מִי; יְהִי רִצּוֹן מִלְּפָנֶיךָ ה' אֱלֹהֵינוּ, שְׂתַתֵּן לְכָל אֶחָד וְאֶחָד כְּדֵי פְרִנְסָתוֹ, וּלְכָל גּוֹיָה וְגּוֹיָה דֵי מַחְסוּרָה, וְהַטּוֹב בְּעֵינֶיךָ מִחַ עֲשֵׂה; בְּרוּךְ אַתָּה ה', שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה'. וּמְתַפְּלֵל אוֹתָהּ, כִּשְׁהוּא מְהֵלֵךְ

אגרות קודש

ב"ה, כ"ב אדר, תשי"ח

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה למכתבו מח"י אדר, בו כותב אשר נתן דמי קדימה לדירה בתקוה להשלים בזמנים המיועדים מה שהתנו, אבל בינתיים חלו שינויים בתכניתו וקשה עליו לסלק את ההתחייבות שלו,

וכשיודיע שמו ושם אמו בלשון הקדש ובמילואם, אזכירו על הציון הקי' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע להצלחה בזה,

וכיון שנמצא בעיר גדולה כירושלים ת"ו זה כמה שנים, הרי על כגון דא נאמר ותשועה ברוב יועץ, והרי כיון שכבר נתן דמי קדימה ונמשך בהענין מובן שצריך להביאו לידי גמר טוב.

שמעתי מכ"ק מו"ח אדמו"ר בהנוגע להקופות שלו, מאמר רז"ל כל הנוטל פרוטה מאיוב מתברך, וע"פ האמור מצו"פ המחאה מאחת הקופות של כ"ק מו"ח אדמו"ר הקימות ונמשכות גם עתה, ויערב פרוטות אלו בהכספים שאוסף לסלק התחייבותו ובטוחני שתקוים הבטחה האמורה.

אלא שבכדי להרבות הברכה לחזק הקישור עם בעל הקופה הוא כ"ק מו"ח אדמו"ר והמקבל, ידוע גם בזה הוראת תורת החסידות, שהוא על ידי לימוד תורתו ושמירת ההדרכות שלו והתקנות שתקן, לכן מהנכון שבל"ג ישמור מכאן ולהבא שלשת השיעורים דחומש תהלים ותניא הידועים וכן בתורת הרב (ומה טוב באופן שלא יעברו שלשה ימים בלא זה) קביעות שיעור בלימוד תורת החסידות מאמרי כ"ק מו"ח אדמו"ר, ואין לך דבר העומד בפני הרצון, ובודאי שהרש"י שליט"א ז"ל שכותב שהוא מתלמידיו, ייעצו וידריכו בהאמור.

בברכה לבשו"ט.

שיעורי רמב"ם - פרק אחד ליום

מקבֿלת טמאה בפני עצמה²¹. הִיָּה הַנֶּזֶם עֲשׂוּי כַּמִּין אֲשֶׁכּוּל²² וְנִפְרָק²³ - טְהוֹר, מִפְּנֵי שְׂאִין בּוֹ בֵּית קְבוּל, וְאִין לְכָל גְּרָגִיר מְמַנּוֹ שֶׁם בִּפְנֵי עֲצָמוֹ, וְהָרִי אִינוֹ רָאוּי לְתַכְשִׁיט²⁴ מִשְׁנִפְרָק.

17) מורכב משני חלקים, החלק העליון עשוי בצורת עדשה ובו הצינור הנכנס לנקב שבאלית האוזן, והחלק התחתון תבניתו כקדירה חלולה. 18) שאין לה שם בפני עצמה. 19) שאין לה בית קיבול. 20) שאין לה בית קיבול ולא שם בפני עצמו. 21) אבל כשהיא מחוברת לנזם הרי היא כחלק מכלי שלם. 22) גרגירי מתכת דבוקים יחד בתבנית אשכול ענבים. 23) נפרדו הגרגירים זה מזה. 24) למעלה פרק ח הלכה ו נתבאר שתכשיט אדם מקבל טומאה.

ד. טבעת אחת שמניחין הפנות ברגל אחת - היא הנקראת בירית, ואינה מקבֿלת טמאה, מפני שאין עליה צורת כלי תכשיט, אלא כמו טבעת הפלים או טבעת שקושר בה בין כתפיו. אבל שתי טבעות שמשימות הפנות ברגליהן ושלשלת מטלת ביניהן מזו לזו²⁵ - מקבֿלין טמאה, מפני שהן תכשיטי הפנות. והן הנקראין כפלים.

25) בגמרא שם מפרש, שהשלשלת מעכבת עליהן מלפסוע פסיעות גסות. נאה לבנות לפסוע פסיעות מדודות.

ה. קטלא של חליות²⁶ של מתכת, והם פחוט של צמר או של פשתן, ונפסק החוט - החליות מקבֿלות טמאה, שפֿל אחד ואחד כלי בפני עצמו²⁷. הִיָּה החוט שלה של מתכת והחליות של אבנים טובות ושל מרגליות או של זכוכית, ונשברו החליות והחוט קים - הרי זו מתטמא בפני עצמו²⁸. שְׂרִי קטלא²⁹ - כמלא צואר קטנה³⁰.

26) גרגירי זהב וכסף נקובים, ותכשיט זה קושרות הנשים בצוואריהן. 27) ראוייה לתכשיט לתלותה על הצוואר, ישנן נשים התולות על צווארן חוליית אחת של זהב או כסף. 28) לפעמים קושרות חוט זהב או כסף על הצוואר לקישוט. 29) קטלא שנקרעה. 30) אם נשאר כדי לקשור סביב צווארה של ילדה קטנה בגיל מתאים לקישוט. המדובר בחוט כסף וזהב שהם עצמם תכשיט.

ו. פל הפסויין של מתכת טהורין ואין מקבֿלין טמאה, מפני שאין להם שם בפני עצמן³¹, חוץ מכפסוי המחס³² ומכפסוי טני³³ של רופאין³⁴; מפני שמניחין בו את האספלגנית³⁵, נעשה כלי קבול.

31) ומיועדים רק לכסות את הכלים בלבד ולפיכך דינם כמשמשי כלים. 32) קומקום גדול. ידעו חכמים שרגילים

~ יום ראשון ט"ז אדר ~

הלכות פלים

פרק השיעי

1) יבאר כלי מתכות שיש להם שם בפני עצמם או שם לוי. שתי טבעות שמשומות הבנות ברגליהן.

א. כָּל כְּלֵי מִתְכוֹת² שֵׁישׁ לָהֶן שֶׁם בִּפְנֵי עֲצָמָן - מְקַבְּלִין טְמָאָה, חוּץ מִן הַדֶּלֶת וְהַנְּגִרִי וְהַמְנַעוּל וְהַפּוֹתָה⁴ שֶׁתַּחַת הַצִּיר וְהַצִּיר וְהַקּוֹרָה וְהַצְּנֹר⁵; מִפְּנֵי שְׂאִלוֹ עֲשׂוּיִין לְקַבְּעֵ⁶ אוֹ לְשַׁמֵּשׁ אֶת הָעֵץ אִינֶן מְקַבְּלִין טְמָאָה, וְאִפְלוּ קִדְם שִׁקְבָּעוּ⁸. וְכָל כְּלֵי מִתְכוֹת שֵׁישׁ לוֹ שֶׁם לְוִי - אִינוֹ מִתְטַמָּא בִּפְנֵי עֲצָמוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כִּמְקַצֵּת כְּלֵי. כִּיצַד? עֲקָרָב שֶׁל פְּרַמְבִּיָּא⁹ - טְמָא¹⁰, וְלַחֲמִים שֶׁלָּה שְׁעַל לַחֲמֵי הַבְּהֵמָה מִפְּאֵן וּמִפְּאֵן - טְהוֹרִין, וְאִין מְקַבְּלִין טְמָאָה בִּפְנֵי עֲצָמָן, מִפְּנֵי שְׂאִין לָהֶם שֶׁם בִּפְנֵי עֲצָמָן. וּבִשְׁעַת הַחוּרִין¹¹ - הַפֶּל מְקַבֵּל טְמָאָה¹².

2) כלים פרק י"א משנה ב. 3) מוט של ברזל המשמש בריח לשער של עץ. 4) כעין כוס של מתכת שמשקיעים בקרקע ובה משימים את ציר הדלת (במלכים-א ז, ט: "והפותות לדלתות הבית"). 5) העשוי להניח בקרקע. 6) כלל הוא בדינו: המחובר לקרקע הרי הוא כקרקע. 7) נגר ומנעול. 8) מפני שנעשו מלכתחילה כדי לקבעם בקרקע. 9) פרומביא הוא רסן שנותנים על פי הבהמה ובו חתיכת ברזל שמכניסים לתוך פיה. ברזל זה נקרא עקרב. 10) מפני שהוא לצורך האדם, כדי כיוון הילוך הבהמה ויש לו שם בפני עצמו. 11) כשהם מחוברים לרסן. 12) ואם נגע טמא באחד מחלקי הרסן - נטמאו כל חלקיו.

ב. טְסִין שֶׁל פְּרִזֵּל שֶׁמְנִיחִין עַל לַחֲמֵי הָאָדָם¹³ בִּשְׁעַת מְלַחְמָה - אִינֶן מְקַבְּלִין טְמָאָה, מִפְּנֵי שְׂאִין לָהֶם שֶׁם בִּפְנֵי עֲצָמָן¹⁴. וְאִם יֵשׁ בָּהֶן בֵּית קְבוּל מִיָּם¹⁵ - מִתְטַמָּאִין כָּכָל כְּלֵי קְבוּל¹⁶.

13) להגן עליו. במשנתנו מפרש רבינו לוחות ברזל לכסות את החזה. 14) טסים אלה הם חלק מכובע הברזל המכסה את הראש. 15) לשתות במלחמה. 16) למדנו מזה, שכלי שיש לו בית קיבול - מקבל טומאה אף על פי שאין לו שם בפני עצמו.

ג. נֶזֶם הָעֲשׂוּי בַּקְּרָה¹⁷ מִלְמָטָה וְכַעֲדָשָׁה מִלְמַעְלָה וְנִפְסָק - הַקְּדָרָה שֶׁלוֹ¹⁸ מְקַבֵּלֵת טְמָאָה בִּפְנֵי עֲצָמָה, שְׂהָרִי יֵשׁ לָהּ בֵּית קְבוּל, וְהַעֲדָשָׁה¹⁹ מְקַבֵּלֵת טְמָאָה בִּפְנֵי עֲצָמָה, מִפְּנֵי שֵׁישׁ לָהּ שֶׁם בִּפְנֵי עֲצָמָה, וְהַצְּנִירָה²⁰ שֶׁלָּה שֶׁהיא נִכְנָסֵת בְּאֵזֶן אוֹ בְּאֵף אִינָה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

48) המדובר כשהסלע אינו ראוי למשקל בלי תיקון על ידי מעשה בגופו, כגון אם נשחק או נשבר וצריך לתקנו ולכוון את משקלו, אבל אם אינו מחוסר מעשה – מספיקה מחשבה לעשותו כלי לעניין קבלת טומאה, כמו שנאמר למעלה בפרק ח הלכה י: "כל הכלים יורדים לטומאה במחשבה." [כתב הר"ש שהכוונה לשקול נגדו כסף וזהב וכדומה, אבל אסור לשקול בו דברים הנדבקים כגון שמן, כמו שאמרו בבבא בתרא פט ב: "אין עושין משקלות של מתכת." והטעם, מפני שהשמן נדבק במתכת ומכביד את משקלן].

יא. אונקלי של פתפים⁴⁹ - טהורה⁵⁰, ושל רוכלים⁵¹ - מתטמאה⁵². אונקלי של גליליטי המטאה⁵³ - טהורה⁵⁴, ושל דרגש⁵⁵ - מתטמאה⁵⁶. אונקלי של פורת הצידים שצדין בה הדגים⁵⁷ - טהורה⁵⁸, ושל שדה⁵⁹ - מתטמאה. אונקלי של מנורות העץ - טהורה⁶⁰, ושל שלחן - מתטמא⁶¹. זה הפלל: כל כלי שנקבל טמאה בפני עצמו מן הטהרה⁶² - הרי האונקלי של מתכת שלו ושלשלת שלו מקבלת טמאה; וכלי שאינו מקבל טמאה, כגון פשוטי כלי עץ וכלי עץ הבאים במדה וכיוצא בהן - אונקלי של מתכת ושלשלת שלו אינן מקבלות טמאה. וכל אחת ואחת⁶³ בפני עצמה⁶⁴ טהרה, שאין האונקלי או השלשלת כלי בפני עצמו, אלא הרי הן פמקצת כלי⁶⁵. ואפלו אונקלי שפכתלים⁶⁶ שתולין בה הפלים והבגדים וכיוצא בהן - טהורה⁶⁷.

49) מוט עץ ארוך ואונקלאות תלויות בו בשני ראשיו, והכתפים (=סבלים הנושאים משאות על כתפיהם) שמים את העץ על הכתף ותולים שק אחד לפניהם ואחד לאחוריהם. 50) מפני שעיקר הכלי הוא העץ המונח על הכתף, והאונקלי משמשת את כלי העץ. 51) מכרי בושם. 52) הרוכלים חוקקים כעין קערה במוט ונותנים בה את סחורתם, ואם כן יש לו בית קיבול ומקבל טומאה. ויש מפרשים שלאונקלי עצמה יש בית קיבול, ואמרנו למעלה (בהלכה ב) שכלי מתכות שיש לו בית קיבול מקבל טומאה, אף על פי שאין לו שם בפני עצמו. 53) שני עמודים של עץ העומדים אחד למראשותי המטה ואחד למרגלותיה. בראשי העמודים קבועים ווי מתכת שעליהם מניחים מוט ארוך ופורסים עליו סדין. 54) הנקליטים והמוט הם עיקר והווים (האונקלות) בטלים לגביהם כמשמשים פשוטי כלי עץ. 55) מיטה של עור. בארוכות המיטה תחובות אונקלאות של ברזל וקושרים בהן את הרצועות הקבועות בעור ששוכבים עליו. 56) מפני שמצע העור עצמו מקבל טומאה. רבינו מפרש במשנה שדרגש היינו ערש קטן, אבל לא פירש טעם ההבדל בין מיטה לדרגש. ואולי התכוון גם כן לערש ששוליו הם של עור. 57) במשנה: "של אקון", ומפרש רבינו תיבה של עץ ואונקלאות מחוברות בה וקושרים בהם חבלים ומשלשלים את התיבה לים. תיבה זו עשויה כמלכודת שהדגים נכנסים לתוכה ואינם יכולים

להשתמש בכיסוי מיחם ככלי בפני עצמו. 33) טנא = סל. 34) הרופאים ורוקחים את התרופות בכלי גדול של מתכת. 35) רטייה ותרופות אחרות מוכנות לשימוש.

ז. פסוי של מתכת ששפו ולטשו ועשהו מראה - הרי זה מקבל טמאה³⁶.

36) שהמראה משמשת את האדם ויש עליה תורת כלי. פסק כחכמים שם.

ח. כל המשקולות³⁷ של מתכות מקבלות טמאה. והן הנקראין אונקיות. קנה מאזנים של עץ שהיו אונקיות של ברזל תלויות בו - מקבל טמאה³⁸, מפני האונקיות התלויות בו³⁹. במה דברים אמורים? במאזנים של מוכרי פשתן ומוכרי צמר⁴⁰; אבל של בעלי בתים אינו מקבל טמאה עד שהיה האונקיות קבועות בו⁴¹.

37) מאזניים עשויים מקנה רחב קצת של עץ, ומשני צדדיו תלויים ווים של מתכת כפופים כלפי מעלה לתלות בהם הדברים הנשקלים, ו"משקולות" שנאמר כאן - הכוונה לאותם הווים. 38) ואף על פי שהוא כלי עץ פשוט. 39) הקנה נעשה חלק מכלי מתכת. 40) מאזניים שלהם גדולים, ודרכם להסיר את האונקיות אחר שגמרו לשקול ולהחזירן בעת הצורך, כי לא ישקלו בלי האונקיות. ואומר רבינו, שבזמן שהן תלויות בעץ הוא מקבל טומאה כחלק מן הכלי. 41) בעלי בתים ששוקלים לצרכי עצמם, אינם מקבלים כל כך במשקל ולכן הם שוקלים לפעמים בלי האונקיות, ותולים את הדבר הנשקל על העץ עצמו, ואם כן העץ אינו חלק קבוע של הברזל, אלא כלי עץ פשוט בפני עצמו, ולפיכך אפילו כשתולים לפעמים את האונקיות לא בטל העץ לגביהם אלא אם הן קבועות בו, אבל השוקלים כדי למכור מקפידים על משקל מדוייק ומשתמשים תמיד באונקיות הניתלות במקום המיוחד להן בעץ ולפיכך הכל ככלי אחד, כל זמן שהן תלויות. "הר"ש מפרש שאונקיות היינו כפות המאזניים שנותנים בתוכן את הדברים הנשקלים. פירושנו הוא על פי ביאורו של רבינו במשנה].

ט. משקולות⁴² שנשתברו, אף על פי שהחזירן⁴³ ושוקל בהן - אינן מקבלין טמאה⁴⁴. יחד מהן⁴⁵ חצאי ליטרין, שלישי ליטרין, רביעי ליטרין - הרי אלו מקבלין טמאה⁴⁶.

42) משקולות ממש (לא אונקיות) ששוקלים כנגדם את המשאות. 43) צירף יחד את שבריהם. 44) שאינם ראויים למלאכתם כמו לפני השבירה. 45) קבע חתיכה שמשקלה חצי ליטרא שתשמש משקל של חצי ליטרא וכן שלישי או רביעי הליטרא. 46) לפי שהם משקולות חדשים בלתי שבורים.

י. סלע⁴⁷ שנפסלה והתקינה⁴⁸ להיות שוקל בה - מקבלת טמאה.

47) מטבע של כסף עתיק, שווה ארבעה דינרים רומיים.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

גדול או חזים במקום קרוב לדלי ושל קטן מרחיקים את היד מן הדלי.

טז. הפדור של מתכת, והסדן, והקנטר⁸⁰ של פנאי, והדקר⁸¹ של חרש⁸², וחמור של נפח⁸³, והמטלטלת⁸⁴ והמשקולות של פנאים, והפירוס של ברזל שחובטין בהם הזיתים, והאפרס⁸⁵ של מתכת, והאולר שכוותין בו הסופרים ראש הקלמוס של קנה, והקלמוס של מתכת, והפן⁸⁶ והפנא שמשרטטין בו הסופרים - כל אלו מקבלין טמאה, שפול אחד מהן יש לו שם בפני עצמו.

80 משנה שם פרק י"ד ג: "קנה מברזל מרובע ואורכו כמו אמה ולו יד מעץ יפסלו (יגזור) בו העץ. 81 יתד חדה. 82 נגר. 83 חתיכת ברזל בתבנית חמור והנפח רוכב עליו ומכה בפטיש על המתכת המונחת לפניו. 84 חתיכת מתכת תלויה בחוט והבנאים משתמשים בה, כדי ליישר את הכותל. וכן היא המשקולת, אלא שהיא עשויה בצורה אחרת קצת. 85 כלי של ריחיים רחב מלמעלה והולך ומשתפע כלפי מטה והוא פתוח משני ראשיו ומעמידים את הראש הצר על האבנים הטוחנות. לכלי זה שופכים את החיטה הנופלת קימעא קימעא על האבנים הטוחנות. 86 כשמשרטטים מניחים לוח תחת הקלף ועליו את הסרגל ליישר את הקו. הלוח נקרא "כין" והסרגל "כנא".

~ יום שני י"ז אדר ~

פרק עשירי

1 יבאר מסמרות העשויים לתקוע אותם בעצים. המסמרים שמקבלים טומאה או אין מקבלים. כלי מתכות המתמאים בעגלה או הטהורות. חצוצרות וכל כלי מתכת שמקבלים טומאה ושאינם מקבלים.

א. מסמרות² שמחזיקין בהן התקרה, העשויין לתקוע אותן בעצים - אינן מקבלין טמאה. וכן המסמרות שתוקעין אותן בפתלים לתלות בהן. ואם התקינן להיות פלי בפני עצמו³ - מקבל טמאה. פיצד? מסמר שהתקינן להיות פותח ונוצל בו⁴ או להוציא את הפתילה, או שנתנו ברחים של יד או של חמור - הרי זה מקבל טמאה. התקינן לפתח בו את החבית - טהור, עד שייצרפנו⁵.

2 כלים פיי"ב מ"ה. 3 לתלות עליהם בגדים. נתבאר למעלה בפ"ט הי"א. 4 וכפף את ראשו בתבנית מתאימה לתשיש זה. 5 יכה עליו בפטיש, ויתאימו לכך (ע"פ פירוש רבינו במשנה. והראב"ד והר"ש מפרשים שייצרפנו באש ובמים כדי לחזקו, ובלי צירוף הוא רך ואינו מתאים לפתיחת חבית. כל זמן שלא תוקן להיות ראוי לתשיש שהאדם רוצה בו - לא נגמרה מלאכתו, והרי הוא גלם כלי מתכת.

לצאת. 58 כוורת הציידים היא גדולה ומקבלת ארבעים סאה ואינה מקבלת טומאה (ראה למעלה פרק ג הלכה ב) ולפיכך גם האונקלי שלה, אף על פי שהיא של מתכת, אינה מקבלת טומאה, שהרי היא טפלה לגבי הכוורת. 59 תיבה שאינה מחזיקה ארבעים סאה. [בתוספתא כלים בבא מציעא פרק ב הלכה ד אמרו: אונקלי של שידה טמאה ואם הייתה באה במידה - טהורה]. 60 המנורה עצמה אין לה בית קיבול ומעמידים עליה את הנר, שבו השמן והפתילה, נתבאר למעלה פרק ד הלכה א שאינה מקבלת טומאה מפני שהיא כלי עץ פשוט, ולפיכך גם האונקלי שלה אינה מקבלת טומאה. 61 נתבאר שם ששולחן מקבל טומאה, מפני שהוא משמש את האדם ואת הכלים. 62 במשנה כתוב סתם: "המחובר לטמא - טמא, והמחובר לטהור - טהור", ורבינו הוסיף את המלים "מן התורה". ומשמע שהמחובר לכלי שמקבל טומאה מדרבנן אינו מתמא. 63 שלשלת ואונקלי של כלי המקבל טומאה ושאינו מקבל טומאה. 64 בזמן שאינה מחוברת בכלי. 65 כחלק מכלי. 66 שאינה חלק מכלי. 67 מפני שהיא מחוברת לקרקע וכל המחובר לקרקע אינו מקבל טומאה.

יב. שלשלת שיש בה בית נעילה⁶⁸ - מתטמאה⁶⁹, והעשויה לכפיתה⁷⁰ - טהורה⁷¹.

68 כעין מנעול לסגור שני ראשיה. שלשלת כזו נותנים ברגלי הסוס, כדי שלא יוכל לברוח ושלא יגנבוהו. 69 שהוא כלי לצורך האדם. 70 שקושרים בצוואר הקופים הקטנים והכלבלבים לנוי. 71 מפני שהיא תכשיט של בהמה וחיה.

יג. שלשלת של סיטונות⁷² - מתטמאה, מפני שהן נועלין בה את החנויות; ושל בעלי בתים - טהורה, שאינה עשויה אלא לנוי⁷³.

72 לסגור בהם את דלתות החנויות. 73 באליהו רבא מנמק, מפני שבעלי בתים רגילים להשאיר את השלשלת כשראשה אחד קבוע בדלת ולכן דינה כמחובר לקרקע.

יד. שלשלת של מושחי קרקע⁷⁴ ויתדותיהן שתוקעין בקרקע בשעה שמושחין - מקבלות טמאה⁷⁵; ושל מקוששי עצים⁷⁶ - טהורה, לפי שהיא משמשת את העץ⁷⁷.

74 מודדי קרקע, מהנדסים. 75 שהרי הן משמשות את האדם ויש להן שם בפני עצמן. 76 לקשור בה חבילת עצים. 77 והעץ עיקר.

טו. שלשלת דלי גדול - ארבעה טפחים⁷⁸ ממנה סמוך לדלי מתטמאה עם הדלי, מפני שהיא צרף הדלי; והשאר טהור, לפי שאין לו שם בפני עצמו. ושלשלת דלי קטן - עשרה טפחים⁷⁹.

78 ארבעה טפחים הסמוכים לדלי מקבלים טומאה, מפני שהם כיד לדלי, וידות הכלים דינן ככלים. אבל למעלה מארבעה טפחים אינה לצורך הכלי. 79 שלשלת של דלי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וקושרים אותן בעגלה. (24) משמש הגנה על הבהמה שלא תיחנק בחבל או ברצועה המתמחים כשהעגלה נמשכת. (25) "יתד מברזל ונעשה בקצה העגלה" (רבינו בפירושו למשנה). ורב האי גאון מפרש, כעין טבעת שמכניסים בה ראש העגלה וראש המחרישה. (26) גם כן יתד מברזל יהיה בקצה העול (שם). (27) מקום בעגלה מיוחד להניח בו אבנים וכדומה, ומקום זה הוא קערורי, כדי שלא תיפולנה האבנים. (28) לשון הפעמון, ומקבל טומאה מפני שראוי להקישו על גבי חרס וישמיע קול, וכל המשמיע קול – טמא (למעלה פ"ח ה"ז). בשבת נח, ב נימק רבא כך טומאת זוג שניטלו עינבלו, ונראה שגם העינבל ראוי לכך. (29) האונקלי (ו) אשר יתקעו במשא אשר על העגלה כדי שלא יפול (שם). (30) את כל חלקי העגלה. (31) שם מ"ה. (32) המחופה במתכת. ב'תורת כהנים' פרשת שמיני פ"ז ה"ח דרשו מן המקרא, שכל חיפויי כלים אינם מקבלים טומאה. (33) עופרת. (34) התלויים לנוי, למעלה בפ"ח ה"ז נתבאר שתכשיטי בהמה אינם מקבלים טומאה. (35) חישוק של ברזל שעל גבי גלגל עץ. הסוכב משמש את הגלגל. (36) לוחות מתכת דקים, ותולים אותם לנוי. (37) כל חלקי העגלה של עץ המחופים מתכת.

ו. עֲקֹבִים³⁸ בַּיַּת הַבַּד³⁹ - מִקְבַּל טִמְאָה. אֲרוֹן⁴⁰ שֶׁל גְּרוֹסוֹת⁴¹, אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא טְהוֹר⁴², אִם הִיְתָה תַּחְתּוֹ עֵגְלָה שֶׁל מִתְּכַת - הֲרִי זֶה מִקְבַּלֵּת טִמְאָה⁴³.

(38) שם פי"ב מ"ג. (39) ברזל שבקורה שכותשים בה הזיתים. (40) שם מ"ד. (41) ארון של מוכרי גריסים. (42) התיבה שמוכרי גריסים נותנים בה את סחורתם היא כבידה מאד ואינה עשויה להיטלטל, ולפיכך אינה מקבלת טומאה. (43) ואין אנו אומרים שהיא טפילה לארון ומשמשת אותו.

ז. רִיחִים⁴⁴ שֶׁל פְּלִפְלִיץ⁴⁵ מִקְבַּלֵּת טִמְאָה מִשּׁוּם שֶׁלִּשָּׁה פְּלִים⁴⁶: מִשּׁוּם פְּלִי מִתְּכַת⁴⁷, וּמִשּׁוּם פְּלִי קִבּוּל⁴⁸, וּמִשּׁוּם כְּבֵרָה⁴⁹.

(44) משנה ביצה כג, ב. (45) הריחיים ששוחקים בהם פלפלים, מורכבים משלושה חלקים: בחלק העליון טוחנים את הפלפלים, ועיקר כלי זה הוא של מתכת; החלק האמצעי העשוי ככברה, מקבל את כל הפלפל הטחון ומנפה אותו; והחלק התחתון היא קערה קטנה, ולתוכו נופל הפלפל הדק. (46) כלומר, כל חלק משלושת החלקים האלה מקבל טומאה בפני עצמו. (47) החלק העליון מקבל טומאה מפני שהוא כלי מתכת, ואף-על-פי שאין לו בית קיבול, שהרי כל הפלפל נופל למטה. (48) התחתון שכולו עץ מקבל טומאה ככל כלי עץ שיש לו בית קיבול. (49) החלק האמצעי. גזרו טומאה על כברה משום אריג (רש"י שם). והמדובר כשהשוליים המנוקבים אינם של מתכת, שאם הם של מתכת מקבלת טומאה בלי גזירת אריג. [בגמרא שם אמרו: "תנא, תחתונה משום כלי קיבול, אמצעית משום כלי כברה, עליונה משום כלי מתכת". ורבינו קיצר בלשונו].

ח. הַדְּלָת⁵⁰ שֶׁל מִתְּכַת שְׁבִמְגָל⁵¹ שֶׁל פְּעֵלֵי פְּתִים -

ב. מִסְמָר⁶ הַעֲשׂוּי בְּסִמְן לְשִׁמִּירַת הַפֶּתַח⁷ - אֵינוֹ מִקְבַּל טִמְאָה. וְכֵן מִסְמָר שֶׁל חֲנִי שֶׁתּוֹלָה בּוֹ הַמְּאֲזָנִים וְהַפִּיס - טְהוֹר⁸. וְכֵן תְּלוּי הַמַּגְרָדוֹת⁹ - טְהוֹרוֹת¹⁰. אֵף עַל פִּי שְׁמִסְמָרִין אֵלוֹ מְשֻׁיִן בְּצִוְרֵתָן מִשְׁאָר מִסְמָרוֹת הַתְּקִיעָה.

(6) שם. (7) מניחים את המסמר במקום כזה, שהפוחת את הדלת יזיז אותו ממקומו, ואם בא בעל הבית ומצאו שלא במקומו, יודע הוא שמי שהוא פתח את הדלת. (8) מפני שהוא מחובר לעמוד עץ שלפני השולחן, שאינו מקבל טומאה ואין לו שם בפני עצמו. (9) הבלנים מגרדים את רגלי המתרחצים בטס מתכת, ובו אזניים לתלותם על מסמרים התקועים בכתלי בית המרחץ. מסמרים אלה נקראים תלויי-מגרדות. (10) כחכמים במשנה, מפני שהם מחוברים לקרקע. ואף-על-פי שדרכם של הבלנים להוציאם ממקום זה ולתקועם במקום אחר (תפארת ישראל).

ג. מִסְמָר¹¹ הַגֵּרֵעֵ, וְהוּא הַפְּלִי שְׁמִקְיִזִין - מִקְבַּל טִמְאָה. וּמִסְמָר שֶׁל אֶבֶן הַשְּׁעוֹת¹³ - טְהוֹר¹⁴.

(11) שם מ"ד. (12) סכין שהחובש (גרע) משתמש בו להקזה. (13) שעון שמש עשוי מאבן עגולה שרשומים בה מספרי השעות, ובאמצעותה תקוע מסמר, וצילו מורה את השעה. (14) מפני שהוא מחובר לאבן, שהיא עיקר הכלי, והמסמר טפל לה (בתפארת ישראל למשנתנו מפרש שהאבן מהודקת יפה לקרקע, ולפיכך כל הכלי דינו כמשמש את הקרקע).

ד. מִסְמָר¹⁵ הַגֵּרֵדִי¹⁶, וְהוּא הַמִּסְמָר הָאֲרֵף פְּעִיִן שְׁפּוּד שְׁמִכְנִים בּוֹ הָאֲוֵרָג¹⁷ שְׁפּוֹפֶרֶת הַקֶּנֶה אוֹ הָעֵץ וְלוֹפֶף¹⁸ עָלֶיהָ חוּטִים - מִקְבַּל טִמְאָה¹⁹.

(15) שם. (16) של האורג. (17) הסגנון אינו ברור. והכוונה היא שהאורג מכניס את השפוד בשפופרת הקנה. (18) כורך. (19) מפני שהמסמר הוא עיקר הכלי (סדרי טהרות).

ה. אֵלוֹ²⁰ פְּלִי מִתְּכַת הַמִּתְּמָאוֹת בְּעֵגְלָה: הַעֵל²¹ שֶׁל מִתְּכַת, וְהַקְּטֹרֵב²², וְהַכְּנָפִים²³ הַמְּקַבְּלוֹת אֶת הַרְצוּעוֹת, וּבְרִזֵּל שֶׁתַּחַת צִוְּאָרֵי הַבְּהֵמָה²⁴, וְהַסּוּמְף²⁵, וְהַמַּחְגֵּר²⁶, וְהַתְּמַחֲוִיּוֹת²⁷, וְהַעֲנַבּוּל²⁸, וְהַצְּנִירָה²⁹, וּמִסְמָר הַמַּחְבֵּר אֶת פְּלִים³⁰. וְאֵלוֹ טְהוֹרִים בְּעֵגְלָה³¹: הַעֵל שֶׁל עֵץ הַמְּצַפֶּה³², וּכְנָפִים הַעֲשׂוּיִין לְנוֹי, וְהַשְּׁפּוֹפֶרוֹת הַמְּשִׁמְיעוֹת אֶת הַקּוֹל, וְהָאֲבָר³³ שֶׁבְּצֵד צִוְּאָרֵי בְּהֵמָה³⁴, וְהַסּוּכֵב שֶׁל גִּלְגָּל³⁵, וְהַטְּסִיץ³⁶ וְהַצְּפוּיִין³⁷. וְשְׁאָר כָּל הַמִּסְמָרוֹת שֶׁבָּה - טְהוֹרִין.

(20) שם פי"ד מ"ד. (21) רבינו מפרש, העץ הקבוע בעגלה ונמשך בין שתי הבהמות, ואם עשאו ממתכת – מקבל טומאה. (22) העץ המונח על צוארי הבהמות המושכות את העגלה. (23) בשני ראשי הקטרב של עץ, מחוברות קצוות של מתכת נקובים, ומכניסים רצועות של עור בנקבים

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יג. פקדה⁶⁹ שֶׁל מִתְּכַת - טְהוֹרָה, לְפִי שֶׁהִיא מְשַׁמֶּשֶׁת טְמֵאָה, מְפַנֵּי שְׁמֵנִיחִים בָּהּ אֶת הָאֶסְפְּלָנִית⁵³ וְתוֹלָה בָּהּ אֶת הַמְּסַפְּרִים⁵⁴.

69) חצי כדור נקוב שנותנים אותו בראש הפלך בשעת טווייה, והחוטים נמשכים דרך הנקב (רבינו בפירושו למשנתנו). (70) הפלך הוא של עץ, והוא עיקר הכלי, והפיקה היא תוספת להקל את הטווייה.

יד. הַכּוֹשֵׁי⁷¹ וְהַפִּימָא⁷² וְהַמְקַל וְסַמְפוּנָא וְחִלְלִיל⁷³ שֶׁל מִתְּכַת⁷⁴ - מְקַבְּלִין טְמֵאָה. הֵיוּ שֶׁל עֵץ וּמְצַפִּין מִתְּכַת - טְהוֹרִין⁷⁵; חוּץ מִן הַסַּמְפוּנָא, שְׁאֵם הֵינָה בָּהּ בֵּית קַבּוּל פְּנִימִים⁷⁶, אֲף עַל פִּי שֶׁהִיא מְצַפָּה - טְמֵאָה⁷⁷.

71) פלך (שם מ"ו). (72) במשנה (שם) הגירסא "והאימה". העץ שכורכים עליו את החוטים, וממנו טוויים אותם בפלך. (73) כלי נגינה. (74) נמשך לכל הדברים המנויים למעלה. (75) שיטת רבינו, שכל דבר מצופה אינו מקבל טומאה, ואפילו הוא ראוי לקבל טומאה בלי הציפוי, כי הציפוי גורם טהרה מגזירת הכתוב. ורבים חולקים עליו. (76) לוחות דקים של מתכת שמכניסים אותם לתוך הסימפוניא, וכשנופחים בסימפוניא הם נרעדים ומשמיעים קול. (77) מפני שבית הקיבול אינו מצופה, כי המקום צר מאד ואין אפשרות טכנית לצפותו ('תוספות יום טוב'). ונראה להוסיף שנמנעו מלצפות מפני שהציפוי משפיע לרעה על צליל הכנפים). [כלי הנגינה "סימפוניא", מובאת במקרא (דניאל ג, ה)].

טו. הַחֲצוּצֶרֶת⁷⁸ שֶׁמְצַפְּלֵת חֲלִיּוֹת חֲלִיּוֹת⁷⁹: אִם אֵין יוֹדֵעַ לְהַחֲזִירָה אֶלָּא אֶמְן⁸⁰ - הָרִי זֹו מְקַבְּלֵת טְמֵאָה כְּשֶׁהִיא מְחַפְּרֵת⁸¹; וְאִם יְכוֹלִין⁸² הַכֹּל לְפָרְקָהּ וּלְהַחֲזִירָה - אֵינָה מְקַבְּלֵת טְמֵאָה⁸³.

78) שנינו שם (מ"ז): "קרן עגולה טמאה ופשוטה טהורה, אם היתה מצופית שלה של מתכת - טמאה. הקב שלה, ר' טרפון מטמא וחכמים מטהרין, ובשעת חיבורן הכל טמא". ומבאר שם רבינו, שהכוונה לחצוצרת מורכבת מהרבה חלקים, ולא לקרן של בהמה (כלי נגינה זה כתוב במקרא (דניאל שם): "קל קנא משרוקיתא"), וכל חלק בפני עצמו אין עליו תורת כלי. וישנם שני סוגים של כלי זה: קרן עגולה וקרן פשוטה, העגולה רק אומן יכול להרכיב את חלקיה, ואת הפשוטה יכול כל אדם לפרקה ולהרכיבה, ולפיכך אמרו (שבת מז א): המחזיר קרן עגולה בשבת חייב חטאת (מפני שעשה מלאכה), פשוטה - פטור. ודעת רבינו שחלקי הפשוטה אפילו כשהם מחוברים אינם חיבור לטומאה, מפני שהם מתפרקים ללא כל טירחה ובלי ידע אומנות, ומתוך ביאור זה תתפרש הלכה זו והבאה אחריה. (79) של עץ או עצם שאין להן בית קיבול. (80) ואם כן היא מסוג קרן עגולה. (81) מפני שהוא כלי שלם. (82) שהיא קרן פשוטה. (83) חיבור חלש כזה אינו חיבור לטומאה, והחוליות נידונות כמפורקות (ראה ראב"ד וכסף משנה).

50) כלים פ"ב מ"ג. 51) ארון גדול. 52) מפני שאינה כלי אלא משמשת את הארון ואין לה שם שפני עצמו, כי סתם דלת היא דלת של בית, וזו - "דלת של ארון" שמה. ונאפשר גם לפרש, שהמדובר במגדל של עץ העשוי לנחת (ראה למעלה פ"ג ה"א), ואינו מקבל טומאה, והדלת בטיילה לגבי המגדל. (53) תחבושת. (54) ולפיכך היא כלי בפני עצמו (ראה למעלה פ"ט ה"ו).

ט. טְסִינִין⁵⁵ שֶׁל מִתְּכַת⁵⁶ שְׁמֵנְעֲרִין בְּהֵן אֶת הַקְּדֵרָה⁵⁷ - מְקַבְּלִין טְמֵאָה⁵⁸, וְהַקְּבוּעִין בְּפִירָה⁵⁹ - טְהוֹרִין⁶⁰.

55) משנה שם, ותוספתא שם בבא מציעא פ"ב ה"ה. 56) במשנה: "הייתוכין טמאים, והפרכין טהורים" ובתוספתא: אלו שהחנווני מנער בהן את הקדירה, והפרכים - הקבועים בכירה (גירסת רבינו). (57) רבינו השמיט כאן את המילה "החנווני" וכנראה כוונתו לקדירה שיש בה תבשיל חם, ואי אפשר להחזיקה ביד ולנערה לקערה אלא על-ידי טסים העשויים כעין צבת (וכן פירש הר"ש, והוא מקיים את הגירסא "שהחנווני", ומבאר שהמדובר בקדירה שיש בה כסף מהותך ומריקים אותו לכלי אחר בעזרת מלקחיים. ומכאן השם "ייתוכין"). (58) שהרי הם כלים. (59) משתמשים בהם לשמור שלא ישרף במהירות בלתי רצויה (רבינו בפירושו למשנתנו. ראה כסף-משנה). והמדובר בכיריים קבועים בבנין. (60) מפני שהם קבועים במחבר לקרע.

י. הַמְּלַקְחִים⁶¹ שְׁמֵמְעָךְ בְּהֵן אֶת הַפְּתִילָה⁶² - מְקַבְּלִין טְמֵאָה; וְהַצְּנוּרוֹת⁶³ שֶׁתּוֹפְסוֹת אֶת הָרְחִים מְלַמְעָלָה - אֵינָן מְקַבְּלוֹת טְמֵאָה, מְפַנֵּי שְׁאֵינָן עֲשׂוּיֹת אֶלָּא לְחִזְקָן⁶⁴.

61) צבת. 62) כשמתקבץ פחם בראש הפתילה הדולקת, דועך אורה קצת, והשתמשו בצבתות של מתכת מיוחדת למחוט את הפתילה. 63) ברזלים. 64) תוספתא שם ה"ו.

יא. קְלוֹסְטְרָא⁶⁵ שְׁנוּעֲלִין בָּהּ הַדְּלָתוֹת: אִם הֵינָה שֶׁל מִתְּכַת - מְתַטְמָאָה; הֵינָה שֶׁל עֵץ וּמְצַפָּה מִתְּכַת - טְהוֹרָה⁶⁶.

65) בריח שראשו אחד עבה. בפתח שיש לו שתי דלתות קובעים טבעת בכל אחת מהן, וכשרוצים לסגורן מכניסים את הקלוסטרא בטבעות (שם פ"א מ"ד). 66) נתבאר למעלה הלכה ה, ובכמה מקומות אחרים, שכלים מצופים אינם מקבלים טומאה.

יב. הַפִּינִין⁶⁷ וְהַפּוּרְנָא⁶⁸ - טְמֵאִים.

67) שם. 68) פורנא הוא המנעול, ופין הן השיניים הנכנסות לתוך המנעול (הפורנא) וסגורות אותו.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

טומאתה על ידי קביעה בלי מסמר, מפני שהנכנסים ויוצאים ניוזקים בה יש להניח שיסירה ממקומה, ולפיכך אינה נידונית כקבועה בקרקע, וכך שנינו גם בתוספתא. אבל למנוע הורדת טומאה, מועילה קביעה זון. (104) כשקבעה במסמר, הוכיח שאין בדעתו להסירה. (105) באופן שהשיניים אינן בולטות לתוך החלל. (106) במשנה כתוב: "מלמטן למעלן" פירוש, הכניס את השיניים לתוך החרוץ שבמשקוף ואינן בולטות לחוץ, ומתוך כך אי-אפשר לנסר בהן. ונראה שגם כאן וגם בתוספתא יש לגרוס כך. הגירסא שלפנינו אינה מובנת. [בדוחק אפשר לפרש שהתכוון לאסקופה ולמזוזות]. (107) יצאה מטומאתה, מפני שביטלה לגמרי מתשמישה המיוחד לה. ועוד, מפני שאינה מזיקה לנכנסים ויוצאים אין בדעתו להסירה. [רבינו חזר בו כאן מפירושו במשנה הנ"ל (סדרי טהרות)].

~ יום שלישי י"ח אדר ~

פְּרָק אֶחָד עֶשְׂרִי

(1) יבאר כמה שיעור השבר שיישבר כלי מתכת ולא יקבל טומאה. ודין כלי מתכת שניקבו.

א. פְּמָה שְׁעוֹר הַשֶּׁבֶר² שְׁיִשְׁבֵּר כְּלֵי מִתְכֶּת וְלֹא יִקָּבֵל טֹמְאָה אוֹ יִטְהַר מִטֹּמְאָתוֹ?³ הַכֵּל לְפִי מָה שֶׁהוּא⁴.

(2) כלים פי"ד מ"א. (3) שירדה עליו לפני שנשבר. (4) אין שיעור אחד לכל הכלים, השיעורים השונים יתבאר בהלכות הבאות.

ב. כָּל זְמַן⁵ שֶׁהַכֵּל יָכוֹל לַעֲשׂוֹת מְעִין מְלֹאכְתּוֹ⁶ - עֲדִין הוּא כְּלֵי וְחָשׁוֹב כְּלֵי שְׁלֵם. מִיֵּצֵד? כְּלֵי שֶׁל מִתְכֶּת⁷ שֶׁנִּשְׁבֵּר וְהָרִי הוּא יָכוֹל לְמַלְאוֹת בּוֹ - הָרִי הוּא כְּלֵי בְּשִׁהִיָּה. הַקְּמָקוֹם - כְּדֵי לַחֵם בּוֹ חֲמִין. הַמְּחִם⁸ - כְּדֵי לְקַבֵּל סֻלְעִים⁹. הַלְּפָס¹⁰ - כְּדֵי לְקַבֵּל קִיתוֹנוֹת¹¹ שֶׁל מִתְכֶּת. הַקִּיתוֹן - כְּדֵי לְקַבֵּל פְּרוֹטוֹת¹². מְדוֹת הַיִּין¹³ - כְּדֵי לְמַד בְּהֵן הַיִּין¹⁴. וְכֵן מְדוֹת הַשְּׁמֶן¹⁵ - כְּדֵי לְמַד בְּהֵן הַשְּׁמֶן. מְסַנֵּגֶת שֶׁל חֲרָדֵל¹⁶ שֶׁנִּפְרָצוּ בָּהּ שְׁלִשָּׁה נִקְבִים מְלֻמְטָה¹⁷ זֶה לְתוֹךְ זֶה¹⁸ - טְהוֹרָה¹⁹, לְפִי שְׂאִינָה מְשֻׁמֶשֶׁת מְעִין מְלֹאכְתָּהּ. מְגַרְפָּה²⁰ שֶׁנִּטְלָה בְּפֶה, אֵף עַל פִּי שֶׁהִיא כְּקוֹרְנָס - טְהוֹרָה; שְׂאִינָה עוֹשֶׂה מְעִין מְלֹאכְתָּהּ אֲלֹא מְעִין הַקוֹרְנָס, וְהִיא לֹא נַעֲשִׂית לְתַקְעַ בָּהּ כְּקוֹרְנָס. וְכֵן כֵּל פִּיּוּצָא בְּזָה²¹.

(5) שם. (6) שלפני שבירתו. (7) במשנה: "דלי". וגם רבינו מתכוון לדלי שמלאכתו הקבועה היא מילוי מים. (8) שהוא גדול יותר מקומקום. (9) ולא יפלו דרך הנקב. סלע = מטבע כסף עתיק (ראה פ"ט ה"). מפני שהוא כלי גדול נתנו לו שיעור גדול, נראה שרגילים היו להשתמש לפעמים במיחם להניח בו סלעים, שאם לא כן - הרי אינו ראוי למלאכתו הראשונה ('תפארת ישראל'). (10) כלי גדול מאוד שמחממים בו מים ומנקים בו כלים קטנים. (11) כדים. (12) גם כשהוא שלם הניחו בו מטבעות קטנות.

טז. הַקָּצָה⁸⁴ שְׁמַנִּיחִין הִפָּה עָלָיו בְּשַׁעַת תְּקִיעָה⁸⁵ - מְקַבֵּל טֹמְאָה בְּפָנָי עֲצָמוֹ⁸⁶; וְהַקָּצָה הָאֲחֵר הִרְחַב⁸⁷ - אֵינוֹ מְקַבֵּל טֹמְאָה בְּפָנָי עֲצָמוֹ⁸⁸; וּבְשַׁעַת חֲבוּר - הַכֵּל טֹמְאָה⁸⁹. פִּיּוּצָא בּוֹ⁹⁰: קִנֵּי מְנוּרָה⁹¹ בְּפָנָי עֲצָמוֹ - אֵינָן מְקַבְּלִין טֹמְאָה, מְפָנֵי שְׂיִישׁ לְהֵן שֶׁם לְוִי⁹²; הַפֶּרֶחַ שְׁלָה⁹³ וְהַבָּסִיס - מִתְטַמְּאִין בְּפָנָי עֲצָמוֹ⁹⁴; וּבְשַׁעַת חֲבוּר - הַכֵּל טֹמְאָה.

(84) שם. (85) הכוונה ל"מצופית" שנאמרה במשנה. (86) אפילו כשאינו מחובר לחצוצרה. והטעם, מפני שהיא של מתכת ויש לה שם בפני עצמו. במשנה כתוב בפירוש: "אם היתה מצופית שלה של מתכת טמאה". ותמוה הדבר, שרבינו השמיט את המילים: אם היתה של מתכת. (87) במשנה: "הקוין שלה". פירוש, החלק התחתון של החצוצרה. (88) אפילו אם הוא מתכת, מפני שאין לו שם בפני עצמו (ראה למעלה פ"ט ה"א). (89) כל החצוצרה נידונית ככלי אחד, והמצופית היא עיקר. ולפיכך הכל טמא, ואפילו אם הקוין הוא של עץ או עצם. (90) דומה לזה. (91) שאינם מחוברים חיבור של קבע לגוף המנורה. (92) נקראים: "קני מנורה", ולא "קנה" סתם. (93) שקע בראש המנורה, שבו מכניסים את הנר (נר = כלי שנותנים בו השמן והפתילה). (94) אפילו כשהם מפורקים מגוף המנורה, ואף-על-פי שאין להם שם בפני עצמם. והטעם, מפני שיש להם בית קיבול. למעלה פ"ט ה"ב נתבאר שכלי מתכת שיש לו בית קיבול מקבל טומאה, אפילו אין לו שם בפני עצמו.

יז. קוֹרֵת הַחֲצִיצִים⁹⁵, שֶׁהִיא הַמְּטָרָה⁹⁶, שְׂיִישׁ בָּהּ לְשׁוֹנוֹת שֶׁל מִתְכֶּת - מְקַבְּלֵת טֹמְאָה; וְשְׁמַנִּיחִים אוֹתָהּ בְּרַגְלֵי הָאֲסוּרִים⁹⁷ - טְהוֹרָה⁹⁸. וְהַקּוֹלָר⁹⁹ - מְקַבֵּל טֹמְאָה. מְגַרְפָּה¹⁰⁰ שֶׁעָשָׂה שְׁנֵיהֶן לְחוּר הַדָּלֵת¹⁰¹, אֵף עַל פִּי שֶׁמְשַׁתְּמֵשׁ בָּהּ¹⁰² - אֵינָה מְקַבְּלֵת טֹמְאָה¹⁰³. וְאִם מְשַׁתְּמֵשׁ עֲשָׂאָה לְחוּר הַדָּלֵת - הָרִי זֶה בְּטֹמְאָתָהּ עַד שֶׁיִּקְבָּעֶנָה בְּמַסְמָר¹⁰⁴. הַפְּכָה¹⁰⁵, בֵּין מְלֻמְעָלָה בֵּין מְלֻמְטָה¹⁰⁶ בֵּין מִן הַצְּדָדִים - טְהוֹרָה¹⁰⁷.

(95) שם פי"ב מ"א. (96) לוח שקולעים אליו את החיצים. (97) גוש ברזל ובו פגימה רחבה, ומכניסים לתוכה רגל האסיר, ולמעלה מניחים קורה וקושרים אותה אל הברזל. מכשיר זה שמו "סד" במקרא (איוב יג, כז). (98) מפני שאינה כלי כלל. (99) שעל צוארי האסירים, דומה לעול שעל צואר הבהמה. (100) תוספתא כלים, בבא מציעא פ"ד ה"ה. (101) עשה חריץ במשקוף, והכניס בחריץ את המגירה, ושיניה בולטות לחלל הפתח. [מגירה = משור, מלשון הכתוב (שמואל-ב יב, לא) וישם במגירה]. (102) כשהיא מחוברת. (103) מפני שהיא מחוברת לקרקע. [במשנה שם פי"ד ג, אמרו: "מגירה שעשה שיניה בתוך החור טמאה", ופירשו הרא"ש והברטנורא שבמשנה המדובר במגירה נשטמאה לפני שקבעה, ואינה יוצאת מידי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(33 שם. 34) חוטי הפשתן הם יותר עבים, ושיני המסרק עבות ומרוחקות זו מזו יותר מבמסרק של צמר. (35) ראוי הוא עדיין לסרוק בו פשתן. (36) שתי הלכות אלו ג' ר"ד מנוגדות לשיטת הסוגיא ביבמות (שם). העיר על זה בכסף משנה' בהלכה הקודמת. ראה שם).

ה. הַפְדוּמִים³⁷ שְׁנִשְׁבְּרוּ וְאוּנְקְלוּ³⁸ שְׁלֵחַן קִימָת - טְמֵאִין³⁹, שְׁהָרִי אֶפְשָׁר לְהוֹצִיא בְהֵן הַדְּלִי מִן הַבְּאָר⁴⁰ פְּשָׁהִיו מִקְדָּם.

(37) שם מ"ז: הכדומים האשקלוניים. (38) השלשלת עם הווים. (39) באשקלון היו רגילים להשתמש בכלי זה המורכב ממוט עץ ארוך, ובו קבועות שלשלאות של ברזל שבראשיהן ווים כפופים, בכלי זה מוציאים כלים שנפלו לבור. והוא מקבל טומאה אף-על-פי שהמוט הוא עץ פשוט, מפני שהשלשלאות והווים הם עיקר הכלי, והעץ משמש אותם. (40) כשהבאר אינה עמוקה או אם יקשור בה חבל.

ו. מְגֵרָה⁴¹ שְׁנִשְׁלָה שֵׁן אַחַת מִבִּינָתֶיהֶם⁴² - טְהוּרָה⁴³. נִשְׁתַּיֵּר בְּהָ⁴⁴ מְלֵא הַסִּיט⁴⁵ בְּמָקוֹם אֶחָד - טְמֵאָה, שְׁהָרִי אֶפְשָׁר לְגַרְ⁴⁶ בְּנִשְׁאָר.

(41) משור (שם מ"ד). (42) מבין כל שתי שיניים ניטלה אחת [כל שן שנייה ניטלה, ולא נשארו שתי שיניים בלי הפסק ביניהן]. (43) כי אי-אפשר לנסר בה. (44) מקום שלא ניטלו שיניה. (45) כשיעור ארבעה אגודלים. רבינו בפירושו למשנתנו מבאר, שיש הבדל בין מלוא הסיט לרוחב הסיט, מלוא הסיט שיעורו כמו שאמרנו, ורוחב הסיט הוא המרחק בין ראש האגודל וראש האצבע כשמרחיקים אותן זה מזו עד קצה האפשרות. [בפירושו למשנה שבת קה, ב – כותב רבינו, שמלוא הסיט הוא שתות הזרת, ושיעור זה הוא פחות מחצי השיעור האמור כאן, שהרי הזרת הוא חצי אמה = שתים עשרה אצבעות (לא אגודלים), וצע"ג, ראה פירושו לערלה פ"ג מ"ב]. (46) לנסר.

ז. הַמְעַצֵּד⁴⁷ וְהַאֲזַמְלֵא⁴⁸ וְהַמְפַסְלֵת⁴⁹ וְהַמְקַדָּח⁵⁰ שְׁנִפְגְּמוּ⁵¹ - עֲדִין מִקְבְּלִין טְמֵאָה⁵². נִטְלָה חֲסוּמָן⁵³ - טְהוּרִין⁵⁴. וְכֹל שֶׁנִּחְלָקוּ לְשָׁנִים⁵⁵ - טְמֵאִין⁵⁶; חוּץ מִן הַמְקַדָּח, שְׁהָרִי אֵינוֹ יָכוֹל לְנַקֵּב בּוֹ⁵⁷. וְהַרְוֵנְקִי⁵⁸ בְּפָנָי עֲצָמָה - אֵינָה מְקַבֵּלֶת טְמֵאָה, מִפְּנֵי שֶׁהִיא מְקַצֵּת פְּלִי.

(47) כלים, שם. גרון שמשמשים בו נגרים. (48) רבינו במשנה מפרש: ברזל ארוך מחודד בקצהו התחתון, והנגר אוחו אותו בשתי ידיו וחותר בו את העצים. (49) סכין חדה מורכבת בבית יד של עץ, ומחליקים בה את הקרשים. (50) כלי שהנגרים קודחים בו נקבים בעץ, ראה לקמן הערה נו. [פירשנו כל הכלים האמורים למעלה ע"פ פירוש רבינו במשנה, אולם כיום משתמשים במונחים אלה לכלים אחרים]. (51) נסדקו. (52) מפני שהם עדיין ראויים למלאכתם. רבינו שם מפרש, שכל הכלים האלה עשויים משני חלקים מרוחקים זה לזה, האחד הוא ברזל פשוט,

[הר"ש מפרש שבדלי וקומקום מדובר כשנתרועעו, פירוש שנשחקו ונחלשו, וממיהם ואילך – בניקבו. ומסתמך בפירושו זה על התוספתא, שם פ"ד ה"א. וגם בהלכה שלפנינו אין לפרש את כל הכלים באותו קלקול עצמו, שהרי רבינו מתחיל "שנשבר" ונותן שיעורים מתאימים לכלי שבור בדלי וקומקום, ואחר מכאן הוא קובע שיעורים של קיבול מטבעות, שהם מתאימים לכלים שניקבו. ונראה שרבינו מפרש דלי וקומקום שנשברו, ונשאר בדלי מקום לשאוב מים, ובקומקום כדי לחמם בו מים, ובכלים האחרים מדובר כשניקבו (ראה 'תפארת ישראל'). (13) כלים המיוחדים למדידת יין שניקבו. (14) אם אין היין יוצא דרך אותו הנקב, הכלי מקבל טומאה. [יש מפרשים, שאפילו אם טיפות ועזירות מתמצות לאט לאט דרך הנקב – הכלי מקבל טומאה, מפני שאינו מפריע למדידה שהיין מתעכב בכלי זמן קצר]. (15) שמן הוא יותר סמיך מיין, ואינו יוצא אלא דרך נקב יותר גדול. (16) רגילים היו לשרות את החרדל במים או בחומץ ולהעבירו דרך מסננת ששוליה אריגה של חוטי מתכת. (17) נקרו חוטי האריגה בשלושה מקומות סמוכים זה לזה. (18) שלושת הנקבים התלכדו לחור גדול אחד, והחרדל נופל דרך החור. (19) אע"פ שיכולה לקבל דברים גסים יותר מחרדל. (20) כלים פ"ג מ"ד. ופירש רבינו, תרוד גדול שבוחשים בו את התבשיל, ובית יד שלו עשוי בתבנית קורנס (פטיש) ואפשר להשתמש בו לתקוע מסמרים. (21) כל הדומה לזה, כל כלי שנשבר ואינו ראוי למלאכתו הראשונה אינו מקבל טומאה, אף-על-פי שהאדם משתמש בו למלאכה אחרת.

ג. מְסַרְקָ²² שֶׁל צְמָר²³ שְׁנִשְׁלָה שְׁנָיו, אִם נִשְׁתַּיֵּר בּוֹ שְׁלֵשׁ בְּמָקוֹם אֶחָד²⁴ - טְמֵא. הֵיטָה הַחִיצוֹנָה²⁵ אַחַת מִן הַשְּׁלֵשׁ - טְהוּר, לְפִי שְׁאֵינוֹ יָכוֹל לְסַרֵּק בּוֹ פִּשְׁתָּן²⁶, שֶׁהַחִיצוֹנָה אֵינָה מוֹעֵלֶת לְסַרֵּק, וְכֹל שְׁאֵינוֹ עוֹשֶׂה מַעֲיָן מְלֵאכְתּוֹ בְּכָלִי מִתְּכֵת - טְהוּר. נִטְלוּ מִן הַמְסַרְק שְׁתֵּים וְעֶשְׂרֵן²⁷ לְמִלְקָתָם²⁸ - טְמֵאוֹת. אַחַת²⁹ וְהַתְּקִינָה לְגֵרָ³⁰ אוֹ לְפָה³¹ עָלֶיהָ הַחוּט לְרִקוּם - מְקַבֵּלֶת טְמֵאָה. וְאִם הֵיטָה הַשֵּׁן עִבָּה וְגִדּוּלָה, אִף עַל פִּי שֶׁלֹּא הַתְּקִינָה - הָרִי זֶה מִתְּטַמְּאֵת בְּפָנָי עֲצָמָה³².

(22) שם פ"ג מ"ח. (23) שסורקים בו את הצמר. בית הדי של המסרק עשוי מעץ, ומחטים של ברזל תחובות בו. (24) ראוי הוא עדיין לסרוק בו. (25) השן החיצונה שהיא רחבה ואינה ראויה לסרוק בה. (26) תיכבה זו נשתרכבה לכאן בטעות ויש למוחקה. מסרק של צמר שמחטיו דקות, אינו ראוי לכל לסרוק בו פשתן. (27) את שתי המחטים. (28) כעין מלקחיים להוריד בהן את השיער מן הגוף. (29) ניטלה שן אחת. (30) כפף קצה אחד בתבנית מתאימה להוציא בה את הפתילה מהנה. (31) לכרוך. (32) מפני שהיא ראויה לכתוב בה על לוח של שעווה. כרב פפא ביבמות מג, א (ראה כסף-משנה).

ד. מְסַרְקָ³³ שֶׁל פִּשְׁתָּן³⁴ שְׁנִשְׁלָה שְׁנָיו וְנִשְׁתַּיֵּר בּוֹ שְׁתֵּים - טְמֵא³⁵; נִשְׁתַּיֵּר בּוֹ אַחַת - טְהוּר³⁶.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

נְפָחִים⁷⁹ וְשָׁל עוֹשֵׂי זְכוּכִית⁸⁰ שְׁנַחֲלָקָה לְאָרְכָּה - טְהוּרָה; לְרַחֲבָה: אִם מְשַׁמֵּשׁת מַעֲיִן מְלֹאכְתָּהּ רֵאשׁוּנָה - טְמֵאָה, וְאִם לֹא - טְהוּרָה.

(76) תוספתא, שם ה"ו. (77) מפוח קטן שמנפחים בו הגחלים כדי להתך את הזהב. (78) בתוספתא כתוב: זגגין. (79) מפוח לליבון ברזל. (80) הגר"א גורס בתוספתא "עושי כלי זכויות ומשתמשים במפוחים גדולים, ועושי כלי זכויות משתמשים בזכויות מהותכת או רכה.

יב. כְּלִבְיָא⁸¹ שֶׁל סְפָרִים⁸² וְשָׁל רֹפְאִים וְשָׁל עוֹשֵׂי זְכוּכִית שְׁנַחֲלָקָה לְשָׁנִים - טְהוּרָה⁸³; וְשָׁל נְפָחִים⁸⁴ - טְמֵאָה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא בַתְּחִלָּה [חֹתְהָ בָּה אֶת הַגְּחָלִים]⁸⁵ וְעַכְשָׁו חֹתְהָ בָּה אֶת הַגְּחָלִים.

(81) תוספתא, שם. (82) כלי מיוחד להניח בו את הכלים השונים שמשתמשים בהם רופאים, ספרים ועושי זכויות בשעת מלאכה. (83) עיקר תשמישה הוא לקבץ את הכלים במקום אחד כדי שלא יצטרך לחפשם, ואם נחלקה לשניים – נופלים הכלים מתוכה ומתפורים. (84) ב'ערוך השלם' מפרש, כלי שתחובים בו מסמרים מעוקמים בראשיהם, ובהם מוציאים הברזל החם מן הכור. (85) כשהנפח רוצה להוציא את הברזל החם מן הכור, הוא חותה את הגחלים שעל גביו ומצדדיו.

יג. מְרֵאָה⁸⁶ שֶׁל מִתְכַּת שֶׁנִּשְׁבְּרָה או שֶׁנִּשְׁטַשְׁטָשָׁה⁸⁷: אִם אֵינָה מְרֵאָה רַב הַפְּנִים - טְהוּרָה; הֵיטָה מְרֵאָה רַב הַפְּנִים - עֵדִין הִיא כְּלִי כְּשֶׁהֵיטָה⁸⁸.

(86) משנה, כלים פי"ד, ו. (87) אינה מבריקה ואינה מחזירה תמונה ברורה. (88) מפני שאפשר להשתמש במראה קטנה כזו.

יד. מַחֲט⁸⁹ שֶׁנִּשְׁטַל קְצָתָה הַנְּקוּב או עֶקְצָה - טְהוּרָה⁹⁰. וְאִם הִתְקַיְּנָה⁹¹ לְלַפְּףָה⁹² עָלֶיהָ הַחוּט לְרִקּוּם בָּה⁹³ - טְמֵאָה⁹⁴. אֲבָל מַחֲט שֶׁל שֶׁקִּי⁹⁵ שֶׁנִּשְׁטַל קְצָתָה הַנְּקוּב - טְמֵאָה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא רוֹשֵׁם⁹⁶ בְּקֶצֶה הַשְּׁנִי⁹⁷.

(89) משנה, שם פי"ג מ"ה. (90) אינה ראוייה לתפירה. (91) עשה בה מעשה כדי להתאימה. (92) לכרוך. (93) כשהחוט כרוך על איזה חפץ עגול, נוח יותר לרקום. (94) אע"פ שאינה ראוייה למלאכתה הראשונה – מועיל התיקון. (95) שהיא עבה מאד. (96) חורט בחומר רך. (97) גם לפני שנשבר הקצה הנקוב משתמשים בה לרשום, ואם כן ראוייה היא למלאכתה שלפני שבירתה.

טו. הַמַּחֲט⁹⁸ שֶׁלּוּפְפִין עָלֶיהָ⁹⁹ הַשְּׁנִי¹⁰⁰ או הַזָּהָב וְכִיּוּצָא בָּהֶן פְּדָרָף שְׁעוֹשִׂין הַרֹקְמִין, בֵּין שֶׁנִּשְׁטַל הַנְּקוּב שֶׁלָּה בֵּין שֶׁנִּשְׁטַל עֶקְצָה - טְמֵאָה, שְׁאִין מְלֹאכְתָּהּ הַתְּפִירָה¹⁰¹.

(98) שם. (99) שנעשתה בעיקרה לשם כך, ולפעמים משתמשים בה גם בחודה ובעוקצה. (100) צמר צבוע

והשני – החלק שבו יחתכו וינקבו – עשוי מברזל יותר קשה ויותר חזק (כנראה הכוונה לפלדה). ואם נסדק החלק שאינו חזק כל-כך אין הסדק עובר את גבול הברזל הקשה, כאילו זה חוסם את המעבר, ולפיכך נקרא חלק זה "חיסום". (53) הברזל הקשה. (54) חלק זה הוא עיקר הכלי. (55) לארכן. (56) שהרי נשאר כלי קטן שהוא עדיין ראוי למלאכתו הראשונה. (57) בדפוסים שלנו בפירוש המשניות, כתוב: "ומקדח שם המקבת", אולם מכאן הוכחה שטעות הדפוס או המעתיק היא, וצ"ל "מנקבת". (58) ה'ערוך' מפרש שהוא הכלי שמחליקים בו העצים, אולם רבינו פירש כך "מפסלת" שנאמרה במשנתנו, ולא ביאר כאן רונקי מה הוא, וכתב רק שהוא כלי מורכב משני חלקים וכל חלק בפני עצמו אינו כלי שלם ולכן אינו מקבל טומאה.

ח. הַסִּיף⁵⁹ וְהַסִּינִי, וְהַסִּינִי הַעֲקָם כְּמוֹ מַגְלָל⁶⁰, וְהַרְמָח וּמַגְלָל יָד⁶¹ וּמַגְלָל קְצִיר⁶² וְזוּג מַסְפְּרִים קְטָנִים שֶׁל בַּעֲלֵי בָתִּים וְזוּג מַסְפְּרִים גְּדוּלִים שֶׁל סְפָרִים⁶³ שְׁנַחֲלָקָה⁶⁴ - כָּל חֵלֶק מֵהֶן מְקַבֵּל טְמֵאָה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא עוֹשֶׂה מַעֲיִן מְלֹאכְתוֹ⁶⁵.

(59) שם מ"א. (60) רבינו מפרש כך פגיון שנאמר במשנה. והר"ש מפרש סכין שיש לו שני פיות. (61) משתמשים לצרכי הבית. (62) שקוצרים בו תבואה. (63) מדובר בכלים של חוליות מחוברות או שיש להם בית יד המחובר בהם. ראה 'משנה אחרונה'. (64) נתפרקו בחלקים ולא נשברו. (65) אפשר לחתוך שערות בכל חלק מהם.

ט. מַסְפְּרִים⁶⁶ שְׁנַחֲלָקָה לְשָׁנִים⁶⁷ - טְהוּרָה, לְפִי שְׁאֵינָה מַעֲבֵרַת אֶת הַשְּׁעָרִים⁶⁸ אֶלָּא בְּדַחֲק.

(66) במשנה כתוב "מספרת". כלי זה אינו מורכב משני סכינים. רב האי גאון, מפרש: "יביאו רדיד (טס דק) של ברזל ויחודו אותו משני ראשיו ומכפלים אותו לצד אחד". (67) נשברה. (68) שערות סבוכות. [בתוספתא, שם פי"ג ה"ב, אמרו: "רבי יהודה מטמא, מפני שהוא כבתחילתו, בתחילה חותך בה את הסכך ועכשיו חותך בה את הסכך, וחכמים מטהרים". ופירש שם הגר"א חותך סככי אילנות, ורבינו מפרש סככי שערות.

י. שְׁרִיזִין⁶⁹ שְׁנַחֲלָק לְאָרְכוֹ - טְהוּרָה⁷⁰; לְרַחֲבֵיהּ⁷¹, אִם מְשַׁמֵּשׁ מַעֲיִן מְלֹאכְתוֹ רֵאשׁוּנָה - טְמֵאָה. מְאִימְתִי טְהַרְתוּ? מְשִׁיבֵלָה⁷² וְאֵינוֹ מְשַׁמֵּשׁ מַעֲיִן מְלֹאכְתוֹ. כְּלָה וְנִשְׁתִּיר בּוֹ רֵבּוֹ: אִם מְלַמְעֵלָה⁷³ - טְמֵאָה⁷⁴, וְאִם מְלַמְטָה - טְהוּרָה. קֶצֶץ מִמֶּנּוּ וְעָשָׂה חֲלִיא לְתַכְשִׁיט - הָרִי זֶה מְקַבֵּל טְמֵאָה⁷⁵.

(69) תוספתא, כלים בבא-מציעא פי"ג. (70) אינו ראוי להגן, שהרי אינו מכסה כל רוחב הגוף. (71) ונשתייר חלק מכסה חלקו של הגוף לכל רחבו. (72) על-ידי חלידה. (73) החלק העליון נשאר. (74) מפני שהוא מכסה את הלב ואת החזה. (75) כלי חדש בא לכאן – תכשיט אדם שהוא מקבל טומאה (ראה למעלה פי"ח ה"ו).

יא. שְׁפּוֹפֶרֶת⁷⁶ שֶׁל זְהָבִים⁷⁷ וְשָׁל זֹגְגִין⁷⁸ וְשָׁל

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שלישי י"ח אדר - ספר טהרה - הלכות כלים קנה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ב. הפחול¹²³ - טמא מפני הזכר¹²⁴ שפוחלים בו העין; נטל הזכר - טמא מפני הפך.

(118) שם פ"ג מ"ב. (119) רבינו מפרש כך "קוליגריפון" שנאמר במשנה. (120) ואינו ראוי לגרוף בו את האפר. (121) שאפשר להשתמש בהן לצלות בשר, ועדיין תורת כלי עליו. (122) כלי תשמישו לצבוע את העיניים, קצהו האחד עגול ככף קטנה ובה נוטלים את הצבע, וקצהו השני ישר. (123) הצבע. (124) הקצה הישר של המכחול, שבו מכניסים את הצבע לתוך העין.

כ. פלי¹²⁵ שבראשו אחד פך כסבכה¹²⁶ לצלות עליו ובקצה השני שנים להוציא מהן הבשר מן הקדרה או מעל האש¹²⁷; נטלה פפו - טמא מפני שניו; נטלו שניו - טמא מפני פפו. וכן עט של מתכת¹²⁸ שפותבין בראשו האחד ובראשו השני מוחקין¹²⁹: נטל הכותב - טמא מפני המוחק; נטל המוחק - טמא מפני הכותב. וכן פיוצא באלו. והוא שיהיה הנשאר יכול לעשות מעין מלאכתו. כיצד? עט שנטל המוחק שלו ונשאר הכותב, אם נשאר מארפו כדי שיגיע לקשרי אצבעותיו¹³⁰ - טמא, שהרי אפשו שיאחז בו ויכתב בו. נטל הכותב ונשאר המוחק, אם נשאר מארפו מלוא פס ידו¹³¹ - טמא, שהרי אפשו לו למחק בו. נשאר פחות מזה - טהור. וכן כל פיוצא בזה.

(125) שם. (126) רשת. מניחים עליה את הבשר ונותנים אותה על גחלי אש. (127) זהו לדעת רבינו "זומא לסטרא" שנאמרה במשנה. [הראב"ד וכן ה'כסף משנה' הסבירו, שהלכה יט היא פירוש של זומא לסטרא, והלכה כ' של "קוליגריפון". כנראה לא הגיע לידם פירוש למשניות אלו, שעליו מסתמך פירושו כאן]. (128) שכותבים בו על השעווה או חומר רך אחר. (129) ראשו זה הוא רחב קצת ומחליקים בו את השעווה שחרטו בה אותיות. (130) למקום שהאצבעות מחוברות לפס היד. (131) כדי שיוכל לאחוז את המכתב בכף היד ולמחוק בו.

כא. קרדם¹³² שנטל עשפו¹³³, והוא הצד שהתקשר מנגר בו - טמא מפני בית בקועו; נטל בית בקועו - טמא מפני בית עשפו. נשבר מקופו¹³⁴ - טהור¹³⁵.

(132) שם מ"ג. (133) הקורדום שני קצותיו מחודדים, האחד רחב מאד ומשתמשים בו הנגרים, והשני קצר ומעוגל קצת ומבקעים בו עצים במשק הבית. הראשון נקרא עושף, מפני שהוא דומה למחרישה [ב"מחרשתו" (שמואל"א יג, כ) מתרגם יונתן עושפיה], והשני נקרא "בית ביקוע". (134) בית קיבולו של הקת (ראה 'הגהות מים טהורים' לפירוש המשניות, שם). (135) מפני שאינו ראוי למלאכתו. **כב. תרחור¹³⁶ שנטפם¹³⁷ - עדין הוא פלי עד שינטל רבו¹³⁸. נשבר מקופו¹³⁹ - טהור.**

(136) הברזל שמכניסים בו ראש המרדע ומנערים בו את

אדום. (101) עיקר מלאכתה אינה התפירה אלא הליפוף, ולזה היא ראויה גם אחר השבירה. חוטי שני וחוטי זהב הם דקים מאד, ולכן לופפים אותם על מחטים דקים.

טז. מחט¹⁰² שהעלתה חלודה: אם מעפכת התפירה - טהורה, ואם לאו - טמאה.

(102) שם.

יז. הסיף¹⁰³ והספין שהעלו חלודה - טהורין; שפאן¹⁰⁴ והשחין¹⁰⁵ - חזרו לטמאתן הישנה. וכן¹⁰⁶ צנורא¹⁰⁷ שפשטה - טהורה; כפפה - חזרה לטמאתה הישנה.

(103) תוספתא, שם בבא-מציעא פ"ג ה"ו. (104) נמשך לסיף. (105) נמשך לסכין. למעלה פ"ח ה"ב כתב רבינו שגמר מלאכת הסיף הוא משישופנה, ושל הסכין משישחינה, ומשום כך אנו מוכרחים לחלק ולבאר כלמעלה. ב'מנחת ביכורים' על התוספתא מבאר, שסיף אינה טעונה השחזה מפני שמכים בה בכוח, אולם סכין אינה ראויה למלאכתה לפני ההשחזה. (106) משנה, שם פ"ג ה. (107) הברזל שעל ראש הפלך וראשו מעוקם, ואם נפשט העיקום אינו ראוי לטוויה (ע"פ פירוש רב האי גאון. והר"ש מפרש מזלג מעוקם שמהפכים בו את הבשר הניצלה על גחלים).

יח. מפתח¹⁰⁸ עקם כמו ארכבה¹⁰⁹ שנשבר מתוך ארכבותיו; - טהור¹¹⁰. וכן מפתח העשוי קמין גם¹¹¹ שנשבר מתוך גמו - טהור. שהרי אינו יכול לפתח בזה, והרי אין משמשין מעין מלאכתו. היו בזה¹¹² שנים¹¹³ ונקבים¹¹⁴ - טמא, שעדין הוא מפתח¹¹⁵. נטלו השנים - טמא מפני הנקבים¹¹⁶; נסתמו הנקבים - טמא מפני השנים. נטלו השנים ונסתמו הנקבים או שנפרצו הנקבים זה לתוך זה¹¹⁷ - טהור.

(108) שם פ"ד מ"ח. (109) שמקום העקימה הוא עגול כמו ברך ('תפארת ישראל'). (110) אף-על-פי שנשאר קצת עיקום במקום השבירה. והטעם, מפני שהעיקום אינו מגיע עד מקום הבריה ולא יעתיקו ממקומו. (111) אות יוונית שצורתה כך: ? (112) צ"ל בו, פירוש בחלק השבור. (113) בליטות שאפשר לאחוז בהן את הבריה ולהעתיקו. (114) ואפשר להכניס בהם את הבריה ולהעתיקו. היו להם מנעולים שקצה הבריה הסוגר נכנס לנקבי המפתח המסיע אותו ממקומו, וסוג שני נפתח על ידי שיניים שבמפתח כדוגמת המפתחות שלנו. (115) אפשר לפתוח בו מנעול בדוחק בעזרת השיניים או הנקבים. (116) ראוי עדיין לפתוח בו מנעול מהסוג הראשון שאמרנו. (117) ונעשה חזר אחד גדול שאינו ראוי להזיז את הבריה ממקומו.

יט. פלי¹¹⁸ שיש בראשו האחד פך להרים בו הדשן¹¹⁹ ובראשו השני מזלג לצלות בו הבשר: נטלה פפו¹²⁰ - טמא מפני שניו¹²¹; נטלו שניו - טמא מפני פפו. וכן מכחול¹²² שנטלה פפו שגורפין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מִטְמֵאָתָן. חֲזַר וְעָשָׂה כְּלִים מִשְׁבְּרֵיהֶם אוֹ שֶׁקֶבֶץ אֶת שְׁבִרֵיהֶן וְעָשָׂה מֵהֶן כְּלִים אֲחֵרִים - הָרִי אֱלוֹ כְּשֶׁאָר הַכְּלִים הַטְּהוּרִים שְׁלֵא נִטְמְאוּ מִקִּדְּםָם,⁴ שֶׁהֵן מִקְבְּלֵין טְמֵאָה מִכָּאן וְלִהְבֵּא. וְכֵן כְּלֵי מִתְכּוֹת⁵ שֶׁנִּשְׁבְּרוּ אַחַר שֶׁנִּטְמְאוּ - טְהוּרוֹ. הִתִּיכֵן וְחֲזַר וְעָשָׂה מֵהֶן כְּלִים אֲחֵרִים⁶ - חֲזַרוּ לְטְמֵאָה הַיְשָׁנָה. וְאִין לְכָלֵי מִתְכּוֹת טְהוּרָה גְמוּרָה⁷ עַד שֶׁיִּטְבְּלוּ בְּמִקְוֵה כְּשֶׁהֵם שְׁלֵמִים⁸ אוֹ יִשְׁאָרוּ שְׁבוּרִים.

העפר מן המחרישה וגם חותכים בו שרשים, ראה הלכה כג. (137) נטל חלק מחודו. (138) של החוד. (139) ראה בהלכה הקודמת. [בפירושו למשנתינו, גורס רבינו "קופו"]. כג. המרדע¹⁴⁰ הוא המלמד¹⁴¹, והוא עץ ארוך עב. וכמו מסמר חד תקוע בקצהו מלמעלה, וזה הפרזל נקרא דרכן. ובקצה השני מלמטה פרזל כמו רמח והעץ נקנס בו¹⁴², וזה הפרזל נקרא תרחור.

(140) תוספתא, כלים בבא מציעא פ"ג ה"ה (בדפוס ראם וילנא, כתוב "מרדה". וצ"ל "מרדע"). (141) שנותנים על צואר הבהמה ליישר הילוכה. (142) ע"פ דפוס רומא. בדפוסים מאוחרים, הושמטה המילה "בו".

כד. מניקת¹⁴³ של מתכת, שהיא כמו שפופרת¹⁴⁴, שנטמאה - משיקבענה במקל¹⁴⁵ או בדלת¹⁴⁶ ויחברנה¹⁴⁷ עם העץ תטהרה¹⁴⁸. לא נטמאה וקבעה במקל¹⁴⁹ או בדלת¹⁵⁰ - הרי זו מקבלת טמאה במקומה¹⁵¹; שפל כלי מתכות שקבעם בקורה או בכתל - מקבלין טמאה פשהיו עד שישנה¹⁵² את מעשיהם. לפיכך, דף של נחתומין¹⁵³ של מתכת שקבעו בכתל - טמא¹⁵⁴. וכן כל פיוצא בזה משאר כלי מתכות שנקבעו¹⁵⁵, בין מקבליהן בין פשוטיהן - מקבלים טמאה כשהיו.

(143) שם פי"ד מ"ב. (144) שמשמשים בה לשאוף יין מן החבית. (145) יש אנשים שמרכיבים שפופרת של מתכת קטנה על מקל - לנוי. (146) לנוי, [ויש מפרשים שנותנים אותה תחת הדלת, כדי לשמור על העץ שלא ייקב]. (147) במסמרים (רבינו בפירושו למשנתינו). (148) מפני שהאדם שינה תשמישה במעשה בגופה ממש, שתקע בה מסמרים וניקבה, ועכשיו היא משמשת את העץ. (149) תחב בה את המקל ולא חיברה במסמרים. (150) הכניסה בחריץ שבדלת ולא קבעה במסמרים. (151) ומכל-שכן אם נטמאה, לא פקעה ממנה טומאתה. ומדובר כשלא עשה השפופרת לכתחילה בכונה לקובעה בדלת או במקל, אבל אם עשה לכתחילה לשם כך - לא ירד עליה תורת כלי, ולפיכך אינה מקבלת טומאה. (152) ע"י מעשה בגופם. [כל פירוש הלכה זו מיוסד על פירוש רבינו למשנתנו]. (153) שהנחתום עורך עליו את הלחם. (154) מקבל טומאה, מפני שלא עשה מעשה בגופו. (155) ולא נעשה שינוי בגופם.

~ יום רביעי י"ט אדר ~

פרק שנים עשר

(1) יבאר כלי עץ ועור ועצם שנשברו ועשה משבריהם כלי. ודין חזרת כלי מתכות לטומאתם הישנה. ברזל טמא שבללו עם ברזל טהור וכו'. ודין כלי זכוכית שנטמאו ונשברו אם טהרו בכל הכלים. ושבריהם אם מקבלים טומאה. ודין כל כלי זכוכית המקבלים טומאה ושאינן מקבלים.

א. כלי עץ² וכלי עור וכלי עצם שנשברו - טהור

~ נקודות משיחות קודש ~

"כלי עץ וכלי עור וכלי עצם שנשברו - טהרו מטמאתן. חזר ועשה כלי משבריהם.. הכלים מהורים".

כלי עץ, כלי עור וכלי עצם רומזים על כל אחד ואחד מישראל, עץ - "כי האדם עץ השדה", ועור שאינו מציאות לעצמו אלא טפל לבשר ומגן עליו, מרמז על יהודי ש"אני נבראתי לשמש את קוניי", ועצם מרמז על עצמיותו של יהודי - "חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו". וכולם הם כלים כיהודי שהוא כלי לאלוקות, אלא שירד לעוה"ז ויש לו יצר הרע וכו' ובגלל זה יכול להיות אצלו היפך הטהרה. והעצה לזה שבירת הכלי שהוא ענין "לב נשבר" - עבודת התשובה ואז "טהרו מטומאתן". אמנם אין הכלי צריך להשאר שבור, וכל ענייני הקדושה צריכים להיות בכלים שלמים ומלאים, וכך גם האדם צריך להיות כלי שלם גם בענייניו הגשמיים - בני חיי ומזונא וריחא. ולכן אחרי השבירה: "חזר ועשה כלי משבריהם" חוזר והופך להיות כלי שלם ובאופן נעלה יותר ממה שהיה קודם השבירה כשאר כלים הטהורים שלא נטמאו מקודם.

(על פי י"ין מלכות' ספר טהרה סימן כח מתוך רמב"ם "פרס המלך")

(2) כלים פרק ב משנה א ופרק טו משנה א. (3) כמו שהיה לפני שבירתו. (4) הטומאה הישנה פקעה לחלוטין ואינה חוזרת. (5) המלה "וכן" נמשכת לדין "נשברו טהור" בלבד ולא לדין "חזר ועשה כלי". (6) אפילו שלא כדוגמת הכלים שנשברו. (7) מוחלטת, שאינה חוזרת לעולמים, אפילו על ידי היתוך ועשיית כלים חדשים. (8) טבילת השברים אינה מונעת חזרת הטומאה, מפני שהם טהורים אין טבילתם מוסיפה ולא גורעת.

ב. וחזרת כלי מתכות לטמאתן הישנה - מדברי סופרים⁹. ומפני מה גזרו על כלי מתכות שיהזרו לטמאתן הישנה? גזרה שמה שטמא לו כלי ותיכנו ויעשה ממנו כלי אחר בו פיוס. אם יאמר שהוא טהור פדין תורה, יבוא לומר: השבירה מטהרת והטבילה מטהרת; כשם שאם נשבר והתיכו ועשה ממנו כלי פשהיה - הרי הוא טהור בו פיוס¹⁰, כך אם הטבילו, אף על פי שהוא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ה. פְּלֵי מַתְכוֹת הַטְּהוּרִין שְׁאַנְכֶן²⁰ בְּאַנְךָ²¹ טָמֵא - טָמֵאִים. אֲבָל הָעוֹשֶׂה פְּלִים מִן הָאֲנָךְ הַטָּמֵא - הָרִי הֵן טְהוּרִין.²²

20) ציפה אותם. 21) מתכת מתוקנת למלאכת ציפוי. 22) בתוספתא מוחלפת הגירסא: ברישא כתוב "טהורין" ובסיפא "טמאין", ויש להתאים את דברי רבינו כאן לגירסת התוספתא. וביאור הדברים: אנכם - הם טהורים לשיטת רבינו, שכלים מצופים אינם מקבלים טומאה. ובסיפא מלמדת התוספתא, שמתכת שבעיקרה עומדת לציפוי ולא לעשות ממנה כלים, גם כן חוזרת לטומאתה הישנה אם עשה ממנה כלי.

ו. קָרְדֵם שְׁעִשְׂאָהוּ מִן הַבְּרוֹזֵל הַטְּהוּר וְעָשָׂה עֲשׂוֹ מִן הַטָּמֵא - הָרִי זֶה טָמֵא. עָשָׂה עֲשׂוֹ מִן הַטְּהוּר וְהִקְרַדְם מִן הַטָּמֵא - הָרִי זֶה טְהוּר. שֶׁהַפֶּל הוֹלֵךְ אַחַר עוֹשֶׂה הַמְּלָאכָה.

ז. קָרְדֵם טְהוּר שֶׁחִסְמוּ²³ בְּבְרוֹזֵל טָמֵא - טְהוּר.²⁴

23) ציפה את חודו בברזל קשה (=פלדה). 24) ציפוי דק זה בטל לגבי הכלי.

ח. קִיתוֹן²⁵ שְׁעִשְׂאָהוּ מִן הַטָּמֵא וְשׁוּלְיוֹ מִן הַטְּהוּר - טְהוּר. עֲשִׂאָהוּ מִן הַטְּהוּר וְשׁוּלְיוֹ מִן הַטָּמֵא - טָמֵא. שֶׁהַפֶּל הוֹלֵךְ אַחַר הַמְּקַבְּלֵם²⁶ הָעוֹשֶׂה מְלָאכָה.²⁷

25) כוס גדולה. 26) השוליים הם המקבלים העיקריים. 27) מלאכת הקיבול.

ט. פְּלֵי מַתְכוֹת שְׁנֻטְמָא בְּטָמֵא שֶׁהִיא מַדְבְּרֵי סוּפְרִים, כְּגוֹן שְׁנֻטְמָא בְּעִבּוּדָה זָרָה וְכַוּזָא כְּהָ, וְנִשְׁבֵּר וְהַתִּיכּוֹ וְחִזּוֹר וְעָשָׂה מִמֶּנּוּ פְּלֵי אַחַר - הָרִי זֶה סָפֵק אִם חִזּוֹר לְטָמֵא אוֹ הִשְׁנָה אוֹ לֹא חִזּוֹר.

י. פְּלֵי זְכוּכִית שְׁנֻטְמָאוּ וְנִשְׁבְּרוּ - טְהוּרֵי כָּכָל הַפְּלִים. וְאִפְלוּ הַתִּיכּוֹן וְעָשָׂה מִהֵן פְּלִים אַחֲרֵים - אֵינָם חוֹזְרִים לְטָמֵא הִשְׁנָה; לְפִי שֶׁעָקַר טָמֵאתָם מַדְבְּרֵי סוּפְרִים²⁸, כְּמוֹ שְׁבִאֲרָנוּ, לֹא גָזְרוּ עָלֵיהֶן בְּטָמֵאָה יִשְׁנָה. וְכֵן פְּלֵי זְכוּכִית שְׁנֻטְמָאוּ, אִף עַל פִּי שְׁבִיבְרִיהֶן פְּלִים²⁹ וְרִאוּיֵן לְתַשְׁמִישׁ, הוֹאִיל וְהֵם שְׁבִרֵי פְּלִים - אֵינָן מְקַבְּלִין טָמֵאָה³⁰, לְפִי שְׁאֵינָן דּוֹמִין לְכָלִי חֲרָסִים³¹. כִּיצַד? קְעָרָה שֶׁל זְכוּכִית שְׁנֻטְמָאוּ וְהַתְּקִין שׁוּלְיָם³² לְתַשְׁמִישׁ - אֵין הַשׁוּלְיָם מְקַבְּלִין טָמֵאָה, אִף עַל פִּי שֶׁהֵן כְּקְעָרָה. וְאִם קְרָסִים³³ אֵת מְקוֹם הַשְּׁבִיר וְשָׂפוֹ בְּשׁוּפִין³⁴ - הָרִי זֶה מְקַבְּלֵת טָמֵאָה³⁵.

28) כלומר, עיקר טומאת כלי זכוכית היא גזירת חכמים, שאפילו אם נגעו בשרץ או במת אינם מקבלים טומאה מן התורה. באמרו "שעיקר" התכוון רבינו להסביר את ההבדל בין ההלכה הקודמת ובין זו, ואומר שכלי מתכת עיקר

בְּשִׁיחָהּ - הָרִי הוּא טְהוּר בּוֹ בַּיּוֹם, וְיָבוֹאוּ לוֹמַר שְׂאִין הַפְּלִים צְרִיכִין הָעֶרֶב שְׁמַשׁ. מִפְּנֵי זֶה הַחֲשָׁשׁ גָּזְרוּ טָמֵאָה עָלֵיהֶם¹¹.

9) גזירת חכמים. 10) לפני הערב שמש. 11) כרבא שם. [לשון רבא: "שמא יאמרו טבילה בת יומה עולה לה", ומפרש רש"י שם, הרואה שמשתמשים בכלי ביום שנטמא ואינו יודע שהתיכוהו יחשוב שהטבילהו ומשתמשים בו לפני הערב שמש. אולם רבינו במשנתנו פירש כאמור כאן]. בגמרא שם אמרו: מעשה בשלומציון המלכה שעשתה משתה לבנה ונטמאו כל הכלים ושברתם ונתנתן לצורך וריתכן ועשה מהן כלים חדשים ואמרו חכמים יחזרו לטומאתן ישנה.

ג. אֶחָד פְּלֵי שְׁנֻטְמָא בְּמַת אוֹ¹² בְּשִׂאָר הַטָּמֵאוֹת¹³, אִם הַתִּיכּוֹ - חִזּוֹר לְטָמֵאוֹ הִשְׁנָה עַד שֶׁיִּטְבֵּיל. נְטָמָא בְּמַת וְהִזָּה עָלָיו בְּשִׁלְשִׁי¹⁴ וְאַחַר כֶּף הַתִּיכּוֹ וְעִשְׂאָהוּ פְּלֵי אַחַר וְהִזָּה עָלָיו בְּשִׁבְעֵי וְהִטְבִּילוּ - הָרִי זֶה טָמֵא, וְאֵין הִזָּה שְׁקָדֵם הַתּוֹךְ מְצַטְרֶפֶת לְהִזָּהָ שְׂאֵחַר הַתּוֹךְ. וְאֵין לוֹ טְהוּרָה עַד שֶׁיִּזְנֶה עָלָיו שְׁלִישִׁי וְשִׁבְעֵי וְיִטְבִּיל כְּשֶׁהוּא פְּלֵי קָדֵם שְׁבִיבְרָה, אוֹ יִזְנֶה עָלָיו שְׁלִישִׁי וְשִׁבְעֵי וְיִטְבִּיל אַחַר שְׁפִיתֵיכֶנּוּ¹⁵.

12) בין ... ובין. 13) כחכמים, שלא גזרו אלא על טומאת מת בלבד, כדי שלא תיבטל הזאת מי אפר פרה אדומה בכלים, כי בעל הכלים שנטמאו במת לא ירצה לחכות שבעה ימים ולטרוח ולהזות פעמיים ויעדיף לשוברם ולהתיכם ולעשות כלים חדשים, וחשש זה אינו בשאר טומאות שאינן צריכות הזאה. 14) כלי שנטמא במת צריך להזות עליו מי אפר פרה אדומה ביום השלישי לטומאתו וביום השביעי. 15) מלשונו משמע, שאם הזה וטבל את השברים המהותכים - ניטהרו. וכן כתב בפירושו בביאורו למשנה (שם פרק י"ד ז): ויצטרך הזאת שלישי ושביעי על הכלי או על הנתך, וזה מנוגד לדבריו בהלכה א: "שיטבילם במקווה כשהם שלמים". ונראה שכוונתו כאן עד שיתכנו ויעשה כלים חדשים וזה יתאים ללשונו של רבי יהושע במשנה (שם משנה ז) "אין מיטהרין אלא שלמים" וכן תפרש המלה "נתך" שהבאנו למעלה.

ד. בְּרוֹזֵל טָמֵא שְׁבָלְלוּ עִם בְּרוֹזֵל טְהוּר¹⁶: אִם רַב מִן הַטָּמֵא - טָמֵא; וְאִם רַב מִן הַטְּהוּר - טְהוּר; מְחַצֵּה לְמַחְצָה - טָמֵא¹⁷. וְכֵן טִיט¹⁸ שְׁבָלְלוּ בְּגֻלָּים¹⁹ וְשָׂרָף הַפֶּל בְּכִבְשָׁן וְעִשְׂאָהוּ פְּלֵי: אִם רַב מִן הַטִּיט - הָרִי זֶה מְקַבֵּל טָמֵאָה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא פְּלֵי חֲרָס; וְאִם רַב מִן הַגֻּלָּים - אֵינוֹ מְקַבֵּל טָמֵאָה.

16) התיכם יחד ועשה מהם כלי. 17) אף על פי שהברזל הטמא נטהר מן התורה על ידי התכתו, גזרו חכמים טומאה ישנה גם על מחצה למחצה. 18) כלי העשוי מטיט שרוף בכבשן הוא כלי חרס ומקבל טומאה. 19) ציפיעי בהמה. נתבאר למעלה (פרק א הלכה ו), שכלי גללים אינם מקבלים טומאה.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

46) השפה חתוכה ואינה חלקה כל כך. (47) מסרטים קצת.
48) ראויות הן לשימוש, מפני שאינן גורמות חבלה ממשית.
טז. הַאֲפֵרֶסֶט⁴⁹ שֶׁל זְכוּכִית - טְהוֹר, שֶׁהָרִי הוּא כְּמוֹ
מַחֵץ שְׁאִינוּ מְקַבְּל.

49) משפך גדול רחב מלמעלה וצר מלמטה.

יז. זְכוּכִית שְׁעוֹשִׂין אוֹתָהּ לְמִרְאָה⁵⁰ - טְהוֹר, אָף עַל
פִּי שֶׁהִיא מְקַבְּלֵת⁵¹, לְפִי שֶׁלֹּא נַעֲשִׂית לְקַבְּלָהּ.
הַתְרֹד שֶׁל זְכוּכִית שֶׁהוּא מְקַבֵּל, אָף עַל פִּי
שֶׁפְּשָׁמְנִיחוֹ עַל הַשְּׁלֹחַן נִהְפֵּךְ עַל צִדוֹ⁵² וְאִינוּ מְקַבֵּל
- הָרִי זֶה מְקַבֵּל טְמָאָה.

50) נעשתה מלכתחילה לשם כך. (51) אינה שטוחה לגמרי
אלא יש בה שקעורה, והיא מקבלת מה שנותנים לתוכה.
52) מפני שהוא עגול.

יח. תְּמַחֲוֵי שֶׁל זְכוּכִית שְׁעִשְׂאוּ מִרְאָה⁵³ - מְקַבֵּל
טְמָאָה⁵⁴. וְאִם מִתְחַלֶּה עֲשִׂאָהּ לְמִרְאָה כְּדִי שֶׁיְהִי
דְּבָרִים שְׁמֻנִיחִין בּוֹ נִרְאִין מֵאַחֲרֵינוּ⁵⁵ - הָרִי זֶה
טְהוֹר. וְכָל פְּלִי זְכוּכִית אֵין מְקַבְּלִין טְמָאָה עַד
שֶׁתִּגְמַר מְלֵאכְתָּן, כְּכֹל הַפְּלִים.

53) מתחילה נעשה לתבשיל ואחר-כך ייחדו להשתמש בו
כבמראה. (54) לא יצא מתורת כלי, שהרי לא עשה שינוי
בגופו ממש ודבר המקבל טומאה אינו יוצא מידי קבלת
טומאה על ידי מחשבה. (55) במשנה כתוב "אספקלריא"
ורבינו מפרש שם: זכוכית שקופה ומפני ששיטחה מעוגל
רואים את הדברים שמאחריה בתבנית מוגדלת או מוקטנת
ושלא במקומם, ואין מראה זו דומה למראות הצובאות
(שמות לח, ב) המחזירות את התמונה כמו שהיא.

~ יום חמישי כ' אדר ~

פֶּרֶק שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרִי

1) יבאר שהטמא בכלי חרס טהור בכל הכלים, והטהור בכל
הכלים טמא בכלי חרס. ודין אם כלי חרס מטמא כלים
מאורו ואם היו משקין בתוך הכלים. כלי חרס שנגע
במשקין טמאים מאחוריו. כלי חרס שכפאו על הטומאה
המונחת בארץ. גומא שהיה השרץ מונח בתוכה וכפה כלי
חרס עליה. השרץ שנמצא בעין של תנור, בעין של כירה,
בעין של כופח. כלי חרס שהיו לו שלוש שפיות זו לפנים
מזו וכו'. אילפסים זה בתוך זה ושפתותיהם שוות ושרץ
בעליון וכו'. הנקרא חיבור לטומאה ולא להזייה, לא
לטומאה ולא להזייה או לזה ולזה.

א. כְּבֵר בְּאֶרְנוּ בְּכִמָּה מְקוּמוֹת, שְׁאֵין פְּלִי חֶרֶס
מִתְטַמֵּא אֲלֵא מְאֹרֵיו² אוּ בְּהֶסֶט הַזָּבִי; וְשֶׁאֵר כָּל
הַפְּלִים שְׁנֹגְעָה בֵּהֶן הַטְּמָאָה - נִטְמָאוּ, וְאִם נִכְנְסָה
טְמָאָה לְאֹרֵין וְלֹא נִגְעָה בֵּהֶן - הָרִי הֵם טְהוֹרִין.
נִמְצְאוּ⁴ הַטְּמָא בְּכִלֵי חֶרֶס - טְהוֹר בְּפְלִים⁵, וְהַטְּמָא
בְּכֹל הַפְּלִים - טְהוֹר בְּכִלֵי חֶרֶס. וּמִנֵּין שְׁאֵין פְּלִי

וטמאתם היא מן התורה, אלא שכאן המדובר כשנטמאו
בטומאה דרבנן ולפיכך אפשר שגזרו בהם חכמים על טומאה
ישנה, מה שאין כן בכלי זכוכית (וכן הסבירו גם התוספות
עבודה זרה שם דיבור המתחיל תיביעי ושבת טז, א דיבור
המתחיל בטומאה). (29) שאפשר להשתמש בהם כמו
בכלים שלמים, כגון כד שנשבר דופנו וחלק ממנו נשאר
וראוי הוא לקבל משקין, אמנם לא כשיעורו שלפני שבירתו.
(30) שלא כדין כלי חרס. (31) אין דרכו של אדם להשתמש
בכלי זכוכית שבור משום שמקום השבר חד ועלול לפצוע
את היד האוחזת בו. (32) המדובר בשוליים שלהם שפה
סביב וכשהופכים את הכלי על פיו אפשר להשתמש בבית
הקיבול שלהם. (33) הוריד את הגבשושיות שבמקום
השבר. (34) החליקו בפצירה דקה. (35) מפני שאפשר
להשתמש בשוליים ללא סכנת פציעה.

יא. צְלוּחִית³⁶ קְטֻנָּה הַנְּטֻלָּת בֵּיד אַחַת שֶׁנְּטֹל פִּיהָ -
מְקַבְּלַת טְמָאָה, מִפְּנֵי שְׁאֵין מְכַנְּסִין הַיָּד לְתוֹכָהּ אֲלֵא
יוֹצֵק מִמֶּנָּה³⁷. אֲבָל גְּדוּלָּה הַנְּטֻלָּת בְּשְׁתֵּי יָדַיִם שֶׁנְּטֹל
פִּיהָ - טְהוֹרָה, מִפְּנֵי שֶׁהִיא חוֹבֶלֶת בֵּיד בְּשַׁעָה
שְׁמֻכְנִים יָדוֹ לְתוֹכָהּ. וְכֵן צְלוּחִית שֶׁל פְּלִיטוֹן³⁸, אָף
עַל פִּי שֶׁהִיא קְטֻנָּה, אִם נְטֹל פִּיהָ - טְהוֹרָה, מִפְּנֵי
שֶׁחוֹבֶלֶת בְּאַצְבָּעוֹ בְּשַׁעָה שְׁמוּצִיא הַבֶּשֶׂם מִתּוֹכָהּ.

36) בקבוק. (37) ואפשר להשתמש בה ללא חשש פציעה.
38) מין בושם סמין ואינו נשפך מעצמו וצריך להוציאו
באצבע.

יב. לְגִינִים הַגְּדוּלִין שֶׁנְּטֹל פִּיהֶן - עֲדִין הֵן בְּלִים,
מִפְּנֵי שְׁמֻתְקִינָם הוּא לְכַבְּשָׁנִים³⁹.

39) משתמש בהם לכבוש ירקות ופירות והם נשארים שם
זמן רב ללא כל טיפול.

יג. כּוֹס⁴⁰ שֶׁנִּפְגַּם רְבוּוֹ⁴¹ - טְהוֹר. נִפְגַּם בּוֹ שְׁלִישׁ
הַקֶּפֶף בְּרֵב גְּבָהוֹ - טְהוֹר⁴². נִקַּב וּסְתָמוֹ, בֵּין בְּבַעֲץ
בֵּין בְּזַפֵּת - טְהוֹר. וְהַכּוֹס וְהַצְּלוּחִית שֶׁנִּקְבּוּ, בֵּין
מְלַמְעָלָה בֵּין מְלַמְטָה - טְהוֹרִין.

40) של זכוכית. (41) רוב היקף השפה. (42) אין אדם
משתמש בכלי פגום שכזה.

יד. הַתְּמַחֲוֵי⁴³ וְהַקְּעָרָה שֶׁנִּקְבּוּ: מְלַמְעָלָה -
טְמָאוּ⁴⁴, מְלַמְטָה - טְהוֹרִין. נִסְדָּקוּ: אִם יְכוּלִין
לְקַבֵּל אֶת הַחֲמִין בְּצוּנְנִין⁴⁵ - טְמָאוּ, וְאִם לֹא -
טְהוֹרִין.

43) קערה גדולה. (44) שהרי אפשר להשתמש בחלק
השלם. (45) אם יש ביקוע בכלי ונותנים לתוכו חמים
מתרחב הסדק ולפעמים הוא מתפוצץ ולכן אינו מקבל
טומאה, אלא אם כן הכלי עבה או חזק וראוי לקבל חמים.

טו. הַכּוֹסוֹת הַחֲתוּכִין⁴⁶, אָף עַל פִּי שְׁשֻׁפְתוֹתֵיהֶם
סוֹרְכִין⁴⁷ אֶת הַפֶּה - מְקַבְּלִים טְמָאָה⁴⁸.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

13) ראה פ"ז מהלכות אבות הטומאות ה"ב וה"ג, ובהערותינו שם. 14) אבל תוכו לא נטמא. 15) ב'תורת כהנים' של פרשתא ז ה"ד, אמרו בשם רבן גמליאל: "כל שאין לו תוך בכלי חרס, אין לו אחוריים". פירוש, כלי חרס שאין לו תוך אינו מקבל טומאה כלל, אפילו כשנגע במשקין טמאים. 16) בכלים פ"ב מ"א אמרו, שכלי חרס "מטמאים מאחוריהם", ומפרש רבינו, שכלי חרס שנטמאו מאוירם מטמאים גם את הנוגע בהם מאחוריהם. [הר"ש שם מפרש, שהכוונה לבית קיבול שבאחורי הכלי, כגון ששולי הכלי מוקפים שפה מבחוץ].

ה. אחד כלי חרס שנוכנסה טמאה לאוירו או שפכהו על הטמאה המנחת על הארץ ונעשה אהל עליה¹⁷, שהרי הטמאה בתוכו. מפי השמועה¹⁸ למדו, שהיה שנואמר: אל תוכו¹⁹ - לרבות את האהלים.

17) 'תורת כהנים' שם ה"א. 18) איש מפי איש עד משה רבינו. 19) ב'תורת כהנים' שם למדו מן "וכל כלי חרס".

ו. גמא²⁰ שהיה השרץ מנח בתוכה וכפה כלי חרס על הגמא - לא נטמא; שנואמר: אל תוכו - עד שתפנס עצמה של טמאה בתוכה²¹. לפיכך, השרץ שנמצא למטה מנחשתו של תנור²², שהיא קרקעית - התנור טהור; שאני אומר: חי נפל, ועכשו מת בתוך גמא זו²³. וכן אם נמצאת מחט או טבעת למטה מנחשתו, אף על פי שכל הכלים הנמצאים²⁴ - טמאים, כמו שבארנו²⁵, הרי התנור טהור²⁶; שאני אומר: שם היו עד שלא בא התנור, והתנור נבנה עליהן, ולא נפלו בתוכו. נמצאו בדשן²⁷ - הרי התנור טמא, שאין לו במה יתלה²⁸. נמצאו בנחשתו²⁹ של תנור³⁰ נראין אכל אינן יוצאין לאוירו: אם אופה את הבצק והוא נוגע בהן³¹ - נטמא התנור כאלו היו בתוך אוירו; ואם לאו - התנור טהור כאלו היו למטה מנחשתו. באי זה בצק אמרו? בבצק הבינוני, שאינו רך ביותר ולא קשה³².

20) כלים פ"ט מ"ג. 21) וכאן הטומאה מונחת למטה מדופני הכלי ולא באווירה. 22) המדובר בתנור שאין לו שוליים ועומד על הקרקע, והמקום שהתנור עומד עליו נקרא "נחשתו של תנור". 23) שאם נפל מת, הרי היה באוויר התנור בשעת נפילה. 24) ואין אנו יודעים אם טהורים או טמאים. 25) בפ"ג מהלכות אבות הטומאות ה"ג. 26) ולא נטמא מן המחט והטבעת. 27) המונח על קרקעית התנור. 28) לומר, שמעולם לא נכנסו לאויר התנור. 29) שם מ"א. 30) תחובות בקרקע התנור, ואינן בולטות למעלה משטחו. 31) הבצק הוא רך, ונדחק לתוך הגומא הזעירה שעל המחט והטבעת. 32) ונדחק בסדק דק.

ז. השרץ³³ שנמצא בעין של תנור³⁴, בעין של פירה, בעין של פפח, אם נמצא מן השפה הפנימית

חרס מתטמא אלא מאוירו? שנואמר: וכלי חרש אשר יפל מהם אל תוכו וגומר - מתוכו הוא מתטמא, לא מאחוריו⁶.

2) אם נכנסה הטומאה לתוך הכלי, ואפילו לא נגעו בדופן הכלי. 3) אם הזיזו חוב ממקומו, שהרי הזיזו גם את אוירו. 4) חולין כד ב. 5) בכל הכלים האחרים. 6) דרשה זו נאמרה ב'תורת כהנים' פרשת שמיני פרשתא ז ה"ה. בחולין כה, א למדו דין זה מן הכתוב (במדבר יט, טו): "וכל כלי פתוח", ורבינו העדיף דרשת ה'תורת כהנים' שהיא יותר פשוטה.

ב. וכשם שמתטמא מאוירו, כך מטמא אכלין ומשקין מאוירו. כיצד? כלי חרס שנטמא ונכנסו אכלין ומשקין לאוירו, אף על פי שלא נגעו בו - הרי אלו טמאין; שנואמר: כל אשר בתוכו יטמא. אבל שאר הכלים הטמאין אינן מטמאין אכלין ומשקין עד שיגעו בהן.

7) בחולין שם מבאר ר' יונתן "התורה העידה על כלי חרס, ואפילו מלא חרדל". פירוש, התורה אמרה, שכל הנמצא בכלי חרס טמא - נטמא, אפילו גרעינים קטנים כחרדל, שרק חלק קטן מהם נוגע בכלי.

ג. אין כלי חרס מטמא פלים מאוירו, בין כלי חרס בין שאר פלים. כיצד? כלי חרס גדול שהיו בתוכו פלים ונכנסה טמאה באוירו - הוא טמא וכל הפלים שבתוכו טהורין. היו משקין בפלים שבתוכו - נטמאו המשקין מאוירו, וחוזרין ומטמאין את הפלים¹⁰. והרי זה אומר¹¹: מטמאין¹² לא טמאני, ואתה טמאתני.

8) כלים פ"ח מ"ד. 9) ב'תורת כהנים' פרשת שמיני פ"ט ה"א, דרשו: יכול (אפשר לחשוב) אף הכלים מיטמאים באויר כלי חרס? תלמוד לומר: "האוכל" (אחר שנאמר "כל אשר בתוכו יטמא", ממשיך הכתוב ואומר: מכל האוכל אשר יאכל), אוכלים מיטמאין באוויר כלי חרס, ואין כלים מיטמאין באויר כלי חרס. 10) גזרו חכמים שמשקין יטמאו כלים (ראה הלכות אבות הטומאות פ"ז ה"ב). 11) הכלי אומר למשקין. 12) הכלי שטימא אותך.

ד. כלי חרס¹³ שנגעו משקין טמאין באחוריו בלבד - נטמאו אחוריו, לשאר כל הפלים¹⁴. במה דברים אמורים? בשהיה לו תוף; אבל אם אין לו תוף ונגעו בו משקין טמאין - הרי זה טהור¹⁵; שכל שאין לו תוף בכלי חרס - אין אחוריו מתטמאין במשקין. נגעו אכלין או משקין באחורי כלי חרס הטמא - הרי אלו טמאין¹⁶. ואחד כלי חרס ואחד שאר כל הפלים בדבר זה. שכל הפלים הטמאין שנגעו אכלין או משקין בהן, בין מתוכן בין מאחוריהן - נטמאו.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הטמאה לאויר המסרק למעלה מן הרשת - נטמא כלאי⁵², שגהו תוכו של כלי זה.

(49) ונטמא התנור, ונטמאו גם החלקים שמן השפה הפנימית ולחוץ (ראה השלמות). (50) שם פ"ב מ"ח. (51) נראה שהכוונה לפי הכלי, וכן פירשו הר"ש והברטנורא. (52) פגימות רבות סביב כל השפה, ונראית כמו מסרק. הפגימות האלו נעשו בכוונה לנוי.

יא. כלי חרס⁵³ שהיה לו שלש שפיות⁵⁴ זו לפנים מזו: היתה הפנימית עורפת⁵⁵ ונכנסה טמאה לאויר הפנימית⁵⁶ - כל האכלין והמשקין שבאויר שבין השפה הפנימית ובין האמצעית והחיצונה טהורין⁵⁷. היתה האמצעית עורפת ונטמא אוירה⁵⁸ - ממנה ולפנים⁵⁹ טמא⁶⁰, ממנה ולחוץ טהורין⁶¹. היתה החיצונה עורפת ונטמא אוירה - הפל טמא⁶². היו שוות - כל שנטמא אוירה טמאה, והשאר טהור⁶³.

(53) כחכמים שם. (54) שם פ"ד מ"ד. (55) דפנות, וביניהם ריווח כזה: כאן יש ציור (הציור שבפירוש רבינו למשנה הוצאת ראם אינו מדויק, כי הוא מדגים שלוש קדירות זו בתוך זו). (56) גבוהה יותר משתי השפיות האחרות. (57) לאויר הקדירה. (58) מקומות אלה ינדונים כגב הכלי, וכלי חרס אינו מקבל טומאה מגבו. (59) נכנסה טומאה לרווח שבינה ובין הפנימית. (60) כל הנמצא במקום הרווח הזה, וכן הנמצא בקדירה עצמה. (61) מפני שכל זה נמצא בתוך אוירה של שפה זו. (62) מפני שזה גב הכלי שהטומאה בתוכו. (63) מפני שאויר כל הקדירה עולה עד לגובהה, והשרץ מטמא את כולו.

יב. אלפסים⁶⁴ זו בתוף זו ושפתותיהן שוות והשרץ בעליונה⁶⁵ או בתחתונה⁶⁶ - זו שיש בה השרץ טמאה, וישאר האלפסין טהורין הן וכל האכלין שבהן⁶⁷. הנה כל אלפס מהן נקובה בכונס משקה⁶⁸ והשרץ בעליונה - כל האכלין והמשקין שבכל האלפסים טמאים⁶⁹; שהטמאה באויר פלן, כמו שיתבאר⁷⁰. הנה השרץ בתחתונה⁷¹ - היא טמאה וכלן טהורות; שהרי לא נכנס שרץ לאויר העליונה⁷², ואין שפת התחתונה עורפת כדי לטמא כל האכלין והמשקין שבתוכה⁷³. הנה השרץ בעליונה⁷⁴ והיתה שפת התחתונה עורפת - העליונה טמאה, שהשרץ בתוכה; וכן התחתונה, מפני ששפתה עורפת הרי השרץ באוירה; וישאר האלפסין⁷⁵ שבתוף התחתונה טהורין, שאין⁷⁶ כלי חרס מטמא בלים שבתוכו⁷⁷. ואם הנה ביניהן משקה טופח⁷⁸ - כל שיש בה משקה טופח טמאה⁷⁹; שהמשקה מטמא מאויר התחתונה העורפת וחוזר ומטמא את האלפס.

(64) כחכמים במשנה שם. (65) שם פ"י מ"ח. קערות

לחוץ³⁵ - טהור. וכן אם נמצא באויר העין³⁶ - טהור; שהרי לא נכנס לאויר התנור או הפירה או הכפפה, אלא תחת עבי דפנותיהן הוא תלוי. ואפילו היה שם פזית מן המת - טהורין³⁷; אלא אם כן היה בעבי העין פזית טפח³⁸, שהרי מביא את הטמאה לאויר התנור, כמו שנתבאר³⁹ בענין טמאת מת.

(33) שאינו נכנס אלא לגומא רחבה. (34) שם פ"ח מ"ז. (35) חור שבתנור, שדרכו יוצא העשן, וסותמים אותו מבפנים בשעת אפיה כדי שיישמר החום. (36) דופן התנור הוא עבה, וכסותמים את העין מבפנים, נשאר שטח מסויים של קירות התנור מחוץ לסתימה, ואומר רבינו שאם נמצא שרץ באותו שטח - לא נטמא התנור (ראה לקמן ה"ט). תנור כירה וכופח, שלשתם תנורים עשויים בתבניות שונות (ראה ספר זמנים הלכות שבת פ"ג). (37) לא נתבארה לי כוונתו, הרי נמצא שם השרץ הוא גם כן באויר הכלי? (ראה ראב"ד וכסף-משנה). (38) התנור ומה שבתוכו, עובי דופן החור נידון ככלי בפני עצמו, ולפיכך לא נטמא התנור מנגיעה זו. ואפילו אם נאמר שחלק זה נטמא, אין בכוחו לטמא את התנור, מפני שכלי חרס אינו מטמא כלים אפילו מאויר, שהרי הוא ראשון לטומאה אפילו נגע במת (ראה הלכות אבות הטומאות פ"י ה"ח). (39) טפח על טפח ברום טפח.

ח. נמצא⁴⁰ השרץ במקום הנחת העצים⁴¹ מן השפה הפנימית ולחוץ - טהור⁴². נמצא במקום ישיבת הפלן⁴³, במקום ישיבת הצבע, במקום ישיבת שולקי הזיתים⁴⁴ - הפל טהור.

(40) בפ"ב מהלכות טומאות מת. ודין זה נאמר בטומאת מת בלבד, אבל טומאת שרץ וכדומה אינה נכנסת אפילו בפותח טפח. (41) שם מ"ח. (42) בתנורים גדולים, היה מקום זה משוך מחוץ לחלל התנור. (43) כחכמים שם. דינו כדין עיין, ולמה לא כלל רבינו שני הדינים בבת אחת? מפני שבעינין אין כל מחלוקת, אבל במקום הנחת עצים חולק ר' יהודה, ומטמא מן השפה החיצונה ולפנים. (44) המחמם את המים בבית המרחץ.

ט. אין התנור⁴⁵ ולא הפירה ולא שאר מקומות היקוד⁴⁶ מטמאין אלא אם כן נמצאת הטמאה מן הסתימה⁴⁷ ולפנים⁴⁸.

(45) תנורים אלה רחבים מאוד מלמטה, ויש מקום מספיק לאומנים לשבת ולא להיכוות. (46) סיום המשנה שם. (47) מקומות שהאש יוקרת. (48) התפארת ישראל מפרש, שקירות התנורים האלה הם עבים מאוד, ועושים שקע במזוונותיהם כרחבו של אדם, ושקע זה הוא מקום ישיבת האומנים.

י. כלי חרס⁴⁹ ששותין בו בעלי בתים המים, שבאמצעו⁵⁰ כמו רשת של חרס ושפתו שלמעלה מן הרשת כמו מסרק⁵¹, וזהו הנקרא צרצור, אם נכנסה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לְטִמְאַה וְלֹא לְהִזְיָהּ. וְאִם הָיָה בְּתוֹךְ נְטָלִין וְנִתְּנִין⁹² - אֵינָן חֲבוּרֵי לֹא לְטִמְאַה וְלֹא לְהִזְיָהּ.

(86) ודווקא כשנטמא במשקין טמאים. אבל אם נטמא בשרץ, נטמא כולם, אפילו כשאין שם דופן עורף. בטבלא של חרס (בהלכה יג) כתב סתם "ונטמאת", ולא הגביל את הדין לטומאת משקין בלבד, משמע שאפילו שרץ אינו מטמא את כולן. וטעם ההבדל הזה נתבאר בפירושו רבינו למשנתנו, כלי חרס אינו מקבל טומאה מגבו, וכאשר נגעה הטומאה - אפילו שרץ שטומאתו מן התורה - בתוכו של בית אחד הרי לגבי שאר הבתים יש לדון נגיעה זו כנגיעה בגבס, ולפיכך לא נטמא, אלא אם-כן יש לטבלא לבזבז עורף על שפת הכלים, שאז תוכה של הטבלא משמשת תוך משותף לכל הכלים. וכל זה בטבלא של חרס, אבל בכלי עץ שהוא מטמא מגבו, נטמא כל הבתים ע"י נגיעת השרץ באחד מהם כאילו נגע בגבס. וכל זאת בטומאת שרץ, אולם כשנטמאו במשקין טמאים, נתבאר כבר (בפ"ז מהלכות אבות הטומאות ה"ג) שאם נגעו באחורי כלים - לא נטמא תוכם. ומכיון שאמרו, שתוכו של זה (הבית שנגע בטומאה) נעשה גב לחבירו, הרי שאר הבתים לא נטמאו במשקין אלה כלל. (87) כל הבתים, וגם חלקי הטבלא שבין הבתים. (88) וכל בית נטמא מנגיעה בטומאה עצמה. (89) ללא חיבור טבעי מתחילת עשייתם. (90) אם נטמאו במת, והזה מי אפר פרה על אחד מהם - נטהרו כולם. והמדובר בדופן עורף. (91) בלי חיבור מסמרים. (92) לפרקים מוציאים אותם מהחורים שהם תקועים בהם, ולפעמים מחזירים אותם.

גדולות. (66) הפנימית. (67) שהיא החיצונה. (68) האילפסים עצמם טהורים, מפני שכלי - אפילו כלי חרס - אינו מיטמא מאוויר כלי חרס, והרי השרץ אינו נמצא באוויר, והאוכלין טהורים, מפני שאינם נמצאים בתוך כלי שהטומאה בתוכו אלא בכלי הנמצא בו, והתורה אמרה "אל תוכו . . . יטמא" (ויקרא יא, לג), ודרשו חכמים (תורת כהנים' שמיני פרשת ז ה"ז): "אל תוכו" ולא תוך תוכו. (69) אם יתנו מקום הנקב על משקה, ייכנס לכלי דרך נקב זה. (70) אבל האילפסים עצמם טהורים, מפני שיצאו מתורת כלי. [רבינו מפרש שהמדובר בכלים שהנקב מטהר אותם]. (71) לקמן בפ"ד ה"ט, שכלי נקוב אינו מציל על האוכלין והמשקין שבתוכו, והרי הם כאילו מונחים בכלי שהשרץ בתוכו. (72) שהיא החיצונה. (73) הטומאה אינה נכנסת דרך השוליים אלא דרך פי הכלי. (74) אילמלי היתה החיצונה עורפת, היה כל הנמצא באילפסים שדפנותיהם נמוכים, כאילו הוא מונח באוויר של הדפנות הגבוהים, כמו שנתבאר בהלכה הקודמת. (75) מכאן ואילך המדובר בכלי שלם. (76) אם שפתם שוה לשפת העליונה. (77) כמבואר למעלה בהלכה ג, ואף-על-פי שהכלים לא נטמאו - נטמאו האוכלין והמשקין שבתוכם. ואינם ניצולים מכוח תוך תוכו, מפני שהתחתונה עורפת, רואים אותם כאילו הם מונחים באוירה ממש. (78) מרטיב את האצבע הנוגעת בו. (79) והוא-הדין לאילפס המונח בו ושוליו נוגעים במשקה, שהרי משקין מטמאים כלי חרס מגבו, לדעת רבינו בפ"ז מהלכות אבות הטומאות ה"ג. ראה ראב"ד והשלמות.

~ יום שישי כ"א אדר ~

פֶּרֶק אֶרְפָּעָה עֶשְׂרִי

(1) יבאר שכל המציל בצמיד פתיל באוהל המת - מציל בכלי חרס. ודין כשם שאין טומאת צמיד פתיל לטומאת אוהל כך הוא באוויר כלי חרס. ודין הבלועים בחי אם מצילים מיד כלי חרס ובאי זה מקום הם כבלועים. ודין תוכו ולא תוך תוכו והדבר שמציל בסתימת זפת מיד כלי חרס.

א. פֶּל הַמְצִיל² בְּצָמִיד פְּתִיל³ בְּאֹהֶל הַמֵּת⁴ - מְצִיל בְּצָמִיד פְּתִיל בְּאֹוִיר פְּלֵי חָרָס⁵. אִם הִצִּיל בְּמַת הַחֲמוּר⁶, דִּין הוּא שֶׁיִּצְלֵל בְּכֵלֵי חָרָס⁷ הַקָּל⁸. וְכֹל שֶׁאִינוֹ מְצִיל בְּאֹהֶל הַמֵּת - אֵינוֹ מְצִיל בְּאֹוִיר פְּלֵי חָרָס.

(2) כלים פ"ח מ"א. (3) כיסוי מחובר ומהודק. (4) בטומאת אוהל המת, אמרה תורה (במדבר יט, טו): "וכל כלי פתוח אשר אין צמיד פתיל עליו טמא הוא", ומכאן שאם יש עליו צמיד פתיל - הוא וכל מה שבתוכו טהורים. (5) אוכלין ומשקין הנמצאים בכלי חרס צמיד פתיל המוטל בתוך כלי חרס גדול שטומאה בתוכו - לא נטמאו. (6) שנטמא טומאת שבעה ימים. (7) בטומאת תוכו של כלי חרס. (8) טומאת יום אחד. נתבאר כבר כמה פעמים, שכלי חרס אינו נעשה אב הטומאה אפילו אם נגע במת.

יג. טַבְּלָא⁸⁰ שֶׁל חָרָס שֶׁהָיָה קְעֵרוֹת דְּבוּקוֹת בָּהּ בְּתַחֲלַת מַעֲשֵׂיהָ⁸¹ וְהָרִי הִפֵּל פְּלֵי אֶחָד, וְנִטְמְאָת אֶחַת מֵהֶן - לֹא נִטְמְאוּ פְּלִין⁸². וְאִם הָיָה לְטַבְּלָא דְּפִן עוֹרְףָּה⁸³, שֶׁנִּמְצְאוּ פֶּל הַקְּעֵרוֹת בְּתוֹכָהּ, וְנִטְמְאָת אֶחַת מֵהֶן - נִטְמְאוּ פְּלִין⁸⁴. וְכֵן הָדִין בְּבֵית הַתְּבָלִין⁸⁵ שֶׁל חָרָס, וְקִלְמִירִין הַמְּתַאֲיָמוֹת פְּיוּצָא בּוּ.

(80) שם פ"ב מ"ז. (81) לפעמים עושים טבלא מטיט ושורפים אותה, ואחר-כך מדביקים לה קערות קטנות, אולם כאן המדובר כשהאומן עשה מלכתחילה מטיט טבלא עם קערות דבוקות בה ונשרפו יחד בכבשן. (82) כל קערה נידונית ככלי בפני עצמו. (83) שפה גבוהה עורפת על שפת הקערות הדבוקות בה. (84) השפה עושה כולן כלי אחד. (85) טבלא עם בתי קיבול רבים, שנותנים בהם תבלינים שונים.

יד. בֵּית הַתְּבָלִין שֶׁל עֵץ שֶׁנִּטְמְאָ אֶחָד מִבְּתוֹי בְּמִשְׁקִין - לֹא נִטְמְאוּ שְׁאָר הַבְּתִים⁸⁶. וְאִם יֵשׁ לוֹ דְּפִן עוֹרְףָּה, שֶׁנִּמְצְאוּ פֶּל הַבְּתִים בְּתוֹכָהּ, וְנִטְמְאָ אֶחָד מִבְּתוֹי בְּמִשְׁקִין - נִטְמְאוּ פְּלִין; שֶׁהִפֵּל⁸⁷ כְּכֵלֵי אֶחָד⁸⁸, וְכֵלֵי שֶׁנִּטְמְאָ תוֹכָהּ בְּמִשְׁקִין - נִטְמְאָ פְּלוּ. הָיָה בְּתוֹי קְבוּעֵין בְּמַסְמְרֵי⁸⁹ - הָרִי אֵלּוֹ חֲבוּר זֶה לְזֶה לְטִמְאַה וְלְהִזְיָהּ⁹⁰. הָיָה תְּקוּעֵין בְּלִבְדֵי⁹¹ - הָרִי אֵלּוֹ חֲבוּר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לְאֹוִיר הַתְּנוּרָה - נְטֻמָּא הַתְּנוּרָה, אָף עַל פִּי שְׁהַטְמָאָה
בְּתוֹף הַקְּמִטָּה.²⁸

(24 שם מ"י. 25) שבגוף בעל חי (נדה מב, ב). (26) סגר.
(27) בשר השרץ כעדשה - מטמא. (28) כרבא שם, שקמט
נידון כבית הסתרים שמטמא באוויר כלי חרס, ולא כבלוע
בבעל חי.

ו. ספוג²⁹ שְׂבֻלַע מְשַׁקֵּין טְמֵאִין, אָף עַל פִּי שְׁהוּא
נְגוּב מִבְּחוּץ, אִם נָפַל לְאֹוִיר כְּלֵי חָרֶס - טְמָאָהוּ,
שְׂפוֹף מְשַׁקָּה לְצֵאתוֹ.³⁰ וְכֵן חֲתִיכָה שֶׁל לְפֶתֶי³¹ וְשֶׁל
גְּמִי³². חָרְסִים שֶׁנִּשְׁתַּמְּשׁוּ בֵּהֶן מְשַׁקֵּין טְמֵאִין וְנִגְבוּ
וְנָפְלוּ לְאֹוִיר כְּלֵי חָרֶס - לֹא טְמָאוּהוּ.³³ נָפְלוּ לַתְּנוּרָה³⁴
וְהִסָּק - נְטֻמָּא, שְׂפוֹף מְשַׁקָּה לְצֵאתוֹ.³⁵ בְּמָה דְבָרִים
אֲמֹרִים?³⁶ בְּמְשַׁקֵּין קְלִיָּין³⁷; אֲבָל בְּחִמּוּרִין, כְּגוֹן דָּם
הַנֶּדֶה וּמִימֵי רִגְלֵיהֶן³⁸, אִם הָיוּ יְכוּלִין לְצֵאתוֹ³⁹
וְהִקְפִיד עָלָיו שְׂיֵצֵא - הָרִי זֶה מְטַמָּא הַתְּנוּרָה אָף עַל
פִּי שֶׁלֹּא הִסָּק; וְאִם אֵינוֹ מְקַפֵּיד עָלָיו - אֵינוֹ מְטַמָּא
עַד שְׂיֵסֵק וְיֵצֵא הַמְשַׁקָּה.⁴⁰ וְכֵן בְּגִפְתֵי⁴¹ חֲדָשָׁה⁴²
הַבָּאָה מִמְשַׁקֵּין טְמֵאִין שֶׁהִסָּק בָּהּ הַתְּנוּרָה - נְטֻמָּא,
שְׂפוֹף מְשַׁקָּה לְצֵאתוֹ; אֲבָל בִּישְׁנָה - טְהוּרָה.⁴³ אִיזוֹ
הִיא יִשְׁנָה? לְאַחַר שְׁנַיִם עֶשֶׂר חֲדָשִׁים. וְאִם יָדוּעַ
שְׂיֵצֵא מִמֶּנָּה מְשַׁקָּה בְּשַׁעַת הַסָּק⁴⁴ אֲפִלוּ לְאַחַר
שְׁלֹשׁ שָׁנִים⁴⁵ - נְטֻמָּא הַתְּנוּרָה כְּשֵׁיִסֵּק.

(29) שם פ"ט מ"ד. (30) הספוג עומד לסחיטה. ועוד,
שהמשקין יוצאים מאליהם טיפה אחר טיפה. [בתוספתא,
שם פ"ו ה"י, אמרו: "מפני שעשוי להכניס ולהוציא". ונראה
ששני הנימוקים משלימים זה את זה]. (31) הראב"ד
בהשגותיו כאן מפרש שסוחטים את הלפת ומוציאים את
המשקה ומניחים את הלפת היבש על המכה והוא מוצץ את
הליחה. (32) בתוספתא שם מנמק תנא-קמא, מפני שעושי
יין נותנים גמי ביין וסוחטים את הנבלע בו, כדי לבדוק את
טיב היין. (33) אף-על-פי שלדעת רבינו, טומאה בלועה
בכלי מטמאה. וטעמו של דבר, מפני שלא אמרו בלועים
אינם מצילים אלא כשהטומאה הבלועה נשארה כמו שהיתה
לפני שנבלעה, אלא שהיא מחופה מכל צד, אבל משקין
שנבלעו בחרסים מתלכדים עמם ובטלה לגמרי עמידתם
העצמית, כזה מציל אפילו בכלים. (34) שם מ"ה.
(35) על ידי החום. (36) שאין מטמאים בלי היסק התנור.
(37) שטומאתם קלה. (38) שהם אב הטומאה. (39) אם
אפשר להוציאם על ידי היסק. (40) בנידה סב, ב - נחלקו
רבי יוחנן וריש לקיש בפירוש המשנה. ריש לקיש אומר:
"לא שנו אלא משקין קלים, אבל משקין חמורים אף-על-פי
שלא הוסק התנור טמא". ורבי יוחנן אומר: "אחד משקין
קלים ואחד משקין חמורים, אם הוסק התנור - אין (כן), אי
לא - לא". ובמסקנא שם אמר רב פפא "יכול לצאת והקפיד
עליו, דבריהכל טמא, כי פליגי (במה נחלקו רבי יוחנן וריש
לקיש) ביכול לצאת ולא הקפיד עליו, מר סבר (דעת ריש
לקיש), כיוון דיכול לצאת אף-על-פי שלא הקפיד - טמא,

ב. וְכֵשֶׁם שְׂאִין צְמִיד פְּתִיל לְטְמָאָה⁹ בְּאֵהָל
הַמֵּת¹⁰, כִּף אֵין צְמִיד פְּתִיל לְטְמָאָה בְּאֹוִיר כְּלֵי
חָרֶס. כִּיצַד? קְדָרָה שְׁהִיא מְלֵאָה אֲבָלִין וּמְשַׁקֵּין
וּמְקַפֵּת צְמִיד פְּתִיל וְנִתְּנָה בְּתוֹף הַתְּנוּרָה¹¹ הַטְּמָא
- הָרִי הַקְּדָרָה וְכֹל מָה שֶׁבְּתוֹכָהּ טְהוּרִין¹². הָיָה
הַשְּׂרָץ אוֹ מְשַׁקֵּין טְמֵאִין בְּתוֹכָהּ וּמְקַפֵּת צְמִיד
פְּתִיל וְנִתְּנָה בְּאֹוִיר הַתְּנוּרָה - נְטֻמָּא הַתְּנוּרָה¹³. [וְכֵן
כֹּל פִּיּוּצָא בְּזָה.

(9) צמיד פתיל מציל שלא תיכנס הטומאה לתוכו ותטמא את
הדבר הטהור הנמצא בו, אבל אינו מעכב על הטומאה
הנמצאת בו מלצאת. (10) כזית מן המת סגור בכלי צמיד
פתיל המוטל באוהל, טומאתו חודרת ומטמאה כל הנמצא
באוהל. (11) של חרס. (12) הכלי הסגור עיכב על
הטומאה מלהיכנס. (13) הטומאה יצאה מהצמיד פתיל
וטימאה את התנור וגם את כל מה שבתוכו (תוספתא, כלים
פ"ו ה"ו).

ג. טְבַעַת¹⁴ טְמָאָה שֶׁמְבַלְעַת בְּתוֹף הַלְּבָנָה אוֹ מַחַט
טְמָאָה שֶׁמְבַלְעַת בְּתוֹף הָעֵץ וְנָפְלוּ לְאֹוִיר כְּלֵי חָרֶס
- נְטֻמָּא¹⁵. אָף עַל פִּי שְׂאֵם נִגְעַ כְּפַר תְּרוּמָה בְּעֵץ זֶה
אוֹ בַלְּבָנָה זֶה - טְהוּרָה¹⁶, הָרִי הֵן מְטַמָּאִין כְּלֵי חָרֶס
מְאֹוִיר¹⁷.

(14) משנה, שם פ"ט, מ"י. (15) כלי החרס וכל שבתוכו.
(16) מפני שרק נגיעה ישירה, כשאין דבר חוצץ בין הטמא
לטהור - מטמאה. (17) מפני שכלי חרס מיטמא
כשטומאה נמצאת באווירו, בלי נגיעה כלל, והרי כאן
הטומאה נמצאת באווירו, מה שאין-כן בטומאת נגיעה.

ד. תְּרַנְגוּל¹⁸ שְׂבֻלַע שְׂרָץ אוֹ בֶּשֶׂר מֵת וְנָפַל לְאֹוִיר
הַתְּנוּרָה¹⁹ - הָרִי זֶה טְהוּרָה²⁰. וְאִם מֵת שֶׁם הַתְּרַנְגוּל -
נְטֻמָּא הַתְּנוּרָה²¹. שֶׁהַבְּלוּעִין בְּחֵי מְצִילִין מִיַּד כְּלֵי
חָרֶס²², כְּדָרָךְ שֶׁמְצִילִין בְּאֵהָל הַמֵּת²³.

(18) שם פ"ח מ"ה. (19) ויצא כשהוא חי. (20) מבואר
בסוף ההלכה, שטומאה בלועה בגוף חי אינה מטמאה.
(21) מן הטומאה שבמעי התרנגול. התרנגול עצמו אינו
טמא, כי נבלת עוף טהור מטמאה רק בבית הבליעה של
האדם האוכלה (ראה הל' אבות הטומאות פ"ג ה"א).
(22) מטומאת אוויר כלי חרס שמטמא אפילו בלי נגיעה.
וכל-שכן שנגיעתה אינה מטמאה. (23) ראה הל' טומאת
מת פ"כ ה"א-ב.

ה. דְּבָרִים²⁴ שֶׁבְּתוֹף הַפֶּה אוֹ בְּתוֹף הַקְּמִטִין²⁵ - אֵינָן
כְּבָלוּעִין. כִּיצַד? אָדָם שֶׁהָיוּ מְשַׁקֵּין טְמֵאִין בְּתוֹף פִּי
וְקָפְז²⁶ פִּי וְהִכְנִיס רֹאשׁוֹ לְאֹוִיר כְּלֵי חָרֶס - טְמָאָהוּ.
וְכֵן טְהוּר שֶׁהָיוּ אֲבָלִין וּמְשַׁקֵּין לְתוֹף פִּי וְהִכְנִיס
רֹאשׁוֹ לְאֹוִיר תְּנוּרָה טְמָא - נְטֻמָּא אֲבָלִים שֶׁפִּיּוֹ.
הָיָה לוֹ בְּתוֹף קְמִטוֹ פְּעֻדָּשָׁה²⁷ מִן הַשְּׂרָץ וְהִכְנִיסוֹ

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לְמַשְׁקִין - שְׁעוּרוֹ בְּכֹונֶס מִשְׁקָה; וְהָעֲשׂוּי לְכָף וְכָף⁶⁴
- מְטִילִין אוֹתוֹ לְחִמְרוֹ, וְכִשְׁיִנְקֵב כְּלֵי חֶרֶס זֶה בְּכֹונֶס
מִשְׁקָה - אֵינוֹ מַצִּיל מִיַּד כְּלֵי חֶרֶס⁶⁵.

(53 כלים פ"ח מ"ב. 54) מונחים במקום שהוא למטה משפת הכלי הטמא. (55) והרי האוכלין ומשקין אינם מונחים באופן ישר באוויר (בתוכו) של הכלי הטמא אלא בתוך כלי הנמצא בתוכו של הטמא, וזה נקרא תוך תוכו. (56 כלי עץ. 57) נוד - כלי עור. (58) החבית והתנור והאוכלין והמשקין שבהם. (59) גם בבבא זו מדובר, כששפת החבית או התנור נמוכה משפת החמת והקדירה. (60) ב'תורת כהנים' (שם) למדו זה מן הכתוב. (61) כלים שטבילה במקווה מטהרת אותם. (62) נקב זיתים נופלים דרכו ('תורת כהנים' שם, ראה השלמות). (63) משנה, שם. (64) לאוכלין ולמשקין. (65) ולענין קבלת טומאה קובע השיעור הגדול יותר, ואם ניקב ככונס משקה - עודנו מקבל טומאה כמו העשוי לאוכלין.

י. סתם⁶⁶ נקב כלי חרס בזפת: אם היה השרץ בכלי זה ושלשלו לאויר התנור הטהור - נטמא⁶⁷; שאין הצמיד מציל על הטמאה מלטמא, כמו שבארנו⁶⁸. אבל אם היה בכלי זה אכלין או משקין ושלשלו לאויר התנור הטמא - הרי הן טהורין, שהרי הנקב סתום⁶⁹. ושאָר כָּל הַכְּלִים שֶׁסִּתְמָן בְּזַפֵּת וְכִיּוֹצֵא בּוֹ - אֵינוֹ מַצִּיל⁷⁰ מִיַּד כְּלֵי חֶרֶס⁷¹.

(66) הלכה זו אינה מדברת בכלים פתוחים ששפתם החיצונה עודפת, אלא בשילשל כלי שלם וסתום ובדין צמיד פתיל. (67) דין זה פשוט, ונאמר כעין מבוא לבבא שלאחריו. (68) למעלה פי"ד ה"ב. [פירושו זה מיישב השגתו של הראב"ד]. (69) זפת מתחבר יפה עם החרס (ראה לקמן פי"ט הי"ד). (70) הזפת אינו מתחבר יפה עם כלים אלה, ודינם כנקובים. (71) אם שילשל כלי (שאינו חרס) נקוב סתום בזפת שאוכלין ומשקין בתוכו לתוך כלי חרס ששרץ בתוכו - נטמא האוכלין והמשקין מאוויר כלי החרס.

יא. פורת⁷² פחותה⁷³, אף על פי שסתם הפחת בקש - אינה מצלת מיד כלי חרס⁷⁴, שהרי אינה כלי.

(72) שם. (73) נפלה חתיכה ממנה ונשאר כעין חלון (רבינו בפירושו). (74) ראה סוף ההלכה הקודמת. [ראה ההערות להלכה יב].

יב. החמת⁷⁵ והכפיש⁷⁶ שנפחתו במוציא רמון, אף על פי שבטלו מתורת כלי⁷⁷ - הרי אלו מצילין מיד כלי חרס⁷⁸. והוא שהיה הפחת למעלה משפת כלי חרס מבחוץ⁷⁹ ויהיה בית קבול שלהן משלשל לתוך כלי חרס⁸⁰.

(75) תוספתא, כלים בבאיקמא פ"ו ה"ו. (76) באהלות פ"ה מ"ו, פירש רבינו: "כלי אשר לו שפה ניצבת על השטח". (77) לענין קבלת טומאה. (78) אם שלשלו אותם לכלי חרס טמא, לא נטמא מה שבתוכם. (79) ואוויר אינו בתוך

ומר סבר (דעת רבי יוחנן) אף-על-גב דיכול לצאת, אם הקפיד - אין (כן, פירוש טמא, אפילו בלי היסק) אי לא - לא. מדובר שם במשקין חמורים, ופסק רבינו כרבי יוחנן. (41) פסולת זיתים אחר שנשחט שמנס. (42) שלא נתייבשה. (43) מפני שכבר נתייבש כל המשקה שבה. (44) רואים שיש בה עוד לחוחית בכמות שהחום מסוגל להוציא. (45) כלומר לאחר זמן רב, ואפילו יותר משלוש שנים.

ז. כלי חרס⁴⁶ שחלקו במחיצה משפתו עד קרקעיתו, ונכנסה טמאה באויר אחד משני החלקים - נטמא הכלי כולו, לפי שאין דרך בני אדם לחלק כלי חרס⁴⁷ בדרך שחולקין האהלים⁴⁸. לפיכך, תנור שחצצו בנסרים או ביריעות, ונמצא השרץ במקום אחד - הפל טמא.

(46) כלים פ"ח מ"א. (47) נימוקו של תנאיקמא במשנה, שם. (48) כלומר, אף-על-פי שבאוהלה המת מועילה מחיצה שכוו, ומת הנמצא מצד זה של המחיצה אינו מטמא מה שמעבר למחיצה, בכלים שאין דרכם של בני אדם להעמיד בתוכם מחיצה - אינה מועילה.

ח. כלי שהיתה הטמאה בתוכו, והכניס הכלי לאויר כלי חרס⁴⁹, ושפת הכלי הטמא חוץ לכלי חרס, אף על פי שהטמאה מכוננת בתוך כלי חרס⁵⁰ - הרי זה טהור⁵¹; שנאמר: אַל תּוֹכוּ - לֹא אֶל תּוֹךְ תּוֹכוֹ⁵².

(49) טהור. (50) הטומאה שבכלי הפנימי נמצאת בחלק השקוע בין דפנות כלי החרס. (51) כלי החרס לא נטמא. (52) 'תורת כהנים' פרשת שמיני, פרשת ז ה"ח.

ט. וכין⁵³ אם היה כלי חרס טמא והכניס לאוירו כלי אחר שיש בו אכלים ומשקין, ושפת הכלי האחר חוץ לכלי חרס, אף על פי שהאכלין והמשקין מכוננין בתוך כלי חרס הטמא⁵⁴ - הרי אלו טהורין; שנאמר: כֹּל אֲשֶׁר בְּתוֹכוֹ יִטְמָא - וְלֹא שִׁבְתוֹךְ תּוֹכוֹ⁵⁵. כיצד? פורת או קפה⁵⁶ או קדרה או חמת⁵⁷ וכיוצא בהן שהיה השרץ בתוכה, ושלשל הקפה לאויר החבית או לאויר התנור, אף על פי שהשרץ מכון בתוך אויר החבית, הואיל ושפת הקפה או החמת למעלה משפת החבית או משפת התנור - הרי אלו⁵⁸ טהורין. ואם היה בתוך החמת או בתוך הקדרה וכיוצא בהן אכלין או משקין ושלשלו לאויר התנור או לאויר החבית הטמאין⁵⁹ - הרי הן טהורין. היתה הפורת או הקפה או החמת וכיוצא בהן נקובין - אינן מצילין⁶⁰; אלא אם היה השרץ לתוכן ושלשלו לאויר כלי חרס הטהור - נטמא, ואם היו אכלין או משקין לתוכן ושלשלו לאויר כלי חרס הטמא - נטמאו. וכמה יהיה בנקב? אם היה בכלי שטף⁶¹ - במוציא זיתים⁶². ואם היה בכלי חרס: העשוי לאכלין⁶³ - שעורו בזיתים; והעשוי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

א. אִין פְּלֵי חֶרֶס² מְקַבֵּל טְמֵאָה עַד שֶׁתִּגְמַר מְלֹאכְתּוֹ. וּמֵאִמְתִּי הוּא גָמַר מְלֹאכְתּוֹ? מְשִׁיבֵיפּוֹ³ כְּכַשְׁוֹן⁴. הַתְּנוּרָה - מְשִׁיבֵיקְנָה⁵ כְּדִי לְאַפּוֹת בּוֹ סַפְגָּנִין⁶. הַפִּיֶרֶה⁷ - מְשִׁיבֵיקְנָה כְּדִי לְבַשֵּׁל עָלֶיהָ בִּיצַת הַתְּרַנְגּוּלִין⁸ טְרוּפָה⁹ וְנִתְוֶנָה בְּאֶלְפֶס¹⁰. הַכֶּפֶס¹¹: אִם עֲשָׂאָהּ לְאַפְיָה - שְׁעוּרָו כְּתְנוּרָה; עֲשָׂאָהּ לְבִשׁוּל - שְׁעוּרָו כְּפִיֶרֶה.

(2) כלים פרק ד משנה ד. (3) כלי חרס עשויים מטיט ושרופים בכבשן, כדי לחזקם. השריפה בכבשן נקראת "צירוף". (4) ואף על פי שלא נגמרה עדיין כל מלאכתו, שהרי האומן משפשף ומחליק וגם מסיר את הבליטות שבשפת הכלי לפני שמוציאו למכירה. (5) מלמדנו, אף על פי שהצירוף מספיק בשאר כלי חרס – בתנור, כירה וכופח אינו מספיק. (6) ואינו צריך צירוף לפני ההיסק. (7) משמשת לבישול ויש בה מקום המעמיד שתי קדרות. (8) במשנה כתוב: "ביצה קלה שבביצים" ובגמרא שבת פ, ב פירשו שהכוונה לביצת תרנגולת שמתבשלת מהר. (9) מעורבבת. (10) מרוחה בשמן. (11) קטן מכירה ויש בו מקום לקדירה אחת בלבד.

ב. תְּנוּרָה שֶׁהִתְחִיל לְבִנּוֹת¹²: אִם הָיָה גְדוֹל - מְשִׁיבֵיחִיל בּוֹ אַרְבָּעָה טְפָחִים¹³ וְיִסְיֵקְנוּ מְקַבֵּל טְמֵאָה; וְאִם הָיָה קָטָן¹⁴ - מְשִׁיבֵיחִיל בּוֹ טְפָח¹⁵ וְיִסְיֵקְנוּ. הַפִּיֶרֶה - מְשִׁיבֵיחִיל בָּהּ שְׁלֹשׁ אַצְבָּעוֹת וְיִסְיֵקְנָה. הַכֶּפֶס: אִם עֲשָׂאָהּ לְאַפְיָה - הֵרִי הוּא כְּתְנוּרָה, וְאִם לְבִשֵּׁל - הֵרִי הוּא כְּפִיֶרֶה.

(12) התנורים שלהם תבניתם כקדירות גדולות עומדות על הקרקע ומחוברות לו בטיט. והתורה אמרה (ויקרא יא, לה): "תנור וכיריים יותץ" ללמד שאף על פי שהם מחוברים בקרקע אינם בטלים לגבו ומקבלים טומאה (שבת כהא, א). (13) כשגבהו מגיע לשיעור זה דינו כתנור שלם אף על פי שבדעתו להוסיף עליו פי כמה. (14) במשנה אמרו חכמים: "אבל בקטן תחילתו בכל שהוא וכו'". ורבינו לא פירש שם ולא כאן, קטן מה הוא, והרי כל תנור לפני שנעשה גדול היה קטן ולמה הצריכו ארבעה טפחים? רש"י בחולין קכד, א מפרש תנור שעושים לתינוקות לשחק בו (הכוונה לאפות בו עוגות קטנות, שאם לא נעשה לאפיה אין עליו דין תנור). והר"ש כאן מפרש שתנורים קטנים נעשו בחבנית מיוחדת. (15) טפח = ארבע אצבעות, במשנה אמרו: "כל שהוא" ובחולין שם: "אמרו דבי רבי ינאי – טפח, שכן עושים תנורים בנות טפח".

ג. תְּנוּרָה שֶׁהִסֵּק מֵאֲחוּרֵיו¹⁶ או שֶׁהִסֵּק מִבֵּית הָאֶמֶן¹⁷ או שֶׁהִסֵּק שְׁלֹא לְדַעַת¹⁸, הוֹאִיל וְהִסֵּק מְקַבֵּל מְקוֹם - הֵרִי זֶה מְקַבֵּל טְמֵאָה. מַעֲשֵׂה¹⁹ שֶׁנִּפְלָה דְלָקָה כְּתְנוּרָה בְּכֶפֶר מִן הַכֶּפֶרִים, וְכֹא מַעֲשֵׂה לְפָנֵי בֵּית דִּין וְאֶמְרוּ: מְקַבֵּל טְמֵאָה.

(16) לא הכניס אש בפנים אלא הדליק שלהבת סביבו מבחוץ. (17) ולא הוסק כדי לאפות בו. (18) בלי כוונה

הכלי הטמא אלא בתוך תוכו, אבל כשהפחת למטה משפת הכלי – מתחבר אוויר החמת עם אוויר כלי החרס הטמא. (80) כלומר, אף-על-פי שבת הקיבול נמצא בתוך הכלי הטמא. המילה "ויהיה" מתפרשת כאן – אפילו אם יהיה (ראה למעלה ה"ט).

יג. עוֹר⁸¹ פְּשׁוּט⁸² וְכִיּוּצָא בּוֹ שֶׁהָיָה שְׁקוּעַ לְאֹוִיר כְּלֵי חֶרֶס אוֹ לְאֹוִיר הַתְּנוּרָה וְהִשְׁרִץ בְּתוֹךְ הָעוֹר⁸³ - הֵרִי הַתְּנוּרָה טְמֵאָה. וְאִם הָיָה הִשְׁרִץ בְּתְנוּרָה - אֶכְלִין וּמִשְׁקִין שֶׁבְּתוֹךְ הָעוֹר טְמֵאִין. שְׂאִין מִצִּיל מִיַּד כְּלֵי חֶרֶס אֲלֵא כְּלִים שִׁישׁ לְהֵן תּוֹף⁸⁴, כְּגוֹן הַסֵּל וְהַקֶּפֶה וְהַחֲמָת.

(81) שם ה"ב. (82) שאין לו תוך. (83) כרוך ומכוסה מכל צד. (84) דין צמיד פתיל, כתוב בתורה (במדבר יט, טו) בלשון "כלי פתוח". אמנם שם נאמר לענין טומאה, אבל ממנו למדנו להצלה.

יד. כְּלֵי חֶרֶס⁸⁵ שֶׁהָיָה טְמֵאָה בְּתוֹכוֹ, וְהָיָה כְּלֵי חֶרֶס טְהוֹר כְּפּוּי עַל פִּי הַכְּלֵי הַטְּמֵאָה, או שֶׁהָיָה הַכְּלֵי שֶׁהִטְמֵאָה דְבוּקָה בְּתוֹכוֹ כְּפּוּי עַל פִּי הַכְּלֵי הַטְּהוֹר, אִף עַל פִּי שְׂאֹוִיר שֶׁגִּיֵּהן מְעַרְבֵב⁸⁶ - הַטְּמֵאָה בְּטְמֵאָתָהּ וְהִטְהוֹר בְּטְהוֹרָתָהּ, שֶׁהֵרִי לֹא נִכְנסָה הַטְּמֵאָה עֲצָמָה⁸⁷ לְאֹוִיר כְּלֵי חֶרֶס הַטְּהוֹר⁸⁸. לְפִיכֵן, חֲבִית שֶׁהָיָה מְלֵאָה מִשְׁקִין טְהוֹרִין וְנִתְוֶנָה לְמִטָּה מִנְחָשׁוֹת⁸⁹ שֶׁל תְּנוּרָה, וְנִפְלַ שְׁרִץ לְתוֹךְ הַתְּנוּרָה - הֵרִי הַחֲבִית וְהַמִּשְׁקִין טְהוֹרִין⁹⁰, אִף עַל פִּי שְׂאֹוִיר הַתְּנוּרָה מְעַרְבֵב עִם אֹוִיר הַחֲבִית. וְכֵן אִם הָיָה הַחֲבִית כְּפּוּיָה עַל פִּי הַתְּנוּרָה וּפִיָּה לְאֹוִיר הַתְּנוּרָה⁹¹ - אֶפְלוּ הַמִּשְׁקָה שֶׁבְּשׂוּלֵי הַחֲבִית⁹² טְהוֹר.

(85) משנה, כלים פ"ח ג. (86) פירוש, האווירים נוגעים זה בזה. (87) המונחת בכלי. (88) בהי"ב למדנו שאם פחת החמת למטה משפת הכלי הטמא – נטמא מה שבחמת, ואין בזה סתירה לנידון כאן, כי שם דפנות הכלי מקיפין את הפחת ונמצא אוירה בתוך הדפנות, ולכן אין זה בכלל תוך תוכו, מה-שאינ-כן בהלכה שלפנינו. (89) משולי התנור. (90) התנורים הגדולים לא היו להם שוליים אלא דפנות בלבד, ומעמידים אותם על הקרקע. ומשמיענו כאן, שאם היתה גומא במקום שהתנור עומד עליו, ובאותה גומא מונחת חבית טהורה, וכולה למטה מראשי הדפנות התחתונים של התנור – לא נטמאה החבית. (91) למעלה. (92) המוקפים שפה ויש להם תוך (ראה למעלה פ"ג ה"ו בדין שרץ בגומא).

~ שבת קודש כ"ב אדר ~

פֶּרֶק חֲמִשָּׁה עָשָׂר

(1) יבאר שאין כלי חרס מקבל טומאה עד שתיגמר מלאכתו, ומאימתי הוא גמר מלאכתו. תנור וכיריים של אבן או של מתכת. כל המקבל טומאה משום תנור או משום כירה. שלש אבנים שחברן בטיט ועשאן שתי כירות וכו'.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

חרס אינו נעשה אב הטומאה אפילו נגע במת, כמבואר בהלכות טומאת מת פרק ה הלכה ו. (36) טבילתם במקווה שיש בה ארבעים סאה מטהרת אותם מטומאתם מה שאין כן בכלי חרס, שאמרה תורה (ויקרא יא, לג): "וכל כלי חרש אשר יפול מהם אל תוכו כל אשר בתוכו יטמא ואתו תשברו".

ז. תנור של מתכת שנקב או נפגם³⁷ או נסדק וסתמו בטיט או שעשה לו טפלה³⁸ של טיט או מוסף³⁹ של טיט - הרי זה מתטמא משום תנור⁴⁰. וכמה יהיה בנקב⁴¹? פדי שיצא בו האור⁴². וכן בכירה. ואם עשה לכירה פטופטים⁴³ של טיט - מתטמא משום כירה. מרחה בטיט⁴⁴, בין מבפנים בין מבחוץ - עדן אינה מקבלת טמאה⁴⁵.

(37) שפתו נפגמה ואינו נוח לשימוש. (38) הדביק עליו טיט במקום הנקב או הסדק. [סתימה = הכנסת טיט בתוך הנקב והסדק. אבל מריחת טיט על הדופן במקום הסדק אינה נידונית כסתימה]. (39) הוסיף שכבת טיט על שפת התנור והגדיל את בית קיבולו. (40) מפני שהטיט תיקן את התנור או הגדילו הרי הוא נידון כתנור של טיט. והמדובר כשהסיק את התנור אחר הדבקת הטיט. (41) כדי שסתימתו בטיט תוריד על התנור תורת תנור וכיריים לעניין טומאה. (42) שהאש תצא דרכו וזה גורם להורדת חומו של התנור והסתימה של טיט שומרת על החום. [רבינו מדייק ואומר: "כמה יהיה בנקב" (וכן כתוב גם במשנה) ואינו שואל כמה יהיה בסדק. משינוי לשון זה למד בעל משנה אחרונה, שנסדק הכוונה לכל אורכו של התנור וסתם סדק - כל שהוא, ולפיכך לא שאלו על שיעורו]. (43) בליטות בשפת הכירה, כדי להעמיד עליהן את הקדירה. והמדובר בכירה שלימה. (44) המדובר בכירה שלימה. (45) כירה של מתכת כמות שהיא, חומה מספיק לבישול והמירוה אינו מוסיף תועלת ולפיכך דינה ככלי מתכת.

ח. תנור⁴⁶ שאינו מחבר בארץ, אפילו תלוי בצנאר הגמל - הרי זה טמא משום תנור⁴⁷; שצנאר: טמאים הם - בכל מקום.

(46) של חרס. (47) אף על פי שהוא פתוח מלמטה ובמצב זה אי אפשר לאפות בו, פסק כרבנן במשנה כלים פרק ה ו לפי המסקנה של עולא בשבת קכה, א, שאפילו אם לא הוסק מעולם כשהוא עומד על הקרקע - הוא מקבל טומאה אחר הסיק בכל מקום שהוא, ודבר זה הוא גזירת הכתוב.

ט. פור של צורפי מתכות⁴⁸ שיש בו בית שפיתה⁴⁹ - מתטמא בכירה⁵⁰. וכן של עושי וכוכית, אם יש בו בית שפיתה - מקבל טמאה.

(48) הצורפים מתיכים את המתכות בחפירה בקרקע ששוליה ודפנותיה טוחים בטיט, חפירה זו נקראת "כור". (49) שקע בדופן הכור, כדי להעמיד בו קדירה ולבשל מה שבתוכה (העמדת קדירה על כירה לצורך בישול נקראה "שפיתה", מלשון המקרא (מלכים ב, ד, לח): "שפות הסיר הגדולה").

להסיקו. (19) זה מובא במשנתנו ומסתיים: "וטימאן רבן גמליאל". ורבינו סובר שלא חלקו עליו חביריו.

ד. תנור שהסיקו להיות צולה בו²⁰ - הרי זה מקבל טמאה. ללבן בו אונין של פשתן²¹ - טהור; שאין זה עושה מלאכה בגוף התנור²².

(20) ולא התכוון לאפיה. (21) אגודות פשתן מנופץ. הפשתן מראהו כהה ומתלבן בחום. (22) הפשתן אינו צריך לחומו של תנור, אלא לחום נמוך, ואם יתנוהו לתנור מוסק בלתי מצונן - יישרף.

ה. תנור שחצצו²³ לשנים והסיק אחד מחלקיו ונטמא במשקין²⁴ - הוא טמא וחברו טהור²⁵. נטמא בשרץ וכיוצא בו מטמאות של תורה - הפל טמא²⁶, ועבי שביניהן²⁷ טמא. הסקו שניהן ונטמא אחד מהן במשקין באור - חולקין את עביו: הממשש לטמא²⁸ - טמא²⁹, לטהור - טהור³⁰. במה דברים אמורים? בזמן שחצצו ואחר כך הסיקו; אבל הסיקו ואחר כך חצצו³¹, ונטמא אחד מהן אפלו במשקין - נטמא הפל³².

(23) חילקו במחיצה. (24) חכמים גזרו על משקין טמאים שיטמאו את הכלים. (25) מפני שלא נגמרה מלאכתו. (26) בטומאה דאורייתא גזרו חכמים טומאה גם על החלק שלא הוסק. (27) עובי המחיצה. (28) חצי העובי הפונה לצד החלק הטמא. (29) חלק זה של המחיצה נידון כדופן התנור הטמא (ראה כסף משנה). (30) למעלה בהסיק אחד מהם, כל המחיצה נגרת אחריו, מה שאין כן כאן. (31) ובשעה שנגמרה מלאכתו על ידי ההסקה היה כולו כלי אחד ומוכשר לקבל טומאה. (32) העמדת המחיצה אחר גמר מלאכה אינה מפקיעה תורת קבלת טומאה שירדה עליו בשעת גמר מלאכה.

ו. תנור או כירה של אבן - טהורין לעולם³³. ושל מתכת - טהורין משום תנור וכירים³⁴, שצנאר: יתין - את שיש לו נתיצה, ומטמאין משום פלי מתכות. ביצד? אין מתטמאין מאורן ולא במחבר לקרקע כתנור וכירים; ואם נגעה בהן טמאה, אפלו מאחוריהן - מתטמאין פשאר פלי מתכות; ואם נטמאו פמת - נעשין אב טמאה³⁵ פשאר פלי מתכות; ויש להן טהרה במקוה³⁶.

(33) אינם מקבלים טומאה בכלל. נתבאר למעלה בפרק א הלכה ו, שכלי אבנים, כלי גללים וכלי אדמה (שלא הוסקו) אינם מתטמאים. (34) נתבאר למעלה בהלכה ב שתנור וכיריים הם מחוברים לקרקע וכל המחובר לקרקע אין זה מקבל טומאה, אלא שחידשה תורה ואמרה שתנור וכיריים הם יוצאים מן הכלל ומטמאין, אף על פי שהם מחוברים לקרקע, ומלמדנו רבינו, שתנור וכיריים האמורים בתורה לעניין טומאה הם כלי חרס, אבל בתנורי מתכת לא חידשה תורה דין מיוחד ודינם ככל כלי מתכת. (35) אבל תנור של

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אבנים שטחוהו מבחוץ בטיט אינו מקבל טומאה עד שתיגע הטומאה בכלי עצמו. דין דומה לזה מצאנו במשנה כלים פרק ה, ג גבי בית הפך ובית התבלין ובית הנר שבכירה. ובשבת מת, ב נימקוהו, מפני שמן התורה אינם חיבור לטומאה אלא מגזירת חכמים, הקילו בטומאתם לשם היכר, כדי שלא יטעו וישרפו תרומה וקדשים שיתטמאו בטומאה זו. ואותו הנימוק כוחו יפה גם בנידון כאן. (62) אם נטמא התנור – נטמאו גם האבנים ואף על פי שכלי אבנים אינם מקבלים טומאה כלל (ראה למעלה הלכה ו). והטעם, מפני שהן כיד לתנור שהרי משתמשים בהן לטלטול התנור. (63) אינה מקבלת טומאה. קרקע אינו מתטמא אפילו כשהוא משמש את הכלים. (64) שם. במשנה כלים פרק ה ג כתוב: "עטרת הכירה". ונראה שעטרת כירה וטירת כירה אחת הן (ר"ש) היינו בניין קטן על ראש הכירה להעמיד בתוכו את הקדירות, כדי שלא יצטנן התבשיל אחר הסרתן מן האש. לבניין זה קראו "עטרה", מפני שהוא מעוגל ונתון בראש הכירה (רבינו בפירושו). וטירת התנור בנוייה בצידו של התנור. (65) מפני שאין דרכם של בני אדם לעשות טירה לכירה או מפני שאינה צורך בישולו מה שאין כן בתנור שאופים בו פת ואחר הרדייה מניחים אותה בטירה. והמדובר, כשאינה מחוברת לכירה.

יב. שְׁתֵּי הַחִבּוּת וּשְׁנֵי אֲלֶפְסִיךָ שְׁעֵשָׂאן פִּירָה⁶⁸ - מְתִטְמָאין בְּאִוִיר⁶⁹ וּבְמַגְע⁷⁰. וְתוֹכֵן שֶׁל הַחִבּוּת⁷¹ - טְהוּר⁷². וְעֵבֵי הַחִבּוּת⁷³ חוֹלְקִין אוֹתוֹ: הַמְשַׁמֵּשׂ אֶת הַפִּירָה - טָמֵא, וְהַמְשַׁמֵּשׂ אֶת תוֹךְ הַחִבּוּת - טְהוּר.

(66) פירוש או שני. (67) קערות גדולות. (68) העמידן זו לא רחוק מזו והדליק אש ביניהן ואת הקדירות השעין על דפנות החביות או האילפסים. (69) אם נכנסה טומאה לאוויר שבין החביות – נטמאו האוכלים הנמצאים שם. (70) אינו צריך להשמיענו טומאת מגע, שהרי אין מגע בתוך הכלי בלי כניסה לאוויר, ומגע בגבו אינו מטמא כלי חרס, אלא מפני שלמדנו כמה הלכות שנאמר בהן: "במגע ולא באוויר", כתב כאן "במגע ובאוויר". (71) שלא נכנסה שם הטומאה. (72) מפני שצידם הפנימי של החביות הוא גב התנור וכלי חרס אינו מטמא מגבו. (73) עובי הדפנות.

יג. הַעוֹשֶׂה שְׁלֹשָׁה פְּטוּטִין⁷⁴ בְּאֶרֶץ⁷⁵ וְחִבְרָן בְּטִיט לְהִיּוֹת שׁוֹפֵת עֲלֵיהֶן אֶת הַקְּדֵרָה - הָרִי זֶה טָמֵא מְשׁוּם פִּירָה. קָבַע שְׁלֹשָׁה מִסְמְרִין⁷⁶ בְּאֶרֶץ לְהִיּוֹת שׁוֹפֵת עֲלֵיהֶן אֶת הַקְּדֵרָה, אָף עַל פִּי שְׁעֵשֶׂה בְּרֹאשׁן מְקוֹם בְּטִיט שֶׁמֶשֶׁב הַקְּדֵרָה - הָרִי זֶה טְהוּר⁷⁷ כְּכִירָה שֶׁל מִתְכַּת⁷⁸. וְכֵן אֲבָנִים שֶׁלֹּא מִרְחֵם בְּטִיט שֶׁהוּא שׁוֹפֵת עֲלֵיהֶן - אֵינֶן מְקַבְּלוֹת טָמְאָה, כְּאֵלוֹ הֵיכָל פִּירָה שֶׁל אֶבֶן.

(74) כעין רגליים. (75) העמידם על הארץ בצורת סגול. (76) של מתכת. (77) אינה מקבלת טומאה. (78) שהמסמרות הם עיקר הכלי.

יד. הַעוֹשֶׂה שְׁתֵּי אֲבָנִים פִּירָה וְחִבְרָן⁷⁹ בְּטִיט -

(50) השימוש להתכת מתכת אינו מוריד עליו תורת תנור וכייריים, אבל השקע לצורך בישול עושה אותו כירה. והמדובר כשהטיט המרוח על דפנות החפירה יכול לעמוד בפני עצמו, כי החפירה כשהיא לעצמה אינה מקבלת טומאה אלא הטיט ואם אינו יכול לעמוד בפני עצמו הוא בטל לגבי קרקע. ראה שם פרק ה משנה י בדין תנור של בית דינאי. בתוספתא כלים בבא קמא פרק ו הלכה ט אמרו: "ואינו טמא אלא המשמש את הצורך". פירוש, בית השפיתה בלבד מקבל טומאה והחפירה עצמה טהורה.

י. כְּבִשָּׁן שֶׁל סִידִין⁵¹ וְשֶׁל זֶגְגִין⁵² וְשֶׁל יוֹצְרִין⁵³ - טְהוּרִין⁵⁴. הַפּוֹרְנָה⁵⁵, אִם יֵשׁ לָהּ דִּפְוִן⁵⁶ - מְתִטְמָא⁵⁷.

(51) ששורפים בו אבנים לסיד. (52) עושי כלי זכוכית או זגוגיות שקופות לחלונות. [עושי זכוכית" שבהלכה הקודמת הם המתכים את החומרים הגלמיים שמהם עושים זכוכית, היינו החול והמרי העזר. התכה ראשונה זו נעשית בכור מוטח בטיט, והיא מפרידה את העפר ושאר הפסולת ונשאר גוש זכוכית נקי, והזוגים מרככים הגוש הזה בחום גבוה עד שהוא נעשה נוח לטיפול הרצוי. חימום שני זה עושים בתנור בלתי מוטח. (53) עושי כלי חרס. (54) מפני שאינם טוחים בטיט. (55) תנור שפתחו בצידו, כמו תנורים שלנו ומדביקים את הפת ומעמידים את הקדירות על הקרקע. [בתנורים וכירות שבתקופת התלמוד היו מדביקים את הפת על דפנותיהם ושופתים את הקדירות למעלה על פיהם או על בליטות מיוחדות לכך]. (56) במשנה: "לבזבו", ומפרש רבינו דופן עבה עומד על השוליים או על גגה של הפורנא ועל דופן זה מעמידים קדירות ומדביקים פת. (57) בתוספתא שם אמרו שפורנא טהורה "מפני שלא נעשית אלא לשמש עם הקרקע. רבי מאיר אומר בשם רבן גמליאל: אם יש לה ליזבו (לבזבו) = מסגרת – דופן נמוך) טמאה". פירוש פורנא בלי לבזבו טהורה, מפני שמשתמשים בשוליה היינו בקרקע ולא בפורנא עצמה, ואומר רבי מאיר, שאם יש לה דופן ואפשר להעמיד עליו את הקדירות ואת הפת מבלי להשתמש בקרקע – טמא. ומפני שאין חולק על דבריו פסק רבינו כמותו.

יא. אֲבָנִים שֶׁחִבְרָן זֶה לְזוֹ וְעֵשָׂאן תְּנֹר: אִם עָשָׂה לוֹ טְפֵלָה⁵⁸ מִבְּפָנִים וּמִבְּחוּץ - הָרִי זֶה כְּתֵנֹר לְכָל דָּבָר וּמְתִטְמָא מְאִוִיר⁵⁹; וְאִם טָפְלוּ מִבְּחוּץ בְּלִבָּד - מְתִטְמָא בְּמַגְע⁶⁰ וְלֹא בְּאִוִיר⁶¹. חִבְרָן אֲבָנִים לְתֵנֹר וְלֹא חִבְרָן זֶה לְזוֹ - מְתִטְמָאוֹת עִם הַתְּנֹר⁶². חִבְרָן זֶה לְזוֹ וְלֹא חִבְרָן לְתֵנֹר - הָרִי הֵן כְּטִירָה. חִפְרָן בְּאֶרֶץ וְעָשָׂה טִירָה - טְהוּר⁶³. וְטִירַת הַפִּירָה⁶⁴ - טְהוּר⁶⁵.

(58) של טיט. (59) למעלה בהלכה ו למדנו: "תנור או כירה של אבן טהורין לעולם" ומלמדנו כאן שהטפילה של טיט מורידה עליו תורת תנור של חרס. (60) אם נגע שרץ בפנים התנור – נטמא. (61) נתבאר כבר כמה פעמים, שכלי חרס מטמא מאווירו, פירוש, אם נכנסה טומאה לאוויר הכלי נטמא, אף על פי שלא נגעה בדפנותיו, אולם תנור של

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שם קדירה. (89) כגון שנכנס שרץ לאוירה. (90) חצי עובייה, כלמעלה הלכה י"ב בדין עובי החבית. (91) כל זמן שהאבן החיצונה הטהורה במקומה הרי האמצעית משמשת גם את הכירה הטהורה אבל כשניטלת החיצונה שייכת כל האמצעית לכירה הטמאה. (92) כי היא משמשת את הטהורה בלבד. (93) מקום להעמיד שם קדירה. (94) מצידה השני, ושתי כדי שפיתה אלו טמאות. (95) החלק שנשאר באמצע בין שני מקומות שפיתה. (96) ואין בה כשתי שפיתות ועוד. (97) ואי אפשר להשעין את היורה על שתיהן. (98) למקומה בין שתי החיצוניות. (99) הכירות נתפרקו ופקעה טומאתן, והחזרת האבן למקומה אינה מביאה טומאה. (100) ככירה חדשה. (101) נתבאר למעלה בהלכה א, שכירה אינה מקבלת טומאה עד שיסיקנה כדי שיעור זה, ומכיוון שזו נידונית ככירה חדשה - צריכה היסק בשיעור הקבוע לכירות חדשות.

יח. שְׁתֵּי אַבְנִים שֶׁעֲשָׂאן פִּירָה וְנִטְמְאָת, וְסִמְךָ לְאָבֶן זֶה מִמְּנָה¹⁰² אָבֶן אַחַת מִפְּאֵן וְלִזוֹ אָבֶן אַחַת מִפְּאֵן¹⁰³ - הָרִי חֲצִי כָּל אָבֶן מִשְׁתֵּי אַבְנֵי הַפִּירָה הָרִאשׁוֹנָה¹⁰⁴ טְמֵא, וְחֲצִי הָאָבֶן טְהוֹר¹⁰⁵. נִטְלוּ הַשְּׁתֵּים הַטְּהוֹרוֹת שְׁפִמְךָ - חֲזָרוּ הַשְּׁתֵּים שֶׁל פִּירָה לְטִמְאָתָן¹⁰⁶.

(102) מן הכירה. (103) ומירחן בטיט ויש כאן שלוש כירות - האמצעית טמאה ושתי החיצונות טהורות. (104) חצייה החיצון. (105) מפני שהחצאים החיצוניים משמשים כירות טהורות והרי זה דומה לדין האמצעית שלמעלה בהלכה זו. (106) ואין זה דומה לדין החזיר את האמצעית שבסוף ההלכה הקודמת שהכול טהור כשהיה, מפני שכאן לא נותצה הכירה הטמאה, ואפילו לפני שניטלו האבנים החיצוניות לא פקעה הטומאה לגמרי מן האבנים הפנימיות, שהרי חציין נשארו טמאות, ולפיכך עכשיו, כשהן משמשות רק את הכירה הטמאה בלבד, חלה טומאה על כולן, אבל בדין שלוש אבנים הרי נותצה הכירה והכול נטהר, ומחייבן תבוא טומאה לאבנים אחרי החזרתן?

יט. הַיֵּן שֶׁל חֶרֶס¹⁰⁷ שִׁישׁ לוֹ בֵּית קָבוּל הַקְּדוֹרוֹת¹⁰⁸ וְהַרְמִיץ¹⁰⁹ נִתּוֹן בְּתוֹכוֹ - טְהוֹר מִשּׁוּם פִּירָה¹¹⁰ וְטִמֵּא מִשּׁוּם כְּלֵי קָבוּל. לְפִיכֶךָ, אִם הָיָה מִחֶבֶר בְּאֶרֶץ - טְהוֹר כִּשְׂאֵר הַפְּלִים¹¹¹, וְאִם נִקֵּב - אֵינוֹ מִקְבֵּל טְמֵאָה כְּכֵל קָבוּל¹¹². מֵה שְׂאִין פֶּן בְּכִירָה. הַצְּדִדִין שְׁלוֹ, הַנוֹגֵעַ בְּהֵן¹¹³ - אֵינוֹ טְמֵא מִשּׁוּם פִּירָה¹¹⁴. הַרְחֵב שְׁלוֹ¹¹⁵ שִׁישׁוֹ שְׁבִין עֲלוֹ בִשְׁעַת בְּשׁוּל - מִתְּטֵמָא אִם נִטְמָא הַדּוֹכֵן. וְכֵן הַפּוֹפֶה¹¹⁶ אֶת הַסֵּל¹¹⁷ וּבָנָה פִּירָה עַל גְּבֵה¹¹⁸ - הָרִי זֶה¹¹⁹ טְמֵאָה מִשּׁוּם כְּלֵי עֵץ¹²⁰, לֹא מִשּׁוּם פִּירָה. לְפִיכֶךָ אֵינָה מִקְבֵּלַת טְמֵאָה מֵאוֹרֵהָ כְּכִירָה.

(107) "היו עושים מחרס תמונת מרובע ארוך, לא אורך ורוחב וגובה (פירוש, יש לו דפנות וגג), והוא חלול מתוכו ושטחו העליון נקוב נקבים עגולים אחד לפני השני וימלא מתוכו באפר החם וירכיב כלים בראשה (פירוש, יעמיד

מִתְּטֵמְאָה. חֶבֶר אֶת הָאֶחָת בְּטִיט וְהַשְּׁנִיָּה לֹא חֶבֶרָה - אֵינָה מִקְבֵּלַת טְמֵאָה.

(79) לקרקע. [ויש מפרשים חיברן זו לזו בראשן]. פטפוטים שהם קטנים אין על שניים תורת כירה, אלא על שלושה, אבל אבנים שהן רחבות, מספיקות שתיים.

טו. הָאָבֶן שֶׁהוּא שׁוֹפֵט עָלֶיהָ⁸⁰ וְעַל הַתְּנוּרָה⁸¹, עָלֶיהָ וְעַל הַפִּירָה, עָלֶיהָ וְעַל הַפֶּפֶחַ - טְמֵאָה⁸². עָלֶיהָ וְעַל הַכֶּתֶל⁸³, עָלֶיהָ וְעַל הַסֵּלֶע⁸⁴ - אֵינָה מִקְבֵּלַת טְמֵאָה⁸⁵.

(80) המדובר באבן המחוברת בטיט. (81) האבן מרוחקת קצת מן התנור והקדירה עומדת על שניהם. (82) כמו שתי אבנים שחיברן בטיט שבהלכה הקודמת. משמענו שלא תטעה לומר שדווקא שתי אבנים מצטרפות להיות כירה, אבל אבן אינה מצטרפת לכירה הקיימת כבר. (83) הבעיר אש בין הכותל והאבן והושיב את הקדירה על האבן כשהיא שעונה על הכותל. (84) אבן קבועה במקומה מתחילת בריאתה. (85) בתורה (ויקרא יא, לד) כתוב: "תנור וכיריים יותץ" ודרשו בתורת כהנים: "את שיש לו נתיצה - יש לו טומאה, את שאין לו נתיצה - אין לו טומאה", ובכותל וסלע אין דין נתיצה.

טז. פִּירַת הַטְּבָחִים⁸⁶, שֶׁהוּא נוֹתֵן אָבֶן בְּצַד אָבֶן וְכֹלֵן מִחֶבֶרֹת בְּטִיט, נִטְמָא אֶת אַחַת מֵהֶן - לֹא נִטְמָאוּ בְּלֵךְ⁸⁷.

(86) מוכרי בשר מבושל, ודרכם לחבר לקרקע הרבה אבנים מרוחקות קצת זו מזו ומעמידים כל קדירה על שתי אבנים. (87) וזה דומה לטבלא שקערות דבוקות בה.

יז. שְׁלֹשׁ אַבְנִים שֶׁחִבְרָן בְּטִיט וְעֲשָׂאן שְׁתֵּי פִירוֹת⁸⁸, בֵּין שֶׁחִבְרָן זֶה לְזֶה וְלֹא חֶבֶרָן לְקִרְקַע בֵּין שֶׁחִבְרָן בְּקִרְקַע וְלֹא חֶבֶרָן זֶה לְזֶה, אִם נִטְמָא אֶת אַחַת מִשְׁתֵּי הַפִּירוֹת⁸⁹ - הָאָבֶן הָאֲמֻצְעִית, הַמְּשַׁמֵּשׁ מִמְּנָה לְפִירָה הַטְּמֵאָה⁹⁰ טְמֵא, וְהַמְּשַׁמֵּשׁ מִמְּנָה לְפִירָה הַטְּהוֹרָה טְהוֹר. נִטְלָה הָאָבֶן הַחִיצוֹנָה שֶׁל פִּירָה הַטְּהוֹרָה - הַחֲלֻטָּה הָאֲמֻצְעִית כִּלָּה לְטִמְאָה⁹¹. נִטְלָה הַחִיצוֹנָה שֶׁל פִּירָה הַטְּמֵאָה - טְהוֹרָה הָאָבֶן הָאֲמֻצְעִית כִּלָּה⁹². נִטְמָאוּ שְׁתֵּי הַחִיצוֹנוֹת: אִם הָיְתָה הָאָבֶן הָאֲמֻצְעִית גְּדוּלָּה - נוֹתֵן מִמְּנָה לְכִירָה זֶה כְּדֵי שְׁפִיתָה⁹³ מִצְדָּה וְלְפִירָה הַשְּׁנִיָּה כְּדֵי שְׁפִיתָה מִפְּאֵן⁹⁴, וְהַשְּׂאֵר⁹⁵ טְהוֹר; וְאִם הָיְתָה קְטַנָּה⁹⁶ - הַכֹּל טְמֵא. נִטְלָה הָאֲמֻצְעִית: אִם יָכוֹל לְשַׁפֵּת עַל שְׁתֵּים חִיצוֹנוֹת יוֹרָה גְּדוּלָּה - הָרִי הִיא טְמֵאָה; הִיּוּ מִרְחָקִין יָתֵר מִזֶּה⁹⁷ - טְהוֹרָה. הַחֲזִיר אֶת הָאֲמֻצְעִית⁹⁸ - הָרִי הַכֹּל טְהוֹר כִּשְׂהִיָּה⁹⁹. מִרְחָה בְּטִיט - מִקְבֵּל טְמֵאָה מִפְּאֵן וְלִהְיָא¹⁰⁰. וְהוּא שִׁפְסִיקָנָה לְכָל אַחַת מֵהֶן כְּדֵי לְבַשֵּׁל עָלֶיהָ אֶת הַבִּיצָה¹⁰¹.

(88) כל ריווח שבין אבן לאבן ככירה, שהרי אפשר לשפות

מתוך מהדורת חזק

114) אלא משום כלי קיבול כשאנו מחובר לקרקע.
 115) של הדוכן, שטח יותר רחב ממנו מחובר אליו וישבו בו בעת הבישול. 116) הופכו על פניו ושוליו למעלה.
 117) קלוע מענפי עצים ודינו ככלי עץ. 118) במשנה: "על גביו". רצוי לגרוס גם כאן כן. 119) הכוונה לסל, ולכן יש לתקן ולכתוב "הרי זה" (משנה אחרונה).
 120) אם נגעה בו טומאה ואין אנו אומרים שהסל בטל לגבי כירה, אבל הכירה עצמה מיטמאה משום כירה אם נכנסה טומאה לתוכה (משנה אחרונה). כי אין כל נימוק לדבר, שתיבטל לגבי הסל.

כלים על גבי הנקבים שבגגו) וייקרא דכון, ודכון ודוכן אחת הן". שלדוכן שלושה דפנות ומעמידים אותו ליד הכירה באופן, שדופן הכירה משמש לו דופן רביעי. 108) מעמידים את הקדירות בנקבים שבגגו, כדי שישמר חומן. 109) אפר חם שמעורבות בו קצת גחלים לוחשות. 110) אינו נידון ככירה לעניין קבלת טומאה. 111) חידוש הוא שחידשה תורה בתנור וכיריים, שייטמאו אף על פי שהם מחוברים לקרקע, מה שאין כן בשאר כלים. 112) שאם ניקב כשיעור הקבוע אינו מקבל טומאה, אבל כירה נקובה מקבלת טומאה. 113) אם נגעה טומאה בהם.

שיעורי רמב"ם - ספר המצוות

על לאו זה, כלומר: השואל בעל אוב — אינו חייב מיתה, אצל דבר זה אסור (וראה לעיל מצות לא תעשה ח — שיעור יד).

המצוה ה"ז — האזהרה שהזהרנו מלשאול (להתייעץ) בעל דיעוני ולבקש ממנו דיעה (ראה לעיל לא תעשה ט — שיעור יד), והוא אמרו ותעלה: "לא ימצא כף וגו' ושאל אוב וידעני" (שם). ולשון ספרא (פרשת קדושים): "'אל-תפנו אל-האבת ואל-הידענים' (ויקרא יט, לא), אוב — זה פיתום (שם מכשף שתרגומו: מגלה געלמות) המדבר משחיו (קולו נשמע מתחת למקום החיבור של הזרוע אל הכתף); וידעוני — המדבר בפיו — הרי אלו (הם עצמם) בסקילה; והנשאל (המתייעץ) בהם באזהרה".

המצוה ה"ח — האזהרה שהזהרנו מפל-מעשה הכשפים, והוא אמרו ותעלה: "לא ימצא כף וגו' ומכשף" (דברים יח, י) והעובר על לאו זה — חייב סקילה אם הוא מזייד, וחסאת קבועה (שאינה תלויה בהשגת-ידו של המקריב) אם הוא שוגג. אמר ותעלה: "מכשפה לא תחיה" (שמות כב, יז). וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק ז' מסנהדרין (זו).

המצוה ה"ט — האזהרה שהזהרנו מלגלח הצדעים, (חלק המצח שליד האוזן) והוא אמרו ותעלה: "לא תקפו פאת ראשכם" (ויקרא יט, כז). וגם הלאו הזה הוא כדי שלא להתדמות לעובדי עבודה זרה, לפי שכן היו עושים עובדי עבודה זרה שמגלחים צדעיהם בלכד. ולפיכך הצרכו לכאר במסכת יבמות (ה) ואמרו: "הקפת כל-הראש — שמה הקפה", שלא תאמר שתכלית האסור הוא גלות הצדעים והנחת שאר השער כדרך

~ יום ראשון ט"ז אדר ~

מצות לא תעשה לה. לה. לו. לו. לד.

מג. מד. מ. למ. מא. מה. מעא.

המצוה ה"ה — האזהרה שהזהרנו מלחבור (לאסוף) קבוצות של שרצים ו"לחברים" יחד, ולקבל מוח עצות שונות), והוא שייאמר דברים (הברות וצירופי מילים משונות של "שמות" ו"לחשים") שמדמה שהם מועילים לכך וכך, ומזיקים לכך וכך, ולשון ספרי: "וחבר חבר — אהד חובר (אוסף) את-הנפש ואהד חובר את-העקרב", כלומר: האומר עליהם דברים (לחשים) כדי שלא ישכוחו לפי דמיונו. או שאומרים על מקום נשיכתם כדי להשקית הפאב; והעובר על לאו זה — לוקה. וכבר נתבאר גם דיני מצוה זו בפרק ז' משבת (זו).

המצוה ה"ו — האזהרה שהזהרנו מלדרוש דיעה מן-המתים — כפי מה שמדמים (בדמיונם הכפרי) אותם (הרשעים) שהם מתים באמת (שלהם ראוי באמת התואר "מתים"), אף-על-פי שהם אוכלים ומרגישים (שהרי "רשעים בחיהם קרויים מתים" וקבעו בדמיונם) — שמי שעושה כן ולובש כן: כוואהו המת בשנתו ויגיד לו מה-שישאל עליו. והוא אמרו ותעלה: "לא ימצא כף וגו' ודרש אל-המתים" (שם). ובגמרא סנהדרין (סה): "דרש אל-המתים — זה המרעיב עצמו והולך ולן בבית הקברות, כדי שתשרה עליו רוח טמאה"; והעובר על לאו זה — חייב מלקות.

המצוה ה"ז — האזהרה שהזהרנו מלשאול (להתייעץ) בעל אוב ומלבקש דיעה ממנו, והוא אמרו ותעלה: "לא ימצא כף וגו' ושאל אוב" (שם). והעובר

מתוך מהדורת חזק

שְׁעוֹשִׂים כְּמַרְי עֲבוּדָה וְזָה, אֲבָל אִם מְגַלַּח הַפֶּל הָרִי אֵין כִּכְף הַתְּדִמּוֹת לָהֶם — לְפִיכֶךָ הוֹדִיעוּנוּ, שְׁאִסוּר לְגַלַּח הַצְּדָעִים כָּלָל בֵּין לְבִדָּם בֵּין עִם כָּל-הָרָאשׁ; וְחֵיב מִלְּקוֹת עַל כָּל-צָדַע מֵהֶם, וְלִפְיֶכָךְ לֹקְהָ שְׂתִים אִם גִּלַּח כָּל-רֹאשׁוֹ. וְהִטְעַם שֶׁלֹּא נִמְנָה אֵלּוּ כְּשִׁתִּי מִצּוֹת, אֶף-עַל-פִּי שְׁלֹקְהָ שְׂתִים, מִפְּנֵי שְׂאִין בָּהֶם שְׁנֵי לְשׁוֹנוֹת תַּחַת לְאוֹ אֶחָד. שְׁאֵלּוּ אָמַר: לֹא תִקְיֹפוּ פֶּאת רֹאשׁ מִיָּמִין וּפֶּאת רֹאשׁ מִשְּׂמָאל וְהִיָּינוּ מוֹצְאִים שְׁחִיבוּ עֲלֵיהֶם שְׂתִים כִּי אִזְ הִיָּה אֶפְשָׁר לְמִנּוֹתָם כְּשִׁתִּי מִצּוֹת; אֲבָל הוּאִיל וְהֵם בְּלִשׁוֹן אֶחָד וְעִנְיָן אֶחָד — הָרִי הֵם מִצּוֹה אַחַת. אֶף-עַל-פִּי שְׂבָא (שְׂקִיבִלְנוּ) הַפְּרוּשׁ (בַּכְּתוּב), שְׁלָאוּ זֶה כּוֹלָל חֲלָקִים שׁוֹנִים מִהֶגוּף וְשֶׁהוּא חֵיב עַל כָּל-חֲלָק מֵהֶם לְבִדּוֹ, אֵין זֶה מִחֵיב שִׁיְהִיו מִצּוֹת הַרְבֵּה. וְכִכְר נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּסוּף מִכּוֹת (כ.); וְלָאוּ זֶה אֵין הַנְּשִׂים חֵיבוֹת בּוֹ.

הַמִּצְוָה הַל"ט — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהַרְנוּ גַם-כֵּן מִלְּלַכֵּת בְּדַרְכֵי הַכּוֹפְרִים בְּמָה שֶׁהִנְשִׂים לֹבְשׁוֹת בְּגָדֵי הַגְּבָרִים וּמִתְקַשְׁטוֹת בְּתִכְשִׁיטֵיהֶם, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "לֹא-יִהְיֶה כְּלִי-גִבָּר עַל-אִשָּׁה" (שם). וְכָל-אִשָּׁה הַמִּתְקַשְׁטֶת בְּתִכְשִׁיט זֶה מִתְכְּשִׁיטֵי הַגְּבָרִים, שְׂדִידַע בְּאוֹתוֹ הַמְּקוֹם שֶׁתְּכְּשִׁיט זֶה מִיָּחַד לְגְבָרִים — לֹקְהָ.

הַמִּצְוָה הַמ"א — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהַרְנוּ מִלְרֶשׁוּם בְּגוּפֵנוּ בְּצַבְעֵי הַכַּחֹל וְהַסְּקָרָא (צִבְעֵי גוּבוֹן יִרוֹק אֲדוּם) וְזוּלָתָם, כְּדָרְךָ שְׁעוֹשִׂים עוֹבְדֵי עֲבוּדָה וְזָה כְּמִפְרָסָם אֲצֵל בְּנֵי מִצְרַיִם עַד הַיּוֹם. וְהַאֲזַהְרָה עַל כֶּךָ, הוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "וַיִּכְתַּבְתָּ קַעֲקַע לֹא תִתְנוּ בָכֶם" (ויקרא יט, כח); הַעוֹבֵר עַל לָאוּ זֶה — חֵיב מִלְּקוֹת, וְכִכְר נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּסוּף מִסְּכַת מִכּוֹת.

הַמִּצְוָה הַמ"ב — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהַרְנוּ מִלְרֶשׁוּם בְּגוּפֵנוּ בְּצַבְעֵי הַכַּחֹל וְהַסְּקָרָא (צִבְעֵי גוּבוֹן יִרוֹק אֲדוּם) וְזוּלָתָם, כְּדָרְךָ שְׁעוֹשִׂים עוֹבְדֵי עֲבוּדָה וְזָה כְּמִפְרָסָם אֲצֵל בְּנֵי מִצְרַיִם עַד הַיּוֹם. וְהַאֲזַהְרָה עַל כֶּךָ, הוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "וַיִּכְתַּבְתָּ קַעֲקַע לֹא תִתְנוּ בָכֶם" (ויקרא יט, כח); הַעוֹבֵר עַל לָאוּ זֶה — חֵיב מִלְּקוֹת, וְכִכְר נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּסוּף מִסְּכַת מִכּוֹת.

הַמִּצְוָה הַמ"ג — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהַרְנוּ מִלְרֶשׁוּם בְּגוּפֵנוּ בְּצַבְעֵי הַכַּחֹל וְהַסְּקָרָא (צִבְעֵי גוּבוֹן יִרוֹק אֲדוּם) וְזוּלָתָם, כְּדָרְךָ שְׁעוֹשִׂים עוֹבְדֵי עֲבוּדָה וְזָה כְּמִפְרָסָם אֲצֵל בְּנֵי מִצְרַיִם עַד הַיּוֹם. וְהַאֲזַהְרָה עַל כֶּךָ, הוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "וַיִּכְתַּבְתָּ קַעֲקַע לֹא תִתְנוּ בָכֶם" (ויקרא יט, כח); הַעוֹבֵר עַל לָאוּ זֶה — חֵיב מִלְּקוֹת, וְכִכְר נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּסוּף מִסְּכַת מִכּוֹת.

הַמִּצְוָה הַמְשֻׁלְמָה אַרְבַּעִים — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהַרְנוּ גַם הַגְּבָרִים מִלְהִתְקַשֵּׁט בְּתִכְשִׁיטֵי הַנְּשִׂים, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "וְלֹא-יִלְבַּשׁ גִּבָּר שְׂמֵלַת אִשָּׁה" (דברים כב, ה). וְכָל-גִּבָּר שֶׁנִּתְקַשֵּׁט אוֹ לְבַשׁ מָה שְׂדִידַע בְּאוֹתוֹ הַמְּקוֹם שְׂצוּרָה זוֹ מִיָּחַד לְנְשִׂים — לֹקְהָ. וְדַע שֶׁמִּצְוָה זוֹ, כְּלוֹמַר: שֶׁהַנְּשִׂים מִתְקַשְׁטוֹת בְּתִכְשִׁיטֵי הַגְּבָרִים אוֹ הַגְּבָרִים בְּתִכְשִׁיטֵי הַנְּשִׂים — יֵשׁ שֶׁהוּא נֶעְשֶׂה לְעוֹרֵר אֶת-הַטְּבַעִים לְזִנוּת, כְּמוֹ שֶׁמִּפְרָסָם אֲצֵל הַעַמִּים, וְיֵשׁ

הַמִּצְוָה הַמ"ד — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהַרְנוּ מִלְּגַלַּח אֶת-הַזָּקֵן, וְיֵשׁ בּוֹ חִמּוּשָׁה חֲלָקִים: הַלְּחִי הַעֲלִיּוֹן מִצַּד יָמִין, וְהַלְּחִי הַעֲלִיּוֹן מִצַּד שְׂמָאל, וְהַלְּחִי הַתַּחְתּוֹן מִצַּד יָמִין, וְהַלְּחִי הַתַּחְתּוֹן מִצַּד שְׂמָאל, וְשְׁבוּלַת הַזָּקֵן. וְכִכְר בָּא הַלָּאוּ בְּלִשׁוֹן זֶה: "וְלֹא תִשְׁחִית אֶת פֶּאת זָקְנְךָ" (שם), לְפִי שֶׁהַפֶּל נִקְרָא: זָקֵן. וְלֹא אָמַר וְלֹא תִשְׁחִית זָקְנְךָ, אֲלֵא אָמַר: "וְלֹא תִשְׁחִית אֶת פֶּאת זָקְנְךָ" — רְצוֹנוֹ לֹמַר: לֹא תִשְׁחִית אֶף פֶּאֶה אַחַת מִכָּלל הַזָּקֵן. וְכִּי הַפְּרוּשׁ שֶׁהֵן חִמּוּשׁ פֶּאוֹת, כְּמוֹ שֶׁחֲלָקְנוּ אוֹתָן. וְחֵיב חִמּוּשׁ מִלְּקוֹת אִם גִּלַּח הַפֶּל, וְאֶפְלוּ גִלְחָן בְּכַת אַחַת. וּלְשׁוֹן הַמְּשֻׁנָּה (מִכּוֹת כ.): "וְעַל הַזָּקֵן (אִם גִּלְחוֹ) חִמּוּשָׁה (מִלְּקוֹיוֹת): שְׂתִים מִכָּאֵן וּשְׂתִים מִכָּאֵן וְאַחַת מִלְּמִשְׁן, רַבִּי אֶלִיעֶזֶר אוֹמַר: אִם נִשְׁטָן כֵּלָן כְּאַחַת — אֵינוּ חֵיב אֲלֵא אַחַת". וְאָמְרוּ בְּתַלְמוּד (שם כ.א.): "אֲלֵמָא קְסָבֵר רַבִּי אֶלִיעֶזֶר (רואים אִם כֵּן שְׂרַבִּי אֵלִיעֶזֶר סוֹבֵר) לָאוּ אֶחָד הוּא". הָרִי זֶה רֵאָיָה בְּרוּרָה שֶׁתִּנָּא קַמָּא (הַחֹלֵק עַל רַבִּי אֵלִיעֶזֶר) סוֹבֵר שֶׁהֵם חִמּוּשָׁה לְאוֹיֵן וְכֶךָ הִיא הַהֲלָכָה. וְגַם זֶה הִיָּה דְרָךְ כְּמַרְי עֲבוּדָה וְזָה, כְּמוֹ שֶׁמִּפְרָסָם הַיּוֹם בְּקִשּׁוּט נְיָרֵי הָאִירוּפִים שֶׁהֵם מְגַלְחִים אֶת-זָקְנָם. וְהִטְעַם שֶׁאֵין לְמִנּוֹתָן כְּחִמּוּשׁ מִצּוֹת — לְפִי שֶׁהַאֲזַהְרָה שְׂבָה נֶאֱמָרָה בְּלִשׁוֹן יָחִיד וְהוּא עִנְיָן אֶחָד, כְּמוֹ שֶׁבְּאֲרָנוּ בְּמִצְוָה שְׁלִפְנֵיהָ. וְכִכְר נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּסוּף מִכּוֹת; וּמִצְוָה זוֹ אֵין הַנְּשִׂים חֵיבוֹת בָּהּ.

מתוך מהדורת חזק

עב — שיעור קצ), לפיכך אמר פאן במכללתא, שלא היינו למדים מפסוק זה אלא חיוב הודוי למטמא מקדש (קבוצת החטאים מאותו סוג בלבד); "מנין אתה מרבה שאר כל-המצוות? אמר (פסוק נוסף בחומש במדבר): דבר אל בני ישראל והתודו. ומנין אף מיתות וכתובות? אמר: חטאתם, כל-חטאתם — לרבות מצוות לא-תעשה; כי יעשו — לרבות מצוות עשה". ושם אמרו עוד: "מכל-חטאת האדם" — ממה שבינו לבין חברו: על הגבולות ועל הגולות ועל לשון הרע; 'למעל' — לרבות הנשבע בשם לשקר והמקלל; ו'אשמה הנפש' — לרבות כל-חיבי מיתות שיתודו. יכול אף הנהגין על-פי זוממין? לא אמרתי אלא 'אשמה הנפש היא' פלומר שאינו חיבי להתודות אם ידע שלא חטא, אלא העידו עליו עדי שקר". הנה נתבאר לך, שעל כל-סוגי החטאים החמורים והקלים ואפלו על מצוות עשה חיבים עליהם ודוי, ולפי שנגאמר הצווי הזה, פלומר 'והתודו', יחד עם חיוב הקרן, היה יכול לעלות בדעתנו, שאין הודוי לבדו מצוה בפני עצמה אלא הוא מהנהגרים אחר הקרן, לפיכך הצרכו לבאר את-זה במכללתא בלשון זה: "יכול בזמן שהם מביאין (קרבן) מתודין; ומנין אף בזמן שאין מביאין? אמר: דבר אל בני ישראל והתודו (בכל מצב). אין במשמע ודוי אלא בארץ; מנין אף בגלות? אמר: והתודו את-עונם ואת-עון אבתם" (שם כו, מ). וכן דניאל אמר: "לך אדני הצדקה ולנו בשת הפנים" (דניאל ט, ז). הנה נתבאר לך מכל-מה שהזכרנו, שהודוי מצוה בפני עצמה וחובה על החוטא על איזה חטא שחטא, בין בארץ בין בחוצה לארץ, בין שהביא קרבן ובין שלא הביא קרבן, חיבי להתודות כמו שאמר ותעלה: "והתודו את-חטאתם אשר עשו". ולשון ספרא (ויקרא טו, כא, פרשת אחרי מות) גם-כן: "והתודה — זה ודוי דברים". וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפסק אחרון מפפורים (פו).

~ יום שלישי י"ח אדר ~

המצוה הע"ג נדפסה ביום הקודם.

~ יום רביעי י"ט אדר ~

המצוה הע"ג נדפסה ביום שני.

~ יום חמישי כ' אדר ~

מצות עשה עג. י.

המצוה הע"ג נדפסה ביום שני.

המצוה העשירית — הצווי שנוצטוינו לקרא קריאת שמע בכל-יום — ערבית ושחרית — והוא אמרו

"כאשר דבר ה' ביד משה לו" (שם), פלומר: הצרעת, באמרו ותעלה למשה: "הבא-נא ירך בחיקך וגו'" (שמות ד, ו), וכמו שנתבאר בענין (דברי הימים ב כו) — שנענש בצרעת בכל חייו בגלל שחלק על הכהנים). אחרון לענין המצוה ואמר, שפבר נתבאר דיני מצוה זו בסוף מכות (כ). והעובר על לאו זה — לוקה.

המצוה הקע"א — האזהרה שהזהרנו מלתש שער הראש על המתים פדרך שעושים הסכלים, והוא אמרו: "ולא-תשימו קרחה בין עיניכם למת" (דברים יד, א). וכפל לאו זה בפגנים ואמר: "לא-קרחה קרחה בראשם" (ויקרא כא, ה), כדי להשלים הדין, לפי שממה שאמר "בין עיניכם" היינו אומרים שרק מפאת פנים בלבד אסור — לפיכך באר ואמר: "לא קרחה קרחה בראשם" לחיב על כל-הראש בפני העינים. וגם אלו אמר: "לא קרחה קרחה בראשם" בלבד, היינו אומרים: בין על המת בין שלא על המת — לפיכך באר שם "למת". וכל-המגלה (הקורח) פגרים משער ראשו בתלישה על המת דוקא — לוקה, בין שהוא כהן גדול או ישראל לוקה על כל-קרחה וקרחה מלקות אחת. וכן מה-שכפל בפגנים: "ויפאת וקנם לא יגלחו ובקשרם לא ישרטו שרטת" (שם) לא בא אלא להשלים תורת המצוה, כמו שנתבאר בסוף מכות (כא.).

~ יום שני י"ז אדר ~

מצות עשה עג.

המצוה הע"ג — הוא הצווי שנוצטוינו להודות בחטאים שחטאנו לפניו ותעלה (להתודות עליהם) דבור, כשנשוב מהם — וזהו הודוי וענינו, שיאמר: "אנא השם! חטאתי, צויתי, פשעתי ועשיתי כך וכך". ויחייב את-הדבור ויבקש פנה בענין זה כפי צחות לשונו. דע, שאפלו החטאים שחכים עליהם מיני הקרבנות האלה שנוכרו מקדם, שבהם אמר ותעלה, שמי שמקריבם נתכפר לו — צריך על-כל-פנים גם להתודות בשעת הקרבנם. והוא אמרו ותעלה: "דבר אל בני ישראל או-אשה כי יעשו מכל-חטאת האדם וגו' והתודו את-חטאתם אשר עשו" (במדבר ה, ו-ז), ולשון המכללתא בפרוש פסוק זה: "לפי שנגאמר: 'והיה כי-יאשם לאחת מאלה' והתודה אשר חטא' (ויקרא ה, ה) — תודה על חטא אשר חטא; 'עליה' — על החטאת פשהיא קימת, לא משנשחטה. אין במשמע שיתודה היחיד אלא על ביאת המקדש". לפי שפסוק זה, פלומר אמרו ותעלה "אשר חטא עליה" (שם) נאמר בפגרת ויקרא במטמא מקדש וקדשיו והנזכרים עמו (קבוצת חטאים שחייבים עליהם קרבן חטאת, עולה ויורד) כמו שפבר בארנו (מצוה

מתוך מהדורת חזק

מִן־הַצְּוִיּוּם הַכְּלָלִיִּים — כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ בְּכָלֵל (בשורש) הַרְבִּיעִי — הָרִי יֵשׁ בּוֹ יְחִוּד, כִּי הוּא צְוִי עַל הַתְּפִלָּה. וּלְשׁוֹן סִפְרֵי (דברים יא, ג): "וּלְעֵבְדוֹ — זֹה תְּפִלָּה". וְאָמְרוּ עוֹד: "וּלְעֵבְדוֹ — זֶה תְּלַמּוּד". וּבְמִשְׁנֵתוֹ שֶׁל רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּנֵוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹסִי הַגָּלִילִי אָמְרוּ: "מִזֵּיִן לְעַקֵּר תְּפִלָּה בְּתוֹךְ הַמִּצְוֹת? מִהֶקֶא (מכאן): אֶת־ה' אֱלֹהֶיךָ תִירָא וְאִתּוֹ תַעֲבֹד" (שם ו, ג). וְאָמְרוּ: "עֲבָדְהוּ בְּתוֹרָתוֹ, עֲבָדְהוּ בְּמִקְדָּשׁוֹ" — כְּלוּמַר יְשִׁים מִטְרָתוֹ לְהַתְּפַלֵּל בּוֹ (במקדש) וְנִכְחוּ (או לנגוד) כְּמוֹ שֶׁבְּאַר שְׁלֵמָה (וְהַתְּפַלְלוּ אֶל־הַמְּקוֹם הַזֶּה", "הַבַּיִת הַזֶּה" (מלכים א ח, כט, לה, ובדברי הימים ב ו, ט)).

יִתְעַלָּה: "וְדַבַּרְתָּ בְּסֶבְיָתְךָ בְּבֵיתְךָ" (דברים ו, ב). וְכִבֵּר נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּמִסְכַּת בְּרִכּוֹת, וְשֵׁם (כא). נִתְבָּאָר שְׁקָרִיאת שְׁמַע דְּאוּרִינְתָא (מן התורה). וּלְשׁוֹן הַתּוֹסֵפֶתָא (ריש פרק ג דברכות): "כְּשֵׁם שֶׁנִּתְּנָה תוֹרָה קָבַע (זמן) לְקָרִיאת שְׁמַע, כִּף נִתְּנָה חֻכְמִים זְמַן לְתְּפִלָּה", כְּלוּמַר: זְמַנֵּי הַתְּפִלָּה אֵינָם מִן־הַתּוֹרָה; אֲבָל מִצְוֹת הַתְּפִלָּה עֲצֻמָּה הִיא מִן־הַתּוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ (מצות עשה ה), וְחֻכְמִים תִּקְנֵנוּ לָהּ זְמַנִּים — וְזֶהוּ עֲנִינְ אֲמָרְם (ברכות כו): "תְּפִלּוֹת כִּנְגַד תְּמִידִין תִּקְנֹנִים", כְּלוּמַר: תִּקְנֵנוּ זְמַנֵּיהֶן בְּזְמַנֵּי הַהֶקְרָבָה. וּמִצְוָה זוֹ אֵין הַנְּשִׂים חֻבּוֹת בָּהּ".

~ יום שישי כ"א אדר ~

מצות עשה י. ה.

הַמִּצְוָה הַעֲשִׂירִית — הַצְּוִי שֶׁנִּצְטְוִינוּ לְקַרְא קְרִיאת שְׁמַע בְּכָל־יוֹם — עֲרִכִית וְשִׁחְרִית — וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלָּה: "וְדַבַּרְתָּ בְּסֶבְיָתְךָ בְּבֵיתְךָ" (דברים ו, ב). וְכִבֵּר נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּמִסְכַּת בְּרִכּוֹת, וְשֵׁם (כא). נִתְבָּאָר שְׁקָרִיאת שְׁמַע דְּאוּרִינְתָא (מן התורה). וּלְשׁוֹן הַתּוֹסֵפֶתָא (ריש פרק ג דברכות): "כְּשֵׁם שֶׁנִּתְּנָה תוֹרָה קָבַע (זמן) לְקָרִיאת שְׁמַע, כִּף נִתְּנָה חֻכְמִים זְמַן לְתְּפִלָּה", כְּלוּמַר: זְמַנֵּי הַתְּפִלָּה אֵינָם מִן־הַתּוֹרָה; אֲבָל מִצְוֹת הַתְּפִלָּה עֲצֻמָּה הִיא מִן־הַתּוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ (מצות עשה ה), וְחֻכְמִים תִּקְנֵנוּ לָהּ זְמַנִּים — וְזֶהוּ עֲנִינְ אֲמָרְם (ברכות כו): "תְּפִלּוֹת כִּנְגַד תְּמִידִין תִּקְנֹנִים", כְּלוּמַר: תִּקְנֵנוּ זְמַנֵּיהֶן בְּזְמַנֵּי הַהֶקְרָבָה. וּמִצְוָה זוֹ אֵין הַנְּשִׂים חֻבּוֹת בָּהּ".

~ שבת קודש כ"ב אדר ~

מצות עשה ה.

הַמִּצְוָה הַחֲמִשִּׁית — הִיא הַצְּוִי שֶׁנִּצְטְוִינוּ לְעֵבְדוֹ יִתְעַלָּה. וְנִכְפַּל הַצְּוִי הַזֶּה כְּמָה פְּעָמִים וְאָמַר "וְעֵבְדְתֶם אֶת ה' אֱלֹהֵיכֶם" (שמות כג, כה); וְאָמַר "וְאִתּוֹ תַעֲבֹדוּ" (דברים יג, ה); וְאָמַר "וְאִתּוֹ תַעֲבֹד" (שם ו, ג); וְאָמַר "וּלְעֵבְדוֹ" (שם יא, ג). וְאֶף־עַל־פִּי שְׁגַם הַצְּוִי הַזֶּה הוּא מִן־הַצְּוִיּוּם הַכְּלָלִיִּים — כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ בְּכָלֵל (בשורש) הַרְבִּיעִי — הָרִי יֵשׁ בּוֹ יְחִוּד, כִּי הוּא צְוִי עַל הַתְּפִלָּה. וּלְשׁוֹן סִפְרֵי (דברים יא, ג): "וּלְעֵבְדוֹ — זֹה תְּפִלָּה". וְאָמְרוּ עוֹד: "וּלְעֵבְדוֹ — זֶה תְּלַמּוּד". וּבְמִשְׁנֵתוֹ שֶׁל רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּנֵוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹסִי הַגָּלִילִי אָמְרוּ: "מִזֵּיִן לְעַקֵּר תְּפִלָּה בְּתוֹךְ הַמִּצְוֹת? מִהֶקֶא (מכאן): אֶת־ה' אֱלֹהֶיךָ תִירָא וְאִתּוֹ תַעֲבֹד" (שם ו, ג). וְאָמְרוּ: "עֲבָדְהוּ בְּתוֹרָתוֹ, עֲבָדְהוּ בְּמִקְדָּשׁוֹ" — כְּלוּמַר יְשִׁים מִטְרָתוֹ לְהַתְּפַלֵּל בּוֹ (במקדש) וְנִכְחוּ (או לנגוד) כְּמוֹ שֶׁבְּאַר שְׁלֵמָה (וְהַתְּפַלְלוּ אֶל־הַמְּקוֹם הַזֶּה", "הַבַּיִת הַזֶּה" (מלכים א ח, כט, לה, ובדברי הימים ב ו, ט)).

העצה להצלחה בענייני הנהגת הבית היא, אשר תקבע לעצמה משך זמן בכל יום, כמה רגעים לכל-הפחות, להתעניין ולעזור לחברותיה בענייני יהדות, וגם בעניינים גשמיים

משיחת חג הפורים ה'תש"ז

יואל פרקא יב

יב הגפן הובישה והתאנה אמללה רמון גם תמר ותפוח פלעצי השדה יבשו פיהביש ששון מן פגני אדם: (ס) יג חגרו וספדו הפתנים הילילו משרתי מזבח באו לנו בשקים משרתי אלהי פי נמוע מבית אלהיכם מנחה ונסד: יד קדשו צום קראו עצרה אספו זקנים כל ישבי הארץ בית יהוה אלהיכם וזעקו אליהוה: טו אהה ליום פי קרוב יום יהוה וכשד משדי יבוא: טז הלוא נגד עינינו אכל נכרת מבית אלהינו שמתה וגיל: יז עבשו פרדות תחת מגרפתיהם נשמו אצרות נהרסו ממגרות פי הכיש דגן: יח מה נאנחה בהמה נבכו עררי בקר פי אין מרעה להם גם עררי הצאן נאשמו: יט אליך יהוה אקרא פי אש אכלה נאות מדבר ולהבה להטה פלעצי השדה: כ גם פהמות שדה תערוגו אליך פי יבשו אפיקי מים ואש אכלה נאות המדבר: (ס)

רש"י

החביות: נשמו אוצרות. של יין ושל שמן: ממגורות. מגורות של חטין: (יד) נבוכו. נתערבלו ונסגרו ותעו ביצרים ובמדברות: נאשמו. נתקלקלו באשמתן: (יט) נאות מדבר. לשון נוה: (כ) תערוג. תצעק כאשר פתר דונש ערג לאילים נהם לשחלים וגעה לעגלים וצהל לסוסים ציפצוף לעופות ונבח לכלבים :

מצודת ציון

(יב) הובישה. מל' יבשות: אמללה. נכרתה: הוביש. מל' יבשות ר"ל נפסק: (יד) קדשו. ענין הזמנה כמו קדשו מלחמה (לקמן ד): צום. תענית: עצרה. ואסיפה וכן עצרת בוגדים (ירמ' ט): (טו) אהה. ענין לשון צעקת יללה: (יז) עבשו. כמו עפשו בפ"א ולשון עפוש ידוע בדרז"ל ובא הבי"ת במקום הפ"א וכן בזר עמים (תהלים סח): פרודות. ת"י גרבי דחמרא: מגרפתייהם. ת"י מגופתהון ושם מגופה ידוע בדרז"ל שהוא כיסוי החביות: נהרסו. מלשון הריסה ונתיצה: ממגורות. כן יקראו אוצרות התבואה וכן העוד הזרע במגורה (חגי ב'): הוביש. מלשון יבשות: (יח) מה. המלה ההוא הונחה על ההפלה וכן מה רב טובך (תהלים ל"א): נבכו. ענין בלבול וכן נבוכים הם בארץ (שמות י"ד): (יט) אכלה. שרפה: נאות. ענין מדור כמו נאות השלום (ירמיה כ"ה): מדבר. מקום המרעה רחוק מהישוב יקרא גם הוא מדבר וכן מעט הצאן ההנה במדבר (ש"א י"ז): ולהבה. שלהבת: להטה. ענין שרפה כמו אש ליהט (תהלים ק"ד): (כ) בהמות שדי. ועל החיות יאמר וכן וכן בהמות (דברים ל"ב) ות"א חיות ברא: תערוג. הוא ענין צעקה כמו כאיל תערוג על אפיקי מים (תהלים מ"ב): אפיקי מים. כן יקראו המקומות שהמים נגרים שם בחזוק ושוטפים:

וחורבן: (יט) אליך ה' אקרא. מאמר הנביא להתפלל לה' להושיע לעמו: כי אש אכלה וגו'. כאילו אכלה האש אהלי הרועים שבמדבר כי הואיל ואין מרעה לצאן למה יאהל במדבר: ולהבה להטה. הארבה אכל עלי עצי השדה כאילו להטה להבת אש: (כ) בהמות שדה. ר"ל חית השדה שאינם ניזונים מן המרעה כי יטרפו טרף עכ"ז גם הם יצעקו על כי נתייבשו אפיקי מים כי היה אז גם עצירת הגשמים ופסקו הנהרות למשוך מימיהם: ואש אכלה וגו'. ר"ל לא נמצא במדבר אהלי הרועים, על כן אין מרעה ולא ימצאו אח"כ לטרוף טרף כי לא יבואו שמה הצאן:

(יב) הגפן הובישה והתאנה אומללה. נכרתה פסק פריה: הוביש. כמו יבש: (יד) קדשו צום. הזמינו צום: עצרה. אסיפה: (טו) אהה. לשון גניחת יללה: וכשוד. וכביזת שודדים: יבוא. מאת המקום: (טז) נגד עינינו. אנו רואים: (יז) עבשו. העלו חלודה ועיפוש בלע"ז מוי"שיר: פרודות. תרגם יונתן גרבי חמרא: מגרפתייהם. תרגום יונתן מגופתהון מגופת כיסוי

מצודת דוד

(יב) הובישה. ר"ל לא ימצא עוד: יבשו. ר"ל אין בהם פסי: כי הוביש ששון. ר"ל כל זה היה בהשגחה כי בגמול פסק ה' שמחה מבני אדם ולכן חסרו כל אלה: (יג) חגרו. ר"ל חגרו שקים וקצו בדבר המובן: כי נמוע. על כי הארבה אכל הכל: (יד) קדשו צום. הזמינו יום צום ר"ל הכריזו ברבים להתענות ביום קבוע: קראו עצרה. הכריזו להתאסף בבית ה': כל יושבי הארץ. ר"ל של כל יושבי הארץ: בית ה'. אל בית ה': (טו) אהה ליום. אוי על היום ההוא כי קרוב הוא לבוא בו פרוענות מה': כשוד. כמו ביזת שודדים יבוא מאל שדי ר"ל הארבה הבא בדבר ה' יעשוק כמו בני אדם שודדים: (טז) הלא נגד עינינו. רואים אנו שהארבה מכלה הכל: מבית אלהינו. מלת נכרת מוסב למעלה ולמטה לומר נכרת ונפסק מבית ה' שמחה וגיל ועל שמחת השיר יאמר כי הואיל ואין יין לנסך על מה יאמרו הלויים בשיר: (יז) עבשו פרודות. כלי היין נתעפשו תחת מגופותיהן כי מחסרון היין לא נשתמשו בהם ולא פתחו המגופו' להכניס האויר ולכן נתעפשו: נשמו אוצרות. המקומות שאוצרי' שם התבואה נעשו שוממין: נהרסו ממגורות. מקצת מן המגורות נהרסו כי נתייבש הדגן ונפסק ומה להם אל המגורות: (יח) מה נאנחה. מה מאד תאנח הבהמה ועדרי הבקר המה נבוכים ומבולבלים כי אין להם מרעה כי הארבה אכל גם המרעה: נאשמו. נעשו שממה

דברי הימים ב פרק-לב כח-לג

כח ומסכנות לתבואת דגן ותירוש ויצהר וארות לכל־בהמה ובהמה ועדרים לאורות: כט וערים עשה לו ומקנה־צאן ובקר לרב פי נתן־לו אלהים רכוש רב מאד: ל והוא יחזקיהו סתם את־מוצא מימי גיחון העליון וישרם למטה־מערכה לעיר דגד ויצלח יחזקיהו בכל־מעשהו: לא וכן במליצי | שרי בכל המשלחים עליו לדרש המופת אשר היה בארץ עזבו האלהים לנסותו לדעת כל־בלבבו: לב ויתר דברי יחזקיהו וחסדיו הנם כתובים בחזון ישעיהו בן־אמוץ הנביא על־ספר מלכי־יהודה וישראל: לג וישבב יחזקיהו עם־אבתיו ויקברוהו במעלה קברי בני־דוד וכבוד עשו־לו במותו פלי־יהודה וישבבו ירושלם וימלך מנשה בנו תחתיו: (פ)

רש"י

המליץ בינותם על שם שהשליח מליץ בין השולח למשתלח ונופל על פסוק שאמר ויצלח יחזקיהו בכל מעשיו ואחר כל הטוב הזה שהצליחו הקב"ה עזבו האלהים לנסותו לדעת כל בלבבו ביד מליצי שרי בכל המשלחים אליו: לדרוש המופת אשר היה בארץ. לא עמד בנסיון והראה להם את כל בית נכותו ומסיפיה לרישיה נדרש: (לג) במעלה. במיטב כמפורש בסוף פרק קמא דבבא קמא:

(כח) ומסכנות לתבואת. על אוצרות התבואה נופל לומר מסכנות בכל מקום כמו (שמות א) ערי מסכנות לפרעה וכן לעיל (ב ח) ויבן תדמר במדבר ואת כל ערי מסכנות אשר בנה בחמת, ועל כרחק לצורך תבואה שבמדבר לא היה לו לאצור זהב וכסף. וארות לכל בהמה ובהמה. איצטבלאות גדולות: (ל) וישרם למטה מערכה. הנהיגם דרך ישר למטה מערכה לעיר דוד: (לא) וכן במליצי. שלוחי דוגמא (ראשית מ"ב) כי

מצודת ציון

(כח) ומסכנות. מקום אוצרות וכן ויבן ערי מסכנות (שמות א): וארות. הם מקומות אשר יאכילו שם הבהמות כי אבוס בעליו (ישעיה א) תרגומו אוריה דמרוהי: ועדרים. כן יקראו קבוצת המקנה: (לא) במליצי. השליח נקרא מליץ כי מביא דברי המשלח אל מי שנשלח אליו והוא מל' כי המליץ בינותם (בראשית מב): (לג) במעלה. במקום מעולה ומכובד:

הנעשה בארץ בעת חליו כמ"ש למעלה: עזבו האלהים. ר"ל לא הטה אז את לבבו לא לטובה ולא לרעה: לנסותו. למען נסותו לדעת כל אשר בלבבו: (לב) בחזון ישעיהו. ר"ל בדברי נבואות ישעיה: על ספר. כמו ועל ספר: (לג) במעלה. במקום המעולה שבהם וארז"ל עם דוד ושלמה:

מצודת דוד

(כח) לכל בהמה ובהמה. לכל מין ומין בפ"ע: ועדרים לאורות. בכל אבוס העמיד עדרים: (ל) את מוצא. את מקום מוצא עליון של גיחון: וישרם. הוליכם בדרך ישר צד מטה אל רוח המערב לעיר דוד: בכל מעשהו. ר"ל ברוב כי הרוב הוא ככל: (לא) וכן וגו'. חוזר למעלה כאומר הנה ברוב הדברים היה מוצלח וכן פעם נסוה ולא הצליח בו והוא בדבר מליצי שרי בכל: לדרוש המופת. לשאול אמיתת המופת

מהמעות שמרוויחים להכנסת הבית, הנה ראשית דבר, צריך להקציב הסכום הדרוש לחינוך הבנים והבנות בדרך התורה והמצווה, והנשאר יהיה לכלכלת הבית

משיחת חג הפורים ה'תש"ו

משניות מסכת עדויות

ח פְּרִשְׁיֵי תְרוּמָה – בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים: שׁוּרִין וְשִׁפְיָן בְּתַהֲרָה, וּמֵאֲכִילִין בְּטִמְאַהּ. בֵּית הַלֵּל אוֹמְרִים: שׁוּרִין בְּתַהֲרָה, וְשִׁפְיָן וּמֵאֲכִילִין בְּטִמְאַהּ. שְׁמַאי אוֹמֵר: יֵאָכְלוּ צְרִיד. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: כָּל מַעֲשֵׂיהֶם בְּטִמְאַהּ. זא הַפּוֹרֵט סֵלַע מִמְּעוֹת מַעֲשֵׂר שְׁנֵי – בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים: בְּכָל הַסֵּלַע מְעוֹת. וּבֵית הַלֵּל אוֹמְרִים: בְּשֶׁקֶל כֶּסֶף וּבְשֶׁקֶל מְעוֹת. רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: אֵין מַחְלִיִן כֶּסֶף וּפְרוֹת עַל הַכֶּסֶף; וְחַכְמִים מִתִּירִין.

פירוש ברטנורא

ח כרשיני תרומה. כערי קורין לה כרסנ"א. והם מאכל לגמלים ואין בני אדם אוכלין מהם אלא מרוחק בשנות רעבון. ומפרישין מהם תרומה, הואיל ונאכלים לאדם לפרקים ע"י הרחק. ואינה קדושה כשאר תרומות: שורין. אותן במים: ושפין. על (בשרן) [צ"ל הבשרן]: בטהרה. בנטילת ידים, כדין כל שאר אוכלים של תרומה. שסתם ידים שניות הן ופוסלות את התרומה: ומאכילין. לבהמה: בטומאה. ואינו חושש אם מטמא אותן בידים בשעת שמאכילין לבהמה. אבל כל זמן שאינו מאכילין לבהמה, אסור לטמאן בידים: שורין בטהרה. ששרייתן במים מכשירן לקבל טומאה, ואם שורה אותן בטומאה נמצא הכשרן וטומאתן באים כאחד. וזה בלבד אסורים בית הלל, משום היכר כדי שידעו שהן תרומה: יאכלו צריד. לשון יובש. כמו צרוד של מנחות, שהוא מקום של מנחות שלא הגיע שם שמן. אף כאן יאכלו יבשים שלא יהא עליהן משקה בשעת אכילה, כדי שלא יהיה ניכר שהוכשרו לקבל טומאה: כל מעשיהם בטומאה. ואפילו השרייה. והלכה כבית הלל:

ט הפורט סלע ממועות מעשר שני. מי שיש לו מעות נחשת של מעשר שני ובא לפרוטן בסלע כסף להעלות לירושלים מפני משאו הדרך: בית שמאי אומרים בכל הסלע מעות. אם בא לפרוטן, יכול הוא לפרוט כולו, ונותן מעות בשביל כל הסלע: ובית הלל אומרים. לא יפרוט אלא חציין. שכשיבוא לירושלים יהיה צריך לפרוטות מיד לקנות צרכי סעודה, ואם ירוצו הכל אצל שולחני לפרוט ויקרו הפרוטות, ונמצא מעשר שני נפסד. לפיכך ישא פרוטות עמהן להוציא במקצת, ולכשיכלו יפרוט בכסף שכירו מעט מעט. שקל הוא חצי סלע: אין מחללין כסף ופירות על כסף. מי שיש לו חצי דינר כסף של מעשר, ופירות של מעשר שוים חצי דינר, לא יצרפם יחד לחללם על דינר: וחכמים מתירים. כבהאי גוונא על ידי צירוף פירות, כיון שאין לו אלא חצי דינר כסף. אבל לחלל דינר כסף, ופירות שוין דינר, על חצי סלע שהוא שני דינרין, מודים חכמים שאין מחללים. והלכה כחכמים:

משניות מבוארות – קהתי

באור משנה ט

משנה זו הובאה כאן, כנראה, אגב המשנה שלאחריה השייכת לסידרת ההלכות, שבהן שמאי חולק על בית שמאי ("מלאכת שלמה"). שתי המשניות הללו שנויות במסכת מעשר שני פרק ב (משניות ח-ט).

הַפּוֹרֵט סֵלַע מִמְּעוֹת מַעֲשֵׂר שְׁנֵי – מי שיש לו מעות נחושת של מעשר שני, שצריך להעלותן לירושלים, והוא בא להחליפן בסלע כסף, כדי להקל על משאו בדרך לירושלים, בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים: בְּכָל הַסֵּלַע מְעוֹת – אם יש לו מעות נחושת כנגד סלע, מותר לו להחליפן, בסלע כסף, שהרי אינו צריך בפרוטות נחושת עד שיגיע לירושלים. וּבֵית הַלֵּל אוֹמְרִים: בְּשֶׁקֶל כֶּסֶף וּבְשֶׁקֶל מְעוֹת – לא יחליף אלא חציין של מעות הנחושת בשקל כסף, שהוא חצי סלע, וחציין ישאיר בידו, שהרי כשיבוא לירושלים יצטרך מיד לפרוטות, לקנות צרכי אוכל, ואם הכל ירוצו לשולחני לפרוט סלעים, יתייקרו המעות, ונמצא מעשר שני מפסיד. לפיכך יקח עמו פרוטות לצרכי קניותיו הראשונות (עיין באורנו למעשר שני ב, ח). רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: אֵין מַחְלִיִן כֶּסֶף וּפְרוֹת עַל הַכֶּסֶף – מי שיש בידו משל מעשר שני חצי דינר כסף, ופירות ששוים חצי דינר, אסור לו לצרפם יחד ולחללם (לפדותם) על דינר שלם, שסובר רבי מאיר: אסור לחלל כסף מעשר שני על כסף אחר ואפילו על ידי צירוף פירות. וְחַכְמִים מִתִּירִין – שהואיל ואין הפירות שווים אלא חצי דינר מותר לו לצרף להם חצי דינר כסף ולחללם על דינר שלם. ברם, אם הפירות שווים דינר, לא יחללם עם הכסף שבידו על כסף אחר, אלא מחלל כל אחד בפני עצמו; כיצד? היו לו משל מעשר שני דינר כסף ופירות ששוים דינר, ורוצה לצרפם ולחללם על חצי סלע, אף חכמים מודים שאין מחללים. והלכה כחכמים.

~ יום ראשון ~

באור משנה ח

כרשינים הם מין צמח מסופא ממשפחת הקטניות (וויקי"), שעיקרם מאכל בהמה, אלא שראויים הם בשעת הדחק גם למאכל אדם, ולפיכך מפרישים מהם תרומה. ברם, אין מוזהרים על שמירת טהרתן של כרשיני תרומה כמו שמוזהרים על תרומה שהיא מאכל אדם. ונחלקו תנאים במשנתנו, כיצד נוהגים בכרשיני תרומה. משנה זו שנויה במסכת מעשר שני פרק ב משנה ד.

כרשיני תְרוּמָה – כפי שבארנו לעיל, בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים: שׁוּרִין – אותם במים, וְשִׁפְיָן – משפשפים אותם על בשר הגוף, בְּטַהֲרָה – בידים טהורות, כלומר שנטול ידיו תחילה, כבכל תרומה, לפי שסתם ידים פוסלות את התרומה. ויש מפרשים: שִׁפְיָן – משפשפים אותם בידים להסיר קליפתם. וּמֵאֲכִילִין – אותם לבהמה, בְּטִמְאַהּ – בלי נטילת ידים תחילה, שאינו חושש לטמא אותם בידים בשעה שמאכילם לבהמה. אבל כל זמן שאינו מאכילם לבהמה, אסור לטמאם בידים, ולכן כשהוא בא לנגוע בהם כדי לשרותם או לשפשפם, יטול ידיו תחילה, גזירה שמא יאכלם בלי נטילת ידים, או שמא יגע בתרומה שהיא מאכל אדם. בֵּית הַלֵּל אוֹמְרִים: שׁוּרִין בְּטַהֲרָה – שהשרייה במים מכשירתם לקבל טומאה, ואם שורה אותם בטומאה נמצא הכשרם וטומאתם באים כאחד. ולפיכך צריך ליטול ידיו קודם שרייתם שהיא היכר שהם תרומה, וְשִׁפְיָן וּמֵאֲכִילִין בְּטִמְאַהּ – גם בשביל לשפשפם אינו צריך נטילת ידים, ומותר לטמאם, שיש בו היכר שעוסק בכרשינים שהם מאכל בהמה. שְׁמַאי אוֹמֵר: יֵאָכְלוּ צְרִיד – "צרוד" לשון יובש, כלומר יאכלו ביובשם, שלא ישיה אותם במים כלל, כדי שלא יוכשרו לקבל טומאה. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: כָּל מַעֲשֵׂיהֶם בְּטִמְאַהּ – גם לשרותם מותר בלי נטילת ידים, שהואיל ועיקרה מאכל בהמה הם אין גוזרים בהם כלל. והלכה כבית הלל.

י הפרוט סלע של מעשר שני בירושלים – בית שמאי אומרים: בכל הסלע מעות. ובית הלל אומרים: בשקל כסף ובשקל מעות. הדנים לפני חכמים אומרים: בשלשה דינרים כסף, ובדינר כסף, ובדינר מעות. רבי עקיבא אומר: בשלשה דינרים כסף, ובדינר מעות. רבי טרפון אומר: ארבעה אספרי כסף. שמאי אומר: יניחה בחנות ויאכל פנגדה.

יא פסא של פלה שנתלו חפיוו – בית שמאי מטמאין, ובית הלל מטהרין. שמאי אומר: אף מלבן של פסא – טמא. פסא שקבעו בערבה – בית שמאי מטמאין, ובית הלל מטהרין. שמאי אומר: אף העשוי בה.

פירוש ברטנורא

י הפרוט סלע של מעשר שני בירושלים. שהיה מחליף סלע שבירו נוטל פרוטות להוציאם לצרכי סעודת מעשר: בית שמאי אומרים. אם בא להחליף כל הסלעים שבירו כמעות וחליף. לא יחליף אלא חציו. שמה לא ישהה בעיר עד שיוציא את כולו, ויפקדם בעיר עד רגל אחר, והפרוטות מתעפשות. ואם יחזור ויחליפם בסלעים נמצא שולחני משתכר שתי פעמים ומעשר שני נפסד: הדנים לפני חכמים. שמעון בן עזאי ושמעון בן זומא וחנן המצרי: בשלשה דינרים כסף ובדינר מעות. הסלע הוא ארבעה דינרים, וכשבא להחליף הסלע לא יקח אלא דינר אחד פרוטות, ושלושה דינרים יהיו כסף: ובדינר מעות. דינר רביעי של כסף לא יקח אלא רביעיתו מעות של נחשת ושלושה חלקים כסף, שנמצא לוקח מעות אחד משהה עשר בסלע בלבד: ארבעה אספרי כסף. הדינר חמושה אספרי, ומטבע הוא בארץ יון שעד היום קורין לו אספרי. נמצא הסלע עשירים אספרי. כשהוא מחלל דינר יחללו על ארבעה אספרי כסף ואספרי אחד נחשת. נמצא לוקח נחשת אחד מעשרים בסלע בלבד: יניחה בחנות ויאכל פנגדה. לא יחלל כלל על פרוטות, שמה ישבה ועשה אותן חולין. אלא יניח הסלע אצל התנוני ויאכל כנגדה עד שתכלה. והלכה כרבי ביית הלל בלבד: לא שנתלו חפיוו. רבותי פירשו מלשון חפי פותחת ושבת דף פ"א, שהם השניים הבולטים מן המפתחות שנוהגים לעשות בארץ ישמעאל, אף כאן רגלים לעשות בכסא של כלה כמין שונים בולטים כדי שישמכו עליהן. ורמב"ם פירש, חפיוו, פיתוחין וציריון שעושים מעצים או מאבנים ומדיקין אותן בכסא הכלה: בית שמאי מטמאים. דאכתי חזי לשיבה: ובית הלל מטהרין. דלא חזי לכלה, והוי כנשבר: אף מלבן הכסא טמא. כלומר אף מלבן הכסא כפני

משניות מבוארות – קהתי

שליש הדינר (1/12 מהסלע). הרמב"ם כותב: "אספר הוא מענה בלשון יוון, ואינו יודע כמה אספרים יש בסלע". שמאי אומר: יניחה בחנות ויאכל פנגדה – לא יפרוט את הסלע במעות כלל, שמה ישבה ויעשה אותן חולין (יודוסלמי), אלא יניח את הסלע בידי החנווני ויקבל כנגדה צרכי אוכל עד שתכלה. והלכה כבית הלל (עין באורנו למשנה מעשר שני ב. ט).

באור משנה יא

כתוב בתורה (ויקרא טו, ד): "כל המשכב אשר ישכב עליו זוב יטמא, וכל הכלי אשר ישב עליו יטמא..." – פרשה זו באה ללמדנו, כי הזוב הוא אב הטומאה, והוא מטמא משכב ומושב, וכן מרכב (שם שם, ט), ועושה גם אותם אב הטומאה, לטמא אדם וכלים (שם שם, ה-ו). ולמדו חכמים, שהזוב מטמא את המשכב והמושב והמרכב בחמש דרכים: עומד, יושב, שוכב, נחלה, ונשען (וביש ב. ד. ת). השם הכולל לאלו חמש הדרכים הוא "מדרס". כלים שאינם ראויים לשיבה או לישיבה, או לרכיבה, או שאינם מיוחדים לכך, אינם מיטמאים במדרס. מושנתו דנה בשני סוגי כסאות, כפי שיבואר, אם מקבלים הם טומאת "מדרס"; ושניה היא במסכת כלים (פרק כב משנה ד).

פסא של פלה שנתלו חפיוו – טבלת המושב של הכסא, והמשענת שבו לגב ולידים, וכן חלקים אחרים שהם לנוחיות הישיבה ולנוי הכסא – כל אלה נקראים "חיפויים", כלומר ציפויי של הכסא; ובאה המשנה ללמד שכסא של כלה, שניטלו ממנו החיפויים, היינו המשענת והקישוטים, ואינו ראוי יותר לתפקידו – אם ישב עליו הזוב, או עמד או נשען עליו, כמו שבארנו לעיל (בהקדמה), בית שמאי מטמאין – את הכסא טומאת מדרס, שאף על פי שאינו ראוי לישיבת כלה, עדיין שם כסא עליו, שכן ראוי הוא לישיבה לסתם בני אדם. ובית הלל מטהרין – שהואיל ואינו ראוי עוד לשמש "כסא של כלה", הריהו כאילו נשבר, ובטל ממנו שם "כסא" בכלל, ולפיכך אינו מיטמא במדרס. שמאי אומר: אף מלבן של פסא – המסגרת, ששמים עליה טבלת המושב, ובה קבועות הרגלים, נקראת "מלבן" הכסא; וסובר שמאי שאפילו ניטלו כל החיפויים ולא נשאר בו אלא הרגלים והמסגרת בלבד; ויש מפרשים: אף מלבן של כסא – שיצא מבית האומן, ועדיין לא עשו לו חיפויי, טמא – מקבל טומאת מדרס, שמכל מקום ראוי הוא לישיבה בדוחק. פסא שקבעו בערבה – לקח אדם כסא, ששימש לישיבה, וקבעו בתוך עריבה שלשים בה יעסה, כדי לשים עליו קמח או חתיכות בצק, בית שמאי מטמאין

~ יום שני ~

באור משנה י

במשנה הקודמת היה מדובר במי שהוא מחוץ לירושלים, ובה לצרף מעות נחושת של מעשר שני בסלע כסף, כדי שיהא לו קל להעלותו לירושלים. משנתנו עוסקת במי שהעלה לירושלים סלע של מעשר שני, והוא בא לפרוט את הסלע בפרוטות נחושת, כדי לקנות בהן צרכי סעודה.

הפרוט סלע של מעשר שני בירושלים – הבא לפרוט סלע של כסף בשביל לקבל מעות של נחושת, כמו שבארנו לעיל, בית שמאי אומרים: בכל הסלע מעות – יכול הוא ליטול מעות של נחושת כנגד כל הסלע, אף על פי שאינו צריך להוציא כולן בבית אחת (רמב"ם; ברטנורא). ויש מפרשים: צריך הוא לפרוט את כל הסלע, שלא יודק בכל פעם לשולחני ויצטרך לשלם לו דמי חילופים ויפסיד המעשר (הר"ם). ובית הלל אומרים: בשקל כסף ובשקל מעות – לא יטול מעות של נחושת אלא כנגד שקל, שהוא מחצית הסלע, שמה לא יוציא כולן ויפקידן עד הרגל הבא, והפרוטות יתעפשו. הדנים לפני חכמים – התלמידים שהגלו וישיבים ודנים לפי רבותיהם, והם: שמעון בן עזאי ושמעון בן זומא וחנן המצרי ותנאי בן חכניאי (גמרא סנהדרין יז, א), אף הם סוברים כהלל, שלא יפרוט את כל הסלע במעות של נחושת, אבל הם אומרים: בשלשה דינרים כסף, ובדינר מעות – לא יטול מעות של נחושת אלא כנגד דינר אחד, שהוא רבע הסלע, אבל כנגד שלשת רבעי הסלע יטול מטבעות של כסף. רבי עקיבא אומר: בשלשה דינרים כסף, ובדינר מעות – רבי עקיבא אומר: בשלשה דינרים כסף, ובדינר מעות – רבי עקיבא אומר: בשלשה דינרים כסף, ובדינר מעות של נחושת אלא רביעית שבו בלבד (1/16 מהסלע). ויש מפרשים: שהדינר הרביעי יפרוט חציו בכסף וחציו במעות של נחושת (הרמב"ם; הרשב"א; המאירי); ולפי פירוש זה, דעת רבי עקיבא היא, שיטול פרוטות נחושת כנגד שמינית הסלע, שהוא חצי דינר. וכן כותב הרמב"ם (בפירושו למשנתנו): "ודביעית הוא רובע השקל, והוא חצי דינר". ורבי טרפון אומר: ארבעה אספרי כסף – כנגד הדינר הרביעי יטול ארבעה אספרי כסף, והשאר מטבעות נחושת. יש אומרים שהדינר הוא חמישה אספריים, וסובר רבי טרפון שלא יפרוט במעות אלא חמישית הדינר (1/20 מהסלע). ויש אומרים, שאספר הוא "מעה", היינו ששית הדינר ודעת רבי טרפון היא, שיטול פרוטות נחושת כנגד

יב אלו דברים שחזרו בית הלל להורות פדברי בית שמאי: האשה שבאה ממדינת הים, ואמרה: מת בעלי – תנשא; מת בעלי – תתיבם. ובית הלל אומרים: לא שמענו אלא בבאה מן הקציר בלבד. אמרו להם בית שמאי: אחת הבאה מן הקציר, ואחת הבאה מן הזיתים, ואחת הבאה ממדינת הים; לא דברו בקציר אלא בהווה. חזרו בית הלל להורות פבית שמאי. בית שמאי אומרים: תנשא ותטל כתבתה. ובית הלל אומרים: תנשא ולא תטל כתבתה. אמרו להם בית שמאי: התרתם את העררה החמורה, לא תתירו את הממון הקל? אמרו להם בית הלל: מצינו שאין האחים נכנסין לנחלה על פיה. אמרו להם בית שמאי: והלא מספר כתבתה נלמד, שהוא פותב לה: שאם תנשאי לאחר הטלי מה שכתוב לך. חזרו בית הלל להורות פדברי בית שמאי.

פירוש ברטנורא

עצמו בלא הכסא ובלא חפוי ממא. כל שכן שהכסא בלא חפוי ממא. מלבן, צורת לבנה מרובעת עושין על הכסא ויושבין עליו: כסא שקבעו בעריבה. היא כסא ממקום אחר וקבעו בעריבה דרך ישיבתו. ועריבה אינה טמאה מדרס, דהיא ללישה ולא לישב עליה: בית שמאי מטמאין. דלא בטל כסא לנבי עריבה: ובית הלל מטהרין. ממדרס, דבטל כסא לנבי עריבה. אבל כסא העשוי בנזף העריבה עצמה, מודו כית שמאי לבית הלל דמהור: שמאי אומר. אף כסא העשוי בעריבה עצמה טמא מדרס:

יב אלא בבאה מן הקציר. כמעשה שהיה שהלכו בני אדם לקצור חטין ונשכו נחש לאחד מהן ומת, ובאה הודיעה בב"ד ושלחו ומצאו כדבריה, ולא התירו אלא דוגמתו שהוא הדבר קרוב, אבל ממדינת הים אינה נאמנת: אלא בהווה. מעשה שהיה כך היה, והוא הדין לשאר מקומות: שאין האחין נכנסין. לנחלת בעלה, דרחמנא אמר על פי שני עדים. ונבי נשואים יודה הוא דאקילו משום עיגונה: מספר כתובתה. מנוסה שהתקינו לכתוב בשטר כתובה: כשתנשאי לאחר. והרי היא נישאת ואל"כ תטול כתובתה:

משניות מבוארות – קהתי

חכמים: האשה נאמנת לומר שמת בעלה. ובית הלל אומרים: לא שמענו – שאשה שאמרה "מת בעלי", שיתירו להנישא, אלא בבאה מן הקציר בלבד – כמעשה שהיה, שהלכו עשרה בני אדם לקצור חטים, נשכו נחש לאחד מהם ומת, ובאה אשתו והודיעה לבית דין, ושלחו ומצאו כדבריה. באותה שעה אמרו: האשה שאמרה: מת בעלי – תנשא: מת בעלי – תתיבם" (יבמות קסז, ב); ולא התירו חכמים אלא בכגון זה שהיה הדבר סמוך לעיר, ואין חשש שמא האשה תשקר. אבל אשה שבאה ממדינת הים אינה נאמנת. אמרו להם בית שמאי: אחת הבאה מן הקציר, ואחת הבאה מן הזיתים, ואחת הבאה ממדינת הים – בין שהיא באה מן הקציר, בין שבאה מן המסיק של זיתים, ואפילו באה ממדינת הים, הרי היא נאמנת: לא דברו – חכמים בקציר אלא בהווה – שמעשה שהיה כך היה, והוא הדין לשאר המקומות (וש"י). בגמרא (יבמות קסז, ב) מובאת ברייתא: "אמרו להם בית שמאי לבית הלל: לדבריים אין לי אלא קציר חטים; קציר שעורים מניין? ואין לי אלא קוצר; בוצר, מוסק, גודר, עורר – מניין? אלא מעשה שהיה בקציר, והוא הדין לכולם; אף כאן מעשה שהיה באותה מדינה, והוא הדין לכולן". חזרו בית הלל להורות פבית שמאי – שאף הבאה ממדינת הים נאמנת לומר: מת בעלי, ומתירים לה להנישא. בית שמאי אומרים: תנשא ותטל כתבתה – כיון שמתירים לה להנישא, הרי היא מקבלת את כסף כתובתה. ובית הלל אומרים: תנשא ולא תטל כתבתה – שלענין ממון אינה נאמנת עד שתביא עדים. אמרו להם בית שמאי – לבית הלל: התרתם את העררה החמורה – הרי הודיתם לנו שמתרת היא להנישא, ומאחר שהאמנתם לה לענין איסור אשת איש, שהוא איסור חמור של עריות, לא תתירו את הממון הקל – היאך לא תאמינו לה בענין גבית כתובתה, שאינו אלא ענין קל של ממון? אמרו להם בית הלל: מצינו שאין האחים נכנסין לנחלה על פיה – אמנם מצינו, שבענין ממון אין מאמינים לה, שהרי אין האחים זכאים לירש את נכסי בעלה על סמך עדותה שהוא מת; ומכאן שלא האמינוה אלא לענין נישואין, משום תקנת עגונות, אבל לענין ממון צריכים שני עדים, שכתוב (דברים יט, טז): "על פי שני עדים... יקום דבר"; הלכך תינשא ולא תיטול כתובתה. אמרו להם בית שמאי: והלא מספר כתבתה נלמד – מנוסה שטר הכתובה יש ללמוד, שתיטול כתובתה, שהוא פותב לה – שהרי הבעל כותב לה: שאם תנשאי לאחר תטלי מה שכתוב לך

– שלדעתם אין הכסא בטל לגבי העריבה, ולכן הוא מיטמא במדרס. ובית הלל מטמאין – את הכסא מטומאת מדרס, לפי שבטל כסא לגבי העריבה, והרי העריבה אינה מקבלת טומאת מדרס, לפי שאינה מיוחדת לישיבה או לשכיבה, אלא ללישה. שמאי אומר: אף העשוי בה – אפילו כסא העשוי מתחילתו בתוך העריבה ולא היה מעולם כסא לישיבה (ולפי הרמב"ם, שנעשה עם העריבה מעץ אחד) מיטמא הוא במדרס. ברם, בית שמאי אינם מטמאים אלא בכסא שהיה משמש לפני כן לישיבה, אבל בכסא העשוי בתחילה בעריבה, מודים הם, שאינו מקבל טומאת מדרס. והלכה כבית הלל.

~ יום שלישי ~

באור משנה יב

מכאן ועד סוף פרקנו שנויות ארבע הלכות שבהן חזרו בית הלל מדעתם, וקבלו דבריהם של בית שמאי. בהקדמה לפירוש המשניות כותב הרמב"ם: "והטעם שהצריכו לכתוב דעת איש אחר, ואחר כן חזרו דעה מן הדעת ההיא, כגון שאמרו: "בית שמאי אומרים כך, ובית הלל אומרים כך וכך; וחזרו בית הלל להורות כדברי בית שמאי" – כדי להודיען אהבתם האמת והגברת הצדק והאמונה, שהרי אלו האנשים הנכבדים, החסידים, הנדיבים, המופלגים בחכמה, כשראו דברי החולק עליהם טובים מדבריהם, ועינו נכון – הודו לו וחזרו לדעתו; כל שכן שאר האנשים, באותה האמת נוטה עם בעל מחלוקתם – יהיו כמו כן נוטים לאמת ואל יקשו עורף. והוא דברי הכתוב: "צדק צדק תרדוף" (דברים טז, כ). ועל זה אמרו חכמים: "הווי מודה על האמת", רצונם לומר: אף על פי שתוכל להציל נפש בטענות תוכחתיות, כשתדע שהם אמת דברי חברך, אשר טענתך עליו גלויה (נראית יותר נכונה) מפני חולשתו, או מפני יכלתך להטעות האמת – חזור לדבריו והריב נטוש".

אלו דברים שחזרו בית הלל להורות פדברי בית שמאי: האשה שבאה ממדינת הים – משנה זו שנויה ביבמות פרק טו (משניות א:ג): "האשה שהלכה היא ובעלה למדינת הים, שלום בינו לבניה ושלוש בעולם", ובאה האשה ממדינת הים, ואמרה – לבית דין: מת בעלי – התירוני להנישא, תנשא – מתירים לה להנישא, שמאמינים לה; וכן אם אמרה: מת בעלי – ואין לו בנים, תתיבם – מתירים לה להתייבם לאחי בעלה; ואף על פי שהוחזקה באשת איש, ואין לה עדים שמת בעלה, מכל מקום משום תקנת עגונות הקילו חכמים להאמין לה, שכן חזקה על אשה שלא תינשא עד שיוברר לה שמת בעלה, כי חוששת היא שמא יבוא בעלה לאחר שתינשא, ונמצאת מקלקלת עצמה, שתיאסר על בעלה הראשון ועל זה, ותפסיד כתובתה, ויהיו בניה ממזרים, כדין אשת איש שנישאה לאחר. מכאן אמרו

יג מי שחציו עבד וחציו בן חרין – עובד את רבו יום אחד ואת עצמו יום אחד; דברי בית הלל. אמרו להם בית שמאי: תקנתם את רבו, ואת עצמו לא תקנתם; לישא שפחה אינו יכול, בת חרין אינו יכול; לפטל? והלא לא נברא העולם אלא לפריה ורבייה, שנאמר (ישעיה מה, יח): "לא־תהו כְּרָאָה, לְשֵׁבֶת יִצְרָה". אלא מפני תקון העולם, כופין את רבו ועושה אותו בן חרין, וכותב שטר על חצי דמיו. חזרו בית הלל להורות בבית שמאי.

יד בלי חרם מציל על הכל, בדברי בית הלל. ובית שמאי אומרים: אינו מציל אלא על האכלין, ועל המשקין, ועל פלי חרם. אמרו להם בית הלל: מפני מה? אמרו להם בית שמאי: מפני שהוא טמא על גב עם הארץ, ואין בלי טמא חוצץ. אמרו להם בית הלל: והלא טהרתם אכלים ומשקין שפנתו? אמרו להם בית שמאי: כשפנתו

פירוש ברטנורא

יג מי שחציו עבד וחציו בן חרין. כגון עבד של שני שותפים ושחררו אחד מהן. אי נמי, שקבל רבו ממנו חצי דמיו ושחרר חציו באותם הדמים: תקנתם את רבו. שאינו חסר כלום: לישא שפחה אינו יכול. מפני צד חירות שבו: בת חרין אינו יכול. מפני צד עבדות שבו: כופין את רבו ועושהו בן חרין. והוא הדין אם היה עבד של מאה שותפין ואחד מהם שחררו, שכופין את כולם לשחררו:

יד בלי חרם מציל על הכל. כלי חרם המוקף צמיד פתיל מציל על כל מה שבתוכו כשהוא באוהל המת, ולא יטמא כל מה שבתוכו, דכתיב (במדבר י"ט) וכל כלי פתוח אשר אין צמיד פתיל עליו טמא הוא, הא יש עליו צמיד פתיל טהור הוא ומה שבתוכו, לא שנא כלים ולא שנא אוכלין ומשקין. ובכלי חרם הכתוב מדבר, דכתיב וכל כלי פתוח, במי שטמא דרך פתחו ואינו מטמא דרך גבו; אינו מציל אלא על אוכלין ומשקין ועל בלי חרם. אבל על שאר כלים אינו מציל כדמפרש ואולי: מפני מה וכו' מפני שהוא טמא על גב עם הארץ. שכל הנמצא אצל עמי הארץ בין כלים בין אוכלים ומשקין כולן בחזקת טמאין, לפי שאינם בקיאים בהלכות טומאה וטהרה וחושבין על טמא שהוא טהור: ואין בלי טמא חוצץ. אין מציל מפני הטומאה אלא כלי טהור בלבד, אבל כלי טמא אינו מציל על מה שבתוכו, וכלים של עם הארץ הואיל ובחזקת טמאים הן אינן מצילין: לעצמו טיהרנו. לעם הארץ לבדו טיהרנו, ולא

משניות מבוארות – קהתי

היי הוא טהור. משנתנו דנה בכלי חרם שיש צמיד פתיל עליו ובתוכו מאכלים וכלים.

פלי חרם מציל על הכל – כלי חרם טהור המוקף צמיד פתיל, היינו שיש עליו מכסה מחובר ומחודק היטב, כמו שבארנו לעיל, הואיל ואינו מקבל טומאה מגבו, מן הוא על כל מה שבתוכו שלא ייטמא, כגון חבית טהורה של חרס שהיתה באוהל שהמת מוטל בו ובתוכה אוכלים או כלים שונים (כלי עץ או מתכת). ויש צמיד פתיל עליה, כל מה שבתוכה טהור, שכלי חרס טהור חוצץ בפני הטומאה, כדברי בית הלל – הסבורים, שכלי חרס מציל בין על אוכלים ומשקים בין על כלים שונים שבתוכו. ובית שמאי אומרים: אינו מציל אלא על האכלין, ועל המשקין, ועל פלי חרם – אבל כלים אחרים שבתוכו טמאים. אמרו להם בית הלל: מפני מה – כלים אחרים טמאים? אמרו להם בית שמאי: מפני שהוא טמא על גב עם הארץ – שכל הנמצא אצל עם הארץ, בין כלים בין אוכלים ומשקים, כולם בחזקת טמאים, לפי שאינם בקיאים בהלכות טומאה וטהרה, וחושבים על טמא שהוא טהור; ומכאן שאם כלי חרס זה נמצא בידי עם הארץ, בחזקת טמא הוא, ואין בלי טמא חוצץ – בפני הטומאה, ואינו מציל על מה שבתוכו, ואגב כלי חרס של עם הארץ גזרו על כלי חרס בכלל, ואפילו הוא בחזקת טהור. אמרו להם בית הלל – לבית שמאי: והלא טהרתם אכלים ומשקין שפנתו – ואם הכלי בחזקת טמא הוא, כיצד הוא מציל על האוכלים ועל המשקים? אמרו להם בית שמאי – לבית הלל: כשפנתו אכלים ומשקין שפנתו, ולא לחבר שהוא בקי בהלכות טומאה וטהרה ונוהר בהן, ומתוך כך אינו משתמש ממילא באוכלים ומשקים של עם הארץ, שבחזקת טמאים הם; וכן אינו שואל ממנו כלי חרס, הואיל ואינו יכול לטהרו מטומאתו, שכן כלי חרס טמא אין לו תקנה אלא שבירה (עיי' ויקרא יא, ג). לפיכך יכולנו לטהר אוכלים ומשקים וכלי חרס שבתוכו, שאם הוא בידי עם הארץ, הרי לא ישתמשו בהם אלא עמי הארץ בלבד. אבל כשפנתה את הפלי – את שאר הכלים, מלבד כלי חרס, טהרת לך ולו – לחבר ולעם הארץ כאחד, שהרי כלים אלו, הקרויים "כלי שטף", הואיל ואפשר להטבילם ולטהרם מטומאתם,

ומאחר שמתירים לה להינשא לאחר, הריהי זכאית לקבל את כסף הכתובה. חזרו בית הלל להורות כדברי בית שמאי – שאף על פי שאין האחים נכנסים לנחלה של בעלה על פי עדותה, מכל מקום כיון שהתירוה להינשא הרי היא גובה כתובתה.

באור משנה יג

משנה זו שניה במסכת גיטין (פרק ד משנה ה), והיא עוסקת בדינו של עבד כנעני "שחציו עבד וחציו בן חרין".

מי שחציו עבד וחציו בן חרין – כגון שהיה עבד כנעני של שני שותפים, ושחררו אחד מהם; או שהיה עבדו של אחד, וקיבל רבו מחצית דמיו, ושחרר חציו באותם הדמים, עובד את רבו יום אחד ואת עצמו יום אחד; דברי בית הלל – שעל ידי כך נמצא העבד חציו ברשות רבו וחציו ברשות עצמו. אמרו להם בית שמאי – לבית הלל: תקנתם את רבו – דאגתם לרבו שלא יפסיד, ואת עצמו לא תקנתם – אבל את העבד עצמו לא תיקנתם, שהרי לישא שפחה – כנענית, אינו יכול – שחציו בן חרין, והוא אסור בשפחה כנענית; ולישא בת חרין אינו יכול – שחציו עבד, ואסור לו בבת חרין. לפטל – מלישא אשה? והלא לא נברא העולם אלא לפריה ורבייה, שנאמר: "לא־תהו כְּרָאָה, לְשֵׁבֶת יִצְרָה" – לא ברא ה' את הארץ להיות תהו מאין יושב, אלא לשבת יצרה. שיפרו וירבו בה ויהיה בה ישוב של בני אדם. אלא מפני תקון העולם – שלא ייבטל העבד מפריה ורבייה, כופין את רבו ועושה אותו בן חרין – גמור, וכותב – העבד לרבו, שטר על חצי דמיו – על מחצית דמי שוויו, כפי מה שהוא שווה לימכר בשוק. חזרו בית הלל להורות בבית שמאי – שקיבלו בית הלל את דבריהם של בית שמאי.

~ יום רביעי ~

באור משנה יד

כתוב בתורה בענין מת המטמא באוהל (במדבר יט, טו): "וכל כלי פתוח אשר אין צמיד פתיל עליו, טמא הוא", ודרשו חכמים: בכלי חרס הכתוב מדבר, שאינו מקבל טומאה מגבו אלא מתוכו, לפיכך אם "אין צמיד פתיל עליו", היינו שאין עליו מגופה המהודקת היטב, המת מטמאו באוהל. אבל אם יש צמיד פתיל עליו,

אבלים ומשקין שפתוכו, לעצמו תהרנו; אבל פשמהרת את הפלי, תהרת לך ולו. תרוז בית הלל להורות פדברי בית שמאי.

פ ר ק ש נ י

א רבי חנינא סגן הפהנים העיד ארבעה דברים: מימיהם של פהנים, לא נמנעו מלשרוף את הבשר שנטמא בולד הטמאה, עם הבשר שנטמא באב הטמאה, אף על פי שמוסיפין טמאה על טמאתו. הוסיף רבי עקיבא: מימיהם של פהנים, לא נמנעו מלהדליק את השמן שנפסל בטבול יום, בגר שנטמא בטמא מת, אף על פי שמוסיפין

פירוש ברטנורא

חיישני דלמא אתי חבר לאשתמושי בהו, שהרי הם בדלים מנגעם ובלאו הכי נמי כל מאכלם טמא, הלכך אוכלין ומשקין וכלי חרס שאין להם טהרה במקוה, כשהיו בתוך צמיד פתיל של כלי עם הארץ אמרנו להו טהורים הו, וישתמשו בהן הן שמוחזקין כלהם בחוקת טהורים, ואין לחוש שמא ישאל החבר מהו וישתמש בהו, שהרי הן אצלו בחוקת טמאים ואין להם טהרה עולמית. אבל בכלי שטף דאיכא למיחש שמא ישאל החבר מהו ויטבילם וישתמש בהם בלא האזה שלישי ושביעי, שלא ידע שנטמאו באוהל המת, והושב דטבילה בעלמא סני להו להצילה מטומאה שנטמאין אנב עם הארץ, והיינו דתנן טהרת לך ולו, דאתי חבר לאשתמושי בהו, הלכך עשו דין שוה לכל, ואמרו דאין כלי שטף נצול בצמיד פתיל לא בשל חבר ולא בשל עם הארץ. ואם באו לגזור שלעולם כלי חרס של עם הארץ לא יציל בצמיד פתיל לפי שהוא בחוקת טמא ואין כלי טמא מציל, לא היו עמי הארצות מקבלין מהו, לפי שהן סבורים שהן בקיאין ושומרים כלהם בטהרה וכלים שלהם מצילין:

ב א רבי חנינא סגן הכהנים העיד. מלשרוף את הבשר שנטמא בולד הטמאה. בולד של וולד קאמר. הבשר שהוא שלישי שנטמא בולד של וולד כלומר שנגע בשני ונעשה הוא שלישי, לא נמנעו מלשרפו עם הבשר שנטמא באב הטמאה שהוא ראשון לטומאה. וכשנגע זה הבשר שהיה מתחילה שלישי בבשר שנטמא באב הטמאה, חוזר להיות שני, שהרי נגע בראשון ונעשה שני, ונמצא שהוסיפו לו טומאה על טומאתו, דמיקרא שלישי והשתא שני, ואעפ"כ לא נמנעו מלשרפו עם חמור ממנו, דהואיל ואף זה הקל לשריפה עומד לא חשו אם מטמאים אותו יותר ממה שהיה. ואע"פ שאין אוכל מטמא אוכל מן התורה, שנאמר בטומאת אוכלים טמא הוא, הוא טמא ואין מטמא אוכל כיוצא בו, מ"מ רבנן גזרו שיהיה אוכל מטמא אוכל: השמן. ש של תרומה שנפסל בטבול יום הוא שלישי לטומאה, דטבול יום הוא פוסל את התרומה מן התורה ועושה אותו שלישי: **בגר שנטמא בטמא מת.** האי נר של מחבת הוא ולא של חרס. דכל כלים חוץ מכלי חרס שנגעו בטומאת מת נעשו כמותה, אם אב אב ואם ראשון ראשון, דכתבין (בבבב"ב) בחלל חרב, ודרשינן חרב הרי הוא כחלל, שהחרב שנגע במת נעשה אבי אבות כמת עצמו. וכשנגע בטמא מת שהוא אב, נעשה גם כן החרב אב. וכל שאר כלים

משניות מבוארות – קהתי

למא מקומו של הכהן הגדול. אם יארע בו פסול ביום הכיפורים: וכן היו לו תפקידים מיוחדים על יד הכהן הגדול. **העיד ארבעה דברים** – לפני החכמים: העדות הראשונה היא: **מימיהם של פהנים** – כל ימי עבודתם במקדש, **לא נמנעו** – הכהנים, **מלשרוף את הבשר** – בשר הקודש של הקרבנות, **שנטמא בולד הטמאה** – בגמרא מבואר, שמדובר כאן בבשר שנטמא בשני לטומאה (י"ד ת"ד ה'טומאה"). שנעשה הבשר שלישי לטומאה, ולא נמנעו מלשרוף בשר זה יחד עם **הבשר שנטמא באב הטמאה** – ונעשה ראשון לטומאה, **אף על פי שמוסיפין טמאה על טמאתו** – שכן הבשר שהיה שלישי נגע עכשיו בבשר שהוא ראשון, ונעשה שני לטומאה, שהואיל ונטמא הבשר והוא עומד להישרף, אין מקפידים על תוספת טומאתו משלישי לשני, שלא הוזהרנו אלא בשמירת בשר קודש טהור שלא יטמא או שלא יפסל, אבל בבשר קודש טמא אין כל אזהרה שלא להוסיף טומאה על טומאתו. אמנם תוספת טומאה זו אינה אלא מדרבנן, שכן מן התורה אין אוכל מטמא אוכל, שכתוב בטומאת אוכלים (ויקרא י"א, דח): "וכי יותן מים על זרע ונפל מנבלתם עליו, טמא הוא לכם", ודרשו: "טמא הוא". ואינו מטמא כיוצא בו; אבל חכמים גזרו שיהא אוכל מטמא אוכל, ואף על פי כן כל שעומד לשרוף, לא חששו בו לתוספת טומאה. הוסיף רבי עקיבא – על דבריו של רבי חנינא סגן הכהנים: **מימיהם של פהנים, לא נמנעו מלהדליק את השמן שנפסל בטבול יום** – טבול יום הוא טמא שטבל מטומאתו מבעוד יום, ועד שיעריב עליו השמש דינו כשני לטומאה, וכשנגע בשמן של תרומה הריהו עושה אותו שלישי לטומאה, – ושמן תרומה שנטמא מותר בהנאה, – ולא נמנעו הכהנים מלהדליקו **בגר שנטמא בטמא מת** – בגמרא מבואר שמדובר כאן בנר של מחבת, כלומר במנורת מתכת, ודין הוא שכלי מתכת שנגע במת נעשה אבי אבות הטומאה כמת עצמו; וכשנגע בטמא מת, נעשה אב הטומאה כמותו, שכתוב (במדבר י"ט, טז): "וכל אשר יגע על פני השדה בחלל חרב" – ודרשו: חרב הרי הוא כחלל. נמצא הנר הזה, שנטמא בטמא מת הוא אב הטומאה, ועושה את השמן שהדליק בו ראשון לטומאה, ולא

רגיל החבר לשאול מעם הארץ, שכן מטבילים ומשתמש בהם; ואין חוששים, שמא נטמאו בטומאת מת, וצריכים הזאה ממי אפר הפרה ביום השלישי וביום השביעי, שנאמן עם הארץ לומר שלא נטמאו בטומאת מת. לפיכך, אם נאמר, שכלי חרס מציל על כלי שטף שבתוכו, הרי כשיבוא חבר לשאול מעם הארץ כלים אלו, יאמר עם הארץ שלא נטמאו בטומאת מת, שכן לדעתו כלי חרס טהור הציל עליהם, ויסתפק החבר בטבילתם בלבד כדי לטהרם מטומאתם; ובאמת נטמאו כלים אלו באוהל המת, לפי שכלי חרס, שהיו בתוכו, הוא טמא, ולא הציל עליהם מפני טומאת המת, כפי שאמרנו לעיל, והרי טעונים הם הזאה בשלישי ובשביעי. **תרוז בית הלל להורות פדברי בית שמאי** – שכלי חרס המוקף צמיד פתיל, אינו מציל אלא על האוכלים ועל המשקים ועל כלי חרס, אבל כלי שטף שבתוכו טמאים הם.

בארנו משנתנו (לפי הרמב"ם והמאירי) אף בכלי חרס של חבר, שלדעת בית שמאי גזורים עליו משום כלי חרס של עם הארץ. אבל יש מפרשים, שלא מדובר כאן אלא בכלי חרס של עם הארץ, אבל בכלי חרס של חבר הכל מורים שהוא מציל (ה"ש: הרא"ש: עיין 'תוספות יום טוב').

ב א ו ר מ ש נ א

שלוש המשניות הראשונות בפרקנו עוסקות בארבע הלכות, שהעיד עליהן רבי חנינא סגן הכהנים. משנתנו שנייה במסכת פסחים (פרק א משנה ו'), וכבר בארנו שם, שיש דרוגת בטומאה: טומאת המת היא אבי אבות הטומאה. כל היטמא מחמת המת, בין אדם בין כלים, נקרא "טמא מת", והוא אב הטומאה. יש עוד אבות הטומאה. כגון השרץ המת, הנבילה, הזב, המצורע ועוד (עיין מסכת כלים פרק א). הנוגע באב הטומאה נעשה ראשון לטומאה, ואין ראשון לטומאה מטמא אלא אוכלים ומשקים; ואם נגע אוכל בראשון לטומאה הרי זה נעשה שני לטומאה, והלכה היא ששני לטומאה עושה שלישי לטומאה בתרומה, ושלישי עושה רביעי לטומאה בקודש. כל הדרגות שלמטה מאב הטומאה נקראות "י"ד הטומאה". אב הטומאה נקרא טומאה חמורה. הואיל ומטמא אדם וכלים; ולד הטומאה נקרא טומאה קלה. שאינו מטמא אדם וכלים אלא אוכלים ומשקים בלבד, כפי שכבר הזכרנו למעלה.

רבי חנינא סגן הפהנים – היינו סגן הכהן הגדול (הסגן היה ממונה

טְמָאָה עַל טְמָאָתוֹ.

ב אָמַר רַבִּי חֲנִינְאֵי סָגַן הַכֹּהֲנִים: מִיָּמֵי לֹא רָאִיתִי עוֹר יוֹצֵא לְבַיִת הַשְּׂרָפָה. אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא: מִדְּבָרָיו לְמַדְנֹה, שֶׁהַמְּפָשִׁיט אֶת הַבְּכוֹר וְנִמְצָא מְרַפָּה, שֵׁאוֹתוֹ הַכֹּהֲנִים בְּעוֹרוֹ. וְחֻכָּמִים אֹמְרִים: "לֹא רָאִינוּ" אִינוּ רָאִיָה, אֲלָא יוֹצֵא לְבַיִת הַשְּׂרָפָה.

ג אִף הוּא הָעֵיד עַל כְּפָר קָטָן שֶׁהָיָה בְּצַד יְרוּשָׁלַיִם, וְהָיָה בּוֹ זָקֵן אֶחָד, וְהָיָה מְלוּוֶה לְכָל בְּנֵי הַכְּפָר וְכוֹתֵב בְּכַתֵּב יָדוֹ, וְאַחֲרֵים חוֹתְמִים; וְכֹא מַעֲשֶׂה לְפָנָי חֻכָּמִים וְהַתִּירוֹ. לְפִי דְרָבָךְ אֲתָה לְמַד, שֶׁהָאִשָּׁה כּוֹתֵבֶת אֶת גִּטָּהּ וְהָאִישׁ כּוֹתֵב אֶת שׁוֹבְרוֹ, שְׁאִין קִיּוּם הַגֵּט אֲלָא בְּחוֹתְמוֹ. וְעַל מַחַט שֶׁנִּמְצָאת בְּבֶשֶׂר, שֶׁהִסְפִּין וְהִיָּדִים מְתוּרוֹת

פִּירוּשׁ בִּרְטִנּוּרָא

כחבר לדין זה, חוץ מכלי חרס. נמצא הנר של מחבת שנגע בטמא מת נעשה אב הטומאה. והשתא הוסיף רבי עקיבא על דברי ר' חנינאי סגן הכהנים, שהרי ר' חנינאי לא התיר אלא להתיר השלישי שני, ור"ע התיר להתיר השלישי ראשון, שהשמן שנפסל במבול יום שהוא שלישי, כשמרליקין אותו בנר שנמצא בטמא מת שהנר עצמו נעשה אב כמו שאמרנו נמצא שחזר השלישי להיות ראשון, ואעפ"כ לא נמנעו, דהואיל ויש שם טומאה עליו לא חיישין ליה ומותר להוסיף בידים:

ב לא ראיתי עור יוצא לבית השריפה. לאחר שהופשט אם נמצאת מריפה. אע"פ שפסול זה היה בו קודם הפשט, והואיל ולא ניכר אלא לאחר הפשט: שהמפשיט את הבכור ונמצא טריפה. הא קמ"ל ר' עקיבא. דאפילו בכור בעל מום הנשחט במדינה על מומו ולא התירו הכתוב אלא באכילה כדרכיב (דברים ט"ו) בשעריך תאכלנו, אבל אם מת, עורו אסור וטעון קבורה, ואשמעינן ר"ע דהיכא דלא הוכר מרפותו עד לאחר הפשט, התירו שחיטתו והפשטו לעורו כאילו נזרק דמו במקדש: יאותו הכהנים בעורו. ואינו נשרף: אין לא ראיתי ראה. שגמא לא אירע בימיו שימצא מריפה לאחר הפשט, ואם אירע ושרפוהו הוא לא ראה: אלא יצא לבית השריפה. והואיל וקודם הפשט בא. והלכה כר"ע בכבור בעל מום כשתירו מומחה. אבל לא התירו מומחה לא. והלכה כחכמים בכבור תמים, דבשר בקבורה ועור בשריפה:

ג וכותב בכתב ידו. שטר חוב על הלוח: ואחרים חותמים. עדים כשרים היו חתומים על השטר: והתירו. ואע"פ שכותב השטר הוא המלוה, ונגוע בעדותו: שהאשה כותבת את גיטתה. ועדים כשרים חתומים בו: את שוברו. שטר מחילה שמחלה לו אשתו על כתובתה: שאין קיום הגט אלא בחותמיו. העדים החתומים על הגט הם עיקר סבת קיום הגט, הלכך כשהעדים כשרים חתומים בו כשר ואע"פ שהוא כתב יד האשה: ועל מחט. שידוע בה שנמצאת

משניות מבוארות – קהתי

שהרי הוא אומר "לא ראיתי", ואין להביא ראיה מזה שלא ראה, שאפשר שלא אירע בימיו, שיימצא הקרבן פסול לאחר ההפשט; או שאירע ושרפו את העור, ודרך מקרה לא ראה רבי חנינאי שיצא להישרף, אֲלָא יוֹצֵא לְבַיִת הַשְּׂרָפָה – אם נמצא הקרבן פסול, אף על פי שהופשט העור קודם שנודע על פיסולו, העור ישרף.

באור משנה ג

משנתנו ממשיכה בדברים שהעיד רבי חנינאי סגן הכהנים.

אף הוא – רבי חנינאי סגן הכהנים, העיד על כפר קטן שהיה בצד ירושלים, והיה בו זקן אחד, והיה מלווה לכל בני הכפר וכותב בכתב ידו – את שטרי החוב, ואחרים חותמים – ועדים היו חותמים עליהם; וכא מעשה לפני חכמים והתירו – לעשות כן, שאף כשהמלווה כותב את השטר, אם עדים כשרים חתומים עליו, השטר כשר. לפי דרבך אתה למד – בדרך אגב אתה לומד מדברי רבי חנינאי, שהאשה כותבת את גיטתה עצמה יכולה לכתוב את גיטתה ולמסור אותו לבעלה, שיחתום עליו עדים ויתנו לה לשם גירושין. והאיש כותב את שוברו – לאחר שפורע לה כתובתה, האשה נותנת לבעלה "שובר" לראיה על פירעון הכתובה, ויכול הבעל עצמו לכתוב את השובר, והאשה חותמת עליו, שאין קיום הגט אלא בחותמיו – שאין הגט מתקיים אלא על ידי העדים החתומים בו (עיני משנה גישין ב, ה), ומאחר שחתמת העדים היא העיקר, אין להקפיד בענין כתיבת הגט או כל שטר אחר, וכל מי שיכתוב אותו, ואפילו הנוגע בדבר, הריהו כשר. – זו היתה עדות שלישית של רבי חנינאי סגן הכהנים. ועל מחט – ועוד העיד רבי חנינאי סגן הכהנים על מחט שנמצאת בבשר הקודש של הקרבנות, כשחתכו אותו בעזרה; וידוע היה שהמחט נטמאה בטומאת מת, וספק אם נגעו בה הסכין והאדם, אם לאו, – והעיד רבי חנינאי, שהספין והיָדִים מְתוּרוֹת – שהעזרה דינה כרשות הרבים, וספק טומאה ברשות הרבים, ספק טהור, והבשר טמא – אבל הבשר, שהמחט הטמאה ודאי נגעה בו, טמא הוא, ואין הסכין מקבלת טומאה מן הבשר, שאין כלי מקבל טומאה מאוכלין.

חששו לכך, אף על פי שמוסיפין טמאה על טמאתו – שכן השמן היה בתחילה שלישי, ונעשה עכשיו ראשון לטומאה. והוסיף רבי עקיבא על דברי רבי חנינאי, שהרי רבי חנינאי העיד על בשר קודש שהיה בתחילה שלישי, ועשהו שני לטומאה; ואילו רבי עקיבא העיד על השמן שהיה בתחילה שלישי, ועשהו ראשון לטומאה, ואף על פי כן לא נמנעו מזה, שהואיל ושם טומאה עליו, אין חוששים להוסיף בידים טומאה על טומאתו.

~ יום המישי ~

באור משנה ב

משנתנו שניה במסכת ובחים (פרק יב משנה ד), וזו היא עדות שנייה של רבי חנינאי סגן הכהנים, במסכת ובחים מתחילה המשנה: "כִּי הַקֹּדְשִׁים (עולה או חטאת או אשם) שאירע בהם פסול קודם להפשטן (קודם שהופשטו העורות מהן) – אין עורויהם לכהנים (אלא נשרפים עם הם הבשר); לאחז הפשטן – עורויהם לכהנים (שהפסול שאירע לאחר ההפשט, אינו פוסל את העור)."

אמר רבי חנינאי סגן הכהנים: מימי לא ראיתי עור – שהופשט מבהמת הקדשים, יוצא לבית השרפה – להישרף יחד עם הקרבן שאירע בו פסול, אלא ניתן הוא לכהנים; ואף כשהפסול היה כבר בקרבן קודם שהופשט העור, אם לא נודע עליו עד לאחר ההפשט, העור ניתן לכהנים. **אמר רבי עקיבא: מדבריו** – של רבי חנינאי סגן הכהנים למדנו, שהמפשיט את הבכור ונמצא טרפה – שלא נודעה טרפותו אלא לאחר ההפשט, שייאותו – שיהנו הכהנים בעורו – כלומר שניתן העור לכהנים ואינו נשרף. רבי עקיבא בא להשמיענו, שאפילו בכור שנמצא בו מום ושוחטים אותו חוץ למקדש, – אף שלא התירו הכתוב אלא באכילה, שנאמר בענין הבכור (דברים טו, כא-ב): "וכי יהיה בו מום פסח או עור כל מום רע, לא תבחננו לה' אלהיך. בשעריך תאכלנו..." אבל אם הבכור מת, עורו אסור וטעון קבורה, – מכל מקום והואיל ולא נודע שהיה טריפה עד לאחר שהפשיטוהו עורו, הותר העור על ידי שחיטת הבכור, כאילו נזרק דמו במקדש (ברטנורא). **וחכמים אומרים: "לא ראינו" אינו ראיה** – כלומר מדברי רבי חנינאי סגן הכהנים אין ללמוד כלום,

והַבְּשֵׁר טָמֵא; וְאִם נִמְצְאָת בְּפֶרֶשׁ – הַכֹּל טָהוֹר.

ד' שְׁלֹשָׁה דְבָרִים אָמַר רַבִּי יִשְׁמַעֵאל לִפְנֵי חֲכָמִים בְּפֶרֶשׁ בִּיבְנָה: עַל בִּיצָה טְרוּפָה, שֶׁהִיא נְתוּנָה עַל גְּבִי יָרֵךְ שֶׁל תְּרוּמָה, שֶׁהִיא חֲבוּר; וְאִם הָיְתָה בְּמִין פּוֹבֵעַ – אֵינָה חֲבוּר. וְעַל שְׁבֻלַת שְׂפָקָצִיר וְרֹאשָׁהּ מוֹגִיעַ לְקָמָה, אִם נִקְצְרָת עִם הַקָּמָה – הָרִי הִיא שֶׁל בְּעַל הַבַּיִת; וְאִם לֹא – הָרִי הִיא שֶׁל עֲנָיִים. וְעַל גְּנֵה קֶטְנָה שֶׁהִיא מְקַפֶּת עָרִים, אִם יֵשׁ בָּהּ כַּמְלֵא בּוֹצֵר וְסָלוּ מִכָּאן, וּמְלֵא בּוֹצֵר וְסָלוּ מִכָּאן – תְּזַרְע; וְאִם לֹא – לֹא תְזַרַע.

ה' שְׁלֹשָׁה דְבָרִים אָמְרוּ לִפְנֵי רַבִּי יִשְׁמַעֵאל, וְלֹא אָמַר בָּהֶם לֹא אֶסוּר וְלֹא הֵתֵר; וּפְרִשָׁן רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן מִתְיָא:

פירוש ברטנורא

במת, ונמצאת בבשר הקודש כשחתכו אותו בעורה וספק אם נגע בה הסכין והאדם, אם לאו. הסכין והאדם טהורין, דספק טומאה ברשות הרבים היא, שהעורה דין רשות הרבים יש לה לענין טומאה, וספק טומאה ברשות הרבים ספקו טהור: והבשר טמא. דודאי נגעו בו טומאה. ומתניתין איירי בבמהת קדשים שהעבירה בנהר סמוך לשחיטתה ועדיין משקה טופח עליה, שהוכשר הבשר לקבל טומאה באותן המים. דאי לאו הכי לא היה הבשר טמא, ואע"פ שרוחצים אותו בבית הנמנבים בעורה, דכל משקה בית מנבחים דכן, ואין מכשירין את הבשר לקבל טומאה. ואי קשיא היאך הבשר טמא והידים טהורות, והלא אוכלין טמאין מטמאין את הידים מדרבנן. הא לא קשיא מיד, דק"ל אין טומאת ידים במקדש, שכשגזרו על טומאת ידים לא גזרו בה במקדש:

ד ככרם. שהיו יושבין שורות שורות של חכמים ככרם זו הנטועה שורות שורות של גפנים: על ביצה טרופה כקערה, שנתעברה החלבון והחלמון יחד ונתונה על גבי הירק, ונגע טבול יום בביצה, אע"פ שהיא חלוקה, דאין שייך תרומה בביצה, וטבול יום אינו פוסל בחולין, אפ"ה הוי חיבור ונפסל הירק כאילו נגע בו: אם היה כמין פובע. שנתנפחה הביצה ונעשית כמין פובע על הירק וחלולה תחתיה: שְׁבֻלַת שְׂפָקָצִיר. שייך בקצירתו שְׁבֻלַת אחת שלא קצרו, וראש אותה שְׁבֻלַת מוגיע לקמה: אם נקצרה. אם אותה שְׁבֻלַת נקצרת עם הקמה, הרי היא של בעל הבית, שהקמה מצילתה, דלא קרינן בה לא תשוב לקחת: ואם לאו. הרי זו שכחה והיא לעניים: עָרִים. חמש גפנים הנטועות ומודלות ושוכבות על גבי כלונסות או על גבי גדר קרויות עָרִים, לשון על ערש יצועי: אם יש בה כמלא בוצר וסלו. אם הגינה גדולה כשיעור שיעמוד בה בוצר הענבים עם סלו שמכניס הענבים לתוכו כשהוא מלקט הענבים מכל צדדי הערים: תְּזַרַע. הגינה, והוא שירחיק הורע מן הגפנים כדי עבודת הכרם שהם ששה טפחים לכל רוח, וזרע השאר: ואם לאו. שאין הגינה גדולה כל כך: לא תְזַרַע. ואע"פ שמרחיק כדי עבודת הכרם. מפני שהורע נראה עם הכרם כאילו הם כלאים:

ה' ופרישן רבי יהושע. אימתי חייב ואימתי פטור: אם לעשות לה פה חייב. משום בונה: ואם להוציא ממנה ליחה פטור. המלאכה שאינה צריכה לגופה

משניות מבוארות – קהת

הירק של תרומה נפסל, כאילו נגע בו, הואיל ומחוברת הביצה לירק. וְאִם הָיְתָה – הביצה, כְּמִין פּוֹבֵעַ – שנתנפחה הביצה מחמת הבישול, ונעשתה כמין פובע על הירק, אֵינָה חֲבוּר – לפי שיש חלל תחת הביצה, והנוגע בביצה אינו כנוגע בירק; ומכאן, שאם נגע בה טבול יום, אינו פוסל את הירק. ג. וְעַל שְׁבֻלַת שְׂפָקָצִיר – מי שקצרו שדהו, והשאיר שְׁבֻלַת אחת שלא נקצרה, כגון שנשמטה מן המגל, וְרֹאשָׁהּ מוֹגִיעַ לְקָמָה – והראש של אותה שְׁבֻלַת, כשהיא כפופה, מגיע לקמה, אִם נִקְצְרָת עִם הַקָּמָה – אם שְׁבֻלַת זו יכולה להיקצר בבת אחת עם הקמה הסמוכה לה, דהיינו שיכול הקוצר לתפוס בידו שְׁבֻלַת זו ביחד עם שבלי הקמה הסמוכה ולקצרן כאחת, הָרִי הִיא שֶׁל בְּעַל הַבַּיִת – ואין לה דין שכחה, שהרי היא עומדת להיקצר יחד עם הקמה, ואין בה משום "לא תשוב לקחת". וְאִם לֹא – אבל אם אינה נקצרת עם הקמה, הָרִי הִיא שֶׁל עֲנָיִים – שיש לה דין שכחה, שכשם שיש שכחה בעומרים כך יש שכחה בקמה (ענין פאה ה, ב). ג. וְעַל גְּנֵה קֶטְנָה שֶׁהִיא מְקַפֶּת עָרִים – שורת גפנים המודולות על גבי הגדר, אִם יֵשׁ בָּהּ כַּמְלֵא בּוֹצֵר וְסָלוּ מִכָּאן, וּמְלֵא בּוֹצֵר וְסָלוּ מִכָּאן – אם הגינה גדולה, שיש בכל צד כשיעור, שיוכל בוצר הענבים לעמוד שם עם סלו שמכניס בו הענבים, והוא שיעור שתי אמות לכל צד מסביב לגינה, תְּזַרַע – מותר לזרוע את הגינה, ואין בזה משום כלאי הכרם, ובלבד שירחיק הורע מן הגפנים כדי עבודת הכרם, שהם ששה טפחים לכל רוח. וְאִם לֹא – שאין הגינה גדולה כל כך, שיוכל לעמוד בכל צד בוצר הענבים עם סלו, לֹא תְזַרַע – ואפילו כשמרחיק כדי עבודת הכרם, אסור לזרוע בגינה זו, מפני שכל הגינה נראית כעריס אחד, ואם יזרע באמצע, יהא נראה הזרע כמחובר עם הכרם, ויש בזה משום איסור כלאים.

באור משנה ה

שְׁלֹשָׁה דְבָרִים אָמְרוּ לִפְנֵי רַבִּי יִשְׁמַעֵאל – כלומר שתלמידיו שאלוהו שלוש שאלות, וְלֹא אָמַר בָּהֶם לֹא אֶסוּר וְלֹא הֵתֵר – לפי שהיה לו ספק בהן, אם לאסור או להתיר, וּפְרִשָׁן רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ

במפרשים מבואר (על פי הגמרא: פסחים כ, א; חולין לו, ב), שמדובר כאן בבמהת קדשים שהעבירה בנהר סמוך לשחיטתה, כגון כפרה של שלמים, שהיו נוהגים להעבירה בנהר שחיטתה, כדי שיהא עורה, שהוא לבעלים, נוח להפשטה, ולאחר השחיטה עדיין היה משקה טופח עליה, והוכשר בו הבשר לקבל טומאה; שאם לא כן, לא היה הבשר טמא, משום שלא הוכשר לקבל טומאה, שכן דם הקדשים והמים שמשתמשים בהם בעזרה אינם מכשירים את הבשר לקבל טומאה (כמבואר להלן במסכתנו ז, ט). ויש מפרשים, שחיבת הקודש מכשירה את הבשר לקבל טומאה, ולכן הבשר טמא, אף על פי שלא הוכשר במשקה (ענין "חוספות יום טוב"; "תפארת ישראל"). ואין להקשות, היאך הבשר טמא והידים טהורות, והלא אוכלים טמאים מטמאים במגע את הידים מדברי סופרים? שכן בזמן שגזרו חכמים על טומאת ידים לא גזרו עליה במקדש, ומכאן שאין טומאת ידים במקדש (גמרא פסחים יט, א). וְאִם נִמְצְאָת בְּפֶרֶשׁ – אם נמצאה המחט בצואה שבמעי הבהמה; הַכֹּל טָהוֹר – אף הבשר טהור, שהרי המחט לא נגעה בבשר; ואין הפרש עצמו חוזר ומטמא את הבשר מתורת משקה טמא שמטמא אוכלים, לפי שסרוח הוא, ויוצא מכלל משקה (המאירי). – והרי זו עדות רביעית של רבי חנינא טגן הכהנים.

~ יום שישי ~

באור משנה ד

שְׁלֹשָׁה דְבָרִים אָמַר רַבִּי יִשְׁמַעֵאל לִפְנֵי חֲכָמִים בְּפֶרֶשׁ בִּיבְנָה – ישיבת החכמים ביבנה מכונה בשם "כרם", לפי שהיו יושבים שורות שורות, ככרם זה הנטוע שורות שורות של גפנים. ואלו הם שלושת הדברים שאמר רבי ישמעאל: א. עַל בִּיצָה טְרוּפָה – שהחלבון והחלמון מעורבים זה בזה, שֶׁהִיא נְתוּנָה – שאם היא נתונה בקדירה, עַל גְּבִי יָרֵךְ שֶׁל תְּרוּמָה, שֶׁהִיא חֲבוּר – לענין טומאה, ואם נגע טבול יום (ענין באור משנה א בפרקנו) בביצה, אף על פי שהיא חלוקה, וטבול יום, שהוא שני לטומאה, אינו פוסל בחולין, מכל מקום

המפנים מרסא בשבת, אם לעשות לה פה – חיב; ואם להוציא ממנה לחה – פטור. ועל הצד נחש בשבת, אם מתעסק שלא ישכנו – פטור; ואם לרפואה – חיב. ועל לפסין אירוניות, שהן טהורות באהל המת וטמאות במשא הלב; רבי אלעזר בן צדוק אומר: אף במשא הלב טהורות, מפני שלא נגמרה מלאכתן.

ו שלשה דברים אומר רבי ישמעאל, ולא הודה לו רבי עקיבא: השום והמלילות שרסקן מבעוד יום, שרבי ישמעאל אומר: יגמור משתחשף, ורבי עקיבא אומר: לא יגמור.

ז שלשה דברים אומר לפני רבי עקיבא: שנים משום רבי אליעזר, ואחד משום רבי יהושע. שנים משום רבי אליעזר: יוצאת אשה בעיר של זהב; ומפריחי יונים פסולים לעדות. ואחד משום רבי יהושע: השרץ בפי חלדה

פירוש ברטנורא

היא, שהפתח היא המלאכה, וזו אינה צריכה להיות לה פתח מעכשיו, ואין כאן אלא איסורא דרבנן ומשום צערא לא גזור, והוי פטור ומותר: אם מתעסק שלא ישכנו פטור. דאינו צריך לגופו של דבר הניצוד, ואם היה יודע שיעמוד ולא ישכנו לא היה צד. ובהאי נמי לא גזרו רבנן, והוי פטור ומותר: לפסין אירוניות. כלי חרס סתומים עשויין כמין כדור חלול מבפנים, ולאחר שמלבנים אותו בכבשן חותכים אותו באמצעו והוא נעשה שני כלים: טהורות באוהל המת. כל זמן שלא חתכוהו. דכלי חרס אין מקבל טומאה מגבו, אלא מאוירו, כדכתיב (במדבר י"ט) וכל כלי פתוח, דרך פתחו מיטמא ואינו מיטמא מגבו, והאי אין לו אויר: וטמאות במשא חוב. בטומאות היסט. שאם נתמלמלו או נתנענעו ממשא חוב, טמאים, אע"פ שאין להם אויר: מפני שלא נגמרה מלאכתן. דהתיבה שחוטכין אותן באמצען זו היא גמר מלאכתן. ואין הלכה כר' אלעזר בר צדוק. אלא ליבונן בכבשן הוא גמר מלאכתן, הלכך מיטמאות במשא חוב אפילו קודם שחלקן:

י מלילות. שכולים שלא בשלו כל צרכן וטוענן באבנים ומשקה זב מהן וטובל בו: יגמור. מאחר שרסקן וכתתן מערב שבת, יגמור ויאכל בשבת. ולא דמי למשקים שבו שאסורין גזירה שמיא יסחוט, והבא אפילו יסחוט ליכא איסורא דאורייתא, משום דמשקים אתו ממילא: לא יגמור. כדי לאכול לאחר שקדש היום, דאסורין כשאר משקים שבו. והלכה כר' ישמעאל:

יז עיר של זהב. עמרת זהב עשויה כמין עיר צורת ירושלם. ולא חיישנן דלמא שלפא ומחויא ואתיא לאתווי ארבע אמות ברשות הרבים: ומפריחי יונים.

משניות מבוארות – קהתי

א. חיבור הביצה לירק לענין טומאה; ב. חיבור השיכולת לקמה לענין שכחה; ג. חיבור העריס בגינה לענין כלאים. – במשנה ה הובאו שלוש הלכות שאמרו לפני רבי ישמעאל ופירשן רבי יהושע בן מתיא: שתיים בענין שבת (המפנים מורסא והצד נחש). ואתת בענין טומאה וטהרה (לפסין אירוניות). משנתנו מוסיפה ללמדנו הלכה אחת שאמר רבי ישמעאל בשלושה דברים (השום והבוטר והמלילות), כפי שיבואר.

שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים אָמַר רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל, וְלֹא הוֹדָה לוֹ רַבִּי עֲקִיבָא – שלא הסכים רבי עקיבא לדבריו: הַשּׁוּם – שיש בני אדם הנוהגים לסחטו ולטבל במיץ היוצא ממנו, וְהַבֹּטְרָא – ענבים שלא בשלו עדיין, ונוהגים לטבל בשר במיץ החמוץ, וְהַמְּלִילוֹת – שיכולים שלא בשלו כל צרכן, והוי נוהגים לרסק אותן ולטבל פת במיץ היוצא מהן – שלשת הדברים הללו. שְׁרִסְקָן מִבְּעוּד יוֹם – אם כתשם מערב שבת, כדי להוציא מהם את המיץ, שְׂרָבִי יִשְׁמַעְאֵל אָמַר: יִגְמֹר מְשַׁתְּחָשֵׁף – מאחר שריסקם מערב שבת, והמיץ יוצא כבר מאליו, מותר לו להשלים את הוצאת המיץ גם לאחר שנכנסה שבת; וזה שגזרו חכמים על המשקים היוצאים מהפירות בשבת, גזרה שמה יסחטם, לא גזרו אלא בפירות שלמים, אבל אלו שנתרסקו כבר מערב שבת אין בהם משום איסור סחיטה, ומותר לו ליהנות מהמיץ היוצא מהם בשבת; וְרַבִּי עֲקִיבָא אָמַר: לֹא יִגְמֹר – שאסורים כשאר המשקים היוצאים מפירות בשבת, כפי שהזכרנו לעיל. ברם, אף לדעת רבי עקיבא רשאי הוא להניחם שהיהו המשקים יוצאים בשבת, ובלבד שלא יאכל מהם בשבת (ותוספות, שבת יט, א). והלכה כרבי ישמעאל.

באור משנה ז

שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים אָמַרְוּ לְפָנָיו רַבִּי עֲקִיבָא: שְׁנַיִם מִשּׁוּם רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, וְאֶחָד מִשּׁוּם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ – בתוספתא (עדות א, ח) הוסיפו כאן: "ולא אמרו בהם (רבי עקיבא) לא איסור ולא היתר, לא כשר ולא פסול, לא טומאה ולא טהרה". שְׁנַיִם מִשּׁוּם רַבִּי אֱלִיעֶזֶר – שני הדברים שנאמרו משמו של רבי אליעזר הם: א. יוצאת אשה – בשבת לרשות הרבים, בְּעִיר שֶׁל זָהָב – בעטרה של זהב, העשויה כדמות העיר ירושלים; שכן כל תכשיט שדרכה של אשה להסירו מעליה, כדי להראותו לנשים אחרות, אסור לה חכמים לצאת בו בשבת לרשות הרבים, שמה תסירונו ותשכח, ותטלטלנו ארבע אמות ברשות

בְּן מִתְיָא – עד שבא רבי יהושע בן מתיא וביירר את הדברים: א. הַמְּפִינִים מִרְסָא בְּשַׁבָּת – הפותח בשבת מכה שיש בה מוגלה, כגון סחוטת בידו או שנוקבה במחט וכיוצא בזה, אִם לְעֵשׂוֹת לָהּ פֶּה – אם כוונתו לעשות לה למכה, כדי שהמכה תשאר פתוחה, חֵיב – על מעשה זה משום "בונה"; וְאִם לְהוֹצִיא מִמֶּנָּה לֶחֶה – אבל אם לא נתכוון אלא להוציא ממנה עכשיו את המוגלה, כדי להקל על צער, פְּטוּר – ואף מותר לכתחילה, שאף על פי שנעשה פתח ממילא, מכל מקום מלאכה שאינה צריכה לגופה היא, ואין כאן אלא איסור חכמים, ומשום צער לא גזרו. ב. וְעַל הַצֵּד נִחַשׁ בְּשַׁבָּת, אִם מִתְּעַסֵּק שְׂלֵא יִשְׁכְּנוּ – כלומר שאין כוונתו אלא להציל את עצמו שלא ישכנו, ואילו היה יודע שלא ישכנו לא היה צד, פְּטוּר – ומותר, שאף זו מלאכה שאינה צריכה לגופה היא; וְאִם לְרְפוּאָה – אבל אם כוונתו לצוד את הנחש, מפני שרוצה להשתמש בו לרפואה, חֵיב – משום מלאכת הצד. ג. וְעַל לְפָסִין אִירוֹנִיּוֹת – והן עורות של חרס שהיו עושים אותן תחילה כעין כדור חלול מבפנים, וכשהיו מתייבשות פותחין אותן ועושים מהן שתי קורות או אילפס וכיוסי עליו, – שלא אמר בהן רבי ישמעאל לא טומאה ולא טהרה. עד שבא רבי יהושע בן מתיא ואמר. שְׁהֵן טְהוֹרוֹת בְּאֵהֶל הַמֵּת – שכל זמן שלא פתחו אותן הרי הן סתומות מכל צד, ולכן אינן נטמאות באוהל המת, שאין כלי חרס מקבל טומאה מגבו, אלא מתוכו, שכתוב בו (במדבר יט, טו): "וכל כלי פתוח" – דרך פתחו מיטמא ואינו מיטמא מגבו, וטְמָאוֹת בְּמִשְׁא הַחֵב – שאם חוב נענען או טלטלן הרי הן טמאות. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן צְדוֹק אָמַר: אִף בְּמִשְׁא הַחֵב טְהוֹרוֹת, מִפְּנֵי שְׂלֵא נִגְמְרָה מְלָאכְתָּן – שכל זמן שלא פתחו אותן לא נגמרה מלאכתן, ואין עליהן תורת כלי לקבל טומאה. והלכה כנתא. שכן ליבונן בכבשן הוא גמר מלאכתן, הלכך מיטמאות במשא חוב אפילו קודם שחילקן.

~ שבת קודש ~

באור משנה ו

במשנה ד עסקנו בשלוש הלכות שונות שאמר רבי ישמעאל לפני חכמים בכרם ביבנה, ואפשר לומר, שיש נושא משותף לשלוש ההלכות הללו, והוא "חיבור":

ומהלכת על גבי כפרות של תרומה, ספק נגע ספק לא נגע – ספקו טהור.

פירוש ברטנורא

מין ממיני השחוק, אם תקדים יונתך ליונתי אתן לך כך וכך. פירוש אחר, שמגדל יונה מלומדת להביא יונים לבית בעליה, ויש בהן גול משום דרכי שלום ולא גול גמור: ספק נגע ספק לא נגע ספיקו טהור. משום דטומאה עוברת היא ואינה נחה במקום, הלכך ספיקו טהור ואפילו ברשות היחיד:

משניות מבוארות – קהתי

משום גזל מדרבנן (עיין משנה סנהדרין ג, ג). וְאֶחָד מְשׁוּם רָבִי יְהוֹשֻׁעַ – הדבר שנאמר לפני רבי עקיבא משמו של רבי יהושע הוא: הַשְּׂרִיץ בְּפִי הַלְדָה – אם היה שרץ מת בפי חולדה, והרי השרץ מטמא כל הנוגע בו, וּמֵהַלְכַת – החולדה, על גבי כפרות של תְּרוּמָה – עם השרץ בפיה, סָפֵק נֶגַע – השרץ בכיכרות, סָפֵק לֹא נֶגַע – בהן, סָפֵקוּ טַהוֹר – לפי שטומאה עוברת היא, ואינה נחה במקום, והלכה היא, שכל טומאה העוברת ואינה נחה, ספקה טהור, ואפילו ברשות היחיד.

הרבים (משנה שבת ו, א); וסובר רבי אליעזר, שבכיר של זהב מותר לה לצאת, לפי שאין יוצאת בה אלא אשה חשובה, ואין דרכה של אשה חשובה להסיר תכשיטיה ברשות הרבים ולהראותם לאחרות. ברם, ההלכה היא כסתם משנה (סם), שאין האשה יוצאת בעיר של זהב; ב. וּמִפְּרִיחֵי יוֹנִים פְּסוּלִים לְעֵדוּת – מפריחי יונים הם המתעסקים במין משחק, כמו המשחק בקוביא, שמעפיים יונים לשם תחרות, ומי שיונתו קדמה ליונת חברו, הריהו זוכה בסכום הכסף שהתערבו עליו. פירוש אחר, שמושכים את היונים בצפצופיהם לבוא אליהם, ויש בזה

המשך ביאור למס' סנהדרין ליום שבת קודש עמ' ב

34 שהיה אחר כך מלך בבל והחריב את ירושלים ובית המקדש,
35 וּבְנוּיָךְ אֵין שהיה אחר כך שר במלכותו של נבוכדנצר ונשלח על
36 ידו לכבוש את ירושלים.
37 רבי יוחנן מבאר מנין לו שהם היו האנשים שנשארו: בְּנוּיָךְ אֵין,
38 גְּמֵרָא – כך קיבלו חכמים, שהוא נשאר בחיים מחיל סנחריב, ואין
39 לזה ראייה מהפסוקים. נְבוּכַדְנֶצַּר, דְּכְתִיב בּוֹזֵמַן שֶׁהַשְּׂרִיץ נְבוּכַדְנֶצַּר
40 את חנניה מישאל ועזריה לכבשן האש, ואמר ליועציו בבהלה,
41 הרי השלכנו לכבשן שלשה אנשים כפותים בחבלים, ועתה אני
42 רואה שם ארבעה אנשים שאינם כפותים, (דניאל ג כח) וְיִרְוּהָ
43 דְּרַבֵּיעָא דְּמִי לְבַר אֱלֹהִין – ומראה האדם הרביעי שעמהם דומה
44 למראה מלאך, וְאִי לֹא דְחַוִּייה, מֵנָא הוּא דָע – ואם לא שהיה
45 נבוכדנצר עם צבא סנחריב, וראה את המלאך מכה את כל אנשי
46 הצבא, מנין לו לדעת כיצד הוא מראה של מלאך. סְנַחְרִיב וְשִׁנִּי
47 בְּנֵי נְשָארו, דְּכְתִיב (מלכים ב' יז לו) וְיָהִי הוּא מִשְׁתַּחְוֶה בֵּית נְסֻרְדָּךְ
48 אֱלֹהִין וְאִדְרַמְלָךְ וְשִׁרְאָמְרָךְ בְּנֵי הַפְּהוּי בְּחֶרֶב, ויבואר להלן מדוע
49 הרגוהו, ומכל מקום מוכח מהפסוק שסנחריב עצמו לא מת על ידי
50 המלאך, וכן לא מתו שני בניו שהרגוהו אחר כך.
51 הגמרא דורשת פסוקים נוספים בענין סנחריב: אִמֵּר רַבִּי אֶבְהוֹ,
52 פסוק זה שיובא להלן, אֶלְמָלָא מְקַרָא כְּתוּב אִי אִפְשָׁר לְאָמְרוּ – ולולי
53 שנכתב כן בפירוש אי אפשר לומר כן, דְּכְתִיב (ישעיה א) בָּיִם הָהוּא
54 יְגַלֵּחַ ה' כְּתַעַר הַשְּׂכִיבָה בְּעֵבְרֵי נֶהַר בְּמִלְךָ אֲשׁוּר אֵת הָרֹאשׁ וְשַׁעַר
55 הַנְּגָלִים וְגַם אֵת הַזֶּקֶן תְּסַפֵּחַ, וכך יש לדרוש את הפסוק, לאחר
56 שמתו כל אנשי צבאו של סנחריב, אֵתָא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וְאִדְמֵי
57 לִיה בְּנִגְרָא סָבָא – זימן לו הקדוש ברוך הוא מלאך בדמות אדם
58 זקן, וְאִמֵּר לִיה הַמֶּלֶךְ לִסְנַחְרִיב, בִּי אֵזְלַת לְגַבִּי מְלָכִי מִזְרַח וּמַעְרָב,
59 דְּאִיִּיתִינְהוּ וּלְגַבִּיהוּ וּקְסִלְתִּינְהוּ – כשתחזור מכאן ותלך לכל
60 המלכים שבעולם, שהבאת את בניהם לבאן וגרמת למותם, מַאי
61 אָמַרְתָּ לְהוּ – מה תאמר להם, מדוע מתו בניהם. אִמֵּר (להו) [לִיה]
62 סְנַחְרִיב, הָהוּא נִגְרָא בְּהָהוּא פְּהִידָא נִמְי יְתִיב – אותו אדם, כלומר
63 אני עצמי גם כן נמצא בפחד זה, מה אשיב לכל אותם מלכים.
64 המשיך סנחריב וְאִמֵּר לִיה, הִיכִי נֶעְבְּרִיד – מה אעשה כדי להנצל
65 מהם. אִמֵּר לִיה הַמֶּלֶךְ, וְיֵל

1 לָהֶם – לצבא סנחריב, להורגם, שְׁנַאֲמַר (שם כח יט) מִיֵּדֵי עָבְרוּ יָקָח
2 אֶתְכֶם בִּי בְּכַךְ בְּכַךְ וְעַבְדֵי כַּיּוֹם וּבְלִילָה וְהִנֵּה יָקָ וְזֹעֵה הַבַּיִת
3 שְׂמוּעָה' וְגו', והיינו שלא יצא גבריאל רק כדי להורגם, אלא יצא
4 לבשל את הפירות, וּמִיֵּדֵי עָבְרוּ יָקָח אֶתְכֶם. אִמֵּר רַב פָּפָא על
5 פירוש זה, הִינֵי דְאִמְרֵי אִינְשֵׁי – זהו מה שרגילים בני אדם לומר,
6 אַגַּב אִוְרְחָדָה, לְבַעַל דְּבָבְךָ אִישְׁתַּמַּע – אגב הליכתך בדרךך, לפי
7 תומך, והראיה בפני שונאך והפחידו בכך, וכמו שגבריאל הרגם
8 אגב הליכתו לבשל את הפירות.
9 מביאה הגמרא דעות נוספות: וְיֵשׁ אִוְרִיב, בְּחֻזְמָן שֶׁל אֶתְם
10 חִיילִים נֶשֶׁף [נפח] בְּהֵן הַמֶּלֶךְ, וְנָתַן, שְׁנַאֲמַר (שם מ כד) וְנָגַם נֶשֶׁף
11 בְּהֵן וְנִשְׁו'. רַבִּי יְרֵמְיָה בְּרַ אֶבְרָא אִמֵּר, כְּפִיִּים סָפֵק לָהֶם – הכה
12 המלאך שתי ידיו זו על זו, וְנָתַן, שְׁנַאֲמַר (יחזקאל כא כב) וְנָגַם אֲנִי
13 (הכתי) [אָקָה] כְּפִי אֵל כְּפִי וְהִנְחִיתִי הַמֵּתִי. רַבִּי יֶזְעַק נִפְתָּח אִמֵּר,
14 אֲוִינִים גָּלָה לָהֶם – פתח את אזניהם וְשָׁמְעוּ יִשְׂרָאֵל מִפִּי חַיִּת הַקּוֹדֶשׁ,
15 וְנָתַן, שְׁנַאֲמַר (ישעיה לג א) מִרוּמְתְּךָ נִפְצוּ גוֹיִם, כלומר, משמיעת
16 שירת החיות המרוממות את ה', מתו הגוים, שהם צבא סנחריב.
17 הגמרא מבררת כמה חִיילִים נשאר חיים מצבא סנחריב. מבררת
18 הגמרא: וְכִפְהָ נִשְׁתַּיִר מָהֶם. מביאה הגמרא מחלוקת: רַב אִמֵּר,
19 עֲשָׂרָה אַנְשִׁים, שְׁנַאֲמַר (שם יט) וְשִׁאָר עֵין יִעָרָו מִסָּפֵר יִהְיוּ וְנָעַר
20 יִכְתְּבֵם, כלומר אפילו עזר קטן יוכל לכתוב את מספר החיילים
21 שנשארו, וְכִפְהָ נָעַר יִכּוֹל לְכַתּוּב, עֲשָׂרָה, על ידי שיטיף טיפת דיו
22 על הנניר, וטיפה זו נראית כאות יו"ד שהיא גימטריא של עשרה.
23 וְשִׁמּוּאֵל אִמֵּר, תִּשְׁעָה נְשָארו, שְׁנַאֲמַר (ד' פ' א) וְנִשְׁאָר בּוֹ עוֹלָלוֹת
24 בְּנוֹקְהָ זֵית שְׁנַיִם שְׁלֹשָׁה בְּרַגְרִיִם בְּרֹאשׁ אִרְבַּעָה חֲמִשָּׁה בְּסַעֲפִיחָה
25 בְּרִיחָה, וכך הוא פירוש הפסוק, שישארו אנשים בחיל סנחריב כמו
26 שנשארים זיתים מועטים לאחר נקיפת הזית והכאת עץ הזית
27 להשיר מעליו את הפירות, שהם שנים שלשה רגורים, וכך
28 במחנה סנחריב ישארו רק 'ארבעה חמשה בסעפיה', וארבעה
29 וחמשה יחד הם תשעה.
30 רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי אִמֵּר, אִרְבַּעָה עֲשָׂר נְשָארו בהם, שְׁנַאֲמַר (שם) וְשְׁנַיִם
31 שְׁלֹשָׁה [וכו'] אִרְבַּעָה וְחַמְשָׁה, ודורשים את כל המספרים, שנים,
32 שלשה, ארבעה וחמשה, ויחד הם ארבעה עשר.
33 רַבִּי יוֹחָנָן אִמֵּר, חֲמִשָּׁה הֶם שִׁנְשָארו, סְנַחְרִיב, וְשִׁנִּי בְּנֵי, נְבוּכַדְנֶצַּר

עין יעקב - מסכת ברכות

ביאור עם "שפה ברורה - עוז והדר"

רש"י

כל כו'. כל החלומות יראה אדם ולא יראה מאותם שהוא שרוי בתענית שאינו טוב: טוורת. תענית: עציבותיה מסתיי'. די לו עצבונו מה שאדם מתעצב עליו מבטל את החלו': ס"א שזהו פתרונו שראה שמצטער: לדידי. שאני מאור עיניים: בדיחותי' מפכתא ליה. טבות מבטלתו דלא מתקיים עליו כלל: מחלמא טבא. שמביא את האדם לידי תשובה: באגרתא. באגרת דלא מקר' לא טוב ולא רע הוא כי כל החלומות הולכין אחר הפה: מנגדא. ממלקות:

דף נה עמוד א. לעיל נתבאר שחלום טוב הוא אחד מהדברים שצריך לבקש עליהם רחמים, ומתוך כך הגמרא עוסקת בהרחבה בענייני חלומות: **אָמַר רַב הֶסְדָּא, כָּל חֵלוֹם יִרְאֵה אָדָם, וְבִלְבַד שְׁלֵא יִרְאֵה חֵלוֹם שֶׁהוּא צָרִיךְ לִשְׁבֵּת עֲלָיו בְּמִוֹת [בתענית].** שאינו חלום טוב.

הגמרא מביאה כמה שמועות בשם רב חסדא בענין חלומות: **וְאָמַר רַב הֶסְדָּא, חֵלְמָא דְלֵא מְפִשֵּׁר - חֵלוֹם שְׁלֵא פִתְרוּהוּ, הִרִי הוּא בְּאַגְרָתָא דְלֵא מְקַרְיָא -** כאגרת שלא קראו את הכתוב בה, ואינו לא טוב ולא רע, לפי שכל החלומות הולכים אחר הפתרון, וחלום שלא פתרוהו, אינו כלום.

וְאָמַר רַב הֶסְדָּא, לֵא חֵלְמָא מְכָא מְקַיִים בּוּלְיָה - לא חלום טוב מתקיים כולו, **וְלֵא חֵלְמָא בִישָׂא מְקַיִים בּוּלְיָה -** ולא חלום רע מתקיים כולו, לפי שאין חלום בלא דברים בטלים.

וְאָמַר רַב הֶסְדָּא, חֵלְמָא בִישָׂא - חֵלוֹם רַע, עֲדִיף מִחֵלְמָא מְכָא - מחלום טוב, לפי שהוא מביא את האדם לידי תשובה.

וְאָמַר רַב הֶסְדָּא, חֵלְמָא בִישָׂא עֲצִיבוּתִיהָ מְסַתְיָה - חֵלוֹם רַע, די לו שיתבטל בכך שהאדם מתעצב מחמתו, לפי שנחשב בזה כאילו כבר התקיים הענין הרע שראה בחלומו. וְחֵלְמָא מְכָא חֲדוּיָה מְסַתְיָה - וחלום טוב, די לו שיתקיים בכך שהאדם שמח מחמתו, לפי שנחשב בזה כאילו כבר התקיים הענין הטוב שראה בחלומו.

אָמַר רַב יוֹסֵף, חֵלְמָא טְבָא אֶפִּילוּ לְדִידִי - אפילו לי, שסומא אני, בדיחותיה **מְפַכְתָּא לִיָּה -** בדיחות הדעת שיש לי מהחלום, מבטלתו, שלא יתקיים כלל.

וְאָמַר רַב הֶסְדָּא, חֵלְמָא בִישָׂא קָשָׁה מְנַגְדָּא - חלום רע קשה לגוף האדם יותר ממלקות, לפי שדואג ממנו. ודבר זה נלמד ממה **שְׁנַאֲמַר (קהלת ג יד) 'וְהָאֱלֹהִים עֹשֶׂה שִׁירָאוּ מִלְּפָנָיו', וְאָמַר רַבָּה בַר בַּר חֲנָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, זֶה חֵלוֹם רַע שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְבִיא עַל אָדָם, כְּדִי שִׁירָא מִמֶּנּוּ, וַיֵּשׁוּב בְּתוֹבָה וַיִּכְנַע לִפְנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא.**

שמועה נוספת בענין חלומות: נאמר על נבואת אמת ונבואת שקר (ירמיה כג כח), **'הֲנִבְיָא אֲשֶׁר אֲתוּ חֵלוֹם יִסְפֵּר חֵלוֹם, וְאֲשֶׁר דְּבָרֵי אֲתוּ יִדְבַר דְּבָרֵי אֲמֶת, מַה לְתַבְּנָן אֶת הַפֶּה, נָאִם ה' ,** וכוונת הפסוק היא, שנביא שקר אשר נבואותיו הם כדמיון החלום, יספר נבואותיו כדרך סיפור חלום, ולא יחשבו כנבואה. ונביא אמת שהקדוש ברוך הוא דיבר איתו בחלום, יספר נבואותיו כדרך סיפור נבואת אמת. ואין להשוות ביניהם, כמו שאין להשוות בין בר [תבואה] לתבן [קש]. ולכאורה קשה, וכי מה ענין בר ותבן אצל חלום, ומדוע הפסוק השווה אותם לחלום, אלא אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי, כוונת הפסוק היא, שששם שאי אפשר לבר בלא תבן - שאי אפשר שלא יהיה קש מעורב בתבואה, כך אי אפשר לחלום בלא שיהיו בו גם דברים בטלים, שאין בהם ממש.

משנה

למדנו לעיל (פד) שנביא שקר נידון בחנק. המשנה מפרטת את דינו: נביא השקר המתנבא מה שלא שמע מפי ה', וכן המתנבא מה שלא נאמר לו, ואף שנאמר בנבואה לחבירו, מיתתו בידי אדם בחנק. אכל נביא אמת הכובש את נבואתו - שאינו אומר, והמוותר על דברי נביא - השומע מנביא נבואת אמת ומתעלם ממנה, ונביא שעבר על דברי עצמו שאמר בנבואה, אינו בחנק, אלא מיתתו בידי שמים, שנאמר (דברים יח ט) 'והיה האיש אשר לא ישמע אל דברי אשר ידבר בשמי, אנכי אדרש מעמו', כלומר שה' יענישנו.

המשנה ממשיכה לפרט את דיני הנהרגים בחנק. המתנבא בשם עבודת פוכבים, ואומר, כך אמרה עבודת פוכבים, נידון בחנק, ואפילו אם גזון דבריו את ההלכה, דהיינו שמתנבא למא את הפנא על פי תורה ולמחר את הפהור על פי תורה. וכן הפא על אשת איש, פיון שנקבחה אשה זו לרשות הפעל לנשואין - כגון שמסרה אביה לשלוחי הבעל לשם נישואין, אף על פי שלא נבעלה, הפא עליה הרי זה פתק. וכן זממי פת פתן - שהעידו על בת כהן נשואה שזינתה ונמצאו שקרנים, ובעלה של בת כהן נשואה, אף הם נידונים בחנק, והטעם שזוממי בת כהן בחנק, כיון שכל העדים הפוזיין, מקדימין ומצפיים לאותה מיתה שרצו לחייב את הנידון, חזין מזממי פת פתן, שדרשו בגמרא להלן (ז) שאינם נהרגים בשריפה שרצו לחייב את בת כהן, אלא בחנק. וכן בועלה של בת כהן בחנק, אף שכל הבעלים אשה באיסור נידונים במיתת הנבעלה, והטעם יבואר בגמרא (סז).

נמרא

הגמרא מביאה ברייתא בענין נביא שקר: תנו רבנן, שלשה מיתתן בידי אדם, ושלשה מיתתן בידי שמים. המתנבא מה שלא שמע, והמתנבא מה שלא נאמר לו, והמתנבא בשם עבודת פוכבים, מיתתן בידי אדם בחנק. אבל הכובש את נבואתו, והמוותר על דברי נביא, ונביא שעבר על דברי עצמו, מיתתן בידי שמים.

הגמרא מבררת מה מקור דינים אלו. מבררת הגמרא: מנהני מילי, אמר רב יהודה אמר רב, דאמר קרא (דברים יח ט), 'אך הנביא אשר יזיד לדבר דבר בשמי את אשר לא צויתו לדבר, ואשר ידבר בשם אלהים אחרים, ומת הנביא ההוא, ולמדנו מכאן, אך הנביא אשר יזיד לדבר דבר בשמי, זה המתנבא מה שלא שמע, ואשר לא צויתו, משמע שאותו לא צויתו, הא לחבירו צויתו - אבל צויתו את חבירו, זה המתנבא מה שלא נאמר לו אלא לחבירו, ואשר ידבר בשם אלהים אחרים, זה המתנבא בשם עבודת פוכבים, וכתוב בהם 'ומת הנביא ההוא, וכל מיתה האמורה בפרשתו כהם, אינה אלא חנק.

עוד שנינו: הכובש את נבואתו, והמוותר על דברי נביא, ונביא שעבר על דברי עצמו, מיתתן בידי שמים. מבאר רב יהודה מה מקור דינים אלו, דכתוב (שם יח ט), 'והיה האיש אשר לא ישמע אל דברי אשר ידבר בשמי, אנכי אדרש מעמו, ולמדנו מכאן, 'והיה האיש אשר לא ישמע, זה המוותר על דברי נביא, וקרי ביה - ועוד יש לדרוש כאילו נאמר לא ישמע, וזה הכובש נבואתו ואינו משמיעה, וקרי ביה עוד כאילו נאמר לא ישמע אל דברי, וזהו נביא העובר על דברי עצמו, שאינו נשמע לצויו ה', וכתוב בהם 'אנכי אדרש מעמו', שעונשם בידי שמים.

שנינו בברייתא: המתנבא מה שלא שמע, מבארת הגמרא: גזון צדקנה גזן פגענה, דכתוב בו, כאשר שאלו אחאב אם להלחם בארם (מלכים א' כב יא), 'וישע לו צדקנה גזן פגענה קרני ברזל, ויאמר בה אמר ה' באלה תננח את ארם עד פלותם, והיתה זו נבואת שקר.

דקשר העליון דאורייתא, אם כן לא התוספת פסלה המצודה, אלא קרוע ועומד הוא מתחילה, שהרי הטיל בציצית חמשה חוטים שלא כדין.

הגמרא מקשה כיצד בתפילין התוספת גורעת מהמצודה. מקשה הגמרא: אי הוי, במצות תפילין נמי, שאמר רבי אושעיא שהחולק עליה נעשה ממאמר, יש להקשות כיצד ניתן להוסיף בה תוספת המגרעת, שהרי א - אם עשה בתפילין של ראש ארבעה פתי, ואחר כך איתיית אחריו ואנה פניו - הביא בית נוסף והניחו בצידם, אין זו תוספת, כיון דהא לחודיה קאי והא לחודיה קאי, ואי עבדי מתחילה המששה פתי, אם כן קרוע ועומד הוא מתחילה, שעשה שלא כדין, ולא התוספת מגרעת.

מיישבת הגמרא: מדובר שבתחילה היו ארבעה בתים, ואחר כך הוסיף עליהם, ואף שהתוספת עומדת לבדה, האמר רבי וירא, בית הוציון שבתפילין שאינו רואה את האויר כיון שהוסיף עליו בית חמישי או דבר אחר, פסול, נמצא שבתפילין שייך להוסיף, ואם הוסיף פוסל את המצודה.

משנה

המשנה מבארת היכן ומתי נהרג זקן ממרא: זקן ממרא שהתחייב מיתה, אין מיתתו אותו לא בבית דין שבעירו, ולא בבית דין הגדול שביבנה - אם שאל את הסנהדרין בלשכת הגזית וחזר לעירו, ולאחר מכן גלתה סנהדרין ליבנה, ואז הורה לעשות שלא כדבריהם, אין ממתים אותו ביבנה, לפי שאין כל ישראל מתקבצים שם, אלא מעלין אותו לבית דין הגדול שבירושלים, ומשמרין אותו עד הרגל הקרוב, שבו ישראל עולים לרגל, וממיתין אותו קרנל, כדי שיראו כל העם את מיתתו ולא יעשו כמותו, שנאמר במיתת זקן ממרא (דברים יז יג) 'וכל העם ישמעו ויראו ולא יודו עוול, דברי רבי עקיבא. רבי יהודה אומר, אין מענין את דינו של זה בהמתנה עד הרגל, אלא ממתין אותו מיד בעירו, וכותבין ושוולחין לשוחין בכל המקומות, להכריזו שאיש פלוגי מתחייב מיתה בבית דין על שהמרה פי בית דין, כדי לקיים וכל העם ישמעו ויראו.

נמרא

הגמרא מביאה ברייתא הדנה במה שלמדנו במשנה: תנו רבנן, זקן ממרא אין ממתין אותו לא בבית דין שבעירו, ולא בבית דין שביבנה, אלא מעלין אותו לבית דין הגדול שבירושלים, ומשמרין אותו עד הרגל, וממיתין אותו קרנל, שנאמר 'וכל העם ישמעו ויראו, דברי רבי עקיבא. אמר לו רבי יהודה, וכי נאמר וכל העם יראו ויראו, שצריכם לראות מיתתו בעיניהם, והלא לא נאמר אלא 'ישמעו ויראו, ואם כן די בכך שישמעו מיתתו, ולמה מענין דינו של זקן זה לחינם וממתנים לרגל, אלא ממתין אותו מיד בעירו, וכותבין ושוולחין בכל מקום להכריזו שאיש פלוגי נתחייב מיתה בבית דין.

הגמרא מביאה ברייתא המפרטת על אלו היוצאים ליהרג מכרזים: תנו רבנן, ארבעה חייבי מיתות צריכין חקירה כשנהרגים כדי שיראו העם מלעשות כן, המסית לעבודה זרה, וכן סוחר ומורה, וזקן ממרא, ועדים וזממין, ולמדנו כן מהפסוקים, דבבבוליהו - במסית, וכן סוחר ומורה, וזקן ממרא, קתיב בהו - כתוב במיתתם 'וכל העם ישמעו ויראו, או 'וכל ישראל ישמעו ויראו, ובעדים וזממין דקתיב 'והנשארים ישמעו ויראו' (דברים יח ט), ולא נאמר בהם 'כל העם', והטעם, כיון דלא פולי עלמא חזו למהותא - שלא כל העם ראויים לעדות, שהרי יש הפסולים לעדות, כגון גזלנים, ועוד.

1 שאינו רואה את האור. כגון שהוסק בית חמישי עליהם בצדו או דבר אחר:
 2 מתני' כל ישראל ישמעו. צריך להשמיע מיתתו לרבים שלא יעשה אדם עוד
 3 כן: לא בבית דין שביבנה. אם נשאלו לבית דין שבלשכת הגזית ואמרו להם חזור
 4 לעירו ושעה ימים עד שגלתה סנהדרין גדולה ליבנה ועדיין הבית קיים ואחרי כן
 5 הורה כבתחילה אין ממתין אותו ביבנה
 6 ואע"פ ששם סנהדרין גדולה שסוף סוף אין
 7 נקבעים שם: גמ' וכי נאמר וכל העם יראו
 8 וייראו. דבעינן שיהו רואין במיתתו הכרות.
 9 פלוני מת בב"ד על שעבר עבירה זו כדי
 10 לרדות את האחרים: וכל ישראל ישמעו
 11 וייראו: וכעדים זוממים כתיב והנשוארים.
 12 ישמעו וייראו משום דלא שייך למיכתב וכל
 13 העם דלאו כולי עולמא חזו לטהרותא שיש
 14 גולנין ומלוי בריבתי ומועלים בשביעית שחן
 15 פסולים לעדות: מתני' ומה שלא נאמר לו.
 16 אע"פ שנאמר לחבירו ובגמרא יליף לה:
 17 הכובש נבואתו. שלא אמרה כגון יונה בן
 18 אמית: והמותר על דברי נביא. המפקדים
 19 שלא חשש למה שאמר לו הנביא: גמ'
 20 והאיש אשר לא ישמע. היינו מוזהר: קרי
 21 ביה איש אשר לא ישמע. היינו כובש וקרי
 22 ביה לא ישמע שהוא עצמו אינו נשמע היינו
 23 עובר על דברי עצמו: ויצא הרוח ויאמר אני
 24 אפתנו. אצא ויהייתו רוח שקר בפי כל נביאים:
 25 סיגנון. דבר מליצות של רוח הקודש: עולה
 26 לכמה נביאים. נכנס בלבם לזה בלשון זה
 27 ולזה בלשון זה והכל אחד: ואין שני נביאים
 28 מתנבאין בסניגון אחד. בלשון אחד ואלו
 29 כולן לשון אחד היו אמורים דכתיב הנה נא
 30 כל הנביאים אמורים פה אחד טוב:
 31 חברה

1 **קשר** העליון דאורייתא. פי בקונט' דפלוגתא היא פי' התכלת (מנחת דף לט. ושם)
 2 וליתיה אלא דמסקינן התם שמע מינה קשר העליון דאורייתא: ולא בבית דין
 3 שביבנה. פירש בקונטרס אם נשאלו בבית דין שבלשכת הגזית ואמרו להם חזור לעירו
 4 ושהה ימים עד שגלתה סנהדרין גדולה והימה דסוף סוף כשממתנין עד הרגל היאך
 5 ממתין את כיון דגלתה סנהדרין אין דנין דיני
 6 נפשות כדאמר בפרק היו בודקין (לעיל דף מא.)
 7 וכי תימא דברגל חוזרים ב"ד הגדול ויושבין
 8 בלשכת הגזית אף לאחר שגלו ואו דנין אותו
 9 היא דאם כן משכחת ליה לרבן יוחנן בן זכאי
 10 יהיה בסנהדרין ובפרק היו בודקין (שם) לא
 11 משמע הכי ועוד מאי עיני הדין יש את אק
 12 שייך עיני הדין אלא כשמשהו אחר ועוד אמאי
 13 דינו כדמוכה בפרק אחד דיני ממונות (לעיל דף
 14 לה.) דפריך לגמרוהו לדיניה בשבתא
 15 ולקטלוחו וכי ומשני אתה מענה את דינו והדר
 16 פריך לדיניהו במעלי שבתא וכי ועוד מאי
 17 אריא זקן ממרא בשאר עבירות נמי ועוד אמאי
 18 נקט דינה לימא לא בב"ד שבתות דחוקה לומר
 19 דאעבירה דקודם שגלתה סנהדרין דנין אף
 20 לאחר שגלתה ולא אמתינן מקום גורם כיון
 21 דבשעת עבירה סנהדרין גדולה במקומן ור"ת
 22 אומר דמיירי כשנגמר דינו קודם שגלתה
 23 סנהדרין: **הכובש** נבואתו שחוקן לית ביה לאו
 24 ועוד דאין בו מעשה אלא מכין אותו עד שתצא
 25 נפשו כמו עשה סוכה ואינו עושה.
 26 אלדורו

1 **דקשר העליון דאורייתא**. גרוע ועומד. **אי הכי תפילין**
 2 **נמי**, אי עבד ארבעה פתי, ואייתי אחרניא ואנה
 3 **נבייהו**, האי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי. ואי
 4 **עבד חמישה פתי**, גרוע ועומד הוא. האמר רבי זירא,
 5 **בית היצון שאינו רואה את האור**, פסול: **משנה**
 6 **אין ממתין אותו לא בבית דין שבעירו**, ולא בבית
 7 **דין שביבנה**, אלא מעלין אותו לבית דין הגדול
 8 **שבירושלים**, ומשמרין אותו עד הרגל, וממתין אותו
 9 **ברגל**, שנאמר וכל העם ישמעו ויראו ולא יודוין
 10 **עוד**, דברי רבי עקיבא. רבי יהודה אומר, אין מענין
 11 את דינו של זה, אלא ממתין אותו מיד, וכותבין
 12 ושולחין שלוחין בכל המקומות, איש פלוני מתחייב
 13 מיתה בבית דין: **גמרא** תנו רבנן, אין ממתין אותו
 14 לא בבית דין שבעירו, ולא בבית דין שביבנה, אלא
 15 מעלין אותו לבית דין הגדול שבירושלים, ומשמרין
 16 אותו עד הרגל, וממתין אותו ברגל, שנאמר וכל
 17 העם ישמעו ויראו, דברי רבי עקיבא. אמר לו רבי
 18 יהודה, וכי נאמר יראו ויראו, והלא לא נאמר אלא ישמעו ויראו, למה מענין דינו של
 19 זה, אלא ממתין אותו מיד, וכותבין ושולחין בכל מקום, איש פלוני נתחייב מיתה בבית
 20 דין. תנו רבנן, ארבעה צרכין הכרות. המסית, וכן סורר ומוזרה, וזקן ממרא, ועדים זוממין.
 21 כבולדו, פתיב בהו וכל העם, וכל ישראל. בעדים זוממין, פתיב והנשוארים, דלא כולי
 22 עולמא חזו לטהרותא: **משנה** נביא השקר, המתנבא מה שלא שמע, ומה שלא נאמר לו, מיתתו בידי אדם. אבל הפובש את
 23 נבואתו, והמותר על דברי נביא, ונביא שעבר על דברי עצמו, מיתתו בידי שמים, שנאמר אנכי אדרש מעמו'. המתנבא בשם
 24 עבודת פוכבים, ואומר, כך אמרה עבודת פוכבים, אפילו פוון את החלכה, לטמא את הטמא ולטהר את הטהור. הקא על אשת
 25 איש, פיון שנכנסה לרשות הפעל לנשואין, אף על פי שלא נבעלה, הקא עליה הרי זה בחנק. וזוממין בת כהן, ובעולה. שפיל המזומין,
 26 מקדימין לאותה מיתה, חוץ מזוממין בת כהן, ובעולה: **גמרא** תנו רבנן, שלשה מיתתן בידי אדם. ושלשה מיתתן בידי שמים.
 27 המתנבא מה שלא שמע, ומה שלא נאמר לו, והמתנבא בשם עבודת פוכבים, מיתתן בידי אדם. הפובש את נבואתו, והמותר
 28 על דברי נביא, ונביא שעבר על דברי עצמו, מיתתן בידי שמים. מנהגי מילי, אמר רב יהודה אמר רב, דאמר קרא אף הנביא
 29 אישר יויד לדבר דבר בשמי', זה המתנבא מה שלא שמע, ואשר לא צייתיו, הא לחבירו, צייתיו, זה המתנבא מה שלא נאמר לו.
 30 ואשר ידבר בשם אלהים אחרים, זה המתנבא בשם עבודת פוכבים, וכתיב ומה הנביא ההוא, וכל מיתה האמורה בתורה סתם,
 31 אינה אלא חנק. הפובש את נבואתו, והמותר על דברי נביא, ונביא שעבר על דברי עצמו, מיתתן בידי שמים. דכתיב והאיש
 32 אישר לא ישמע, קרי ביה לא ישמע, וקרי ביה לא ישמע אל דברי, וכתיב אנכי אדרש מעמו', בידי שמים: המתנבא מה שלא
 33 שמע: כגון צדקיהו ונעל ופול ברמות גלעד ויצא הרוח ועמד לפני ה', ויאמר אני אפתנו ויאמר תפתה וגם תוכל,
 34 ויאמר ה', מי יפתה את אחאב ונעל ופול ברמות גלעד ויצא הרוח ועמד לפני ה', ויאמר אני אפתנו ויאמר תפתה וגם תוכל,
 35 צא ועשה כן. אמר רב יהודה, מאי צא, צא מפיצית'. מאי רות, אמר רבי יוחנן, רוחו של נבות הירזעאלי. הנה ליה למידק
 36 כדרבי יצחק, דאמר רבי יצחק, סיגנון אחד עולה לכמה נביאים, ואין שני נביאים מתנבאין בסניגון אחד. עובדיה אמר ודון לך
 37 השיאך. ורביה אמר תפלצתך השיא אותך ודון לך. והני, מודקאמרי פולחו כהדרי, שמע מינה, לא כלום קאמרי. דיקא, לא
 38 הנה ידע ליה להא דרבי יצחק. יהושפט הנה התם, וקאמר לה, דכתיב ויאמר יהושפט, האין פה נביא (עוד לה). אמר ליה, הא
 39 איפא כל הני. אמר ליה, כך מקובלני מבית אבי אבא, סיגנון אחד עולה לכמה נביאים, ואין שני נביאים מתנבאין בסניגון אחד:
 40 המתנבא מה שלא נאמר לו, כגון חנניה בן עזריה, דקאי ורביה בשוק העליון, וקאמר פה אמר ה' [צבאות] הני שובר את קשת
 41 עולם'. נשא חנניה קל וחומר בעצמו, מה עולם שלא בא אלא לעזור את ככל, אמר הקדוש ברוך הוא והני שובר את קשת עולם.
 42 בשמים עצמן, על אחת כמה וכמה. אהא איהו בשוק התחתון, אומר פה אמר ה' וגו', שברתי את עול מלך ככל. אמר ליה רב
 43 פפא לאבמי, האי לחבירו נמי לא נאמר. אמר ליה, פיון דאיתיהיב קל וחומר למידרש, כמאן דאימרו ליה דמי, הוא ניהו דלא
 44 נאמר לו. המתנבא בשם עבודת פוכבים, כגון נביאי הפעל. הפובש את נבואתו, כגון יונה בן אמיטי. והמותר על דברי נביא, כגון
 45 חברה

1 חבירה דמיכה. דכתיב ואיש אחד מבני הנביאים אמר אל רעהו דבר ה' הכני נא
 2 זה היה מיכיהו בן ימלא שנתנבא אותו היום על אחאב ליפול ביד ארם מפני שנפל
 3 בן הדד בידו ושלוש לשלום והיינו דקאמר אחאב ליהושפט לא ידבר עלי טוב כי
 4 אם רע מפני שנתנבא כבר את זו עליו ולא קיבל חבירו את דבריו דכתיב וימאן
 5 האיש להכותו ערו הנביא. שנתנבא על
 6 מוצח ה' בבית אל שהיה ירבעם מקטר עליו
 7 ובדברי הימים גבי יאשיהו כתיב והוא היה
 8 ערו: כי בן צוה אותי. דבבר ה' לאמר לא
 9 תאכל לחם ולא תשתה מים (במקום הזה)
 10 ועבר על דברי עזמו ושמו לדברי הנביא
 11 השקר ואכל ושתה: תמרי תמרי בארביאל. תמרים
 12 הנתונים בכברה: דילמא הדרו ביה. פמליא
 13 של מעלה וניחם על הרעה חס אינם יודעים
 14 והדיק מתרין בו התראת ספק: והא יונה
 15 הדרו ביה. מהפוך את ניונה: מעיקרא ניונה
 16 נהפכת אמרו ליה. ברוח הקדש ומשמע נמי
 17 לטובה שהפכו מעשיהם מרעה לטובה וכיון
 18 ששבו נתקיימה הנבואה ולא מיהדר הוא:
 19 ואיהו דלא ידע. הוא היה טועה וסבור
 20 שהוא לרעה: מנא ידע. האי גברא שזח נביא
 21 אמת שהקב"ה עונשו והלא שמא סבור
 22 שזחו נביא שקר לפיכך מוותר על דבריו:
 23 היבא דהווחק. שהוא צדיק ונביא אמת:
 24 שאני. ולא בעי אתו: היכי שמע ליה יצחק.
 25 שהוא דבר אמת מה שלא נאמר לשום אדם
 26 להקריב את בנו: שחופי חוץ. שהרי בית
 27 המקדש היה בירושלים: הנסה דבר אלך
 28 תלאה. וכי היה לאוהבך לנסותך דבבר
 29 שהוא תלאה אוהך ומכירת את זרעך: הנה
 30 יסרת רבים. רצית והחית' לו כל באי
 31 העולם בדברים ועתה הנה בא להלאותך
 32 ולבלוף: נביא שהידיה. שמתנבא בשם
 33 הקב"ה לעבוד עבודה זרה: הדחה. כתיב
 34 הכא כי דבר סרה להדיחך וכתיב במסית כי
 35 ביקש להדיחך וגו': מיתה כתב ביה. ודך
 36 גזירה שוה לא גמר מרביה דאין אדם דן
 37 גזירה שוה מעצמו: ורבי שמעון נטר הדחה
 38 הדחה מנביא. דבעיר הנדחת אנגריה רביה
 39 גזירה שוה מסיני לדון הדחה לדחה
 40 ומסתברא דמנביא אנגריה הלכה למשה
 41 גזירה שוה זו כדדיחב טעמא למלתי:
 42 מחלוקת

1 אלהיו בהר הכרמל וכו'. משמע דבשם הקב"ה היה מתנבא לעבור וכיון דמוחק
 2 מהדמינן ביה אע"ג דלא ידוב אות ובהאשה רבה (במזות דף צ' ושם) נפקא
 3 לן דכתיב אליו תשמעון אפי' אמר לך עבור על אחת מכל מצות האמורות בתורה כגון
 4 אלהיו בהר הכרמל ותימה מאי קא פריך התם וליגמר מיניה כיון דע"פ הדיבור היה
 5 מתנבא מה שיך למלף מיניה לעבור משום
 6 תקנה דרבנן שלא על פי הדיבור ועוד למה לן
 7 הכא טעמא משום דאיתחוק בנביאות הא אפילו
 8 בלא נביא שרי לביד לעבור משום מיגדר
 9 מילתא ויש לומר דמדוקק התם מלישנא
 10 דברייתא דקתני הכל לפי שעה דמשמע הכל
 11 מפני צורך השעה ואי על פי הדיבור למה לי
 12 צורך השעה בין לצורך בין שלא לצורך צריך
 13 לקיים צויו של מקום אלא דאי בנביא שעשה
 14 מדעתו קא אמרה ברייתא דמיירי קרא והא
 15 דבעי הבא איתחוק היינו משום דכי איתחוק
 16 בנביאות סומכין עליו במה שהיה מבטיח
 17 לירידת אש ושוחטין על הבטחתו קדישים בחוץ
 18 שבכותו ובתפלתו תרד אש מהשמים ויהיה
 19 מוגדר מילתא דבבר שיתקדש שמו של הקב"ה
 20 ברבים ויחזרו ישראל למוטב ומיהו בקריא
 21 משמע ששל פי הדיבור עשה דכתיב באלוה
 22 וכדברך עשיתי וגו' ופרשי מאור הגולה
 23 בפירושו לנביאים וכדברך עשיתי שהקריבו
 24 בשעת איסור הבמות ונראה לומר דכיון דעל פי
 25 הדיבור שרי משום צורך שעה הוא הדין שלא
 26 על פי הדיבור שהיה אין נביא רשאי לחדש דבר
 27 כדאיתא בפ"ק דמגילה (דף ב') ועוד י"ל דהא
 28 דקאמר אלהיו וכדברך עשיתי לא שאמר לו
 29 הקב"ה אלא מקרא היה הורש דכתיב גוי ויקהל
 30 גוים יהיה ממך ואמרינן עתידין בניך לעשות
 31 כמעשה גוים פירושו לשחוט בחוץ ואני מסכים
 32 על ידו ולפי שהיה נביא מוחק סמכו עליו
 33 שעליו נאמר מקרא זה:

הדרן עלך אלו הן הנחנקין

26 לו תור אחד או גזול אחד להקריב לפניך. אמר לו, כלום עשה אלא בשביל בנו, אם אני
 27 אומר לו, ובה את בנך לפני, מיד זוכהו. מיד, והאלהים נסה את אברהם. ויאמר קח
 28 נא את בנך, אמר רבי שמעון בר אבא, אין נא, אלא לשון בקשה. משל למלך בשר
 29 ודם שעמדו עליו מלחמות הרבה, והיה לו גבור אחד, ונצחן. לימים, עמדה עליו מלחמה
 30 חזקה. אמר לו, בבקשה מפקד, עמוד לי במלחמה זו, שלא יאמרו, ראשונות, אין בהם ממש.
 31 אף הקדוש ברוך הוא אמר לאברהם, ניסיתיד בכמה ניסיונות, ועמדת בקלן. עכשיו, עמוד לי בנסיון זה, שלא יאמרו אין ממש
 32 בראשונים. את בנך, שני בנים יש לי. את יחידך, זה יחיד לאמו, וזה יחיד לאמו. אשר אהבת, תרנויהו רחמינא להו. את יצחק,
 33 וכל כף למה, כדי שלא תפטר דעתו עליו. קדמו ששן לדרך, אמר לו, הנסה דבר אלך תלאה' הנה יסרת רבים וידיים רפות
 34 תחוק, כושל יקומון מליד' כי עתה תבא אלך ותלא'. אמר לו, אני בתומי אלך'. אמר לו, הלא יראתך בסלקתך'. אמר לו, זכר
 35 נא מי הוא נקי אבד'. כיון דתווא דלא קא שמיע ליה, אמר ליה, 'ואלי דבר יגוב'. כף שמעתי מאחורי הפגודה, השעה לעולה, ואין
 36 יצחק לעולה. אמר לו כף עונשו של בראי, שאפילו אמר אמת, אין שומעין לו. רבי לוי אמר, אחר דבריו של ישמעאל ליצחק,
 37 אמר לו ישמעאל ליצחק, אני גדול ממך במצות, שאמה מלת בן שמונת ימים, ואני בן שלש עשרה שנה. אמר לו, ובאבר אחד
 38 אמה מנרה בי, אם אומר לי הקדוש ברוך הוא, ובה עצמך לפני, אני זוכה. מיד, והאלהים נסה את אברהם'. תנו רבנן, נביא
 39 שהידיה, בסקילה. רבי שמעון אומר, פהגן. מדיחי עיר הנדחת, בסקילה. רבי שמעון אומר, פהגן. נביא שהידיה, בסקילה. מאי טעמא
 40 דרבנן? אתיא 'הדחה' 'הדחה' ממשית, מה לחלן בסקילה, אף פאן בסקילה. ורבי שמעון, מיתה פתיבא ביה, וכל מיתה האמורה
 41 בתורה סתם, אינה אלא תנן. מדיחי עיר הנדחת, בסקילה. מאי טעמא דרבנן? גמרי 'הדחה' 'הדחה', או ממשית, או מנביא
 42 שהידיה. ורבי שמעון, גמר 'הדחה' 'הדחה' מנביא. וליגמר ממשית? דנין מסית רבים, ממשית רבים. ואין דנין מסית רבים, ממשית
 43 יחיד. אדרבה, דנין הדיוט מהדיוט, ואין דנין הדיוט מנביא. ורבי שמעון, כיון שהידיה, אין לך הדיוט גדול מזה. אמר רב חסדא,
 מחלוקת

26 לו תור אחד או גזול אחד להקריב לפניך. אמר לו, כלום עשה אלא בשביל בנו, אם אני
 27 אומר לו, ובה את בנך לפני, מיד זוכהו. מיד, והאלהים נסה את אברהם. ויאמר קח
 28 נא את בנך, אמר רבי שמעון בר אבא, אין נא, אלא לשון בקשה. משל למלך בשר
 29 ודם שעמדו עליו מלחמות הרבה, והיה לו גבור אחד, ונצחן. לימים, עמדה עליו מלחמה
 30 חזקה. אמר לו, בבקשה מפקד, עמוד לי במלחמה זו, שלא יאמרו, ראשונות, אין בהם ממש.
 31 אף הקדוש ברוך הוא אמר לאברהם, ניסיתיד בכמה ניסיונות, ועמדת בקלן. עכשיו, עמוד לי בנסיון זה, שלא יאמרו אין ממש
 32 בראשונים. את בנך, שני בנים יש לי. את יחידך, זה יחיד לאמו, וזה יחיד לאמו. אשר אהבת, תרנויהו רחמינא להו. את יצחק,
 33 וכל כף למה, כדי שלא תפטר דעתו עליו. קדמו ששן לדרך, אמר לו, הנסה דבר אלך תלאה' הנה יסרת רבים וידיים רפות
 34 תחוק, כושל יקומון מליד' כי עתה תבא אלך ותלא'. אמר לו, אני בתומי אלך'. אמר לו, הלא יראתך בסלקתך'. אמר לו, זכר
 35 נא מי הוא נקי אבד'. כיון דתווא דלא קא שמיע ליה, אמר ליה, 'ואלי דבר יגוב'. כף שמעתי מאחורי הפגודה, השעה לעולה, ואין
 36 יצחק לעולה. אמר לו כף עונשו של בראי, שאפילו אמר אמת, אין שומעין לו. רבי לוי אמר, אחר דבריו של ישמעאל ליצחק,
 37 אמר לו ישמעאל ליצחק, אני גדול ממך במצות, שאמה מלת בן שמונת ימים, ואני בן שלש עשרה שנה. אמר לו, ובאבר אחד
 38 אמה מנרה בי, אם אומר לי הקדוש ברוך הוא, ובה עצמך לפני, אני זוכה. מיד, והאלהים נסה את אברהם'. תנו רבנן, נביא
 39 שהידיה, בסקילה. רבי שמעון אומר, פהגן. מדיחי עיר הנדחת, בסקילה. רבי שמעון אומר, פהגן. נביא שהידיה, בסקילה. מאי טעמא
 40 דרבנן? אתיא 'הדחה' 'הדחה' ממשית, מה לחלן בסקילה, אף פאן בסקילה. ורבי שמעון, מיתה פתיבא ביה, וכל מיתה האמורה
 41 בתורה סתם, אינה אלא תנן. מדיחי עיר הנדחת, בסקילה. מאי טעמא דרבנן? גמרי 'הדחה' 'הדחה', או ממשית, או מנביא
 42 שהידיה. ורבי שמעון, גמר 'הדחה' 'הדחה' מנביא. וליגמר ממשית? דנין מסית רבים, ממשית רבים. ואין דנין מסית רבים, ממשית
 43 יחיד. אדרבה, דנין הדיוט מהדיוט, ואין דנין הדיוט מנביא. ורבי שמעון, כיון שהידיה, אין לך הדיוט גדול מזה. אמר רב חסדא,
 מחלוקת

56 אמת, חובה להאמין לו גם בלא אות, וכיון שמיכה היה מוחזק
57 לנביא היה על חבריו לקיים דבריו.
58 ומוכיחה הגמרא שכך הדבר, דאי לא הימא הכי - שאם לא כן
59 שהמוחזק בנביאות נאמן בלי אות, אברהם ביה המזורה, שאמר
60 ליצחק בשם ה' לעלות לעולה, היכי שמע ליה יצחק - איך האמין
61 יצחק לנבואתו, והרי מעולם לא אמר ה' לאדם להקריב בנו,
62 ואברהם לא עשה מופת להוכיח נבואתו. וכן אליהו ביה הכרימל,
63 שאמר לבנות שם מובח ולהקריב פרו (מלכים א' יח בג'לג), היכי פמכי
64 עליה - איך שמעו לו ישראל ועבדי שחזי חוץ - ועברו על
65 האיסור להקריב מחוץ למקדש, אלא מוכח, דהיכא דמוחזק הנביא
66 בנביאות, כגון אברהם ואליהו, שאני, ומקבלים דבריו גם בלי
67 מופת.
68 הגמרא עוברת לדון בעקידת יצחק; נאמר בתחילת פרשת
69 העקידה (בראשית כב א), 'יהי אחר הדברים האלה והאלהים נסה את
70 אברהם', מבארת הגמרא: מה הכוונה אחר הדברים האלה? (אחר
71 מאי), אמר רבי יוחנן משום רבי יוסי בן יזריא, אחר דבריו של ששון,
72 דכתיב בפרשה הקודמת (שם כח ט), 'ויגדל הילד ויגמל וגו', ויעש
73 אברהם משתה גדול ביום הגמל את יצחק, ולאחר המשתה אמר
74 הששון לפני הקדוש ברוך הוא, רבוננו של עולם, זמן זה - אברהם,
75 הננתי למה שנתה פרו בך, ומכל הסעודה שעשה לא היה לו אפילו
76 תור אחד או זול אחד להקריב לפניך. אמר לו ה' לששון, ביום שעשה
77 אברהם אלא בשיביל בנו - הרי משתה זה הוא עשה לכבוד בנו,
78 ואף שרתה כל כך לכבודו, אם אני אומר לו זאת בנהג לבנו,
79 מיך הוא זוכהו. וזהו שנאמר מיך לאחר מכן, 'אחר הדברים האלה,
80 והאלהים נסה את אברהם', שאמר לו לשחוט את בנו.
81 עוד נאמר שם (כב ו), 'יאמר קח נא את בנו וגו' והעלהו שם
82 לעלה', דורשת הגמרא: אמר רבי שמעון בר אבא, אין הכוונה כאן
83 במילה נא, אלא ללשון בקשה, שה' ביקש מאברהם שיעמוד
84 בניסיון, משל למלה פשר דם שעמדו עליו מלחמות הרבה, והיה לו
85 גבור אחר, ונצחק, לימים עמדה עליו מלחמת חזקה, אמר לו המלך
86 לגיבור, בבקשה מך, עמוד לי גם במלחמה זו, שלא יאמרו
87 שהמלחמות הראשונות שניצחת אין בהם ממש - שלא היה בהם
88 קושי. כך אף הקדוש ברוך הוא אמר לאברהם, ניסיתיה כבר בכמה
89 ניסיונות, ועמדת בקלי, עכשיו בבקשה עמוד לי בניסיון זה של
90 העקידה, שלא יאמרו חבריך שאין ממש בניסיונות הראשונים.
91 עוד נאמר שם: 'יאמר קח נא את בנו את יחידך אשר אהבת את
92 יצחק, דורשת הגמרא: כשאמר ה' קח נא את בנו, אמר לו
93 אברהם, שני פנים יש לי, ישמעאל ויצחק, ואינו יודע למי כוונתך.
94 אמר לו ה' את יחידך - כוונתי לבני היחיד. המשיך אברהם
95 ושאל, והלא שניהם יחידים, זה - ישמעאל, יחיד לאמו הגר, וזה
96 - יצחק, יחיד לאמו רבקה, ואינו יודע למי הכוונה. אמר לו ה'
97 אשר אהבת' - כוונתי לבן שאתה אוהב. אמר לו אברהם, תרנייהו
98 רחמינא לחו - את שתיים אני אוהב. ורק אז אמר לו ה' את
99 יצחק, וכל בך למה הרבה ה' בדברים, ולא פירש לו מתחילה, פרי
100 שלא תפטר דעתו עליו כשישמע את הציווי פתאום.
101 הגמרא מביאה כיצד ניסה השטן למנוע מאברהם לעמוד בניסיון
102 העקידה: כשהלך אברהם לקיים את העקידה, קדמו ששון לרעה,
103 אמר לו השטן לאברהם בלשון הפסוק (איוב ד ביה) 'הנסה דבר אליך
104 תלחה' - האם היה לה' שאוהבך לייגע אותך ולהכריח זרעך, הרי
105 'הנה יפרת רבים וירדים רפואת תחוק, כושל יקומון מלוד' - אתה
106 קרבת את באי העולם לעבודת ה', כי עתה תבא אליך ותלא -
107 ועתה ה' בא להבחילך לייגעך. אמר לו אברהם
108 בלשון הפסוק (תהילים כו א), 'אני בתומי אלך' - אני מקיים מצות ה'
109 בתמימות ובלתי חשבונית.
110 אמר לו השטן (איוב ד ט), 'אלא יאיתך בסלתך' - היה לך לבטוח

1 הקריה המיכה - חבריו של מיכיהו בן ימלא הנביא, דכתיב (מלכים
2 א' כ לה), 'ואיש אחד מפני הנביאים אמר אל רעהו, בדבר ה' הכני נא,
3 ויפאן האיש להכותו, וכתוב שם (כ לו) 'יאמר לו (מיכיהו לחבריו)
4 'ענו אשר לא שמעת [וגו'] בקול ה', הנה הולך מאתי והכף הארצה
5 וגו', וימצאאו הארצה ויכהו. וזהו המוותר על דברי נביא, דהיינו
6 שלא שמעו לציוויו בשם ה'.
7 עוד למדנו בבבלי, ונביא שעבר על דברי עצמו, מבארת הגמרא:
8 כגון עידו הנביא, (מלכים א' יג ט) כאשר ירבעם ביקש מעידו
9 שיאכל עימו, השיב עידו שאינו יכול, 'כי בן אנה אותי בדבר ה'
10 לאמר לא תאכל לחם ולא תשתה מים, וכתוב שם (יג יח) שלאחר
11 מכן בא לעידו נביא שקר, 'יאמר לו גם אני נביא כמוך, ומלאך
12 דבר אלי בדבר ה' לאמר השבחו אתך אל ביתך ויאכל לחם וישת
13 מים, וכתוב שם (יג יט), שעידו שמע לו ה' וישב אתו ויאכל לחם
14 בביתו, ועבר בזה על דברי עצמו שאמר לו ה' שלא לאכול
15 וכתוב לאחר מכן (שם יג כד) 'ולך וימצאאו אריה בדרך וימיתוהו'.
16 הגמרא דנה בענין חיוב מלקות ככובש נבואתו: תני תנא - אחד
17 החכמים שנה ברייתא קמיה דרב תסדא, תבובש את נבואתו ואינו
18 אומר, לוקה. אמר ליה רב חסדא בתמיהה, מאן דאכיל תמרי
19 בארבעה לוק - האם האוכל תמרים בקערה לוקה, ודאי שלא.
20 שהרי אין בזה כל חטא, ואם כן גם הכובש נבואתו, מאן מתרי ביה
21 מי יתרה בו על עבירה זו, והרי אין איש יודע שחטא, וכיצד
22 הוא לוקה. מיישבת הגמרא: אמר אביי, תרייה נביא - חבריו
23 הנביאים יודעים שהוא כובש נבואתו, והם מתריים בו ומחייבים
24 אותו מלקות.
25 שואלת הגמרא: מאן ידעי - מהיכן יודעים זאת חבריו. משיבה
26 הגמרא: אמר אביי, דכתיב (עמוס ג א), 'כי לא יעשה ה' [אלהים] דבר,
27 כי אם ילה סודו אל עבדיו הנביאים, וכל מה שאומר ה' לנביא,
28 מוגלה לכל הנביאים.
29 מוסיפה הגמרא ומקשה: אף אם יודעים חברי הנביא על נבואתו,
30 ודילמא הדיי ביה - שמא מן השמים חזרו בהם, ועל כן הוא כובש
31 נבואתו, ואי אפשר להתרות בו התראה ודאית, ואיך הוא לוקה.
32 מתרצת הגמרא: אם איתא דהדיי ביה - אם אכן מן השמים חזרו
33 בהם, אודועי הוו מודעי לבלתי נביא - היו מודיעים זאת לכל
34 הנביאים, וכיון שלא הודיעו להם כך, יכולים חבריו להתרות בו.
35 מקשה הגמרא: והא יונה - והרי מצאנו אצל יונה הנביא שנשלח
36 לנבא על הפיכת נינהו (ינה ג ד), דהדיי ביה מן השמים ולא הפכו
37 את נינהו, ולא אודיעוהו - ולא הודיעו על כך ליונה, וחזרה
38 השאלה איך מתריים בו חברי הנביא. הרי יתכן שמן השמים חזרו
39 בהם ובדין הוא כובש נבואתו, והם אינם יודעים על כך. מיישבת
40 הגמרא: אצל יונה לא בטלה נבואתו, כי ליונה מעיקרא יונה
41 נהפכת אמרי ליה - מתחילה נאמר לו שנינהו תתהפך, ולא
42 שתחרב, ויש לפרש גם לטובה, שיהפכו מעשיהם ויחזרו בתשובה,
43 וכיון שחזרו בתשובה נמצא שהתקיימה הנבואה, ועל כן לא
44 הודיעו ליונה שהיא מתבטלת, אלא איהו [יונה] לא ידע אי למוכה
45 - האם הכוונה לטובה שיחזרו בתשובה, או לרעה - או לרעה
46 שהעיר תחרב, וטעה וחשב שהיא לרעה בלבד.
47 הגמרא דנה מנין יודעים מה היא נבואת אמת. שנינו במשנה:
48 המוותר על דברי נביא ואינו שומע לו, מיתתו בידי שמים מקשה
49 הגמרא: מאן ידע דאיעוש - מהיכן ידע האדם שנבואה זו אמת,
50 ומדוע הוא נעוש. מתרצת הגמרא: מדובר דיהב ליה אות -
51 שהנביא נתן לו סימן להוכיח שנבואתו אמת.
52 משיבה הגמרא: והא מיכה - והרי למדנו לעיל לגבי מיכיהו שצויה
53 על חבריו בנבואה להכותו, דלא יהיב ליה אות להוכיח שהוא נביא
54 אמת, ונאיעוש - ובכל אופן נעוש חבריו שהכחו האריה. מיישבת
55 הגמרא: היכא דמוחזק שאני - במקום שהנביא מוחזק כבר כנביא

56 המְנוּנָא, שמחלוקתם נאמרה גם במדיח לעבור על שאר מצוות,
 57 וּמִתְרִין לָהּ לברייתא זו כְּרַב הַמְנוּנָא, ומביאה הגמרא את דברי
 58 שניהם.
 59 מבארת הגמרא: אֲבִי סָבֵר לָהּ כְּרַב הַסְדָּא, וּמִתְרִין לָהּ לברייתא
 60 כְּרַב הַסְדָּא, וכך פירושה, הַמְנוּנָא לְעָקוֹר דְּכָר שֶׁלֶם מִן הַתּוֹרָה
 61 בְּשָׂאֵר מִצְוֹת חוץ מעבודה זרה, לְדָבְרֵי הַכֹּל מִיתְתוּ בְּחִנְקָא,
 62 והמתנבא לְקָיִים מְקַצָּת וּלְכַפְּלֵי מְקַצָּת בְּשָׂאֵר מִצְוֹת, רַבִּי שְׁמַעוֹן
 63 פּוֹטֵר מִמֵּיתָה, וְהוּא הֵדִין לְרַבְּנָן, שאף הם פוטרם ממייתה. וּבַעֲבוּרַת
 64 בּוֹכְבִּים - והמתנבא לעקור איסור עבודה זרה, אֲפִילוּ אִם מִבְּטֵל
 65 מִקְצַת הַאיסור, שְׁאִמְרָה, הַיּוֹם עֵיבָדוּהוּ וְלִמְחַר בְּמָלוּהָ, חָיִיב מִיתָה,
 66 ובאיזו מיתה נידון, מֵרַב כְּדָאִית לִיָּה - לחכמים חייב סקילה
 67 כשיטתם נביא שהדיח, וּמֵרַב כְּדָאִית לִיָּה - ולרבי שמעון חייב חנק
 68 כשיטתו נביא שהדיח.
 69 ומבארת הגמרא את הברייתא גם לשיטת רב המנונא: רַבָּא סָבֵר
 70 לָהּ כְּרַב הַמְנוּנָא, וּמִתְרִין לָהּ לברייתא כְּרַב הַמְנוּנָא, וכך פירושה,
 71 הַמְנוּנָא לְעָקוֹר דְּכָר שֶׁלֶם מִן הַתּוֹרָה, בִּין בְּעֻבְדוֹת בּוֹכְבִּים וּבִין
 72 בְּשָׂאֵר מִצְוֹת, חָיִיב מִיתָה, ובאיזו מיתה הוא נידון, מֵרַב כְּדָאִית לִיָּה
 73 - לחכמים הוא חייב סקילה כשיטתם נביא שהדיח, וּמֵרַב כְּדָאִית לִיָּה
 74 לִיָּה - ולרבי שמעון הוא חייב חנק כשיטתו נביא שהדיח.
 75 והמתנבא לְקָיִים מְקַצָּת וּלְכַפְּלֵי מְקַצָּת, אִם הַתְּנַבָּא כֵן בְּשָׂאֵר מִצְוֹת,
 76 רַבִּי שְׁמַעוֹן פּוֹטֵר מִמֵּיתָה, וְהוּא הֵדִין לְרַבְּנָן שְׁפוּטִים מִמִּיתָה,
 77 וּבַעֲבוּרַת בּוֹכְבִּים - ואם התנבא לבטל מקצת עבודת כוכבים,
 78 אֲפִילוּ אִם אוֹמֵר, הַיּוֹם עֵיבָדוּהוּ וְלִמְחַר בְּמָלוּהָ, הֲרִי הוּא חָיִיב מִיתָה,
 79 מֵרַב כְּדָאִית לִיָּה - לחכמים חייב סקילה כשיטתם, וּמֵרַב כְּדָאִית לִיָּה
 80 - ולרבי שמעון חייב חנק כשיטתו.
 81 הגמרא מביאה דין בענין נביא שקר: אֲמַר רַבִּי אֶבְרָהָם אֲמַר רַבִּי יוֹחָנָן,
 82 כְּכֹל מִצְוֹת הַתּוֹרָה, אִם יֹאמֵר לָךְ נְבִיא הַמוֹחֲזֵק בְּנִבְיאוֹת, עֹבֵד עַל
 83 דְּבָרֵי תּוֹרָה, כִּפִּי שַׁעֲשָׂה אֵלֵיהוּ הַנְּבִיא שֶׁהִתִּיר שְׁחוּטֵי חוּץ בְּהַר
 84 הַכַּרְמֶל (מלכים א' יח לא-לח), שְׁמַע לֹא, וּבְלַבַּד שִׁיטֵל הַמְצוּרָה רַק
 85 בְּהוֹרָאת שַׁעֲשָׂה, חוּץ מְעֻבְדוֹת בּוֹכְבִּים - חוּץ מְנַבִּיא הַאֲוִמֵר לְעֵבֹד
 86 עֲבוּדָה זָרָה, שְׁאֲפִילוּ אִם עוֹשֶׂה מוֹפֵת לְהוֹכִיחַ אֵת נְבוֹאתוֹ, וּמְעֻמֵּיד
 87 לָךְ חֶמֶה מִהִלְכֹּכָה בְּאַמְצֵעַ תְּרַקֵּעַ, אֵל תִּשְׁמַע לוֹ, ואפילו אם הורה
 88 לְעֵבֹד עֲבוּדָה זָרָה בְּהוֹרָאת שַׁעֲשָׂה בְּלַבַּד, הֲרִי הוּא נְבִיא שֶׁקֶר.
 89 הגמרא מביאה שתי ברייתות החולקות בענין זה: תְּנַיָּא בְּבֵרִיתָא,
 90 רַבִּי יוֹסִי הַגִּילְיָי אֹמְרֵי, הַנִּיעָה תּוֹרָה לְסוֹף דְּעָתָה שָׁל עֲבוּדוֹת בּוֹכְבִּים
 91 - התורה ידעה עד היכן מגיע כוחם של נביאי עבודה זרה, שֶׁתָּן
 92 לָחֵם ה' כִּחַ לְעִשׂוֹת מוֹפְתִים כְּבִישׁוֹף לְהוֹכִיחַ אֵת שִׁקְרֵיהֶם, לְפִיכֶךָ
 93 חֲתָנָה תּוֹרָה מְשַׁלָּה בָּהּ - על כן כתבה התורה בפירוש שיש כח
 94 בידם לְמַשׁוֹל וּלְעִשׂוֹת מוֹפְתִים, שְׁנֹאמֵר (דברים יג א') בִּי יָקוּם
 95 בְּקַרְבֶּךָ נְבִיא וְגו', וְכֹא הָאֵת וְהַמוֹפֵת אֲשֶׁר דָּבַר אֱלֹהִים לְאַמֵּר לָכֶּה
 96 אַחֲרַי אֱלֹהִים אַחֲרַיִם, כַּדִּי לְצוּתוֹךָ שְׁאֲפִילוּ מְעֻמֵּיד לָךְ חֶמֶה
 97 בְּאַמְצֵעַ תְּרַקֵּעַ וְאוֹמֵר לְעֵבֹד עֲבוּדָה זָרָה, אֵל תִּשְׁמַע לוֹ.
 98 ומביאה הגמרא ברייתא נוספת החולקת על ברייתא זו: תְּנַיָּא
 99 בְּבֵרִיתָא, אֲמַר רַבִּי עֲקִיבָא, חֵם וְשָׁלוֹם שֶׁתְּקַדֹּשׁ כִּרְחוֹק הוּא מְעֻמֵּיד
 100 חֶמֶה לְעוֹבְרֵי רְצוֹנָה, וְלֹא יִתְכֵן שִׁיקְרָה דְּבֵר כְּגוֹן זֶה, ואין כוונת
 101 הַכְּתוּב 'וְנָתַן אֱלֹהִים אוֹת או מוֹפֵת' שְׁנִבְיָא הַשֶּׁקֶר יוֹכִלוּ לְעִשׂוֹת
 102 מוֹפְתִים, אֵלֹא כוֹנֵת הַתּוֹרָה כְּגוֹן הַנִּיעָה בְּן עוֹזִיר, שֶׁמִּתְחַלְתוּ הִיָּה
 103 נְבִיא אֲמֵת ועושה מופתים להוכיח נבואתו, וְלְכַפּוֹס הַפֶּךָ לְנְבִיא
 104 שֶׁקֶר, וְצִוּוֹתָה הַתּוֹרָה שֶׁגַּם אִם נְבִיא אֲמֵת הַמוֹחֲזֵק בְּנִבְאוֹהָ עַל יְדֵי
 105 מוֹפְתִים שֶׁתָּן בְּתַחֲלִילָהּ, מִצְוָה אוֹתָךְ לְעֵבֹד עֲבוּדָה זָרָה, אֵל
 106 תִּשְׁמַע לוֹ.
 107 שְׁנֵינוּ בְּמַשְׁנֵה כִּלְכַל אֵלּוּ הַנִּהְרָגִים בְּחִנְקָא: וְיוֹמָמִי בַּת בְּהוּן, מְבַרְרַת
 108 הַגְּמֵרָא מִנְּהִינֵי מִיָּלֵי, שְׁזוּמָמִי בַּת כַּחַן בְּחִנְקָא, מְשִׁיבָה הַגְּמֵרָא: אֲמַר
 109 רַב אֶבְרָהָם בְּרִיהַי דְּרַב אֵיקָא, הַמְקוֹר לִזְוָה הוּא דְּתַנָּיָא בְּבֵרִיתָא, רַבִּי
 110 יוֹסִי אוֹמְרֵי, מַה תְּלָמוּד לּוֹמֵר - מַה מַּלְמְדִינוּ הַפְּסוֹק לְגַבֵּי עַדִּי שֶׁקֶר

1 מְחַלְקֵת חַכְמִים וְרַבִּי שְׁמַעוֹן בְּדִין נְבִיא שְׁהִידִית, הִיא דוּקָא בְּנַבִּיא
 2 שֶׁקֶר שְׁעוֹקֵר הַגּוֹף דְּעֻבְדוֹת בּוֹכְבִּים - שְׁאוֹמֵר שֶׁנִּצְטוּוּהוּ מִפִּי ה'
 3 לְבַטֵּל לְגַמְרֵי אֵת אִיסוֹר עֲבוּדָה זָרָה, שֶׁלַּחכְמִים דִּינוֹ בְּסִקְלָה כִּיּוֹן
 4 שְׁנֹאמְרָה בּו 'הִדְחֵה', כְּאִמְרוּ לְעִיל (ע"פ), וְכֵן בְּקִיּוּם מְקַצָּת וּבִישׁוֹל
 5 מְקַצָּת דְּעֻבְדוֹת בּוֹכְבִּים - אִם אוֹמֵר לְבַטֵּל רַק חֵלֶק מֵאִיסוֹר עֲבוּדָה
 6 זָרָה, כִּיּוֹן דְּרַחֲמֵנָא אֲמַר לְגַבֵּי נְבִיא שְׁהִידִית (דברים יג ט) 'כִּי דָבַר סֵרָה
 7 וְגו' לְהִדְיָחָךְ מִן תְּהִרָךְ', וּלְמַדְנָא מִלְּשׁוֹן מִן הַדְרָךְ' שְׁנֹאמְרָה פִּרְשָׁה
 8 זֶה אֲפִילוּ אִם מִדֵּיָה רַק מְקַצָּת תְּהִרָךְ, וְעַל כֵּן גַּם הַמְבְּטֵל חֵלֶק
 9 מֵאִיסוֹר עֲבוּדוֹת כּוֹכְבִּים קְרוּי נְבִיא שְׁהִידִית, וְעוֹנְשׁוֹ בְּסִקְלָה לְדַעַת
 10 חַכְמִים, אֲכַל נְבִיא שֶׁקֶר הָעוֹקֵר בְּנִבְאוֹתָי אֵת הַגּוֹף יֵאֵת כֹּל הַצִּיּוּי
 11 דְּשָׂאֵר מִצְוֹת חוּץ מִעֲבוּדָה זָרָה, לְדָבְרֵי הַכֹּל - אִף לַחכְמִים, נִידוֹן
 12 בְּחִנְקָא וְלֹא בְּסִקְלָה, כִּיּוֹן שְׁעוֹנְשׁוֹ נִלְמַד מִהַפְּסוֹק (שם יח ט) 'אִף
 13 הַנְּבִיא אֲשֶׁר יִזְדַּר לְדָבַר דְּבָר בְּשִׁמִּי אֵת אֲשֶׁר לֹא צִוִּיתִי לְדָבַר, וּמֵת
 14 לְנַבִּיא הַהוּא', וְסוֹתָם מִיתָה הַמְנוּנָא בְּתוֹרָה הִיא חֲנֻקָא. מִמְשִׁיךְ רַב
 15 חֲסָדָא, וְאִם הַתְּנַבָּא עַל קִיּוּם מְקַצָּת וּבִישׁוֹל דְּבִשְׂאֵר מְקַצָּת
 16 - לְבַטֵּל רַק חֵלֶק מִהַצִּיּוּי בְּשָׂאֵר הַמְצוּוֹת, לְדָבְרֵי הַכֹּל פְּטוּר
 17 מִמִּיתָה, וְאִפִּילוּ מִחֲנֻקָא, כִּיּוֹן שְׁבִפְסוֹק הַעוֹסֵק בְּנַבִּיא הַמְבְּטֵל שָׂאֵר
 18 מִצְוֹת נֹאמֵר (שם יח ט) 'אִף הַנְּבִיא אֲשֶׁר יִזְדַּר לְדָבַר דְּבָר בְּשִׁמִּי',
 19 וּלְמַדְנָא מִלְּשׁוֹן 'דַּבֵּר' שְׁדוּקָא אִם דִּיבַר בְּשֵׁם ה' דְּבַר שֶׁלֶם דִּינוֹ
 20 בְּמִיתָה, אִךְ לֹא חֲצִי דְּבַר, וְעַל כֵּן הַמְתְּנַבָּא לְבַטֵּל חֵלֶק מִמִּצְוָה
 21 פְּטוּר.
 22 לְרַב חֲסָדָא נִמְצָא שְׁפִרְשָׁת נְבִיא שְׁהִידִית נֹאמְרָה רַק בְּמִדִּית
 23 לְעֲבוּדָה זָרָה. רַב הַמְנוּנָא מְקַשָּׁה עַל דְּבָרָיו מְבֵרִיתָא: מְתִיב רַב
 24 הַמְנוּנָא עַל דְּבָרֵי רַב חֲסָדָא, נֹאמֵר בְּנַבִּיא שְׁהִידִית (דברים יג ט) 'כִּי
 25 דָּבַר סֵרָה וְגו' לְהִדְיָחָךְ מִן הַדְרָךְ אֲשֶׁר צִוָּךְ ה' אֱלֹהֶיךָ לְלַכֵּת בְּה'
 26 וּמִיתוּר הַתִּיבוֹת 'לְלַכֵּת בְּה' דְּרָשוּ בְּסַפְרֵי (ראה פ'לד), 'לְלַכֵּת' זֶה
 27 מְקַצָּת עֲשֵׂה, 'בְּה' זֶה מְקַצָּת לֹא תַעֲשֶׂה - שְׁהַנְּבִיא מִדִּית בְּדָבְרָיו
 28 לְעֵבֹד עַל מִצְוֹת עֲשֵׂה וְעַל מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, וְאֵי סְלִקָא דְּעָתָה -
 29 וְאִם עֵתְלָה עַל דַּעְתָךְ כְּרַב חֲסָדָא שְׁפִרְשָׁת נְבִיא שְׁהִידִית נֹאמְרָה
 30 רַק בְּעֻבְדוֹת בּוֹכְבִּים, עֲשֵׂה בְּעֻבְדוֹת בּוֹכְבִּים הִיכִי מְשַׁפְּחַת לָהּ - אִיזו
 31 מִצְוֹת עֲשֵׂה שִׁיךְ לְבַטֵּל בְּעֻבְדוֹת כּוֹכְבִּים. מִיִּישְׁבַת הַגְּמֵרָא: תְּרַקֵּמָה
 32 רַב הַסְדָּא - בִּיאַר רַב חֲסָדָא אֵת הַבְּרִיתָא לְשִׁיטָתוֹ, שְׁבֹאמֵת
 33 פִּרְשָׁת נְבִיא שְׁהִידִית נֹאמְרָה רַק לְגַבֵּי עֲבוּדָה זָרָה, וְכוּוֹנֵת הַבְּרִיתָא
 34 לְרֹשׁ מִ'לְלַכֵּת' נְבִיא הַמִּידִח לְעֵבֹד עַל עֲשֵׂה שֶׁל 'וְנִתְּצָתֶם אֵת
 35 מְזַבְחֹתֶם' (דברים יג א), שְׁנֹאמְרָה לְגַבֵּי מוֹזְבַּחֹת עֲבוּדָה זָרָה.
 36 רַב הַמְנוּנָא חוֹלֵק עַל רַב חֲסָדָא: רַב הַמְנוּנָא אֲמַר, מְחַלְקֵת חַכְמִים
 37 וְרַבִּי שְׁמַעוֹן בְּנַבִּיא שְׁהִידִית הִיא גְּבוּרָא שְׁעוֹקֵר הַגּוֹף, בִּין בְּעֻבְדוֹת
 38 בּוֹכְבִּים וּבִין בְּשָׂאֵר מְקַצָּת, כִּיּוֹן שְׁפִרְשָׁת נְבִיא שְׁהִידִית עוֹסֵקת בְּכֹל
 39 הַמְצוּוֹת, כִּפִּי שְׁמוּכָה מִהַבְּרִיתָא שְׁדַרְשָׁה אֵת הַמִּילִים 'לְלַכֵּת בְּה'
 40 עַל מִצְוֹת עֲשֵׂה וְלֹא תַעֲשֶׂה, וְכֵן נְחָלְקוּ בְּקִיּוּם מְקַצָּת וּבִישׁוֹל מְקַצָּת
 41 דְּעֻבְדוֹת בּוֹכְבִּים, כִּיּוֹן דְּרַחֲמֵנָא אֲמַר 'לְהִדְיָחָךְ מִן הַדְרָךְ', וּלְמַדְנָא
 42 שְׁמֵדוּרָב אֲפִילוּ בְּמִדִּית רַק מְקַצָּת תְּהִרָךְ בְּעֲבוּדָה זָרָה, אֲכַל
 43 הַמְתְּנַבָּא עַל קִיּוּם מְקַצָּת וּבִישׁוֹל מְקַצָּת דְּבִשְׂאֵר מְקַצָּת חוּץ
 44 מִעֲבוּדָה זָרָה, לְדָבְרֵי הַכֹּל הוּא פְּטוּר מִמִּיתָה, וְאִפִּילוּ מִחֲנֻקָא.
 45 הַגְּמֵרָא מְבִיאָה בְּרִיתָא בְּעֵינֵי נְבִיא שְׁהִידִית: תְּנו רַבְּנָן בְּבֵרִיתָא,
 46 נְבִיא שֶׁקֶר הַמְתְּנַבָּא לְעָקוֹר דְּכָר שֶׁלֶם מִן הַתּוֹרָה, חָיִיב מִיתָה.
 47 והמתנבא לְקָיִים מְקַצָּת הַדְּבַר וּלְכַפְּלֵי מְקַצָּת, רַבִּי שְׁמַעוֹן פּוֹטֵר.
 48 וּבַעֲבוּרַת בּוֹכְבִּים - ואם הדיח לעבודת כוכבים, אֲפִילוּ בְּאוֹפֵן
 49 שְׁאוֹמֵר הַנְּבִיא, הַיּוֹם עֵיבָדוּהוּ לְעֲבוּדָה זָרָה זֶה, וְלִמְחַר בְּמָלוּהָ, שְׁזוֹ
 50 בִישׁוֹל מִקְצַת וְקִיּוּם מִקְצַת, לְדָבְרֵי הַכֹּל - אִף לְרַבִּי שְׁמַעוֹן הוּא
 51 חָיִיב מִיתָה.
 52 הַגְּמֵרָא מְבִארַת אֵת דְּבָרֵי הַבְּרִיתָא בְּשְׁנֵי אוֹפְנִים, לְשִׁיטַת רַב
 53 חֲסָדָא וּלְשִׁיטַת רַב הַמְנוּנָא: אֲבִי סָבֵר לָהּ כְּרַב הַסְדָּא, שֶׁמְחַלְקֵת
 54 חַכְמִים וְרַבִּי שְׁמַעוֹן נֹאמְרָה רַק לְגַבֵּי נְבִיא שְׁהִידִית לְעֲבוּדָה זָרָה,
 55 וּמִתְרִין לָהּ - וּמִבְּאֵר בְּרִיתָא זוֹ כְּרַב הַסְדָּא, וְרַבָּא סָבֵר לָהּ כְּרַב

40 דקא מחייב חנק ולא סקילה דשאר מצות בעניינא הדיחה דסקילה לא כתיבי: מר
41 כדאית ליה ב'. לרבנן בסקילה לרבי שמעון בחנק והוא הדין לרבנן ולרב המנונא האי
42 דנקט ר' שמעון רבותא הוא כלומר ואפילו מחנק דרבי שמעון פטור וכ"ש מסקילה
43 דמחייבי ליה רבנן בעוקר את הכל: אם יאמר לך נביא. המחוקק עבור על דברי תורה
44 הכל לפי תקנת השעה כגון אליהו בחר
45 הכרמל בשחטי חוץ: נתנה התורה ממשלה
46 בה. כלומר אפילו תראה אותו נביא מושל
47 ועשה כרצונו דרתיב (דברים יג) ונתן אליך
48 אות או מופת: שתחילתו נביא אמת. כגון
49 הנגה הנביא הוא ונתן אליך אות בעודו נביא
50 אמת יתן לך אות נבואה אחרת ולבסוף
51 כשחזור להשיע יאמר לעבור עבודה זרה
52 וסמוך עלי שחרי מחוקקני על ידי אות מופת
53 שנתיי לך כבה: (לרשות הבעל. כגון מוסר
54 האב לשלוחו הבעל ועדין היא בדרך ולא
55 קרינן בה בית אביה: לאותה מיתה. שהיו
56 מחייבין את הנידון: ובעולה. כלומר וכל
57 הבעלים נידונין כמיתת הבעל חוץ מבעול
58 בת בהן: מה ת"ל לאחיו. לכתוב כאשר רוב
59 לעשות ולהשתוק: אם לו הושקע. לבעול שהיו
60 מחייבין אותו חנק: אם לה. שמחייבין אותה
61 שרפה: לאחיו ולא לאחותו. כל היבא
62 דבעדותן מחייבין איש ואשה הידן חלוק כי
63 הבא לו הוקשה

הדרן עלך אלו הן הנחנקין

64 כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא.
65 מעיקרא איירי בארבע
66 מיתות ומפרש ואזיל להו לכולהו והדר מפרש
67 הני דאין להם חלק לעולם הבא: ה"ג האומר
68 אין תחיית המתים מן התורה. שכופר
69 במדרשים דדרשין בגמרא לקמן מניין
70 לתחיית המתים מן התורה ואפי' ידא מודה
71 ומאמין שיהיו המתים אלא דלא רמיזא
72 באורייתא כופר הוא הואיל ועוקר שיש
73 תחיית המתים מן התורה מה לנו ולאמונתו
74 וכי מדיכן הוא יודע שכן הוא הלכך כופר
75 בגמור הוא: אפיקורוס. מפרש בגמרא:
76 ספרים היחזוניים. מפרש בגמרא: גמ' ויהי

1 מחלוקת. דרבנן ורבי שמעון נביא בעוקר כל הגוף בעבודה זרה ואומר נצטויתי
2 ברוח הקודש מפי הגבורה להתנבאות לעקור כל מצות עבודה זרה מן התורה או
3 לקיים מצות ולבטל מצות בהאי הוא דקאמרי רבנן סקילה משום דבהאי עניינא
4 דתיבתא הדיחה נביא דגמרי סקילה מיניה בע"ז הוא משתעי דכתיב וכן האות
5 והמופת וגו' לכה ובעבדה היינו עקירת הגוף

6 ובטול מצות התם נמי כתיב בסיפא יומת כי
7 דבר טרה וגו' להדיחין מן הדין ואפי' במקצת
8 במשמע ומידו לא משתעי קרא אלא בע"ז
9 דדבר למד מעניינו: אבל עוקר הגוף דשאר
10 מצות דברי הלכה בחנק. דנפקא לן מקרא
11 אחרינא האמור בפרשה אחרינא דלא כתיב
12 בה הדיחה אך הנביא אשר יודי לדבר דבר
13 בשמי (דברים יח) והיינו מה שלא שמע וכתבי
14 ומת הנביא הוא וכל מיתה האמורה סתם
15 חנק הוא: פטור. דהתם דבר כתיב דבר שלם
16 ולא חצי דבר: ללכת זו מצות עשה. ברייתא
17 היא בספרי גבי פרשת נביא המדיח דכתיב בה
18 הדיחה (שם יג) להדיחין מן הדין אשר צוך ה'
19 אלהיך ללכת בה וגו' ודרש קרא יתירא
20 ללכת זו מצות עשה דמשמע לעשות ולא
21 משמע אזהרה: בה לא תעשה. דגמרינן
22 מאשר חטא בה ובלא תעשה מיירי אלמא
23 דשאר מצות נמי הכא גבי הדיחה כתיבי דאי
24 לא מותר קרא אלא בע"ז מאי עשה איכא:
25 וכן בשאר מצות. דהאי דללכת בה לא משמע
26 ליה לרב המנונא אונתצתם דרחמנא אמר מן
27 הדין ואע"ז קאי דאבתי לא איתרבו שאר
28 מצות בהאי עניינא דללכת בה כולה משמע
29 ד"ה פטור. ואפילו מחנק דהתם דבר שלם
30 כתיב ולא אעוקר דברי תורה האי כי יודי
31 לדבר דבר קאי דהתם סקילה הוא אלא
32 אורבים בעלמא כגון צדיקה מן כנענה: היום
33 עובדה. כלומר היינו קיים מצות וביטול
34 מצות: כרב חסדא. דאמר בע"ז הוא דפליגי
35 אבל בשאר מצות עוקר הגוף הוא בחנק
36 וביטול מצות פטור: ר"ש פטור והוא הדין
37 לרבנן. דגבי חנק דבר שלם כתיב ולרב חסדא
38 הא דנקט ר"ש הא קמ"ל דרישא דקתיני סתמא
39 חייב ואפילו לרבנן בחנק דרבי שמעון הוא

1 מחלוקת, בעוקר הגוף העבודת פוכבים, וקיים מצות
2 וביטול מצות העבודת פוכבים, דרחמנא אמר 'מן
3 הדין', אפילו מצות הדין. אבל עוקר הגוף דשאר
4 מצות, דברי הכל בחנק. וקיים מצות וביטול מצות
5 דבשאר מצות, דברי הכל פטור. מתיב רב המנונא,
6 'ללכת' זו מצות עשה, 'בה' זו מצות לא תעשה. ואי
7 סלקא דעתך בעבודת פוכבים, עשה בעבודת פוכבים
8 היכי משפחת לה. תרגמה רב חסדא, 'ונתצתם' רב
9 המנונא אמר, מחלוקת בעוקר הגוף, בין בעבודת
10 פוכבים בין בשאר מצות, וקיים מצות וביטול מצות
11 העבודת פוכבים, דרחמנא אמר 'מן הדין', אפילו
12 מצות הדין. אבל קיים מצות וביטול מצות דבשאר
13 מצות, דברי הכל פטור. תנו רבנן, המתנבא לעקור
14 דבר מן התורה, חייב לקיים מצות ולבטל מצות.
15 רבי שמעון פטור. ובעבודת פוכבים, אפילו אומר היום
16 עיבדיה ולמחר בפלוגה, דברי הכל חייב. אפי' סבר לה
17 רב חסדא, ומתירין לה רב חסדא. רבא סבר לה
18 רב המנונא, ומתירין לה רב המנונא. אפי' סבר לה
19 רב חסדא, ומתירין לה רב חסדא, המתנבא לעקור
20 דבר מן התורה, דברי הכל בחנק. לקיים מצות ולבטל
21 מצות, רבי שמעון פטור, והוא הדין לרבנן. ובעבודת
22 פוכבים, אפילו אמר היום עיבדיה ולמחר בפלוגה,
23 חייב, מר פדאית ליה ומר פדאית ליה. רבא סבר
24 לה רב המנונא, ומתירין לה רב המנונא, המתנבא
25 לעקור דבר מן התורה, בין בעבודת פוכבים בין בשאר
26 מצות, חייב, מר פדאית ליה ומר פדאית ליה. לקיים
27 מצות ולבטל מצות, בשאר מצות, רבי שמעון פטור,
28 והוא הדין לרבנן. ובעבודת פוכבים, אפילו אומר היום

הדרן עלך אלו הן הנחנקין

29 עיבדיה ולמחר בפלוגה, חייב, מר פדאית ליה ומר פדאית ליה. אמר רבי אבהו אמר רבי יוחנן,
30 ככל, אם יאמר לך נביא עבור על דברי תורה, שמע לו. הוינן בעבודת פוכבים, שאפילו מעמיד לך חמה באמצע הרקיע, אל תשמע לו.
31 תניא, רבי יוסי הגלילי אומר, הגיעה תורה לסוף דעתה של עבודת פוכבים, לפיכך נתנה תורה ממשלה בה, שאפילו מעמיד לך חמה
32 באמצע הרקיע, אל תשמע לו. תניא, אמר רבי עקיבא, חס ושלום שהקדוש ברוך הוא מעמיד חמה לעוברי רצונו. אלא, כגון חגיגה בן
33 עזר, שמתחלתו נביא אמת ולבסוף נביא שקר: וזממין בת פהו: מנהני מילי, אמר רב אהא בריה דרב אקא: דתניא, רבי יוסי אומר,
34 מה תלמוד לומר 'ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו', לפי שכל [המומקין] שבתורה, וזממיהו ובעליהו פיוצא בהו, בת פהו, היא
35 בשרפה, ואין בוועלה בשרפה. איני יודע אם לו הוקשו, אם לה הוקשו. פשווא אומר לעשות לאחיו, לאחיו ולא לאחותו:

משנה כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא, שנאמר 'עמך צדיקים, לעולם יירשו ארץ גזר מפעני מעשה ידי להתפאר'. ואלו

36 שאין להם חלק לעולם הבא, האומר אין תחיית המתים מן התורה, ואין תורה מן השמים, ואפיקורוס. רבי עקיבא אומר,
37 אף הקורא בספרים היחזוניים, והלוחש על המכה ואומר 'כל המחלה אשר שמתי במצרים לא אשים עליך כי אני רופאך'. אבא
38 שאול אומר, אף ההוגה את השם באותיותיו. שלשה מלקים, וארבעה הדיומות, אין להן חלק לעולם הבא. שלשה מלקים, ורבעם
39 אחאב ומנשה. רבי יהודה אומר, מנשה יש לו חלק לעולם הבא. שנאמר 'ותפלל אליו וישמע תחנונו וישבהו וירשולם למלכותו'.
40 אמו לו, למלכותו השיבו, ולא לחיי העולם הבא השיבו. ארבעה הדיומות, בלעם ודואג ואחיתופל, וגו': גמרא וכל כד למה?
41 תנא, הוא כפר בתחיית המתים, לפיכך לא יהיה לו חלק בתחיית המתים, שכל מדותיו של הקדוש ברוך הוא מדה כנגד מדה.
42 דאמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יוחנן, מניין שכל מדותיו של הקדוש ברוך הוא מדה כנגד מדה, שנאמר 'ויאמר אלישע
43 שמעו דבר ה' [וגו']', כעת מחר סאה סלת בשקל, וסאתים שעורים בשקל בשער שומרון', וכתוב 'ויען השליש אשר [למלך] נשען
44 על ידו את איש האלהים ויאמר, הנה ה' עושה ארובות בשמים, יהיה הדין הזה, ויאמר ה'ך רואה בעניניך ומשם לא תאכל',

1 ויהי לו בן וירמסו אותו. הדבר שכפר בו נדון שלא אבל משם ונרמס ברגלי
2 הבאים לקנות. וזכי אהרן קיים לעולם. כלומר וכי אהרן היה כל כך שתנתן לו
3 תרומה והלא לא נבנס לארץ ישראל ומאי האי דקאמר ונתתם ממנו תרומת ה'
4 לאהרן הכהן? לעולם קיים. לאו דוקא אלא כלומר הלא לא נגור עליו שיחיה כל
5 כר: שעתיד להיות. לעולם הבא: וזכי רבי
6 ישמעאל תנא. הא דכתיב לאהרן לא להבי
7 הוא דאתא אלא לומר לך באהרן וכו': מה
8 ארי ספק דורס ואוכל. ואין אנו יודעין
9 בטוטל בהמה מן העיר אם דעתו לדורסה
10 ולאוכלה מיד קודם שתסריח או לא אלא
11 לטרוף ולמלא (תורה) ותאותו ולאחר זמן
12 יאכלנה כשתסריח וה"נ כהן עם הארץ
13 כשאנו נותנין לו תרומה בידו אין אנו יודעין
14 אם יאכלנה טהרה או בטומאה ואי נמי
15 ספק דורס שארי דרכו לדורס ולרמוס בהמה
16 כרגליו ואוכלה כשהיא דרוסה מנוולת
17 ופעמים שנותנה בחורו ואינה מנוולת: עון
18 אשמה. עונות הרבה מטעין עליה: כאלם
19 את קרשיהם. ומתרגומין במיכלהון כסואבא
20 ית קודשיהון: אלא להם. דמשמע שהבטיח
21 הקב"ה לאבותינו אברהם יצחק ועקב שיתן
22 להם ארץ ישראל וכי להם ניתנה והלא
23 לבניהם ניתנה אלא מלמד שעתידין להיות
24 ועתיד הקב"ה ליתן להם את ארץ ישראל:
25 הנך שויבב עם אבותיך וקם. הנה אתה מת
26 שובב והנה אתה קם שתחיה לעתיד לבא
27 והוא קם אהרן קאי: ודילמא וקם העם ונתה.
28 דלמא קאי ולאן אדלעיל ודיינו אחד (מג')
29 מקראות שאין להם הכרע: יחיו מתוך.
30 דמותם שבארץ ישראל יחיו: נבלתי יקומון.
31 אפי' נפלים יחיו במסכת כתובות: ודילמא

1 ויהי לו בן וירמסו אותו. הדבר שכפר בו נדון שלא אבל משם ונרמס ברגלי
2 הבאים לקנות. וזכי אהרן קיים לעולם. כלומר וכי אהרן היה כל כך שתנתן לו
3 תרומה והלא לא נבנס לארץ ישראל ומאי האי דקאמר ונתתם ממנו תרומת ה'
4 לאהרן הכהן? לעולם קיים. לאו דוקא אלא כלומר הלא לא נגור עליו שיחיה כל
5 כר: שעתיד להיות. לעולם הבא: וזכי רבי
6 ישמעאל תנא. הא דכתיב לאהרן לא להבי
7 הוא דאתא אלא לומר לך באהרן וכו': מה
8 ארי ספק דורס ואוכל. ואין אנו יודעין
9 בטוטל בהמה מן העיר אם דעתו לדורסה
10 ולאוכלה מיד קודם שתסריח או לא אלא
11 לטרוף ולמלא (תורה) ותאותו ולאחר זמן
12 יאכלנה כשתסריח וה"נ כהן עם הארץ
13 כשאנו נותנין לו תרומה בידו אין אנו יודעין
14 אם יאכלנה טהרה או בטומאה ואי נמי
15 ספק דורס שארי דרכו לדורס ולרמוס בהמה
16 כרגליו ואוכלה כשהיא דרוסה מנוולת
17 ופעמים שנותנה בחורו ואינה מנוולת: עון
18 אשמה. עונות הרבה מטעין עליה: כאלם
19 את קרשיהם. ומתרגומין במיכלהון כסואבא
20 ית קודשיהון: אלא להם. דמשמע שהבטיח
21 הקב"ה לאבותינו אברהם יצחק ועקב שיתן
22 להם ארץ ישראל וכי להם ניתנה והלא
23 לבניהם ניתנה אלא מלמד שעתידין להיות
24 ועתיד הקב"ה ליתן להם את ארץ ישראל:
25 הנך שויבב עם אבותיך וקם. הנה אתה מת
26 שובב והנה אתה קם שתחיה לעתיד לבא
27 והוא קם אהרן קאי: ודילמא וקם העם ונתה.
28 דלמא קאי ולאן אדלעיל ודיינו אחד (מג')
29 מקראות שאין להם הכרע: יחיו מתוך.
30 דמותם שבארץ ישראל יחיו: נבלתי יקומון.
31 אפי' נפלים יחיו במסכת כתובות: ודילמא

22 בו פי יחללהו. דבי רבי אליעזר בן עקב תנא, אף
23 משיאו עון אשמה, שצאמר והשיאו אותם עון אשמה פאכלם את קדושהם. תנא, רבי סימאי אומר, מניין לתחית המתים מן
24 התורה, שצאמר וגם הקימותי את בירתי אתם לתת להם את ארץ כנען, לכם' לא נאמר, אלא 'להם', מפאן לתחית המתים
25 מן התורה: (צ"ד"ק ג"ם ג"ש"ם ק"ם סימן): שאילו [צדוקין] את רבן גמליאל, מניין שהקדוש ברוך הוא מחיה מתים. אמר להם,
26 מן התורה ומן הנביאים ומן התנאים, ולא קיבלו ממנו. מן התורה, דכתיב 'ויאמר ה' אל משה הנך שויבב עם אבותיך וקם'.
27 אמרו לו, ודילמא, וקם העם הנה ונה. מן הנביאים, דכתיב 'יחיו מתוך נבלתי יקומון הקדוש וננינו שובבני עפר, פי טל אורות טלך
28 וארץ רפאים תפיל'. ודילמא, מתים שהחיה יחוקאל. מן התנאים, דכתיב 'והנך בין הטוב, והנך לדודי למישרים, דובב שפתי
29 ישנים'. ודילמא, רחוש מרחשן שפנותיה בעלמא, ברבי יוחנן, דאמר רבי יוחנן משהו רבי שמעון בן הוצדק, כל מי שצאמרה הלכה
30 בשמו בעולם הזה, שפתותיו דובבות בקבר, שצאמר 'דובב שפתי ישנים'. עד שאמר להם מקרא זה, 'אשר נשבע ה' לאבותיכם
31 לתת להם, לכם' לא נאמר, אלא 'להם', מיפן לתחית המתים מן התורה. ויש אומרים, מן המקרא הנה אמר להם, ואתם
32 הדבקים בה' אלהיכם חיים בלכם חיים' (פשיטא דחיים בולכם חיים), אלא, אפילו ביום שכל העולם בולם מתים אתם חיים),
33 מה היום בולכם קיימין, אף לעולם הבא בולכם קיימין. שאילו רומיזים את רבי יהושע בן חנניה, מניין שהקדוש ברוך הוא מחיה
34 מתים, ויודע מה שעתיד להיות. אמר להו, תרווייהו מן המקרא הנה, שצאמר 'ויאמר ה' אל משה הנך שויבב עם אבותיך וקם
35 העם הנה ונה'. ודילמא 'וקם העם הנה ונה', אמר להו. נקוטו מיהא פלגא בדיביכו, דידע מה שעתיד להיות. איתמר נמו, אמר
36 רבי יוחנן משהו רבי שמעון בן יוחאי, מניין שהקדוש ברוך הוא מחיה מתים ויודע מה שעתיד להיות, שצאמר 'הנך שויבב עם
37 אבותיך וקם' וגו'. תנא, אמר רבי אליעזר ברבי יוסי, בדרך זה ויפתי ספרי מינים, שהיו אומרים אין תחית המתים מן התורה.
38 אמרתי להו, ויפתם תורתכם, ולא העליתם בידכם פלום. שאתם אומרים אין תחית המתים מן התורה, הרי הוא אומר 'הקרת
39 תפרת הנפש ההיא עונה בה', 'הקרת תפרת' בעולם הזה, 'עונה בה', לאימת. לאו, לעולם הבא. אמר ליה רב פפא לאבני, ולימא
40 להו, תרווייהו מהקרת תפרת. אינהו הוו אמרי ליה, דברה תורה פלשון בני אדם. פתנאי, 'הקרת תפרת', בעולם הזה,
41 'הקרת' לעולם הבא, דברי רבי עקיבא. אמר לו רבי ישמעאל, והלא כבר נאמר 'את ה' הוא מגדף ונכרתה', וכי שלשה עולמים
42 יש? אלא, 'ונכרתה' בעולם הזה, 'הקרת' לעולם הבא, 'הקרת תפרת' דברה תורה פלשון בני אדם. בין רבי ישמעאל ובין רבי
43 עקיבא, 'עונה בה' מאי עבדי ביה. לכדתנאי, יכול אפילו עשה תשובה, תלמוד לומר 'עונה בה', לא אמרתי אלא בזמן שעונה
44 בה. שאלה קליאופטרא מלפתא את רבי מאיר, אמרה, ודענא דתני שכבי, דכתיב 'וציצו מעיר פגשב הארץ'. אלא, פשתון עומדין,
45 עומדין ערומין, או בלבושיהון עומדין. אמר להו, קל וחומר מחיטה, ומה חיטה שנקברה ערומה, וצאה בכמה לבושיה. צדיקים,
46 שנקברים בלבושיהון, על אחת כמה וכמה. אמר ליה קיסר לרבן גמליאל, אמריתו דשכבי תני, הא הוה עפרא, ועפרא מי קא תיי?

עליהן עוין וחובין במיכלהון בסואבה ית קודשיהון ויזקבלו
עליהם עונות וחובות באכלם בטומאה את קדישהם, והיינו
שאכילת התרומה בטומאה גורמת לעם הארץ שיהיו לו הרבה
עונות.
מקור נוסף מן התורה לתחיית המתים: תנאי, רבי סימא אומר,
מניין לתחיית המתים מן התורה, שנאמר בנבואה שנאמר למשה
רבינו (שמות יד) 'וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב באל שדי
ושמי ה' לא נודעתי להם, וגם תקימותי את בריתי אתם לתת להם
את ארץ כנען, ויש לדייק, ש'לתת להם' לא נאמר בפסוק, והיינו
שיקיים ה' את הבטחתו לאבות בכך שיתן לבניהם את ארץ כנען,
אלא נאמר 'לתת להם', והיינו לתת את הארץ לאבות עצמם,
ומכאן יש לימוד לתחיית המתים מן התורה, שהאבות יקומו
בתחיית המתים והקב"ה יתן להם את הארץ.
בגמרא אהלן יסופר על כמה שאלו מהחכמים מקור לתחיית
המתים, ואת התשובות שהשיבו חכמים: (צד"ק נ"ג פ"ש ק"ב)
הוא סימן לשואלים אלו ולחכמים שהשיבו. מספרת הגמרא:
שאלו (מינין) [צדוקין] את רבן גמליאל, מניין שהקדוש ברוך הוא
מחיה מתים, אומר להם רבן גמליאל, יש לדבר זה ראייה מן התורה
וזמן הנביאים וזמן הכתובים, ולא קיבלו הצדוקים ממנו את ראיותיו.
מביאה הגמרא את ראיותיו ואת תשובות הצדוקים: הביא להם
ראיה מן התורה, דכתיב (דברים לא טו) 'ויאמר ה' אל משה הנך שוכב
עם אבותיך וקם'. כלומר, לאחר שתשב עם אבותיך עתיד אתה
לקום בתחיית המתים. אמרו לו הצדוקים, ויילא אן תיבת וקם'
נמשכת אחר תחילת הפסוק, אלא על בני ישראל המזכרים
בהמשך, וכך יש לקרוא את הפסוק, 'הנך שוכב עם אבותיך, וקם
העם הזה וונה אחרי אלהי נכר הארץ' וגו', ואין ראייה מפסוק זה
לתחיית המתים.
הביא להם ראייה מן הנביאים, דכתיב (ישעיה כו ט) בנבואת ישעיה
על העתיד לבוא, שהתפלל ואמר לה' 'יהיו מתים' יקומו ויהיו
הצדוקים שמתו בארץ ישראל, ויאמר ה' נבליתי יקומון - אפילו
נפלים יחיו, ויאמר להם ה' הקיצו ורננו וקצו עפר - המתים
השוכנים בעפר תתעוררו ותשבחו את ה', כי טל אורות מלך - כי
טל התורה והמצוות יהיה כטל של אור למתים, וארץ רפאים תפיל
- והארץ תפיל ותוציא מתוכה את המתים הקבורים בה, הרי
מפורש שיחיו המתים. אמרו לו, ויילא - שמא נבואת ישעיה
היתה על המתים שהחיה יחזקאל, ואין ראייה שלעתיד לבוא יחיו
המתים.
הביא להם ראייה מן הכתובים, דכתיב (שיר השירים ו ז) 'וחכך ביין
השוב, חולך לדודי למישרים, דוכב שפתי ישנים'. וישנים' הוא כינוי
למתים, שהם 'ישני עפר', וממה שנאמר 'דוכב שפתי ישנים' יש
ללמוד שעתידים המתים לחיות וידברו בשפתותיהם. אמרו לו,
ויילא רחשי מרחשן שפנותיה בעלמא - שמא הכוונה
ששפתותיהם רק ינועו מעט בתוך הקבר, אך אין הכוונה שיצאו
מקברם לאויר העולם לחיות. ומביאה הגמרא מי שאכן דרש את
הפסוק בדברי הצדוקים, והיינו פרבי יוחנן, דאמר רבי יוחנן משום
רבי שמעון בן יוחזקת, כל מי שנאמרה תלכה לבניהם, קולם הנה
לאחר שנפטר, שפותיו דוכבות - נעות בקבר, שנאמר (שם) 'דוכב
שפתי ישנים'.

וקתיב (ס'ט) 'יהי לו בן, וירמסו אותו העם בשער, וימות', הרי
שבאותו דבר שכפר נידון בו מידה כנגד מידה, שלא אכל
מהתבואה, ונרמס מרגלי הבאים לקנות את התבואה בזול, ומכאן
יש ללמוד שדרך הקב"ה להעניש מידה כנגד מידה.
שואלת הגמרא: ויילא - שמא קללת אלישע נרמס ליה - היא
שגרמה לו שיראה בעיניו את השפע ולא יאכל ממנו, וכמו דאמר
רב יהודה אומר רב, קללת חכם אפילו על חנם היא פאה ומתקיימת,
וקל וחומר כאן שקללו בגלל שלא האמין בנבואתו ובידו לפני
המלך, ומנין שהיה זה עונש של מידה כנגד מידה. משיבה
הגמרא: אם בן שנענש רק מחמת קללת אלישע, לכתוב קרא
'וירמסוהו וימות', מאי - מדוע הוסיף הפסוק את המילה 'בשער',
ללמד שנענש על עסקי שער, על כך שכפר בדברי הנביא שאמר
ששער המחירים ירד, וענש מידה כנגד מידה.
שנינו במשנה שהאומר שאין תחיית המתים נלמדת מן התורה, אין
לו חלק לעולם הבא. הגמרא מבארת מדוע נלמדה תורה נלמד ענין
תחיית המתים: (אמר רבי יוחנן), מניין לתחיית המתים מן התורה,
שנאמר גבי תרומת מעשר, שהלויים נותנים לכהנים תרומה
מהמעשר הראשון שקבלו מישאל, בן תרימו גם אתם תרומת ה'
מכל מעשרתכם אשר תקחו מאת בני ישראל ונתתם ממנו [את]
תרומת ה' לאהרן הכהן' (במדבר יח כח), וקשה, וכי אהרן הכהן לעולם
קיים, והלא הוא לא נכנס לארץ ישראל, שנוכל לומר שנותנין לו
תרומה, אלא פסוק זה מלמד שעתיד אהרן לחיות לעתיד לבוא.
וישראל נותנין לו תרומה. ומכאן יש לימוד לתחיית המתים מן
התורה.
הגמרא מביאה דרשה אחרת לפסוק זה: דבי רבי ישמעאל תנא,
ממה שנאמר 'לאהרן', יש ללמוד שצריך לתת את התרומה לכהן
שהוא פאהו, מה אהרן 'קבר' - תלמיד חכם, אף לבניו נותנים
תרומה רק כשהם חכרים.
הגמרא מביאה דרשה נוספת המלמדת שאין נותנים תרומה אלא
לכהן תלמיד חכם: אמר רבי שמואל בר נחמני, אמר רבי יוחנן, מניין
שאין נותנין תרומה לכהן עם הארץ, שאינו עוסק בתורה, שנאמר
(דחי' ב' יד) 'ויאמר לעם לוישבי ירושלים לתת מנת הבהנים והלויים
למען יחזקו בתורת ה' - חזקיהו המלך אמר לעם ישראל תושבי
ירושלים לתת את מתנות הבהנה שלחם לכהנים והלויים כדי
שתהא פרנסתם מצויה ויעסקו בתורת ה', ומכאן יש ללמוד שכל
כהן תפחיק - העוסק בתורת ה' יש לו מנת - נותנים לו מתנות
כהונה, ושאינו תפחיק בתורת ה' אין נותנים לו מנת - מתנות כהונה.
מאמר נוסף בענין נתינת תרומה לכהן עם הארץ: אמר רב אהא בר
אדא, אמר רב יהודה, כל הנותן תרומה לכהן עם הארץ, באילו
נותנה לפני ארץ, מה ארץ שנטול בהמה מהעדר, ספק בדינו אם
דורם ואוכל את הבהמה מיד, קודם שתסריח, ספק אינו דורם
ואוכל את הבהמה מיד, אלא מצניעה בחורו ולאחר זמן
כשמסריחה, אוכלה, אף בהן עם הארץ שנותנים לו תרומה ספק
אוכלה במהרה, ספק אוכלה בטומאה, ולכן אין ראוי לתת לו
תרומה.
טעם נוסף שאין לתת תרומה לכהן עם הארץ: רבי יוחנן אומר,
הנותן תרומה לכהן עם הארץ אף נזרם לו מיתה, שנאמר לגבי
אכילת תרומה בטרה. 'ושמרו את משמרתה ולא ישאו עליו חטא
ומתו בו כי יחלוהו אני ה' מקדשם' (ויקרא כב ט), ואם יאכל הכהן
את התרומה בטומאה, יתחייב מיתה.
דבר נוסף שגורם הנותן תרומה לעם הארץ: דבי רבי אליעזר בן
יעקב תנא, הנותן תרומה לכהן עם הארץ, אף משיאו עון אשמה -
גורם לעם הארץ שישא הרבה עונות, שנאמר (שם ט) 'והשיאו
אותם עון אשמה באכלם את קדשיהם', ותרגם אונקלוס ויקבלון

56 לא נולדו, תני - נולדים וחיים, אנשים דתני תני - שכבר נולדו והיו
 57 בחיים ומתו, לא כל שכן שהם עתידים לחזור ולחיות. רצה אותו
 58 מין להכעיסו, אמר ליה לגביהא בן פסיסא שהיה גיבן, תיבניא
 59 קרית לי - וכי לי אתה קורא רשע, אי קאימנא - אם אקום
 60 בתחיית המתים, בעימנא קך - אבעוט בך, ופשימנא לעקמוקך
 61 מניך - ואישר את עקמימות גבך ממך. אמר ליה גביהא בן פסיסא,
 62 אם אתה עושה כן, רופא אוסף תקרוא, ושכר הרבה תפול ממני על
 63 כך.
 64 הגמרא מביאה מקרים נוספים שבהם גביהא בן פסיסא התווכח
 65 עם רשעים ונצחם: תנו רבנן, בעשרים וארבעה בנין איתגמילי
 66 דימוסנאי מיהודה ומירושלים - נסתלקו אנשים שרצו לערער על
 67 זכותם של ישראל ולטול חלק ביהודה וירושלים, ומחמת הטובה
 68 שבדבר קבעו יום זה ליום שאסור בהספד. וכך היה המעשה,
 69 כשבאו בני אפריקאי לדון עם ישראל לפני אלכסנדרוס מוקדון,
 70 אמרו לו, ארץ כנען שלנו היא, דכתיב (במדבר לד א) 'ארץ כנען
 71 לגבולותיה', הרי שהתורה קובעת שארץ זו היא של כנען, וכנען
 72 אבותו דתנחומי אינשי הוה - הוא אביהם של אנשים אלו, כלומר
 73 אבינו, ומן הדין הארץ שייכת לנו. אמר להו גביהא בן פסיסא
 74 להקמים, תנו לי רשות, ואלך ואדון עמון לפני אלכסנדרוס מוקדון,
 75 אם בני אפריקאי ינצחוני, אמרו, הרינו שבענו - אדם פשוט מאימנו
 76 נצחקם, ואין זה ראייה שאתם צודקים, ואם אני אנצח אותם, אמרו
 77 להם תורת משה נצחתכם. נתנו לו החכמים רשות, והלך ודן עמון
 78 לפני אלכסנדרוס מוקדון, אמר להם גביהא בן פסיסא לבני
 79 אפריקאי, מהיכן אתם מביאים ראיה שהארץ שייכת לכם, אמרו
 80 לו בני אפריקאי, ראיתנו היא מן התורה שנאמר בה שהארץ היא
 81 'ארץ כנען', אמר להן גביהא בן פסיסא, אף אני לא אביא לכם
 82 ראיה שהארץ שייכת לבני ישראל אלא מן התורה, שנאמר
 83 (בראשית ט כח) 'ויאמר ארור כנען עבד עבדים יהיה לאחיו', ומכיון
 84 שאנו מבני בניו של שם שכנען היה עבדו, בדין הוא שהארץ
 85 שייכת לנו, שהרי עבד שקנה נכסים, עבד למי, ונכסים למי,
 86 כלומר, כיון שהעבד שייך לאדונו גם נכסיו שייכים לאדונו, ואף
 87 הארץ שהיא מנכסיו כנען שייכת לנו שאנו מבני שם, ולא עוד,
 88 אלא אתם חייבים לנו ממוק, שהרי כמה שנים שלא נצחתונו
 89 כדינכם שאתם עבדינו. אמר להם אלכסנדרוס מלכא לבני
 90 אפריקאי, התירו לו תשובה על טענתו. אמרו לו, תנה לנו זמן
 91 שלשה ימים למצוא תשובה לטענתו, נתן להם אלכסנדרוס זמן
 92 שלשה ימים, בדין ולא מצאו תשובה לטענת גביהא בן פסיסא,
 93 מיד קראה בני אפריקאי מארץ ישראל, והניחו שדותיהן כשמן
 94 ודעות תבואה, וברמיהן כשמן נטועות גפנים, ואתה שנה שביעית
 95 היתה, ונטלו ישראל את פירותיהם ואכלום.
 96 שוב היה מעשה שפעם אחת באו בני מצרים לדון עם ישראל לפני
 97 אלכסנדרוס מוקדון, אמרו לו בני מצרים, בני ישראל חייבים לנו
 98 ממון רב, שהרי הוא 'ההפסוק אומר (שמות יב לו) 'וה' נתן את הן
 99 העם בעיני מצרים ושאלום וינצלו את מצרים', ופנו ליהודים
 100 ואמרו להם, תנו לנו כמה וזהכ שנמלתם מפני בצאתכם ממצרים
 101 ולא חזרתם לנו. אמר גביהא בן פסיסא להקמים, תנו לי רשות,
 102 ואלך ואדון עמון לפני אלכסנדרוס, אם בני מצרים ינצחוני, אמרו
 103 להם, הרינו שבענו נצחתם, ואם אני אנצח אותם, אמרו להם תורת
 104 משה רבינו נצחתכם. נתנו לו החכמים רשות, והלך ודן עמון לפני
 105 אלכסנדרוס, אמר להן גביהא בן פסיסא לבני מצרים, מהיכן אתם
 106 מביאים ראיה שאנו חייבים לכם ממון, אמרו לו מן התורה, שנאמר
 107 בה שמצרים השאלו לישראל קודם צאתם ממצרים כסף וזהב,
 108 אמר להן, אף אני לא אביא לכם ראיה שאינכם צודקים
 109 בתביעתכם אלא מן התורה, שנאמר (שם יב ב) 'מושב בני ישראל
 110 אשר ישבו במצרים שלשים שנה וארבע מאות שנה, ובאותם שנים

1 אמרה ליה ברתיה - אמרה בתו של הקיסר לרבן גמליאל, שיקרה
 2 - הנח לו לאבי הקיסר, ואל תענה לו על שאלתו, ואנא מהדרנא
 3 ליה - ואני אענה לו תשובה על שאלתו. פנתה בת הקיסר אל
 4 אביה ושאלה אותו, שני יוצרים יש בעירנו, כלומר אילו היו שני
 5 יוצרי כלים בעירנו, אחד יוצר כלים מן הפנים, ואחד יוצר כלים מן
 6 הפנים, איזה מהן משופח מחבירו. אמר לה אביה הקיסר, אומן זה
 7 שיוצר מן הפנים משופח יותר, שהרי הטטי יכול לעמוד יותר, הרי
 8 הפנים, ואין זו גדולה ליצור ממנו כלים, אמרה לו בתו, אם כן הרי
 9 בעצמך ענית את התשובה לשאלתך לגבי תחיית המתים, שהרי
 10 אם מן הפנים יצר - הקדוש ברוך הוא יוצר את האדם מטיפה
 11 סרוחה שהיא כמים, מן הפנים לא כל שכן - וכי לא קל וחומר
 12 שיכול להחיותו לאחר שנעשה עפר כטיט.
 13 הגמרא מביאה דעה שונה בתשובת בת הקיסר לאביה: דבי רבי
 14 ישמעאל נא, שכך השיבה בת הקיסר לאביה, דבר זה נלמד בקל
 15 והומר מכלל זכות, מה כלי זכוכית, שעמלן פרוח בשר ודם -
 16 שנעשים על ידי נפיחת רוח של אדם, אם נשברו, יש להן תפחה -
 17 אפשר לחזור ולתקנם, על ידי שמתכים את הזכוכית וחוזרים
 18 ונופחים בה עד שנעשית שוב כלי, כשר ודם, שברוחו של הקדוש
 19 ברוך הוא - שנעשה על ידי נפיחת רוח של הקדוש ברוך הוא, על
 20 אחת כמה וכמה שיכול לחזור ולחיות לאחר מותו.
 21 הגמרא מביאה ויכוח נוסף לגבי תחיית המתים: אמר ליה ההוא
 22 מינא - אמר לו אותו מין לרבי אמי, דאמרתו דשכבי תני - אומרם
 23 אתם שהמתים עתידים לחיות, כיצד יתכן דבר זה, והא הו עפרא
 24 - והרי הם נעשו לעפר, ועפרא מי קא תני - וכי עפר יכול לחיות.
 25 אמר ליה רבי אמי, אמשול קך משל, כמה דתבר דומה, למלך בשר
 26 ודם שאמר לעבדיו, לכו וכונו לי פלמין - ארמונות גדולים, במקום
 27 שאין מים ועפר, ואפילו שלא היה להם חומר לבניית הארמון,
 28 הלכו והביאו חומרים ממקומות אחרים וכונו אותו, למים - לאחר
 29 תקופה נפלו הארמונות, אמר להם המלך, חזרו וכונו אותו במקום
 30 שיש עפר ומים, אמרו לו עבדיו, אין אנו יכולין, כעם עליהם המלך
 31 ואמר להן, הלא במקום שאין מים ועפר ניתם את הארמונות,
 32 עקשיו שאני מבקש מכם לבנות במקום שיש מים ועפר, על אחת
 33 כמה וכמה שאתם יכולים לבנות. והנמשל הוא, שאם הקדוש ברוך
 34 הוא ברא את האדם מטיפה סרוחה, בודאי שיכול להחיות את
 35 האדם מעפרו.
 36 הוסיף רבי אמי ואמר למין, ואם עדיין אי אתה מאמין שהקדוש
 37 ברוך הוא יוצר בריה חיה מהעפר, צא לבקעה וראח מין עכבר
 38 שהיום - כשנברא מהעפר ומתחיל להווצר, הוא עדיין חצוי בשר
 39 וחיץ אדמה, למחר השריץ - הוא ממשך להוצר ונעשה כלו בשר.
 40 הרי שהקדוש ברוך הוא בורא בריות חיות מהעפר, ושפא תאמר
 41 שכמו שאותו עכבר אינו נברא בשעה אחת אלא בשבוע או
 42 שבועיים, כך גם אין הקדוש ברוך הוא מזהה את המתים בשעה
 43 אחת אלא לזמן מרובה, אין דבר זה נכון, וראיה לדבר, עלה להר
 44 וראה שהיום אין בו אלא חלון אחד, למחר ירדו גשמים ומיד נתמלא
 45 כולו חלונות, הרי שיש ברואים שבורא הקדוש ברוך הוא בשעה
 46 אחת, כך גם תחיית המתים תהיה בשעה אחת.
 47 הגמרא מביאה ויכוח נוסף לגבי תחיית המתים: אמר ליה ההוא
 48 מינא לחכם בישראל ששמו היה גביהא בן פסיסא, ווי לבון תיבניא
 49 - אוי לכם רשעים, דאמרתו מיתי חיון - שאתם אומרם
 50 שהמתים עתידים לחיות, והרי יש ללמוד בקל וחומר שלא יחיו
 51 המתים, דחיון מיתי - אם אלו שכבר חיים סופם למות, כיצד
 52 נאמר דמיתי חיון - שאלו שמתים עתידים לחזור ולחיות. אמר
 53 ליה, אדרבה, ווי לבון תיבניא - אוי לכם רשעים, דאמרתו מיתי
 54 לא חיון - שאתם אומרם שהמתים אינם עתידים לחיות, והרי יש
 55 ללמוד את תחיית המתים מקל וחומר, דלא הו - אם אלו שעדיין

24 המתים לפי שעה: לך עלה לחר וכו': חלוון. תולעת שיוצא מן הים אחד לשבעים
 25 שנה וצובעין בדמו תכלת ולכתולה אינו נראה בכל ההר אלא חלוון אחד: ולמחר.
 26 שהגשמים יורדן מתמלא כולו חלוונות ונראה למורי שביצי חלוון (ראשון)
 27 משריצין כולן אלמא יש בידו לחיות לפי שעה: ונביא בן פסיסא. כך שמו והיתה
 28 לו עקמומיות בגבו כדמוכח לקמן: ווי לבון
 29 חיביא. אי לכח לרשעים: דחיי מתיב. אותן
 30 שהן חייין רואין אנו שמתין והדיך יעלה על
 31 דענתו שהמתים חחרין וחיים: דלא הוו. אותן
 32 שלא היו מעולם נוצרין ונולדין וחיין אותן
 33 שהיו כבר לא ב"ש שחחרין וחיין: א"ל מינא:
 34 חיביא קריית ליה וכו': לא בקתרה: דימונסא.
 35 עוררין ורעלי חמס שהיו רוצין לטול חלק
 36 ביהודה ובירושלים: שבאו בני אפריקא לדון
 37 וכו': ובמגלת תענית חשיב להו כל אותן
 38 ימים שנעשה בהן נסים לישראל וקבעם
 39 יו"ט ולהכי קאמר הכא בעשרים וארבעה
 40 בניסן לומר דיום טוב הוא אסור בהספד
 41 משום סג זה: איין כנען לנבולותיה. דלחך
 42 ארעא קרי ארץ כנען ואתם ירשתם שלא
 43 כדן דשלנו הוא דכנען אבינו היה: אנפין.
 44 כתבים שלא טיול אחד בחלק חבירו כמו
 45 שעשה אברהם לישמעאל שלא לטול במה
 46 שנתן ליעקב כולם יש לזה על זה כלום: שם
 47 מובאה. כשוף ומעשה שדים:
 בכורות

1 אמרה ליה ברתיה. דקטר הרבן גמליאל שבקיה: שני יוצרים וכו'. משל הוא אלו
 2 היו שני יוצרים בעירנו אחד יוצר כלים מן המים וכו': אמרה לו. אי"כ הקב"ה אם
 3 מן המים הוא מצייר דמטפה סרוחה שהיא כמים הוא מוליד: מן העפר לא כל
 4 שכן. שבידה דבי רבי ישמעאל תנא קל וחומר מכלי זכוכית. וזו היא תשובה
 5 שהשיבה לאביה: מה בלי זכוכית שעמלן
 6 ברוח של אדם. שבשואו עושה אותו יש לו
 7 שפופרת ונופח לתוכה וכן נשמע מפי
 8 האומנין: יש להם תקנה. להתיכן ולחורו
 9 ולעשות מהן כלי והוא דאמרין בחגיגה (דף
 10 טו.) ונחין לאבדם ככלי זכוכית לא שאין
 11 להם תקנה אלא שנפסדין לשעתן ואין
 12 מתקיימין: עכשיו שיש מים. והכי נמי הקב"ה
 13 יוצר את האדם מטפה קטנה שאין בה ממש
 14 וכ"ש שיכול לבראתו מן העפר אי נמי כל
 15 העולם כולו יצר מתוהו: ואם אי אתה
 16 מאמין. שהקב"ה יוצר מן העפר: עכבר.
 17 שקורין אשקורל יש במינן שאין נבראין על
 18 ידי תולדה: היום. מתחיל לברא ולצאת מן
 19 העפר ולמחר מהלך כשהוא נברא כדאמר'
 20 בשחיטת חולין בהעור והרוטב (דף כגו.)
 21 ושמה תאמר לזמן מרובה. שאותו שרץ אינו
 22 נברא לאלתר אלא לזמן מרובה שבע או
 23 שבועיים ותהא סבור שאין הקב"ה מוחה
 16 שיש מים ועפר. על אחת כמה וכמה. ואם אי אתה מאמין. צא לבקעה וראה עכבר שהיום
 17 חציו בשר וחציו אדמה. למחר השריץ ונעשה בלו בשר. שמא תאמר לזמן מרובה. עלה לחר וראה שהיום אין בו אלא חלוון אחד,
 18 למחר ירדו גשמים ונתמלא פולו חלוונות. אמר ליה ההוא מינא לנביאה בן פסיסא. ווי לבון חיביאי. דאמריתון מיתי חיון. דחיון
 19 מיתי. דמיתי חיוין? אמר ליה. ווי לבון חיביאי. דאמריתון מיתי לא חיון. דלא הוה חיון. דהוה חיון. לא כל שפן. אמר ליה. חיביאי
 20 קריית ליה. אי קאימינא. בעימינא בך. ופשימינא לעקמיתך מינך. אמר ליה. אם אתה עושה בן. ורפא אויפן תקרא. וישכר הרבה תפול.
 21 תנו רבנן. בעשרים וארבעה בניסן. איתנטיילו דימונסאי מיהודה ומירושלים. כשבאו בני אפריקא. לדון עם ישראל לפני אלכסנדרוס
 22 מוקדון. אמרו לו. ארץ כנען שלנו היא. דכתיב 'ארץ כנען לנבולותיה'. וכנען אבותון דהנחו אינשי הוה. אמר להו גביהא בן פסיסא
 23 לחכמים. תנו לי רשות. ואלך ואדון עמיהו לפני אלכסנדרוס מוקדון. אם נצחוני. אמרו. הדיוט שבנו נצחתם. ואם אני אנצח אותם.
 24 אמרו להם. תורת משה נצחתכם. תנו לו רשות. והלך ודן עמיהם. אמר להם. מהיכן אתם מביאים ראיה. אמרו לו. מן התורה.
 25 אמר להו. אף אני לא אביא לכם ראיה אלא מן התורה. שנאמר 'ויאמר ארוך כנען עבד עבדים יהיה לאחיו'. עבד שקנה נכסים.
 26 עבד למי. ונכסים למי. ולא עוד. אלא שהרי כמה שנים שלא עבדונו. אמר להם אלכסנדרוס מלפא. החזירו לו תשובה. אמרו לו.
 27 תנו לנו זמן שלשה ימים. נתן להם זמן. בדרקו ולא מצאו תשובה. מיד. ברחו והניחו שדותיהן פשתן ורועות וכרמיהן פשתן נטועות.
 28 ואותה שנה שביעית היתה. שוב פעם אחת באו בני מצרים לדון עם ישראל לפני אלכסנדרוס מוקדון. אמרו לו. הרי הוא אומר 'וה'
 29 נתן את חן העם בעיני מצרים וישאלום'. תנו לנו כסף וזהב שנמלתם ממנו. אמר גביהא בן פסיסא לחכמים. תנו לי רשות. ואלך
 30 ואדון עמיהו לפני אלכסנדרוס. אם נצחוני. אמרו להם. הדיוט שבנו נצחתם. ואם אני אנצח אותם. אמרו להם. תורת משה רבינו
 31 נצחתכם. נתנו לו רשות. והלך ודן עמיהו. אמר להו. מהיכן אתם מביאים ראיה. אמרו לו. מן התורה. אמר להו. אף אני לא אביא
 32 לכם ראיה אלא מן התורה. שנאמר 'ומושב בני ישראל אשר ישבו במצרים שלשים שנה וארבע מאות שנה'. תנו לנו שכר עבודה
 33 של ששים ריבוא. שישעבדתם במצרים שלשים שנה וארבע מאות שנה. אמר להו אלכסנדרוס מוקדון. החזירו לו תשובה. אמרו
 34 לו. תנו לנו זמן שלשה ימים. נתן להם זמן. בדרקו ולא מצאו תשובה. מיד. הניחו שדותיהן פשתן ורועות. וכרמיהן פשתן נטועות
 35 וברחו. ואותה שנה שביעית היתה. ושוב פעם אחת באו בני ישמעאל ובני קטורה לדון עם ישראל לפני אלכסנדרוס מוקדון. אמרו
 36 לו. ארץ כנען שלנו ושלכם. דכתיב 'ואלה תולדות ישמעאל בן אברהם'. וכתוב 'אלה תולדות יעקב בן אברהם'. אמר להו גביהא
 37 בן פסיסא לחכמים. תנו לי רשות. ואלך ואדון עמיהו לפני אלכסנדרוס מוקדון. אם נצחוני. אמרו. הדיוט שבנו נצחתם. ואם אני
 38 אנצח אותם. אמרו להם. תורת משה רבינו נצחתכם. נתנו לו רשות. הלך ודן עמיהו. אמר להם. מהיכן אתם מביאים ראיה. אמרו
 39 לו. מן התורה. אמר להו. אף אני לא אביא ראיה אלא מן התורה. שנאמר 'וימת אברהם את פל אשר לו ליצחק'. ולבני הפלגשים
 40 אשר לאברהם נתן אברהם מתנות. אב שנתן אגשין לבניו בחייו. ושיגר זה מעל זה. כלום יש לזה על זה כלום. מאי 'מתנותו'?
 41 אמר רבי ירמיה בר אבא. מלמד שמסר להם שם טומאה. אמר ליה אנטונינוס לרבי. גוף ונשמה יכולין לפטור עצמן מן הדיו.
 42 ביצה. גוף אומר. נשמה חטאה. שמיים שפירשה ממנו. הריני מופל פאבן דומם בקבר. ונשמה אומרת. גוף חטא. שמיים שפירשתי
 43 ממנו. הריני פורחת באויר כצפור. אמר ליה. אמשול לך משל למה תדבר דומה. למלך בשר ודם שהיה לו פרדם נאה. והיה בו
 בכורות

35 פקידה נשמר רחמי: משעת יציאה. כשיוצא ממעי אמו או משעת יציאה: א"ל. רבי
 36 משעת יציאה: אמר לו אנטונינוס א"ב בועט במעי אמו ויוצא. אלא משעת
 37 יציאתה: כם עור ופסה. שחיין עם מומין; ובתיב או ידלו כאל פסה. דמשמע
 38 שמתרפאין; עומדין במומן. ואח"כ מתרפאין: בעל המות לנצח. דלעתיד לבא
 39 מאחר שחיין שוב אינו מתין: כי הנער.
 40 כלומר כשימות אדם ולעתיד ימות בן מאה
 41 שנה יאמרו נער הוא מת כי הנער בן מאה
 42 שנה ימות אלמא מתין; וחפרה הלבנה
 43 ובושה החמה. משמע שיהא אורם כזה
 44 ובתיב והיתה אור הלבנה כאור החמה: כאן
 45 לימות המשיח. כשיכלה השיעבוד והיתה
 46 אור הלבנה כאור החמה ולעתיד לבא
 47 וחפרה הלבנה ובושה החמה מרוב נגהם של
 48 צדיקים; ולשמואל דאמר. בדוכתא אחריתי:
 49 אין בין העולם הזה וכו'. אידי ואידי
 50 לעוה"ב: אלא כאן במחנה שכינה. חפרה
 51 מזיו השכינה: כאן במחנה צדיקים. כאן
 52 במחנה רשעים לא גרסינן: בתיב אני אמת
 53 ואחיה. דמשמע כשם שאני אמת את האדם
 54 כך אני מחייה כשמת בעל מום עומד וחי
 55 בעל מום: ובתיב מחצתי ואני ארפא.
 56 שכשואו היה מרפא את המחזק ועומד
 57 שלם: ומחר מה שחמצתי. שלאחר כן
 58 מתרפא וכדלעיל עומדין במומן ומתרפאין:
 59 מיתה באחד וחיים באחד. וה"ק אני ממת
 60 אדם זה ומחיה אדם אחר: בדרך שהעולם
 61 נוהג. שזה מת וזה נולד: מה מחזק ורפוי
 62 באחד. ואין רפואה אלא במקום מחזק: ישר.
 63 משמע לעתיד: נשאו קול יחידיו. היינו קול
 64 אחד: המונע הלבנה. מללמד: מששת ימי
 65 בראשית. דכתיב בראשית ברא בשביל
 66 התורה שהיא ראשית ישראל נקראו
 67 ראשית תבואתה שתידין להנחיל: ברא
 68 אלהים את השמים וגו': בה תורה:
 יקבוהו

1 בכורות. תאני הבכורות: יקרא אל השמים מעל. כלומר יקרא הקב"ה לנשמה
 2 הבאה לו לתוך גופו של אדם מאל השמים מעל ויקרא אף אל הגוף שבא מן
 3 הארץ: מפני מה שוקעת במערב. תסובב את כל העולם עד שתחזור למקום
 4 זריחה למחר ותשקע דאי היה הכי לא היה אמינא לך מפני מה שוקעת במזרח
 5 דנוהג העולם כך הוא ממקום שיצא שם
 6 נבט: כדי ליתן שלום לקונה. ה'הקב"ה
 7 שהשכינה במערב וכיון שמוגעת עד מערב
 8 הולכת ומשתחזה לפני הקב"ה שבראה
 9 ולכך שוקעת ונכנסת כפופה לפני הקב"ה:
 10 ויתיה עד פליגא דרקינא. דאם לכך
 11 מתכוונת למה הולכת בתוך המערב תבא
 12 עד אמצעו של רקיע ותשקע לשם מופת
 13 שתתחזה כלפי מערב שכן דרך ב"א
 14 שמתחזה ברחוק לפני המלך ואינו מתקרב
 15 כל כך: משום פועלים. דאילו כן היה מחשיך
 16 פתאום שכשחמה באמצע הרקיע מאירה
 17 ביותר וסבורים שעדיין יש שהות בינם והיו
 18 פועלין שחזין במלאכתן עד שחשיכה ועוברי
 19 דרכים נמי לא היו יודעין מתי יחשוך לבקש
 20 להם בית לינה ולכך שוקעת במערב
 21 שכשהולכת ומשתפלת והולכת וכלה אורה
 22 יודעין שמגיע שעת השיבה: משעת יציאה.
 23 שנקרם כולו ברקיע וגידין ועצמות: פקידה.
 24 משעה שהמלאך פוקד הטיפה ומביאה לפני
 25 המקום מה תהא עליה כדאמרין בפרק כל
 26 היד במסכת נדה (דף טו) מיד נזרקה בו
 27 נשמה וחיות: אמר ליה. רבי משעת יציאה:
 28 ואמר לו. אנטונינוס וכי אפשר לחתיכה
 29 שתתקיים אפילו ג' ימים בלא מלח שאינה
 30 מסרחת וה"נ אילו לא היתה נשמה נתונה
 31 עד שעת יציאה היאך תתקיים הטיפה שלא
 32 תסרח במעיה וכיון שטיפה מסרחת שוב
 33 אינה מולדת: למדני אנטונינוס. מדברי
 34 למדת: ופקידתך שפרה רוחי. משעת
 25 ליה אנטונינוס לרבי, מאימתי יצר הרע שולט באדם, משעת יצירה או משעת יציאה. אמר ליה, משעת יצירה. אמר ליה, אם פן, בועט
 26 במעי אמו ויוצא. אלא, משעת יציאה. אמר רבי, דבר זה למדני אנטונינוס, ומקרא מסייעו, שצאמר 'לפתח תפאת רוביץ'. ריש לקיש
 27 רבי, פתיב 'כס עור ופסה חרה ויולדת יחדו', ובתיב 'או ידלו פאל פסת, ותרזן לשון אלם, פי נקעו במדבר מים ונחלים בערבך'.
 28 הא כיצד, עומדין במומן ומתרפאין. עולא רמי, פתיב 'בלע המות לנצח ומחה ה' דמעה מעל כל פנים', ובתיב 'כי הנער בן מאה שנה
 29 ימות', לא יהיה משם עוד עול ימים'. לא קשיא, פאן בישראל, פאן בעובדי פוכבים. ועובדי פוכבים, מאי בעו התם? הנה דכתיב פהו
 30 יעמדו זרים ורעו צאנכם ובני נכר אפריכם ובכרמיכם'. רב חסדא רמי, פתיב 'וחפרה הלבנה ובושה החמה פי מלך ה' צבאות', ובתיב
 31 'והיה אור הלבנה כאור החמה ואור החמה יהיה שבעתים פאור שבעת הימים'. לא קשיא, פאן לימות המשיח, פאן לעולם הבא.
 32 ולשמואל, דאמר אין בין העולם הזה לימות המשיח אלא שיעבוד מלכותי פלבך, לא קשיא, פאן במחנה צדיקים, פאן במחנה שכינה.
 33 רבא רמי, פתיב 'אני אמת ואחיה', ובתיב 'מחצתי ואני ארפא', אמר הקדוש ברוך הוא, מה שאני ממות, אני מחיה. והדר, מה
 34 שמחצתי ואני ארפא. תני רבנן, 'אני אמת ואחיה', יכול שתהא מיתה באחד וחיים באחד, בדרך שהעולם נוהג. תלמוד לומר 'מחצתי
 35 ואני ארפא', מה מחיזה ורפואה באחד, אף מיתה וחיים באחד, מיפן תשיבה לאומרין אין תחיית המתים מן התורה. תניא, אמר רבי
 36 מאיר, מניין לתחיית המתים מן התורה, שצאמר 'או ישר משה ובני ישראל את השירה הזאת לה', 'שר' לא נאמר, אלא 'ישר', מכאן
 37 לתחיית המתים מן התורה. פיוצא בדרך אהרן אומר 'או יבנה יהושע מובח לה', 'בנה' לא נאמר, אלא 'בנה', מכאן לתחיית המתים
 38 מן התורה. אלא מעתה, 'או יבנה שלמה במה לכבוש שקוין מואב', הכי נמי דיבנה. אלא, מעלה עליו הפתוב פאילו בנה. אמר רבי
 39 יהושע בן לוי, מניין לתחיית המתים מן התורה, שצאמר 'אשרי יושבי ביתך עוד יהללך סלה', 'יהללך' לא נאמר, אלא 'יהללך',
 40 מכאן לתחיית המתים מן התורה. ואמר רבי יהושע בן לוי, כל האומר שירה בעולם הנה, וזכה ואומרה לעולם הבא, שצאמר 'אשרי
 41 יושבי ביתך עוד יהללך סלה'. אמר רבי חייא בר אבא, אמר רבי יוחנן, מניין לתחיית המתים מן התורה, שצאמר 'קול צופיד נשאו קול
 42 יחדו ורגנו' וגו', 'רגנו' לא נאמר, אלא 'רגנו', מכאן לתחיית המתים מן התורה. ואמר רבי חייא בר אבא, אמר רבי יוחנן, עתידין כל
 43 הנביאים פולין לומר שירה בקול אחד, שצאמר 'קול צופיד נשאו קול יחדו ורגנו'. אמר רב יהודה אמר רב, כל המונע הלכה מפי תלמיד,
 44 פאילו גולו מנחלת אבותיו, שצאמר 'תורה צוה לנו משה מורה קהילת יעקב', מורה היא לכל ישראל מששת ימי בראשית. אמר
 45 רב חנא בר בינא, אמר רבי שמעון חסידא, כל המונע הלכה מפי תלמיד, פאילו עופרין שבמעי אמו מקללין אותו, שצאמר 'מונע בר

ימים ללא מלח ולא תסריח, כך גם לא יתכן שהטיפה תעמוד ללא נשמה כמה ימים במעי האשה ולא תסריח, ואחר שתסריח שוב אינה ראויה להולדה, אלא בודאי משעת פקידה ניתנת הנשמה בטיפה ולכן אינה מסרתה. אמר רבי, דבר זה שהנשמה ניתנת בשעת פקידה, למדני אנטונינוס מסברא, ומקרא מסייעני - וגם מהפסוק יש ללמוד כדבריו, שנאמר (איוב יב) ופקידתך שמה רוחי, שמשתה הפקידה שנמרת בי ירוחי. שאלה נוספת ששאל אנטונינוס את רבי: ואמר ליה אנטונינוס לרבי, מאימתי יצר הרע שולט באדם, האם משעת יצירה בבטן אמו, או משעת יציאה - כשנולד. אמר ליה רבי, משעת יצירה. אמר ליה אנטונינוס, אם כן, שהיצר שולט בו משעת יצירה, היה בועט במקני אמו ויוצא, אלא בודאי היצר הרע שולט בו רק משעת יציאתו. אמר רבי, דבר זה למדני אנטונינוס מסברא, ומקרא מסייעני, שנאמר (בראשית ד ט) לפתח תפאת רוביך, ויש לדרוש שהכוונה משעה שיוצא מפתח רחם אמו רובץ בו יצר הרע המחטיא. הגמרא חוזרת לדון בענין תחיית המתים: ריש לקיש רמי - הקשה סתירה בין הפסוקים לענין תחיית המתים, בתיב בפסוק אחד (ירמיה לא ט) הנינ מביא אותם מארץ צפון וקבצתיים מירבתי ארץ, כס עור ופסח הרה ויולדת יחיד, קהל גדול ישובו הנה, הרי שלעתיד לבוא יהיו עירי חגרים, וכתב בפסוק אחר (ישעיה לה ט) אז ידלג כאלה פסח, ותרון ותשרור לשון אלם, כי נקעו במדבר מים ונחלים בערבה, הרי שבעלי המומים יתראו ממנו בתחיית המתים, הא כיצד מתפרשים שני פסוקים אלו שלא יסתרו זה את זה, יש ליישב שעומדין האנשים לתחיית המתים במומן, כפי שהיו בחייהם, ולכן נאמר עליהם 'חגר' ו'פסח' ואחר כך מתראין, ולכן נאמר שידלג הפסח כאילו, והאלם יוכל לדבר. הגמרא מביאה יישוב סתירה נוספת בענין תחיית המתים: עולא רמי, בתיב (ישעיה כח ד) בלע המות לנצח ומחה ה' המעה מעל כל פנים, הרי שלעתיד לבוא לאחר שיחיו המתים שוב לא ימותו לנצח, וכתב בפסוק אחר (ישעיה סה ב) כי הנער בן מאה שנה ימות, כלומר שיאריכו האנשים ימים, ומי שימות בן מאה שנה יחשב כינער, הרי שלעתיד לבוא יהיו אנשים שימותו, וכן נאמר שם בתחילת הפסוק לא יהיה משם עוד עול ימים וזקן אשר לא ימלא את ימיו, ופירוש הפסוק הוא שלא יצא משם אדם לקבר בעודו צעיר, ואף לא בהיותו זקן שלא השלים את שנותיו, הרי שלעתיד לבוא ימותו לאחר שימלאו את ימיהם. ותיריך עולא, לא קשיא, קאן - הפסוק שנאמר בו שלעתיד לבוא תבטל המיתה, עוסק ביישאל, שהם אכן לא ימותו לעתיד לבוא כלל, וקאן - הפסוק שנאמר בו שלעתיד לבוא ימותו אנשים לאחר אריכות ימיהם, עוסק בעוקבי בוכבים.

מקשה הגמרא: ועוקבי בוכבים מאי קעו התיב - ומה יעשו שם עובדי בוכבים, הרי הם לא יקומו בתחיית המתים. מתרצת הגמרא: הנה דתיב קהו - הכוונה לגוים שנאמר עליהם (ישעיה סא ה) ועמדו ימים וירעו צאנכם וכני נגר אפריכם וכו' ופירוש הפסוק הוא, שלעתיד לבוא ועמדו גוים (זרים) וירעו את צאן ישראל, ונכרים יחרשו את שדותיהם ויעבדו בכרמיהם, וגוים אלו יאריכו ימים אך ימותו לבסוף, ובהם עוסק הפסוק השני.

הגמרא מביאה יישוב לסתירה נוספת בענין מה שיהיה לעתיד לבוא: רב הסדא רמי, בתיב (ישעיה כד ב) ותפחה הלכנה ובושה החמה כי מלך ה' צבאות בהר ציון ובירושלים, ופירוש הפסוק הוא שיתביישו החמה והלכנה מחמת שאורם יחלש בעת שילמדו ה' צבאות בהר ציון ובירושלים, וכתב בפסוק אחר (שם לו) והיה אור הלכנה כאור החמה ואור החמה יהיה שבעתים כאור שבעת הימים ביום חבש ה' את שבר עמו ומחץ מקתו ירפא, הרי שאור החמה והלכנה יתחזק לעתיד לבוא, ומתריך רב חסדא, לא קשיא, קאן

תאנים בבורות וישנתבשלו ראשונות נאות, והושיב בו שני שומרים, אחד חיה, שאינו יכול להלך ברגליו, ואחד סומא, שאינו רואה בעיניו. אמר לו חיה לסומא, בבורות נאות אני רואה בפרדס, ומאחר ואיני יכול ללוקטם בעצמי, בא והרביבני על כתפך, ואף שאינך רואה אני אומר לך להיכן ללכת, ונביאם לאכלם יחד. רבב החיה על גבי הסומא, והלכו יחדיו והביאום לתאנים ואכלום. לימים - לאחר זמן בא בעל הפרדס, אמר להן לשומרים, בבורות נאות שהיו בפרדס היכן הן, אמר לו השומר החיה למלך, כלום - וכי יש לי גללים להלך בהן וללוקט את התאנים, שאתה חושדני שאכלתיים, וכמו כן אמר לו הסומא, כלום יש לי עינים לראות את התאנים, שאתה חושדני שאכלתיים. מה עשה המלך, הרביב את החיה על גבי הסומא, כפי שעשו בלוקיית התאנים, וכן אותם באחד והענישם, נמצא שקבלו את עונשם באופן שבו חטאו. אף תקדוש פרך הוא נוהג כך, כשבא להעניש את האדם הוא מביא את הנשמה וזוקקה בנה, כמו שהיו בחייהם כשחטאו יחד, וכן אותם באחד, ודבר זה יש ללמוד ממה שנאמר (תהילים נד) יקרא אל השמים מעל ואל הארץ לדון עמו, וכך דורשים, יקרא אל השמים מעל, זו הנשמה שבאה לגופו של האדם מהשמים, ואל הארץ לדון עמו, זה הגוף שבא מן הארץ.

הגמרא מביאה שאלה נוספת ששאל אנטונינוס את רבי: אמר ליה אנטונינוס לרבי, מפני מה החמה יוצאה בבוקר במוחה, ושוקעת בערב במערב. אמר ליה רבי, אי הוה אפכא - אם היה להיפך, והשמש היתה יוצאת במערב ושוקעת במוחה, נמי הוה אפכא ליה - גם כן היית שואלני מדוע כך הוא ולא להיפך. אמר ליה אנטונינוס, הכי קאמינא לך - כך כוונתי לשאול, מפני מה השמש שוקעת במערב ולא במוחה שממנו יצאה, והלא היה מן הראוי שתשקע במוחה, כדרך העולם, שבמקום ממנו יצא שם הוא נכנס. אמר ליה רבי, השמש עושה כן, כדי ליתן שלום לקונה - לקדוש ברוך הוא, כלומר, כיון שהשכינה נמצאת בצד מערב, כשמיגיעה השמש לצד מערב הרי היא משתחה לפני הקדוש ברוך הוא שבראה, ולכן היא שוקעת בצד מערב ונכנסת כפופה לפני הקדוש ברוך הוא, שנאמר (נחמיה ט ט) וצבא השמים לך משתחיים, הרי שהשמש משתחה לה. אמר ליה אנטונינוס, לדבריך ששוקעת במערב כדי להשתחות לשכינה שבמערב, ותייתי ער פלגא דרקיע - היה עליה להגיע עד חצי הרקיע, ותתן שלמא ותיעול - ותשתחה לצד מערב כדי לתת שלום לקונה, כדרך כן אדם המשתחה לפני המלך שאינו משתחה כשמיגע סמוך למלך ממש, אלא משתחה לכיוון המלך בעודו רחוק ממנו, ותשקע שם, באמצע השמים. ענה לו רבי, אכן ראוי היה שהשמש תעשה כן, אלא שאינה עושה כן, משום פועלים ומושם עוקבי דרבים - שאם היתה שוקעת באמצע השמים, בעודה מאירה ביותר, לא היו הפועלים מבחינים בכך שהיום עומד להסתיים, והיו שוהים במלאכתם עד שתחשך, וכמו כן עוברי הדרכים לא היו מבחינים שהלילה עומד להגיע ולא היו מחפשים לעצמם מקום לינה, ולכן שוקעת השמש באופן זה, שהיא מתקרבת לצד מערב, וככל שהיא מתקרבת לשם אורה מתמעט והולך, וכך יודעים הפועלים ועוברי הדרכים להתכונן ללילה.

שאלה נוספת ששאל אנטונינוס את רבי: ואמר ליה אנטונינוס לרבי, נשמה מאימתי ניתנה באדם, האם משעת פקידה - משעה שהמלאך פוקד את הטיפה ומביאה לפני הקדוש ברוך הוא שיחליט מה היא עליה, או משעת יצירה - משעה שהגוף כולו נוצר ונקרם בבשר גידים ועצמות. אמר ליה רבי, משעת יצירה. אמר ליה אנטונינוס, לדבריך, שמשתה פקידה עד שעת יצירה אין נשמה באדם, וכי אפשר התיבה של בשר עומדת שלשה ימים בלא מלח ואינה מסרחת, כלומר, כמו שלא יתכן שחתיכת בשר תעמוד שלשה

56 לְמִלְתִּיהָ, חָבִי נָמִי - לדבר שהיא נצרכת בו, אכן גדולה וחשובה
57 היא הנקמה, והיינו התגמול שנותן הקדוש ברוך הוא לבני אדם
58 על מעשיהם, כְּדַעְלָא, דָּאֲמַר עוֹלָא על הפסוק 'אל נקמות ה' אל
59 נקמות הופיע', שְׂתֵי הוֹפְעִיּוֹת חֲלָלוּ - שתי פעמים 'הופעה'
60 שבפסוק, לְמָה נאמר, כלומר, תיבת 'הופיע' שבפסוק נאמרה על
61 שתי הלשונות של נקמה שבפסוק, וכאילו נכתבה בכל נקמה גם
62 לשון הופעה, ומדוע הוצרכו שתייהם. והשיב עולא, אַחַת לְמַדְתָּ
63 מִזִּכָּה - תגמול טוב, שסילק הקדוש ברוך הוא את שכינתו
64 מאמות העולם והשרה אותה על ישראל, כשאמרו 'נעשה
65 ונשמע', והשראת השכינה היא הופעת הקדוש ברוך הוא, וְאַחַת
66 לְמַדְתָּ פּוֹרְעָנוֹת - תגמול רע, שהקדוש ברוך הוא יופיע בעצמו
67 ויפרע מאמות העולם ביום הדין שיהיה לעתיד לבוא. ולענין זה
68 אכן גדולה היא הנקמה.
69 הגמרא ממשיכה להביא את מימרותיו של רבי אלעזר בענין
70 חשיבות הדעת: וְאֲמַר רַבִּי אֱלֵעָזָר, כֹּל אִדָּם שֵׁשֶׁשׁ בּוֹ דְעָה, כְּאִילוֹ
71 נִבְנְהָ בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּיָמָיו, כִּיּוֹן שִׁמְכָה הַדַּעַה שֶׁבוּ יוּכַל לְהַשִּׁיג אֶת
72 כָּל אוֹתָן הַשְּׂגוֹת שֵׁנִית לְהַשִּׁיג מֵרֵאשִׁית בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּהִיּוֹתוֹ בְּנוֹי,
73 וְהָרֵאדָה לִכְרֵךְ, שְׁוָה - דעה ניתן בין שתי אותיות של שם ה', וכמו
74 שהתבאר, זוה - בית המקדש ניתן בין שתי אותיות של שם ה'.
75 וְאֲמַר רַבִּי אֱלֵעָזָר, כֹּל אִדָּם שֵׁשֶׁשׁ בּוֹ דְעָה, לְסוּף וְסוּפוֹ שֶׁהוּא
76 מִתְעַשֵּׂר, שְׁנָאֲמַר (משלי כד) 'בִּדְעַת דְּרִירִים יִמְלָאוּ בֵּין יָקָר וְנָעִים',
77 כלומר, על ידי הדעת, כל החדרים ימלאו בממון יקר וממון נעים.
78 וְאֲמַר רַבִּי אֱלֵעָזָר, כֹּל אִדָּם שֵׁשֶׁשׁ בּוֹ דְעָה - שאינו רוצה לתת ליבו
79 לְהַתְּבּוֹן וְלִידַע, אֲסוּר לְרַחֵם עָלָיו, שְׁנָאֲמַר (ישעיה כא) 'כִּי לֹא עִם
80 בִּנְיָוֹת הוּא עֹל בֵּן לֹא יִרְחַמְנוּ עוֹשָׂהוּ וְיֹצְרֵוֹ לֹא יִחוּנְנוּ', כלומר,
81 מחמת שישראל אינם בני בינה אין הקדוש ברוך הוא מרחם
82 עליהם ונותן להם חנינה, ועלינו להדבק במידותיו של הקדוש
83 ברוך הוא ולעשות כמעשיו.
84 וְאֲמַר רַבִּי אֱלֵעָזָר, כֹּל הַנּוֹתָן פִּיתוֹ וְלֹחֲמוֹ לְמִי שְׂאִין בּוֹ דְעָה, יִסְוִיר
85 כְּאִין עָלָיו, שְׁנָאֲמַר לגבי סופה של מלכות אדום (עובדיה א) 'לְחַמְדָּ
86 יִשְׂרָאֵל מְזוּרָה וְתַחְתִּיךָ אֵין תְּבוּנָה בּוֹ', וְאֵין לִשּׁוֹן 'מְזוּרָה' הָאֵמּוּרָה כֹּאֵן
87 אֱלָא יִסְוִיר, שְׁנָאֲמַר (תהלים יג) 'יִרְאָה אֲפָרִים אֶת חֲלָיו וְיַהֲרֵג אֶת
88 מְזוּרָו' - את יסוריו, והפסוק בעובדיה נדרש כך, 'שִׂימוּ מְזוּרָה
89 תַּחְתִּיךָ, יָבוֹאוּ עֲלֶיךָ מְכוֹת וְיִסּוּרִים, מִחֲמַת שְׁנַת אֶת 'לְחַמְדָּ' לְמִי
90 שֵׁאֵין תְּבוּנָה בּוֹ'.
91 וְאֲמַר רַבִּי אֱלֵעָזָר, כֹּל אִדָּם שֵׁשֶׁשׁ בּוֹ דְעָה, לְסוּף גּוֹלָה מִמְּקוֹמוֹ,
92 שְׁנָאֲמַר (ישעיה ה) 'לִבְנֵי גּוֹלָה עִמִּי מִכְּבַל יָדַעַת'.
93 הגמרא מביאה מימרות נוספות בשם רבי אלעזר: וְאֲמַר רַבִּי אֱלֵעָזָר,
94 כֹּל בֵּית שְׂאִין דְּבְרֵי תוֹרָה נְשָׁמְעִים בּוֹ בְּלִלְתָּ, אֲשֶׁ הַגִּיהֶנּוּם אוֹכְלָתוֹ
95 לְבַעַל הַבַּיִת, שְׁנָאֲמַר (איוב כ) 'כֹּל חֲשֵׁךְ מְטוֹן לְצַפּוֹנָיו - כל חושך
96 ולילה שהוא מוטמן ונחבא ממצפוני התורה, כלומר מקום שלא
97 נשמעים בו דברי תורה בלילה, תֹּאכְלָהּוּ אֲשֶׁ לֹא נִשְׁפָּא - תאכלהו
98 אש של גיהנם, שאין צריך לנפוח בה כדי להבעירה, לְמִי שְׂרָע
99 שְׂרִיד כְּפֹאֲלָהּ' - לבעל הבית שרע בעיניו שיש תלמיד חכם הקרוי
100 'שריד' בביתו, וְאֵין שְׂרִיד אֱלָא תִלְמִיד חֲכָם, שְׁנָאֲמַר (ויאל ג) 'אֵינוֹ
101 כִּי בְּהָר צִיּוֹן וּבִירוּשָׁלַם תִּהְיֶה פְּלִישָׁה כְּאֲשֶׁר אָמַר ה', וּבְשְׂרִידִים
102 אֲשֶׁר ה' קוֹרָא, וְקוֹרָא הוּא מִלְשׁוֹן 'קְרוּאִים' מוּזַמְנִים, וְאֵלוֹ
103 תִלְמִידֵי חֲכָמִים שֶׁה' קוֹרָאם.
104 וְאֲמַר רַבִּי אֱלֵעָזָר, כֹּל שְׂאִינוֹ מְהַנְּה תִלְמִידֵי חֲכָמִים מְנַכְסִין, אֵינוֹ
105 רוּאָה סִימָן בְּרַבָּה לְעוֹלָם, שְׁנָאֲמַר (איוב כ) 'אֵין שְׂרִיד לְאִכְבָּלוֹ עַל כֹּן
106 לֹא תִחַל סוּבּוֹ', וְאֵין שְׂרִיד אֱלָא תִלְמִידֵי חֲכָמִים, שְׁנָאֲמַר (ויאל ג) 'אֵינוֹ
107 'בְּשְׂרִידֵי אֲשֶׁר ה' קוֹרָא, וּפִירוּשׁ הַפְּסוּק בְּאִיּוֹב הוּא שִׁלְפִי שְׂאִין
108 תִלְמִיד חֲכָם אוֹכַל עַמּוֹ מְנַכְסִיו, לִכֵּן לֹא יִצְלִיחַ טוֹבוֹ וְעַשְׂרוֹ
109 לְהַתְּקִיִים בִּידוֹ.
110 וְאֲמַר רַבִּי אֱלֵעָזָר, כֹּל שְׂאִינוֹ מְשִׁיר פֶת עַל שְׁלָחָנוֹ לְאַחַר שְׂאִכָּלוּ,

1 יְקַבְּהוּ לְאִוּם, וְאֵין 'לְאִוּם' הָאֵמּוּר כֹּאֵן אֱלָא עוֹבְרֵין, שְׁנָאֲמַר לגבי
2 יַעֲקֹב וְעַשְׂוֹ כִּשְׂהִיוּ בְּבֵטָן אִמָם, וְיֹאמַר ה' לֵה שְׁנֵי גוֹיִם בְּבֵטָן
3 וְשְׁנֵי לְאִמִים מִמַּעַן יִפְרְדוּ וְלְאִוּם מְלִאִים יֵאָמֵן' (בראשית כג), הִרִי
4 שְׁעוֹבֵרִים נְקֻרָאִים 'לְאִוּם', וְאֵין 'קָבָה' אֱלָא לִשּׁוֹן קָלְהָ וְכפִי
5 שְׁנָאֲמַר (במדבר כג) לגבי הקללות שרצה בלק שבלעם יקלל את
6 ישראל, וְאֵמַר לוֹ בִלְעָם 'מָה אָקֵב לֹא קָבָה אֵל', וּפִירוּשׁוֹ 'כִּיִּצַד
7 אֶקְלַל אִם לֹא קָלְלָם הָאֵל, וְאֵין 'קָבָה' אֱלָא הָאֵל הַתּוֹרָה,
8 שְׁנָאֲמַר (תהלים ב) 'נִשְׁכְּרוּ בֵּן אֲנָף' - והכוונה ללימוד התורה,
9 וְמִי שְׂמוּנַע אוֹתוֹ מִהַתְּלַמֵּד יִקְלְהוֹ עוֹבְרִים.
10 עוֹלָא בַר יִשְׁמַעְאֵל לְמַד מִפְּסוּק זֶה עוֹנֵשׁ אַחַר לְמִי שְׂמוּנַע תּוֹרָה
11 מִפִּי תִלְמִיד: עוֹלָא בַר יִשְׁמַעְאֵל אוֹמַר, הַמוּנַע הִלְכָה מִפִּי תִלְמִיד,
12 גוֹיִם מְנַכְּבִין אוֹתוֹ - עוֹשִׂים בּוֹ חוֹרִים כְּכַבְּרָה - כְּמִין נִפֵּה שְׂבוֹרִרִים
13 בַּה אֶת הַתְּבוּאָה, וְיִשׁ לְלַמּוֹד זֹאת מִמָּה דְתַכִּיב הֵבָא 'מוּנַע בַּר
14 יְקַבְּהוּ לְאִוּם, וְתַכִּיב הַתָּם (מלכים ב' י) 'וְיִשָּׁק הַיּוֹדֵעַ הַכֶּחֶךְ אֶת־רֹאשׁוֹ
15 אַחַר וְיִקָּב חוֹר בְּרַלְתּוֹ', הִרִי שִׁיקְבּוּהוּ הוּא מִלְשׁוֹן עֲשִׂית חוֹר. וְאֲמַר
16 אֲבִי מְנַכְּבִים אוֹתוֹ כִּי אוֹכְלָא דְקָצֵרִי - כְּמוֹ כִּלֵּי שֶׁל כּוֹבְסִים שֶׁהוּא
17 מְנוּקֵב כּוֹל, וּמוֹלְפִים בּוֹ מִים עַל הַבְּגָדִים.
18 מִמְּשִׁיכָה הַגְּמָרָא בְּעֵינָיו זֶה: וְאֵם לְמַד תּוֹרָה מִה שְׂקָרוּ, אֲמַר רַבָּא
19 אֲמַר רַב שֵׁשֶׁת זוּכָה לְרַבְּכוּת כְּיוּסָה, שְׁנָאֲמַר בְּהַמְשַׁךְ הַפְּסוּק בְּמִשְׁלֵי
20 (שם) 'וְבָרַכְהָ לְרֵאשׁ מְשִׁבֵיר, וְאֵין 'מְשִׁבֵיר' אֱלָא יוֹסֵף שְׁנָאֲמַר 'יוֹסֵף
21 הוּא [השליש עַל הָאָרֶץ הוּא] הַמְּשִׁבֵיר לְכָל עַם הָאָרֶץ'.
22 אֲמַר רַב שֵׁשֶׁת, כֹּל הַלְּמַד תּוֹרָה בְּעוֹלָם הוּא, זוּכָה וּמְלַמֵּד לְעוֹלָם
23 הַבָּא, שְׁנָאֲמַר (משלי יא) 'וּמְרִוּהֵן נָוָה הוּא יוֹרָה', כלומר, ה'מורה'
24 וּמְשִׁבֵיעַ אֶת תִּלְמִידוֹ בְּדַבַר הַלְכָה, שְׂכְרוֹ הוּא שְׁלַעוֹלָם הַבָּא גַם
25 הוּא יוֹרָה, יִלְמַד תּוֹרָה.
26 הַגְּמָרָא חוֹזֵר לִדְרוֹן מְנִין לְמוּמָדִים שְׁעַתִּידָה לְהִיּוֹת תְּחִילַת הַמַּתִּיָּם:
27 אֲמַר רַבָּא, מְנִיָּן לְתַחִילַת הַמַּתִּיָּם מִן הַתּוֹרָה, שְׁנָאֲמַר (דברים לג) 'תִּי
28 רָאוּבֵן וְאֵל יָמוֹת, וְכךָ יִשׁ לְדַרְשׁוֹ אֶת כָּפַל הַלִּשׁוֹן, 'תִּי רָאוּבֵן' עוֹלָם
29 הוּא, וְהִינּוֹ שִׁיקוֹם תְּחִילַת הַמַּתִּיָּם יוֹחִיד, 'וְאֵל יָמוֹת' לְעוֹלָם הַבָּא,
30 שֶׁהוּא אַחֲרֵי תַחִילַת הַמַּתִּיָּם. וְכִינָא אֲמַר, מְהֵבָא, שְׂנָאֲמַר (דניאל ב) 'אֵין
31 'רְבִיבִים מִשְׁנֵי אֲדָמַת עֶפֶר יְקִיצוּ, אֵלֶּה לְחַי עוֹלָם, וְאֵלֶּה לְתַרְפּוֹת
32 לְדָרְאוּן עוֹלָם' - לְקַלְלוֹת וּבזִיוֹן עוֹלָם, הִרִי מְפּוֹרֵשׁ בְּפִסְקוֹ שְׁעַתִּידִים
33 הַמַּתִּיָּם, הַמְּכוּנִים 'שְׁנֵי עַפֵּר, לְהַקִּיץ לְחַי עוֹלָם, אוֹ לְדָרְאוּן עוֹלָם.
34 רַב אֲשֵׁי אֲמַר, מְהֵבָא, שְׂנָאֲמַר בְּפִסְקוֹ הָאֲחֵרוֹן בְּסַפֵּר דְּנִיָּאֵל (יב) 'אֵין
35 שְׂאֵמֵר לוֹ הַמְּלָאךְ 'אֵתְהָה לָךְ [לְמִן] וְהַתְּנַחֵם וְהַתְּעַמּוּד לְגוֹרְלֵךְ לְמִן
36 הַיָּמִין', כלומר, תִּפְטַר לְבֵית עוֹלְמַךְ אֲשֶׁר הוּא קָץ לְכָל בִּשְׂרָה, וְשֵׁם
37 תְּנוּוָה, וְתַחזוֹר וְתַעֲמּוּד לְאַחַר מִכֵּן תְּחִילַת הַמַּתִּיָּם.
38 הַגְּמָרָא מְבִיאָה מֵאֵמֵר נוֹסֵף מְעַנֵּן דְּבָרֵי שֶׁל רַב שֵׁשֶׁת לְעִיל,
39 שֶׁהַעוֹשָׂה דְּבַר בְּעוֹלָם הַזֶּה זוּכָה לְעַשׂוֹת כֵּן לְעוֹלָם הַבָּא: אֲמַר רַבִּי
40 אֱלֵעָזָר, כֹּל פְּרָגָם - מְמוּנָה עַל הַצִּיּוֹר שְׂמַנְהֵי אֶת הַצְּבוּר כְּנַחַת -
41 בְּסַבְּלוֹת וּבְרַחֲמִים, זוּכָה וּמְנַהֵינָם לְעוֹלָם הַבָּא, שְׁנָאֲמַר (ישעיה מט) 'אֵין
42 'כִּי מְרַחֲמֵם יַנְהֵגם וְעַל מִבּוֹעֵי מִים יַנְהֵלם' וְיַנְהִיגֵם בַּמְּקוֹם נְבִיעַת
43 מִים מִהָאֲדָמָה, כלומר, פִּרְסָה הַמְּרַחֲמֵם/מְנַהִיגֵם בְּרַחֲמִים, בְּעוֹלָם
44 הַזֶּה, 'יַנְהֵגם' לְעוֹלָם הַבָּא.
45 וְאֲמַר רַבִּי אֱלֵעָזָר, גְּדוּלָה וְחֻשְׁבָּה הִיא הַדַּעַה - הַנְּהַגַת הָאָדָם עַל פִּי
46 דַּעַת וְשׁוֹכַל, שְׂנִיתְנָה בְּפִסְקוֹ בֵּין שְׂתֵי אוֹתִיּוֹת שֶׁל שֵׁם ה', כְּלוֹמַר בֵּין
47 שְׂתֵי שְׂמוֹתֵי שֶׁל ה', שְׁנָאֲמַר (שמואל א' א) 'כִּי אֵל דַּעַת ה'. וְאֲמַר
48 רַבִּי אֱלֵעָזָר, גְּדוּלָה וְחֻשְׁבָּה הוּא בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, שְׂנִיתְנָה בֵּין שְׂתֵי אוֹתִיּוֹת
49 שֶׁל שֵׁם ה', שְׁנָאֲמַר (שמות טו) 'מִכּוֹן לְשַׁבְּתָהּ פְּעֻלַת ה' מִקְרָשׁ ה'
50 בּוֹנְנוֹ יְיָדִי.
51 מְקַשָּׁה הַגְּמָרָא: מְתַקֵּף לָהּ רַב אֲדָא קְרַחְיָנָה, אֱלָא מַעֲתָה -
52 לְדַבְּרִיךְ שֶׁכָּל דְּבַר כְּתוּב בֵּין שְׁנֵי שְׂמוֹת ה' מֵרָאה עַל גְּדוּלָה
53 וְחֻשְׁבּוֹת, הָאֵם נָאֵמַר גַּם נִגְדוּלָה נְקִמָה שָׁגַם הִיא נִתְּנָה בֵּין שְׂתֵי
54 אוֹתִיּוֹת, דְּתַכִּיב (תהלים א) 'אֵל נְקֻמוֹת ה' אֵל נְקֻמוֹת הוֹפִיעַ, וְכִי
55 יֵשׁ חֲשִׁיבוֹת לְנַקְמָה. מֵתַרְצַת הַגְּמָרָא: אֲמַר לִיה רַבִּי אֲלַעזָר,

35 ע"ז שנאמר העורכים לגר שולחן. שכן עושין שמניחין שלחן ערוך במאכל ומשתה
36 לשם אותה ע"ז שקורין גר וממלאים כוסות של מרקחים נסוכים לע"ז ששמה מני
37 הא. דקאמר אסור: דאיכא שלימה בהריה. שמביא שלימה לאחר שאכל ונתון על
38 השלחן עם הפתיתין ששייר דמחוי דלשם ע"ז עביד הכי: והא. דליכא שלימה
39 בהדייהו דמוזמנין לעני: הא גדא לביתיה לא
40 גרסי: המחליף בדבריו. משנה בדבריו שלא
41 יהא ניכר: קשתו נגערת. כח קושי אבר שלו
42 נגער שאינו מוליד שנאמר עריה תעור
43 בעתך עריה שאתה מסתכל בה ממש
44 בערותה היא תעיר קשתך ד"א המסתכל
45 המחשב בעריות דאשת איש קשתו גבורת
46 דף נגערת מתולכת ומתמעטת כמו (כ"מ דף
47 כט): נמצא כסות מערה אחת לשלשים יום
48 א"כ כמו (שמות ד) ויער ה: הוי קבל הוי
49 עניו ותחיה. קבל לשון אפל עשה עצמך
50 אפל וחספ: בית אפל אין פותחין בו הלונות
51 לראות את נענו. כנגע נראה לי בבית חביב
52 דמשמע נראה ממילא ועוד דכתיב לי ולא
53 לאורי נמצא שאפלתו הצלחו דכל זמן שאין
54 כחן רואהו אין מטמא בנגעים: שאול ועוצר
55 רחם ארין לא שכעה מים. קבר לא שבע
56 ממתים ועוצר רחם בית הרחם שאין קצור
57 ועצור לא ישבע ממעלות וכן שרף לא
58 שבעה מים: וכי מה ענין שאול וכו'. למה
59 נסמכו הני אהרדי: מכניס. הורע ומוציא
60 הורל אף שאול מכניס ומוציא לתחית
61 המתים: שמכניסין בה בקולי קולות. בבכי
62 גדול קוברין את המת: אינו דין שמוציאין
63 אותו בקולי קולות. שנאמר ותקע בשופר
64 גדול: שעתיד הקב"ה להחיות. לימות
65 המשיח: לאחר שחיו שוב אין חורין
66 לעפרם. בין (לימות המשיח בין לעולם הבא)
67 אלא הברש מתקיים עליהם עד שישובו
68 ויחיו לעתיד לבא:

יקביוהו. מנקבים אותו לשון (מלכים ב יב) ויקוב חור בדלתו: אוכלא דקצרי. כלי
2 של כובסין שהוא מנוקב ומולפין בו מים על הבגדים: ומורה גם הוא יורה. מי
3 שמרוהו את תלמידו בדבר הלכה גם הוא יורה לעולם הבא ל"א ומורה לשון
4 מורה: ואתה לך לקץ ותגוה ותעמוד וגו'. רמז לו שימות ויעמוד לאחר מכן לקץ
5 הימין לקץ שעתיד הקב"ה להחזיר ימינו
6 לפניו שהרי השיב אחר ימינו: מרהבם
7 בעוה"ה: ינהגם: לעוה"ב: שתי אותיות. של
8 שם. כך שמעתי. ל"א כל שמות על שם
9 דאמר' בעלמא (תניגה דף טו). צבאות את
10 הוא צבא שלו קרי להו אותיות לשון
11 מופלא: גדול מקדש. חשוב הוא: למילתיה
12 הכי נמי. דגדולה היא וכדעולא: שתי
13 הופעות. דכתיב אל נקמות ה' אל נקמות
14 הופיע ואיכא תרי נקמות וחדא הופעה
15 בתריוהו ודמי כמאן דאיכא אבל נקמה
16 ונקמה חדא הופעה: חדא לפובה. ש
17 ישראל שסילק שכינתו מאמותו העולם ובא
18 על ישראל וקרי ליה נקמות משום דתגמול
19 טוב הוא שוכו לשכינה על שאמרו נעשה
20 ונשמע ונקמה היינו תגמול ואחת לפרענות
21 לגוים שנפרע מהן ליום הדין כדאמרין
22 בפרק קמא דמסכת ע"ז (דף ד). נוקם ה' ובעל
23 חמה לגוים שהוא בעצמו ובכבודו נפרע מהן
24 והיינו הופעה: ובערת. מפני הדעת מלאו כל
25 החרדים הוין: כשבכלי לחמך. שנתת למי שאין
26 בו דעה ושימו מורו תחתך: כל חשך טמון
27 לצפוניו. כל לילה צפון ונחבא ממצפוני
28 התורה שאין דברי תורה נשמעין באותו בית:
29 תאכלהו אש לא נופת. זה אש של גיהנם
30 שאין צורך נפות: ידע שריר מאלה. מי שרע
31 בעיניו שיש שריר באלה: כל שאינו משייר
32 פתיתין. דצריך לשייר כדכתיב אכול והותר
33 (מלכים ב ד): והא אמר רבי אלעזר כל
34 המשייר פתיתין על שולחנו כאליו עובד

25 קרתינא, אלא מעתה, גדולה נקמה שניתנה בין שתי אותיות, דכתיב 'אל נקמות ה' אל נקמות הופיע'. אמר ליה למילתיה, הכי
26 נמי כדעולא, דאמר עולא, שתי הופעות הללו למה, אחת למדת טובה ואחת למדת פורענות. ואמר רבי אלעזר, כל אדם שיש בו
27 דעה, כאלו נבנה בית המקדש ביומו, שיה ניתן בין שתי אותיות, וזה ניתן בין שתי אותיות. ואמר רבי אלעזר, כל אדם שיש בו
28 דעה, לסוף מתעשר, שנאמר 'בדעת חדרים מלאו כל הון יקר ונעים'. ואמר רבי אלעזר, כל אדם שאין בו דעה, אסור לרחם עליו,
29 שנאמר 'כי לא עם בינות הוא על פן לא ירחמו עושהו ויצרו לא יחוננו'. ואמר רבי אלעזר, כל תונתן פיתו למי שאין בו דעה,
30 יסורין באין עליו, שנאמר 'לחמך שימו מזור תחתיך אין תבונה בו'. ואין מזור' אלא יסורין, שנאמר 'וירא אפרים את חילו ויהודה
31 את מזור'. ואמר רבי אלעזר, כל אדם שאין בו דעה, לסוף גולה, שנאמר 'לכן גלה עמי מפני דעת'. ואמר רבי אלעזר, כל בית שאין
32 דברי תורה נשמעים בו בלילה, אש אוכלתו, שנאמר 'כל חשך טמון לצפוניו תאכלהו אש לא נופת ידע שריר באהלו'. אין שריר
33 אלא תלמיד חכם, שנאמר 'ובשרידים אשר ה' קורא'. ואמר רבי אלעזר, כל שאינו מהנה תלמידי חכמים מנכסיו, אינו רואה סימן
34 ברכה לעולם, שנאמר 'אין שריר לאכלו על פן לא יחיל טובו'. אין שריר אלא תלמידי חכמים, שנאמר 'ובשרידים אשר ה' קורא'.
35 ואמר רבי אלעזר, כל שאינו משייר פת על שלחנו, אינו רואה סימן ברכה לעולם, שנאמר 'אין שריר לאכלו על פן לא יחיל טובו'.
36 והאמר רבי אלעזר, כל המשייר פתיתים על שלחנו, כאלו עובד עבודה זרה, שנאמר 'העורכים לגר שלחן והממלאים למני ממסד'.
37 לא קשיא. הא, דאיכא שלימה בהריה. הא, דליכא שלימה בהריה. ואמר רבי אלעזר, כל המחליף בדבריו כאלו עובד עבודה זרה,
38 כתיב הקא, 'והייתי בעיניו כמתעתע', וכתיב התיב, 'הכל המה מעשה תעתועים'. ואמר רבי אלעזר, כל המסתכל בעריות, קשתו
39 נגערת, שנאמר 'עריה תעור קשתך'. ואמר רבי אלעזר, לעולם הוי קבל וקיים. אמר רבי יודא, אף אגן נמי תנינא, בית אפל אין
40 פותחין לו הלונות לראות נענו, שמע מונה. אמר רבי טבי, אמר רבי אישיה, מאי דכתיב 'שאל ועוצר רחם ארין לא שכעה מים',
41 וכי מה ענין שאול אצל רחם, אלא לומר לך, מה רחם מכניס ומוציא, אף שאול מכניס ומוציא. והלא דברים קל וחומר, ומה רחם
42 שמכניסין בו בהשאי, מוציאין ממנו בקולי קולות. שאול, שמכניסין בו בקולות, אינו דין שמוציאין ממנו בקולי קולות, מיכן תשובה
43 לאומריין אין תחית המתים מן התורה. תנא דבי אליהו, צדיקים שעתיד תקדוש ברוך הוא להחיותן, אינן חוזרין לעפרן, שנאמר 'והיה
44 הנשאר בציון והנותר בירושלים קדוש יאמר לו כל הפתוב לחיים בירושלים', מה קדוש לעולם קיים, אף הם לעולם קיימין.

ואם

יקביוהו 'לאום', ואין 'לאום' אלא עוברין, שנאמר
1 ו'לאום מלאום יאמין'. ואין 'קבה' אלא קללה, שנאמר
2 'מה אקב לא קבה אל'. ואין 'בר' אלא תורה, שנאמר
3 'ישקו בר פן יאנף'. עולא בר ישמעאל אומר, מנא קבין
4 אותו ככברה, כתיב הקא 'יקביוהו לאום', וכתיב התיב
5 'יקב חור בדלתו', ואמר אביי, כי אוכלא דקצרי. ואם
6 למרו, מה שרפו. אמר רבא אמר רב ששת, זוכה
7 לברכות פיוסף, שנאמר 'וברכה לראש משביר', ואין
8 'משביר' אלא יוסף, שנאמר 'יוסף הוא [השליט על
9 הארץ הוא] המשביר לכל עם הארץ'. אמר רב ששת,
10 כל המלמד תורה בעולם הזה, זוכה ומלמדה לעולם
11 הבא, שנאמר 'ומרה גם הוא יורה'. אמר רבא, מניין
12 לתחית המתים מן התורה, שנאמר 'והי ראובן ואל
13 מות', 'והי ראובן' בעולם הזה, 'ואל מות' לעולם
14 הבא. רבינא אומר, מהבא, 'ורבים מישני אדמת עפר
15 קיצו, אלה לחי עולם, ואלה לתרפות לדראון עולם'.
16 רב אישי אומר, מהבא, 'ואתה לך [לקץ] ותגוה ותעמוד
17 לגולך לקץ הימין'. אמר רבי אלעזר, כל פרנס
18 שמתניו את הצבור בנחת, זוכה ומנהיגם לעולם הבא,
19 שנאמר 'כי מרחמם ינהגם ועל מבועי מים יתהלם'.
20 ואמר רבי אלעזר, גדולה דעה שניתנה בין שתי
21 אותיות, שנאמר 'כי אל דעות ה''. ואמר רבי אלעזר,
22 גדול מקדש, שניתן בין שתי אותיות, שנאמר 'פעלת
23 ה' מקדש ה' כוננו ידוד'. מתקיף לה רב אדא

25 קרתינא, אלא מעתה, גדולה נקמה שניתנה בין שתי אותיות, דכתיב 'אל נקמות ה' אל נקמות הופיע'. אמר ליה למילתיה, הכי
26 נמי כדעולא, דאמר עולא, שתי הופעות הללו למה, אחת למדת טובה ואחת למדת פורענות. ואמר רבי אלעזר, כל אדם שיש בו
27 דעה, כאלו נבנה בית המקדש ביומו, שיה ניתן בין שתי אותיות, וזה ניתן בין שתי אותיות. ואמר רבי אלעזר, כל אדם שיש בו
28 דעה, לסוף מתעשר, שנאמר 'בדעת חדרים מלאו כל הון יקר ונעים'. ואמר רבי אלעזר, כל אדם שאין בו דעה, אסור לרחם עליו,
29 שנאמר 'כי לא עם בינות הוא על פן לא ירחמו עושהו ויצרו לא יחוננו'. ואמר רבי אלעזר, כל תונתן פיתו למי שאין בו דעה,
30 יסורין באין עליו, שנאמר 'לחמך שימו מזור תחתיך אין תבונה בו'. ואין מזור' אלא יסורין, שנאמר 'וירא אפרים את חילו ויהודה
31 את מזור'. ואמר רבי אלעזר, כל אדם שאין בו דעה, לסוף גולה, שנאמר 'לכן גלה עמי מפני דעת'. ואמר רבי אלעזר, כל בית שאין
32 דברי תורה נשמעים בו בלילה, אש אוכלתו, שנאמר 'כל חשך טמון לצפוניו תאכלהו אש לא נופת ידע שריר באהלו'. אין שריר
33 אלא תלמיד חכם, שנאמר 'ובשרידים אשר ה' קורא'. ואמר רבי אלעזר, כל שאינו מהנה תלמידי חכמים מנכסיו, אינו רואה סימן
34 ברכה לעולם, שנאמר 'אין שריר לאכלו על פן לא יחיל טובו'. אין שריר אלא תלמידי חכמים, שנאמר 'ובשרידים אשר ה' קורא'.
35 ואמר רבי אלעזר, כל שאינו משייר פת על שלחנו, אינו רואה סימן ברכה לעולם, שנאמר 'אין שריר לאכלו על פן לא יחיל טובו'.
36 והאמר רבי אלעזר, כל המשייר פתיתים על שלחנו, כאלו עובד עבודה זרה, שנאמר 'העורכים לגר שלחן והממלאים למני ממסד'.
37 לא קשיא. הא, דאיכא שלימה בהריה. הא, דליכא שלימה בהריה. ואמר רבי אלעזר, כל המחליף בדבריו כאלו עובד עבודה זרה,
38 כתיב הקא, 'והייתי בעיניו כמתעתע', וכתיב התיב, 'הכל המה מעשה תעתועים'. ואמר רבי אלעזר, כל המסתכל בעריות, קשתו
39 נגערת, שנאמר 'עריה תעור קשתך'. ואמר רבי אלעזר, לעולם הוי קבל וקיים. אמר רבי יודא, אף אגן נמי תנינא, בית אפל אין
40 פותחין לו הלונות לראות נענו, שמע מונה. אמר רבי טבי, אמר רבי אישיה, מאי דכתיב 'שאל ועוצר רחם ארין לא שכעה מים',
41 וכי מה ענין שאול אצל רחם, אלא לומר לך, מה רחם מכניס ומוציא, אף שאול מכניס ומוציא. והלא דברים קל וחומר, ומה רחם
42 שמכניסין בו בהשאי, מוציאין ממנו בקולי קולות. שאול, שמכניסין בו בקולות, אינו דין שמוציאין ממנו בקולי קולות, מיכן תשובה
43 לאומריין אין תחית המתים מן התורה. תנא דבי אליהו, צדיקים שעתיד תקדוש ברוך הוא להחיותן, אינן חוזרין לעפרן, שנאמר 'והיה
44 הנשאר בציון והנותר בירושלים קדוש יאמר לו כל הפתוב לחיים בירושלים', מה קדוש לעולם קיים, אף הם לעולם קיימין.

עליהם סביב עבר עליהם יחזקאל להחיותם: אלו מתיים שבבקעת דורא. שהמית
 נבוכדנצר מלך בבל על שהיו יפים כדלקמן: מנהר אשל עד רבת. מקומות הן היו
 בבקעת דורא: שופעות. מחמת תאזה: וצוה המלך והתין ועיריין היו שופעות.
 שהיתה נראית וזו תארם וצוה המלך ורמסום: ובאו עצמות מן הבקעה ונפחו לו
 לאותו רשע על פניו. והלכו להם ואת
 דאמרי שמאותו עצמות היה לו כלים
 וכשהגיעה שעה שהיו טפחו לו על פיו
 כשהיה רוצה לשתות בהם: חבירהם של
 אלו מחיה מתיים. על יחזקאל היו אמרין
 שהיה חבירן של חנניה מישראל ועוריה
 ונבוכדנצר היה יודע שהיה הקב"ה מוחה
 אותם: פתח ואמר. להקב"ה אתוהי כמה
 רברבין פסוק הוא (דניאל ג): ויצק זהב
 משום דקא מיירי בשבחו דנבוכדנצר
 נקטו נמי לישנא מעליא ולשון קללה: פסרו.
 הכחו מאחוריי ידו: לגנות. שהיה מסדר
 שבתות נאות יותר מדוד ואילו אמרן הקב"ה
 היה נוטה אחריהן יותר מאחרי השרות
 שעשה דוד: כנאותו יום. שהשליכן לכבשן:
 צף הכבשן. שהכבשן היה משוקע בארץ
 כעין כבשן של סיד וצף ועומד על גבי קרקע
 כדי שראוהו כל העולם: נפרץ הכבשן. פלו
 קצת כותליו כדי שיוכלו כולם לראות
 בתוכו הומק סורו. נשפל גאותו כמו סורו
 רע (קדושין דף פב). ל"א הומק סודו כמו
 יסודו נשתלשל וכן לימדני רבי יעקב בן יקר
 אבל מורי גרס והומק סודו סיד הכבשן נמסה
 מרוב חמימות כך שמעתי והיתה מושכת
 למרחוק ומהבל של יותר חסיד נשרפו אותן
 שהשליכו חנניה מישראל ועוריה לתוך כבשן
 האש: ונהפך. צלם של זהב על פניו: אריבע
 מלכותו מלכים ואנשיהם שסייעו
 לנבוכדנצר להשליך חנניה מישראל ועוריה
 לתוך האור: מקראי נפקי. דכתיב (דניאל א)
 נבוכדנצר שלח למכשש לאחשדרפניא סגניא
 ולבסוף לאחר שבאו מן הכבשן כתיב
 ומתכבשין אחשדרפניא סגניא ופחותא והנך
 דלא כתיבי נשרפו: אל ישנה מן הרבנות
 שלו. שהרי חנניה מישראל ועוריה היו לבושין
 בגדי תפארתן כשהושלכו לכבשן אל ישנה
 שלא ריאה מבוהל ומפחד ומתביישין
 שונאיו מפניו: פמשיהון וכרבלתהון. עניני
 מלבושין:

ואותן שנים שעתידי הקב"ה לחדש את עולמו. והיה עולם זה חרב אלף שנים
 אותן צדיקים היכן הם הואיל ואינן נקברין בארץ: לא נירא בהמיר ארץ. כשמחליף
 הקב"ה את הארץ לא נירא לפי שאנו בלב ימים: וקויו ה' יחליפו כה. שיהא להם
 כח לשוט ולעופף בלי צער: ונליף ממתים שהחיה יחזקאל. שחורו ומתו כך
 צדיקים שעתידי להחיות יחזרו לעפרם כך
 שבעתידי יחזקאל הגלחו נבוכדנצר עם כינה
 מלך יהודה והיה יחזקאל מתבבא בבבל
 וירמיה בארץ ישראל באותן אותה עשרה
 שנה שמלך צדקיה: באמת. בבורה: משל
 היה. שהיה מרמו להם על הגלות באדם מת
 שחזרו וחי כך ישראל ישונו מן הגלות: מהם.
 שאנתו תפילין היו שלהם: שמנו לקין. של
 יציאת מצרים: ומעו. שלא היה להם למנות
 גזירת ועבדום וענו אותם אלא משנולד
 יצחק דהא כתיב (בראשית טו) כי גר יהיה
 זרעך זה יצחק דכתיב (שם כא) כי ביצחק
 יקרא זרע זרע הם מנו משעת הדיבור
 לאברהם ותניא בסדר עולם אברהם אבינו
 בשעה שנדבר עמו בין הבתרים בן שבעים
 שנה היה ומבין הבתרים עד שנולד יצחק
 היה ל' שנה דכתיב (בראשית כא) ואברהם
 בן מאת שנה בהולד לו את יצחק בנו
 נמצאת אומר בסדר עולם אברהם התיב
 שיצאו ממצרים היו ארבע מאות ואותן ל'
 שמן הדבור עד לידת יצחק טעו בני אפרים.
 ומניין שבני אפרים הן שיצאו קודם זמנן
 ונהרגו שנאמר ובני אפרים שותלח וגר
 והרגום אנשי גת: ושמואל אפר. מתיים
 שהחיה יחזקאל אלו בני אדם שכפרו
 בתחיית המתים שנאמר (יחזקאל לו) אבדה
 תקותנו: העצמות האלה כל בית ישראל
 הפה. עצמות הללו סימן לכל ישראל הן
 שעתידה להם תחיית המתים כמו אלו
 שהיה אלו אמרו אבדה תקותנו ועבשו ידעו
 שאני מחיה את המתים וסימן זה לכל
 ישראל שגם הם עתידין להחיות ולא מן
 הדין חיו דהא אמרן הכופר בתחיית המתים
 אין לו חלק לעוה"ב אלא משום סימן היה:
 שחיו להיכל. שהיו מציירין צלמם על
 קירות הייכל דכתיב ואבא ואראה מחוקה
 על הקיר סביב: וכתבי והעבירני עליהם
 סביב סביב. כלומר על אותן אנשים שכתבו

העצמות היבשות שמעו דבר ה'. רבי יצחק נפתח אומר, אלו בני אדם שחיו את ההיכל פולו
 שנקצים ורמשים, שנאמר 'ואבוא ואראה והנה כל תבנית רמש ובהמה ששן וכל גלולי בית ישראל מחוקה על הקיר סביב וגו', וכתבי
 הים 'והעבירני עליהם סביב סביב'. רבי יוחנן אומר, אלו מתיים שבבקעת דורא. ואמר רבי יוחנן, מ'נהר אשל' עד 'רבת', בקעת דורא.
 שבשערה שהגלח נבוכדנצר הרשע את ישראל, היו בהן בחורים שהיו מנגיני את החמה ביופייין, והיו בשפדיות רואות אותן, ושופעות
 זבות. אמרו לבעליהן, ובעליהן למלך. צוה המלך והרגום, ועיריין היו שופעות זבות. צוה המלך, ורמסום. תנו רבנן, בשערה שהפיל
 נבוכדנצר הרשע את חנניה מישראל ועוריה לכבשן האש, אמר לו הקדוש ברוך הוא ליחזקאל, לך והחיה מתיים בבקעת דורא. פיון
 שהחיה אותן, באו עצמות ונפחו לו לאותו רשע על פניו. אמר, מה טיבן של אלו. אמרו לו, תבריהן של אלו, מחיה מתיים בבקעת
 דורא. פתח ואמר, 'אתוהי כמה רברבין ותמהוהי כמה תקפין מלכותיה מלכות עלם ושלטניה עם דר דר' וגו'. אמר רבי יצחק, ויצק
 זהב רותח לתוך פיו של אותו רשע, שאילמלא בא מלאך וספרו על פיו, ביקש לגנות כל שירות ותושבחות שאמר דוד בספר תהלים.
 תנו רבנן, ששה נסים נעשו באותו היום, ואלו הן, צף הכבשן, ונפרץ הכבשן, והומק סודו, ונהפך צלם על פניו, ונשרפו ארבע
 מלכותיות, והחיה יחזקאל את המתים בבקעת דורא. וכולהו 'גמרא', וארבע מלכותיות, קרא. דכתיב 'ונבוכדנצר מלכא שלח למכשש
 לאחשדרפניא סגניא ופחותא גבריא גבריא תפתיא וכל שלמוני מדינתא' וגו'. וכתבי 'איתי גוברין יהודאין, וכתבי
 ומתכבשין אחשדרפניא סגניא ופחותא והנך מלכא, חיון לגבריא אלד' וגו'. תני דבי רבי אלעזר בן עקיבא, אפילו בשעת הספנה,
 לא ישנה אדם את עצמו מן הרבנות שלו, שנאמר 'בארץ גבריא אלד' כפתו בסרבליהון פמשיהון וכרבלתהון' וגו'. אמר רבי יוחנן,
 גרולים

56 העצמות האלה הם סימן לכל ישראל, שכשם שמתים אלו היו
 57 כופרים בתחיית המתים ואומרים 'אבדה תקותינו' ולאחר מיתנתו
 58 נגורנו ונכרתנו לעולם ועד, ועכשיו מתים אלו יודעים שאני מחיה
 59 את המתים, אף כל ישראל עתידים לקום לתחיית המתים.
 60 רבי ירמיה בר אבא אמר, אותם עצמות יבשות אלו בני אדם שאין
 61 בהן - שלא היתה בהם אפילו לחלוחית של מצוה, שנאמר (שם לו ד)
 62 'העצמות היבשות שמעו דבר ה', שהיו יבשות ממצוות, ונהג עמדם
 63 ה' לפני משורות הדין, כדי לתת סימן לכל ישראל שגם הם
 64 עתידים לקום בתחיית המתים.
 65 רבי יצחק נפחא אמר, אלו בני אדם שחיפו וישיכו את כותלי
 66 ההיכל של בית המקדש בולו בצוירים של שקצים ורמשים שעשו
 67 לשם עבודה זרה, שנאמר (שם פ ח) 'ואבוא ואראה ונהגה כל תבנית
 68 רמש ובהמה שקץ וכל גלולי בית ישראל מחוקה' (יחזקאל) על הקיר
 69 סביב ונו' סביב, וכתבית התם - ונכתב שם, ביחזקאל, שכשהביא
 70 הקדוש ברוך הוא בתחילה את יחזקאל אל הבקעה וראה שהיא
 71 מלאה עצמות, אומר הנביא (שם לו א) 'העבירני עליהם סביב סביב',
 72 וכיון שבשני הפסוקים נאמר לשון 'סביב', יש לדרוש שהעבירו
 73 הקדוש ברוך הוא על אותם אנשים שנאמר בהם 'סביב'.
 74 רבי יוחנן אמר, אותם עצמות יבשות אלו מתים שבבקעת דורא,
 75 שהמית נבוכדנצר מלך בבל בעת שהגלה את ישראל, וכדלהלן.
 76 מביאה הגמרא מי הם אותם מתים שבבקעת דורא: ואמר רבי
 77 יוחנן, מ'הר אשיל' עד מקום ששמו ר'בת', זהו המקום המכונה
 78 בקעת דורא, שבשעה שהגלה נבוכדנצר הרשע את ישראל
 79 מירושלים, היו בהן בחורים שהיו מגנני את החמה ביופין - שהחמה
 80 היתה נראית כעורה לעומת יופיים, והיו הכשריות י נשות
 81 הכשרים שבאו עם חיל נבוכדנצר רואות אותן, ושופעות ובות
 82 מרוב תאוה. אמרו אותן כשדיות דבר זה לבגליהן, ובעליהן אמרו
 83 למלך - לנבוכדנצר, וצוה המלך והרגום לאותם בחורים כדי
 84 שתפסק אמותן. ועדיין היו הכשריות רואות את יופים של
 85 הבחורים כשהם מתים, והיו שופעות ובות. צוה המלך ורמסום, כדי
 86 שלא יהיה ניכר תוארם, ואת אותם בחורים החיה יחזקאל.
 87 הגמרא מבררת מתי היה מעשה זה שהחיה יחזקאל את המתים:
 88 תנו רבנן, בשעה שהחיל נבוכדנצר הרשע את חנניה מישאל ועזריה
 89 לכבשן האש, על שלא השתחוו לצלם, אמר לו הקדוש ברוך הוא
 90 ליחזקאל, לך ותחיה מתים בבקעת דורא. בין שהחיה אותן
 91 יחזקאל, באו אותם עצמות מהבקעה ונפשו לו - היכו לאותו רשע
 92 על פניו, והלכו משם העצמות וקמו לתחיה. אמר נבוכדנצר, מה
 93 מיכן של אלו - מה ענינם של עצמות אלו. אמרו לו עבדיו, חבריהן
 94 של אלו - יחזקאל, שהוא חברים של חנניה מישאל ועזריה, מתייה
 95 מתים בבקעת דורא, והיה יודע נבוכדנצר שהקדוש ברוך הוא
 96 החיה אותם. פתח נבוכדנצר ואמר את האמור בפסוק (דניאל ג א)
 97 'אתוהי קמה רבךבין ו' אותותיו של ה', כמה גדולים הם ותמהוהי
 98 כמה תקיפין ו' ומעשיו המתמידים בנפלאותם כמה חזקים הם
 99 מלכותיה מלכות עלם ושלטניה עם דר ודר' ונו' מלכותו של ה'
 100 היא מלכות לעולם ושלטונו על כל דור ודור.
 101 אמר רבי יצחק, יוצק והב רותח לתוך פיו של אותו רשע - לשון
 102 קללה היא, שראוי היה לעשות לו כן, מחמת שאילמלא (לא) - אם
 103 לא שפא מלאך וספרו לנבוכדנצר על פיו, היה ממשיך לומר
 104 שירות ותשבחות נאות כל כך, עד שבכך ביקש לגנות את כל
 105 השירות ותושבחות שאמר דוד המלך בספר תהלים, ואם היה
 106 ממשיך לאומרם היה הקדוש ברוך הוא נוטה אחריהן יותר מאחרי
 107 שירותו של דוד המלך.
 108 בספר דניאל (ד פא) מסופר, שנבוכדנצר הקים צלם של זהב בבקעת
 109 דורא בגובה שישים אמות, והזמין את כל המושלים והשרים
 110 לחנוכת הפסל, וצוה על כל אומות העולם שבשעה שישמעו את

1 ואם האמר, באותן אלף שנים שעתיד הקדוש ברוך הוא לתדש בהן
 2 את עולמו, ויהא העולם חרב באותם שנים, שנאמר בנבואת ישעיה
 3 על אחרית הימים (ישעיה ב א) 'ונשגב ה' לבדו ביום ההוא' - יתנשא
 4 הקדוש ברוך הוא לבדו בלי העולם ביום ההוא שיהיה באחרית
 5 הימים, ויום' של ה' הוא אלף שנים, אותם צדיקים מה תן עושיין -
 6 היכן יהיו, והרי לא יקברו בארץ. משיב התנא: הקדוש ברוך הוא
 7 עושה להם כנפים כנשרים, ושמיין - מעופפים על פני המים -
 8 שיחזור להם העולם להיות מים, כפי שהיה בתחילת בריאתו,
 9 שנאמר (תהלים א) 'על פן לא נירא בהמיר ארץ מוטו הרים בלב
 10 ימים', כלומר, כשיחליף הקדוש ברוך הוא את העולם הזה בעולם
 11 אחר ויתמוטטו ההרים והעולם יחרב, לא נירא, כיון שנהיה בלב
 12 ימים. ושפא האמר שיש להם צער באותו זמן, תלמוד לומר (ישעיה מ
 13 א) 'לקונו ה' יחליפו כח יעלו אבר כנשרים ורצו ולא ייגעו ולכו ולא
 14 ייעפו' - המקווים אל ה' יחליפו כח חדש בכל עת, יצמיחו כנפים
 15 כנשרים, וירצו ולכו בלא יגיעו ועייפות.
 16 מקשה הגמרא: כיצד ניתן לומר שהצדיקים שיקומו לתחיה בביאת
 17 המשיח לא ימותו, ויגלו - נלמד שהם עתידים למות, ממתים
 18 שהחיה יחזקאל הנביא, כאמור בספר יחזקאל (לו א,ב,ג) 'הייתה עלי
 19 יד ה' ויצאני ברות ה' וניחני בתוך הבקעה והיא מלאה עצמות,
 20 והעבירני עליהם סביב סביב והנה רבות מאד על פני הבקעה והנה
 21 יבשות מאד וגו', והנבאתי פאשר צנני ותבוא בהם הרוח ויחיו
 22 ויעמדו, ורגליהם חיל גדול מאד מאד, ואותם מתים שקמו
 23 לתחיה, חזרו ומתו, שהרי אנו רואים שאינם חיים עמנו היום.
 24 מתרצת הגמרא: תנא זה קבר לה פמאן דאמר פאמת משל הנה -
 25 שנבואה זו של יחזקאל לא היתה מעשה שאירע באמת, אלא חזוין
 26 שהראה הקדוש ברוך הוא ליחזקאל, כמשל לכך שישאל ישו
 27 הגמרות, כמות שקם לתחיה.
 28 הגמרא מביאה את המחלוקת בענין זה של נבואת יחזקאל: דתניא,
 29 רבי אליעזר אומר, מתים שהחיה יחזקאל עמדו על רגליהם ואמרו
 30 שירה, וחזרו ומתו. ומה שירה אמרו ה' ממת בצדק ומתיה ברחמים.
 31 רבי יהושע אומר שירה זו אמרו, ה' ממת ומתיה מוריד שאול ויעל'
 32 (שמואל א' ב ח). רבי יהודה חולק ואומר, אמת משל היה דבר זה. אמר
 33 לו רבי נחמיה, דברך סותרים זה את זה, אם היה הדבר אמת, למה
 34 תאמר שהיה זה 'משל', ואם 'משל' היה, למה אמת. אלא, פאמת
 35 משל הנה - ברור שדבר זה לא היה אלא משל לשיבת ישראל
 36 הגמרות, ולא אירע כן במציאות. מביאה הברייתא דעה שלישית:
 37 רבי אליעזר בנו של רבי יוסי הגלילי אומר, מתים שהחיה יחזקאל
 38 עלו לארץ ישראל, ונשאו נשים, והולידו בנים וננות. עמד רבי יהודה
 39 בן בתירא על רגליו ואמר, אני מגני בניהם, ותללו - התפילין
 40 שבראשי, הם תפילין שהניח ושהשארין לי אבי אבא מהם.
 41 הגמרא מביאה כמה דעות מי היו אותם מתים שהחיה יחזקאל.
 42 מבררת הגמרא: ולדעת הסוברים שאכן היה המעשה במציאות,
 43 מאן נינהו - מי הם אותם מתים שהחיה יחזקאל. אמר רב, אלו בני
 44 אפרים בן יוסף הצדיק, שהיו בגלות מצרים ופנו לקץ של יציאת
 45 מצרים, ופעו בחשבונם ויצאו ממצרים קודם הזמן, ונהרגו על ידי
 46 אנשי העיר גת, שנאמר (דח"א א כזכב) 'וכני אפרים שותלח ויכר בנו
 47 ותחת בנו ואלעזר בנו ותחת בנו, ויכר בנו ושותלח בנו ועזר
 48 (ואלעזר) [ואלעזר] והרגום אנשי גת הנולדים פארין ונו' כי ירדו
 49 לקחת את מקניהם, וכתוב 'ותאבל אפרים אביהם ימים רבים ויבאו
 50 איתו לגמול', ואת אותם הרגוים החיה יחזקאל.
 51 ושמואל אמר, אותם עצמות יבשות, אלו היו בני אדם שבחיהם
 52 פפרו בתחיית המתים, שנאמר (יחזקאל לו א) 'בהמשך הנבואה, לאחר
 53 שקמו העצמות לתחיה, שאמר יחזקאל 'ואמר אלי בן אדם,
 54 העצמות האלה כל בית ישראל תמה, הנה אומרים יבשו עצמותינו
 55 ואבדה תקותנו נגורנו לנו' - ויאמר הקדוש ברוך הוא אלי,

55 סימן קללה, דסוקיא חורא מעלי להלמא - שראיית סוס לבן
 56 בחלום היא סימן טוב.
 57 הגמרא מבארת מה היה סופם של חנניה מישאל ועזריה. מבררת
 58 הגמרא: ורנן - חנניה מישאל ועזריה. להיבא (אזול) [אזלו] -
 59 להיכן הלכו לאחר שניצלו מכבשן האש, שהרי אינם מוזכרים
 60 יותר בפסוקים כלל. אמר רב, ענין [הרע] מהו - שתמהו כולם על
 61 הצלתם מזהאש, והיו מסתכלים בהם, ונתנו בהם עין הרע ועלו
 62 החמתה. ושמואל אמר, ברוק טבעו - שרקו אומות העולם על
 63 ישראל בדרך בזיון, על כך שאף שיש להם אלוה שיכול להצילם
 64 מכבשן האש השתחוו לצלם, ובאותו רוק טבעו חנניה מישאל
 65 ועזריה. ורבי יוחנן אמר, עלו לארץ ישראל, ונשאו נשים, והולידו
 66 בנים ובנות.
 67 הגמרא מביאה מחלוקת תנאים במה שנחלקו האמוראים: בתנאי
 68 - נחלקו תנאים בנידון זה, רבי אליעזר אמר, ענין [הרע] מהו, רבי
 69 יהושע אמר ברוק טבעו. והכמים אומרים עלו לארץ ישראל ונשאו
 70 נשים והולידו בנים ובנות, שנאמר (זכריה ג ח) שמלאך ה' אמר
 71 ליהושע הכהן הגדול, שמע נא יהושע הכהן הגדול אתה והעיד
 72 היושבים לפניך כי אנשי מופת הם, איזו הם אנשים שנעשה להן
 73 מופת, הוי אומר זה חנניה מישאל ועזריה, משמע מכך שעלו לארץ
 74 ישראל וישבו אצל יהושע הכהן הגדול.
 75 הגמרא מבארת היכן היה דניאל בזמן מעשה זה. שואלת הגמרא:
 76 ודניאל להיכן אול - להיכן הלך דניאל באותו זמן שהושלכו חנניה
 77 מישאל ועזריה לכבשן האש, שהרי בודאי לא היה שם, שאילו
 78 היה שם בודאי לא היה משתחוה אלא מוסר נפשו כחנניה מישאל
 79 ועזריה. משיבה הגמרא: אמר רב, דניאל הלך למיכאל נהרא רבא
 80 במיכאל - לחפור ולהוציא נהר גדול בעיר טבריה. ושמואל אמר,
 81 שלחו נבוכדנצר לאתווי בןרא דאספסתא - להביא זרע של
 82 אספסת, שהוא מין עשב למאכל בהמה. ורבי יוחנן אמר, לאתווי
 83 חורי דאלכסנדריא של מצרים - להביא חזירים מהעיר
 84 אלכסנדריה שבמצרים, ששם החזירים גדולים ביותר, כדי לגדל
 85 מהם ולדות בבבל.
 86 מקשה הגמרא על רבי יוחנן: איני - האם ניתן לומר כן, שהביא
 87 דניאל חזירים ממצרים כדי לגדל מהם ולדות, (והתניא) [והתנין]
 88 במשנה (בכורות כח) תודים הויא אמר, לחכמים שאמרו שבהמה
 89 שניטל בית הרחם שלה היא טריפה, והרי אין פרה וחויה יוצאה
 90 מאלכסנדריא של מצרים שאין חותכין האם [בית הרחם] שלה
 91 קודם שתצא מאלכסנדריה, כשבילי שלא תלד, כדי שלא יהיו
 92 חזירים אלו מצויים במקומות אחרים אלא רק מצרים, ואף על
 93 פי כן בהמות אלו חיות, ומוכח שאין זו טריפה. ועל כל פנים
 94 מבואר שהמצריים מקפידים שלא יוציאו את החזירים מארצם
 95 באופן שיוכלו ללדת, ואין הוציאם דניאל כדי לגדל מהם ולדות.
 96 מתרצת הגמרא: וזמרי אייתי בלא דעתיהו - דניאל הביא חזירים
 97 קטנים, ולא העלו המצריים בדעתם שהוא מוציאם כדי לגדל
 98 מהם ולדות, אלא סברו שהוא מוציאם לאכילה, והניחו לו
 99 להוציאם ללא חיתוך האם.
 100 הגמרא מביאה ברייתא בענין זה של מעשי דניאל באותו זמן: תנו
 101 רנן, שלשה היו באותה עצה, שלא יהיה דניאל בבבל בשעה
 102 שהושלכו חנניה מישאל ועזריה לאש, והם הקדוש ברוך הוא,
 103 ודניאל, ונבוכדנצר. הקדוש ברוך הוא אמר, נזיל דניאל מהבא -
 104 ילך דניאל מבאן, כדי דלא למירו בזכותיה איתנצול - שלא יאמרו
 105 אומות העולם שחנניה מישאל ועזריה ניצלו בזכותו, שהיה
 106 מפורסם וגדול ביותר, אלא ידעו שניצלו רק בזכות הקדוש ברוך
 107 הוא. ודניאל אמר, איזיל מהבא - אלך מבאן, דלא ליכניס בי - שלא
 108 יתקיים בי הפסוק (דברים י כה) פסילי אליהם משורפין באש, כלומר,

1 גדולים צדיקים יותר ממלאכי השרת, שנאמר (דניאל ג כה) לאחר
 2 שהושלכו חנניה מישאל ועזריה בתוך הכבשן, הסתכל נבוכדנצר
 3 לכבשן, ענה ואמר נבוכדנצר ליועציו, הא אנה הוי גופין ארבעה
 4 שרין מהלכין כגו נורא - הרי אני רואה ארבעה אנשים מותרים
 5 [ושאינם קשורים בחבלים] מהלכים בתוך האש, ותכל לא אתי
 6 פהו - ואין בהם שום חבלה, והיה די רביעאה דמה לבר אליהו -
 7 ודמותו של הרביעי מביניהם דומה לתואר פני מלאך, והוא
 8 המלאך גבריאל שנשלח להצילם (פסחים קח), הרי שכונה את
 9 המלאך רביעי מביניהם, לפי ששלשת הצדיקים קדמו לו והלכו
 10 לפניו, והוא הרביעי שהלך מאחריהם.
 11 הגמרא מספרת מה אירע לאחר שניצלו שלשת הצדיקים מכבשן
 12 האש: אמר רבי תנחום בר תינאי, בשעה שניצאו חנניה מישאל
 13 ועזריה מכבשן האש, באו כל אומות העולם וטפחו - והיכו
 14 לישנאיהו של ישראל, ולישראל, ונטק לשון סגי נהורו שהשתחוו
 15 לצלם על פניהם, ואמרו להם, יש לכם אלוה כזה, שיכול להציל
 16 אתכם מכבשן האש, ואתם מושתיחים לצלם, שהרי רק חנניה
 17 מישאל ועזריה לא השתחוו, ושאר ישראל השתחוו. מיד פתחו
 18 ישראל ואמרו את הפסוק הכתוב בדניאל (טו) 'לך ה' הצדקה ולנו
 19 בושפת הפנים כיום הוי', וכיום הוה: היינו יום זה שיצאו בו מכבשן
 20 האש, ואמרו להם אומות העולם כך.
 21 מביאה הגמרא דרשה בענין זה: אמר רבי שמואל בר נחמני, אמר
 22 רבי יוחנן, מאי דתניב - מה פירוש הפסוק (שיר השירים ט) 'אמרתי
 23 אעלה בתמר ואתה בסנסני', כך הוא פירושו, 'אמרתי אעלה
 24 בתמר, אלו כל ישראל, שנמשלו לתמר, ורצה הקדוש ברוך הוא
 25 שכל התמר יהיה שלו, כלומר שיהיו בישראל הרבה צדיקים,
 26 ויתעלה ויתקדש שמו בעולם על ידם, ועקשיו לא עלה בדי אלא
 27 סנסן - ענף אחר, של חנניה מישאל ועזריה, שלא השתחוו לצלם,
 28 ואילו שאר ישראל השתחוו.
 29 דרשה נוספת בענין זה: אמר רבי יוחנן, מאי דתניב (זכריה א ח)
 30 'ראיתי היללה ונתנה איש רוכב על סוס אדום, והוא עומד בין
 31 ההרסים אשר במצולה [וגו'] ואתריו סוסים אדמים שרקים ולבנים',
 32 מאי 'ראיתי היללה', אמר הנביא, ראיתי שביקש הקדוש ברוך הוא
 33 להפוך את כל העולם פולו ליללה, כלומר להחריב את העולם
 34 ממתת שהשתחוו לצלם, שראיתי במראה הנבואה 'הנה איש
 35 רוכב, אין איש' האמור כאן אלא הקדוש ברוך הוא, שנאמר (שמות
 36 א טו) 'ה' איש מלחמה ה' שמו', על סוס אדום, שביקש הקדוש ברוך
 37 הוא להפוך את העולם פולו לדם, בין שנסתכל בחנניה מישאל
 38 ועזריה שלא השתחוו לצלם, נתקרה דעתו [יזח כעסו], שנאמר
 39 'והוא עומד בין ההרסים אשר במצולה', כלומר הקדוש ברוך הוא
 40 העמיד עצמו מלהחריב את העולם בזכות ההדסים שבמצולה,
 41 ואין 'הרסים' האמורים כאן אלא צדיקים, שנאמר (אסתר ב ז) על
 42 מרדכי 'ויהי אומן את הרסה' - שהיה מגדל בביתו את אסתר, ואף
 43 ששמה היה 'אסתר' היא מכונה 'הרסה' על שם צדקתה, ואין
 44 'מצולה' אלא ארץ בבל, שנאמר (ישעיה מד כז) נבואת ישעיה על
 45 בנין בית שני, שאמר הקדוש ברוך הוא שיקים את דבר נביאו
 46 'האומר לצולה רכבי ונהרותיך אויבש' - שאמר על בבל, הנמצאת
 47 ב'מצולה' ו'בבקעה', שתתיבש, כלומר שתחרב ולא ישאר בה
 48 דבר טוב. ואם כן 'ההרסים אשר במצולה' הם הצדיקים שבבבל,
 49 והם חנניה מישאל ועזריה. ועל זה נאמר סיום הפסוק ואתריו
 50 סוסים אדמים שרקים ולבנים, כלומר, מיד 'מלאים רוג' - הסוסים
 51 האדומים המרמזים על כעס נעשים שרוקים - צבועים, ואחר כך
 52 אותם אדומים והנפחו לשרוקים נעשו לבנים לגמרי, שזוהו
 53 רמז שנח כעסו על הקדוש ברוך הוא כשהסתכל בצדיקים.
 54 אמר רב פפא, שמע מינה - מוכח מהמבואר כאן שסוס אדום הוא

גדולים צדיקים יותר ממלאכי השרת. דברישא חשיב לתלתא צדיקי ומלאך
 לבסוף דכתיב וריה די רביעאה דמי לבר אלהי: וטפחו לישראל על פניהם.
 שהשתחוו לצלם: אני אמרתי שכל התמר שלי הוא. שיהיו בהם צדיקים הרבה
 ולא עלתה בידי וכו' ישראל נמשלו לתמר כדאמר' (סוכה דף מה) מה תמר זה
 אין לו אלא לב אחד וכו': והנה איש רוכב
 על סוס אדום. בזכיה כתיב: כל העולם
 כולו ללילה. מפני שהשתחוו לצלם: והוא
 עומד. העמיד הקב"ה עצמו בזכות ההדסים
 שבמצולה: האומר לצולה חרבי. לבבל
 שישבת במצולה: חרבי. לשון חרבו המים
 (בראשית ח): שרוקים. צבועים ואח"כ המים
 לבנים כשנסחבלו בצדיקים נח מכעס: סוסיא
 חזירא מעלי לחלמא. מדקאמר שאדום היו
 רמו לקללה: ורנגו. חנניה מישאל ועזריה
 להיכן אילו. כשיצאו מן הכבשן דתו לא
 מדבר להו בכלוהו כתובי: בעין הרע מתו.
 שהיו מסתכלים בהן על שהיו תמחין בהן:
 ברוק טבעו. באותו רוק שרוקע אמונת
 העולם בישראל שאומרים אלוה כזה יש
 לכם והשתחיתםם לצלם: היו אומר זה חנניה
 מישאל ועזריה. אלמא חזרו לארץ אצל
 יהושע כהן גדול: ודינאל להיכן אול.
 כשהושלכו חביריו לתוך כבשן האש שלא
 ה'לילה, ביקש הקדוש ברוך הוא להפוך את כל העולם כולו ללילה. והנה איש רוכב, אין
 איש' אלא הקדוש ברוך הוא, שצאמר 'ה' איש מלחמה ה' שמו'. 'על סוס אדום, ביקש
 הקדוש ברוך הוא להפוך את העולם כולו ללילה, ביון שנסתכל בהנניה מישאל ועזריה, נתקררה דעתו, שצאמר 'והוא עומד בין
 ההרסים אשר במצולה, ואין 'הדסים' אלא צדיקים, שצאמר 'יהי אומן את הרסה', ואין 'מצולה' אלא כבל, שצאמר 'האומר לצולה
 חרבי ונהרותיך אויבי'. מיד, 'מלאים רוגזו, נעשים שרוקים, ואדומים נעשו לבנים. אמר רב פפא, שמע מינה, סוסיא חזירא, מעלי
 לחלמא: ורנגו, להיכא [אולו]? אמר רב, בעין [הרע] מתו. ושמואל אמר, ברוק טבעו. ורבי יוחנן אמר, עלו לארץ ישראל, ונשאו
 נשים, והולידו בנים ובנות. פתנאי, רבי אליעזר אומר, בעין [הרע] מתו. רבי יהושע אומר, ברוק טבעו. והכמים אומרים, עלו לארץ
 ישראל, ונשאו נשים, והולידו בנים ובנות, שצאמר 'שמע נא יהושע הכהן הגדול אתה ורעיך היושבים לפניה פי אנשי מופת המה',
 אזו הם אנשים שנעשה להן מופת, הוי אומר, זה חנניה מישאל ועזריה. ודינאל, להיכן אול? אמר רב, למיכרא נהרא רבא בטבריא.
 ושמואל אמר, לאתויי בירא דאפססתא. ורבי יוחנן אמר, לאתויי חזירי דאלפסנדראי של מצרים. איני? [והתנן], תודוס הרופא
 אמר, אין פרה וחזירה יוצאה מאלפסנדראי של מצרים שאין חותכין האם שלה, בשביל שלא תלד. וזמרי אייתי, בלא דעתייהו.
 תנו רבנן, שלשה היו פאותה עצה, הקדוש ברוך הוא, ודינאל, ונבוכדנצר. הקדוש ברוך הוא אמר, גיזיל דינאל מהקא, דלא לימרו,
 בזכותיה איתנצול. ודינאל אמר, איזיל מהקא, דלא ליקיים בי 'פסילי אלהיהם תשרפון פאש'. ונבוכדנצר אמר, ויזיל דינאל מהקא,
 דלא לימרו, קלייה לאלהיה בגורא. ומניין דסגיד ליה, דכתיב 'באדון מלכא נבוכדנצר נפל על אנפיהו ולדינאל סגיד וגו': פה אמר
 ה' צבאות אלהי ישראל אל אחאב בן קוליה ואל צדקיה בן מעשיה הנבאים לכם בשמי לשקר' וגו', וכתיב 'לופק מהם קללה
 לכל גלות יהודה אשר בכבל לאמר ישמך ה' בצדקיהו ובאחאב אשר קלם מלך בבל פאש'. אשר שרפם' לא נאמר, אלא אשר
 קלם'. אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי, מלמד שעשאן פקליות. 'ען אשר עשו נבלה בישראל ונאפו את נשי רעיהם'.
 מאי עבוד, אול לגבי ברתיה דנבוכדנצר. אחאב אמר לה, פה אמר ה', השמיעי אל צדקיה'. וצדקיה אמר, פה אמר ה', השמיעי
 אל אחאב. אזלה, ואמרה ליה לאבית. אמר לה, אלהיהם של אלו, שזנא זימה הוא, פי אתו לנכד, שרדינהו לנפאי. פי אתו לנבה,
 שדרתנהו לגבי אבית. אמר להו, מאן אמר לבון. אמרו, הקדוש ברוך הוא. והא חנניה מישאל ועזריה, שאלתינהו, ואמרו לי אסור.
 אמרו ליה, אגן נביאי פנותיהו, לדידהו לא אמר להו, לדין אמר לן. אמר להו, אנא בעינא דאיבדקונכו, פי היכי דבדקתינהו
 לחנניה מישאל ועזריה. אמרו ליה, אינון תלתא הוו, ואגן תרין. אמר להו, בחרו לבון מאן דבעיתו בהדיכונ. אמרו, יהושע בהן גדול.
 סברי, ליתי יהושע דנפיש זכותיה, ומגנא עלן. אחתיהו, שדינהו, אינהו איקלו. יהושע בהן גדול, איחרוכי מאניה, שצאמר 'וראני
 את יהושע הכהן הגדול עומד לפני מלאך ה' וגו', וכתיב 'ואמר ה' אל השמן ויער ה' בך' וגו'. אמר ליה, ידענא דצדיקא את.
 אלא, מאי מעמא אתנאי בך פורתא נורא. חנניה מישאל ועזריה, לא אתנאי בהו פלל. אמר ליה, אינהו תלתא הוו, ואנא חד. אמר
 ליה, והא אברהם, יחיד הוה. התם, לא הוו רשעים בהדיה, ולא אתיהיב רשותא לנורא. הכא, הוו רשעים בהדי, ואתיהיב רשותא
 לנורא. היינו דאמרי אינשי, תרי אורי יבישי וחד רטיבא, אוקדן יבישי לרטיבא. מאי מעמא, איענש. אמר רב פפא, שהיו גינו נושאין
 נשים שאינן הגונות לפהונה, ולא מיחה בהן. שצאמר 'יהושע היה לבוש בגדים צואים', וכי דרפו של יהושע ללבוש בגדים צואים,
 אלא מלמד שהיו גינו נושאים נשים שאינן הגונות לפהונה, ולא מיחה בהן. אמר רבי תנחום, דרש בר קפרא בצפורי, מאי דכתיב
 'שש השערים האלה נתן לי'. מאי, 'שש השעורים'. אילימא, שש שעורים ממש, וכי דרפו של בועז ליתן מתנה שש שעורים.

1 אלא שש סאין. דשש קבין או שש לוגין ליכא למימר דלא מייתי בגורין מדה
2 פחותה מסאה: לימול שש סאין. ולישא משור כזה: רמו לה. דשש גרענין נתן לה
3 לטימן ורמו שש עתידין לצאת שש בנים ממנה: יודע נון גבור חיל ואיש מלחמה
4 ונבון דבר ואיש תואר וח' עמו. היינו שש ברכות: לא אמרו דואג. לקמן מפרש
5 האחד מן הנערים היינו דואג: אלא בלשון

6 הרע. שהיה מספר בשבחן של דוד כדי
7 שקנא בו שאול ויהרגהו: לישא וליתן
8 במלחמתה של תורה. להתוכח בתלמוד:
9 פנים בהלכה. שמיכא אריה ליה חיה
10 דבריהה כח לא הוה. דשאלו נמי לא היה
11 הלכה כמותו כדאמרין בעירובין (דף נג.)
12 דוד דגלי מסכתא כתיב ביה יואך יראוני
13 וישמחו שאול דלא גלי מסכתא כתיב ביה
14 בכל אשר יפנה ירשיע: נעצר לפני ה'
15 ללמד תורה הרבה: אביר הרועים אביר
16 לשאול. אלמא ההוא מיוחד שבנערים
17 דהיינו דואג דחונן הכא דקרי אביר הרועים:
18 ונחה עליו רוח ה'. איזה רוח רוח חכמה
19 ובינה רוח עצה וגבורה רוח דעת ויראת ה'
20 הוי ששה: היג והרחו כיראת ה' איך
21 אלכסנדראי שהטעינו במצות יוסורין
22 כירויים. והיינו והרחו לשון רעים. ולא
23 גרסין וכתבי והרחו: רבא אמר. מאי והרחו
24 מורח דואג שמריח באדם ושופט יודע מי
25 החייב שנאמר לא למראה עיניו ושאל
26 למשמע אזניו יוכיח ואפילו הכי ושפט בצדק
27 דלים כגון על ידי הרחה: בר כוזבא. (עם)
28 ממלכי הורדוס היה: אשר אין בהם כל מום
29 וטובי מראה משכילים בכל חכמה יודעי
30 דעת ומביני מדע ואשר כח בהם הרי: אפי'
31 ריכרא דכוסילתא לא היתה בנופם. שלא
32 היו צריכין להקוה. ריכרא פוניוריא בלעז:
33 כוסילתא. שם כלי המקדש פלנמאי: מן
34 השיחה. שלא היו מספרין בדברים בטלים
35 כדי שלא יתנוג בפני המלך: כיל מבני
36 יהודה. כדחשיב לעיל ששה בנים העתיים
37 לצאת מרות וחשיב בהדיהו חנניה מישאל
38 ועזריה: דניאל. לחוד קאי אבני יהודה אבל
39 חנניה מישאל ועזריה לא ולית ליה חך
40 דרשה לעיל שש שעורים: מבני ארץ
41 יצאו ממעדי. בחזקתו מלך יהודה כתיב:

30 בהו 'אשר אין בהם כל מאום וטובי מראה ומשפילים בכל חכמה ויודעי דעת ומביני מדע ואשר כח
31 ולקודם ספר ולשון פשוים'. מאי 'אשר אין בהם כל מום', אמר רבי תנאי [גרבי חנינא], אפילו כ'ריכרא דכוסילתא' לא הוה בהו.
32 מאי 'ואשר כח בהם לעמוד בהיכל המקדש', אמר רבי תנאי חנניא, מלמד שהיו אונסין את עצמן מן השחוק, ומן השיחה, ומן
33 השינה, ומעמידין על עצמן בשעה שנגזרין לנכתיבם, מפני אמת מלכות. 'ויהי בהם חנניה מישאל ועזריה', אמר
34 רבי אלעזר, כולן מבני יהודה הם. ורבי שמואל בר נחמני אמר, דניאל מבני יהודה מישאל ועזריה, משאר שבטים. 'ומבני
35 אשר יצאו ממדך אשר תוליד יקחו והיו סריסים בהיכל מלך בבל', מאי 'סריסים', רב אמר, סריסים ממש. ורבי חנינא אמר, שנסתרסה
36 עבודה זרה בימיהם. בשלמא למאן דאמר, שנסתרסה עבודה זרה בימיהם, היינו דכתיב 'תחל לא אתי בהו'. אלא למאן דאמר,
37 סריסים ממש, מאי 'תחל לא אתי בהו'. תכלא דנורא. והכתיב 'ורח נור לא עדת בהו', לא תכלא ולא ירחא. בשלמא למאן דאמר,
38 שנסתרסה עבודה זרה בימיהם, היינו דכתיב 'בה אמר ה' לסריסים אשר ישמרו את שבתותי' וגו'. אלא למאן דאמר, סריסים ממש,
39 משתעי קרא בגנותא דצדיקי? הא והא, הוה בהו. בשלמא למאן דאמר, סריסים ממש, היינו דכתיב 'בביתו ובחומותיו ד' ושם טוב
40 מבנים ומבנות'. אלא למאן דאמר, שנסתרסה עבודה זרה בימיהם, מאי 'טוב מבנים ומבנות'. אמר רב תנמן בר יצחק, מבנים שהיו
41 להם כבר ומתו. מאי 'שם עולם אתן לו אשר לא יפרת', אמר רבי תנחום, דרש בר קפרא בצפון, זה ספר דניאל, שנקרא על שמו.
42 מפר, כל מולי דנורא, נחמיה בן חכליה אמרינהו. ונחמיה בן חכליה, מאי טעמא, לא איקרי סיפרא על שמייה. אמר רבי ירמיה
43 בר אבא, מפני שהחזיק טובה לעצמו, שנאמר 'כרה לי אלהי לטובה'. דוד נמי, מימר אמר 'כרה ה' ברצוני עמך פקרני בישועתך'.
44 דוד, רחמי הוא דקבעי. רב יוסף אמר, מפני שסיפר בגנותו של ראשונים, שנאמר 'הפחות הראשונים אשר לפני הכבירו על העם
45 ויקחו מהם בלחם ויוון [אחר] כסף שקלים ארבעים' וגו'. ואף על דניאל שגדול ממנו, סיפר. ומנלן גדול ממנו, דכתיב 'וראיתי אני
46 דניאל לבדי את המראה והאנשים אשר היו עמי לא ראו את המראה אבל חרדה גדולה נפלה עליהם ויכרחו בהתבא'. (ה'אנשים
47 אשר היו עמי לא ראו את המראה'). ומאן ניהו אנשים, אמר רבי ירמיה, ואימא רבי חיאי בר אבא, זה חגי, וכרה ומלאכי.

42 סריסים ממש. שסירסו לחנניה מישאל ועזריה שכן דרכן של מלכים לטרס את
43 האדם כדי שלא ישא אשה ויהא פנוי לעבודה המלך ולית ליה הא דוכומים דאמרי
44 לעיל שעלו לארץ ישראל ונשאו נשים וחולדו בנים ובנות: ר' חנניה אומר. לא
45 טרסם אלא להכי קרו ליה סריסים שנטרסה ע"ז בימיהם שבמימיהם נודע לכל
46 שאין ממש בע"ז ופירשנות שהיה בלא

47 מתנבא לחזקתו שהיו גולים מארצם
48 ויולכים בהיכל מלך בבל ור' שמואל בר
49 נחמני דאמר חנניה מישאל ועזריה משאר
50 שבטים היו מוקים האי קרא בדניאל לחוד:
51 מאי תכל לא אתי בהו, דהא חנניה מישאל ועזריה
52 זו שנטרסו ומהאי קרא דלעיל ילדים אשר
53 אין בהם כל מום לא מצי פריך דאיכא
54 למימר בשעה שבאו לנבוכדנצר תמימים
55 הוו וטרסו: תכל די נורא. לא אתי בהו אבל
56 תכלת הגוף מהאי איכא אפיך לחבלא
57 דנורא לא איצטרך דהא כתיב קרא ורח
58 נור לא עדת בהו: ולא ירחא. עשן האש: הא
59 והא היו. סריסים ממש שנטרסה ע"ז
60 בימיהם: טוב מבנים ומבנות. וכלל דבנים
61 לא הוו לחו דסריסים הוו: מאי טוב מבנים
62 ומבנות. הכא לא מצי לתרועי הא והא הוו
63 דא"כ במאי פליגי: בנים שהיו לחן כבר
64 ומתו. דלא חיו בניהם ומתו לא היו סריסים:
65 אתן לו. להם לא נאמר אלא לו לאחד מהם
66 והיינו ספר דניאל שנקרא על שמו ונחמיה
67 קא פריך פירכא באפי נפשה אגב דאתי בידו
68 ספר דניאל. מפר, וכו'. רוב דברים שבספר
69 עזרא ונחמיה אמרם: דוד נמי מימר אמר.
70 הכי כלומר מאי מחזיק טובה איכא: רב יוסף
71 אמר. מאי אהכי איעיש דהא חוד דנמי אמר
72 כי האי גזנא אלא לכך נעש שספר בגנותן
73 של ראשונים: מאי ניהו. שהיו עמו חגי
74 וכריה מלאכי וכיון שהם לא ראו והוא ראה
75 אלמא גדול מהם הוה ומדאשכחן דניאל
76 הוה חשיב טפי מחגי וכריה ומלאכי דהוו
77 נביאי שמע מינה גדול הוה מנחמיה בן
78 חכליה דלא הוה נביא ואפי' הכי ספר עליו
79 דלא אפקיה מכלל גנות הראשונים דניאל
80 היה במאי הגולה עם החרש והמסגר
81 ונחמיה הוה מעולי הגולה זמן מרובה לאחר
82 מיך:

איתרו
30 בהו 'אשר אין בהם כל מאום וטובי מראה ומשפילים בכל חכמה ויודעי דעת ומביני מדע ואשר כח
31 ולקודם ספר ולשון פשוים'. מאי 'אשר אין בהם כל מום', אמר רבי תנאי [גרבי חנינא], אפילו כ'ריכרא דכוסילתא' לא הוה בהו.
32 מאי 'ואשר כח בהם לעמוד בהיכל המקדש', אמר רבי תנאי חנניא, מלמד שהיו אונסין את עצמן מן השחוק, ומן השיחה, ומן
33 השינה, ומעמידין על עצמן בשעה שנגזרין לנכתיבם, מפני אמת מלכות. 'ויהי בהם חנניה מישאל ועזריה', אמר
34 רבי אלעזר, כולן מבני יהודה הם. ורבי שמואל בר נחמני אמר, דניאל מבני יהודה מישאל ועזריה, משאר שבטים. 'ומבני
35 אשר יצאו ממדך אשר תוליד יקחו והיו סריסים בהיכל מלך בבל', מאי 'סריסים', רב אמר, סריסים ממש. ורבי חנינא אמר, שנסתרסה
36 עבודה זרה בימיהם. בשלמא למאן דאמר, שנסתרסה עבודה זרה בימיהם, היינו דכתיב 'תחל לא אתי בהו'. אלא למאן דאמר,
37 סריסים ממש, מאי 'תחל לא אתי בהו'. תכלא דנורא. והכתיב 'ורח נור לא עדת בהו', לא תכלא ולא ירחא. בשלמא למאן דאמר,
38 שנסתרסה עבודה זרה בימיהם, היינו דכתיב 'בה אמר ה' לסריסים אשר ישמרו את שבתותי' וגו'. אלא למאן דאמר, סריסים ממש,
39 משתעי קרא בגנותא דצדיקי? הא והא, הוה בהו. בשלמא למאן דאמר, סריסים ממש, היינו דכתיב 'בביתו ובחומותיו ד' ושם טוב
40 מבנים ומבנות'. אלא למאן דאמר, שנסתרסה עבודה זרה בימיהם, מאי 'טוב מבנים ומבנות'. אמר רב תנמן בר יצחק, מבנים שהיו
41 להם כבר ומתו. מאי 'שם עולם אתן לו אשר לא יפרת', אמר רבי תנחום, דרש בר קפרא בצפון, זה ספר דניאל, שנקרא על שמו.
42 מפר, כל מולי דנורא, נחמיה בן חכליה אמרינהו. ונחמיה בן חכליה, מאי טעמא, לא איקרי סיפרא על שמייה. אמר רבי ירמיה
43 בר אבא, מפני שהחזיק טובה לעצמו, שנאמר 'כרה לי אלהי לטובה'. דוד נמי, מימר אמר 'כרה ה' ברצוני עמך פקרני בישועתך'.
44 דוד, רחמי הוא דקבעי. רב יוסף אמר, מפני שסיפר בגנותו של ראשונים, שנאמר 'הפחות הראשונים אשר לפני הכבירו על העם
45 ויקחו מהם בלחם ויוון [אחר] כסף שקלים ארבעים' וגו'. ואף על דניאל שגדול ממנו, סיפר. ומנלן גדול ממנו, דכתיב 'וראיתי אני
46 דניאל לבדי את המראה והאנשים אשר היו עמי לא ראו את המראה אבל חרדה גדולה נפלה עליהם ויכרחו בהתבא'. (ה'אנשים
47 אשר היו עמי לא ראו את המראה'). ומאן ניהו אנשים, אמר רבי ירמיה, ואימא רבי חיאי בר אבא, זה חגי, וכרה ומלאכי.

וְלֹא לְמִשְׁמַע אֲזִינוּ יוֹכִית, וְשִׁפְטָם בְּצֶדֶק דְּלִים וְהוֹכִיחַ כְּמִשְׁוֹר לְעִינֵי
אַרְיֵן, וְהֵינּוּ אֵף שֶׁלֹּא יִדּוֹן לְפִי מֵרֵאשִׁית עֵינֵינוּ או שְׂמִיעַת הָאָזְנוֹן, אֵף
עַל פִּי כֵן יִשְׁפּוֹט בְּצֶדֶק דְּלִים, כְּגוֹן עַל יַדֵי הָרִיתָּה.
אֲגַב הוֹכֵרֵת דְּבַרֵי רַבָּא מְבִיאָה הַגְּמָרָא מְעַשָּׂה בְּעִנְיָן זֶה: כִּי כֹּהֵן בְּרוּךְ
מִלְּךָ בְּעֵיר בִּיתֵר תְּרַתְּוֵן שִׁנְיָ וּפְלִגְמָא – שְׁנַתִּים וּמִצְחָה, אַחֲרֵי מַלְכוּת
הוֹרְדוּס, וְאָמַר לְהוֹ לְרַבְּנָא, אֲנִיא מְשִׁיחָ – וְאָמַר לַחֲכָמִים אֲנִי הוּא
הַמֶּלֶךְ הַמְּשִׁיחַ. אָמְרוּ לֵיהּ הַחֲכָמִים, כְּמִשְׁחָ בְּתַיִב דְּמִוֹרָה וְדָאִין –
בְּמִשְׁחָ נֶאֱמַר שִׂיכּוֹל הוּא לְדוֹן וְלִדְעַת מִיְהוּ הַחֲוִיב עַל פִּי הָרִיתָּה,
כַּמְבוּאֵר בְּדַבְרֵי רַבָּא, נְחֻזֵי אֲנִי אִי מוֹרָה וְדָאִין – נִרְאָה אַחֲנֹחַ אִם
אֲכַן אַתָּה מַרְיָח וְדָן. כִּיּוֹן דְּמִוֹרָה דְּלֵא מוֹרָה וְדָאִין – כִּיּוֹן שְׂרָאוּ
שְׂאִינוּ יִכּוֹל לְדוֹן עַל פִּי הָרִיתָּה, כְּמִלּוּהוּ – הַרְגוּהוּ הַחֲכָמִים, כְּדִין
נְבִיא שְׂקָר.
הַגְּמָרָא מְבִיאָה אַתְּ אַרְבַּעַת צֶאֱצָאֵי רוּת הַמוּאָבִיָּה הַנוֹסְפִים
שֶׁהַתְּבַרְכוּ בְּשֵׁשׁ בְּרוּכוֹת: דְּנִינְאֵל, חֲנִינְיָה, מִשְׁאָל וְעִזְרִיָּה, אֵף הֵם הֵיוּ
מִצֶּאֱצָאֵיהּ שֶׁל רוּת, וְגַם הֵם הַתְּבַרְכוּ בְּשֵׁשׁ בְּרוּכוֹת, דְּכֶתִיב כְּהֵוּ –
שְׁנֵאמַר בָּהֶם (דְּנִינְאֵל א גִּדְּהּ) וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ לְאַשְׁפַּנּוּ רַב קְרִיסִיו
לְהַבִּיאַ מַבְנֵי יִשְׂרָאֵל וּמְזֻרַע הַמְּלוּכָה וּמִן הַפְּרָתְמִים, לְיָדִים אֲשֶׁר
אִין בָּהֶם כֹּל מָאוֹס וְטוֹבֵי מַרְאָה וּמְשִׁבִּילִים כְּבָל חֲכָמָה וְיִזְרְעֵי דְעֵת
וּמְכִינֵי מַדְעָ וְאֲשֶׁר כַּח בָּהֶם לְעַמּוּד בְּהִיכַל הַמֶּלֶךְ וּלְמִקְדָּשׁ סִפְרֵי וּלְשׁוֹן
כְּשִׁידִים, וְיָדֵי בָהֶם מַבְנֵי יְהוּדָה דְּנִינְאֵל חֲנִינְיָה מִשְׁאָל וְעִזְרִיָּה,
וְנֵאמְרוּ בּוֹה שֵׁשׁ מַעֲלוֹת, אִין בָּהֶם כָּל מוֹם, טוֹבֵי מַרְאָה, מְשִׁבִּילִים
בְּכָל חֲכָמָה, יוֹדְעֵי דְעֵת, מַבְנֵי דָם, אֲשֶׁר כַּח בָּהֶם וְלְעַמּוּד בְּהִיכַל
הַמֶּלֶךְ וּלְלַמּוּד סִפְרֵי לְשׁוֹן כְּשִׁידִים.
מְבַרֶּרֶת הַגְּמָרָא: מָאִי – מִה פִּירוּשׁ הַפְּסוּק 'אֲשֶׁר אִין בָּהֶם כָּל מוֹם',
מִה בָּא לְמַעַט הַלְשׁוֹן 'כָּל מוֹם'. מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא: אָמַר רַבִּי חִמָּא (בֵּר
חֲנַנְיָא) [בְּרַבִּי חֲנַנְיָא], אֲפִילוּ כִּי פְּרִיבְרָא דְּבוֹסִילְתָּא' לֹא הוּוּ כְּהֵוּ – לֹא
הִיְתֵה בָהֶם אֲפִילוּ שְׂרִיטָה קְלָה שֶׁל הַקוֹת דָּם, כִּיּוֹן שֶׁלֹּא הִיְתֵה בָהֶם
שׂוֹם חוּלְשָׁה, וְלֹא הוֹצִרְכוּ לְהַקוֹת דָּם.
מְבַרֶּרֶת הַגְּמָרָא: מָאִי 'וְאֲשֶׁר כַּח בָּהֶם לְעַמּוּד בְּהִיכַל הַמֶּלֶךְ', וְכִי אִיזַח
כַּח צִרְיָן כְּדִי לְעַמּוּד בְּהִיכַל הַמֶּלֶךְ. מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא: אָמַר רַבִּי חִמָּא
בְּרַבִּי חֲנַנְיָא, מְלֻמָּד שְׂכֶשְׁהֵיוּ בְּהִיכַל הַמֶּלֶךְ הֵיוּ אוֹנְסִין אֶת עֵצְמָן
לְהוֹרָה מִן הַשְּׁחֹזִק, וּמִן הַשִּׁיחָה הַבְּטִילָה, וּמִן הַשִּׁיחָה, וּמְעַמִּידִין עַל
עֵצְמָן בְּשִׂעָה שְׂנַצְרִיבִין לְקַבְּלֵיהֶם, הֵיוּ נִזְהָרִים בְּכָל זֶה מְסַנֵּי אִמֵּת
מִלְּכוּת.
הַגְּמָרָא דְנָה הָאֵם חֲנַנְיָה מִישְׁאָל וְעִזְרִיָּה הֵיוּ מְשַׁבְּחֵי יְהוּדָה. נֵאמַר
בְּפְסוּק: וַיְהִי בָהֶם וִיבִלִידִים שֶׁהִבִּיא אֲשַׁפְנּוּ רַב הַסְרִיסִים
לְנַבּוּכַדְנֶצַּר מַבְנֵי יְהוּדָה דְּנִינְאֵל חֲנַנְיָה מִישְׁאָל וְעִזְרִיָּה (שֵׁם א ג ח), אָמַר
רַבִּי (אֲלִיעִזֵּר) וְאֶלְעָזָר, בּוּלְוָן – כָּל הָאֲרַבְעָה הַמְּנוּיִים בְּפְסוּק, דְּנִינְאֵל
חֲנַנְיָה מִישְׁאָל וְעִזְרִיָּה, מַבְנֵי יְהוּדָה הֵם, וְכּוֹלִילִים בְּלִשׁוֹן מַבְנֵי
יְהוּדָה' שְׁאֵמַר הַפְּסוּק, וְכִדְרַשְׁתָּ הַגְּמָרָא לְעִיל לַגְּבִי שֶׁשׁ הַשְּׁעוּרִים,
שְׁעַתִּידִים לְצֵאת מֵרוּת שֶׁשָּׂה בְּנִים שֶׁמִּתְבַּרְכִּים בְּשֵׁשׁ בְּרוּכוֹת,
וְאַרְבַּעָה מֵהֶם אֵלוּ דְּנִינְאֵל חֲנַנְיָה מִישְׁאָל וְעִזְרִיָּה. וְרַבִּי שְׂמוּאֵל בְּרַ
נְחֻמֵּי נַחֲלָה וְאָמַר, רַק דְּנִינְאֵל הוּא בְּכָלֵל הָאֲמוֹר 'וְיָדֵי בָהֶם מַבְנֵי
יְהוּדָה', אֲבָל חֲנַנְיָה מִישְׁאָל וְעִזְרִיָּה הֵיוּ מְשַׁאֵר שְׂבָטִים, וְהוּא חוֹלֵק עַל
דְּרֵשָׁה זוֹ שֶׁל 'שֵׁשׁ הַשְּׁעוּרִים'.
הַגְּמָרָא דוֹרֶשֶׁת אֶת הַפְּסוּקִים שְׁנֵאמְרוּ לַגְּבִי דְּנִינְאֵל חֲנַנְיָה מִישְׁאָל
וְעִזְרִיָּה: נֵאמַר בְּפְסוּק שְׁאֵמַר יִשְׁעִיהוּ הַנְּבִיא לְחֻזְקִיהוּ הַמֶּלֶךְ שִׁיעֻנַּשׁ
עַל כֶּךָ שֶׁהָרָאָה אֶת כָּל
אוֹצְרוֹתָיו לְשִׁלְחֵי מֶלֶךְ בָּבֶל, וְכֶךָ אָמַר לוֹ (יִשְׁעִיָּה לט ו'): 'הֲנַהּ יְמִים'
בְּאִים וְנִשְׂא כָּל אֲשֶׁר בְּבִיתְךָ וְאֲשֶׁר אֲצִרְוּ אֲבֹתֶיךָ עַד הַיּוֹם הַזֶּה כְּבָל
לֹא יִתֵּן דְּבַר אָמַר ה', וּמְכַנֵּי־דָם אֲשֶׁר יֵצְאוּ אֲשֶׁר תּוֹלִיד יִקְחוּ וְהֵיוּ
קְרִיסִים בְּהִיכַל מִלְּךָ בְּכָלֵל, וְהַכוּוֹנָה בּוֹה לְדְנִינְאֵל חֲנַנְיָה מִישְׁאָל
וְעִזְרִיָּה.
מְבַרֶּרֶת הַגְּמָרָא: מָאִי 'קְרִיסִים'. מְבִיאָה הַגְּמָרָא מַחְלוּקַת: רַב אָמַר,
שֶׁהֵיוּ קְרִיסִים מִמֶּשׂ שְׂאִינִם יִכּוֹלִים לְהוֹלִיד, שְׂכָן דְּרַךְ הַמַּלְכִים

אֵלָּא מִזֶּה תֵּאמַר, שְׁנַתְן לַה שֶׁשׁ סְאִין שֶׁל שְׁעוּרִים, הֵרִי גַם זֶה לֹא
יִתְכּוֹן, וְכִי דְרָבָה שֶׁל אֵשֶׁה לְיִשׁוּלֵי שֶׁשׁ סְאִין, שֶׁהוּא מְשָׂא כְּבֹד. הַשִּׁיב
רַבִּי תַנְחוּם: אֵלָּא בֵּאמַת נִתְן לַה שֶׁשׁ גִּרְעִינִים מִמֶּשׂ, וְרַמְזוּ [רַמְזוּ] לַה
בוּה, שְׁעַתִּידִין שֶׁשָּׂה בְּנִים לְצֵאת מִמֶּנָּה, שְׂמִתְבַּרְכִּין כָּל אֶחָד מֵהֶם
בְּשֵׁשׁ [שֶׁשׁ] בְּרִכוֹת וְיַמְעֵלוֹת טוֹבוֹת שֶׁהֵיוּ בּוֹ וְאֵלוּ הֵן שֵׁשׁ הַבְּנִים,
דְּוֹד הַמֶּלֶךְ, וּמִלְךְ הַמְּשִׁיחַ, דְּנִינְאֵל, חֲנַנְיָה, מִישְׁאָל וְעִזְרִיָּה.
מְפַרֶשֶׂת הַגְּמָרָא בְּאֵילוֹ שֶׁשׁ בְּרוּכוֹת הַתְּבַרְךְ כָּל אֶחָד מֵהֶם: דְּוֹד
הַמֶּלֶךְ הַתְּבַרְךְ בְּשֵׁשׁ בְּרוּכוֹת, דְּכֶתִיב כְּשִׁחִפְשׁוּ עֲבָדֵי שְׂאוּל נַעַר
שִׁינְגַן לְפָנָי שְׂאוּל כְּדִי שְׁתוֹרַר מְעַלְיו הַרוּחַ הָרַעָה שֶׁשְׂרַתָּה עֲלָיו,
וַיַּעַן אֶחָד מִהַנְּעָרִים וַיֹּאמֶר הִנֵּה רֵאִיתִי כֵן לִישֵׁי בֵּית הַלְחָמִי, יוֹדַע נְגוּן,
וְנָבוֹר חֵיל, וְאִישׁ מְלָחֶמָה, וְנָבוֹן דְּבַר, וְאִישׁ תּוֹאֵר וְשְׁתוֹאֵר פְּנֵיו יְפֹתוֹ,
וְה' עִמּוֹ' [וְה' (שְׂמוּאֵל א' טו יח)]. מְבַאֶרֶת הַגְּמָרָא אֶת הַבְּרוּכוֹת שְׁנֵאמְרוּ
בְּפְסוּק זֶה: וְאָמַר רַבִּי יְהוּדָה, אָמַר רַב, כָּל תְּפִסּוֹק הַזֶּה לֹא אָמְרוּ דְּוֹאֵג
הָאֲדוּמִי, שֶׁהוּא אֶחָד מִהַנְּעָרִים הָאֲמוֹר בְּפְסוּק, אֵלָּא בְּלִשׁוֹן רַעָ –
שֶׁהַתְּכּוּבִין לְשַׁבָּח אֶת דּוּד כְּדִי שִׁקְנָא בּוּ שְׂאוּל וְיַהֲרַגְנּוּ, וְכֶךָ הוּא
פִּירוּשׁ הַפְּסוּק, 'יוֹדַע נְגוּן, שִׁיּוֹדַע (לִישְׁאֵל) [לְשִׁאֵלוֹ] כְּהוֹגֵן, נָבוֹר
חֵיל, שִׁיּוֹדַע הַשִּׁיב'. אִישׁ מְלָחֶמָה, שִׁיּוֹדַע לִישְׂאָ וְלִיתָן כְּמִלְחָמָתָה
שֶׁל תּוֹרָה, כְּלוֹמַר לְהַתּוֹכַח בְּתַלְמוּד. (אִישׁ תּוֹאֵר שְׂמָרָה פְּנִים
בְּחִלְכָה וְנָבוֹן דְּבַר שְׂמִבִּין דְּבַר מֵתוֹן דְּבַר) [וְיִבּוֹן דְּבַר], שְׂמִבִּין דְּבַר
מֵתוֹךְ דְּבַר. אִישׁ תּוֹאֵר, שְׂמִרְאָה פְּנִים בְּהִלְכָה – שְׂמִיָּא רֵאִיָּה
לְדַבְּרִין. וְה' עִמּוֹ, שֶׁהִלְכָה כְּמוֹתוֹ בְּכָל מְקוֹם – בֵּין בְּדִינֵי מִמוֹנוֹת,
בֵּין בְּאִיסוּרִים וּבֵין בְּשִׂאָר הַלְּכוּת.
אוֹמֵרֶת הַגְּמָרָא: כְּכּוֹהֵוּ – כְּשֵׁאֲמַר דּוּאֵג לְשְׂאוּל אֶת כָּל חֲמַשַׁת
הַשְּׁבָחִים הָרֵאשׁוֹנִים שֶׁל דּוּד, אָמַר לְהוֹ שְׂאוּל לְעַבְדָּיו, אֵף יְהוֹנָתָן
גְּנֵי כְּמוֹהוּ, כִּיּוֹן דְּאָמַר לֵיהּ דּוּאֵג [וְה' עִמּוֹ], שֶׁהִלְכָה כְּמוֹתוֹ בְּכָל
מְקוֹם, שׂוֹה הוּא מִלְּתָא דְּבִדְרִיָּה נְמוּ לֹא הוּוּ כִּיָּה – דְּבַר שְׁבַשְׂאוּל
עֲצָמוֹ גַם כֵּן לֹא הִיָּה, חֵלֵשׁ דְּעִתִּיָּה וְאִיקָנְיָא כִּיָּה – חֲלִשָׁה דְעֵתוֹ שֶׁל
שְׂאוּל, וְהַתְּקַנָּא בְּדוּד. מְבַאֶרֶת הַגְּמָרָא מְנִין שְׁבַשְׂאוּל לֹא הִיְתֵה
מַעֲלָה זוֹ: דְּבְשִׂאֵל בְּתֵיב (שְׂמוּאֵל א' יד מז) 'וּבָבֶל אֲשֶׁר יִפְתָּה יִרְשִׁיעִי',
וְהֵינּוּ שֶׁלֹּא הִיְתֵה הַהִלְכָה כְּמוֹתוֹ, וְבָדוּד בְּתֵיב וּבָבֶל אֲשֶׁר יִפְתָּה
יִגְלִיתִי, שֶׁהִיְתֵה הִלְכָה כְּמוֹתוֹ בְּכָל מְקוֹם.
הַגְּמָרָא מְבַרֶּרֶת מְנִין שְׂדוּאֵג הוּא שְׂאֵמַר לְשְׂאוּל אֶת שְׁבָחֵיו שֶׁל
דּוּד. שׂוֹאֵלֶת הַגְּמָרָא: מְנַלְן דְּוֹאֵג הוּוּ – מְנִין שֶׁאֶחָד הַנְּעָרִים'
שִׁסְפַר אֶת מַעֲלוֹת דּוּד לְפָנָי שְׂאוּל הִיָּה דּוּאֵג הָאֲדוּמִי. מְשִׁיבָה
הַגְּמָרָא: בְּתֵיב חִמָּא 'וַיַּעַן אֶחָד מִהַנְּעָרִים, וְהִמְשַׁמְעוֹת הִיא שֶׁהוּא
הַמְּיוּחָד לְטוֹבָה בְּשַׁנְעָרִים, וְכֶתִיב הָתָם כְּשִׁבְרַח דּוּד מְפַנֵּי שְׂאוּל לְנוֹב
עֵיר הַכְּהִנִּים, וְשֵׁם אִישׁ מְכַרְדִּי שְׂאוּל בְּיּוֹם הַהוּא נִעְצַר לְפָנָי ה',
וְשֵׁם דּוּאֵג הָאֲדוּמִי, אֲבִיר הָרוּעִים אֲשֶׁר לְשְׂאוּל' (שְׂמוּאֵל א' כֵּא ח),
וְנִעְצַר לְפָנָי ה' הֵינּוּ שֶׁעֲצַר אֶת עֲצָמוֹ לְפָנָי אֵהֵל מוֹעַד שֶׁהִיָּה בְּנוֹב
כְּדִי לְעַסּוֹק הַרְבָּה בְּתוֹרָה, וְאֲבִיר הָרוּעִים' הֵינּוּ שֶׁהִיָּה אֲב בֵּית דִּין,
וְכִיּוֹן שְׂקֵרוֹי הוּא 'אֲבִיר הָרוּעִים' הֵינּוּ הַגְּדוּל שְׁבָהֶם, יֵשׁ לָנוּ לְלַמּוּד
שֶׁהוּא 'הַמְּיוּחָד בְּנִעְרִים' שְׂאֵמַר אֶת שְׁבָחֵי דּוּד לְפָנָי שְׂאוּל.
הַגְּמָרָא מְמַשִּׁיבָה לְבַרֵר אֶת שֵׁשׁ הַבְּרוּכוֹת שְׁנֵאמְרוּ עַל שֵׁשׁ
צֶאֱצָאֵי רוּת הַמוּאָבִיָּה: מְשִׁיחָ הַתְּבַרְךְ בְּשֵׁשׁ בְּרוּכוֹת, דְּכֶתִיב בְּנִבּוּאוֹת
יִשְׁעִיָּה כְּשֶׁהַתְּנַבָּא עַל הַמְּשִׁיחַ (יִשְׁעִיָּה יא אב) 'וַיֵּצֵא חֹטֵר מִגְּזֻעַ יִשְׂרָאֵל
וְנָצַר מִשְׂרָשׁוּי יִפְרָה, וְנָחַה עָלָיו רוּחַ ה', רוּחַ חֶמְדָּה וְכִיָּה, רוּחַ עֲצָה
וְנָבוּזָה, רוּחַ דְּעַת וְיִרְאָת ה' [וְגו'], כְּלוֹמַר, כְּכֶךָ שְׁתַּנּוּחַ עָלָיו רוּחַ ה'
וְהֵיוּ בוֹ שֵׁשׁ מַעֲלוֹת, חֲכָמָה, בִּינָה, עֲצָה, גְבוּרָה, דְעַת וְיִרְאָת ה'.
הַגְּמָרָא דוֹרֶשֶׁת פְּסוּק נוֹסֵף שְׁנֵאמַר עַל הַמְּשִׁיחַ: וְכֶתִיב, (שֵׁם א ג א)
'וְהִרְיָחוּ בְּיָרְאָת ה'', אָמַר רַבִּי אֶלְכָּסְנְדֵרִי, לְשׁוֹן 'וְהִרְיָחוּ' שְׁבַפְסוּק זֶה
נִדְרַשְׁתָּ מִלְשׁוֹן רִיחִים, מְלֻמָּד שֶׁהַמְּשִׁיחַ הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמַשִּׁיחַ
מְצֻת וְיִפְרֻרִין רִיחִים, בְּרִיחִים שֶׁהֵן כְּבוֹדוֹת בְּיִתוֹת. רַבָּא אָמַר, פְּסוּק זֶה
מְלַמֵּד עַל מִלְךְ הַמְּשִׁיחַ דְּמוֹרָה וְדָאִין – שֶׁהִיָּה מֵרִיחַ דּוּד, כְּלוֹמַר
יִכּוֹל לְדוֹן דִּינֵי תוֹרָה וְיִדְעַת לְפִי הָרִיחַ מִי חַיִּיב וּמִי פְטוּר, דְּכֶתִיב
בְּנִבּוּאוֹה זֶה (שֵׁם יא גיד), 'וְהִרְיָחוּ בְּיָרְאָת ה', וְלֹא לְמַרְאָה עֵינָיו יִשְׁפּוֹט

1 אגב כך שהובאה מעלת דניאל על חגי זכריה ומלאכי, מביאה
 2 הגמרא מימרא בענין זה. אומרת הגמרא: **אינהו עדיפי מיניה, ואיהו**
 3 **עדיף מיניה** - חגי זכריה ומלאכי היו עדיפים מדינאל בדבר אחר,
 4 ודינאל היה עדיף מהם בדבר אחר, **אינהו עדיפי מיניה, דאינהו**
 5 **נביאי ואיהו לאו נביא** - שהם התנבאו לישראל בשליחות ה', ואילו
 6 דניאל לא השתלח לשום נבואה. **ואיהו עדיף מיניהו** - והוא היה
 7 עדיף מהם, **דאינהו תנא ואינהו לא תנא** - שהוא ראה את המראה
 8 המובא מהם בספר דניאל, והם לא ראוהו.

9 מקשה הגמרא: **וכי מאחר דלא תנא** - וכיון שחגי זכריה ומלאכי לא
 10 ראו את המראה, כמפורש בפסוק, **מאי מעמא איבעות** - מדוע הם
 11 נבהלו, כאמור בפסוק ש'חרדה גדולה נפלה עליהם'. מתרצת
 12 הגמרא: **אף על גב דאינהו לא תנא מידי** - אף שהם לא ראו כלום,
 13 מכל מקום **מלליהו תנא** - השר בשמים הממונה עליהם ראה
 14 והריש במראה זה, ומחמת כן נבהלו.

15 **אמר רבינא, שמע מינה** - יש ללמוד מאותו פחד שנפל עליהם, אף
 16 שלא ראו מאומה, **דחאי מאן דמבעית** - מי שנבהל פתאום ללא
 17 סיבה נראית, הטעם הוא כיון דאף על גב דאינהו לא תנא - אף שהוא
 18 אינו רואה שום דבר המבהילו, **מליה תנא** - השר הממונה עליו
 19 רואה דבר שמבהילו. **ומאי תקנתיה** - מה תקנתו להסיר מעליו את
 20 אותו דבר המבהילו, **לנישופה מדיקתיה ארבעה יומי** - יקפוץ
 21 ממקום עמידתו ארבע אמות. **אי נמי** - דבר נוסף שביכולתו
 22 לעשות, **ליקרי קרתי שמע** - יקרא קריאת שמע. **ואי קאי** - ואם הוא
 23 עומד במקום המנופת, ואינו יכול לקרוא קריאת שמע, **לימא הכי**
 24 - יאמר לחש זה, **עניא דבי מפקא שמינא מינאי** - העז הנמצאת
 25 בבית המטבחים שמינה ממני, כלומר, לך אל העיזים והניחני.

26 הגמרא דורשת את הפסוקים האמורים לגבי חזקיה המלך: נאמר
 27 בנבואת ישעיה על מעלת חזקיה המלך ומפלת סנחריב (ישעיה טו):
 28 **למךה המשרה ולשלים אין קץ וגו', אמר רבי תנחום, דרש פר**
 29 **קרא בעיר ציפורי, מפני מה כל אות מ"ם שבאמצע פתחה, וזה**
 30 **וזה** - האות מ"ם שבתורת 'למרבח' פתוח, ונכתב 'למרבח' ללמד
 31 שביקש הקדוש ברוך הוא לעשות את חזקיהו מלך יהודה משה,
 32 ואת סנחריב **זנו וזנוני**. אמרה מרת רחין לפני הקדוש ברוך הוא,
 33 רבנו של עולם, ומה דוד מלך ישראל, שאמר כמה שירות ותשבחות
 34 לפניך, אף על פי כן לא עשיתו משה, חזקיה, שעשית לו כל הנסים
 35 הללו - שניצל מחילו של סנחריב, שהשמידו ה' לפניו, וכן התרפא
 36 מחליו, ואף על פי כן לא אמר שירה לפניך, וכי תעשהו משה, **לךך**
 37 **קתתם המ"ם שבתורה זו**, כלומר, נסתתמו הדברים שעלו
 38 במחשבה, לעשות את חזקיהו משה.

39 לאחר שאמרה כן מידת הדין, **מיד פתחה הארץ** - ארץ ישראל
 40 ואמרה לפניו ולפני ה', רבנו של עולם, **אני אומרת לפניך שירה**
 41 **תחת צדיק זה, ועשהו משה, פתחה הארץ ואמרה שירה לפניו,**
 42 **שנאמר (שם כד טו) מנפת ומקצהו הארץ ומירות שמענו צבי לצדיק**
 43 **וגו' ואמר רזי לי רזי לי אוי לי בגדים בגדו ובגדו בגדים בגדו**.
 44 מבארת הגמרא את המשך הפסוק: כשתנחה הארץ ומירות שמענו
 45 צבי לצדיק, כלומר שמענו שאמר שר העולם - המלאך שכל
 46 העולם מסור בידו לפניו, רבנו של עולם, צביונו - רצונו עשה
 47 לצדיק זה. **יצאה פת קול ואמרה את האמור בהמשך הפסוק רזי לי**
 48 **רזי לי** - הסוד הנסתר שבדבר לי הוא, כלומר לה', והוא יודע
 49 מדוע מתעכבת ביאת המשיח. **אמר הנביא** - ישעיה, את האמור
 50 בהמשך הפסוק, **אוי לי אוי לי**, עד מתי תתעכב ביאת המשיח.
 51 **יצאה פת קול ואמרה את האמור בהמשך הפסוק 'ובגדים בגדו ובגדו**
 52 **בגדים בגדו, ואמר רבא, ואיתומא** - ויש אומרים שאמר כן רבי
 53 יצחק, עד דאתו בויזי - בזויזים, שיבואו את ממון ישראל, וכוזיז דכוזיז
 54 - ובזויזים נוספים שיבואו אחריהם ויטלו מישראל את מה שהניחו
 55 הראשונים.

56 הגמרא דורשת פסוקים נוספים בענין זמן ביאת המשיח. נאמר
 57 בפסוק: **משא דומה אלי קורא משעיר שומר מה מלילה שומר מה**
 58 **מלילה וגו' (ישעיה כא יא), אמר רבי יוחנן, אותו מלאך הממונה על כל**
 59 **הרחות - הנשמות, דומה שמו, נתקבצו כל הרחות אצל דומה,**
 60 **אמרו לו את האמור בפסוק 'שומר מה מלילה שומר מה מלילה,**
 61 **כלומר מה אמר ה' המכונה שומר,** בענין הגלות המכונה 'לילה',
 62 'שומר מה אמר קץ הגאולה מגלות זו. ואמר להם דומה
 63 את האמור בפסוק שאחריו (שם כא יב) **אמר שומר אתא בקר ונגם**
 64 **לילה אם תבעיון בעיו שוכו אתיו,** כלומר, אמר הקדוש ברוך הוא
 65 המכונה שומר, **אתא בקר,** בסוף תבוא הגאולה המכונה בוקר,
 66 אבל תחילה **ינגם לילה,** תהא גלות ארוכה המכונה לילה, ואם
 67 תבעיון, אם תרצו להגאל, **בעיו,** בקשו רחמים, 'שוכו בתשובה,
 68 ואז אתיו', תבואו לימת הגאולה.

69 הגמרא מביאה ברייתא בענין חזקיה המלך שלא אמר שירה: **תנא**
 70 **משום האמור שמו של רבי פפייס, ננאי הוא הדבר לחזקיה ובייעתו,**
 71 **כלומר, דבר מגונה עשו בכך חזקיה ועם ישראל שלא אמרו שירה**
 72 **בשעה שהרג הקדוש ברוך הוא את חיל סנחריב, עד שפתחה הארץ**
 73 **ואמרה שירה, שנאמר (ישעיה כד טו) מנפת הארץ ומירות שמענו צבי**
 74 **לצדיק וגו'. כיוצא בדרך אתה אמר,** נאמר בפסוק שבא יתרו
 75 למדבר ושמע ממשא רבינו את ניסי יציאת מצרים, (שמות יח ט)
 76 **ויאמר יתרו ברוך ה' אשר הציל אתכם מיד מצרים ומיד פרעה,**
 77 **תנא משום רבי פפייס, ננאי הוא המשה רבינו וששים ריבוא בני**
 78 **ישראל, שלא אמרו ברוך ה' על הצלתם ממצרים, עד שבא יתרו**
 79 **ואמר ברוך ה' אשר הציל אתכם מיד מצרים ומיד פרעה, אשר**
 80 **הציל את העם מתחת יד מצרים.**

81 הגמרא מביאה דרשה נוספת בענין יתרו. נאמר בפסוק: **ויחד יתרו**
 82 **על כל הטובה אשר עשה ה' לישראל (שמות יח ט), רב ושמואל**
 83 **ביארו את הפסוק, רב אמר, כוונת הפסוק בלשון ייחוד, שהעביר**
 84 **יתרו חרב תדה על פשו, כלומר שקיים בעצמו מצוות ברית מילה**
 85 **והתגייר, ושמואל אמר, שנעשהו חידושים חידושים - קמטים קמטים**
 86 **כל בשרו מרוב צער, על ששמע על מפלת מצרים. אמר רב, היינו**
 87 **דאמר אינשי - זהו מה שרגילים בני אדם לומר, יקרא עד עשה**
 88 **דרי לא תכה ארמא קמיה - גר שהתגייר, אל תבזה את הגויים**
 89 **בפניו ובפני בניו, עד עשרה דורות, כיון שבתוך עשרה דורות**
 90 **להתגיירותם עדיין הם מרגישים שייכות לגויים, וצר להם בצערם.**
 91 הגמרא דורשת עתה את הפסוקים האמורים לגבי מלחמת סנחריב
 92 בחזקיה מלך יהודה, בימי בית המקדש השני, שעלה סנחריב
 93 אל ארץ יהודה וירושלים להלחם בה, וכשחנה מתה סנחריב
 94 בלילה שלפני המלחמה סביבות ירושלים, יצא מלאך ה' והכה את
 95 כל מחנה סנחריב.

96 נאמר בנבואת ישעיהו על סנחריב מלך אשור (ישעיה יט): **לכן ישלח**
 97 **הארץ ה' צבאות במשמנו רזון, מאי במשמנו רזון,** דורשת
 98 הגמרא את המילה 'במשמנו' מלשון 'שמונה', **אמר הקדוש ברוך**
 99 **הוא, יבא חזקיהו המלך שיש לו שמונה שמות, ויפרע מפסחריב שיש**
 100 **לו שמונה שמות.**

101 מבארת הגמרא: לחזקיה היו שמונה שמות, דכתיב לגבי חזקיהו (שם
 102 טו) **כי ילד יולד לנו בן יתן לנו ויהי המשרה על שכמו ויקרא שמו**
 103 **פלא יועץ אל נבוא צבי עד שר שלום,** ויש כאן שמונה שמות, 'פלא,
 104 יועץ, אל, גבור, אבי, עד, שר, שלום'.
 105 מקשה הגמרא: **והאיכא** - והרי ישנו שם נוסף, והוא 'חזקיה', ואם
 106 כן היו לו תשעה שמות. מתרצת הגמרא, 'חזקיה' אינו שמו
 107 האמיתי, ומכונה כן על שם שחזקיו יה כנגד סנחריב שהיה חזק
 108 ממנו, וחזקו מחליו. **דבר אחר,** הוא מכונה 'חזקיה' על שם שחזק
 109 את ישראל לאביהם שבשמים, כמו שיבואר להלן שגרם לכל
 110 ישראל שיעסקו בתורה.

35 הוא משל בני אדם ומיהו יתרו לאו עשירי הוה; פלא יועץ אל גבור אבי עד שר
 36 שלום: שחזק ישראל. העוסקין בתורה כדלקמן: תגלת פלאסר. שם אחד הוא
 37 דכתיב בימי פקח בן רמליה בא תגלת פלאסר מלך אשור: אסנפר. חד רבא חד
 38 ויקראתו: בלפי מעלה. כדלקמן שחזק ע"י מלאך: אל אויב בארצכם. ולא אמר
 39 מוטבת מארצכם: קא משקרת. שהרי אין
 40 ארץ מעולה הימנה ולכן לא אמר מוטבת
 41 מארצכם: לחיבא אנלינהו. סנחריב לעשרת
 42 השבטים דכתיב (מלכים ב יח) וינחם בחלח
 43 ובחבור נהר גזון וערי מדי די ניהוה אותו
 44 מקומות: אבל ישראל. כי אנלינהו סנחריב
 45 ספרו בגנותה ש"א דכי מטו לאותו מקום
 46 ששמו שוש אמרו שריא הארץ ויבן הארץ
 47 שריא לארצנו וכשבאו למקום ששמו עלמין
 48 אמרו כי עלמין זה המקום שוה לירושלים
 49 שנקראת בית עולמים: כשבאו למקום
 50 ששמו שוש תרי אמרו על חד תרין. כלומר
 51 זה יפה פי שנים ממקומנו ועל שם כך נקראו
 52 כל אותן מקומות כך: ה"ג תחת כבודו ולא
 53 כבודו ממש. דכבודו ממש משמע בשרו
 54 וגופו תחת כבודו משמע תחת הגוף והבשר
 55 כלומר נשמה שבתוך הגוף והשחא אמר
 56 תחת כבודו ולא כבודו ממש נשמה שבתוך
 57 הגוף אלא האי כבודו היינו בגדיו תחת
 58 בגדיהם נשפרו וכי האי דרבי יוחנן וכי דכל
 59 הגוף נשרף תחת הבגדים ולא גרסי' תחת
 60 כבודו ולא תחת כבודו ממש ומשמע
 61 דמקרא נפקא לזה דהאי תחת כבודו לא
 62 תחת כבודו ממש ומדיכא תיפוק ליה האי
 63 הגוף אלא השחא דדרשא בעלמא דריש ליה:
 64 תחת כבודו ממש. תחת גופו ממש שהגוף
 65 קיים ונשמה נשרפה: כעצמו. הוא עצמו ולא
 66 ע"י שליח לא היה ביזוי כל כך ולכך הקב"ה
 67 כמו כן נפרע ממנו בעצמו ולא נתבייש כל
 68 כך דאינו דומה מתבייש מן הגדול למתבייש
 69 מן הקטן:

על

1 אינהו עדיפי מיניה וכו'. אידי דגררא בעלמא קתני הבא ומילתא באפי נפשה היא
 2 וברוב ספרים אינה כתובה: מ"ט איבעיות. דכתיב אבל חרדה גדולה נפלה עליהם:
 3 לנשורה. לדלו: במקום המנופת. דלא מצי קרי: לימא הכי. לחש כלומר לך אצל
 4 העינים והניחני: מ"ם. שבתבת למרבה המשרה סתום לכך נסתם לומר נסתמו
 5 הדברים שעלו במחשבה ולא נעשה ל"א
 6 שבקש לעשותו משיח ומורי רבי ישראל
 7 שנסתם פיו של חזקיה ולא אמר שירה: כל
 8 הנסים הללו. שניצל מסנחריב ונתרפא
 9 מחליו: שר העולם. מלאך שכל העולם מסור
 10 בידו: שמענו צבי לצדיק. שר העולם שאמר
 11 עשה צבינו של צדיק: רוי לי רוי לי. נסתרות
 12 שלי חן ואני יודע על מה מעכב: אמר נביא
 13 או לי עד מתי. יבא משיח: עד דאתי בווי
 14 ובווי דבווי. עד שנתבחו שונאי ישראל
 15 כמה פעמים: שר הרוחות. שהגשמות
 16 נפקדות אצלו והיינו משא דומה כך אמר
 17 דומה אלי קורין הרוחות על עסקי שעיר
 18 עשו ואומר לי שומר מה מלילה הקב"ה
 19 שהוא שומר מה אומר מן הגלות שהוא
 20 כלילה: שומר מה מליל. מה דבר מתי קץ
 21 הגאולה מליל זה: אתא בקר. בתמיה ואת
 22 ספרים דלא כתיב בהו ונכון אמר להם השר
 23 כך אמר שומר הקב"ה אתא בקר גאולה
 24 תבא וגם לילה אבל מתחלה תהיה גלות
 25 הרבה ל"א שינאלו ויבנה מקדש שני ויחירו
 26 ויגלו גלות זה ל"א וגם לילה לרשעים וכן
 27 תרגמו מוכיח אית אגר לצדיקא ואת
 28 פורענות לרשיעאי: אם תבעיון. אם תבקשו
 29 להגאל: בעיו. בקשו רחמים: שובו. בתשובה
 30 ואתיו לגאולה: נאי הוא. דבר מגונה עשה
 31 הרב חדה. שמל את עצמו ונתגיה: חרדין
 32 חרדין. קמטין קמטין שהיה מוצר מאד על
 33 מפלת מצרים: גורא עד עשירה דרי. הכי
 34

25 ויבד בוגדים בנרו, ואמר רבא, ואיתימא רבי יצחק, עד דאתו בוזי ובוזי דבוזי. מ'שא דוקה
 26 אלו קורא משעיר שומר מה מלילה שומר מה מליל' וגו', אמר רבי יוחנן, אותו מלאך הממונה על הרוחות, ד'דוקה' שמו, נתקבצו
 27 כל הרוחות אצל דוקה. אמרו לו, 'שומר מה מלילה שומר מה מליל', אמר שומר אתא בקר וגם לילה אם תבעיון בעיו שובו
 28 אהיו, תנא משום רבי פפייס, גנאי הוא לחוקיה וסייעתו, שלא אמרו שירה עד שפתחה הארץ ואמרה שירה, שנאמר 'מקנה
 29 הארץ ומירות שמענו צבי לצדיק' וגו'. פי' צדיק אתה אומר, ויאמר יתרו ברוך ה' אשר הציל אתכם'. תנא משום רבי פפייס,
 30 גנאי הוא למשה וישיש ריבוא, שלא אמרו 'ברוך', עד שבא יתרו ואמר 'ברוך ה''. ויתד יתרו, רב ושמואל, רב אמר, שהעביר
 31 חרב חדה על בשרו. ושמואל אמר, שנעשה חרדים חרדים כל בשרו. אמר רב, היינו דאמרי אינשי, גירא, עד עשרה דרי,
 32 לא תבנה ארמאי קמיה. לכן ישלח האדון ה' צבאות במשמניו רוזן, מאי 'במשמניו רוזן', אמר הקדוש ברוך הוא, יבא חוקיהו
 33 שיש לו שמונה שמות, ויפרע מסנחריב שיש לו שמונה שמות. חוקיה, דכתיב 'פי ילד וילד לנו בן ניתן לנו ותחי המשירה על
 34 שכמו ויקרא שמו פלא יועץ אל גבור אבי עד שר שלום'. והאיפא 'חוקיה', שחוקו יהי. דבר אחר, 'חוקיה' שחוקו את ישראל
 35 לאביהם שבשמים. סנחריב דכתיב ביה 'תגלת פלאסר', 'פלאסר', 'שלמנאסר', 'פול', 'ברגון', 'אסנפר רבא ויקרא'. והאיפא 'סנחריב',
 36 ש'פיתחו ריב'. דבר אחר, שפח וניחר דברים בלפי מעלה. אמר רבי יוחנן, מפני מה זכה אותו רשע לקרותו 'אסנפר רבא ויקרא',
 37 מפני שלא סיפר בגנותה של ארץ ישראל, שנאמר 'עד בואי ולקחתיו אתכם אל ארץ פארצכם'. רב ושמואל, חד אמר, מלך פקח
 38 היה. וחד אמר, מלך טיפש היה. למאן דאמר, מלך פקח היה, אי אמינא להו עדיפא מארעייכי, אמרו קא משקרת. ומאן דאמר,
 39 מלך טיפש היה, אם בן מאי רבותיה, לחיבא אנלי להו. מר וזמרא אמר, לאפריקי. ורבי תינא אמר, להרי סלוג. אבל ישראל,
 40 ספרו בגנותה של ארץ ישראל. פי' מוטו 'שוש', אמרי, שווי פי ארעון. פי' מוטו 'עלמין', אמרו, ב'עלמין'. פי' מוטו 'שוש תרי', אמרי,
 41 על חד תרין. ו'תחת כבודו' [קד] יקוד פיקוד אש, אמר רבי יוחנן, ולא כבודו ממש. פי' האי דרבי יוחנן, קרי ליה
 42 למאני 'מכבודתי'. רבי אלעזר אמר, תחת 'כבודו' ממש, פשריפת גני אהרו. מה להלן, פשריפת נשמה וגוף קיים. אף כאן, פשריפת
 43 נשמה וגוף קיים. תנא משמיה דרבי יהושע בן קרחה, פרעה שחירף בעצמו, נפרע הקדוש ברוך הוא מפניו בעצמו. סנחריב שחירף

על

1 על ידי שליח. והיינו בזוי יותר אף הקב"ה נפרע ע"י שליח ותביישו יותר: כתיב
 2 מרום קצו. בישיעה: וכתיב מלון קיצו. במלכים. מרום קיצו משמע דירה של מטה
 3 כדכתיב (ירמיה יז) מרום מראשון מקום מקדשנו מלון קיצו משמע דירה של מעלה
 4 בית מלונה ה' אמר אלי עלה אל הארץ וגו' מאי היא. היכי אמר לו הקב"ה
 5 להשחית: יען כי מאם העם הזה וגו' ומשח
 6 את רצין וכן רמליהו ואתרעו להשחית' 1
 7 ברצין ובר רמליהו: מארת ה' שלא שבוע 2
 8 מכל מה שהיה אוכל: ליטרא ידק. במדה: 3
 9 ועלה על כל אפיקיו. שאמר לו הקב"ה עלה 4
 10 והשחת: מ"ט. מאחר שברשות הלך שנביא 5
 11 נתנבא עליו מאי טעמא איענש: כא נביא 6
 12 ואמר לו. כשבא על ירושלים: כי לא מועב 7
 13 לאשר מוצק לה. לא נמסר עמו של חזקיהו 8
 14 שהוא עיף בתורה ביד סנחריב המציק לה: 9
 15 כעת הראשון הקל ארצה וזולו וארצה 10
 16 נפתלי וגו' לא כראשונים. עשרת השבטים 11
 17 שהקלו מעליהם עול תורה אבל אחרונים 12
 18 עמו של חזקיהו הכבדו עליהם עול תורה 13
 19 והיינו דכתיב האחרון הכבד דרך הים עבר 14
 20 הירדן גליל הגוים ראויין הללו לעשות להם 15
 21 נס כיצאי מצרים שעברו את הים וכדוכרי 16
 22 הירדן: אם חוזר בו סנחריב מושב. ואם לאו 17
 23 אעשה אותו חזקיהו הכבדו עליהם עול תורה 18
 24 בכל הגוים ל"א גליל לשון גללים. מ"ה: 19
 25 אחרי הדברים והאמת האלה. השתא 20
 26 משמע שהיה מדבר בחזקיהו שהיה עסקין 21
 27 בתורה בא סנחריב מלך אשור ויבא ביהודה 22
 28 ויחן על הערים ויאמר לבקעם אליה: האי 23
 29 רישנא להאי פרהשנא. וכי מביאין דרוח כזה 24
 30 לאדון כזה וכי מפני שהאמת בחזקיהו בא 25

31 סנחריב: רבינא אמר מאי אחר הדברים והאמת אחר שקפין הקב"ה ונשבע.
 32 להביא סנחריב והיינו אמת שחותרו וקיומו של הקדוש ברוך הוא אמת: ויעשה
 33 אבוס. שהיה כלם פגרים ויאכלו סוסיהם ובהמתם בתוך עצמות הפגרים כעץ
 34 אבוס: מנבת ועד אנטיפרס. מקומות שבסוף התחומים: א"ת"פ שאלף גפן באלף
 35 כפף. שהן יקרים שאין להם רוב כרמים
 36 שפילו הכי לשמור ולשתיה יהיה שמנחין
 37 אותו לאבוד ומביירים אותו והיו עושין
 38 בתורה: לשלל. כל אחד ואחד לעצמו או
 39 לחלוק ביחד אותו ממון שנשאר מחיל
 40 סנחריב ל"א לחלוק לאחרים מה שאנו
 41 שוללים אבל אנו אסורים באותו שלל
 42 שממון שבונו מעשרת השבטים מעורב בו
 43 דאיכא משום גזל: כמשק נבים שוקק בו.
 44 השקאה של צינורות שמולפין בהם מים
 45 נובעין השקו באותו ממון ושיהיה דמה
 46 צינורות הללו מעלין את האדם מטומאה
 47 לטהרה ע"י טבילה אף ממונם וכו' משק שרין
 48 בלע"ז: בא על עית וגו'. ומתרגמין ומני רבני
 49 משרייתיה: עברו מעברה גבע מלון לנו וגו'
 50 יושבי הנבים העיוו. ולא קא חשיב עוד היום
 51 בנוב לעמוד ודהווא לאו מסע הוא אלא
 52 כדארמין לקמן אותו היום נשתיר מעונה
 53 של נוב: הני מובא הוי ד"ב הוא דאיכא:
 54 נביא הוא. קרא דצהלי קולך בת גלים
 55 הקשיבי לישא דחשיבנא ביה תלתא בת
 56 גלים לישא ענתות הנהו לאו מן חושבנא
 57 ניהו דנביא הוא דקאמר להו לישראל וכו':
 58 מהאי לא תסתפי. שתנצל מידו היינו דכתיב
 59 צהלי קולך אלא אסתפי מנבוכדנצר שנמשל
 60 לליש דכתיב ביה עלה אריה מסובכו והיינו
 61 דקאמר הקשיבי לישא.
 עניה

22 בקינות סעודה. 'גוה צדיקים ירדו', זה חזקיהו מלך יהודה, שתיה אוכל לימרא ירק בפסעודה.
 23 'ולכן הנה מעלה עליהם את מי הנהר העצמיים והרבים את מלך אשור', וכתיב 'וחלף ביהודה שָׁמַר וְעָבַר עַד צִוָּאר יַגְעִי'. אלא, מאי
 24 מַטְמָא איעניש נביא, אעשרת השבטים אינבני. איהו, יהיב דעתיה על פולה ירושלים. בא נביא, ואמר ליה 'פי לא מועב לאשר מוצק
 25 לה'. אמר רבי אלעזר בר ברכיה, אין נמסר עם עיף בתורה, ביד מי המציק לו. מאי 'קעת הראשון הקל ארצה וזולו וארצה נפתלי
 26 והאחרון הכבד דרך הים עבר הירדן גליל הגוים', לא כראשונים שהקלו מעליהם עול תורה, אכל אחרונים שהכבדו עליהם עול תורה,
 27 וראויין הללו לעשות להם גם פעוברי הים וכדוכרי הירדן. אם חוזר בו, מושב. ואם לאו, אני אעשה לו 'גליל בגוים'. 'אחרי הדברים
 28 והאמת האלה בא סנחריב מלך אשור ויבא ביהודה ויחן על הערים הנצורות ויאמר לבקעם אליה'. האי פרהשנא. 'אחרי
 29 הדברים והאמת', [מאי 'אחר'], אמר רבינא, לאחר שקפין הקדוש ברוך הוא ונשבע ואמר, אי אמינא ליה לחזקיהו, מיתנינא ליה
 30 לסנחריב, ומסרנא ליה ביד השתא. אמר, 'לא הוא פעינא ולא פיעתותיה פעינא'. מיד קפין הקדוש ברוך הוא ונשבע, דמיתנינא ליה,
 31 שְׁנָאמַר 'נִשְׁבַּע ה' צְבָאוֹת לֵאמֹר אִם לֹא פֹאשֵׁר דְּמִיתָ פִּן הַיְתָה וְכֹאשֵׁר וְעֲצַמִּי הוּא תְּקוּם, לְשׁוּבֹר אֲשׁוּר פֶּאֲרָצִי וְעַל הָרִי אֲבוּסְנֹי וְסָר
 32 מְעַלְיָהֶם עֵינֹי וְסָבְלוּ מֵעַל שְׁכַמְדֵי וְעֵינֹי מֵעַל צִוָּאֲרָד וְחִיבַל עוֹל מַפְנֵי שְׁמֹן', אמר רבי יצחק נפחא, חובל עול של סנחריב מפני
 33 'היתה ביום ההוא יסור סבלו מעל שכמדו ועינאו מעל צווארד וחובל עול מפני שמן', אמר רבי יצחק נפחא, חובל עול של סנחריב מפני
 34 שמנו של חזקיהו, שתיה דולק בבתי ננסיות ובבתי מדרשות. מה עשה, נעץ חרב על פתח בית המדרש, ואמר, כל מי שאינו עוסק
 35 בתורה, ידקר בחרב זו. בדרקו מרן ועד באר שבע, ולא מצאו עם הארץ, מנבת ועד אנטיפרס. ולא מצאו תינוק ותינוקה, איש ואשה,
 36 שלא היו בקיין בהלכות טומאה וטהרה. ועל אותו הדור, הוא אומר 'היה ביום ההוא ויהי איש עגלת בקר ושתי צאן וגו', ואומר
 37 'ויהי ביום ההוא והוא יהיה כל מקום אשר יהיה שם אלף גפן באלף כסף לשמיר ולשית יהיה, אף על פי ש'אלף גפן באלף כסף', 'לשמיר
 38 ולשית יהיה'. 'ואוסף שללכם אוסף החסיל', אמר להם נביא לישראל, אספו שללכם. אמרו לו, לבזו או לחלוק. אמר להם, כ'אוסף
 39 החסיל', מה 'אוסף החסיל' כל אחד ואחד לעצמו, אף שללכם כל אחד ואחד לעצמו. אמרו לו, והלא ממון עשרת השבטים מעורב בו.
 40 אמר להם, 'כמשק גבים שוקק בו'. מה גבים הללו, מעלין את האדם מטומאה לטהרה. אף ממונם של ישראל, כיון שנפול ביד עובדי
 41 כוכבים, מיד טיהר. (בדרך פפא דאמר רב פפא, עמון ומואב טהרו בסיחון). אמר רב הונא, עשר מסעות נסע אותו רשע באותו היום,
 42 שְׁנָאמַר 'בֹּא עַל עֵיַת עֶבֶר בְּמַגְרֹן לְמַכְמֹשׁ וַיִּפְקֵד בְּלִיּוֹ, עֲבְרוּ מֵעִבְרָה גִבַּע מְלֹן לָנוּ הַרְדָּה הַרְמָה גִּבְעַת שְׂאוֹל נִסָּה, צְהַלִּי קוֹלְךָ בַּת גְּלִים
 43 הקשיבי לישא ענתות, נדרה מומנה יושבי הנבים העיוו, (עוד היום בנוב לעמוד ינפף ידו הר בת ציון גבעת ירושלים). הני, מובא
 44 הויין. 'צהלי קולך בת גלים', נביא הוא דקאמר לה לבנסת ישראל. 'צהלי קולך בת גלים', בתו של אברהם יצחק ויעקב, שעשו מצות
 45 כנזלי הים. 'הקשיבה לישא, מהאי, לא תסתפי. אלא, אסתפי מנבוכדנצר הרשע, דמתיל כארתי, שְׁנָאמַר 'עלה אריה מפויבכו' וגו'. מאי
 עניה

גְּדוֹתָיו/וֹתָיו וְתָנִיּוֹ/וֹתָיו יִחְלַף בִּיהוּדָה שָׁמַע יַעֲקֹב עַד צִנְאֵר וַיַּעַן וְהָיָה מִטּוֹת
 כְּפָנָיו מִלֵּא רַחֵב אֶרֶץ עַמְּנוּ אֵל/וֹ וְהֵינּוּ שְׁאֵמֵר לֹא ה' שִׁיעֲלָה
 וַיִּשְׁחִית אֶת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְהוּא מְקוֹר דַּבְּרֵיו שֶׁל רַב־שִׁקָּה.
 מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: אֵלֶּא – כִּיּוֹן שְׁאִכֵּן הַתְּנַבֵּא יִשְׁעִיהָ עַל בֵּיאַת סַנְחַרְיָב
 לְאַרְץ יִשְׂרָאֵל, מֵאִי מִשְׁמַע אִיעֻנֵּשׁ – מַדּוּעַ נֶעֱנַשׁ סַנְחַרְיָב עַל
 מַעֲשָׂיו, וְהָרִי הֵלךְ בְּרוֹשׁוֹ. מִתְרַצֵּת הַגְּמָרָא: נָבִיא, רַק אֲעֻשְׂתָּ
 הַשְּׂבָבִים אֵיתְנַבִּי וְהַתְּנַבֵּא, שִׁישְׁחִית אֶת אֶרְצָם, וְאֵילוֹ אֵיהוּ –
 סַנְחַרְיָב, וְהֵיב דִּעְתִּיהָ עַל בִּלְוָה וְיִשְׁלִים – נַתַּן דַּעְתּוֹ עַל הַחֲרַבְתָּ כֹּל
 יִרְשָׁלַיִם, וְגַם עַל בֵּית הַמִּקְדָּשׁ שֶׁנִּמְצָא בָּהּ.
 הַגְּמָרָא מִבְּאַרְתָּ אֶת הַמִּשְׁךְ הַפְּסוּקִים: בִּשְׁעָה שְׁבַא סַנְחַרְיָב עַל
 יִרְשָׁלַיִם, כָּאִי יִשְׁעִיהָ הִנְבִּיא וְאָמַר לֵיהּ לִסְנַחְרְיָב, 'כִּי לֹא מוֹעֵף לְאַשְׁרֵי
 מוֹצֵק לֵה' (שִׁיעִיהָ ח ב טו), אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר כִּרְ בְּרַבְיָה, כִּךְ הוּא פִּירוּשׁ
 הַפְּסוּק, 'כִּי לֹא מוֹעֵף, אִין נִמְסַר עִם שֶׁל חוֹקִיהָ שְׁהוּא עוֹיֵף וַיִּגַע
 בַּתּוֹרָה, לְאַשְׁרֵי מוֹצֵק לֵה', כִּיד מִי הַמְּצִיק לוֹ, כְּלוֹמֵר בִּיד סַנְחַרְיָב.
 דוֹרֶשֶׁת הַגְּמָרָא אֶת סִיּוּם הַפְּסוּק: מֵאִי – מֵה בִּיאוֹר הַפְּסוּק (ש טו)
 'בַּעַת הָרָאשׁוֹן הִקַּל אֶרְצָה וְכִולוֹן וְאַרְצָה נִפְתְּלוֹ וְהָאֶהְרֹן הַכְּבִיד הִדְרָה
 הֵיךְ עֶבֶר הִתְדַדֵּן לְגִיל הַגּוֹיִם, כִּךְ הוּא בִּיאוֹר, אָמַר הַנְּבִיא לִסְנַחְרְיָב,
 'הָרָאשׁוֹן הִקַּל, דוֹרוֹ שֶׁל חוֹקִיהָ הוּא לֹא פְּרָאשׁוֹנִים – עֶשְׂרֵת
 הַשְּׂבָטִים שְׁגִלוּ רֵאשׁוֹנִים, שְׁחָלַם מְנוּיִים בַּפְּסוּק וּנְפִלְתִי וְחִבְלוֹן,
 שָׁהֵם הִקְלוּ מַעְלֵיהֶם עוֹל תּוֹרָה, וְלִכֵּן גִּלוּ, אֵלֶּא וְהָאֶהְרֹן הַכְּבִיד/
 כְּלוֹמֵר, אֶבְל אַהְרֹנִים – עֵמוֹ שֶׁל חוֹקִיהָ שֶׁהַכְּבִידוֹ עֲלִיהֶן עוֹל תּוֹרָה,
 'הִדְרָה הֵיךְ עֶבֶר הִתְדַדֵּן, כְּלוֹמֵר, וּמַחֲמַת בֵּן רֵאשׁוֹן לְחָלוֹ לְעֻשׂוֹת לָהֶם
 נָם כְּעוֹבְרֵי הֵיךְ – כִּישְׂרָאֵל שֶׁעֲבְרוּ בֵּים סוֹף בִּיצִיאַת מִצְרַיִם,
 וְכִדְּוָבֵי הִתְדַדֵּן – כִּישְׂרָאֵל שֶׁעֲבְרוּ בִּירְדֵן בְּכִנְיַסְתָּם לְאַרְץ בּוֹמָן
 יְהוֹשֻׁעַ בֵּן נוּן, וּנִבְקְעוּ מִיַּמּוֹ. וְעַל זֶה נֹאמַר סִיּוּם הַפְּסוּק, 'גִּלִּיל
 הַגּוֹיִם, וְכִךְ הוּא נִרְשָׁה, כִּיּוֹן שְׂרָאוּיִים יִשְׂרָאֵל לֹנֵס, אִם חוֹזֵר בּוֹ
 סַנְחַרְיָב מִלְּהַלְחָם בִּירְשָׁלַיִם, מוֹטָב, וְלֹא יֵעֻנֵשׁ, וְאִם לֹא – אֵלֶּא
 יַעֲלֶה לְמַלְחָמָה עַל יִרְשָׁלַיִם, אִנִּי אֲעֻשֶׂה לוֹ 'גִּלִּיל בְּנוּיִם' –
 שִׁיתְּלַגֵּל בַּחֲרָפָה כְּכָל הָעַמִּים.
 הַגְּמָרָא מְמַשִּׁיבָה וּמְבַאֵרֶת אֶת הַפְּסוּקִים בְּעֵינֵי זֶה. נֹאמַר בַּפְּסוּק:
 'וַיַּעַשׂ כְּזֹאת יַחְזְקִיהוּ בְּכָל יְהוּדָה וַיַּעַשׂ הַטּוֹב וְהַיָּשָׁר וְהָאֱמֶת לְפָנָיו
 ה' אֱלֹהָיו, וּבְכָל מַעֲשָׂה אֲשֶׁר הִחֵל בַּעֲבֹדַת בֵּית הָאֱלֹהִים וּבַתּוֹרָה
 וּבְמִצְוָה לְדַרְשׁ לְאֱלֹהָיו בְּכָל לִבּוֹ עֲשֵׂה וְהִצִּילָה, אַחֲרֵי הַדְּבָרִים
 וְהָאֱמֶת הָאֱלֹהִים כָּאִי סַנְחַרְיָב מִלֵּף אֲשׁוּר וַיִּבְאֵר בִּיהוּדָה וַיִּחַן עַל הָעַרְיִים
 הַבְּצוּרוֹת וַיֹּאמֶר לְבָקְעִים אֱלִי'וֹ' (דְּהֵי"ב לֹא כִּיבֵא, לֵב א), וּמִשְׁמַע שִׂיאֲחָרֵי
 הַדְּבָרִים וְהָאֱמֶת הָאֱלֹהִים הֵינִי אַחֲרֵי שֶׁהֵיוּ חוֹזְקִיהָ וְעֵמוֹ עוֹסְקִים
 בַּתּוֹרָה וּבְמִצְוֹת, כִּמְבֹאֵר בַּפְּסוּקִים הַקּוֹדֵמִים. מִתְּהַה הַגְּמָרָא: 'הֵאֵי
 רִישָׁנָא לְהֵאֵי פִּרְדִּישָׁנָא' – וְכִי רָאוּ לְהִבְיָא מַתְּנֵה כּוֹז לְאַדַּם חֲשׁוֹב
 כּוֹז, כְּלוֹמֵר, וְכִי מַחֲמַת שֶׁהֵיוּ חוֹזְקִיהָ וְעֵמוֹ עוֹסְקִים בַּתּוֹרָה הֵיוּ
 רָאוּיִים לְעוֹנֵשׁ זֶה שִׁבּוּא עֲלֵיהֶם סַנְחַרְיָב.
 מִבְּאַרְתָּ הַגְּמָרָא: אֵלֶּא כִּךְ הוּא פִּירוּשׁ הַפְּסוּק, 'אַחֲרֵי הַדְּבָרִים
 וְהָאֱמֶת' (אַחַר מֵאִי) [מֵאִי אַחַר], אָמַר רַבִּינָא, לְאַחַר שֶׁקִּפְּחֵן תְּקַדּוּשׁ
 בְּרוּךְ הוּא וְנִשְׁבַּע, וְהוּא פִּירוּשׁ הַלְשׁוֹן 'אַמְת', שְׁחֹתוֹמוֹ שֶׁל הַקְּדוּשׁ
 בְּרוּךְ הוּא הוּא 'אַמְת', וְנִשְׁבַּע כִּיּוֹן שֶׁאָמַר כִּךְ, אִי אִמְנִיָא לִיֶּה – אִם
 אָמַר לוֹ לְחֻזְקָה מִתְּחִלָּה, מִיֵּיתְנָא לִי לְסַנְחַרְיָב וְסִפְרָנָא לִיֶּה בְּיַדְךָ
 – אִבִּיא עֲלִיךָ אֶת סַנְחַרְיָב וְצַבָּאוֹ, וְאִמְסוּר אוֹתוֹ בְּיַדְךָ, שֶׁתִּנְצַחְנִי,
 הִשְׁתָּא אָמַר – עֲתָה הוּא יֹאמַר כִּךְ, 'לֹא הוּא כְּעִנְיָא וְלֹא בִּיעֲרַתִּיהָ
 כְּעִנְיָא' – אִינִי רֹצֵחַ שִׁבּוּא אֶף שֶׁאֵנִי רֹצֵחַ בַּפֶּהד
 שִׁיחִיהָ מִמֶּנּוּ, מִיֵּד קָפִין תְּקַדּוּשׁ בְּרוּךְ הוּא וְנִשְׁבַּע דְּמִיֵּיתְנָא לִיֶּה –
 שִׁיבִיא אֶת סַנְחַרְיָב, שֶׁנִּיְאָמַר (שִׁיעִיהָ ד כ"ח) 'נִשְׁבַּע ה' צַבָּאוֹת לְאַמְרֵי
 אִם לֹא פִּאָשֵׁר דְּמִיֵּיתִי כֵּן תֵּיתֵי וְכִּפְּאֵשֵׁר יַעֲצִיתִי הִיא תְּקוּם, לְשִׁבּוֹר
 אֲשׁוּר פִּאָרְצִי וְעַל הָרִי אֲבֹסְנוּ וְסַר מַעְלֵיהֶם עוֹלוֹ וְסִפְלוּ מַעַל שְׂכָמוֹ
 יָבוּס'.
 אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן בְּבִיאוֹר הַפְּסוּק 'וְעַל הָרִי אֲבֹסְנוּ', אָמַר תְּקַדּוּשׁ בְּרוּךְ
 הוּא, יָבֵא סַנְחַרְיָב וְסִיעֵתוֹ, וַיַּעֲשֶׂה אִבּוֹס וְכִלִּי שְׁאוּכָלִים בּוֹ

עַל יַדִּי שְׁלִיחָה, כִּמּוֹ שִׁיבּוּאֵר לְחֵלְךָ, נִפְרַע תְּקַדּוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מִמֶּנּוּ עַל
 יַדִּי שְׁלִיחָה, שְׁהוּא בּוּזִין גָּדוֹל יוֹתֵר.
 מִבְּאַרְתָּ הַגְּמָרָא: פְּרָעָה חִירָף בַּעֲצַמּוֹ, דְּכְתִיב בֵּיהּ (שְׁמוֹת ה ב) 'וַיֹּאמֶר
 פְּרָעָה מִי ה' אֲשֶׁר אֲשַׁמְעֵ בְּקוֹלוֹ', וְנִפְרַע תְּקַדּוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מִמֶּנּוּ
 בַּעֲצָמּוֹ, דְּכְתִיב (שֵׁם ד יב) 'וַיַּנְעֵר ה' אֶת מִצְרַיִם בְּתוֹךְ הַיָּם', וְכְתִיב
 בַּחֲבִיקוֹ הַנְּבִיא שִׁשְׁיָב לְקַדּוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְאָמַר (חֲבִיקוֹ טו) 'דְּרַבְּכָה
 בָּיִם סוּסִיף' וְגו', וּסְנַחְרְיָב חִירָף עַל יַד שְׁלִיחָה, דְּכְתִיב (מַלְכִּים ב י ט ב)
 'כִּיד מְלָאכִיד תִּרְפֹּת ה'', נִפְרַע תְּקַדּוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מִמֶּנּוּ עַל יַדִּי שְׁלִיחָה,
 דְּכְתִיב (שֵׁם ט ל ט) 'וַיְהִי בַלִּילָה הַהוּא וַיִּצְא מְלָאךְ ה' וַיִּדְּ בְּמִחְנֶה אֲשׁוּר
 מֵאֵף וְשָׂמוּנִים וְחִמְשָׁה אֶלֶף וְגו' וַיִּשְׁכִּמוּ בְּבֶקֶר וַהֲנֶה כָּלֶם פְּגָרִים
 מִתְּיָם'.
 הַגְּמָרָא מִבְּאַרְתָּ אֶת חִירוּפּוֹ שֶׁל סַנְחַרְיָב: רַבִּי חֲנִינְא כִּרְ פָּאָר רַבִּי –
 הַקְּשָׁה סְתִירָה בֵּין הַפְּסוּקִים, כְּתִיב בַּסֵּפֶר יִשְׁעִיהָ (לֹא כו) לִגְבֵי חִירוּפּוֹ
 שֶׁל סַנְחַרְיָב, 'וְתֹאמַר כִּרְבַב רַבְבִּי אִנִּי עֲלִיתִי מֵרוּם הָרִים יִרְבְּתִי לְבָנוֹן
 וְגו' וְאָבּוֹא מֵרוּם קִיבּוּ', וְכְתִיב כְּסֵפֶר מַלְכִּים (כ"ו ט ב) 'וְתֹאמַר כִּרְבַב
 רַבְבִּי וְגו' וְאָבּוֹא מֵרוּם לְמִלּוֹן קִיבּוּ'. תִּירַץ רַבִּי חֲנִינְא, אָמַר אוֹתוֹ רְשַׁע,
 בַּתְּחִלָּה אַחֲרֵיב דִּירָה שָׁל מִטָּה – בֵּית הַמִּקְדָּשׁ הַמְּכּוּנָה 'מֵרוּם/
 שְׁנֹאמַר (דְּהֵימָה יז יב) 'כְּפֶסַע כְּבוֹד מֵרוּם מֵרָאשׁוֹן מְקוֹם מְקֻדְּשֵׁנוּ, וְאַחַר
 כִּךְ אַחֲרֵיב דִּירָה שָׁל מַעְלָה, הַמְּכּוּנָה 'מִלּוֹן', שֵׁם הוּא מְקוֹם
 הַיִּמְצִיאַת תְּמִיד.
 הַגְּמָרָא דוֹרֶשֶׁת פְּסוּקִים נוֹסְפִים הָאֵמוּרִים בְּסַנְחַרְיָב: אָמַר רַבִּי
 יְהוֹשֻׁעַ בֵּן לוֹי, מֵאִי דְכְתִיב – מֵה פִּירוּשׁ הַפְּסוּק (מַלְכִּים ב י כח) שְׁאֵמֵר
 רַב־שִׁקָּה לְעַבְדֵי חוֹקִיהָ כַּשְׂצָר עַל יִרְשָׁלַיִם, 'עַתָּה תִּמְכְּרִיעֲדִי ה'
 עֲלִיתִי עַל הַמְּקוֹם הַזֶּה לְהִשְׁחִיתוֹ, ה' אָמַר אֵלַי עֲלֶה אֶל הָאֶרֶץ הַזֹּאת
 וְהִשְׁחִיתֶהָ, מֵאִי הִיא – מֵה פִּירוּשׁ דַּבְּרֵיו, הִיכֵן אָמַר לוֹ ה' לְהַשְׁחִית
 אֶת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, אֵלֶּא דְשָׁמַע לִישְׁעִיהָ הַנְּבִיא דְקָאָמַר (יִשְׁעִיהָ ח ר"ו)
 'וַעַן כִּי מֵאִם הָעַם הַזֶּה הִנֵּה אֶת מִי הַשִּׁילוּחַ הַהוֹלְכִים לְאַשׁ וּמִשׁוּשׁ אֶת
 רְצִין וְכֵן רְמְלִיהוּ, וְלִכֵּן הִנֵּה ה' מַעְלֶה עֲלֵיהֶם אֶת מִי הַתֵּהַר הָעֲצוּמִים
 וְהַרְבִּים אֶת מֶלֶךְ אֲשׁוּר וְאֶת כָּל כְּבוֹדוֹ' וְגו'. מִבְּאַרְתָּ הַגְּמָרָא אֶת
 הַפְּסוּק: אָמַר רַב יוֹסֵף, אֶלְמֵלֵא תִרְנֹמָא דְּהֵאֵי קְרָא – לוּלִי הֵתְרַגּוּם
 שֶׁל פְּסוּק זֶה, לֹא הָיָה וַיַּעֲנֵא מֵאִי קָאָמַר – לֹא הֵינִי מִבְּנֵינִים אֶת
 כּוֹנְנָתוֹ, וְהֵתְרַגּוּם הוּא כִּךְ, 'חֲלַף דִּקְרָן עֲמָא הִדִּין בְּמַלְכוּתָא דְּבֵית דוּד
 – כִּיּוֹן שְׁמֹאס הָעַם הַזֶּה בְּמַלְכוּת בֵּית דוּד, דְּמִשְׁבֵּר לְהוֹן בְּנֵיהָ כְּמִי
 שִׁילוּחָה דְּנִדְרִין בְּנֵיהָ – שְׁמַנְהִיגִים אוֹתָם בְּנְחֹת, כְּדָרְךְ מִי הַשִּׁילוּחַ
 הַדּוֹרִיִּים בְּנְחֹת, וְאִיתְרַעִיאוּ בְּרִצְיוֹן וְכִרְ רְמְלִיחָה' – וְרַצּוֹ יִשְׂרָאֵל
 לְהַשְׁחִית אֶת מַלְכוּת בֵּית דוּד וְלְהַמְלִיךְ עֲלֵיהֶם אֶת רִצְיוֹן מֶלֶךְ אֲרַם
 וּפַקַּח בֵּן רַמְלִיחָה מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל, שְׁהֵיוּ מִתְגַּרְמִים בְּמַלְכוּת יְהוּדָה.
 קוֹדֵם שֶׁהִבְיָאֵה הַגְּמָרָא אֶת הַמִּשְׁךְ נִבְּוֵאָה זוֹ שֶׁמַּחֲמַתָּה חֲשֵׁב
 סַנְחַרְיָב שֶׁה' אָמַר לוֹ לְעֹלוֹת עַל יִשְׂרָאֵל, הַגְּמָרָא מִבְּאַרְתָּ תְּחִילָה
 פְּסוּק זֶה. מִבְּאַרְתָּ הַגְּמָרָא מַדּוּעַ הֶעֱדִיפוּ יִשְׂרָאֵל אֶת מַלְכוּת פַּקַּח
 בֵּן רַמְלִיחָה עַל פְּנֵי מַלְכוּת חוֹזִיקָהוּ: אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, מֵאִי דְכְתִיב (מַשְׁלִי
 זכ ב) 'מֵאַרְתָּ ה' בְּבֵית רְשַׁע וַיִּגְוֶה צְדִיקִים יְבָרַךְ' כִּךְ יֵשׁ לְפִרְשׁ, 'מֵאַרְתָּ
 וְקָלְלַתוֹ ה' בְּבֵית רְשַׁע' זֶה פַּקַּח בֵּן רְמְלִיחָה מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל, שְׁהֵיחָ אוֹכְל
 אֲרַבְעִים סָאָה וְנֹזְלוֹת כְּקִינּוּחַ סְעוּדָה, כְּלוֹמֵר, קָלְלַת ה' הִיתָה בּוֹ,
 שְׁלֵא הִיחָ שְׁבַע מִנְהָ שְׁאוּכָל, 'אִנְהוּ וְבֵיתוֹ צְדִיקִים יְבָרַךְ', זֶה חוֹזְקָה
 מִלֵּף יְהוּדָה, שְׁהֵיחָ אוֹכְל לִישְׂרָאֵל יָרַק כְּפִסְעוּדָה, כְּלוֹמֵר, הִיחָ אוֹכְל
 מֵאַכְל קָל כִּידְךָ, וְאַף אוֹתוֹ הִיחָ אוֹכְל רַק בְּמִידָה הַנְּצַרְכַּת, וְהִיחָ
 שְׁבַע מִמֶּנּוּ. וְכִיּוֹן שְׁרָאוּ יִשְׂרָאֵל שְׁחֻזְקָהוּ לֹא הִיחָ עוֹרֵךְ סְעוּדוֹתָיו
 כְּדָרְךְ הַמְּלָכִים, אָמַרוּ שְׁאִינּוּ רָאוּי לְהִיּוֹת מֶלֶךְ, וְרַצּוֹ שִׁימְלוֹךְ פַּקַּח
 בֵּן רַמְלִיחָה תְּחִיתוֹ.
 הַגְּמָרָא חוֹזֶרֶת וּמְסַיֵּמַת אֶת הָעֵינֵן הַקּוֹדֵם, הִיכֵן הַנְּבּוֹאָה שֶׁמַּחֲמַתָּה
 סַכֵּר סַנְחַרְיָב שֶׁרַצּוֹן ה' לְהַחְרִיב אֶת יִרְשָׁלַיִם: נֹאמַר בַּהֲמִשְׁךְ
 הַפְּסוּקִים בִּישְׁעִיהָ (יִשְׁעִיהָ ח ד"ח), 'וְלִכֵּן וְכִמְחַמַת שֶׁרַצּוֹ יִשְׂרָאֵל בַּפַּסַּח
 בְּמִקּוֹם חוֹזְקָהוּ, הִנֵּה ה' מַעְלֶה עֲלֵיהֶם אֶת מִי תִּהְיֶה הָעֲצוּמִים וְהַרְבִּים
 אֶת מֶלֶךְ אֲשׁוּר וְאֶת כָּל כְּבוֹדוֹ וְעֲלָה עַל כָּל אֲפִיקָיו וְחָלַף עַל כָּל

56 מִשְׁקָל נִחְשֶׁת וְהוּא הַגּוֹר הַחֶדֶשׁ וַיֹּאמֶר לְהַכּוֹת אֶת דָּוִד (שמואל ב' בא
 57 טו) וְהִינּוּ שֹׁאֲחָיו שֶׁל גִּלְיָת שֶׁשְׂמוּ יוֹשִׁיבֵי נִיסָה לְהַרְגוֹ אֶת דָּוִד.
 58 דּוֹרֶשֶׁת הַגְּמָרָא: מָא 'וַיִּשְׁכַּב בְּנוֹב', וְהָרִי לִגְבֵי גִלְיָת וְסָפ אֲחָיו בְּנֵי
 59 עַרְפָּה כְּתוּב לִשְׁוֹן גֹּבִי' (שמואל ב' בא יח טו), וּמְדוּעַ כֵּן שֵׁינָה הַפְּסוּק
 60 וְכַתּוּב 'בְּנוֹב'. אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב, כּוּונַת הַפְּסוּק שִׁישִׁיבֵי הִיא אִישׁ
 61 שְׂכָא עַל עַסְקֵי נוֹב עֵיר הַכְּהֻנִּים. וְכֵן הִיא הַמַּעֲשֵׂה, אָמַר לִיה הַקִּדּוּשׁ
 62 בְּרוּךְ הוּא לְדָוִד הַמֶּלֶךְ, עַד מָתַי יִהְיֶה עוֹן זֶה מְמוּן בְּיָדְךָ, שְׁעַל יָדְךָ
 63 נִקְרְוָה נוֹב עֵיר הַכְּהֻנִּים, שֶׁחָשַׁד בָּהֶם שֶׁאֵל הַמֶּלֶךְ כַּגֵּד מִיָּדָה, שֶׁמִּמֵּינֵם
 64 לְדוֹד לְמִרְדּוּ בּוֹ, וְעַל יָדְךָ נִמְדָּד דְּיֹאנָה הָאֲדוּמִי מִהָעוֹלָם הַבֵּא (לעיל
 65 א), שֶׁנַּעֲשֶׂה עַל כֶּךָ שֶׁסִּיפֵר לְשֶׁאֵל הַמֶּלֶךְ לִשְׁוֹן הָרַע עַל דָּוִד, שֶׁהוּא
 66 נוּהָג כַּמֶּלֶךְ וְנִשְׁאַל בְּאוֹרִים וְתוּמוֹם, וּמַחֲמַת כֵּן הָרַג שֶׁאֵל אֶת כְּהֵנִי
 67 נוֹב, וְעַל יָדְךָ - וּמַחֲמַת חֲטָא זֶה שֶׁל הָרִיגַת הַכְּהֻנִּים שֶׁבְּנוֹב נִקְרְוָה
 68 שְׂאֵל וְשִׁלְשֶׁת בְּנֵי בַמְּלַחְמָה, הָאֵם רְצוּנְךָ שֶׁתִּיעַשֶׂה בְּכֶךָ שִׁבְלָה
 69 יָרֻדְךָ, כִּמוֹ שֶׁכֵּלָה זֶרַע הַכְּהֻנִּים שֶׁנִּהְרְגוּ בְּנוֹב מַחֲמַתְךָ, וְאֵתָה נְצַלְתָּ,
 70 אִוְ שֶׁתִּמְסַר בְּעַצְמְךָ כִּי אֲוִיב, וְגַם זֶה מִיָּדָה כַּגֵּד מִיָּדָה, שֶׁמִּמֵּינֵם
 71 שֶׁלָּא נִמְסַרְתָּ בִּיד שֶׁאֵל אֲוִיבְךָ כֵּלָה זֶרַע הַכְּהֻנִּים שֶׁבְּנוֹב. אָמַר דּוֹד
 72 לְבָנָיו, רְבוּנוּ שְׁל עוֹלָם, מוֹטֵב שֶׁאֲמַרְךָ בִּיד אֲוִיב, וְלֹא יִכְלֶה יָרַעִי.
 73 וַיֹּאמֶר חֵד נִפְסַק לְשֶׁבֶד כְּזֹא - יוֹם אֶחָד יֵצֵא דָוִד לְצוּד חַיּוֹת וְעוֹפוֹת
 74 בְּרֶשֶׁת, אֲתָם שְׁמֵן וְאֲדָמִי לִיה כְּמַכְיָא - בֵּא הַשְּׁטָן וְעַשֶׂה אֶת עַצְמוֹ
 75 בְּדַמוֹת צְבִי, פְּתַק בֵּיה יָרִיד וְלֹא מְטִיָּה - הַשְּׁלִיךְ בּו דּוֹד הַמֶּלֶךְ חֵץ,
 76 וְלֹא גִיעַ אֲלָיו, וְעַל יַדִּי כֶךָ מְשַׁכְּיָה - מִשְׁבוֹ הַשְּׁטָן אַחֲרָיו, עַד
 77 דְּאֲמַמְטִיָּה לְאַרְצֵי פְּלִשְׁתִּים - עַד שֶׁהִבְאִיא לְאַרְץ פְּלִשְׁתִּים, בְּלִי שֶׁשֵׁם
 78 לְבוֹ לְכָךְ. בְּרִחְוִיָּה - כְּשֶׁרֵאָה וְשָׁכַב בְּנוֹב, אָמַר רַבְבִּי, הִינְנִי הָאִי
 79 בְּקַמְלִיָּה - זֶהוּ הָאֲדָם שֶׁהֲרֹג לְגִלְיָת אַחֵי. כְּפִתְיָה - קִשְׁרוֹ לְדוֹד
 80 הַמֶּלֶךְ, כְּמַטְיָה, אֲוִתְבִּיָּה וְשִׁרְיָה תוֹתִי בִּי בְּרִיָּא - קִפְלוֹ וְהַכְּנִיעוּ
 81 תַּחַת קוֹרַת בֵּית הַבַּד שְׁכוֹתְשִׁים בַּה יְזִיתִים, וְיִשֵּׁב עֲלֶיהָ כְּדִי לְמוּעֵב
 82 לְאֲדָמָה, אֲתַעֲבִיד לִיה נִיפָא - נַעֲשֶׂה לְדוֹד הַמֶּלֶךְ נֶס, מְכָא לִיה
 83 אֲרַעָא מְתוּתִיָּה - וְהִתְרַכַּב הָאֲדָמָה שֶׁתַּחְתּוֹ, וְלֹא הוֹזֵק, וְהִינְנִי
 84 בְּרִחְוִיָּה (תְּהֵלִים יח לו) 'תְּרַחֲבִים צַעֲדֵי תַּחְתִּי וְלֹא מְעוֹדוֹ קְרַסוּלִי'.
 85 מְמַשְׁיָה הַגְּמָרָא וּמַסְפֵּירָה: הֵהוּא יוֹסְפֵא - אֲוִתוֹ יוֹם שֶׁאִירַע מַעֲשֵׂה
 86 זֶה לְדוֹד, אֲפִינָא דְּמַעֲלֵי שְׁבָתָה הוּוּ - הִיא זֶה עֵרֵב שְׁבַת, וְאֲבִישִׁי בֶּן
 87 צְרוּיָה שֶׁהִיא מְגִיבּוּרֵי דּוֹד הַמֶּלֶךְ וּבֶן אַחּוֹתוֹ, הָוָה קָא תְּחִיף רִישִׁיָּה
 88 כְּאֲבִיעָה רַבִּי דְּמָיָא - הִיא הוֹפֵף אֶת רֵאשׁוֹ בְּאַרְבַּעָה סָאִים שֶׁל מִים,
 89 חִוּיָּהוּ כְּתַמְיָי דְּמָא - וְרֵאשׁ בְּמִים כְּתַמִּי דֵם, אֲוִיבָא דְּאָמְרֵי - יֵשׁ
 90 אֲוִמְרִים, שֶׁלָּא רֵאשׁ כְּתַמִּי דֵם, אֲלֵא אֲתָם יוֹנָה אֲוִישִׁיף קְמִיָּה - בָּאָה
 91 יוֹנָה וְחִבְטָה עַצְמָה לְפָנָיו, בְּדֶרֶךְ צַעַר, אָמַר אֲבִישִׁי בֶּן צְרוּיָה בְּלָבוֹ,
 92 כְּנִסְתָּ יִשְׂרָאֵל לְיוֹנָה אֲוִיפְתִּילָא (נְמַשְׁלָהוּ), שְׁנַאָמַר (תְּהֵלִים סח ט) 'כְּנִפְיָא
 93 יוֹנָה נַחֲפָה בְּכַפְךָ, שְׁמַע מִיָּתָּה - יֵשׁ לִי לְלַמּוֹד מִכָּךְ שֶׁהִיוֹנָה
 94 מְצַטְרַת לְפָנָיו, שְׁדוּד מְלִכָּא דְּיִשְׂרָאֵל כְּצַעֲרָא שְׂרִי - שְׁדוּד מֶלֶךְ
 95 יִשְׂרָאֵל שְׂרִי בְּצַעַר. אֲתָם לְבִיתָה וְלֹא אֲשַׁכְּחִיָּה - בֵּא אֲבִישִׁי לְבִיתוֹ
 96 שֶׁל דּוֹד הַמֶּלֶךְ, וְלֹא מִצָּאוֹ שֵׁם, אָמַר, תְּנִן - אֲמַנִּם שְׁנִינִי (לעיל כב).
 97 שְׂאִין רוֹכְבִין עַל סוֹסוֹ שֶׁל הַמֶּלֶךְ, וְאִין יוֹשְׁבִין עַל כְּסָא, וְאִין
 98 מְשַׁתְּמִשֵׁין בְּשַׂרְבִּישׁוֹ, מִשׁוֹם כְּבוֹד הַמַּלְכוּת, בְּשַׁעַת הַסְּפִנָּה מָאִי -
 99 מַה הַדִּין, הָאֵם מוֹתֵר לְרַכֵּב עַל סוֹסוֹ, שֶׁרָץ בְּמַהֲרֹת, כְּדִי לְהַצִּילוֹ.
 100 אֲתָם שְׂאִילֵי בִּי מְדַרְשָׁא - בֵּא וְשֶׁאֵל שְׂאֵלָה זֶה בְּבֵית הַמְּדַרְשָׁא, אָמְרוּ
 101 לִיה הַחֲכָמִים, בְּשַׁעַת הַסְּפִנָּה שְׂפִיר דְּמֵי - הַדְּבַר מוֹתֵר. רַבְבִּי
 102 לְפָרְדִּיָּה - רַכֵּב אֲבִישִׁי עַל פֶּרְדוֹ שֶׁל דּוֹד הַמֶּלֶךְ, יָקֵם וְאֵל - וְקֵם
 103 וְהֵלֵךְ אַחֲרָיו לְאַרְץ פְּלִשְׁתִּים, נַעֲשֶׂה לוֹ נֶס, וְקִפְצָה לִיה אֲרַעָא -
 104 הַתְּקַצְרָה לוֹ הַדֶּרֶךְ וְהִגִּיעַ לְשֶׁם בְּמַהֲרֹת.
 105 כְּהִי דְּקָא כְּסָגִי - בּוֹמָן שֶׁהִיא אֲבִישִׁי הוֹלֵךְ שֵׁם, תְּחִיָּה לְעַרְפָּה אֲמִיָּה
 106 - רֵאשׁ אֶת עַרְפָּה, אֲמוֹ שֶׁל יוֹשִׁיב, דְּתוֹנוֹת נוֹוִלָא - שֶׁהִיָּתָה טוּוּה
 107 צְמַר. בִּי תְּחִוִּתִּיָּה - כְּשֶׁרֵאָתָה אוֹתוֹ עַרְפָּה, פְּסַקְתָּה לְפִילְכָּה - תַּחֲכֵה
 108 אֶת הַפֶּלֶךְ, שֶׁהוּא הַעֵץ שְׁטוּיָם בּוֹ, שְׁדַתִּיָּה עֲלִיָּוָה - וְהַשְּׁלִיכָה
 109 אוֹתוֹ עַל אֲבִישִׁי בֶּן צְרוּיָה, כְּכָרָא לְמַקְמָלָהּ - וְחִשְׁבָה לְהוֹרוֹג עַל
 110 יַדִּי כֵן, אֲךָ לֹא הַצְלִיחָה בְּכֶךָ, וְנִפַּל הַפֶּלֶךְ עַל הָאֲדָמָה לִיד אֲבִישִׁי.

1 עֲנִיָּה עֲנִיתוֹת/, לְלַמַּד שְׁעֵתִיד לְעַמּוּד וְרָמְנָה בֶּן חֲלָקָה וּמַתְנַבֵּא עֲלָה
 2 - עַל נְבוֹכַדְנֶצַּר, וְעֵנִיָּה הוּא לִשְׁוֹן עֲנִיָּת דְּבָרִים, שִׁיאֲמַר יִרְמִיָּה
 3 שְׂבֹא מְהֵעִיר עֲנִיתוֹת, דְּכְתִיב (ירמיה א' א) 'דְּבָרֵי יְרִמְיָהוּ בֶּן חֲלָקָהוּ מִן
 4 הַכְּהֻנִּים אֲשֶׁר בְּעֵנִיתוֹת בְּאֶרְץ בְּנֵימִין'.
 5 מַקְשָׁה הַגְּמָרָא: כִּיצַד נִיתָן לְפִרְשׁ אֶת הַפְּסוּק 'הַקְּשִׁיבִי לִישָׁה' עַל
 6 נְבוֹכַדְנֶצַּר, מִי דְּמֵי - וְכִי הַדְּבָרִים דּוּמִים, וְהָרִי חֲתָם, לְגַבֵּי נְבוֹכַדְנֶצַּר
 7 נֹאֲמַר לִשְׁוֹן 'אֲרִי', 'עֲלָה אֲרִיָּה מְטוֹבָכוֹ', וְאֵילוֹ הָקָא, נְבִאוֹת
 8 יִשְׁעִיה, נֹאֲמַר לִשְׁוֹן 'לִישָׁה', שֶׁנֹּאֲמַר 'הַקְּשִׁיבִי לִישָׁה'. מְתַרְצַת
 9 הַגְּמָרָא: אָמַר רַבִּי יוֹנָה, שְׁשָׂה שְׁמוֹת יֵשׁ לְאֲרִי, וְאֵילוֹ הֵן, אֲרִי, כְּפִיָּה,
 10 לְבִיא, לִישָׁה, שְׁחָל וְשִׁחִין.
 11 חֲזוֹרַת הַגְּמָרָא וּמְקִשָּׁה: אִי הָבִי, שֶׁהַפְּסוּק 'צֹדֵלִי קוֹלְךָ בֵּת גִּלְיָם'
 12 אֵינוֹ בְּכַלּל הַמְּקוּמוֹת שֶׁעֵבֶר סְנַחְרִיב, בְּצִוּוֹ לָהּ - הָרִי הַמְּקוּמוֹת
 13 הַמְּזוּכָרִים בְּפִסְקוּסִים פְּחוּתִים מִעֲשָׂרָה, וְהֵם רַק תַּשְׁעָה. מְתַרְצַת
 14 הַגְּמָרָא: 'עֲבִירוֹ מַעֲבָרָה' תְּרִיתִי נִינְהוּ - שְׁנֵי מְקוּמוֹת שׁוֹנִים הֵם,
 15 וְנִמְצְאוּ עֲשָׂרָה מְקוּמוֹת, שֶׁהֵם, עֵיר, מַגְרוּן, מְכַמְשֵׁ, עֵבֶר, מְעַבְרָה,
 16 גַּבֵּע, רִמָּה, גְּבַעַת שֶׁאֵל, מְדַמְנָה, גְּבִים.
 17 הַגְּמָרָא מְבַאֵר אֶת הַמִּשְׁךְ הַפְּסוּקִים: מָאִי 'עוֹד הַיּוֹם בְּנוֹב לְעַמּוּד
 18 יִנְפֵף יָדוֹ הֵר בֵּת צִוּוֹן גְּבַעַת יְרוּשָׁלַם' (ישעיה יב), אָמַר רַב הוּנָא, אוֹתוֹ
 19 הַיּוֹם שְׂבֹא סְנַחְרִיב עַל יְרוּשָׁלַם הוּא הַיּוֹם הָאֲחִירוֹן שֶׁנִּשְׁתַּחֲוֶיֶר כַּעַס
 20 עַל יִשְׂרָאֵל מַעֲזָנָה שְׁל נוֹב עֵיר הַכְּהֻנִּים, שֶׁהֲרַגֵם שֶׁאֵל הַמֶּלֶךְ שֶׁהִיא
 21 סַבּוֹר שֶׁדוּד מוֹרַד בּוֹ, וְחָשַׁד שֶׁסִּיעֵוֹ בִּידוֹ, וְאוֹתוֹ הַיּוֹם שֶׁנֹּאֲר מוֹזְמַן
 22 הָעוֹשֵׂה, שֶׁהוּוֹ רֵאשִׁים יִשְׂרָאֵל לְהֵנַשֵּׁב, וְאָמְרֵי לִיה כְּלְדָאִי - אֲמַר
 23 הַחַיּוֹם בְּבוֹכָבִים לְסַנְחַרְיָב, אִי אֲוֹלַת הָאֲדִינָא - אֵם תְּסַפִּיק לְלַבַּת
 24 הַיּוֹם וְלַהֲלַחֵם בָּהֶם, יִבְלַת לָהּ - תּוֹכַל לְנַצְחֵם, וְאִי לֹא, לֹא יִבְלַת
 25 לָהּ. וּמַחֲמַת שֶׁאֲמַרוֹ לוֹ כֵן, אֲוִרְחָא דְּבַעָא לְמַנְיָו כְּעַשְׂרָה יוֹמֵי, סָנַא
 26 בְּהַד יוֹסָא - דֶּרֶךְ שֶׁהִיא אֲרוּכָה מִהֵלֶךְ עֲשָׂרָה יָמִים הֵלֶךְ עִם צְבֹאוֹ
 27 בְּיוֹם אַחַד, בִּי מְטוּ - כְּשֶׁהִגִּיעוּ לְיְרוּשָׁלַם, שְׁדוּ לִיה בְּיַסְתְּרָבִי -
 28 הַשְּׁלִיכוֹ לְסַנְחַרְיָב כְּרִים תַּחְתּוֹ, עַד פְּסְלִיק וְיִתִּיב מַעֲלֵיו שְׁוָרְהָ - עַד
 29 שִׁיבַל לַעֲלוֹת וְלָשֶׁבֶת בַּמְּקוֹם הַגְּבוּה מַחֲמוֹת יְרוּשָׁלַם, עַד דְּחִוּוּתָהּ
 30 לְבּוֹלְהָ וְרוּשְׁלָם - וְעַד שֶׁהִרָא לוֹ אֶת כֵּל הָעִיר יְרוּשָׁלַם. בִּי חֻוּיָה,
 31 אֲוִשְׁרֵי כְּעִיָּה - כְּשֶׁרֵאָה אֶת יְרוּשָׁלַם, נִרְאָתָה קְטַנָּה בְּעֵינָיו, אָמַר,
 32 הֵלָא דָּא הִיא קְרַתָּא דְּיְרוּשָׁלַם - הָאֵם זוֹ הִיא הָעִיר יְרוּשָׁלַם, דְּעֵלָה
 33 אֲרִישִׁיתָּ כֹּל מִשְׁרִירָתִי - שֶׁעֲלִיָּה הַבְּהִלְתִּי אֶת כֵּל צְבֹאוֹתִי, וְעֵלָה
 34 כְּבִשְׁתִּי כֹּל מִדְּיַנְתָּא - וּמַמְחַמְתָּה כְּבִשְׁתִּי אֶת כֵּל הַמְּדִינּוֹת שֶׁבְּדַרְךָ,
 35 הֵלָא הִיא זְעִירָא וְחֲלָשָׁא מְכָל כְּרַבִּי עַמְמִיא דְּבַבְשִׁית כְּתוּבָה דִּי -
 36 וְהָרִי הִיא קְטַנָּה וְחֲלָשָׁה מְכַל הָעִירִים הַגְּדוּלוֹת שֶׁכְּבִשְׁתִּי בִּידִי
 37 חֻוּקָה. עֵלָה וְקָם וּמִנְיָו פְּרִישִׁיָּה - עַמְדוֹ הַנִּידֵר רֵאשׁוֹ בְּדַרְךָ זְלוּלוֹ,
 38 וְהִיא מוֹכִיל וּמִיתִי בִּידֵיהָ עַל מוֹר בֵּית מְקַדְשָׁא וְעַל עוֹרְתָא
 39 דְּבִירוּשָׁלַם - וְהִיא מוֹלִיךְ וּמְבִיא בִּידוֹ לְכַוּוֹן הָרַ הַבַּיִת שֶׁעֲלָיו בְּנִי
 40 בֵּית הַמְּקִדָּשׁ, וְעַל הָעוֹרָה שְׁבִירוּשָׁלַם, דֶּרֶךְ זְלוּלוֹ. אָמַר - אֲמַרו
 41 לוֹ אֲנִישֵׁי צְבֹאוֹ, נִישְׁדִי בִּיה יָדָא הָאֲדִינָא - נִשְׁלַח בְּהֵם יַד עַתָּה, אָמַר
 42 לָהּ סְנַחְרִיב, תְּמַחִיתוּ - דְּבַר תְּמוּהָ הוּא לְהַתְחִיל בְּמַלְחָמָה הַיּוֹם,
 43 שֶׁהָרִי אֲנוֹ עֲדִידִין חֲלָשִׁים מְהוֹרֵךְ, אֲלֵא לְמַחֵר אִיתִיָּה לִי כֹּל חֵד וְחֵד
 44 מִיַּיְחִיבֵי - יְבִיא לִי כֵּל אֶחָד מִכֶּם גּוֹלְמַן תְּרַגְּ מִיָּתָה - חֲתִיכַת אֲבֹן שֶׁל
 45 הַחוֹמָה, וְאִפִּילוֹ אֵם כֹּל חִייל יִטוֹל רַק אֲבֹן רַעוּעָה אַחַת מִהַחוֹמָה,
 46 תִּבְקַע הַחוֹמוֹה. וּמִיָּד אַחַר שֶׁאֲמַר לָהֶם כֵּן וְנִשְׂאוּרוֹ לְלוֹן, אִירַע
 47 הָאֲמוֹר בְּפִסְוֹק (מלכים ב' יח לו) 'וַיְהִי כְּלָלָה תְּהוּא וְצָא מִלְּאָה ה' וַיֵּךְ
 48 בְּמִתְנָה אֲשׁוּר מֵאַה וְשְׂמוּנִים וְחִמְשָׁה אֲלֵף וַיִּשְׁבִּימוּ בְּכַבְדִּי וְהָנָה כִּלְם
 49 פְּנִירִים מוֹתִים'.
 50 אָמַר רַב פְּסָא, הִינְנוּ דְּאָמְרֵי אֲנִישֵׁי - זֶהוּ מַה שֶׁרִגִּילִים בְּנֵי אָדָם
 51 לְמוֹר, בְּתֵי דִינָא - אֵם לֹן הַדִּין לִילָה אֶחָד, כְּלוּמַר אֵם נִשְׁתָּהוּ
 52 מַלְדוֹן בְּמַוְבְּהָ, כְּמָל דִּינָא - בְּטַל הָרִיב, וְכֵן כֹּאן, כִּיּוֹן שֶׁלָּא נִלְחַם
 53 סְנַחְרִיב בְּאוֹתוֹ יוֹם, הַפְּסִיד.
 54 הַגְּמָרָא דּוֹרֶשֶׁת פְּסוּקִים שֶׁיִּשְׁכַּחֵם לְעוֹן נוֹב עֵיר הַכְּהֻנִּים. נֹאֲמַר
 55 בְּפִסְוֹק: 'וַיִּשְׁכַּב בְּנוֹב אֲשֶׁר בִּילְיָדֵי הָרַפָּה וּמִשְׁקָל קִינֵי שְׁלֵשׁ מָאוֹת

המשך בעמוד 45

37 כפר היא: קמטת. הכניעו תחת הבר של זיתים ויתבי עלה למעכה: מכא ליה ארעא
 38 מתותיה. תרכבה הארץ מתחתיו ולא חיקו ל"א מכא נשפתל כעין גומא והיתה
 39 מגינה עליו: בארבע גרבי דמיא. בארבע סאין של מים ל"א בארבע כורא דמיא
 40 בד' נודות של מים: איטררף קמיה. היתה טורפת ומחבתת עצמה וממרטת בכפפה
 41 והומה ומצערת: קפצה ליה ארעא. כמו לא
 42 תקפץ (דברים טו) תקצרה הארץ והגיע
 43 מהרה לארץ פלשתים: לערפה אימיה.
 44 דישבו: נוולה. טוה: כד חזיתיה. ערפה
 45 לאבישי סברה למקטליה באותו פלך שהיה
 46 בידה ולא נגע בו: אמרה ליה. לאבישי אייתי
 47 לך הווא פלך דנפל לפניך: היג פתיקה בריש
 48 מוחה וקמלה. השליך אבישי הפלך לראשה
 49 ומתה: פתיקה לודד לעילא. זרקו כלפי
 50 מעלה: ודין ליה. נעץ תחתיו חניוה בקרקע
 51 כדי שיפול עליו ימות: ונימא איהו. דוד
 52 עצמו לימא שם: אין חבוש. אין דעתו
 53 מכוונת לומר השם והשתא ניצל דוד
 54 והשליכו השם ברחוק והלכו אבישי ודוד
 55 וחזרו להם: אמר ליה. אבישי לודד: ומאי
 56 בעית הכא. למה באת כאן: אמר ליה.
 57 הקב"ה אמר לי רצונך שיכלה זרעך או
 58 תמסר ביד אויביך והכי אהדרי ליה מוטב
 59 שאפול ביד אויב: אמר ליה אפיד צלותיך.
 60 הפוך תפלתך ואומר לפניו מוטב יכלה זרעך
 61 ולא תמסר ביד אויב דמה לך בעער בניך: בר
 62 בך קירא לזבון ואת לא תצטער. משל
 63 הוא שאומרים בני אדם: סיע בחדן. עוזר
 64 בתפלתך להפכה: והוה קא רדיף בתרייהו.
 65 והם בורחין שהיה קרוב לארץ פלשתים: וכי
 66 פטו קובי. לאותו כפר ששמו קובי שבין איי
 67 לארץ פלשתים: אמרי קום ביה. אמרו זה
 68 לזה עמוד כנגדו ואל תברח ונכחו ולכך נקרא
 69 קובי אינהו הוו בקיאי בשמות הכפרים
 70 ועדיין היו מפורזין ובורחין: כי בטא בי תרי.
 71 שם מקום: אמרו בין תרי גוריון. בתמיהא:
 72 בכפרא. שהרגוהו.

עניה ענתות. כמו עניה כלומר נביאת ירמיה הענתותי היא שעתידה לבא על
 נבוכדנצר שתמסר ירושלים בידו: ארי כפיר וכו'. ובדוכתא אחריתי מפורש למה
 נקרא לו כל השמות הללו: אי הכי. דכולי קרא צהלי קולך לא מחושבנא הוא
 א"כ ליכא אלא תשע מסעות דהא עוד היום לאו מחושבנא ונמי הוא ומתרחץ עברו
 מעברה תרתי אינון עברו חד מעברה חד
 ואיכא עשר מסעות: אותו היום נשתירי
 מעונה של נוב. ודמפני עון שהיה להם
 לישראל על שנהרגו כהני נוב קבע הקב"ה
 העונש עד אותו היום ואותו יום נבלם
 נשתירי מזמן העונש ואילו היה נלחם
 בירושלים באותו היום היה כובשה וישיב
 משמע קרא עוד היום אותו יום העמידו
 לסנחריב על ירושלים בעון נוב: סגא בחד
 יומא. והיינו מסעות שנסע אותו היום: שרו
 ליה. לסנחריב: בכתריך. תחתיו טפ"ט בלע"ז
 עד שראה ירושלים כולה: עלה וקם ומניד
 ברישית. עליה עמד והיה מניד בראשו: נשי
 ביה ידא האידנא. נלחם בה עתה: תמיהו.
 תמה הוא להתחיל היום משום חולשא
 דאורחא ל"א תמיהו נתינעתם דרומה ליה
 (בסנחריב) אימתה למיתב: גולמו הרג
 חתיכה של חומה לשון פרסי אבן רעונה בין
 החומה ונבקעה: בת דינא כשל דינא. מן
 שלך דינא בטל הריב וכן מפני שלא נכבשה
 בו ביום לא הצלח ממחרת: וישיב כנוב.
 אידי דאיירי לעיל באותו יום שנשתירי
 מעונה של נוב נקט הכא וישיב כנוב שבא
 על עסקי נוב: הרפה. היינו ערפה: משקל
 קינו. מתרגמין מתקל סופיניה: והוא תגור
 חדשה. והוא אסיר איספניקי חרתא: נשרד
 דואג האדומי. שספר לשון הרע על דוד
 שנתקנא בו שאול ולפי שקבל אחימלך את
 דוד בנוב אמר ליה שאול טוב ופגע בכהני ה'
 נמצא שעל ידך נהרגו ואתה נכשל ובחטא
 זה נהרג שאול ושלשת בניו במלחמת
 פלשתים: שכר ביזאי. לשון פרסי קריטא ל"א

26 אמר רב, איש שבא על עסקי נוב. אמר ליה הקדוש ברוך הוא לדוד, עד מתי יהיה עון זה טמון בידך. על ידך נהרגה נוב עיר הפתנים,
 27 ועל ידך נטרד דואג האדומי ועל ידך נהרגו שאול ושלשת בניו. רצונך, וכלה ורעך או תמסר ביד אויב. אמר לפניו, רבוננו של עולם,
 28 מוטב אפסר ביד אויב, ולא יכלה רעני. וימא חד, נפק לשכור בואי. אתא שטן ואדמו ליה פטיבאי, פתק ביה גירא ולא מטייה. משיכה
 29 עד דאמטייה לארץ פלשתים, וישיב כנוב. אמר, היינו האי דקטליה לגלית אחי. פפתיה, קמטיה, אותביה ושידיה תותי בי
 30 בדייא. אתעביד ליה גיסא, מקא ליה ארעא מתותיה. היינו דכתיב 'תרחיב צעדי תחתיו ולא מערו קרסולי'. ההוא יומא, אפניא דמעלי
 31 שבתא הוה, אבישי בן צרויה הוה קא חיוף רישיה, בארבעה גרבי דמיא. חזינהו פתמי דמא, איפא דאמרי, אתא יונה איטררף קמיה.
 32 אמר, פנסת ישראל ליונה אימתילא, שגאמר 'כנפי יונה נחפה ככסף', שמע מינה, דוד מלפא דישראל בצערא שרי. אתא לביתיה
 33 ולא אשפחיה, אמר, תנן 'אין רוכבין על סוס' ואין יושבין על פסא, ואין משתמשין בשרכיטו'. בשעת הפסקה, מאי. אתא שאיל בי
 34 מורשא, אמרו ליה, בשעת הפסקה שפיר דמי. רכביה לפרדיה, וקם ואול, קפצה ליה ארעא. בהדי דקא מסגי, חזיה לערפה אמה
 35 דהוות נוולא. כי חזיתיה, פסקתה לפילפה. שרתיה עלויה, סברא למקטליה. אמרה ליה, עלם אייתי לי פלך. פתיקה בריש מוחה,
 36 וקמלה. כד חזיה ישיב כנוב, אמר, השתא הוו בי תרוי, וקמלין לי. פתיקה לדוד לעילא, ודין ליה לרומחיה. אמר, ניפול עלה ונקמל.
 37 אמר אבישי שם, אוקמיה לדוד בין שמאי לארעא. ונימא ליה איהו? אין חבוש מוציא עצמו מביית האסורין. אמר ליה, מאי בעית
 38 הכא. אמר ליה, הכי אמר לי קודשא ברוך הוא, והכי אהדרי ליה. אמר ליה, אפיד צלותיך. בר בך קירא לזבון, ואת לא תצטער.
 39 אמר ליה, אי הכי, סיע בחדן, היינו דכתיב 'ועזר לו אבישי בן צרויה'. אמר רב יהודה אמר רב, שערון בתפלה. אמר אבישי שם,
 40 ואחתייה. הוה קא רדיף בתרייהו, בי מטא קובי, אמרי 'קום ביה'. בי מטא 'בי תרי', אמרי בתרי גוריון קטליה לארביא. אמרי ליה, זיל
 41 אשתבח לערפה אימיד בקיבא. בי אדפרו ליה שמא דאימיה, פחש חיליה וקטליה, היינו דכתיב 'אז נשבעו אנשי דוד לו לאמר לא
 42 תצא עוד אתנו למלחמה ולא תכבה את נר ישראל'. תנו רבנן, שלשה קפצה להם הארץ, אליעזר עבד אברהם, ויעקב אבינו, ואבישי
 43 בן צרויה. אבישי בן צרויה, הא דאמרן. אליעזר עבד אברהם, דכתיב 'ואבוא היום אל העין', למימרא, דהווא יומא נפק יעקב אבינו,
 דכתיב

1 ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה. אלמא בא לחרן וכתביב ויפגע במקום שעדיין
 2 לא הגיע לחרן שהיה עדיין בבית אלו: שהתפללו בו אבותי. אברהם ויצחק
 3 (אברהם דכתיב ויעקב משם יצחק אין מקרא בידו) הרהר בדעתיה למהרה.
 4 למקום: קפצה ליה ארעא. ויהי שם מיד וקרא מוכיח דכתיב ויפגע במקום
 5 שהמקום פגעו ושקפצה לו הארץ ונתקרב לו
 6 המקום: הני גרסינן ד"א אין פגיעה אלא
 7 תפלה. ונראה למורי הדבא לא מיגרסא דך
 8 מילתא: בית אלו זה ירושלים חרן חוץ לארץ:
 9 כי בא השמש. ויבא השמש לא נאמר אלא
 10 כי בא השמש דמשמע שהיה דעתו לחזור כי
 11 עוד היום גדול כיון שראה כי בא השמש לך:
 12 ויורה לו השמש. משמע השמש שהיה לו
 13 כבר שבא בשבילו כבר: ומנ"ל דכלה ורועיה
 14 דדוד. כדאפיך צלותיה: התם נמי אשתיר
 15 אביתר. מכהני נוב: שגלויות. מלכות: על
 16 אברהם. כשנלחם בד' מלכים: בעי אביי.
 17 האי חסר חד היכי קאמר אי חסר חד רבוא
 18 וכו': ראשונה. בת ראשונה מחול של
 19 סנחריב: עברו כשחי. שטו הסוסים בירדן
 20 ונתמעטו המים עד שעברו: אמצעיים
 21 בקיפומה. זקופה ולא היו המים מוגיעין אלא
 22 עד הצואר יגיע: שחי. כמו שח: העלו עפר
 23 בגלגלים. שלא היה שם מים כל עיקר:
 24 קרתי. לשון מקור: ה"ג ויצא מלאך ה' יוד
 25 כמחנה אשור אמר רבי וכו': ולא גרסינן
 26 והא כתיב ויצא מלאך ה' אלמא כל המחנה
 27 אשור אינו אלא קפ"ה אלף ולעיל קתי
 28 מאתים וס' רבוא: הללו. קפ"ה אלף ראשי
 29 שרירי ופליט. אמר רב יהודה, אמר רב, בא עליהם סנחריב הרשע בארבעים וחמשה אלף
 30 איש בני מלכים, יושבים בקרונות של זהב, ועמקו שגלונות וזונות, ובשמינים אלף גבורים לבושי שריון קליפה, ובששים אלף אחוזי
 31 חרב רצים לפגיו, והשאר פרשים. וכן באו על אברהם, וכן עתידין לבוא עם גוג ומגוג. במתינתא תנא, אורף מחנהו, ארבע מאות
 32 פרסי. רחב צינור סוסיו, ארבעים פרסי. סך מחנהו, מאתים וששים ריבוא אלפים, חסר חד. בעי אביי, חסר חד ריבוא, או חסר
 33 חד אלפא, או חסר מאה, או חסר חד, תיקו. תנא, ראשונים עברו בשחי, שנאמר 'וחלף ביהודה שטף ועבר'. אמצעיים עברו
 34 בקומה, שנאמר 'עד צינור יגיע'. אחרונים העלו עפר בגלגלים, ולא מצאו מים בנהר לשתות, עד שהביאו מים ממקום אחר ושתו,
 35 שנאמר 'אני קרתי ושתיתי מים וגו'. והכתיב 'ויצא מלאך ה' ויבה במחנה אשור מאה ושמינים וחמשה אלף [וישכימו] בבקר והנה
 36 קלם פגרים מותים, אמר רבי אבהו, הללו ראשי גייסות הן, אמר רב אשי, דיקא נמו, דכתיב 'במשניו רזון', בשמינים דאית בהו.
 37 אמר רבינא, דיקא נמו, דכתיב 'וישלח ה' מלאך ויבחר כל גבור חיל ונגיד ושר במחנה וגו' ויבא בית אלהיו ומציאי מעיו שם
 38 הפלוהו בחרב', שמע מינה. כמה חכם? רבי אליעזר אומר, בדי חכם, שנאמר 'ירא ישראל את הדי הגדולה, הדי שעתידה לפרע
 39 מסנחריב. רבי יהושע אומר, באצבע חכם, שנאמר 'יאמרו החרטמים אל פרעה אצבע אלהים היא', היא אצבע שעתידה לפרע
 40 מסנחריב. רבי אליעזר בנו של רבי יוסי הגלילי אומר, אמר לו הקדוש ברוך הוא לגבריאל, מנלך נמושה. אמר לפגיו, רבונן של
 41 עולם, נמושה ועומדת מושעת ימי בראשית, שנאמר 'מפני חרבות נדרו' וגו'. רבי שמעון בן יוחי אומר, אותו הפרק זמן בישול
 42 פירות הנה. אמר לו הקדוש ברוך הוא לגבריאל, כשאתה יוצא לבשל פירות, הנקק להם, שנאמר 'מידי עברו' יקח אתכם פי בבקר
 43 בבקר ועברו ביום ובכלילה והיה רק זועה הבין שמועה' וגו'. אמר רב פפא, היינו דאמרי אינשי, אנב אורחד, לבעל דבבך אישחמע.
 44 ויש אומרים, בחוטמן נשף בהן ומתו, שנאמר 'וגם נשף בהם ויבשו'. רבי ירמיה בר אבא אמר, כפיים ספק להם ומתו, שנאמר
 45 'וגם אני [אפה] כפי אל כפי והניחותי חמתי'. רבי יצחק נבחה אמר, אזונים גלה להם, ושמעו שירה מפני חיות ומתו, שנאמר
 46 'מורומתך נפצו גוים'. וכמה נשתיר מהם? רב אמר, עשרה, שנאמר 'וישאר עין יערו מספר יהיו ונער כתבבם'. כמה נער יכול לכתוב,
 47 עשרה. ושמואל אמר, השעה, שנאמר 'וישאר בו עוללות כנוקף זית שנים שלשה גרגרים בראש אמיר ארבעה חמשה בסעפיה'.
 48 רבי יהושע בן לוי אמר, ארבעה עשר, שנאמר 'שנים שלשה [וכו] ארבעה וחמשה'. רבי יוחנן אמר, חמשה, סנחריב, ושני בניו,
 49 נבוכד נצר ונבחר אדן. נבחר אדן, גמרא. נבוכד נצר, דכתיב 'והיה דרכיבא דמי לבר אלהיו'. ואי לאו דחזויה, מנא הוה ידע.
 50 סנחריב ושני בניו, דכתיב 'יהי הוא משתחוה בית נסרף אלהיו ואדרמלך ישראל בניו הפוהו בחרב'. אמר רבי אבהו, אלמלא
 51 מקרא פתוב אי אפשר לאמרו, דכתיב 'ביום ההוא יגלה ה' פתער השכיבה בעברי נהר במלך אשור את הראש ושער הרגלים
 52 וגם את הנקון תספה'. אתא קודשא ברוך הוא, ואדמי ליה פנברא סבא. אמר ליה, פי אולת לגבי מלכי מזרח ומערב, דאייתיתיהו
 53 לגבייהו וקטלתינהו, מאי אמרת להו. אמר [ליה], ההוא גברא, פתהוא פתדא נמי יתיב. אמר ליה, היכי נעביד. אמר ליה, זיל
 54

גייסות נגידו החיל שכן עולה לחשבון לכדאמרינן ארבעים וחמשה אלף בני מלכים
 שמנים אלף גבורים ששים אלף אחוזי חרב הרי קפ"ה אלף אבל האחרים שמתו
 אין מספר כדאמר והשאר פרשים אין מספר: כמה חכם. המלאך: הדי הגדולה. יד
 הגדולה לא נאמר אלא הדי דמשמע הדי שעתידה וכו': מנלך נמושה. שחווה
 מגלך להרוג את אלו: נבריא.ל. ממונה על
 בשול הפירות: חוקק לאלו. לחיל סנחריב
 לחרג: אנב ארחד. כשתלך לדרך לפי
 תומר: לבעל דבבך אשתמע. לשונך
 התראה והפחידו. נשף. נפח: עשרה. שהנער
 יכול להשיף טיפה של דיו והיינו ירד
 שנשאו עשרה: ושמואל אמר תשעה.
 ונשאר בו עוללות כנוקף זית שאין נשאין
 בו אלא דבר מועט שנים או שלשה גרגרים
 בראש אמיר כן לא ישתיר במחנהו אלא
 דבר מועט וכמה ארבעה וחמשה בסעפיה
 פריה ארבעה וחמשה והיינו תשעה: "ד
 שנים ושלשה ארבעה וחמשה. ר' יוחנן
 מקרא לא דייק לחו אלא הכי קאמר הללו
 חמשה נשתירו מוח סנחריב ושני בניו וקרא
 משמע כנוקף זית דמשיר מעט בראש ענף
 שנים או שלשה גרגרים כך ישתיר לו מעט
 ד' או ה': נבוכדנצר דכתיב. גבי וחנניהו
 מישראל ועולתה תאורו ורעה יד רביעא דמי
 לבר אלהין אלמא דחזא גבריאל והכירו
 בכבשן. סנחריב ושני בניו. דכתיב ויהי הוא
 משתחוה בית וגו': אי אפשר לאמרו.
 שהקדוש ב"ה בעצמו גלחו לסנחריב:
 דאייתיתיהו לבנייהו. כדאמרינן שהביא
 עמו ארבעים וחמשה אלף בני מלכים:
 אשני

איש בני מלכים, יושבים בקרונות של זהב, ועמקו שגלונות וזונות, ובשמינים אלף גבורים לבושי שריון קליפה, ובששים אלף אחוזי
 חרב רצים לפגיו, והשאר פרשים. וכן באו על אברהם, וכן עתידין לבוא עם גוג ומגוג. במתינתא תנא, אורף מחנהו, ארבע מאות
 פרסי. רחב צינור סוסיו, ארבעים פרסי. סך מחנהו, מאתים וששים ריבוא אלפים, חסר חד. בעי אביי, חסר חד ריבוא, או חסר
 חד אלפא, או חסר מאה, או חסר חד, תיקו. תנא, ראשונים עברו בשחי, שנאמר 'וחלף ביהודה שטף ועבר'. אמצעיים עברו
 בקומה, שנאמר 'עד צינור יגיע'. אחרונים העלו עפר בגלגלים, ולא מצאו מים בנהר לשתות, עד שהביאו מים ממקום אחר ושתו,
 שנאמר 'אני קרתי ושתיתי מים וגו'. והכתיב 'ויצא מלאך ה' ויבה במחנה אשור מאה ושמינים וחמשה אלף [וישכימו] בבקר והנה
 קלם פגרים מותים, אמר רבי אבהו, הללו ראשי גייסות הן, אמר רב אשי, דיקא נמו, דכתיב 'במשניו רזון', בשמינים דאית בהו.
 אמר רבינא, דיקא נמו, דכתיב 'וישלח ה' מלאך ויבחר כל גבור חיל ונגיד ושר במחנה וגו' ויבא בית אלהיו ומציאי מעיו שם
 הפלוהו בחרב', שמע מינה. כמה חכם? רבי אליעזר אומר, בדי חכם, שנאמר 'ירא ישראל את הדי הגדולה, הדי שעתידה לפרע
 מסנחריב. רבי יהושע אומר, באצבע חכם, שנאמר 'יאמרו החרטמים אל פרעה אצבע אלהים היא', היא אצבע שעתידה לפרע
 מסנחריב. רבי אליעזר בנו של רבי יוסי הגלילי אומר, אמר לו הקדוש ברוך הוא לגבריאל, מנלך נמושה. אמר לפגיו, רבונן של
 עולם, נמושה ועומדת מושעת ימי בראשית, שנאמר 'מפני חרבות נדרו' וגו'. רבי שמעון בן יוחי אומר, אותו הפרק זמן בישול
 פירות הנה. אמר לו הקדוש ברוך הוא לגבריאל, כשאתה יוצא לבשל פירות, הנקק להם, שנאמר 'מידי עברו' יקח אתכם פי בבקר
 בבקר ועברו ביום ובכלילה והיה רק זועה הבין שמועה' וגו'. אמר רב פפא, היינו דאמרי אינשי, אנב אורחד, לבעל דבבך אישחמע.
 ויש אומרים, בחוטמן נשף בהן ומתו, שנאמר 'וגם נשף בהם ויבשו'. רבי ירמיה בר אבא אמר, כפיים ספק להם ומתו, שנאמר
 'וגם אני [אפה] כפי אל כפי והניחותי חמתי'. רבי יצחק נבחה אמר, אזונים גלה להם, ושמעו שירה מפני חיות ומתו, שנאמר
 'מורומתך נפצו גוים'. וכמה נשתיר מהם? רב אמר, עשרה, שנאמר 'וישאר עין יערו מספר יהיו ונער כתבבם'. כמה נער יכול לכתוב,
 עשרה. ושמואל אמר, השעה, שנאמר 'וישאר בו עוללות כנוקף זית שנים שלשה גרגרים בראש אמיר ארבעה חמשה בסעפיה'.
 רבי יהושע בן לוי אמר, ארבעה עשר, שנאמר 'שנים שלשה [וכו] ארבעה וחמשה'. רבי יוחנן אמר, חמשה, סנחריב, ושני בניו,
 נבוכד נצר ונבחר אדן. נבחר אדן, גמרא. נבוכד נצר, דכתיב 'והיה דרכיבא דמי לבר אלהיו'. ואי לאו דחזויה, מנא הוה ידע.
 סנחריב ושני בניו, דכתיב 'יהי הוא משתחוה בית נסרף אלהיו ואדרמלך ישראל בניו הפוהו בחרב'. אמר רבי אבהו, אלמלא
 מקרא פתוב אי אפשר לאמרו, דכתיב 'ביום ההוא יגלה ה' פתער השכיבה בעברי נהר במלך אשור את הראש ושער הרגלים
 וגם את הנקון תספה'. אתא קודשא ברוך הוא, ואדמי ליה פנברא סבא. אמר ליה, פי אולת לגבי מלכי מזרח ומערב, דאייתיתיהו
 לגבייהו וקטלתינהו, מאי אמרת להו. אמר [ליה], ההוא גברא, פתהוא פתדא נמי יתיב. אמר ליה, היכי נעביד. אמר ליה, זיל

ושני

33 סינגון אַהד עולה לְכַמֵּה נְבִיאִים, ואין שְׁנֵי נְבִיאִים מְתַנַּבְּאִים בְּסִינְגוֹן
 34 אַהד, ואם כן כל אלו נביאי שקר הם, שהרי התנבאו באותו לשון.
 35 וכיון שיהושפט לימדם כלל זה, יכל צדקיה לדעת שאין זו נבואת
 36 אמת.
 37 שנינו בברייתא: הַמְתַנַּבֵּא מִה שְׁלֹא נִאֶמַר לוֹ, ואף שנאמר לחבירו.
 38 מבארת הגמרא: כְּגוֹן חֲנַנְיָה בֶן עֲזַרְיָה, דְּקָאֵי וְשִׁיחָה עוֹמֵד וְיָמְיָה
 39 בְּשׁוּק הָעֵלְיוֹן, וְקָאֶמַר בְּנְבוּאָה (ירמיה מט לה) 'בִּה אֶמַר ה' [צְבָאוֹת]
 40 הֲנִי שׁוֹכֵר אֶת קִשְׁת עֵלָם' – את חוֹקֵם שֶׁל מַלְכוּת מְדֵי הַקְרוּיָה
 41 עֵלָם, כִּיּוֹן שְׁעוּרו לְבַבֵּל לְהִרְעוּ לְיִשְׂרָאֵל. כִּיּוֹן שֶׁשָּׁמַע חֲנַנְיָה אֵת
 42 דְּבִרְוֵי, נָשָׂא חֲנַנְיָה קֹל וְחִמְרָם בְּעַצְמוֹ, וְמִה עֵלָם שְׁלֹא בָּא אֵלָּא לְעוֹזֵר
 43 אֶת כְּבֹל, אֶמַר הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא 'הֲנִי שׁוֹכֵר אֶת קִשְׁת עֵלָם/
 44 הַבְּשָׂרִים בְּנֵי בָבֶל עֲצָמָן, שֶׁהִרְעוּ לְיִשְׂרָאֵל יוֹתֵר, עַל אַחַת כְּמֵה וְכְמֵה
 45 שִׁיעֲנִישׁם ה', וְאֶתְמָא אִיהוּ [אב חנניה] בְּשׁוּק הַתְּחַתָּון, וְאֶמַר (ירמיה
 46 כח ב) 'בִּה אֶמַר ה' וְגו', שְׁכַרְתִּי אֶת עוֹל מִלֶּךְ כְּבֹל' – אֲשַׁבֵּר אֵת עוֹלוֹ
 47 שֶׁלֹּא יִמְשֹׁל עוֹד בְּאֲחֵרִים, וְנְבוּאָה זוֹ לֹא נִאֶמְרָה לוֹ אֲלֵא לִירְמִיָּה,
 48 וְזוֹהוּ 'הַמְתַנַּבֵּא מִה שְׁלֹא נִאֶמַר לוֹ'.
 49 מְקַשָּׁה הַגְּמָרָא: אֶמַר לִיה רַב פְּסָא לְאִבֵּי, הֲרִי הָאֵי – נְבוּאָה זוֹ
 50 שֶׁאִמַר חֲנַנְיָה, לְחִבְרֵי נְמִי לֹא נִאֶמַר, אֲלֵא חֲנַנְיָה דְּרַשׁ אוֹתָהּ בְּקַל
 51 וְחוֹמֵר, וְאִין הוּא בְּגֵדֵר 'הַמְתַנַּבֵּא מִה שְׁלֹא נִאֶמַר לוֹ' וְנִאֶמַר
 52 לְחִבְרֵי. מִתְרַצַּת הַגְּמָרָא: אֶמַר לִיה אֲבִי לְרַב פְּסָא, בִּיּוֹן דְּאִיתְּיָהִיב
 53 קֹל וְחִמְרָם לְמִידְרַשׁ – כִּיּוֹן שְׁנִיתֵן לְדְרוּשׁ פְּסוּקִים בְּקַל וְחוֹמֵר, כְּמָאֵן
 54 דְּאִיתְּמַר לִיה דְּמִי – הֲרִי זֶה כֵּאִילוֹ נִאֶמְרָה נְבוּאָה זוֹ לִירְמִיָּה
 55 בְּמִפְרוּשׁוֹ, וְהוּא נִיהוּ דְּלֹא נִאֶמַר לוֹ – וְחֲנַנְיָה הוּא שֶׁלֹּא נִאֶמְרָה לוֹ
 56 נְבוּאָה זוֹ, וְעַל כֵּן הוּא נִקְרָא 'הַמְתַנַּבֵּא מִה שְׁלֹא נִאֶמַר לוֹ', אִף
 57 שֶׁנִּאֶמַר לְחִבְרֵי.
 58 עוֹד לְמִדְנָה, הַמְתַנַּבֵּא בְּשֵׁם עֲבוּדָת כּוֹכְבִים, מְבִאֵר הַגְּמָרָא: כְּגוֹן
 59 נְבִיאֵי הַכְּעַל, שֶׁהִתְנַבְּאוּ בְּשֵׁם עֲבוּדָה זֶרָה הַקְרוּיָה בַּעַל. עוֹד לְמִדְנָה,
 60 הַכּוֹבֵשׁ אֶת נְבוּאָתוֹ, מְבִאֵר הַגְּמָרָא: כְּגוֹן יוֹנָה בֶן אֲמִיתִי, שֶׁשְׁלַחוּ
 61 ה' לְהַתְנַבֵּא עַל הַפִּיכַת נִינּוּדָה, וְהוּא לֹא עָשָׂה זֹאת אֲלֵא נִיסָה לְבִרוּחַ
 62 לְתַרְשִׁישׁ.
 63 עוֹד לְמִדְנָה, וְהַמְנוֹתֵר עַל דְּכָרֵי נְבִיאִים, מְבִאֵר הַגְּמָרָא: כְּגוֹן

1 הגמרא מקשה שצדקיה לא ידע שאין זו נבואת אמת. מקשה
 2 הגמרא: מאי תנה ליה למיעבד – מה יכל צדקיה לעשות, והרי רוח
 3 נבות אמעיתיה – הטעתה אותו שזו נבואת אמת, דקתיב (שם כב כ-כב)
 4 'ויאמר ה', מי יפתה את אחאב ועל יופול ברמות גלעד וגו' ויצא
 5 הרוח ועמד לפני ה', ויאמר אני אפתנו וגו', והייתי רוח שקר בפי
 6 כל נביאי, ויאמר תפתה וגם תוכל, צא ועשה כן, ואמר רב יהודה,
 7 מאי צא, שאמר ה' לרוח צא מפי צדתי, כיון שרצה לשקר. ועוד
 8 דרשו, מאי רוח, אמר רבי יוחנן, זו רוחו של נבות הורעאלי,
 9 שרצח על ידי אחאב. אם כך נמצא שרוח נבות הטעתה את
 10 צדקיה, ומדוע הוא נקרא נביא שקר.
 11 מתרצת הגמרא: אף שרוח נבות הטעתה את צדקיה, תנה ליה
 12 למיעבד – היה עליו לדייק בנבואה זו, ולדעת ששקר היא, ופירכי
 13 יצחק, דאמר רבי יצחק, כלל הוא, שסינגון ו'לשון המליצה של רוח
 14 הקודש אהד עולה לכמה נביאים – שמתנבאים נבואה אחת,
 15 ואלם אין שני נביאים מתנבאין בסינגון אהד – לעולם אין שני
 16 נביאים מדברים באותה לשון בדיוק, וכמו שמצאנו שעופרה אמר
 17 על אדום (עבודה א א) 'ודון לגד השיאד' – הסיחך להתגאות, וירמיה
 18 אמר (ירמיה מט טז) 'תפלצתה השיא אוהד ודון לגד' – גדולתך והפחד
 19 שפחדו ממך, ודון לבך, הסיחך להתגאות, ואף שנבואות אלו הן
 20 אותו ענין, נאמרו בשני לשון, והני – וארבע מאות הנביאים
 21 ששאל אחאב, אמרו לו באותו לשון שיצליח, ומדקאמר בולוהו
 22 כהרדי – ומכך שהתנבאו באותו לשון, שמע מינה – מוכח דלא
 23 כלום קאמר – שאין נבואתם ממש, ואם כן צדקיה יכל לדייק
 24 שאין נבואתו אמת, ואף על פי כן אמרה, ועל כן הוא נקרא מתנבא
 25 מזה שלא שמע.
 26 שואלת הגמרא: דילמא לא תנה ידע ליה להא דרבי יצחק – שמה
 27 צדקיה לא ידע שאין שנים מתנבאים בסינגון אחד, ולא יכל לדייק
 28 שאין נבואתו אמת. משיבה הגמרא: יהושפט הוה חתם – היה שם,
 29 וקאמר להו כלל זה, דקתיב לאחר שהתנבאו נביאי הבעל שיצליחו
 30 במלחמה, ויאמר יהושפט, האין פה נביא (עוד לה) ונדרשה
 31 מאותו (מלכים א' כב ז), אמר ליה אחאב, הא איכא כל הני – והרי כבר
 32 התנבאו כל אלו, אמר ליה יהושפט, כך מקובלני מפי אבי אבא,

הקדוש-ברוך-הוא נותן לכל אחד ואחת מישראל במשך כל השנה כולה "משלוח מנות", בכל המצטרך להם למטה מעשרה טפחים, בריבוי מופלג, ללא העלמות והסתרים וללא

טירחא

משיחת חג הפורים ה'תשי"ז

ישנם עניינים אשר נשי ישראל צריכות לעשות על דעת עצמן, ואדרבה, הבעל צריך לעשות כדעת האשה

משיחת חג הפורים ה'תשי"ז

טעמו שמיטה פתחא ביה - נאמר בו 'יומת' (שם יג ה), וכל מיתה
האמונה בתורה פתחא ביה, אינה אלא חנק.
עוד למדנו, שלחכמים מדיחי עיר הנדחת בסקילה. מבררת הגמרא:
מאי טעמא דרבנן, מבארת הגמרא: חכמים נמתי - למדו גזירה
שזה הדין הדין, שנאמרה 'הדחה' במדיחי עיר הנדחת (דברים יג
ה) וידיחו את ישיבי עירם וגו', ויש ללמוד או מפיסת שנאמרה בו
הדחה כאמור לעיל, ועושו בסקילה, או מנביא שהדיח, שאף בו
נאמרה 'הדחה', ולמדנו לעיל שמיתנו בסקילה מגזירה שזה
ממסית, והוא חזר ומלמד לגבי מדיחי עיר הנדחת.
ומבארת הגמרא עוד: ורבי שמעון הסובר שמדיחי עיר הנדחת
בחנק, נמתי גזירה שזה הדין הדין חנק - מ'הדחה' שנאמרה
בנביא שהדיח, 'להדחה' שנאמרה במדיחי עיר הנדחת, וכיון
שארבי שמעון מיתת נביא שהדיח בחנק, אף מדיחי עיר הנדחת
מיתתם בחנק.
שאלת הגמרא על רבי שמעון: וליגמר - וילמד גזירה שזה זו של
הדחה הדחה מפיסת, כפי שלמדו חכמים, ויהיה דין מדיחי עיר
הנדחת בסקילה כמסית. מיישבת הגמרא: לרבי שמעון דנין
בגזירה שזה את דין המפיסת רבים בעיר הנדחת, מפיסת רבים -
מנביא שהדיח רבים, ואין דנין בגזירה שזה את דין המפיסת רבים
בעיר הנדחת, מפיסת יחיד, ועל כן הוא לומד מנביא שהדיח ולא
ממסית.
מקשה הגמרא: אדרבה - מסתבר יותר להיפך, שדנין את דין מדיחי
עיר הנדחת שהם הדין (אדם פשוט), מדין מסית שהוא הדין,
ואין דנין את דין מדיחי עיר הנדחת שהם הדין, מדין נביא,
שעושו חמור יותר בגלל מעלתו.
מיישבת הגמרא: ורבי שמעון יאמר לך, שאכן יש לדרן הדיוט
מהדיוט, ולא מנביא, אבל בין שני נביא זה הדין לעבוד עבודה זרה,
אין לך הדין גדול מזה, ואין הוא נחשב לנביא.
רב חסדא מבאר לגבי אלו מצות נאמרה מחלוקתם של רבי שמעון
ורבנן בנביא שקר: אמר רב חסדא,

ביראתך את ה' שתגן עליך, ועכשיו אתה מפסיד מפניה, שנצטוו
לשחוט את בנך. אמר לו אברהם (שם ד), 'זכר נא מי הוא נקי אבך'
- לא יתכן שאפסיד מפני צדקתי.
בין דחא דלא קא שמיע ליה - כיון שראה השטן שאברהם אינו
שומע לו, אמר ליה לאברהם (שם יב), 'ואלי דבר גונב/ כך שמעתי
מאחורי הפרגוד, שרצון ה' שיהא קרב לעולה, ואין יצחק
לעולה. אמר לו אברהם, כך עונשו של בראי וישקרון, שאפילו אמר
אמת אין שמעין לו, וכיון שעד עתה ניסת לעצרני בדברי הבל,
איני מאמין שכך שמעת, ועל כן אעלה את יצחק לעולה.
עוד דורשת הגמרא באופן אחר מהו 'אחר הדברים האלה': רבי
לוי אמר, 'אחר הדברים האלה, אחר דבריו של ישמעאל ליצחק,
שאמר לו ישמעאל ליצחק, אני גדול ממך במצות, שאתה מלך בן
שלושת ימים ולא יכולת למחות, ואני נימולתי בן שלש עשרה שנה,
ולא מיתתי. אמר לו יצחק, ובאמר אהד שבו נימולת אתה מנרה כי
- אתה מצערני ומתפאר עלי, אני גדול ממך, שאפילו אם אומר
לי הקדוש ברוך הוא, זבח עצמך לפני, אני זוכה עצמי לפניו. והוה
שנאמר מיד לאחר מכן 'האלהים נפה את אברהם', שציווהו
לשחוט את יצחק.
הגמרא חוזרת לטוסקו בדנין נביא שקר: תנו רבנן, נביא שהדיח -
שהתנבא בשם ה' שיש לעבוד עבודה זרה, נידון בסקילה, דברי
חכמים, רבי שמעון חולק ואמר שנידון בחנק. וכן מדיחי עיר
הנדחת - שהסיתו יושבי עיר מישראל לעבודת כוכבים, חכמים
אומרים - שמיתתם בסקילה, ורבי שמעון אומר, בחנק.
הגמרא מבארת את טעם מחלוקתם: למדנו בברייתא, שלדעת
חכמים נביא שהדיח מיתתו בסקילה. מבררת הגמרא: מאי טעמא
דרבנן, מבארת הגמרא: אתא הדין הדין המפיסת - לומדים
מגזירה שזה בין 'הדחה' שנאמרה בנביא (דברים יג ה) 'הנביא ההוא
וגו' יומת כי דבר סרה וגו' להדיחך/ 'להדחה' שנאמרה במסית (שם
יג א), 'וסקלתו באבנים ומת כי בקש להדיחך/ מה לחלן ומסית)
בסקילה, אף פאן ונביא שהדיח בסקילה.
ומבאר הגמרא עוד: ורבי שמעון הסובר שנביא שהדיח בחנק,

מן התורה שמוחשיבה את ישמעאל ויצחק לתולדות אברהם, אמר
להן, אף אני לא אביא ראיה אלא מן התורה, שנאמר (שם כה ה)
'ותן אברהם את כל אשר לו ליצחק' ואחר כך נאמר (שם כה ו)
'ולבני הפלגשים אשר לאברהם נתן אברהם מתנות, וישלחם מעל
יצחק בנו בעדונו חי קדמה אל ארץ קדם, והרי אב שנתן אנשין
- שטרות לבניו בתינו וכתב בהם שלא יטול אחד בחלק חבירו,
ושיגר וישלח את זה מעל זה, כפי שעשה אברהם ששלח את בני
הפילגשים מיצחק, בלום יש לזה על זה בלום - וכי יש להם חלק
יחדיו, והרי ודאי שלא, ומכאן ראייה שאין לכם כל חלק בארץ
ישראל.
הגמרא מפרשת את הפסוק שהובא בענין זה. מבררת הגמרא: מאי
'מתנות' - איזה מתנות נתן אברהם לבני הפילגשים. משיבה
הגמרא: אמר רבי רמיה בר אבא, מלמד שמסר להם שם טומאה
כישוף ומעשה שדים. הגמרא חוזרת לדרן בענין העתיד לבוא:
אמר ליה אמטונינום לרבי, כיצד מעניש הקדוש ברוך את הרשעים
לעתיד לבוא, והרי נוף ונשמה יכולין לפטור עצמן מן הדין, ולטעון
טענות שלא יתחייבו בעונש, כיצד הגוף אומר, שהנשמה היא
שקטאת, והראיה, שמיום שפירשה ויצאה ממני תריני מופל פאן
דומם בקר, ואיני חוטא, ואין העונש מגיע לי כי אם לנשמה,
ונשמה אומרת שהגוף טמא, והראיה, שמיום שפירשתי ויצאתי
ממני תריני פורחת פאור בפטור ואיני חוטא, ואין העונש מגיע
לי כי אם לגוף. אמר ליה רבי, אמשול לך מושל למה הדיך דומה,
למלה פשר ודם שהיה לו פתחם נאה, והיה בו

היו בני ישראל עבדים למצרים ללא תמורה, אם כן תנו לנו שכן
עבודה של ששים ריבוא - שש מאות אלף אנשים מישראל
ששיעבדתם במצרים שלשים שנה וארבע מאות שנה, וממנו זה רב
יותר מכלי הכסף והזהב שנטלו ישראל ממצרים קודם צאתם,
ונמצא שאתם חייבים לנו ממנו רב. אמר להן אלכסנדרוס מוקדון
לבני מצרים, החירו לו תשובה על טענתו, אמרו לו בני מצרים
תנו לנו זמן שלשה ימים, נתן להם זמן שלשה ימים, בדין ולא
מצאו תשובה לטענת גביהא בן פטיסא, מיד הניחו בני מצרים ולא
שדוניהו פשהו ורועות, וכרמייהו פשהו נמועות גפנים, ובהרו,
ואותה שנה שביעית היתה, ונטלו ישראל את פירותיהם ואכלום.
ושוב היה מעשה שפעם אחת באו בני ישמעאל ובני קטורה לדרן
עם ישראל לפני אלכסנדרוס מוקדון, אמרו לו, ארץ פנען שלנו
ושלכם - שייכת לנו ולבני ישראל בשותפות, שהרי זכות ישראל
בארץ היא מכח היותם בני אברהם אשר לו הובטחה הארץ, וכיון
שגם אנחנו בני אברהם, אנו שוים בזכויותינו על הארץ, דקתיב
(בראשית כה יב) 'ואלה תולדות ישמעאל בן אברהם, ובתיב (שם כה ט)
'אלה תולדות יצחק בן אברהם, הרי שהתורה מחשיבה לבן
אברהם גם את ישמעאל וגם את יצחק. אמר להן נביאה בן
פטיסא לתקמים, תנו לי רשות, ואלי וארון עמהם לפני אלכסנדרוס
מוקדון, אם יצאנו, אמרו להם, הדין שנקנו נצחתם, ואם אני
אנצח אותם, אמרו להם, תורת משה רבינו נצחתכם. נתנו לו
רשות, חלק וזן עמקתן לפני אלכסנדרוס מוקדון, אמר להם, מתיבן
אתם מביאין ראיה שיש לכם זכות בארץ כבני ישראל, אמרו לו,

38 ההוֹנָה אֵת הַשֶּׁם בְּאוֹתֵיהֶוּ – המפרש שם בן ארבעים ושנים
 39 אותיות, אין לו חלק לעולם הבא.
 40 המשנה מונה שמות של אנשים מסוימים ויודעים שאין להם חלק
 41 לעולם הבא: שְׁלֹשָׁה מְלָכִים, וְאַרְבָּעָה הַדְּיוֹטוֹת – אנשים פשוטים,
 42 אֵין לָהֶן חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא. ואלו הם השלשה מְלָכִים, וְרַבְעָם בן נבט
 43 מלך ישראל שחטא והחטיא את הרבים, אַחָב בן עמרי מלך
 44 ישראל, שעשה הרע בעיני ה' והיה מומר לעבודה זרה, וּמְנַשֶּׁה בן
 45 חזקיה מלך יהודה, שהיה מין ושפר דמים הרבה. רַבִּי יְהוֹנָתָן אָמַר,
 46 מְנַשֶּׁה יֵשׁ לוֹ חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא, שֶׁנֶּאֱמַר לגבי מנשה (דברי הימים ב' לג
 47 יג) 'וַיִּתְפַּלֵּל אֵלָיו וַיִּשְׁמַע תְּהַנְתּוּ וַיִּשְׁיבֵהוּ יְרוּשָׁלַיִם לְמַלְכוּתוֹ'. אָמְרוּ
 48 לוֹ חַכְמַיִם, אדרבא מכך שלא נאמר רק 'וישיבהו ירושלים' אלא
 49 נוסף 'למלכותו', יש ללמוד שֶׁלְמַלְכוּתוֹ בלבד הַשִּׁיבוֹ, וְלֹא לְחַיֵּי
 50 הָעוֹלָם הַבָּא הַשִּׁיבוֹ. ואלו הם אותם אַרְבָּעָה הַדְּיוֹטוֹת שאין להם
 51 חלק לעולם הבא, בְּלָעָם בן בעור, וְדֹאגַּת הַדְּאוּמִי, שהיה בעל לשון
 52 הרע והרג את כהני נוב, וְאַחִיתוּזָל, וְגַחֲוִי, תלמידו של אלישע
 53 הנביא.

גמרא

54 שנינו במשנה, ואלו שאין להם חלק לעולם הבא, האומר אין
 55 תחיית המתים מן התורה. מבררת הגמרא: וְכָל כֶּף לְמָה – מדוע
 56 עונשו חמור כל כך. משיבה הגמרא: תָּנָא – שנינו בברייתא, הוּא
 57 כֶּפֶר בְּתַחֲיֵית הַמַּתִּים, לֹא לְפִיכָּה לֹא יִתֵּן לוֹ חֵלֶק בְּתַחֲיֵית הַמַּתִּים, שֶׁכָּל
 58 מִדּוֹתָיו שֶׁל תְּקִדּוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הֵם מְדָה כְּנֶגֶד מְדָה, שכשארם חוטא
 59 הקדוש ברוך הוא מענישו באותו דבר שחטא, ולכן אדם זה
 60 שחטא וכפר בתחיית המתים נענש שאין לו חלק לעולם הבא
 61 ואינו קם בתחיית המתים.
 62 הגמרא מביאה את מקור הדבר שהקדוש ברוך הוא מעניש מדה
 63 כנגד מדה: דְּאָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בְּרַ חֲנִינְיָ אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן, מִנְיִין נִלְמַד
 64 שֶׁכָּל מִדּוֹתָיו שֶׁל תְּקִדּוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הֵם מְדָה כְּנֶגֶד מְדָה, שֶׁנֶּאֱמַר
 65 לגבי הרעב הגדול שהיה בימי אלישע בשומרון בזמן שמלך ארם
 66 צר עליה (מלכים ב' א' יא) 'וַיֹּאמֶר אֱלִישֶׁע שָׁמְעוּ דְבַר ה' [וגו'], כַּעַת מָחָר
 67 סָאָה סֹלֶת בְּשַׁקֵּל, וּסְאִיתִים שְׁעוּרִים בְּשַׁקֵּל בְּשַׁעַר שׁוּמְרוֹן, אלישע
 68 התנבא שלמחר יפסק הרעב, וסאה סולת וסאתיים שעורים ימכרו
 69 בשקל בשער שומרון, שזה מחיר זול ביותר. וְכִתְיָב (שם ב) 'וַיַּעַן
 70 הַשְּׂלִישִׁי אֲשֶׁר (המלך) [לְמַלְכָּה] נִשְׁעַן עַל יָדוֹ אֵת אִישׁ הָאֱלֹהִים וַיֹּאמֶר,
 71 הִנֵּה ה' עוֹשֶׂה אַרְבּוֹת בְּשַׁמַּיִם, הִיְהִיֶה הַדְּבָר הַזֶּה, וַיֹּאמֶר הַנֶּדָּה רוּאָה
 72 בְּעֵינַיִךְ וּמַשֶּׁם לֹא תֵאבֵל, כלומר, השר שהמלך היה נשען על ידו
 73 אמר לאלישע, הרי אפילו אם ה' יעשה חלונות בשמים וישליך
 74 משם סולת ושעורים לא יתכן שיהיה כדבר הזה שימכרו סולת
 75 ושעורים במחיר כה מוזל. ואמר לו אלישע, בגלל שאינך מאמין
 76 בזה עונשך יהיה שתראה בעינך את התקיימות הנבואה אך לא
 77 תוכל לאכול מהסולת והשעורים.

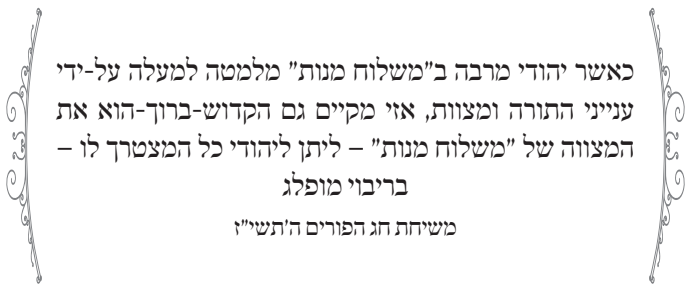
1 (דברים ט' יט) 'וְעֵשִׂיתֶם לוֹ כַּאֲשֶׁר זָמַם לַעֲשׂוֹת לְאָחִיו, והלא המילה
 2 'לאחיו' מיותרת, אלא לִפִּי שֶׁכָּל (המוזמין) [תמומתין] שֶׁבַתְרָה –
 3 כל הנידונים למיתה שבתורה, דין זִמְמִיָּהוּ – העדים שבאו לחייבם
 4 מיתה והזמנו, וְדִין בּוֹעֲלֵיהֶן של מומחים אלו וּשְׁנִידוֹנוּ למיתה על
 5 ידי בעילה זו] כִּיּוֹצֵא בָהֶן – הם נהרגים באותה מיתה כמותם, חוץ
 6 מִבַּת בָּהֶן נשואה שזינתה, אשר נהרגת בשריפה כנאמר בתורה
 7 (ויקרא כא ט) 'אֵת אִבִּיהָ הִיא מִחַלְלֶת בְּאֵשׁ תִּשְׂרָף, ויש לימוד מיוחד
 8 מהמילה 'היא' שדוקא הִיא נהרגת בְּשָׂרִיפָה, וְאֵין בּוֹעֲלָה נהרג
 9 בְּשָׂרִיפָה, אלא בחנק, ועל כן, הוֹזְמִיָּהוּ – המעידים על בת כהן
 10 שזינתה והזמנו, אֵינִי יוֹדַע באיזו מיתה נהרגים, שיש להסתפק אִם
 11 לוֹ [לבוועל] הוֹקְשׁוּ ומיתתם בחנק כפי שרצו לחייבו, או אִם לֹה
 12 [לבת כהן] הוֹקְשׁוּ ומיתתם בשריפה כפי שרצו לחייבה, ולמדנו
 13 את דינם מלשון הפסוק, בְּשָׂהוּא אָמַר – כשנאמר בתורה לגבי
 14 עדים זוממים 'לַעֲשׂוֹת לְאָחִיו, למדנו שכל עד זומם שבא לחייב
 15 בעדותו מיתת שונות לאיש ואשה, כגון כאן שמיתת הוועל
 16 בחנק ומיתת בת הכהן בשריפה, הרי הוא נידון כפי שזמם לעשות
 17 לְאָחִיו שהוא הוועל, וְלֹא כפי שזמם לעשות לְאָחִיתוֹ בת הכהן,
 18 ועל כן מיתת זוממי בת כהן בחנק.

הדרן עלך אלו הן הנחנקין

פרק אחד עשר - חלק

משנה

21 לאחר שפירט התנא את דיני החוטאים החייבים בארבע מיתות
 22 בית דין, ממשיך התנא לבאר שיש גם חוטאים שאין להם חלק
 23 לעולם הבא כלל, ובתחילה מביא שלכל ישראל יש חלק לעולם
 24 הבא. וכמו כן יבוארו בפרק זה ענינים רבים השייכים לחיי העולם
 25 הבא, לביאת המשיח, וכדומה.
 26 כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יֵשׁ לָהֶם חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא, שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה ס ב) 'וְעַמְּךָ
 27 [ועם ישראל] בּוֹלֵם צְדִיקִים, לְעוֹלָם יִרְשׁוּ אֶרֶץ [את העולם
 28 הבא], והסיבה שיירשו את העולם הבא משום שהם נֶצְרַ מְטַעֲוִי
 29 [ענף שנטעתו], והם מַעֲשֵׂה יְדֵי שֵׁשׁ לְהַתְפָּאֵר בָּהֶם, כלומר, העם
 30 אשר בו בחרתי אתפאר בו כי יהיו צדיקים ותמימים, ויבואו לחיי
 31 העולם הבא.
 32 המשנה מפרשת מי הם שאין להם חלק לעולם הבא: וְאֵלֹוֹ הֵם שְׂאֵין
 33 לָהֶם חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא, הָאוֹמְרֵי אֵין תַּחֲיֵית הַמַּתִּים נִלְמַדַּת מִן הַתּוֹרָה,
 34 והאומר שאין התורה מסורה לנו מן השמים, וְאִפְיָקוּרוֹס. רַבִּי
 35 עֲקִיבָא אָמַר, אֵף תְּקוּרָא בְּסַפְרִים תְּחִיזוּנִים – ספרי מינים, וְהַלּוֹחֵשׁ
 36 עַל הַמְּכָה וְאוֹמֵר אֵת הַפּוֹסֵק (שמות טו, כו) 'כָּל הַמַּחֲלָה אֲשֶׁר שִׁמְתִי
 37 בַמִּצְרַיִם לֹא אֲשִׁים עֲלֶיךָ כִּי אֲנִי ה' רּוֹפְאֶךָ. אָבָא שְׂאוּל אָמַר, אֵף

שכחרו בו, כיון דקכרי - הם חשבו, לתי יהושע דנפיש וכוותיה
 וכןנא עין - יבוא יהושע כהן גדול, שוכותו גדולה, והיא תגן
 עלינו שלא נישרף. אכתויהו - הורידו את יהושע מארץ ישראל
 לבל, ושדיניהו - והשליכו אותו לשלשם לכבשן האש, אינהו איקלו
 - הם, אחאב וצדקיה, נשרפו באש, ואילו יהושע בהן גדול נשאר
 חי, ורק איחרוכי מאניה - נשרפו בגדיו מעט, שנאמר (זכריה ג א-ב)
 'ויראני את יהושע הכהן הגדול עומד לפני מלאך ה' וגו' והשטן
 עמד על מינו לשטנו, וכתניב 'ויאמר ה' אל השטן יגער ה' בך וגו'
 השטן יגער ה' בך הבהר בירושלם הלוא זה אוד מצל מאש,
 ואוד' הוא עץ שנשרף מעט באש, ויש ללמוד מלשון זו שגם
 יהושע הכהן הגדול נשרפו בגדיו באש.
 אמר ליה נבוכדנצר ליהושע הכהן הגדול, דענא דצדיקא את -
 ידע אני שאתה צדיק, ולכן ניצלת מהאש, אלא מאי מעמא אהניא
 בך פורקא נורא - מה הטעם שהועילה ושלטה בך האש מעט
 לשרוף את בגדיך, ואילו חנניה מישאל ועזריה, לא אהניא בהו כלל
 - לא שלטה בהם האש כלל. אמר ליה יהושע הכהן הגדול בדרך
 דחיה, אינהו תלתא הוו, ואנא חד - הם היו שלשה צדיקים,
 וזכותם היתה מרובה, אבל אני הייתי הצדיק היחיד בתוך הכבשן,
 והשנים האחרים שעימי היו רשעים.
 אמר ליה נבוכדנצר, והא אברקם יחיד תהו - והרי אברהם אבינו
 היה יחיד כשנורק לכבשן האש, ואף על פי כן ניצל. השיב לו
 יהושע, התם לא הוו רשעים בתריה - שם, אצל אברהם אבינו, לא
 היו רשעים יחד עמו, ולא איתיהוב רשותא לנורא - ולא ניתנה
 רשות לאש לשרוף כלל, אבל הקא - כאן, הוו רשעים בתרי
 ואיתיהוב רשותא לנורא - היו עימי אחאב וצדקיה הרשעים,
 וניתנה רשות לאש לשרוף, ולכן בני שלטה גם קצת בבגדי. והיינו
 דאמרי אינשי - זהו מה שרגילים בני אדם לומר, תרי אודי יבישי
 וחד רטיבא - אם תכניס לאש שני גזרי עצים יבשים ואחד רטוב,
 אוקרן יבישי לרטיבא - ישרפו העצים היבשים אף את העץ
 הרטוב, אף שאם היית מכניסו לבדו לא היה נשרף. וכן כאן, על
 ידי שנשרפו הרשעים, שלטה האש אף בצדיק, אף שאם היה
 לבדו לא היה נשרף כלל.
 שואלת הגמרא: הרי מה שהשיב יהושע לנבוכדנצר היה בדרך
 דחיה בלבד, ומאי מעמא אעניש - מדוע באמת נענש יהושע הכהן
 הגדול ששלטה האש בבגדיו. משיבה הגמרא: אמר רב פפא, כיון
 שהיו בניו נושאין נשים שאינן הגונות לכהונה, ולא מיחה בהן.
 מוכיחה זאת הגמרא, שנאמר (שם א ג) 'ויהושע היה לבוש בגדים
 צואים' - מלוכלכים, וקשה, וכי דרבו של יהושע ללבוש בגדים
 צואים, אלא מלמד שהיו בניו נושאים נשים שאינן הגונות לכהונה,
 כפי שנאמר בספר עזרא (י ח) 'וימצא מבני הכהנים אשר השיבו
 נשים נכריות מבני ישוע בן יוצדק, ויהושע לא מיחה בהן ויבניו'.
 בר קפרא דורש פסוק בו נרמז לרות המואביה שנתתים לצאת
 ממנה דניאל חנניה מישאל ועזריה: אמר רבי תנחום, דרש בר
 קפרא בעיר ציפורי, מאי דקתיב - מה פירוש הפסוק, שסיפרה רות
 המואביה לנעמי חמותה כשחזרה מללקוט שעורים בשדה, את
 מה שעשה עמה בועז (רות ג) 'ותאמר שש השעורים האלה נתן לי
 ו'בועז' כי אמר אלי אל תבואי ריקם אל דמוותך, מאי שש
 השעורים, אילימא - אם נאמר שהכוונה שנתן לה שש גרעיני
 שעורים ממש, אם כן קשה, וכי דרבו של בועז ליתן מתנה מועטת
 כזו של שש גרעיני שעורים, והרי שנינו (פאה פ"ח מ"ה) שאין נותנים
 לעני בגורן פחות מחצי קב שעורים.

חשש דניאל שאם לא ישתחוה לצלם וישליכו נבוכדנצר לכבשן
 האש, לא ניצל מהאש, כיון שנבוכדנצר עשה את דניאל אלה
 ועבודה זרה, וחשש דניאל שיתקיים בו הפסוק 'פסילי אלוהיהם
 תשרפו באש'. ונבוכדנצר אמר, זיל דניאל מהקא, שאם לא
 ישתחוה אצטריך להשליכו לכבשן האש, ואיני רוצה בכך, כדי דלא
 לימרו - שלא יאמרו האנשים שנבוכדנצר קליה לאלהיה בנורא -
 שרף את אלהיו באש, שהיה דניאל היה כאלוה בעיניו.
 מבררת הגמרא: ומניין דסניד ליה - ומזהיבן נלמד שהיה נבוכדנצר
 עובד לדניאל כאלוה. מבארת הגמרא: דקתיב לאחר שדניאל פתר
 לנבוכדנצר את חלומו, שכל חכמיו לא הצליחו לפותרו (דניאל ב)ו
 'בארין מלכא נבוכדנצר נפל על אנפיהו - אז המלך נבוכדנצר נפל
 על פניו, ולדניאל סניד וגו' ומנחה וניחוחין אמר לנסקה לה' -
 והשתחוה לדניאל, ורצה להקריב לפניו מנחה ולנסך לפניו יין, כיון
 שחשבו לאלוה.
 הגמרא מביאה את המעשה בנביאי השקר שהשליכם נבוכדנצר
 לכבשן האש: נאמר בנביא (ירמיה כט א-ב), 'בה אמר ה' צבאות
 אלהי ישראל אל אחאב בן קוליה ואל צדקיה בן מעשיה הנבאים לכם
 בשמי לשקר וגו' הנני נתן אתם ביד נבוכדנצר מלך בבל והקם
 לעיניכם, וקתיב בפסוק שאחריו 'ולוקח מהם קללה לכל גלות
 יהודה אשר כבבל לאמר ישמך ה' בצדקיהו וכחאב אשר קלם מלך
 בבל באש'. דורשת הגמרא את לשון הפסוק, 'אשר שרפם' לא
 נאמר, אלא 'אשר קלם', ומה באה לשון זו ללמדנו, אמר רבי יוחנן
 משום רבי שמעון בן יוחי, מלמד שעשאון בקליות - שבלים
 ששורפים אותם מעט באש מבחוץ.
 הגמרא מבארת מדוע שרפם נבוכדנצר באש: נאמר בפסוק (שם כט
 כ) שעונשם היה 'עון אשר עשו בקלה בישראל וינאפו את נשי
 רעיהם'. מבררת הגמרא: מאי עשו - מה עשו נביאי שקר אלו.
 משיבה הגמרא: אוול לנבי ברתיה דנבוכדנצר - הלכו כל אחד בפני
 עצמו לבתו של נבוכדנצר, אחאב אמר לה, 'בה אמר ה', השמיעי
 אל צדקה' - התרצי לשמש עם צדקיה, וצדקה אמר לה, בה אמר
 ה', השמיעי אל אחאב. אולה - הלכה בתו של נבוכדנצר ואמרה
 ליה לאבותי - אמרה לאביה, נבוכדנצר, שכך אמרו לה שני
 הנביאים. אמר לה, אלהיהם של אלו - של ישראל, שונא וימה הוא,
 ולכן לא מסתבר שהם אומרים אמת, אלא כי אתו לנבך שרדיניהו
 לנביא - כשיבואו אליך שוב, שלחי אותם אלי. כי אתו לנביא
 שרדיניהו לנבי אבותי - כשבאו אליה שוב, שלחה אותם לאביה,
 אמר להו נבוכדנצר, מאן אמר לבזן - מי אמר לכם לומר כן לבתי.
 אמרו לו שניהם, הקדוש ברוך הוא. שאל אותם נבוכדנצר, והא
 חנניה מישאל ועזריה, שאלתיניהו - שאלתי אותם אם מותר לעשות
 כן, ואמרו לי שהדבר אסור. אמרו ליה אחאב וצדקיה, אמן נמי נביאי
 בנותיהו - גם אנו נביאים כמותם, ואף שלדיניהו לא אמר להו -
 להם לא נאמר בנבואה לעשות כן, ולכן אמרו לך שהדבר אסור,
 לדין אמר לן - לנו הוא ציהו לעשות כן.
 אמר להו נבוכדנצר לאחאב וצדקיה, אנא בעניא דאיבקקינו כי
 היכי דבקתיניהו - רצוני לבודקכם, כמו שבדקתי לחנניה מישאל
 ועזריה, שהשלבתיים לכבשן האש ויצאו חיים. אמרו ליה אחאב
 וצדקיה, אינון תלתא הוו, ואנן תרין - הם היו שלשה יחד וזכותם
 מרובה, ולכן ניצלו מהאש, ואילו אנחנו רק שנים, ואיננו בטוחים
 שנצל. אמר להו נבוכדנצר, בקרו לבזן מאן דבעיתו בקדיבו -
 בורו לכם מי שאתם רוצים שיהיה איתכם, ויחד תהיו שלשה,
 ואשליך את כולכם לכבשן האש. אמרו אחאב וצדקיה
 לנבוכדנצר, אנו בוחרים ביהושע בהן גדול שיהיה עמנו, והטעם

44 אף שלא היו סריסים אלא ילדו בנים, מכל מקום אותם בנים כבר
 45 מתו, והבטיחם ה' שיתן להם יד ושם טוב מאותם בנים.
 46 הגמרא מבררת את המשך הפסוק. מבררת הגמרא: מאי 'שם עולם'
 47 אֶתָּן לוֹ אֲשֶׁר לֹא יִכְרַת, כלומר, משמעות הלשון 'לו' היא שיתן
 48 'שם עולם' רק לאחד מהם, ולמי כוננת הפסוק. משיבה הגמרא,
 49 אָמַר רַבִּי תַנְחומִים, דְּרַשׁ בַּר קַפְרָא בְּצַפּוּרִי, פסוק זה נאמר על דניאל,
 50 ואותו 'שם עולם' שהובטח לו, זה ספר דניאל, שנקרא על שמו.
 51 אגב כך שהוזכר שספר דניאל נקרא על שמו, מבררת הגמרא את
 52 טעם שמו של ספר עזרא. שואלת הגמרא: מַכְרִי – והרי קָל מִיָּלִי
 53 דְּעֹרָא – רוב הדברים שבספר עזרא, נחמיה בן חכליה אמרניהו –
 54 אמרם, ואם כן קשה, נחמיה בן חכליה, מאי טעמא לא איקרי
 55 סיפרא על שמיה – מה הטעם שלא נקרא הספר על שמו. משיבה
 56 הגמרא: אָמַר רַבִּי יְרֵמְיָה בַּר אֲבָא, מַפְנֵי שְׁנַחמִיָּה הַחֲזִיק מִזְבֵּחַ
 57 לְעֶצְמוֹ, שְׁנַחמֵר (נחמיה ה טו) יִכְרַח לִי אֱלֹהֵי לְמוּזָבָה כֹּל אֲשֶׁר עֲשִׂיתִי
 58 עַל הָעַם הַזֶּה, וכיון שהחזיק טובה לעצמו נענש שלא יקרא ספר
 59 עזרא על שמו.
 60 מקשה הגמרא: והרי דוד המלך נמי מימר אָמַר – גם כן אמר לשון
 61 מעין זו, שנאמר (תהלים טו ד) 'יְכַרְנֵי ה' בְּרַצְוֹן עֲמָדָה פִּקְדֵי בִישׁוּעָתֶיךָ,
 62 ומסתבר שהיתה כוונתו שיזכרנו ה' לטובה בזכות מעשיו הטובים.
 63 מתרצת הגמרא: דָּוִד, רַחֲמֵי יְהוָה דְּקִבְעֵי – ביקש מהקדוש ברוך הוא
 64 שיזכרנו לטובה בתוך עם ישראל מכח רחמי ה', ולא מחמת
 65 זכויותיו, אך נחמיה ביקש שיזכרוהו ה' לטובה מחמת זכויותיו.
 66 הגמרא מביאה טעם אחר לכך שנענש נחמיה: רב יוסף אָמַר,
 67 באמת לא נענש נחמיה על אמירת פסוק זה, שהרי אף דוד אמר
 68 כן, ואין בזה משום החזקת טובה לעצמו, אלא נענש מפני שסיפר
 69 בְּגִזְתָּו שֶׁל רֵאשֻׁנִים, שְׁנַחמֵר (נחמיה ה טו) 'הַפְּחֹתִים וַיִּזְן (אחד)
 70 הָרֵאשֻׁנִים אֲשֶׁר לְפָנַי הַכְּבִידוּ עַל הָעַם וַיִּקְחוּ מֵהֶם כֶּלֶחֶם וַיִּזְן (אחד)
 71 [אחר] כֶּסֶף שְׁקָלִים אֲרֻבָּעִים וָגו' גם נעריהם שִׁלְטוּ עַל הָעַם וְאֲנִי
 72 לֹא עֲשִׂיתִי כֵן מִפְּנֵי יְרֵאתִי אֱלֹהִים. וכיון שאמר לשון 'הפחות
 73 הראשונים' כלל בזה את כל אותם ששלטו לפניו, ונמצא שאף על
 74 דניאל שהיה גדול מִפְּנֵי סִיפָר, שאף הוא היה לפניו, והשתמע
 75 מדבריו שאף הוא היה מוכביד על העם.
 76 מבררת הגמרא: וּמִנְּלֵן דְּדִנְיָאֵל גְּדוּל מִפְּנֵי – מנחמיה. משיבה
 77 הגמרא: דְּתַנְיָא בְּסַפְרֵי דִּנְיָאֵל (י) 'יְרֵאֲתִי אֲנִי דִּנְיָאֵל לְבָדִי אֶת
 78 הַמְּרָאָה וְהָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר הָיוּ עִמִּי לֹא רָאוּ אֶת הַמְּרָאָה אֲכַל חֲרָדָה
 79 גְּדוּלָה גְּפִלָה עָלֵיהֶם וַיִּכְרְחוּ בְּהַתְּבָא, דורשת הגמרא: נאמר
 80 'וְהָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר הָיוּ עִמִּי לֹא רָאוּ אֶת הַמְּרָאָה, ויש לברר, מאן נִינְהוּ
 81 – מי הם אותם אֲנָשִׁים, וְאָמַר רַבִּי יְרֵמְיָה, וְאִיתִימָא – ויש אומרים
 82 שאמר זאת רבי חיָא בַר אֲבָא, זה – אלו הם חֲנִי, וְכִרְתֵּי וּמְלָאכִי,
 83 ומוכח מהפסוק שדניאל היה עדיף מחגי זכריה ומלאכי, שזכה
 84 לראות את המראה והם לא ראוהו. ומכאן יש להוכיח שדניאל
 85 היה גדול מנחמיה, שאם היה חשוב מחגי זכריה ומלאכי שהיו
 86 נביאים, כל שכן שהיה גדול מנחמיה שלא היה נביא.

1 לטרס את משרתיים כדי שלא ישאו נשים והיו פנויים לעבודה
 2 המלך. וְרַבִּי חִינָא אָמַר, שְׁנַחמֵרְסָה עֲבֹדָה זָרָה בִּימֵיהֶם – שנועד
 3 לכל שאין בעבודה זרה ממש, והרי היא כסריס שאינו עושה
 4 פירות, והיה זה בשעה שהקים נבוכדנצר את הצלם הגדול, והם
 5 לא השתחוו לו, והצילם הקדוש ברוך הוא מכבשן האש ונפל
 6 הצלם על פניו, כמבואר לעיל (עב).
 7 מקשה הגמרא: בְּשִׁלְמָא לְמַאן דְּאָמַר שְׁנַחמֵרְסָה עֲבֹדָה זָרָה בִּימֵיהֶם,
 8 חִינָיִו דְּתַנְיָב שְׁכַאשֶׁר הַשְׁלִיכִים נְבוּכַדְנֶצַּר לְכַבְשֵׁן הָאֵשׁ, וראה
 9 שאינם נשרפים (דניאל ג כה) 'עָנָה וְאָמַר הָא אֲנָה חֲזוּה גְּבַרִין אַרְבְּעָה
 10 שְׂרִין מִהֶלְכִין גְּבוּא נֹרָא וְחָבַל לֹא אִיתִי בְּהוּן' – ענה ואמר
 11 נבוכדנצר, הרי אני רואה ארבעה אנשים מותרים וְשְׂאִינִים
 12 קשורים מהלכים בתוך כבשן האש, ואין בהם כל חבלה. אָלֵא
 13 לְמַאן דְּאָמַר שְׁהִיו סְרִיסִים מְמַשׁ, מאי – מהו שנאמר 'וְחָבַל לֹא אִיתִי
 14 בְּהוּן', והרי היתה בהם חבלה זו שהיו סריסים. מתרצת הגמרא:
 15 חָבַלָא דְּנֹרָא – לא היתה בהם חבלה מכח האש, אבל חבלה
 16 אחרת, של סירוס, אכן היתה בהם.
 17 ממשיכה הגמרא להקשות: וְהַתְּנִיב (שם ג כז) 'וַיִּרְחַן נֹר לֹא עָרַת בְּהוּן'
 18 – ואפילו ריח שריפה לא עבר ונכנס בהם, היינו שהאש כלל לא
 19 נגעה בהם, ומדוע יש צורך לומר שלא היתה בהם חבלה מחמת
 20 האש. מתרצת הגמרא: הוּצַרְךָ הַפְּסוּק לֹמַר שֶׁלֹּא הָיָה בְּהֵם לֹא
 21 חָבַלָא וְלֹא רִיקָא – לא חבלה מכח האש, ואף עשן האש לא קרב
 22 אליהם ולכך לא היה בהם אפילו ריח של שריפה.
 23 מקשה הגמרא: בְּשִׁלְמָא לְמַאן דְּאָמַר שְׁנַחמֵרְסָה עֲבֹדָה זָרָה בִּימֵיהֶם,
 24 חִינָיִו דְּתַנְיָב בְּפִסְקוּ הַמְדַבֵּר בְּשִׁבְחָם שֶׁל דִּנְיָאֵל חֲנִיָּה מִישָׁאֵל
 25 ועזריה (ישעיה ט ד) 'כִּי כֹה אָמַר ה' לְסְרִיסִים אֲשֶׁר יִשְׁמְרוּ אֶת
 26 שְׁבֹתַתִּי וְגו' וְגִבְרֵי בְּאֲשֶׁר חֲפְצֵיתִי וּמְחִזְקִים בְּבְרִיתִי, ולשון
 27 'סריסים' היא שבת להם, שבימיהם ממש, שְׁבִימֵיהֶם תִּגְלָה שְׁאִין בַּעֲבֹדָה זָרָה
 28 מִמֶּשׁ. אָלֵא לְמַאן דְּאָמַר שְׁהִיו סְרִיסִים מְמַשׁ, מִשְׁתַּעֵי קְרָא בְּגִזְתָּא
 29 דְּצִדִּיקִי – וכי מספר הפסוק בגנותם של הצדיקים, שהיה בהם מום
 30 זה. מתרצת הגמרא: אף למאן דאמר שהיו סריסים ממש, הָא וְהָא
 31 הוּהוּ כְּהוּ – זה וזה היה בהם, גם שהיו סריסים ממש וגם שנטרסה
 32 עבודה זרה בימיהם, ובלשון הפסוק 'כֹּה אָמַר ה' לְסְרִיסִים' הַכּוּנָה
 33 לשבחם, שבימיהם התברר שאין ממש בעבודה זרה.
 34 מקשה הגמרא: בְּשִׁלְמָא לְמַאן דְּאָמַר שְׁהִיו סְרִיסִים מְמַשׁ, חִינָיִו
 35 דְּתַנְיָב – והו מה שנאמר בפסוק שְׁאֵחֲרֵי (שם ו ה) 'וְנִתְּתִי לָהֶם
 36 בְּבִיתִי וּבְחֻמּוֹתַי יָד וְשֵׁם טוֹב מִכֵּנִים וּמִכְנֹת שֵׁם עוֹלָם אֶתָּן לוֹ אֲשֶׁר
 37 לֹא יִכְרַת, כלומר שלא היו להם בנים ובנות לפי שהיו סריסים,
 38 ואמר הקדוש ברוך הוא שיתן להם במקדש ובעזרה יד ושם
 39 הטובים מבנים ומבנות, אָלֵא לְמַאן דְּאָמַר שְׁנַחמֵרְסָה עֲבֹדָה זָרָה
 40 בִּימֵיהֶם, אך לא היו סריסים ממש, מאי 'טוֹב מִכֵּנִים וּמִכְנֹת', והרי
 41 היו ראויים ללדת בנים ובנות ממש, ולא הוצרכו לנחמה זו.
 42 מתרצת הגמרא: אָמַר רַבִּי נַחֲמָן בַּר יִצְחָק, כּוּנַת הַפְּסוּק שִׁיתֵן לָהֶם
 43 ה' יד ושם, שהיה טוב להם מִכֵּנִים שְׁהִיו לָהֶם כְּבָר וּמְתָנִי, כלומר,

לימוד פנימיות התורה פועל שגם הלימוד דגלייא שבתורה הוא
 באופן שניכר בו החיבור עם הקדוש-ברוך-הוא נותן התורה
 משיחת חג הפורים ה'תש"ו

41 מהקרת תפרת - מדוע לא אמר להם רבי אליעזר ברבי יוסי
 42 שתחיית המתים נרמזת במה שכלל הפסוק וכתב 'הקרת תפרת'
 43 ששמעו הן מהעולם הזה והן מהעולם הבא. השיב לו אביי: אילו
 44 היה רבי אליעזר ברבי יוסי אומר להם כך, אינהו הווי אמרי ליה -
 45 היו המינים אומרים לו שאין ראייה מפסוק זה לפי שדברה תורה
 46 בלשון בני אדם שדרכם לכפול את דבריהם. ולכן הביא להם רבי
 47 אליעזר ברבי יוסי ראייה מעונה בה' כדי שלא יהיה להם מה
 48 להשיב.
 49 הגמרא מביאה מחלוקת תנאים בענין זה: פתנאי - דבר זה שנוי
 50 במחלוקת תנאים, ששנינו בברייתא. נאמר בתורה לגבי עובד
 51 עבודה זרה 'הקרת תפרת', 'הקרת' היינו פעולם הזה, 'תפרת' היינו
 52 פעולם תפא, דברי רבי עקיבא. אמר לו רבי ישמעאל, והלא כבר
 53 נאמר בפסוק הקודם (במדבר טו ז) 'את ה' הוא מנרה ונכרתה, ואם
 54 נאמר שכל פעם שכתוב לשון כרת מרמז על עולם אחר קשה
 55 כיצד נדרוש את שלשת לשונות 'כרת' האמורים כאן, וכי שלשה
 56 פעולות יש. אלא כך יש לדרוש, 'ונכרתה' היינו פעולם הזה, 'הקרת'
 57 היינו פעולם תפא, והכפילות 'הקרת תפרת' אינה מלמדת על עולם
 58 נוסף אלא דברה תורה בלשון בני אדם.
 59 שואלת הגמרא: בין לרבי ישמעאל ובין לרבי עקיבא, עונה בה' מאי
 60 עברי ביה - מה הם לומדים מזה שנאמר 'עונה בה'. משיבה
 61 הגמרא: לכתנאי, וכול הייתי לומר מה שעובד עבודה זרה חייב כרת
 62 אפילו אם עשה תשובה, לכך תלמוד לומר 'עונה בה', ללמד שלא
 63 אמרתי שיכרת אלא בזמן שעונה בה, אבל אם חזר בתשובה ואין
 64 עונה בה אינו חייב כרת.
 65 הגמרא מביאה מעשה נוסף בענין תחיית המתים: שאילה
 66 קליאופטרא מלכתא - קליאופטרא המלכה את רבי מאיר, וכך
 67 אמרה, ודענא דתיי שבבי - יודעת אני שהמתים יחיו, דכתיב (תהילים
 68 עב טו) 'ויציצו מעיר בעשב הארץ' ופירוש הפסוק הוא שעתידיים בני
 69 ישראל שמתו לציץ ולפרוח מהעיר ירושלים. כמו עשב הארץ
 70 שצומח מהאדמה, אלא דבר זה אינו יודעת, האם בששן עומדין
 71 לחיות, הם עומדין צומיין, או שבלבושיהן הם עומדין. אמר לה רבי
 72 מאיר, יש ללמוד דבר זה בקל וחומר מחיטה, ומה חיטה שנקברה
 73 - שנשתלה באדמה צדוקה - ללא קליפה, ויצאה בכמה לבושיין -
 74 צומחת עם קליפות המכוסות את הגרעין, צדיקים שנקברים
 75 בלבושיהן - בתכריכים, על אחת כמה וכמה שיקומו בבגדיהם.
 76 הגמרא מביאה ויכוח נוסף לגבי תחיית המתים: אמר ליה קוסר
 77 לרבן גמליאל, אמריתו - אתם היהודים אומרים, דשכבי תיי -
 78 שהמתים עתידיים לחיות, וכי כיצד יכול דבר זה להיות והא הווי
 79 עפרא - והרי המתים נעשים לעפר, ועפרא מי קא תיי - וכי עפר
 80 יכול לחיות,

1 המתים ויירשו את הארץ. ויש אומרים שמן המקרא היה אמר להם
 2 רבן גמליאל ראייה לתחיית המתים, שנאמר (דברים ד ד) 'ואתם
 3 הדברים בה' אלהים חיים בלכם חיים' (ויש להקשות שהרי פשיטא
 4 ד'חיים בולכם חיים', אלא כוונתו לומר שאפילו ביום שכל העולם
 5 בולכם מתים אתם חיים, ומכאן רמז לתחיית המתים), ומכך שנאמר
 6 'חיים', אף שלבאורה תיבה זו מיותרת, יש לדרוש כך, מה חיים
 7 בולכם חיים וקיימין, אף לעולם תפא בולכם תהיו חיים וקיימין,
 8 ומוכח מכאן שעתידיים המתים לחיות.
 9 מספרת הגמרא: שאילו רומיים את רבי יהושע בן חנניה, מניין אנו
 10 יודעים מהתורה שהקדוש ברוך הוא מחיה מתים, ויודע מה שעתידי
 11 להיות. אמר להו, תרנויהו - את שני הדברים יש ללמוד מן המקרא
 12 הזה, שנאמר (דברים לא טו) 'ויאמר ה' אל משה הנך שוכב עם אבותיך
 13 וקם, ומוכח שיחיו המתים, וממה שנאמר בהמשך הפסוק 'העם
 14 הזה ונהא אחרי אלהי נכר הארץ' וגו', מוכח שה' יודע עתידות,
 15 שעתידיים ישראל לזנות אחר עבודה זרה.
 16 דחאוהו הרומיים ואמרו לו, וידלמא קריאת הפסוק היא 'ויאמר ה'
 17 אל משה הנך שוכב עם אבותיך, וקם העם הזה ונהא', ואינו מלמד
 18 כלל על תחיית המתים. אמר להו, אף לדבריכם, נקומו מיהא פלמא
 19 בדייבוי - תאחזו לפחות חצי מהתשובה בידכם, כלומר מכאן
 20 תשובה לכל הפחות לשאלתכם בלשונך, שמפסוק זה יש ראייה
 21 ויודע מה שעתידי להיות.
 22 איתמר נמי - שנינו כך גם בברייתא, אמר רבי יוחנן משום רבי
 23 שמעון בן יוחאי, מניין שהקדוש ברוך הוא מחיה מתים ויודע מה
 24 שעתידי להיות, שנאמר 'הנך שוכב עם אבותיך וקם וגו' העם הזה
 25 ונהא אחרי אלהי נכר הארץ'.
 26 הגמרא מביאה ברייתא שמוכיחה את ענין תחיית המתים מן
 27 התורה מפסוק אחר: תניא, אמר רבי אליעזר ברבי יוסי, בדרך זה
 28 ויפתי ספרי מניב, והוכחתי להם שהשינויים שעשו בתורה אינם
 29 נכונים, שהיו הכותים אומרים שאין תחיית המתים מן התורה,
 30 ומשום כך זייפו ושינו פסוקים בתורה שיש בהם רמז לתחיית
 31 המתים, אמרתי להו, ויפתם ושיניתם את תורתכם, ולא העליתם
 32 בידכם פלום - והדברים שאתם אומרים הינם כזב ואין בהם ממש,
 33 שאתם אומרים אין תחיית המתים מן התורה, ודבר זה נסתר
 34 מהתורה, שהרי הוא אומר לגבי עובד עבודה זרה 'הקרת תפרת'
 35 הנפש תהיא עונה בה' (במדבר טו לא), וביאור 'הקרת תפרת' הוא
 36 שיכרת פעולם הזה וימות קודם זמנו, ואם כן מה שנאמר בהמשך
 37 'עונה בה', לאימת - על איזה זמן מדובר, וכי לאו לעולם תפא,
 38 שלאחר תחיית המתים עדיין ישאר עון בנפש החוטא, ומכאן יש
 39 ללמוד את תחיית המתים.
 40 שואלת הגמרא: אמר ליה רב פפא לאבני, ולימא להו תרנויהו

הקדוש-ברוך-הוא הוא עצם הטוב, ומטבע הטוב להיטיב -
 רצונו שתהיה ההשפעה לבני-ישראל באופן שלמעלה מטעם
 ודעת ולמעלה מחשבון
 משיחת חג הפורים ה'תשי"ז

37 הגמרא מבררת להיכן הוגלו עשרת השבטים: כשאמר סנחריב
 38 'ולקחתי אתכם אל ארץ כארצכם', כוונתו היתה לאותה ארץ
 39 שכבר הגלה לפני כן את עשרת השבטים, כמו שנאמר בפסוק
 40 (מלכים ב' יח יא) 'ויגל מלך אשור את ישראל אשורה וינחם בחלח
 41 ובבבור נהר גוזן וערי מדי'. שואלת הגמרא: להיכא אנלי להו -
 42 היכן הם אותם מקומות שהוזכרו בפסוק. מר זוטרא אמר, לאפריקי
 43 - לארץ אפריקה. ורבי חנינא אמר, להרי סלוג.
 44 ממשיכה הגמרא: אבל ישראל ספרו בגנותה של ארץ ישראל, דבי
 45 מְטוּ - כשהגיעו למקום ששמו 'שוש' אמרי, שוּיָא כי ארעון - מקום
 46 זה שוה בטובו לארצינו. וכי מְטוּ עֲלֵמִין - כשהגיעו למקום ששמו
 47 'עלמין', אמרו, מקום זה טוב פְּעֵלְמִין' - כירושלים, המכונה 'בית
 48 עלמין' (נבחים קיט.). וכי מְטוּ למקום ששמו 'שוש תרי', אמרי, שהוא
 49 שוה עַל חַד תְּרִין - פי שנים מארצינו, ומקומות אלו מכונים כך על
 50 שם דבריהם של ישראל כשבאו לשם.
 51 הגמרא מביאה מחלוקת כיצד היתה מיתתם של חיל סנחריב.
 52 נאמר בפסוק לגבי חיל סנחריב (שעיה' י טו): 'ותחת כבודו [יְקָד] יְקוּד
 53 בַּיְקוּד אֲשׁ', מביאה הגמרא מחלוקת: אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, פירוש הפסוק
 54 הוא ש'תחת כבודו' נשרף, וביאור המילה 'כבודו' האמור כאן לֹא
 55 כְּבוֹדוֹ מְמֹשׁ - אין הכוונה לגוף האדם (שליפי זה 'תחת כבודו' היינו
 56 מה שתחת הגוף, וזו הנשמחה), אלא 'כבודו' האמור כאן היינו בגדי
 57 האדם, כִּי הָא דְרַבִּי יוֹחָנָן קָרִי לֵיהּ לְמַאֲנֵי - וכמו שרבי יוחנן היה
 58 מכנה את בגדיו 'מִכְבְּדוֹתֵי', כלומר הדברים המכבדים אותי, וכך
 59 'כבודו' האמור בפסוק זה היינו הבגדים של חיילי סנחריב,
 60 שתחתיהם יקרה אש ה', ונשרף כל הגוף שתחת הבגדים. רַבִּי
 61 אֱלֵעָזָר אָמַר, תַּחַת 'כְּבוֹדוֹ' מְמֹשׁ, כלומר 'כבודו' האמור כאן הוא
 62 הגוף, ו'תחת כבודו' היינו הנפש הנמצאת בתוך הגוף, נמצא
 63 ששריפת חיילי סנחריב היתה בשריפת בְּנֵי אֶהְרֹן - נדב ואביהוא,
 64 שנשרפו כשהקריבו אש זרה לפני ה', מַה לְהִלְזֵן - בשריפת בני
 65 אהרן, היתה שְׂרִיפַת נְשָׁמָה וְאֵילוֹ הַגּוֹף נִשְׂרַף, אֵף כָּאֵן -
 66 בשריפת חיילי סנחריב היתה שְׂרִיפַת נְשָׁמָה, וְגוֹף כָּאֵן.
 67 ברייתא נוספת בענין חיילי סנחריב: תָּנָא מְשֻׁמֵּיהּ - שנינו ברייתא
 68 משמו דְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קֶרְחָה, פָּרַעַה שְׁחִירָה אַתְּ ה' בְּעֶצְמוֹ, שזוהו
 69 בזיון פחות מהמחרף על ידי שליח, וזה וְנִפְרַע הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא
 70 מְמֹנֵו בְּעֶצְמוֹ, שיש בזה פחות בזיון מעונש על ידי שליח, אבל
 71 סְנַחְרִיב שְׁחִירָה אַתְּ ה'

1 ממשיכה הגמרא לבאר: לְסַנְחָרִיב היו שמונה שמות, דְּקָתִיב בֵּיהּ
 2 'הַגִּלְתָּ שְׁלֵאֲמָר' (מלכים ב' טו כט), וכן נאמר בו 'וְיָבֵא עֲלֵינוּ תִלְגַּת
 3 שְׁלֵאֲמָר' (דהיי"ב כח כ), ו'עֲלֵינוּ עֲלָה שְׁלֵמְנָאֲמָר מֶלֶךְ אַשּׁוּר' (מלכים ב' יח
 4 ג), ו'בָּא פוֹל מֶלֶךְ אַשּׁוּר עַל הָאָרֶץ' (שם טו יט), ו'בְשַׁלַּח אֹתוֹ סְרַגּוֹן
 5 מֶלֶךְ אַשּׁוּר' (ישעיהו ב' א), (סרגון), וכן 'וְשָׂאֵר אֲמִיָּא דִּי הַגִּלְתָּ אֶסְנַפֵּר
 6 רַבָּא וְיִקְרִיא' (עורא ד' י), וכל אלו הם שמותיו של סנחריב, 'תגלת
 7 פלאסר, פלאסר, שלמנאסר, פול, סרגון, אסנפר, רבא, יקירא'.
 8 מקשה הגמרא: וְהָאִיפָא שֵׁם נוֹסֵף, והוא 'סְנַחְרִיב', ונמצא שהיו לו
 9 תשעה שמות. מתרצת הגמרא: 'סנחריב' אינו שמו האמיתי, והוא
 10 מכונה כך, כיון ש'פיקתו ריב', כלומר, ששלח אליהם את רבשקה
 11 שידבר עם העם בלשון יהודית, שיריבו עם חזקיה וימרדו בו. דְּכַר
 12 אַתְרָא, הוא מכונה כך כיון שָׁפַח וְנִיחַר - שאמר והטיח דְּכָרִים בְּלַפֵּי
 13 מַעְלָה, כמו שיבואר להלן ששלח את רבשקה לחרף ולגדף.
 14 דרשה נוספת בענין שמותיו של סנחריב: אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, מְפַנֵּי מַה
 15 זָכָה אוֹתוֹ רְשָׁע - סנחריב, לְקוּדוֹ אֶסְנַפֵּר רַבָּא וְיִקְרִיא' - אסנפר
 16 הגדול והנכבד, מְפַנֵּי שְׁלָא סִפֵּר בְּגִנּוּתָהּ שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, שְׁנֵאֲמָר
 17 (מלכים ב' יח לב) שאמר לישראל שיכנעו לו ולא ישמעו לחזקיה,
 18 וישארו בינתיים בארצם 'עַד פּוֹאֵי וְלִקְחֵתִי אֶתְכֶם אֶל אֶרֶץ בְּאֲרָצְכֶם'
 19 (שהיתה דרכו של סנחריב שכל ארץ שכבש היה מעביר את
 20 יושביה לארץ אחרת), ולא גינה את ארץ ישראל לומר שהארץ
 21 שיקח אותם אליה היא טובה יותר מארץ ישראל, אלא שהיא כמו
 22 ארץ ישראל.
 23 הגמרא מביאה מחלוקת בענין זה שאמר להם שיקחם 'אל ארץ
 24 כארצכם': רַב וְשִׁמְוֵאל נחלקו בזה, חַד מֵהֶם אָמַר, שמפסוק זה מוכח
 25 שסנחריב מֶלֶךְ שֶׁפָּתַח הָיָה, וְחַד אָמַר, שמוכח מהפסוק שְׁמֶלֶךְ מִיַּשׁ
 26 הָיָה. מבארת הגמרא: לְמַאֲן דְּאָמַר מֶלֶךְ שֶׁפָּתַח הָיָה, טעמו, שנהג
 27 בחכמה במה שלא אמר להם שיקח אותם לארץ טובה יותר
 28 מארצם, מפני שחשבר, אִי אֲמִיָּא לְהוּ עֲדִיפָא מְאֲרַעִיבו - אם אמר
 29 להם שאקח אותם לארץ טובה יותר, אָמְרוּ - יאמרו בני ישראל,
 30 קָא מְשַׁקְרָת - אתה משקר, שהרי אין ארץ טובה יותר מארץ
 31 ישראל. וּמַאֲן דְּאָמַר מֶלֶךְ מִיַּשׁ הָיָה, טעמו, שיש טפשות בדבריו,
 32 שהרי יאמרו בני ישראל, אם יקח אותם לארץ שהיא כארץ
 33 ישראל, אֵם בֶּן מַאי רְבוּתִיהּ - אם כן מה הגדולה בכך, כלומר מה
 34 הרווח שיהיה להם בכך שיגלה אותם לארץ זו ומדוע ירצו להכנע
 35 לו מחמת זה, והיה לו לומר להם שיקחם לארץ טובה יותר
 36 מארצם.

"מי מעיין" מטהרים בכל שהוא - דכאשר לומד פנימיות
 התורה, הנה גם אם הלימוד וההשגה הוא רק משהו, מכל-
 מקום, בכוח פנימיות התורה לטהר את האדם גם בכל שהוא

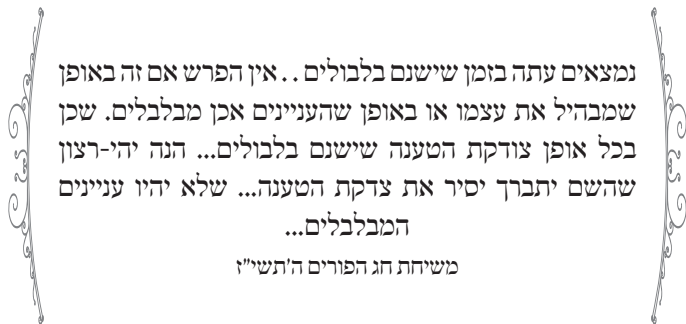
משיחת חג הפורים ה'תשי"ז

כל ענייניו כמשך כל היום יהיו מתאימים ללימוד פנימיות
 התורה שלמד והשיג ואזי הנה גם אם השגתו קטנה היא,
 בכוחה לטהר אותו

משיחת חג הפורים ה'תשי"ז

1 לְהַקְטִירָהּ אִם כְּמוֹנֵם שֶׁל יִשְׂרָאֵל, כִּיּוֹן שֶׁנִּפְּלָה בְּיַד עֹזְבֵי בּוֹדְקִים, מִיָּד
 2 מִיָּהָר מִשׁוֹם אִיסוּר גּוֹל, כִּיּוֹן שֶׁכָּבַר הֵתִישׁוּ מִמֶּנּוּ הַבְּעָלִים, וְאִין
 3 לָכֵם לַחֲשׂוֹשׁ מִלְקַחְתּוֹ. (וּדְבַר זֶה הוּא פְּדִיב פְּסָא – כִּפִּי שֶׁאִמְר
 4 רַב פֶּפֶא בְּמִקּוּם אַחֵר, דְּאָמַר רַב פְּסָא, עֲמׁוֹן וְמוֹאָב טְהִירוּ בְּסִיחׁוֹן,
 5 כְּלוּמַר, סִיחׁוֹן טִיהַר הִתְחַדֵּר לְיִשְׂרָאֵל לְכַבּוֹשׁ אֶת עַמּוֹן וְמוֹאָב, שֶׁאִף
 6 שֶׁהִזְהִירוּ יִשְׂרָאֵל שֶׁלֹּא לְהִלָּחֵם בְּעַמּוֹן וְמוֹאָב, שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרִים ב ט,
 7 ט) 'אֵל תִּצַּר אֶת מוֹאָב' וְכֵן 'וְקִרְבַּת מוֹל בְּנֵי עַמּוֹן אֵל תִּצַּרְם וְאֵל
 8 תִּתְגַּר בָּם', מִכֹּל מִקּוּם כִּבְשׁוּ יִשְׂרָאֵל אֶת אֲרָצָם, שְׂכִינׁן שְׂסִיחׁוֹן
 9 מֶלֶךְ הָאֲמׁוּרִי כִּבַּשׁ אֶת אֲרָץ מוֹאָב, הוֹתַר לְיִשְׂרָאֵל לְכַבּוֹשׁ אֶת
 10 אֲרָץ מוֹאָב מִיַּד סִיחׁוֹן, כִּפִּי שֶׁנֶּאֱמַר (בְּמִדְבָּר כֹּא כֹדֵי) 'וַיִּקַּח יִשְׂרָאֵל
 11 אֶת כָּל הָעָרִים הָאֵלֶּה וַיֹּשֶׁב יִשְׂרָאֵל בְּכָל עָרֵי הָאֲמׁוּרִי בְּחִשְׁבוֹן וּבְכָל
 12 בְּנֵתְיָהּ, כִּי חִשְׁבוֹן עִיר סִיחׁוֹן מֶלֶךְ הָאֲמׁוּרִי הוּא וְהוּא נִלְחָם בְּמֶלֶךְ
 13 מוֹאָב הַרְאִשׁוֹן וַיִּקַּח אֶת כָּל אֲרָצוֹ מִיָּדוֹ עַד אֲרָנָן'.
 14 אָמַר רַב הוֹנָא, עֲשֵׂי מִפְּעוּת – עֶשֶׂר שְׁנֵי עוֹתוֹת, שֶׁנֶּסַע מִמִּקּוּם לְמִקּוּם,
 15 נָסַע אוֹתוֹ רָשָׁע וְסִנְחַרְיָבן בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם שֶׁבֵּא לְהִלָּחֵם בִּירוּשָׁלַיִם,
 16 שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה י כח-ל) 'כֹּא עַל עֵיַת עֶבֶר כְּמִנְרׁוֹן לְמַכְשֵׁשׁ וַפְּקִיד כְּלוּי,
 17 עֲבְרוּ מַעְבְּרָה נֶבַע מְלוֹן לְנֹו חֲרָדָה הֲרַמְּה גִבְעַת שְׂאוּל נְסָה, צְהִלִּי
 18 קוֹלְךָ בַּת גְּלִים הַקְּשִׁיבִי לְיִשָּׁה עֲנִיָּה עֲנִתוֹת, נְרָדָה מְדַמְּנָה יוֹשְׁבֵי הַנְּבִים
 19 הַעִיּוֹ, (עוֹד הַיּוֹם כְּנֹוֹב לְעַמּוֹד יְנוֹפָה יְדוֹ הַר בַּת צִיּוֹן גִּבְעַת יְרוּשָׁלַם),
 20 וְהַבִּינָה הַגְּמָרָא שֶׁכֹּל הַשְּׁמוֹת שֶׁנִּזְכְּרוּ כֹאן הֵם שְׁמוֹת מִקּוּמוֹת, וְהֵם:
 21 עֵיַת, מְגִרׁוֹן, מַכְשֵׁשׁ, מַעְבְּרָה, נֶבַע, רְמָה, גִּבְעַת שְׂאוּל, בַּת גְּלִים,
 22 לְיִשָּׁה, עֲנִתוֹת, מְדַמְּנָה, גְּבִים.
 23 מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: הִרִי הֵנִי מוֹבָא הוֹיִין – נִשְׁנׁוּ כֹאן יוֹתֵר מִעֲשָׂרָה
 24 מִקּוּמוֹת, שְׁהַרִי יֵשׁ כֹאן שְׁנַיִם עֶשֶׂר. מִתְרַצַּת הַגְּמָרָא: הַפְּסוּק 'צְהִלִּי
 25 קוֹלְךָ בַּת גְּלִים הַקְּשִׁיבִי לְיִשָּׁה עֲנִיָּה עֲנִתוֹת' אִינוֹ חֶלֶק מִמִּסְעוּתֵינוּ שֶׁל
 26 סִנְחַרְיָב, אֵלֹא יִשְׁעִיהַ הַנְּבִיא הוּא דְקָאִמַר לָהּ לְבִנְתָּהּ יִשְׂרָאֵל, 'צְהִלִּי
 27 קוֹלְךָ בַּת גְּלִים', וְבַת גְּלִים' זוֹהִי כִנְסַת יִשְׂרָאֵל שֶׁהִיא בַּתוֹ שֶׁל
 28 אֲבִרְהָם יִצְחָק וַיַּעֲקֹב הַמְּכַוְּנִים 'גְּלִים' כִּיּוֹן שֶׁעָשׂוּ מִצּוֹת כְּגִלִּי הַיּוֹם,
 29 'הַקְּשִׁיבָה לְיִשָּׁה', כְּלוּמַר, מִהָאִי לֹא תִסְתַּפִּי – מִסִּנְחַרְיָב אִין לָךְ
 30 לַחֲשׂוֹשׁ, וְלָכֵן 'צְהִלִּי קוֹלְךָ' וְשִׁמְחִי, אֵלֹא אִסְתַּפִּי – יֵשׁ לָךְ לַפְחֹד
 31 מִכְּבוֹדְךָ נִצַּר הַרְשָׁע, דְּתִיל – שְׁהוּא נִמְשַׁל כְּאֲרִיָּה, וְזוֹהוֹ 'הַקְּשִׁיבָה
 32 לְיִשָּׁה' וְנִמְנִין שֶׁנִּבְכַּדְנָצַר נִמְשַׁל לְאֲרִיָּה, שֶׁנֶּאֱמַר לְגַבִּי נִבְכַּדְנָצַר
 33 (דְּבָרִים ד ט) 'עֲלָה אֲרִיָּה מִסּוֹפְכּוֹ וְגוֹ' וְנִמְשַׁחִית גוֹיִם נָסַע יִצְאָ מִמִּקְמוֹ
 34 לְשׁוֹם אֲרָצָךְ לְשִׁמְחָה עֲרִיף תִּצְיָנָה מֵאִין יוֹשֵׁב'. וְכִיּוֹן שֶׁפְּסוּק 'צְהִלִּי
 35 קוֹלְךָ' אִינוֹ בְּמִנְיַן הַמִּסְעוֹת, פַּחְתּוֹ שֶׁלִּישָׁה מִסְעוֹת מִן הַמִּנְיַן.
 36 הַגְּמָרָא מִבְּאֲרַת אֶת הַמִּשְׁךְ הַפְּסוּק: מֵאִי

1 הַבְּהִמּוֹת לְהַקְטִירָהּ וְלִשְׁעוֹתָהּ, שֶׁלֹּאֲחֵר שְׁמִתּוֹ כֹל חִיילִי סִנְחַרְיָב הִיוֹ
 2 יִשְׂרָאֵל מֵאִבְלִים אֶת הַבְּהִמּוֹתֵיהֶם מִתּוֹךְ עֲצֻמוֹתֵיהֶם, וְנַעֲשׂוּ לָהֶם
 3 כַּאֲבוֹט.
 4 בְּסִיּוֹם הַפְּסוּק נֶאֱמַר 'וְסָר מִגְּעִיָּהֶם עוֹלוֹ וְסָבְלוּ מֵעַל שְׂכֵמוֹ יִסוּר'.
 5 הַגְּמָרָא מִבִּיאָה פְּסוּק נּוֹסֵף בְּעִנְיָן זֶה. נֶאֱמַר בַּפְּסוּק: 'וְהָיָה כִּיּוֹם הַהוּא
 6 יִסוּר סָבְלוֹ מֵעַל שְׂכֵמָךְ וְעוֹלוֹ מֵעַל צְוֹאָרְךָ וְחֹבֶל עוֹל מִפְּנֵי שְׂמִינִי'
 7 (ישעיה י כו), אָמַר רַבִּי יִצְחָק נְפָחָא, פִּירוּשׁ הַפְּסוּק הוּא, חֹבֶל – יוֹשֻׁחַת
 8 עוֹל שֶׁל סִנְחַרְיָב מִפְּנֵי שְׂכֵמוֹ שֶׁל חִזְקִיָּהוּ שֶׁהָיָה דוֹלֵק בְּכַתִּי בְּנִסְיוֹת
 9 וּבְכַתִּי מְדַרְשׁוֹת, מִתּוֹךְ שְׁהִיו עוֹסְקִים בְּתוֹרָה בְּלִילוֹת וְהִיו זְקוּקִים
 10 לְשִׁמּוֹן רַב. מַה עָשָׂה חִזְקִיָּה כְּדִי שִׁיעֲסֻקוּ יִשְׂרָאֵל בְּתוֹרָה וְיִהְיֶה שְׂמִנּוּ
 11 דוֹלֵק בְּבֵתִי מִדְּרָשׁוֹת, נַעֲזֵן חֶרֶב עַל פֶּתַח בֵּית הַמִּדְרָשׁ, וְאָמַר, כֹּל מִי
 12 שְׂאִינִי עוֹסֵף פְּתוּרָה וְיִקַּר פְּחָרֵב זוֹ. וְבִאוֹתוֹ זְמַן פְּדִיקוֹ מִן שְׂבַצְפּוֹן
 13 אֲרָץ יִשְׂרָאֵל יַעַד בְּאֵר שְׂבַע שְׁבַדְרוּמָה, וְלֹא מִצְאֻו עִם הָאֲרָץ, וּבְדִקוּ
 14 מִנְבַּת שְׂבַקְצָה הָאֲרָץ יַעַד אֲמַיְפָרְם שְׂבַקְצָה הַשְּׁנִי, וְלֹא מִצְאֻו תִּינּוֹק
 15 וְתִינּוֹקָת – יָלַד וְיָלְדָה, אִישׁ וְאִשָּׁה, שֶׁלֹּא הִיוּ בְּקִיאִין בְּהִלְבּוֹת מוֹמְיָאָה
 16 וְנִתְהַרְהַר, אֵלֹא כּוֹלֵם הִיוּ בְּקִיאִים בְּהִלְבּוֹת אֵלּוּ. וְעַל אוֹתוֹ הַדּוֹר הוּא
 17 אָמַר (ישעיה י כב) 'וְהָיָה כִּיּוֹם הַהוּא יִתְּיָה אִישׁ עֲגֵלָת כְּרָךְ וְשָׂמִי צֶאֱן'
 18 וְגוֹ', שֶׁמִּתּוֹךְ עֶסְקֵם בְּתוֹרָה לֹא יִגְדְּלוּ צֶאֱן רַב, אֵלֹא כֹל אֶחָד יִחִיד
 19 בְּהִמּוֹת כִּפִּי צְרִכּוֹ וְלֹא יוֹתֵר, וְאָמַר, 'וְהָיָה כִּיּוֹם הַהוּא יִתְּיָה כֹל
 20 מְקוּם אֲשֶׁר יִתְּיָה שָׁם אֶלֶף גִּפְן בְּאֶלֶף כֶּסֶף לְשִׁמּוֹר וְלִשְׂמִית יִתְּיָה',
 21 כְּלוּמַר, אִף עַל פִּי שֶׁהִיָּה מִחִיר אֶלֶף גִּפְן בְּאֶלֶף כֶּסֶף, שְׁהוּא סְכוּם
 22 כֶּסֶף גְּדוֹל, כִּיּוֹן שֶׁלֹּא הִיוּ גַּפְנִים רַבִּים וְהִיָּה רוּחַ גְּדוֹל בְּעִבּוּדֵת
 23 הַגַּפְנִים, אִף עַל פִּי כֹן 'לְשִׁמּוֹר וְלִשְׂמִית יִתְּיָה' – לֹא הִיוּ מִעֲבָדִים אֶת
 24 גַּפְנֵיהֶם וְעוֹלוּ בָהֶם קוֹצִים, כִּיּוֹן שֶׁרָצוּ כּוֹלֵם לְעִסּוֹק בְּתוֹרָה.
 25 הַגְּמָרָא דוֹרֶשֶׁת פְּסוּק נּוֹסֵף. נֶאֱמַר בַּפְּסוּק: 'וְאוֹסֵף שְׁלֵלְכֶם אוֹסֵף
 26 הַחֶסֶל כְּמִשְׁק גְּבִים שׁוֹקֵק בּו' (שם לג ד), מִבְּאֲרַת הַגְּמָרָא: אָמַר לָהֶם
 27 יִשְׁעִיהַ הַנְּבִיא לְיִשְׂרָאֵל, אִסְפּוּ שְׁלֵלְכֶם – אִסְפּוּ אֶת הַשְּׁלַל שֶׁל חִיילִי
 28 סִנְחַרְיָב. אָמְרוּ לוֹ יִשְׂרָאֵל, כִּיצַד נֶאֱסַפְנוּ, הָאֵם לְכוּזוּ כֹל אֶחָד
 29 לְעַצְמוֹ כְּמַה שִׁרְצָה, אוֹ לְחִלּוֹק בּו כּוֹלֵם בְּשׁוּדָה. אָמַר לָהֶם, כְּאוֹסֵף
 30 הַחֶסֶל – כֹּאֲסִיפַת הָאֲרָבָה, כְּלוּמַר, מַה 'אוֹסֵף הַחֶסֶל' כֹּל אֶחָד
 31 וְאֶחָד מִהָאֲרָבָה אוֹסֵף לְעַצְמוֹ, אִף שְׁלֵלְכֶם כֹּל אֶחָד וְאוֹסֵף אוֹסֵף
 32 לְעַצְמוֹ. אָמְרוּ לוֹ יִשְׂרָאֵל, וְהֵלֵא הַמְּמוֹן שֶׁל עֲשֵׂרֶת הַשְּׂבָטִים שֶׁהוֹגְלוּ
 33 עַל יַד סִנְחַרְיָב מְעוֹרָב בּו, וְאֵם כֹּן יֵשׁ בּוּדָה מִשׁוֹם גּוֹל. אָמַר לָהֶם
 34 אֶת הָאֲמׁוּר בְּסִיּוֹם הַפְּסוּק, 'כְּמִשְׁק גְּבִים שׁוֹקֵק בּו' – כְּקוֹל הַשְּׁקָאֵת
 35 צִינּוֹרוֹת שֶׁל מִים הַנוֹבְעִים מִהָאֲדָמָה הַשְּׂקוּ בּו, כְּלוּמַר, מִמּוֹן זֶה
 36 הִרִי הוּא כֹאִילוֹ נִבְעוּ עֲלֵיו מִים וְהִטְבִּילוּהוּ וְטִיהַרוּהוּ, וְהִינְנוּ, מַה
 37 גְּבִים – צִינּוֹרוֹת מִים הִלְלוּ מֵעַלְיָן אֶת הָאֲדָם הַטּוֹבֵל בָּהֶם מִמּוֹמְיָאָה

אגרות קודש

ב"ה, ג' אדר, תשי"ח
ברוקלין.

ועד כפר חב"ד, באה"ק ת"ו
ה' עליהם יחיו

שלום וברכה!

במענה להמברק בו כותבים אשר ישנה שמועה ע"ד פתיחת בית חרשת לשמורי בשר, והכדאי להשתדל שיפתחוה בכפר חב"ד, אף שלע"ע אין ידועים עוד פרטים.

והנה בכל אופן דעתי, שהנ"ל יהי ענין העומד ברשות אחרים בהנוגע להכשרות וכו' וכן כפי שכותבים זהו בית חרשת, ז.א. תוצרת במדה מורחבת ובודאי שלא ינהגו בה בחומרא יתירה, ועצם ההודעה שזהו בכפר חב"ד תשמש ברור להכשר (בפרט אם מי שהוא מכפר חב"ד יהי מהעובדים שם וכו') והרי לא בכל שעה ושעה תועילנה מחאות (אפילו אם ידעו הפרטים בזה וכו') - שמטעמים האמורים אין כדאי הענין כלל, ואפילו אם לא היו עוד ענינים לחששות, ובהנוגע גם לעתיד כגון דא לדעת, שעל הכפר לשמור על העצמאות שלו ככל האפשרי, ובפתיחת בית חרשת ע"י מי שהוא אחר בשטח כפר חב"ד, בודאי שישמש זה צנור להשפעות וכו' וד"ל.

דא"ג להצעה האמורה בודאי ידוע להם שע"פ רוב נוגע גם לעניני **בריאות**, מפני השירים של הבשר וכו'.

בהזדמנות זו הנני לעורר עוד הפעם ועוד הפעם על מה שכתבתי זה כמה פעמים לאחדים ולרבים מאנ"ש שמהנחוץ ביותר וביותר להתארגן ולעשות ארטעל וקאפעראטיוו מן אנשי הכפר עצמם, שכמה תועליות בדבר הן גשמיות והן רוחניות, אף שמובן שזה מכריח שיתוף פעולה בלב שלם ולאידך גיסא גם בשביל זה בלבד כדאי העשי.

וענין זה חשיבותו עולה פי כמה בקשר שנמצאים אנו בשנה ששית ערב שנת השמיטה, ולפלא ביותר שבהפ"כ מועד הכפר אין נראה שדנים בבעיא זו.

בהמשך להנ"ל איני יודע הנהג באה"ק ת"ו בשנת השמטה בהנוגע לחם וכו' ואולי יש מקום לאפיית מצה באופן שתהינה שמורות לכל השנה כולה, אף שכמובן זה דורש מכוונות ואופני אריזה מיוחדים וכו'.

בברכה לבשו"ט.

נ.ב. הפ"כ מ"ד וכ"ב שבט נתקבלו.

ב"ה, ג' אדר, תשי"ח
ברוקלין.

הו"ח אי"א נו"נ וכו' הרב אפרים שי' שו"ב

שלום וברכה!

במענה למכתבו מכ"ו שבט,

(א) איך יש לנהוג בבית הכנסת בהנוגע לתפלה בלחש וחזרת הש"ץ, באם רק ששה לא התפללו עדיין.

נוהגים ע"פ מ"ש במג"א די' ס"ט ס"ק ד' הובא לפסק הלכה בשו"ע רבנו הזקן בעל התניא - פוסק בנסתר דתורה - והשו"ע - פוסק בנגלה דתורה - דמתפללין בלחש ואח"כ חזרת הש"ץ בקול רם, ובמה שמציין לשערי תשובה סי' נ"ה ס"ק ט' שמעתיק דברי המג"א וכותב עשרה במקום ששה, כנראה שטעות נפל בדפוסים הראשונים במקום וא"ו כתבו יו"ד, כיון שכו"כ מעתיקים דברי המג"א וכולם כותבים ששה ומפרשים הטעם מפני שהוא רוב מנין.

(ב) איך יש לנוהג בקריאת ויחל בד' צומות: הנה מועתק להלן מהנדפס באחד הקונטרסים.

ובהזדמנות זו אעוררו על שמירת שלשת השיעורים דחומש תהלים ותניא הידועים, אשר שמענו כ"פ מכ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע אשר שוים הם לכל נפש וסגולה לכו"כ ענינים.

בברכה,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

נ.ב. בקונטרס רשימות על מגילת איכה, לקוטי מנהגים, ושם:

קריאת ויחל - בד' צומות - אם יש בביהכ"נ אף רק ג' מתענים שו"ת הצ"צ שער המילואים ס"ח, שקו"ט בשו"ת: חת"ס או"ח סקנ"ז, מהר"מ שיק סרפ"ט, שד"ח פאת השדה אס"ד ביהמ"צ ס"ב סק"ג. צפנת פענח ח"ב סל"א. מנחת יצחק סי' סה.

ב"ה, ג' אדר, תשי"ח

ברוקלין.

הנהלת ישיבת תומכי תמימים אשר בלוד,

ה' עליהם יחיו

שלום וברכה!

במענה למכתביהם והשאלות שבהם:

(א) שילוח שד"ר לחו"ל: כמדומה כבר כתבתי כמה פעמים, שבכלל נכון במאד, ומופת חותך בזה - מה שרובם ככולם ממוסדות אה"ק ת"ו עושים זה, וזה משך כמה שנים. - אלא שכמו שכתבתי, וגם זה כ"פ, צ"ל שהשילוח יהי' באופן שלא יבלבל מוסד אחד לחבירו, אלא שבשיתוף פעולה ודעת יתדברו בקל בכל האופנים באופן טוב.

(ב) בהנוגע מי יהי' השד"ר ולאיהו מדינה: -עליהם לדון בזה בהתאם להאישים ובהתאם להמדינה המתאימה. והרי בכל מדינה ומדינה נמצאים מאנ"ש, ובפרט באותן המדינות ששם יש סיכויים להצליח ביותר.

(ג) בהנוגע לזמן הנחת אבן הפנה כו': - הרי גם בזה עליהם להחליט על אתר, בהתאם להשערה בעתיד הקרוב איזה תאריך מסוגל יותר. ועוד, והוא העיקר - שיהי' די זמן מספיק להכנות הדרושות.

ד) כשיחליטו באופן סופי בהנוגע להתאריך, יודיעוני. ובל"ג אכתוב מכתב כללי בקשר עם זה. נתעכב הענין עד עתה - כי זה כ"פ וכ"פ החליטו זמן הנחת אבן הפנה ואח"כ בטלה החלטתם וכו'.

ה) בקשר עם זה שכותבים שמתרבה מספר התיירים באה"ק ת"ו, ובפרט בחדשים הקרובים: - חוזרני עוה"פ על מה שכתבתי לאיזה ממוסדות חב"ד, שלתמהוני מזניחים לגמרי הענין דהמשכת תיירים לביקור בהמוסדות ובאופן שיבוא הביקור לענין ממשי מצדם. ולצער, הוא הצד השווה לכל מוסדות חב"ד באה"ק ת"ו, ורק במקרים נדירים ביותר המשיכו התיירים לבקור במוסדותיהם ואפילו במקרים נדירים אלו - קטן הוא ביותר מספר אלו שהביא הבקור לפעולה ממשית. למרות שזהו כעשר שנים לקיום מוסד שלהם באה"ק ת"ו, ועוד יותר לקיום מוסדות אחרים דחב"ד שם.

איני יודע בפרטיות הסדר דתו"ת בחדש ניסן, אבל בודאי בועד מועד יעבדו תכנית מפורטת, בכדי שלא יהיו חילוקי דעות ובלבולים בשעות האחרונות.

בברכת הצלחה בעבודתם בקדש - לביסוס והתפתחות תומכי תמימים אשר בהנהלתם, ויהי רצון שיהי מתוך הרחבת הדעת אמיתית.

מ. שניאורסאהן

ב"ה, ז' אדר, תשי"ח
ברוקלין.

האברך מימון שי

שלום וברכה!

במענה למכתבו מיי"ג שבט, בו כותב שאלותיו בלימודו,

ויפנה בכזה להמורה או הראש ישיבה והם יענהו.

בעת רצון יזכירוהו על הציון הקי של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע להצלחה בלימודו ולהידור בקיום המצות, ויהי רצון שיוסיף בזה הלוח והוסיף.

בברכה.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

נ.ב. הפעם כיון שכבר שאל לכאן המענה הוא: יסוד האש שמוזכר בתניא ריש פרק י"ט הרי שם עצמו מבואר, שמקומו תחת גלגל הירח, ולא כמו שכותב במכתבו שזהו בירח עצמו, וראה ג"כ במדרש במדבר רבה פי"ד יב' קרוב לסופה, שהוא סובב כל העולם כולו ולמעלה, וראה ג"כ ביד החזקה להרמב"ם הלכות יסודי התורה סוף פרק ג'.

ב) פי' הכתובים: ותקרא שמו ראובן (מכמה סיבות ומהם) כי אמרה כי ראה גו'.

אבל בשמעון: ותאמר כי שמע (ולכן) ותקרא שמו שמעון. ובה מובנת שאלת חז"ל (ברכות ז, ב) לטעם שם ראובן, ולא שאלו זה בשאר השבטים. כן מובן מה שרש"י מביא דרשה זו בפ"י עה"ת - כי היא מוכרחת בפשט הכתובים. וראה ס' צרור המור.

ב"ה, ח' אדר, תשי"ח
ברוקלין.
שלום וברכה!

במענה למכתבו מכ"ט שבט, בו כותב:

(א) בהנוגע למצבו בקיום המצות, אשר נדמה לו שרוצה לעשות תשובה, ולא עוזר.

והנה ידוע פסק תורתנו תורת חיים, אין לך דבר העומד בפני התשובה, ובודאי מה שנדמה לו הנ"ל, זהו מפיתויו של היצר הרע הרוצה להשפיע עליו נמיכת רוח ויאוש ח"ו כמו שכותב, וילמוד בספר תניא קדישא במקומות המבארים איך שמופרכת העצבות, כן אשר לא יפול לב אדם עליו באם רואה שנמצא במלחמה עם היצר, ויעין במפתח הענינים אשר בסוף תניא הוצאת קה"ת.

(ב) בשאלתו בעניני שידוך, איך לגשת לזה, לדעת שזהו הזיווג.

ידוע הוראת תורתנו הק' גם בזה, שעל האדם להתעסק בדרך הטבע (ומובן באופן דציניעות ע"פ שולחן ערוך) בחיפוש שידוך, ובורא עולם המשגיח על כאו"א בהשגחה פרטית, ינחה אותו למצוא זיווגו הטוב לפניו.

תקותי שלא רק מהדר בעצמו בקיום המצות אלא שגם על חבריו משפיע בזה, ודלא כהטועים טעות מבהילה אשר כשנמצאים בצבא, אי אפשר ח"ו לקיים התורה והמצוה, והרי גם זה מתחבולות היצר הרע הרוצה לצוד את האדם ברשתו, ומקרא מלא דבר הכתוב, שאדרבה - על האדם הנמצא בצבא להוסיף בעניני תורה ומצות, ובה תלוי הצלחת היחיד ולא עוד אלא שבה תלוי גם הצלחת הרבים וכללות הצבא, וכמה שנאמר כי ה' אלקיך מתהלך בקרב מחנך להצילך ולתת אויבך לפניך והי' מחנך קדוש, ולא יראה בך ערות דבר ושב מאחריך (דברים כג, טו) שמה מובן שיכולה להיות ההצלה ונתינת האויב **דוקא** כאשר ה' אלקיך מתהלך בקרב מחנך ובאם לאו ה"ז גורם שיהי' ח"ו ושב מאחריך, שמביא לתוצאות הפכית ח"ו, ואם פוגש איזה קישוים בעניני תורה ומצות, תקותי חזקה שכאשר יפנה להרב הצבאי, בודאי יסודר הדבר, ובפרט שכאמור זה נוגע **לכל** הצבא, ואין לך דבר העומד בפני הרצון.

בברכה לבשו"ט.

גם בשעת אכילתו ושתייתו אינו שוכח ש"בנים אתם לה'
אלוקיכם",

משיחת חג הפורים ה'תשי"ז

מתורת רבותינו נשיאי חב"ד

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

~ שולחן ערוך עם הערות וצינונים - הלכות שבת ~

מז המחתך את העור [19] ומקפיד לחתכו [20] במדה הצריכה לו [21], כגון שמקצו [29] לרצועות וסנדלים - הרי זה אב מלאכה, שכן במושכן היו מחתכים עורות אילים ותחשים במדה לעשותן מכסה לאהל. וכל המחתך איזה דבר תלוש ומקפיד לחתכו במדה - הרי זה תולדת המחתך [3]. כגון הקוטם ראש הנוצה

ביאורי הלכה

[פ] את העור - בסכין או כלי אחר המיועד לכך⁹⁵.
[פ] ומקפיד לחתכו - אם לא מקפיד על המידה - אין בזה שום איסור⁹⁶ מצד מחתך, אבל לפעמים אסור משום עוברין דחול וזלזול שבת⁹⁷.
[פח] הצריכה לו - לא ניתן להשתמש בעור (או בדבר האחר) למטרה אליה מייעדים אותו ללא החיתוך, והחיתוך הוא שהכשירו למטרתו⁹⁸. אבל הקפדה על

חיתוך במידה מטעמים אחרים שאינם לאפשר את השימוש בעור - אינה בכלל מלאכת מחתך⁹⁹. ולכך מותר לחתוך ממתק, תרופה וכיו"ב¹⁰⁰ לשני חלקים גם אם מקפידים שיהיו חלקים שווים¹⁰¹.
[פז] שמקצו - חותכו לרצועות. 'לקצו' היינו חיתוך ישר¹⁰².
[צ] תולדת המחתך - אב המלאכה הוא המחתך עור

צינונים והוספות

95) אין דרך לחתוך עור המשמש למנעלים וסנדלים ביד, ולכך חיתוכו ביד אסור מדרבנן בלבד. ראה לעיל הערה נח לעניין חיתוך חומרים אחרים.
96) גם לא איסור מדברי סופרים, כפי שהוא בכמה מן המלאכות שיש להם תואר מלאכה רק כשמקפיד (כמבואר בקו"א סי' שב ס"ק א לעניין מלאכת מלבן, וראה לעיל הערה יא לעניין מכה בפטיש באינו מתכוון), מש"כ בשאר מלאכות. וגם במלאכת מחתך שגדרה הוא חיתוך הנותן מידה (או צורה) כך שהדבר יתאים לשימוש הרצוי, וממילא חיתוך הנותן מידה אלא שלא מקפידים עליו משום שאין צריכים אותו - אין בו התאמת ותיקון הדבר הנחתך ואין בו משום מחתך.
97) כדלהלן בסוף הסעיף, ולפעמים יש לחוש גם לתיקון כלי.
98) כפי שהאפיה מכשירה הבצק לאכילה, אלא שהאפיה אסורה גם כשלא צריך את אפיית הפת, אבל כאן מותר כדלעיל הערה צו. ולפעמים הכשרתו לשימוש על ידי החיתוך נראית כעשיית כלי חדש (וכגון שחתך עור שישמש כחגורה, וראוי לשימוש זה מיד בחתיכתו), ראה להלן סי' שמ סי"ז, וראה המבואר להלן לעניין חיתוך מפה מתוך סליל מפות (וכל הדומה לזה).
99) קצות השלחן סי' קמה ס"ק ו: ומסתבר דהא דמחתך ומקפיד על מדתו חייב, היינו באם החיתוך קשור עם המדה, שאם לא יחתוך במדה אין לו תועלת מהחיתוך כלל, וכלשון אדמו"ר (סי' שי"ד ט"ז) המחתך את העור ומקפיד לחתכו

במדה "הצריכה לו", כגון שמקצו לרצועות וסנדלים עכ"ל, וכן המחתך עץ לסתום בו הנקב, שהמדה צריכה לו, שאם העץ לא יהי' במדת הנקב לא הועיל לו החיתוך כלום, אבל מי שרוצה לתת לחבירו איזה דבר תלוש, ואינו רוצה לתת בעין יפה, ומקפיד לחתוך חתיכה קטנה דוקא במדה מצומצמת אין זה בגדר מקפיד על מדתו ואפילו חותך חתיכות קטנות ובמדה שיהי' כדי לחלק להרבה אנשים לכל אחד חלק שווה, ג"כ אינו בכלל איסור חותך במדה, כיון דאין המדה מעכבת, ואין המדה צריכה לו שהדבר לא יתקלקל גם אם לא יחתוך במדה. אלא שהוא רוצה להרויח שיהי' לו יותר חתיכות וחותר במדה, אין זה בגדר מלאכת מחתך ולא הוי דומיא דמשכן כלל.
100) כולל חיתוך העטיפה במקום שצריכים לה, כגון חיתוך קרחון עם עטיפת הניילון שלו באמצעו עבור שני אנשים; וכן אין משום מחתך בחיתוך פיסת נייר ניגוב, מפה, נייר אלומיניום או שק זבל מתוך סליל שלם, אלא שבכל אלו (למעט נייר ניגוב) ייתכן שאסור משום 'מתקן כלי' כמבואר בהערה הבאה.
101) אם מקפיד לחתכו לצורך שימוש, לכאורה יש בו משום מחתך גם אם היה יכול להשתמש בו ללא חיתוך זה, וכגון רצועת עור שיכול להשתמש בה לעשיית מנעלים, וחותר את שוליה שתהיה יותר מדויקת (כי תכלית החיתוך להגיע למידה הרצויה לשימוש). ועפ"ז בחיתוך מפת ניילון מתוך סליל ארוך יש משום 'מחתך' גם אם אפשר להשתמש בה ללא חיתוך (ואפילו כשהיא חתוכה מהסליל אלא

שְׁהוּא דַּק וְרַף וְרָאוּי לְתַנּוּ בְּכַר אוּ בְּכֶסֶת - חֵיב אִם מִתְפַּנֵּן לְקָדְ, מִפְּנֵי שְׁמֻקְפִיד לְקַמְמוּ בְּמִדָּה הֲרָאוּיָהּ לֹא צִא צַב, וְכֵן מְהַגְרֵד רְאִישֵׁי כְּלוֹנְסוֹת צַג [שִׁיחֵיו שְׁוִין צַד] וְחֲדִין צַח] - חֵיב מְשֻׁם מְחַתֵּךְ.

ביאורי הלכה

למידה – אין בו משום מחתך¹⁰⁶ (ולכך מותר להפריד גביעי לבן וכדומה אחד מהשני בשבת¹⁰⁷), ומאידך כשצריך למידה מסויימת יש בו משום מחתך גם אם החיתוך אינו מדוייק (ולא במקום מסויים דווקא) – כל עוד החיתוך יאפשר את השימוש בדבר הנחתך¹⁰⁸.
צג] ראשי כלונסות – מוטות עץ.
צד] שיהיו שוין – שוין ללא בליטות וכדומה¹⁰⁹.
צה] וחדין – שראשן חד שיוכלו לתקען באדמה או

במידה הצריכה לו, והמחתך דבר אחר הוא התולדה¹⁰³, או שאב המלאכה הוא מלאכת החיתוך השייך בעיקר בעורות¹⁰⁴, ותולדות המחתך הם מלאכות השייכות בשאר דברים כמו הקטימה, הביקוע, הגירוד (שוין) השונות בגדרן ממלאכת החיתוך¹⁰⁵.
צא] הראויה לו – מתאימים את גודל הנוצות לפי הסוג ולפי מטרת השימוש בכר או בכסת.
צב] הראויה לו – חיתוך במקום מדוייק כשאינו צריך

ציונים והוספות

כשהיא חתוכה בגודל מתאים לכיסוי שולחן, בנייר ניגוב לא נוסף לו שם תואר חדש, ואין חיתוכו אלא דרך שימוש, ויש שהחמירו בנייר ניגוב ולא הקילו בו אלא כשאין בנמצא נייר שהכינו מערב שבת, ולכתחילה יש להכין מערב שבת, וכשאין בנמצא אפשר להקל גם לדעת המחמירים משום שהוא כבוד הבריות עכ"פ.

102) וזבה נכלל הסרת שוליים, יישור קצוות וכדו', ראה לעיל תחילת הערה קא.

103) קצות השלחן סי' קמה ס"ב.

104) חיתוך סתם (גם כפי שמקובל בימינו) משמעותו לחתוך (לקצע) עורות בדרך תיקון (שיתאימו לצורך כלשהו), ופעולה זו שייכת גם בניירות או בבדים (עכ"פ כשהם עבים ובאמצעות סכין), ואם כן הרי הם אב מלאכה, אבל למבואר לעיל הערה קג מקצות השלחן, חיתוך בדים הוא תולדה בלבד.

105) ראה לעיל (על סי' שא סעיף נו) עד"ז לענין מלבן, שעיקר החילוק בין אב לתולדה אינו החומר אותו מלבנים, אלא שעיקר החילוק הוא בסוג הפעולה, ומזה נגזר גם חילוק (בין אב לתולדה) בחומר שעמו הדרך לעשות פעולה זו, וכן משמע מהדוגמאות שהביא כאן לענין תולדות (וראה רמב"ם פי"א ה"ז).

106) יש שהבינו ברש"י (עד ע"ב ד"ה משום מחתך) שכתב ד'קפיד לחתוך עד מקום שהוא ראוי' שחיתוך הנוצות נעשה בדיוק במקום שבו הם מתעבים ואינם ראויים יותר לזכר וכסת, והסיקו שיש משום מחתך על חיתוך במקום מדוייק גם כשלא צריך למידה מסויימת, אבל בשו"ע פירש 'עד מקום שהוא ראוי' שראוי לו מצד המידה המסויימת ומקפיד לקטום שם. נמצא שבחיתוך ללא הקפדה להגיע למידה כלשהי - אין משום מחתך.

107) שלא צריך למידה או צורה מסויימת, ועכ"פ אין כוונתו לכך אלא להפרידם לצורך אכילה, וכן אין כאן תיקון כלי שהרי כבר היו שני גביעי לבן הראויים לשימוש ולא התחדש בהם תואר 'גביע גדול' או 'גביע קטן' כפי שיבואר להלן על סי' שמ. ועד"ז אין איסור משום מחתך בפתיחת קופסאות, אריות, בקבוקים ופחיות, וכן בחיתוך נייר ניגוב גם אם פתיחתם נעשית על פי סימון מדוייק אלא שראה להלן הערות כקורקזו אם יש בפתיחתם בכלל משום סותר,

שרוצה לקצרה מעט שתתאים יותר לשימוש), והפתרון לכאורה יהיה לפרוס את המפה על השלחן כשהיא עדיין מחוברת לסליל, ואם (וכאשר) יצטרכו את הסליל כדי לפרוס מפה נוספת במקום אחר - מותר יהיה לחתוך את שארית הסליל המחובר אל המפה כדי להשתמש בסליל במקום אחר, ואז כוונתו ותכלית חיתוך זה אינה לשום מידה כלל ואפילו לא לאפשר את השימוש במפה כפי שהיא (שאו יש לחוש ל'תיקון כלי' כפי שיתבאר על סי' שמ) אלא לשחרור הסליל בלבד (ואין בחיתוך זה משום הכשרת הסליל לשימוש, שהרי לא נעשה בסליל המפות ובתוארו שינוי כלל אפילו לא מ'מפה גדולה' ל'מפה קטנה' (משא"כ בקטימת העלה לצורך מרזב שבקטימתו הפך להיות מחלק של הענף התלוש לעלה המשמש למרזב) (כדלעיל הערה פו), וכן בחיתוך פתילה גדולה כשרוצה פתילה קטנה, שעם החיתוך ניתן לפתילה שם 'פתילה קטנה' (כדלעיל הערה סז)), אלא שכיון שבשינוי הסדר והכוונה יתחייב משום מחתך או מכה בפטיש (ראה סי' תקט ס"ח שחיתוך שארית החוט התלוי בעוף נחשב כתיקון גוף העוף (היינו עור העוף המשמש ככלי) אף שכבר תפור וממולא, וכן בנידו"ד אם תהיה כוונתו בחיתוך הסליל כדי לתקן את המפה - אף שכבר פרוסה על השולחן), ובפרט שהרואה שחוטכים מפות בשבת לא יודע מאופן וכוונת החיתוך - אין להתיר זאת לכתחילה, ובוודאי שלא בפני עמי הארץ, אמנם אין לאסור זאת על ידי נכרי ובפרט שיש שהתירו בזה (כשלא חותך במדוייק עכ"פ) כל עוד אפשר להשתמש במפה ללא חיתוכה (אמנם גם המתירים במפה לא התירו בדבר שאי אפשר להשתמש ללא חיתוך כמו שקיות אשפה המחוברות בסליל (ראה להלן על סי' שמ), וממילא בנידון זה אין כאן סניף להיתר). וכל זה בחיתוך מפת ניילון, אבל בחיתוך נייר ניגוב כתב בקצות השלחן שם שהקורע נייר לקרעים לצורך קינוח אין בו משום מחתך אף שמקפיד על מדתן שיהיו ניירות קטנות, וע"כ משום דאין לו צורך בהמדה, דגם נייר גדול ראוי לקינוח, אלא שרוצה להרויח שיהי' לו הרבה ניירות קינוח, וממילא מותר לחתכו כפי שהוא (ולדעתו בכל ענין אין בחיתוך נייר ניגוב משום 'מתקן כלי' כי נעשה לשימוש חד פעמי (ראה לעיל הערה טו), וגם לולא טעם זה יש לומר שבניגוד למפה שניתן לה תואר ושם מפה

וכן המבקע עצים לחתיכות, אם מקפיד לחתכן במדה צ"ח - חייב משום מחתך. ואף אם אינו מקפיד על מדתן, אם מבקע לחתיכות דקות מאד להבעיר בהן האש צ"ח - חייב משום טוחן. אבל המבקע לחתיכות גדולות ואינו מקפיד על מדתן - אין בו אסור אלא מדברי סופרים, משום שהוא מעשה חל וזלזול שבת אם אין בהם משום מלמול מקצה, כגון עצים המיחרים לתשמיש ומוכנים למלמול.

אבל שאר דבר תלוש שאין בחתיכותו משום מעשה חל - מתר לחתכו לכתחלה צ"ח, כל שאינו מתפון לחתוך במדה ואינו חותך לחתיכות דקות מאד, וגם הוא דבר שאין בו תקון פלי בחתיכתו, וכמו שיתבאר בסיומן ש"מ. לפיכך, מתר לחתוך קשרי השפוד שקושרים בטלה או עוף הצלויים בו צ"ח. וכן עופות ממלאים שתפרין ק"ו - מתר לחתוך חוט התפירה ק"א:

חלק ב, סימן שי"ד, דברים האסורים משום כגון וסתירה בשבת, סוף טז:

ביאורי הלכה

כשהם שלמים) קושרים אותם אל השפוד שלא יישמטו.
 [ק] שתפרין - מאכל העשוי מן עורף ממולא (בבשר וביצים או דברים אחרים וכיו"ב), ובמקום הצורך תופרים את העור שיחזיק היטב את מילוי.
 [קא] חוט התפירה - הוא הדין בפירות שקשורים או תפורים יחד בחוט מותר להתיר או לחתוך החוט¹¹³, ונראה דהוא הדין בכיס ממולא אורז או עדשים שתופרין אותו ונותנין בתוך החמין מותר לקרוע בשבת חוט התפירה¹¹⁴.

להשחיל עליהן דברים לפי שימושן¹¹⁰.
 צו] לחתכן במדה - לצורך שימושם צריך שתהיה להם מידה מסויימת או צורה מסויימת.
 צו] בהן האש - חתיכות עץ קטנות ודקות מאוד שהאש נתפסת בהם מיד ומשמשות כחומר בעירה להבעיר את העצים שבתנור או בכירה¹¹¹.
 צח] לחתכו לכתחלה - אפילו בסכין¹¹².
 צט] הצלויים בו - השפוד הוא מקל צר עליו משחילים בשר או מאכלים אחרים לצורך צלייתם על גחלים, ואם הם נתחים גדולים (כמו טלה או עוף שניתן לצלותם

ציונים והוספות

111) ראה ט"ז סי' תקא ס"ק ב. בשו"ת מנחת שלמה (ח"א סי' צא ס"ק יג, ועד"ז בשו"ת אגרות משה או"ח ח"ד סי' עד טוחן, אות ג) ביארו ששיעור חתיכות דקות בעץ היינו שראויות לתשמישן בלא טחינה נוספת (ואפילו הן עדיין גדולות), משא"כ באוכלים עליהם נתפרש בשו"ע סי' שכא שהחייב הוא רק כשטחנם דק דק (לאורך ולרוחב, הכי קטן שאפשר), אמנם בשו"ע"ר הדגיש והוסיף (בסימן דידן וכן הוסיף בסי' תקא אף שלא הובא בשו"ע ומג"א) שגם בעצים כדי להתחייב משום טוחן צריך לבקע דק וקטן מאוד, וכן שהשיעור הוא שישמשו להבערת האש (הכי קטן שאפשר - כמעט כנסורת), ונמצא שאין משום טוחן בחיתוך עץ לפרוסות דקות אם הם גדולות לאורכן ולרוחבן (אלא שפעמים יש בזה משום מחתך). ואת"ל שיש בזה משום טוחן גם לשו"ע"ר (כדין כוורת שהובא בשו"ת הני"ל), נצטרך לומר שיש משום טוחן גם בחיתוך ירקות לפרוסות דקות מאוד וארוכות (שלא כפי שחילקו בשו"ת הני"ל), וצ"ע.
 112) משמעות שו"ע"ר בסי' שמ ס"ז, וראה המובא לעיל הערה נח מקצה"ש.
 113) קצוה"ש סי' קמה בדה"ש ס"ק ב מהכלכלת שבת.
 114) קצוה"ש שם, וז"ל: אע"פ דלא דמי לחוט של תפירת העופות הממולאים, דמה שפותח את העופות לא עביד כלום, ופסיקת החוט מותר דהוי פסיקה בתלוש וקורע לא שייך בחוט שהרי אינו כמו בגד שארוג מגופים מחולקים... אבל כיון שפיו תפור אם קורע חוט התפירה הוי קורע לכו"ע

ולעיל הערה כו ולהלן הערה קל אם יש בפתחתם על פי סימון מדוייק משום עשיית פתח יפה.
 108) ראה לעיל הערה קא. ונמצא שאם נחוש למחתך בחיתוך מפה מתוך סליל מפות (כדלעיל בהערה שם), לא יועיל שיחתכו אותה בערך ולא במדויק (ואם מועיל לעניין תיקון כלי" בכך שעושה דרך קלקול, ראה להלן על סימן ש"מ).
 109) אין פירוש "שוין" שיהיו חלקים (שזה אסור משום ממצק), אלא להסרת בליטות המשנות את צורת הכלונסות. וכן אין פירוש "שוין" שיהיו הכלונסות בגודל זהה (כפי שפירשו כמה מהראשונים), אלא (כפירש"י שהוסיף: "חדין") שיהיו הכלונסות בצורה שתאים לשימושם. ואם מטרת החיתוך כדי שיהיו שוין בגודלן לכלונסות אחרים, אם יש בכך תועלת לשימוש בהן הרי הוא בכלל מחתך, ואם השימוש בכלונסות לא מצריך שיהיו במידה מסויימת או שיהיו שווין - אין בזה משום מחתך (אף שמקפיד על כך, וכדלעיל הערה צט).
 110) כשצריך לצורה מסויימת וחותר את הכלונסות כך שיקבלו צורה זו הרי זו התאמת מידת הכלונסות למידה מסויימת הצריכה לו (גם אם לא זקוק לגודל מסויים אלא לצורה מסויימת בלבד (ראה שלחן שלמה ח"ב ע' רג שדייק כן בדעת התוס''), אבל המחמד עיפרון שלא צריך את הצורה שתתקבל על ידי החידוד - אינו מחתך (אף שאסור משום עובדין דחול עכ"פ).

ציונים והוספות

בלא מתכוין לפיכך אינו דומה כלל לתופר ואין בו משום קורע עכ"ל, מבואר דאם לא נעשה לקיום אינו דומה לתופר... וגם תפירה של הכיס שעשויה להסירה בשבת ולא להתקיים מותר לקרוע כיון שאינה על מנת לתפור וגם לא נעשה לקיום, והיא לצורך השבת... אבל הכיס עצמו אסור לקרוע דהא נעשה לקיימא.

דכמו דמחבר פי הכיס הוי תופר ה"ה במפרידו הוי קורע, ולכאורה צריך לאסור דהא לא התירו לצורך שבת שום איסור דרבנן... ומ"מ נראה להתיר דבתפירה בעינן שיהא נעשה לקיום וכמ"ש אדמו"ר (סי' ש"מ י"ז) בדפי ספרים שנדבקו זה לזה ע"י שעוה או בשעת הקשירה מותרים לפתחן בשבת כיון שלא נעשה לקיום, ועוד שנעשה מאליו

~ שו"ע רבנו הזקן לפי לוח "רב יומי" - הלכות ציצית ~

טליתו אבל אם ידע בו קודם שבת אסור ללבוש בשבת דהיה לו לתקן מאתמול:

~ יום ראשון ~

סימן יג דיני ציצית בשבת:

~ יום שני ~

ח אם נודע לו בשבת כשהוא בכרמלית שאין איסורו אלא מדרבנן שהטלית שעליו פסול א"צ לפשטו דלא העמידו דבריהם במקום כבוד הבריות ואפילו בטליתות שלנו שאינם אלא לשם מצוה ואינם גנאי בהפשטתן מכל מקום כיון שאין כאן אלא איסור מדרבנן כמו שביארנו דמן התורה מותר להתלבש בטלית בלא ציצית בשבת וכיון שלא גזרו להפשיט את הטלית בכרמלית לא רצו לחלק בין טלית לטלית ואינו צריך לפשט מעליו שום בגד בכרמלית:

ט הרואה בחבירו שנפסלו לו ציציותיו אם הוא במקום שיצטרך לפשטו מעליו לא יאמר לו עד שיבא לביתו דמשום כבוד הבריות לא יפרישנו מאיסור שוגג ומכל מקום צריך הוא לקרוא לו שיבא לביתו במהרה ושם יאמר לו שיפשיטנו מעליו וה"ה אם הוא במקום שאין צריך לפשטו מעליו רק בענין שצריך למהר ולידך לביתו לפשטו מעליו ועל דרך שנתבאר למעלה צריך הרואה לומר לו שילך לביתו במהרה ושם יפשיטנו מעליו:

סימן יד דיני ציצית שעשאן נכרי ונשים וטלית שאולה:

א נכרי שהטיל ציצית בבגד פסול שנאמר דבר אל בני ישראל ועשו להם ציצית וגו' בני ישראל יעשו ציצית על הכנף ולא נכרי:

ב האשה כשרה להטיל ציצית בבגד מפני שהיא בכלל בני ישראל ויש מדמין ציצית לתפילין כמו שהנשים פסולות לכתוב [תפילין] מפני שאינן [חייבות] בהנחתן כמ"ש בס"ל"ט כך הם פסולות להטיל ציצית בבגד מפני שאינן חייבות [בתפילין] ולפי דבריהם אף קטן פסול להטיל ציצית בבגד ואפילו אם הגדול עומד על גביו ואומר לו שיעשה לשם מצות ציצית אבל הטויה והשוזרה כשר בנשים וקטנים

ד אם נודע לו בשבת כשהוא עומד ברשות הרבים שהטלית שעליו הוא פסול מן התורה צריך לפשטו בין טלית קטן בין טלית גדול ואפילו ישאר עומד ערום בשוק שאין כבוד הבריות דוחה את לא תעשה שבתורה שנאמר אין חכמה ואין תבונה ואין עצה לנגד ה' (ועיין בי"ד סי' ש"ג והוא הדין כאן) אבל אם היה בחול אם הוא טלית קטן א"צ לפשטו ואע"פ שהוא מבטל מצות עשה של תורה כמה שהוא לבוש ד' כנפות בלא ציצית מכל מקום כיון שהוא אינו עושה מעשה בידים אלא העשה היא נדחית ממילא גדול כבוד הבריות ודוחה את איסור של תורה בשב ואל תעשה ומכל מקום צריך למהר ולידך לביתו להפשיטו מעליו אפילו הוא עוסק בדבר מצוה כגון שהוא בבית הכנסת או בבית המדרש כיון שהוא איסור של תורה אבל בטלית גדול שלנו כיון שאין לובשין אותו לשם מלבוש אלא לשם מצוה א"כ אין גנאי בהפשטתו ולכן צריך לפשטו אפילו בשוק:

ה ההולך לבית הכנסת ומצא שנפסלה טליתו אע"פ שמתבייש להתפלל בלא טלית אסור לו להתלבש בטליתו אפילו בלא ברכה כיון שאין כאן גנאי גדול לישב בלא טלית אין דוחין [עשה של תורה מפני גנאי קטן]:

ו כמה דברים אמורים בחול כיון שהוא יכול להטיל ציצית בטליתו אם כן כשלובושו עובר על קום ועשה אבל בשבת כיון שאין [נו] יכול להטיל ציצית מחמת איסור שבת אין איסור מן התורה ללבוש טלית בלא ציצית שהרי לא אמרה תורה לא תלבש בגד בלא ציצית אלא לאחר שילבשו מצות עשה להטיל בו ציצית וכיון שאינו יכול להטיל אינו עובר אלא דמכל מקום מדרבנן אסור ללבושו כיון שסופו לבטל מצות עשה וחכמים לא העמידו דבריהם במקום כבוד הבריות אפילו אין שם אלא גנאי קטן לכן אם הוא מתבייש [להתפלל] בלא טלית יכול ללבושו בלא ברכה:

ז כמה דברים אמורים כשלא ידע קודם שבת שנפסלה

מחוייבת כאלו היתה שלו ממש אבל אם אין בדעת המשאל שהשואל לובשה לשם מצות ציצית רק שהוא סובר שאינו לובשו אלא מפני כבוד הציבור א"כ אין עלינו לומר דהוי כאלו נתן לו במתנה על מנת להחזיר ולכן אין צריך השואל לברך עליה ברכה מחוייבת רק אם ירצה לברך הרשות בידו כמו שנתבאר לעיל:

~ יום רביעי ~

מותר להתעטף בטלית של חבירו שלא מדעתו ואינו כשואל שלא מדעת הנקרא גולן כיון דליכא הכא חשש כילוי קרא שאינו מתעטף בה אלא לפי שעה ומחזירה לו אחר כך וניחא ליה לאינש שיעשה מצוה בממונו במקום שאין שם חסרון כיס אלא דאם מצא הטלית מקופלת צריך הוא גם כן לקפלה לאחר שיסירנה מעליו דאם לא יקפלה יקפיד בעל הטלית והוה שואל שלא מדעת הנקרא גולן ואין צריך לקפלה כסדר [קיפולו] הראשון דוקא אלא אפילו אם מקפל בענין אחר די בכך ובשבת אין צריך לקפלו כלל ועיין סימן ש"ב:

לא התירו להתעטף בטלית של חבירו שלא מדעתו אלא באקראי בעלמא אבל בקביעות אסור שמא יקפיד בעל הטלית ואפילו באקראי לא התירו להתעטף אלא במקום שהניחו בעלים אבל לא יוציאנה מאותו מקום למקום אחר כגון מבית הכנסת לביתו או מבית בעלים לבית הכנסת ואפילו יחזור ויניחנה במקום שנמלה משם אסור דלא ניהא ליה לאינש שיטלטלו חפציו במקום שאין מיוחדים לו:

כשמתעטף בטליתו של חבירו שלא מדעתו אין צריך לברך עליו שהרי כאן לא שייך לומר דהוה כאלו נתן לו במתנה על מנת להחזיר כיון שאין בעל הטלית יודע מאומה אבל אם ירצה לברך הרשות בידו כמו שנתבאר לעיל סעיף ו' ח' ט' עיין שם:

וכן מותר להתלבש באקראי בעלמא בתפילין של חבירו שלא מדעתו וצריך לברך עליהם מפני שהתפילין חובת הגוף הם ואין צריך שיהיו התפילין שלו דוקא רק יזהר לקפלים אם מצאן מקופלים ושלא יוציאן ממקום שהונחו שם שמא יקפיד עליו בעל התפילין והוה מצוה הבאה בעבירה:

ספרים של חבירו אסור ללמוד בהן שלא מדעתו אפילו באקראי בעלמא משום דבעל הספרים חושש שמא יקרא בהן הרבה עד שיקרעו מרוב משמושם ובשביל כך לא ניהא ליה שילמוד בהם כלום (ואם הפקיד ספרים אצל תלמיד חכם עיין בחו"מ ס' רצ"ב סעיף כ' עיין שם):

~ יום חמישי ~

כשם שטלית שאולה אינה בתורת חיוב ציצית כך ציצית שאולין אינן ציצית כלל ואינן פוטרין את הבגד שנאמר ועשו להם משלהם ואינן נקראין שאולין אלא אם כן התנה

אפילו לכתחלה לדברי הכל והלכה כסברא הראשונה ומכל מקום טוב לזהר לכתחלה כסברא האחרונה:

ג אם הטיל ישראל ציצית בבגד שלא בכוונה פירוש שלא נתכוין לשם מצות ציצית יש מי שאומר דכשרים הם מפני שאם אי אתה אומר כן למה הוצרך הכתוב לפסול את הנכרי שלא יטיל ציצית בבגד שהרי נכרי אינו מתכוין לשם מצות ציצית אבל יש אומרים שאם הטיל ישראל ציצית בבגד בלא כוונה פסולים ולא הוצרך הכתוב לפסול את הנכרי אלא אם ישראל עומד על גביו ומסייע עמו ואומר לו שיעשה לשם ציצית אפ"ה פסולים וכן הלכה. ומכל מקום בשעת הדחק [כגון] שאין לו טלית אחרת מצוייצת (כהלכתה) וגם אי אפשר לו להתיר הציצית ולהזויר ולהטילם בטלית בכוונה כגון שהוא שבת יש לסמוך על סברא הראשונה וילבש טלית זו אבל לא יברך עליה דברכות אינן מעכבות:

~ יום שלישי ~

ד השואל מחבירו טלית שאינה מצוייצת פטור מלהטיל בה ציצית כל שלשים יום שנאמר כסותך שלך אבל לא של אחרים אבל לאחר שלשים חייב להטיל בה ציצית מדרבנן מפני שנראה כשלו ואלו שלשים יום צריכים להיות רצופים אבל אם החזירה להבעלים תוך ל' יום וחזר ושאלה ממנו אינו מצטרף אלא מונה הלמ"ד יום משאלה השניה:

ה אם רוצה להטיל בה ציצית תוך שלשים יום ולברך עליו הרשות בידו ואינה ברכה לבטלה ואע"פ שהוא פטור מן הדבר יכול לומר וצונו להתעטף כמו שהנשים מברכין על כל המצות שהן פטורות מהם מטעם שיתבאר בס' י"ז ע"ש: ו השואל מחבירו טלית מצוייצת חייב לברך עליו מיד משום דאדעתא דהכי השאילו לו שיברך עליו וכיון שאי אפשר שיברך ברכה המחוייבת על טלית שאולה אגן סתדי דנתכוין המשאל בלשון המועיל ואם אי אפשר לו לברך עליו אלא א"כ היא שלו הרי היא שלו במתנה על מנת להחזיר:

ז כמה דברים אמורים בטלית המיוחדת למצות ציצית כגון טלית גדול או מה שקורין ארבע כנפות דבזה ודאי לא מקנה לו אלא כדי לעשות המצוה ולברך עליו ולכן הוי כאלו נתנה לו במתנה על מנת להחזיר אבל המשאל לחבירו מלבוש של ד' כנפות שאדם לובש אותו דרך מלבוש בעלמא ולא לשם מצות ציצית אלא שמטיל בו ציצית מפני שיש בו ד' כנפות אין השואל צריך לברך עליו משום דאין לנו ברור שהשאילו לשם מצוה שנאמר דהוה כאלו נתנה לו במתנה על מנת להחזיר דשמא למלבוש בעלמא השאילו אבל אם ירצה לברך הרשות בידו כמו שנתבאר לעיל:

ח השואל מחבירו טלית מצוייצת כדי לעלות לדוכן או לעלות לקרות בספר תורה או לירד לפני התיבה אם המשאל יודע שהשואל לובשו לשם מצות ציצית א"כ אדעתא דהכי השאילו שיברך עליו והווי כאלו נתנה לו במתנה על מנת להחזיר ולכן מברך עליו השואל ברכה

(ולכן מותר להתיר הציצית מטלית של מתים) (ועיין ביו"ד סי' שנ"א) וכ"ש אם הוא מתיר הציצית ממנו כדי לעשות בו ציצית אחרים יותר יפים או מפני שנפסק אחד מהראשים והוא רוצה להטיל בו ציצית אחרים שלמים אע"פ שהציצית הראשונים כשרים מכל מקום רשאי להתירם ולהטיל ציצית אחרים תחתיהם:

י אין יכול ליקח הכנף כמו שהוא עם ציצית התלויים בה ולתפרה בבגד אחר ואפילו אינו נוטל כנף הכנף לבדו אלא חותך חתיכת כנף גדולה סביב הכנף ותופרה עם הכנף שבה שהציצית תלויה בו בכנף אחר שיש בו ג' כנפות אסור לעשות כן ואם עשה כן הרי הציצית הזאת שהובאה מכנף אחר פסולים שנאמר ועשו להם ציצית על כנפי בגדיהם שבשעת עשיית הציצית על כנף צריך שיהיה הכנף מחובר לעיקר הכנף ואז פותרין הציצית את הכנף אבל זו הציצית שהובאה מכנף אחר כיון שבשעת עשייתה בהכנף לא היה הכנף מחובר להכנף זה לכן אינה פותרת את הכנף הוזה עד שיתיר אותה מן הכנף ויחזור ויטילנה בו לאחר שיהיה הכנף מחובר לכנף זה:

ז כמה דברים אמורים כשאין בחתיכה ההיא שמכיא מכנף אחר שיעור טלית שהייבת בציצית שיתבאר בס' מ"ז אבל אם יש בה שיעור טלית שהייבת בציצית אין צריך להתיר הציצית ממנה כשיתפרנו בכנף אחר שיש בו כנף ג' ציצית תלויים שהרי בשעת עשיית הציצית היה הכנף מחובר לעיקר הכנף והיינו לחתיכה זו כיון שיש בה שיעור טלית או היא נקראת עיקר הכנף ואין צריך לומר שאם אינו רוצה לתפור החתיכה ההיא שיש בה שיעור טלית בכנף אחר אלא רוצה להתעטף בה לכדה שא"צ להתיר ממנה הציצית הראשונה אלא מטיל בה עוד ג' ציצית ומתעטף בה:

~ שבת קודש ~

ח טלית מצויצית כהלכתה שחלקה לב' חלקים ובכל חלק יש בו שיעור טלית שהייבת בציצית ונשאר לכל חלק ציצית א' או ב' ונמלך לחזור ולתפרם כבראשונה א"צ להתיר הציצית ולחזור ולהטילם כשיתפרם שהרי לא נפסלו הציצית כמה שחלקו הטלית לשתים כיון שהציצית נשארו תלויות בחתיכת כנף שיש בו שיעור טלית ויש בה ד' כנפות לכן עדיין שם ציצית כשרים עליהם אלא שנתפרדו הציצית זו מזו ואין הפרדה זו פוסלתן שהרי כל הציצית שבכולם מטילין אותן בכנף זו אחר זו:

ט כמה דברים אמורים שבכל חלק וחלק לבדו יש בו שיעור טלית שהייבת בציצית אבל אם בחלק אחד ממנה אין בו שיעור טלית אוי כשירצה לחזור ולתפרם צריך להתיר הציצית מהחלק שאין בו שיעור טלית ולחזור ולהטיל אחר שיתפרם שהרי הציצית הזאת כבר נפסלה בעת שנחלקה הטלית לשתים מפני שהיתה תלויה בחתיכה שאין בה שיעור טלית והיא פטורה מן הציצית לגמרי וכיון שכבר נפסלה

עמו המשאל שיחזיר לו אותן החוטין בעצמן ששאלם ממנו אבל אם אינו צריך להחזיר לו אותן החוטין בעצמן אין זה נקרא שאלה אלא הלואה והרי הם כשלו ממש ולכן מותר להטיל אותם בכנף אפילו לכתחלה ואפילו אם התנה עם המשאל שיחזיר לו אותן החוטין עצמן אפ"ה אינן פסולין אלא אם כן אין המשאל יודע שהוא שואל אותם ממנו לשם ציצית רק שהוא סובר שרוצה לעשות בהם מלאכה אחרת אבל אם המשאל יודע שהשואל רוצה להטיל החוטין בכנף לשם ציצית ואדעתא דהכי השאלם לו מותר השואל להטילם בכנף ואפילו לכתחילה דהוה כאלו נתנה לו במתנה על מנת להחזיר וכמ"ש לעיל גבי טלית שאולה בסעיף ז':

מזן טלית של שותפין חייבת בציצית שנאמר על כנפי בגדיהם וגו' לשון רבים לרבות של שותפין:

סימן טו אם להתיר הציצית מבגד לבגד ודין נקדע הטלית:

א מותר להתיר ציצית מבגד זה וליתנם בכנף אחר ואין בזה משום ביזוי מצוה לבגד שמתירין ממנו כיון שעושים מיד בכנף אחר:

ב ואם נפסק חוט אחד מהח' חוטין אע"פ שנשתייר בו כדי עניבה אסור לכתחלה לעשותו בכנף אחר דקודם עשיית החוטין בכנף צריך להיות כל חוט מהח' חוטין ארוך י"ב גודלן כמו שנתבאר בס' י"א:

ג ואם ירצה לקשור בחוט שנפסק עוד חוט אחר כדי להשלימה ל"ב גודלן הרשות בידו ויכול לעשותה בכנף אחר אפילו לכתחלה משום דהקשירה חשובה חיבור גמור כאלו הן חוט אחד ממש:

ד כמה דברים אמורים שהקשירה מועלת לעשותן חוט אחד כשנקשרו קודם עשיית החוטין בכנף אבל אם לאחר שהטיל החוטין בכנף נפסק חוט אחד מד' חוטין הארוכין ולא נשתייר בו כדי עניבה בענין שהציצית פסולה אין מועיל לו לתקנו ע"י שיקשור בו עוד חוט כיון שכבר נפסלה הציצית אין מועיל לו להקשירה אלא א"כ עושה מעשה בעיקר עשיית הציצית בכנף והיינו שיתיר הציצית הפסולה מן הכנף ויקשור את החוט ויחזור ויטילה בכנף בכשרות אבל אם אינו עושה מעשה בעיקר עשיית הציצית בכנף אין קשירת החוט מועלת כלום שהרי אמרה תורה גדילים תעשה ולא מן העשוי כבר בפסול כמו שנתבאר בסיומן יו"ד עיין שם:

~ יום שישי ~

ה אסור להתיר ציצית מבגד אם אין בדעתו להטילן בכנף אחר מפני שהוא מבטל בחנם מצות כנף זה שמתיר אותם ממנה אבל אם אינו מבטל מצותה כגון שהוא רוצה לעשות מהכנף כנף אחר שלא יהיה לה ד' כנפות או שהוא רוצה למכרה לנכרי מותר להתיר הציצית ממנו כיון שאז אין הכנף בר חיובא אינו מבטל שום מצוה ממנו בהתרת הציצית

אם יש בחיבור ההוא כרוחב ג' גודלין הרי הם כאלו הם מחוברים לגמרי ולא נחלקו כלל ולכן כשרוצה לחזור ולתפרם אין צריך להתיר הציצית אפילו מן החלק שאין בו שיעור טלית אבל אם אין בחיבור ההוא רוחב ג' גודלין הרי הם חשוכין כנפרדים לגמרי ולכן כשיתפרם צריך להתיר הציצית מהחלק שאין בו שיעור טלית ויחזור ויטילה לאחר התפירה:

הציצית שוב אינה מתכשרת ממילא ע"י מה שיתפור את ב' החלקים זה אל זה כיון שאינו עושה מעשה בגוף הציצית [ו]התורה אמרה גדילים תעשה ולא מן העשוי כבר בפסול: י כמה דברים אמורים כשחתך את הטלית לב' חלקים מופרדים או שנקרע לב' חלקים מופרדים אבל אם לא נתפררו [החלקים] לגמרי אלא הם מחוברים זה לזה מעט

~ 'תורה אור' פרשת ויקהל - הפרשה החסידית ~

ויקהל משה

"ותורתך בתוך מעי", וזהו בחינת כלי המשפן שהן בחינת פנימים:

ולזהבין זה, יש להקדים להבין מה שכתוב (מלאכי ג, ו): "אני ה' לא שניתני" - שאין בו יתברך שום שינוי והתפעלות חס ושלום על ידי בריאת העולם. שפמו שהיה יחיד ומיוחד קודם בריאת העולם, כך הוא גם כן אחר בריאת העולם. וכמאמר: "אתה הוא קודם שנברא העולם, ואתה הוא משנברא בו". רוצה לומר בזה, שאין בריאת העולמות פועל בו שום שינוי חס ושלום.

והיינו, לפי שהחיות הנמשך ממנו יתברך להחיות העולמות, בללות אור וחיות זה הוא רק בחינת הארה בעלמא ממהותו ועצמותו יתברך, שהאיר והמשיך ממנו על דרך משל - הארה בעלמא, ועל ידי זו הארה - הוא יתברך מחיה אותן ומתיה אותן מאין ליש, אבל הוא יתברך במהותו ועצמותו מרוקם ומתנשא מוגדר עלמין. וזהו שנקרא "תקדוש ברוך הוא" - שהוא קדוש ומובדל.

והגם שנאמר (נחמיה ט, ו): "ואתה מחיה את כלם", הנה עיקר חיותם וקיומם הוא רק מבחינת הארה בעלמא כנ"ל, והארה זו היא בחינת מדת מלכותו יתברך, כמו שכתוב (תהלים קמה, י): "מלכותך מלכות כל עולמים" - שחיות כל העולמים הוא מבחינת "מלכותך". דהיינו, שמה שנקרא הוא יתברך מלך עליהם, מזה עצמו הם חיים וקיימים.

וזהו שכתוב "ישתבח שמך לעד מלכנו" - פירושו: שהתפשטות מדת מלכותו יתברך הנקרא גם כן "שמו", הוא 'לעד', דהיינו עד אין קץ ותכלית. כי מדת מלכותו

"ויקהל" משה את כל עדת בני ישראל ויאמר אליהם וגו'. ששתי ימים תעשה מלאכה, וביום השביעי יהיה לכם קדוש. שבת שבתון זה" (שמות לה, א-ב):
להבין מאמר רז"ל על זה: "למה נסמכה פרשת שבת למלאכת המשפן?"

גם צריך להבין: מפני מה בצווי הקדוש ברוך הוא למשה רבינו עליו השלום בפרשת תרום ותיצוה נאמר תחלה מלאכת כלי המשפן, דהיינו, הארון והשולחן והמנורה כו', ואחר כך מלאכת המשפן עצמו - הן היריעות של המשפן; ואחר כך, לבסוף הכל - נאמר בפרשת פי תשא (שמות לא, ט): "אך את שבתותי תשמרו כו'", הרי הקדים הכל, ואחר כך היריעות, ואחר כך שמירת שבת; ובצווי משה רבינו עליו השלום לישראל, דהיינו בפרשה זו ד'ויקהל משה", הפך הסדר - שאמר להם תחלה שמירת שבת, ואחר כך מלאכת המשפן, ואחר כך הכלים.

והענין:

דהנה כתיב (שמות כה, ח): "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם" - בתוכו לא נאמר אלא בתוכם, דהיינו, בתוך כללות נשמות ישראל ישבון כבוד תו"ה² יתברך על ידי המשפן. ועכשיו גם כן הוא על ידי עסקם בתורה ומצות - שהתורה היא כמו בחינת כלי המשפן, והמצות הם בחינת יריעות המשפן.

פי על ידי המצות נעשה בחינת לבושים לנפש, כמו שכתוב (ישעיהו נה, ח): "והלך לפניך צדקך, כבוד ה' יאספך", וזהו כמו בחינת יריעות שהן בחינת מקיפים. והתורה היא בחינת מזון לנפש, כמו שכתוב (תהלים מ, ט):

2. ('וישכן כבוד ה' על הר סיני' שמות כה, טז).

1. (נאמר שבת פרשת ויקהל, כ"ה אדר א' תקס"ה).

כְּשֵׁיט עֲנָן וְאֵין הַשֶּׁמֶשׁ מְאִיר זֶהוּ הַעֲלָם גָּמוּר; כְּשֶׁהָיוּ נִמְשָׁךְ וּמְאִיר לְאַרְץ וְלְדָרִים עֲלֶיהָ זֶהוּ גִילוי. וְעַם כָּל זֶה, גִּילוי זֶה הוּא בְּחִינַת מְקִיף – שְׁאֵין הָיוּ נִכְנָס בְּתוֹכֵי הָאָרֶץ וְהָאָדָם כו'.

וְכֵן יוֹכֵן עֲנָן אֹר אֵין-סוֹף, שֶׁהוּא בְּחִינַת סוֹבֵב כָּל עֲלָמִין: שֶׁהֵרִי הוּא גִילוי לְהַחֲיוֹת בְּחִינַת עוֹלָמוֹת, וְקוֹדֵם בְּרִיאַת הָעוֹלָם הָיָה 'שְׂמוֹ' נִכְלָל בְּבְּחִינַת 'לְבָדוּ' – בְּמַהוּתוֹ וְעֲצֻמוֹתוֹ. וְזֶהוּ מְאִמֵר רַ"ל: "עַד שֶׁלֹּא נִבְרָא הָעוֹלָם הָיָה הוּא וְשְׂמוֹ בְּלָבָד", שֶׁהָיָה 'שְׂמוֹ' בְּבְּחִינַת 'לְבָדוּ', וּבְבְּרִיאַת הָעוֹלָם נִמְשָׁךְ לְהַחֲיוֹת גִּילוי, שֶׁהָיָה בְּחִינַת סוֹבֵב כָּל עֲלָמִין. אֲבָל מִפֶּל מְקוֹם הַגִּילוי הָיָה הוּא רַק בְּבְּחִינַת מְקִיף, וְלָכֵן נִקְרָא 'הָאָרֶה' – כְּמִשְׁלַח הָאֶרֶת הַשֶּׁמֶשׁ שֶׁהָאָרֶה מְקַפֵּת כו' :

וְזֶהוּ "אֲרוֹמְקֵד אֱלוֹהֵי הַמֶּלֶךְ, וְאֶבְרַכָּה שְׂמֹךְ לְעוֹלָם וְעַד" (תהלים קמ"א, א):

דְּלִבְאֹרְהָ לְשׁוֹן "לְעוֹלָם וְעַד" אֵינוּ מוֹכֵן – שֶׁהֵרִי "יְמֵי שְׁנוֹתֵינוּ בָּהֶם שִׁבְעִים שָׁנָה!" (תהלים צ, י)

אֲלֵא דְפִירוּשׁ "אֶבְרַכָּה שְׂמֹךְ", הֵינּוּ לְהַמְשִׁיךְ גִּילוי אֱלֹהוּתוֹ בְּתוֹךְ הָעוֹלָמוֹת מִשְׁשׁ, וְזֶהוּ "לְעוֹלָם וְעַד".

אֲךָ כְּדֵי לְהַחֲיוֹת הַמְשָׁכָה זֶה מִמְקוֹרָה וְשֶׁרִשָּׁה, הוּא עַל יְדֵי שִׁבְתְּחֻלָּה "אֲרוֹמְקֵד כו'". דְפִירוּשׁ "אֲרוֹמְקֵד": רוֹמְמוֹת וְהַתְנַשְּׂאוֹת שֶׁל בְּחִינַת הַמֶּלֶךְ, וְהוּא בְּחִינַת סוֹבֵב כָּל עֲלָמִין. כְּמִשְׁלַח הַתְנַשְּׂאוֹת הַמֶּלֶךְ עַל עַמּוֹ הוּא בְּחִינַת מְקִיף כו', וּמִשְׁשׁ יוֹמְשָׁךְ אַחַר כֵּן לְהַחֲיוֹת "אֶבְרַכָּה שְׂמֹךְ לְעוֹלָם וְעַד" בְּבְּחִינַת 'מְמַלֵּא כָּל עֲלָמִין' כו'. וְזֶהוּ "בְּקוֹל דְּבָרֵי אֱלֹקִים חַיִּים וּמְלֶךְ עוֹלָם" – "קוֹל" הוּא הַמְשָׁכָה בְּפָנִימִיּוֹת כו' :

וְהַנְּהָ, כְּמוֹ שֶׁבְּכָלֵלוֹת אֹר וְחַיּוֹת הַנִּמְשָׁךְ מִהָאֵין-סוֹף בְּרוֹדֵה-הוּא לְהַחֲיוֹת הָעוֹלָמוֹת, יֵשׁ ב' בְּחִינּוֹת – סוֹבֵב וּמְמַלֵּא כְּנ"ל, כֵּן גַּם כֵּן בְּעֲנַן הַמְשָׁכָה גִילוי אֱלֹהוּת וְתִבְרָךְ שְׁאֵינוֹ מְמַשְׁכִּים עַל יְדֵי תוֹרָה וּמְצוֹת, יֵשׁ גַּם כֵּן ב' בְּחִינּוֹת אֵלוֹ:

כִּי עַל יְדֵי הַמְצוֹת נִמְשָׁךְ בְּחִינַת לְבוּשִׁים – שֶׁהוּא בְּחִינַת מְקִיף, וְעַל יְדֵי הַתּוֹרָה נִמְשָׁךְ בְּחִינַת מְזוֹן – שֶׁהוּא בְּחִינַת אֲרוֹרְפִנְתִּי כְּנ"ל.

וְהַעֲנָן: כִּי הַנְּה רַמ"ח מְצוֹת-עֲשֵׂה נִקְרָאִים "רַמ"ח אֶבְרִין דְּמִלְפָא". וְגַם נִקְרָאִים "מְצוֹת הַמֶּלֶךְ" (מלכים ב' יח,

הוּא גַם כֵּן בְּחִינַת אֵין-סוֹף מִשְׁשׁ, כִּיּוֹן שֶׁהוּא הָאָרֶה מִמְנוֹ וְתִבְרָךְ.

וְזֶהוּ שְׂאוֹמְרִים בְּבְּרַכַת יוֹצֵר: "וּמְשִׁמְעִים בִּירְאָה יַחַד בְּקוֹל דְּבָרֵי אֱלֹקִים חַיִּים וּמְלֶךְ עוֹלָם" – שְׁאֵין מְשִׁיגִים רַק הַמְשָׁכָה שְׁנִמְשָׁכָה מ' אֱלֹקִים חַיִּים וּמְלֶךְ עוֹלָם". שְׂקוֹל' הוּא הַמְשָׁכָה כְּנֹדָע, אֲבָל עֲצֻמוֹתוֹ וּמַהוּתוֹ וְתִבְרָךְ הוּא קְדוּשׁ וּמוֹבְדֵל, ד' לִית מַחְשָׁבָה תְּפִיסָא בִּיהַ כְּלָל", וְלָכֵן "לֹא שְׁנִיתִי" כְּנ"ל. וְזֶהוּ "וְהַחֲיוֹת נוֹשְׂאוֹת אֶת הַכֶּסֶף כו'", "וְעוֹת מַחִיל כֶּסֶף". שֶׁתְּפוֹל עֲלֵיהֶם אֵימָה וּפְחַד שֶׁל מִדַּת מַלְכוּתוֹ וְתִבְרָךְ, שֶׁהוּא בְּחִינַת "מְלֶךְ יוֹשֵׁב עַל כֶּסֶף רַם וְנִשְׂא", וְלָכֵן הֵם "מְקַבְּלִים עֲלֵיהֶם עוֹל מַלְכוּת שְׂמוֹם כו'":

וְהַנְּה, מִבְּחִינַת מִדַּת מַלְכוּתוֹ וְתִבְרָךְ נִמְשָׁךְ הָאֹר וְהַחֲיוֹת גַּם כֵּן בְּב' בְּחִינּוֹת, וְהוּא בְּחִינַת סוֹבֵב כָּל עֲלָמִין וּמְמַלֵּא כָּל עֲלָמִין.

דְּהֵינּוּ, שְׁלֵחוֹת כִּי בְּחִינַת מַלְכוּת הוּא גַם כֵּן בְּחִינַת אֵין-סוֹף מִשְׁשׁ – וְזֶהוּ פִירוּשׁ וְעֲנָן "אֹר אֵין-סוֹף" הַנּוֹפֵר בְּסִפְרִים. כִּי אֹר הוּא בְּחִינַת גִּילוי וְהַמְשָׁכָה מִעֲצֻמוֹתוֹ וּמַהוּתוֹ. וְכְּנֹדָע³, דְּהַשֶּׁמֶשׁ עֲצֻמוֹ נִקְרָא 'מְאֹר', אֲבָל אֹר הֵינּוּ הָיוּ הַנִּמְשָׁךְ מִמְאֹר הַשֶּׁמֶשׁ וּמְאִיר לְאַרְץ וְלְדָרִים עֲלֶיהָ. וְכֵן בְּחִינַת אֹר אֵין-סוֹף, הוּא עַל דְּרָךְ מִשְׁל זֵיו הַנִּמְשָׁךְ מִמַּהוּתוֹ וְעֲצֻמוֹתוֹ וְתִבְרָךְ. אֲבָל עַל מַהוּתוֹ וְעֲצֻמוֹתוֹ וְתִבְרָךְ מִשְׁשׁ לֹא שְׂיִיד כְּלָל לְשׁוֹן אֹר.

וְלֵהַחֲיוֹת כִּי הָאֹר הוּא גַם כֵּן בְּחִינַת אֵין-סוֹף מִשְׁשׁ, עַל כֵּן אֵי אֶפְשֵׁר לְהַעֲלֹמֹת לְהַכִּיל בְּתוֹכֵן הָאֹר שֶׁלֹּא יִתְפַּלֵּוּ מִמְצִיאוֹת מִשְׁשׁ. לְכָד, עֵינֵי הָאֹר הוּא בְּחִינַת סוֹבֵב וּמְקִיף עֲלֵיהֶן. רַק שֶׁעַל יְדֵי צְמֻצוֹם רַב וְעֻצוֹם נִמְשָׁךְ אֵיזָה הַמְשָׁכָה מְצוּמְצֻמַת מִהָאֹר לְהַחֲיוֹת מִתְלַבֵּשׁ בְּתוֹךְ הָעוֹלָמוֹת, וְנִקְרָא 'מְמַלֵּא כָּל עֲלָמִין' כו' :

וְכֵן יוֹכֵן גַּם כֵּן טוֹב טַעַם, לְמָה שֶׁכִּינוּ הַמְקוֹבְלִים לְבְּחִינַת הַמְשָׁכָה הַחַיּוֹת מִהַבּוֹרָא וְתִבְרָךְ בְּשֵׁם אֹר, כְּנ"ל בְּעֲנַן לְשׁוֹן "אֹר אֵין-סוֹף". (וְכֵן בְּתַנְיָא (פְּרָק מ"ח) אָמַר עַל עֲנַן הַסּוֹבֵב לְשׁוֹן 'הָאָרֶה' כו', עֵינֵי שֵׁם).

וְהַגַּם שֵׁיט הַרְבֵּה טַעַמִּים עַל זֶה, אֲךָ אַחַד מִן הַטַּעַמִּים הוּא זֶה, וְהֵינּוּ: כִּי כְּמוֹ בְּגִשְׁמִיּוֹת, עֲנַן הָאָרֶה, שֶׁהוּא הַמְשָׁכָה זֵיו הַשֶּׁמֶשׁ עַל אֵיזָה דְבָר, הַנְּה הֵרִי הָיוּ הוּא רַק בְּחִינַת מְקִיף עַל אוֹתוֹ הַדְּבָר וְאֵינוֹ נִכְנָס בְּפָנִימִיּוֹתוֹ. נִמְצָא, שֶׁהָאָרֶה הוּא הַמְשָׁכָה וְגִילוי מִהַעֲלָם. שֶׁהֵרִי

3. [בְּתַנְיָא יד' 13 נִסְתָּף: בְּנִמְשָׁל].

4. (צִירוּף הַסּוֹבֵב: "קוֹל אֱלֹקִים חַיִּים מְדַבֵּר" (דְּבָרִים ה, כב), "דְּבָרֵי אֱלֹקִים חַיִּים" (זְרִמְיָהוּ כג, לו), "אֱלֹקִים חַיִּים וּמְלֶךְ עוֹלָם" (זְרִמְיָהוּ י, י)).

האור דר' מוחין עליונים בבחינת גילוי ממש בשכל האדם, רק ששורה על המוח בבחינת מקיף בלבד. ועל דרך זה, על ידי כל המצות פולן נמשך בבחינת מלכותו ותבדד בבחינת מקיף על הנפש. ונקראו המצות 'אברים', כמו על דרך משל באברי הגוף, כאשר יאחו את הכירו באחד מאבריו, ביד או ברגל, ויכל להמשיך אליו כל גוף האדם על ידי שאוחזו באחד מאבריו, כך על דרך משל זה בענין המצות שנקראים 'רמ"ח אברים דמלכא' – שעל ידי קיום כל מצוה ממשיך עליו אור אינסוף ברוך-הוא⁵.

וזהו "ארומתך אלמי המלך" – בבחינת רוממות ומקיף, על ידי זה "ואברכה שמך" בבחינת גילוי פנימי. וזהו "ועש דוד שם" (שמואל ב' ח, יג) – שעל ידי מעשה המצות נמשך בחינת מלכותו ותבדד להיות "מלכות כל עולמים" (תהלים קמה, יג) – בזמן ומקום כו'. והנה, ענין המשכה זו בבחינת מקיפים שעל ידי המצות, זהו גם כן ענין יריעות המשפן:

כי הנה הגם שברדך פרט הן רמ"ח מצות-עשה – רמ"ח אברים כו', אך דרך כלל מתחלקים לו' חלקים, כמו שפתיב (משלי כ, א): "חצבה עמודיה שבעה". פירוש: "עמודיה" הן המצות. פי תרג"ג מצות דאורייתא עם ז' מצות דרבנן הם נקראים "תר"ד עמודי אור". וכללותן הוא שבעה בחינות, שהן שבעה מדות עליונות. ועל כן היו ביריעות המשפן שבעה מינים: "תכלת, וארגמן, תולעת-שני, ויש, ועזים, ועורות אילים [...] ועורות תחשים כו"⁶ – כי היריעות הם בחינת המקיפים, על דרך המקיפים הנמשך על ידי מעשה המצות שהן בחינת "חצבה עמודיה שבעה כו".

וזהו גם כן ענין לבושים דמרדכי, שנאמר (אסתר ח, טו): "ומרדכי יצא [...] בלבוש מלכות תכלת וחור כו"⁷.

וכל זה הוא בחינת מעשה המצות, שהן המשכת בחינת מקיפים, בחינת יריעות כו', ואין הגילוי בנפש בבחינת אור-פנימי ממש. אך על ידי התורה נמשך בחינת אור-פנימי, שיכנס לנפש בפנימיותה ממש

ו. ופירוש "אברין דמלכא": היינו, כמו שהאבר הוא לבוש שבו מתלבשת הנשמה – שכח המעשה מלבוש בידים, וכח החילוד מלבוש ברגלים – והאבר שהוא נעשה כלי ולבוש מיוחד אל הפח שהוא המתלבש בתוכו; כך על דרך משל למעלה, הרמ"ח מצות-עשה הם בחינת פלים ולבושים לבחינת אור אינסוף ברוך-הוא הנמשך בהן ועל ידן.

כי הנה פתיב (דברים יז, טו): "שום תשים עליך מלך" – פירוש: להמשיך על עצמו 'עול מלכות-שמים'. והינו על ידי מעשה המצות שהם 'מצות המלך'. וכמו על ידי לבישת הפלית – שמשך עליו עול מלכותו ותבדד, ונמשך על ידי זה המשכה מלמעלה – ממדת מלכותו ותבדד – על הנפש. ותמשכה זו היא בחינת מקיף, וזהו "תשים עליך" – בבחינת מקיף, שמתלבשת במעשה המצות הנקראים "אברין דמלכא", ועל ידי זה נמשך על הנפש בבחינת מקיף מלמעלה.

וכמו שפתיב (אסתר ח, ח): "ביאו לבוש מלכות כו"; וכן "ומרדכי יצא מלפני המלך בלבוש מלכות כו" (אסתר ח, טו) – שמדת מלכותו ותבדד נקראת בחינת "לבוש מלכות", מפני שהיא אינה מתלבשת לגמרי בגילוי בתוך העולמות בבחינת פנימיות ממש, רק שמתלבשת בבחינת לבוש ומקיף עליהם מלמעלה.

והינו על ידי מעשה המצות, שהם הלבושין שבהן ועל ידן נמשך ומתלבש מדת מלכותו ותבדד – להיות בחינת "לבוש מלכות", ובחינת מקיף כו'. שפאשר קיים האדם מצוה אחת ימשיך עליו בחינת "לבוש מלכות", שיהיה נמשך עליו בבחינת מקיף.

כמו על דרך משל, על ידי הנחת תפלין שבזרועו ועל ראשו, שיש בהן ד' פרשיות – ממשיך עליו בחינת ד' מוחין עליונים. כי פרשת "קדש" (שמות יג, ב) הוא פגגד מוח-החכמה; "והיה כי יבאך" (שמות יג, יא) – בחינת בינה כו'.

אך המשכה זו הוא בחינת מקיף בלבד, שהרי על ידי הנחת התפלין הפתויים בקלף ודיו גשמיים, אין נכנס

לאהל, ערת אילם מאדמים, ומכסה ערת תחשים מלמעלה" (שם יד). "ועשית מקד לפתח האהל, תכלת וארגמן ותולעת שני ויש משור" (שם לו).

7. וצריך עיון, דכאן לא נזכר רק ו' לבושים. ואולי הוא על דרך מה שנתבאר במקום אחר, בפירוש לשון הזהר "שיתא אינון? – שבע אינון כו". עיין שם.

5. (ובכל הדרושים מבואר שהמצות הן המשכות מבחינת "אנכי" – מי שאנכי" – שלמעלה מבחינת מלכות. אך באמת גם כאן רוצה לומר ההמשכה מבחינת 'סובב כל עלמין', שהוא בחינת פתח שנקרא גם כן 'בתר-מלכות' כו').

6. (שמות כה, דה. לה. חזו. כג – בתרומת המשפן. "ואת-המשפן תעשה עשר יריעות: שש משור, ותכלת וארגמן ותולעת שני" (שמות כה, א). "ועשית מקפה

ש'אנחנו למטה, נעשה למטה 'אחד' כמו למעלה (באצילות, ששם הוא בחינת 'רשות היחיד').

וזהו "ישראל גוי אחד בארץ" (דברי הימים א' י"א, כא) – שיהיה גלוי "אחד" גם בעשיה הנשמית).

וזהו שאמר "ואהבת" [..] בכל לבבך" – (בשני יצריך): שיתהפך גם הרצון של הנפש-הבהמית הנקרא 'יצר הרע' – להיות לה' לבדו. ורצון זה ואהבה זו, נולדים ונמשכים מהשכל. דהיינו, על ידי ההתבוננות שמתבונן בגדולתו ורוממותו ותבן – איך דכולא קמיה פלא חשיבי, ואפס בלעדו – שמונה יומשך פטול הרצון.

ולכן נסמך פסוק "ואהבת" לפסוק "היו"ה אחד" דלעיל מניה, כי על ידי ההתבוננות איך שהוא ותבן אחד בו רקיעים והארץ – פנ"ל – הרוחניות והנשמית – יומשך "ואהבת" – "בכל לבבך כו".

והנה כל זה הוא בכל ששת ימי המעשה¹¹, שנאמר בהו (שמות ב, ח): "ששת ימים תעבד". והעבודה היא – בחינת "פולחנה דרחימותא". כי היא בחינת עבודה ויגיעה, שאי אפשר להיות הולדת והמשכת האהבה מהתבוננות, אלא אם כן יגע את עצמו לקשר דעתו בחוץ. ונצרך לזה כל הל"ט מלאכות ברוחניות – הורע, והחורש כו, כמו שנתבאר במקום אחר¹².

ובחינת אהבה זו שפחול, היא רק האהבה הנמשכת מהשכל והתבוננות כו. אבל בשבת נתוסף בכל אחד נשמה יתירה. והיינו שגולד בכנסת-ישראל דבר חדש ממש, מה שאין נמצא בהם בחול. והיינו בחינת אהבה ורצון לה', שלמעלה מן השכל והתבוננות.

כי הנה "אית רצון ואית רצון" – פירושו:

"אית רצון" – שגולד מהשכל והתבוננות. ונקרא רצון-התחתון – לפי שבחינת רצון זה נולד מהשכל, אם כן הוא למטה מהחכמה ובינה וגולד ונמשך מהם.

אבל אית בחינת רצון העליון – שלמעלה מעלה מהחכמה. וגילוי בחינה זו בנפש האדם, הוא בחינת האהבה שאינה נולדת מהתבוננות השכל, כי אם היא אהבה פשוטה שלמעלה מן השכל, שזהו בחינת יחידה-שבנפש שלמעלה מהחכמה.

בבחינת מוזן וחיות, וכמו שכתוב (תהלים מ, ט): "ותורתך בתוך מעי כו". ויתבאר לקמן אם ירצה השם:

והנה קודם שיתבאר בפרט בענין בחינת ומדרגת התורה, צריך לבאר כללות ענין בחינת השבת מהו?

(שפמכו ענין לו למלאכת המשכן – הן בצווי הקדוש ברוך-הוא למשה רבינו עליו-השלוש, והן בצווי משה לישראל נזכרו ג' דברים אלו: יריעות וכלים דמשכן, ושבת. רק שמושה רבינו עליו-השלוש הקדים השבת כו, ושינה הסדר כדלעיל).

דהנה ידוע מאמר רז"ל⁸ שבשבת נתוסף בכל אחד ואחד מישראל נשמה יתירה. ולכאורה אינו מובן, מהו ענין הנשמה יתירה – הלא אין נרגש בנפש האדם תוספת חיותו בשבת יותר מככל השבוע?

הענין הוא:

דהנה פתיב בפרשה ראשונה דקריאת-שמע (דברים ו, ד-ה): "שמע ישראל כו, אחד. ואהבת" [..] בכל לבבך כו" – פירושו: שאהבה זו נולדה ונמשכה מן ההתבוננות בגדולתו ותבן איך ש"היו"ה אחד. כמאמר רז"ל⁹: "תמליכוהו בשמים וארץ וד' רוחות העולם", שעל זה מורה הח' והד' ד'א"ת – הח' הוא בחינת ז' רקיעים והארץ, והד' הוא ד' רוחות העולם – שהן בטלים ליחודו ותבן המרומו באות א"ת. וכמו כן למעלה עד רום המעלות יש בחינת ז' רקיעים והארץ רוחניים – בחינת "לך ה' הגדולה כו"¹⁰ (דברי הימים א' כט, א), וכולם מקבלים חיות רק מבחינת "שם כבוד מלכותו כו". ועל ידי התבוננות זו יבא לבחינת "ואהבת" [..] בכל לבבך.

על דרך מה שאמרו השכטים לעקב (פסחים נז, א): "כשם שאין בלבד אלא אחד, כך אין בלבנו אלא אחד" – פירושו: "כשם שאין בלבד אלא א"ת" – כי שרשו של עקב היה גבוה מאד געלה, שהיה בחינת מרכבה ממש ליחודו ואחדותו ותבן, כך אין בלבנו אלא א"ת" – אף שאנחנו למטה בעלמא-דפרודא, אף על פי כן על ידי הפטול-רצון לאפפיא לסמרא-אחרא, שלא יחפון בשום חפץ בעולם וזלת לה' לבדו, נעשה להם גם כן לב אחד לאביהם שבשמים¹⁰. דהיינו, רצון אחד פשוט התקוע בלב, שלא לחפון בשום חפץ בעולם וזלת לה' לבדו. לכך "אין בלבנו אלא אחד" בלבד, הגם

10. (וענין בזה פרשת תרומה, דף קל"ד, עמוד ב' מזה).

11. ("ששת ימי המעשה" וקראל מו, א).

12. (לקוטי תורה תורע, כ, ד).

8. ("נשמה יתירה נתן הקדוש ברוך הוא באדם ערב ולמוצאי שבת נטולין אותה הימנו" ביצה טו, א. ושם נקמן).

9. (ירושלמי ברכות יב, ב הלכה א. וראה ברכות יג, ב).

לפי ש"שבת וינפש" (שמות לא, יז) - עליות החכמה בלמעלה מהחכמה.

מה שאין בן ב"ששת ימי המעשה" שנקראים "ו' ימי בראשית" - שמקבלים מחכמה, ולא מבחינת קדם' שלמעלה מהחכמה, שאינו או בבחינת גילוי. כמו על דרך משל, שבשעת המלאכה אין מתגלה עדיין התענוג, רק כשנגמר כו'. ולכן נמשך גילוי בחינת רצון העליון גם בן בנפש האדם, שהיא גילוי האהבה רבה שלמעלה מהשכל כו'¹⁹.

(זהו שאנו אומרים בקדוש דשבת: "ורצה בנו" - על שם התגלות רצון העליון "בנו" ממש): :

וזהו ענין "שבת שבתון לה'" (שמות לה, ב):

כי הנה המשכת הרצון העליון, שהוא בחינת הרצון שלמעלה מהשכל הנמשך ומתגלה בשבת, הוא דקא בשיש כלי לגילוי אור זה. והכלי הוא בחינת הרצון התחתון, שגולד מן השכל וההתבוננות בכל ששת ימי המעשה, שזה הרצון התחתון נעשה בחינת כלי לגבי זה הרצון העליון, שיומשך בתוכו ממש בבחינת השראת בהשראת האור בתוך הכלי ממש. מפני שהרצון התחתון, אף על פי שהוא למטה מבחינת רצון העליון, אבל על כל פנים כלי הוא לגילוי רצון העליון, שהיה מתלבש בו בהתחברות ויחוד אמתי ביום השבת.

ועל זה נאמר "שבת שבתון לה' ה'" - פירוש: "שבת שבתון" הם ב' רצונות הנ"ל שמתחברים באחד והיו לאחדים ממש. ולשון "שבתון לה' ה'" - היינו, פי שם הו"ה, הנה היו"ד - בחינת חכמה כו', ובשבת הוא בחינת "שבת להו"ה" - שמתגלה הרצון העליון שלמעלה משם הו"ה כו'.

וזהו שכתוב "פי אל דעות הו"ה" (שמואל א' ב, ג) - שיש ב' בחינות דעת: הא' - דעת עליון, והב' - דעת התחתון, פירוש: דעת' הוא לשון רצון, שדעת ורצון

יכמו על דרך משל כאשר יחפון האדם בחפץ ורצון לאיזה דבר הנוגע לעצם הנפש ממש, וגורם לו לעשות דברים שלא על פי הדעת והשכל כלל. כי רצון זה עמוק עמוק מהשכל כו'. וכנודע, שיש בחינת רצון שלמעלה מהשכל, על דרך אמרם: "כד עלה במחשבה"¹³; ו"אין טעם לרצון"¹⁴.

ובחינת אהבה ורצון זה לה' מתגלה בנפש אדם ביום השבת דקא. והיא בחינת אהבה רבה, שהיא באה מלמעלה למטה בנפש האלקות בשבת. דהיינו, שאין האהבה לפי ערך השכל וההתבוננות לכה, רק היא למעלה מהשכל, ונמשכת מבחינת רצון העליון שלמעלה מהחכמה¹⁵. שבחינת גילוי רצון העליון הוא בשבת דקא.

דהנה פתיב (יחזקאל מו, א): "שער החצר הפנימית הפונה קדים כו"¹⁶ - פירוש: פי "בעשרה מאמרות נברא העולם" בששת ימי בראשית. ו"בראשית" - שהיא חכמה עילאה - "נמי מאמר הוא", ונשפלה החכמה עילאה והפודות להתלבש בבחינת הדבור, לומר "יהי אור כו'" (בראשית א, ג). על דרך משל אדם הפותח או מצויר כו'¹⁷.

ונקרא לכך "ו' ימי בראשית" - שמקבלים מבחינת "ראשית" היא החכמה עילאה. ובשבת פתיב (שמות לא, יז): "וינפש" - שגמר המלאכה, ונתעלו החכמה ומדות לבחינה שלמעלה מהחכמה, הוא בחינת רצון ותענוג העליון.

וזהו בחינת "הפונה קדים" - בחינה שלמעלה מהחכמה נקרא קדם" - שלמעלה מבחינת "ראשית כו": כי ה'ראשית' יש שני לו, מה שאין בן בחינת "קדמונו של עולם כו". וכנודע גם בן על פסוק ה"מגיד מראשית כו, ומקדם כו"¹⁸ עיין שם. ובשבת נפתח השער "הפונה קדים", הוא גילוי רצון העליון ותענוג העליון,

13. (מנחות כב, ב).
14. (ראה של"ה בית ה" ר, ב בהנחה) בשם ר' יוסף אלקשטיליא. (ועוד).
15. (וזהו שמבאר ב"פרי עץ חיים", דהיכל האהבה המאיר בקריאת שמע דשבת הוא למעלה מעלה מבחינת היכל האהבה המאיר בקריאת שמע דחול. עיין שם).

16. (וזהו סגור ששת ימי המעשה. ויום השבת יפתח ויום החדש יפתח").

17. ("איזה ציור, או משפיל שכלו ומחשבתו לענין באורו הציור והתבה, וכשגמר מחשבתו, חוזרים שכלו ומחשבתו למהותו ועצמותו);

18. (מגיד מראשית אחרית, ומקדם אשר לא נעשו אמר עצתי תקום, וכל חפצי אעשה" ישעיהו מו, ז).

19. כמו שנתבאר על פסוק "כי טובים דודיק מינין, ומאמר רז"ל: "עריבים עלי כו".

והיינו על ידי מחשבה דבור ומעשה דתורה ומצות שהם בלים לבחינת נר"ג. וכמו שיתבאר לקמן בענין ו' קני המנוחה, איך שעל ידי התורה ומצות ממשכים גילוי בחינת רצון העליון כו'.

וזהו ענין "חולין שנעשו על טהרת הקודש", היינו בשבימי החול מאיר גם בן מעין קדושת השבת כו').

והנה, התפלה של חול היא בחינת הממוצע בין שבת ליומין דחול, הממשיך ההארה מבחינת רצון העליון המתגלה בשבת – בכל יומין דחול כו'.

ולכן נמשלה התפלה לסולם, דכתיב (בראשית כה, יב): "והנה סלם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה כו'" – כמשל הסולם שבו ועל ידו עולה התחתון מלמטה מהארץ על הגג, וכן בו יורד העליון מלמעלה למטה – כך על דרך משל התפלה נמשלה לסולם, שעל ידי התפלה עולה הנפש מלמטה למעלה במעלות ומדרגות עליונות, דרנא בטר דרנא עד רום המעלות.

והיינו על ידי צעקת הלב, ברעותא דלבא, לכלות נפשו אליו ותברך, שזהו בחינת העלאת מ"ג מלמטה למעלה, לעלות בעילוי אחר עליו עד רום המעלות ליפלא באור אינסוף ברוך-הוא.

וכן נמצא בה בחינת הירידה מלמעלה למטה, דהיינו כאשר כבר נתעלה בתכלית העילוי ברום המעלות, בהגיעו אל בחינת רצון העליון ברוך-הוא, אזי יעוררו ומשיכו שירד בהשתלשלות המדרגות מלמעלה למטה להתלבש ברצון התחתון, וממנו יתפשט ההארה בכל ו' יומין.

וזהו שכתוב (בראשית כה, יב): ו"מלאכי אלקים עולדים ויוֹרְדִים בו": שבהפולם ימצא כ' בחינות ומדרגות שונות – בחינת העלייה מלמטה למעלה, ובחינת הירידה מלמעלה למטה. והיינו בחינת התפלה כו', שמתברר בחינת קדושת השבת עם ו' יומין דחול, להיות מאיר הארת רצון העליון שבשבת בכל יומין דחול, להיות "חולין שנעשו על טהרת הקודש". והיינו על ידי עלייה וירידה²⁰.

אפילו מבחינת תורה, והיא בחינת רצון העליון הנ"ל. וגם נתבאר דעל ידי התפלה עולה נשמה שבגוף לשרשה הנ"ל.

ואם כן נראה בענין תוספת נשמה יתירה לשבת, דהיינו גם מבחינת שרש הנשמה הנ"ל. וכן משמע ב"פרי עץ חיים", שנו השבת, פק י"ט, דהמקיימים נכנסים בשבת בבחינת פנימיים, והארה ממנה מאיר בכל יום כו', על ידי התפלה כנ"ל.

הכל ענין אחד. כמו שכתוב (עמוס ג, ב): "רק אתכם ידעתי מכל משפחות כו'" – שהכוונה הוא – שבחתי ורציתי אתכם לבחור לי לעם סגולה²⁰. כי דעת הוא ענין הכרה, שזהו בחינת התקשרות המביא לידי הרצון כו'. וכן "והאדם ידע" (בראשית ד, א) – לשון התקשרות והתחברות כו'.

וענין "אל דעות" היינו התחברות ב' דעות הנ"ל, שהם ב' הרצונות הנ"ל. ואז הוא בחינת "שבת שבתון" לשם הוי"ה. והוא גם בן פירוש "אל דעות הוי"ה" – שמתחברים ב' הרצונות, שהרצון העליון שלמעלה מהחכמה מאיר ומתגלה גם בן ברצון התחתון כו'.

וזהו ענין הנשמה יתירה לשבת, שהוא גלוי רצון העליון מבחינת יחידה כנ"ל. וזהו שנקרא "נשמת כל חי". וכמו שכתוב (תהלים קמה, טו): "ומשובע לכל חי – רצון", שגלוי רצון העליון נמשך בבחינת הנקראת "כל חי כו'", ומשם נמשך להיות "רצון וראו יעשה" (שם, טו) – שיתגלה בהם הרצון העליון.

והנה, כשנמשך הרצון העליון להתלבש ברצון התחתון ביום השבת, אזי נמשך ממנו גם בן הארה בכל ששת ימי המעשה, להיות נמצא בהארה בחינת הארה מרצון העליון שלמעלה מהשכל. וגילוי הארה זו היא בזמן התפלה דחול, כשמתעורר באהבה וחסד לה' ותברך, שהוא בחינת הארה מקדושת שבת המאיר בימי החול. כמו שכתוב בזוהר הקדוש: "יומא דא יהיב חילא לשאר יומי כו"²¹. ולכן יכול להאיר בהן מבחינת רצון העליון הנ"ל.

(וכמו שהביא ב"ראשית חכמה" שער הקדושה פרק ב' מאמרי הזוהר המבארים איך שצריך להתקדש ולהמשיך עליו בכל יום מקדושת שבת. וזהו פירוש מה שכתוב (ויקרא יט, ב): "קדושים תהיו כו'" – להמשיך עליו מבחינת שבת שהוא קדש בעצם.)

וכן כתב ב"פרי עץ חיים", שתוספת נר"ג המאירים בשבת אינו מסתלקין גם בן בימות החול רק בחינת תוספת ח"י [=ח' יחידה] מסתלקים במוצאי שבת קדש כו'.

אך צריך להכין את עצמו לקבל בחינה זו דתוספת נר"ג.

20. ("כך בחר ה' אליהו להיות לו לעם סגולה מכל העמים אשר על פני האדמה". דברים ג, ו. ועל דרך זה שם יד, ב).

21. (יום זה נותן פה לשאר ימים).

22. (ועיין במה שנתבאר בפסוק "יונתי כו'" (לקוטי תורה שיר השירים יט, ג), איך שיש בחינת נשמה שבגוף, ויש בחינת שרש הנשמה. ושם נתבאר דשרש הנשמה היא בבחינת מחשבה הקדומה – שלמעלה

ידי למוֹד סדר קדושים מעורר וממשיך הגילוי בבחינת חכמה-עילאה, להיות "חכמת אדם תאיר פניו".

וענין הארת פנים למעלה, הוא כמו על דרך משל למטה באדם, בשמשפיל השפלה הדרשה יצהבו פניו. כמו שאמרו רז"ל גבי רב אבהו, ש"צָהֲבו פָּנָיו מַחֲמַת שְׂרָאָה תוֹסֵפְתָא חֲדָתָא". והוא מחמת גילוי התענוג שמתגלה ומתלבש בהשפלה הדרשה, ונמשך ומתגלה בפנים ממש עד שצהבו פניו ומאירים.

כך על דרך משל למעלה, על ידי עסק התורה ממשיכים גילוי אור התענוג-עליון להיות מאיר ונמשך בחכמה-עילאה. והוא בחינת אור הדרש מעצמות אין-סוף ברוך-הוא שמתלבש בחכמת התורה. וזהו ענין "יאר ה' פניו אליך כו'" (פסוק ב, כה). וזהו גם כן ענין אור דמגורה.

ובזה יובן גם כן ענין 'ו' קני המגורה, היינו: קנה האמצעי שהוא גוף המגורה, ושלשה קנים יוצאים מצדה האחד, ושלשה קנים מצדה השני, וכפיתר תחת שני הקנים מפנה כו'²³. דהיינו, שבמקום שיוצאים שני קנים מקנה האמצעי אחד לכאן ואחד לכאן – שם יש כפיתור כו', וכן תחת שני הקנים השניים, ותחת שני הקנים השלישיים.

והענין, כי כל זה רומז על פללות התורה, שהיא תורה-שבכתב ותורה שבעל-פה:

וזהו ענין ששה קנים היוצאים מן קנה האמצעי הם "שיתא סדרי משנה" שמקבלים מקנה האמצעי שהוא בחינת תורה-שבכתב. שהרי למדין הכל מן המקרא, כמו שכתוב בגמרא: "מאי טעמא? – אמר קרא כו'". נמצא התורה שבעל-פה יוצאת ונמשכת מבחינת תורה שבכתב, כמו שששת הקנים יוצאים מן המגורה כו'.

וענין ה"כפיתור תחת שני הקנים":

הענין, דכל השפעה הנמשכת ממשפיע למקבל אי אפשר להיות כי אם על ידי אתערותא-דלתתא מן המקבל אל המשפיע, ועל ידי זה נמשך אתערותא-דלעילא מהמשפיע, ונקרא מ"ו ומ"ה.

וכמו כן בענין ההשפעה מתורה-שבכתב לתורה שבעל-פה – יש גם כן ב' בחינות אלו: שהרי נודע שתורה-שבכתב נקראת (משל א, ח) "מוסר אביד" – בחינת

והנה, על ידי התורה ממשיכים גם כן רצון-העליון שיתלבש ברצון התחתון, כי התורה נמשכה מבחינת רצון-העליון. והגם ד"אורייתא מזכמה נפקת" – "נפקת" דוקא, שיציאתה מהעלם אל הגילוי הוא מבחינת חכמה, אבל שרשה מבחינת רצון-העליון ותכוד (פי תר"ג מצות דאורייתא עם ז' דרגון בגימטריא פתח).

רק שנתלבשה למטה בבחינת המדות – חג"ת דאצילות: שמבחינת חסד נמשך להקל להיות כשר ומותר, ונפאי; ומבחינת גבורה נמשך להחמיר כו'. ובחינת המדות הם למטה מהחכמה. נמצא ענין התורה הוא המושכת רצון-העליון שלמעלה – ברצון-התחתון, שהוא בחינת דעת-תחתון, שהוא בחינת פנימיות המדות כבודע.

(רק שהמשכה זו על ידי התורה, אי אפשר להמשיך כי אם על ידי הקדמת התפלה, שהוא בחינת הסולם לעלות מלמטה-למעלה. וגם דוקא על ידי קדימת בחינת שבת, שהוא גם כן אותיות תשב – עליות רצון-התחתון ברצון העליון, וירידת רצון-העליון ברצון-התחתון. וזהו פעין בחינת אתערותא-דלתתא, שעל ידי זה יוכל להמשיך אחר כך על ידי תורה ומצות כו' – מלמעלה-למטה. וכדלקמן אם ירצה השם).

והנה התורה היא נגד בחינת כלי המשכן, שהם מגורה ושולחן.

(וכל שכן הארון שבו היו מונחים הלוחות ממש. רק שבחינת הארון שהיה בבית קדש-הקדשים הוא כמו שהתורה בשרשה. ובחינת המגורה שהיה בהיכל הוא בחינת גילוי התורה במדות.

וזהו שנאמר בתורה (משל לא, כו): "פיה פתחה בחכמה, ותורת חסד על לשונה" – הנה נקראת בחינת חכמה ובחינת חסד – פי "אורייתא מחכמה נפקת", וזהו בחינת הארון; ומתלבשת במדות, שכללותם הוא החסד, וזהו בחינת המגורה שהיתה פרום – בחינת חסד כו')

כי הנה, כמו שהמגורה מדליקין בה אור, כמו כן בתורה כתיב (משל ג, כג): "ותורה אור". ופירוש אור דתורה הוא, כמו שכתוב (קהלת ה, א): "חכמת אדם תאיר פניו". כי אמרו רז"ל: "חכמת זו סדר קדשים" – שעל

23. "שלשה קני מגרה מצדה האחד, ושלשה קני מגרה מצדה השני" – שמות כה, לב. "וכפיתר תחת שני הקנים מפנה, וכפיתר תחת שני הקנים מפנה לששת הקנים היוצאים מן המגורה" – שם, לה.

השבת למלאכת המשכן - הפך ממה שנוכח בצווי הקדוש ברוך הוא למשה רבנו עליוהשלוש. והענין:

פי עם היות שעל ידי תורה ומצות ממשיכים בחינת מקיפים ופנימיים, שהם בחינת לבושים ובחינת מוון לנפש, שיהיה גלוי רצון העליון בנפש - בבחינת פנימי על ידי התורה, ובבחינת מקיף על ידי המצות. אך באמת, פיון שהאדם הוא מלמטה²⁶ בגוף גשמי, אי אפשר לו להגיע לבחינת רצון העליון שלמעלה מעלה מכל העולמות להמשיך משם האור למטה. ולזאת צריך להיות תחלה בחינת אתגרותא דלתתא - שיעורר בנפשו ויעלה להגיע לגלוי בחינת רצון העליון.

ועלייה זו היא בחינת שבת - אותיות תשב, עליות העולמות מלמטה למעלה מעלה עד רום המעלות, שהוא בחינת רצון העליון המתגלה במנחה בשבת, כמו שכתוב (תהלים סט, ד): "ואני תפלתי לך ה' עת רצון כו'". וגם בנפש האדם יש בחינת עלייה זו וגלוי זה, שזהו ענין הנשמה היתירה כדלעיל.

ואחר כך נמשך מבחינת הארה זו לכל ימות החול, על ידי התפלה הנקראת "סולם". ועל ידי זה יוכלו להמשיך אחר כך על ידי התורה ומצות גלוי והמשכת האור מלמעלה למטה. מה שאין פן בלא קדימת בחינת התעלה שעל ידי השבת אי אפשר להמשיך. וכמאמר ר"ל: "כל האומר אין לי אלא תורה כו'²⁷". ולזאת בצווי משה רבינו עליוהשלוש לישראל בעשיית המשכן הקדים הצווי על השבת.

ואחר כך צוה ענין יריעות המשכן - שהם בחינת מקיפים הנמשכים על ידי המצות, ואחר כך על כלי המשכן שהוא בחינת פנימיים - והענין: שפל המשכה מלמעלה למטה, מתחלה נמשך האור בבחינת מקיף על המקבל, ואחר כך נשפע ונמשך ממנו הארה בפנימיותו כו', והשאר נשאר בבחינת מקיף. לכן הקדים היריעות להכלים.

וזהו שאמר ר"ל (ברכות יב, ב): "כל הקורא קריאת שמוע בלא תפלין כאלו מניע עדות שקר בעצמו": פי הנה בתפלין הם גם כן הפרשיות "שמע", "והיה" דקריאת שמע. רק בתפלין הם בחינת מקיף, ובקריאת

אב, הוא בחינת דבורא המושפיע. ותורה שבכלפה נקראת (עש) "תורת אמת" - בחינת נוקבא ומקבל מתורה שבכתב, רק דשם נגדל ההשפעה כו', ואם פן יש בזה בחינת העלאת מ"ן והמשכת מ"ד; ונקרא אתגרותא דלתתא ואתגרותא דלעילא.

וזהו ענין ה' כפתור תחת שני הקנים": שבמקום יציאת הקנה מהקנה האמצעי, שם הוא ענין התחברות המ"ן והמ"ד, שמתחברין אתגרותא דלתתא ואתגרותא דלעילא, לכן יש שם אור כפול, על דרך משל, מהתחברות ב' הבחינות. לכן היה כפתור, שהוא עב יותר משאר מקום המנורה, פיון שבבחינה זו מתחברים ב' בחינות - מושפיע ומקבל כו'. ונקראת בחינה זו "קשריו" בזהר - על דרך משל הקשר שמתקשרים שני דברים יחד, הנה במקום הקשר הוא עב יותר מחמת ששם יש חבור שני הדברים יחד.

וכן השולחן גם כן רומז לבחינת התורה - שעליו מניחים "לחם הפנים"²⁴, והתורה נקראת "לחם" - לכו לחמו בלחמי" (משל פ, ה), פי היא בחינת מוון לנפש - להמשיך הגלוי בפנימיות, שפשיגי החכמה בפנימיותו, ששכלו משיג חכמת התורה שבה מלובש אור אין סוף ברוך הוא כו', לכן נעשה לו מזה מוון וחיית ממש לנפש. וכן למעלה, הוא בחינת "ישראל מפרנסין כו'²⁵" - שיהיה התלבשות אין סוף בחכמה עילאה כו'.

אבל המצות הם בחינת לבושים ומקיפים לנפש, שהן המשכות מבחינה שאין הגלוי יכול להתלבש בפנימיותו, רק שאור ה' מקיפו מראשו ועד רגלו. והן בחינת "יריעות המשכן" כמו שנתבאר לעיל.

(ולשם נתבאר דבמצות יש גם כן ז' בחינות - חצבה עמודיה שבעה". וכן ז' מינים ביריעות, רק שהם מקיפים. ובתורה ז' קני המנורה הם בחינת פנימיים):

ועל פי כל הנ"ל בביאור בחינת היריעות וכלים דמשכן, שהם בחינת תורה ומצות פנ"ל; ובביאור ענין השבת, שהוא בחינת הנשמה היתירה - התחברות רצון העליון ברצון התחתון, ויבן במוב טעם ענין שייכות הצווי במצות שבת סמוך לצווי דמלאכת המשכן, כמו שכתוב בפרשת תשא (שמות לא, י): "אך את שבתותי תשמרו כו'". וגם, מה שמושה רבינו עליוהשלוש הקדים הצווי על

24. (ונתת על השלחן לחם פנים" שמות כה, ל).

25. ("לאברהם שבשמים").

26. [מלמטה ברפס ראשון ובכתב יד 13: למטה].

27. ("אפילו תורה אין לו").

עצמותו, כמו שכתוב: "כי בו שבת", וינפש²⁸ – כאדם ששובת ונח, שהוא בחינת עליית כחות הנפש מהשפלתו לעצמותו בו.

ולכן נאמר צווי השבת אחר כך: כי לא שייך בחינת שביתה ואורחזור, רק אם מתחלה נמשך בחינת אורחזור והמשכה מלמעלה למטה על ידי הפלים והיריעות, או צריך להיות אחר כך אורחזור על ידי השבת.

מה שאין פן בעבודת האדם מלמטה למעלה, צריך להיות תחלה ההעלאה, דהיינו בחינת השבת לעלות למעלה מעלה עד רום המעלות, ואחר כך ימשיך השפע מלמעלה למטה, היינו מבחינת רצון העליון המתגלה ביום השבת.

והמשכה מבחינה זו היא מתחלה בבחינת מקור ולבוש, שזהו ענין יריעות המשכן; ואחר כך בחינת הפלים, דהיינו בחינת התורה שהיא חכמתו ותבונה, ומחכמה נמשך מדת החסד שנמשל לפנים. כמו הפנים היוצאים ממקום גבוה למקום נמוך, כך התורה נמשכה ממקום גבוה וירדה למטה, לכך נמשלה לפנים.

וזהו "פיה פתחה בחכמה, ותורת חסד על לשונה": שנקראת התורה "תורת חסד" על שם המשכה בו, שנמשכה חכמתו ותבונה למטה מטה. בנודע שחכמה וחסד הם קו אחד, והיינו בחינת תורה ונמילות חסדים:

שמע שאומר "אחד – ואהבת" הוא בחינת גלוי בפנימיות. ולכן תחלה צריך להיות המקור ואחר כך הפנימי. וכש"קורא קריאת שמע בלא תפלין" – להמשיך הפנימי בלא המקור – זהו "עדות שקר בו":

וכל זה הסדר הוא בענין עבודת האדם, וזהו צווי משה רבינו עליו השלום לישראל בפרשת ויקהל. אבל בענין סדר ההמשכה מאור אינסוף ברוך הוא בעולמות הוא להפך: שמתחלה צריך להיות הפלים, ואחר כך היריעות, ואחר כך בחינת שבת.

כי להיות המשכה מאור אינסוף בעולמות הוצרך להיות צמצום רב ועצום, ושיהיה הגלוי רק הארה מועטת, כדי שיוכלו העולמות לקבל ולא יתפלו ממציאותו. ובחינת גלוי זה, זהו ענין כלי המשכן שהם בחינת פנימיות. ואחר כך מבחינת גלוי זה נמשך אחר כך להיות בחינת מקור וסובב על העולמות, וזהו ענין היריעות המשכן.

וזהו דבר פרשת תרומה ותצוה שהוא צווי הקדוש ברוך הוא למשה רבינו עליו השלום נאמר תחלה הפלים ואחר כך היריעות, דכך הוא סדר המשכה מלמעלה למטה.

ואחר כך נאמר צווי השבת בפרשת תשא, והענין: כי הפלים והיריעות הם סדר המשכה מלמעלה למטה, ואחר כך בגמר ותכלית ירדת השפע העליונה, אז הוא בחינת השבת, שהיא המנוחה וההסתלקות אל

28. ("כי בו שבת מכל מלאכתו" בראשית ב, ג. "שבת וינפש" שמות לא, ז).

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

~ תורת חיים ~

ויאמר גו' לך לך

הסבה לזה עצמו שיוכל להיות יח"ע ע"י המצות הגשמיות הוא דוקא ע"י מעשה האבות שקדמו למ"ת וכמ"ש באברהם עקב אשר שמע אברהם בקלי וישמור משמרתו מצותי חקותי ותורתו (בראשית כו, ה) ואע"פ שלא קיים כל רמ"ח מ"ע

(כה) ואחר כל זה יובן ענין הנ"ל ג"כ דהגם שמצד התלבשו התו"מ בעניני גשמיים דוקא הוא שנעשו למעלה כל יח"ע ע"י פנימיות ועצמות אור הכתר ששם שורה מהו"ע א"ס ב"ה ממש מטעם הנ"ל מ"מ עיקר

דאצי' כל א' על מקומו ומדרגתו היה בא ולא נמשך מעילה לעלול רק במדה ושעור בלי תוספת ובלי מגרעת כלל כנ"ל רד"ל:

(כט) ועם כ"ז יובן שרש ענין כל ספר בראשית שקדם לספר שמות ושאר הספרים לפי שם' זה הוא השרש הראשון לכל המצות שנכתבו בספרים האחרים וע"כ נק' ס' בראשית בשם ספר הישר כמ"ש (יהושע י, יג) הלא היא כתובה על ספר הישר שהוא ספר בראשית. והמעם הוא לפי שעיקר ספר בראשית הוא בספור תולדות האבות והשבטי' וע"כ הוא מספר ומאריך יותר בפרטי מעשיהם וכל קורותם להיות' שרש ומקור למצות שיכתבו בס' שמות ושאר ספרים כו' להיות מבואר למעלה שאם לא האבות במעשיהם שעשו קשר וחבור מעצמות המאציל לנאצלים בג' קוין דאצי' ימין ושמאל ואמצע (אברהם בקו הימין חח"ן ויצחק בקו השמאל בג"ה ויעקב בקו האמצעי דת"י) לא היו נעשים יח"ע ע"י המצות כלל:

היה כולל כל רמ"ח מ"ע במ"ע זו הצדקה וחסד שהיה איש החסד למטה שעי"ז היה מקשר ומחבר ע"י בחי' ה"ח שבצמנו' המאציל לבא מן ההעלם לגלוי לאצילות ומאצי' לבי"ע ע"י שא"ל לך מ'רצך כנ"ל הנה ע"י קשר וחבור הזה שעשה כל ימיו מלמעל' למטה ומלמטה למעלה הרי זהו שרש כל היח"ע שנעשו בכל הרמ"ח מ"ע בכאו"א מישראל שעושה מצות שנעשה יח"ע כנ"ל מומן מ"ת עד ימות המשיח והעוה"ב (וכן יצחק בעובדות שלו במדת היראה ופחד אלקים ע"י הפירת בארות (כידוע ומבואר כמ"א) וכן יעקב בעובדות שלו במדת הת"ת שהן ג' קוין דאצי' בכללות כמשי"ת) ואם לא האבות לא היו נעשה בחי' יח"ע למעלה ע"י המצות הגשמיות שנעשו למטה כי לא היה יח"ע הרוחניים תלויים במעשה התחתונים כלל כי אין חבור וקשר כ"כ לעליונים עם התחתונים רק ע"י כמה מסכים והעלמו' וצמצומים עבים מאד שע"י הצמצום הראשון דמאמר קו המדה כנ"ל עד שכל מדרגה ומדרגה גם בע"ס

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל - אדמו"ר ה'צמח צדק'

~ דרך מצותיך ~

מאמרי אדמו"ר הצמח צדק - ביאור לד"ה ואולם

כשנתלכשו באיברים שעם היות שגם אח"כ הם בטלים לגבי הנפש אין זה בערך לגבי הביטול כשהיו כלולים ממש בהנפש, וכך יובן עדי"ו ענין י"ם הגלויות שהם כאו"א בכלי בפ"ע הוא עדי"מ כחות הנפש המלוכשי' באיברי' והם ג"כ בטלים לגבי הנפש. אך בחי' י"ם הגנוזות הוא עדי"מ כחות אלו כשהם עדיין כלול' בעצם הנפש שהוא למעלה מבחי' התחלקות (ולכן עקודים הם הכל בכלי א') וגם הם במהותן נעלי' הרבה ביתר שאת וגם ביטולן יותר כו' (ובמ"א ע"פ כמים הפנים לפנים נת' משל אחר. והוא ענין גלוי השכל וכה המשכיל שהכח המשכיל מיוחד עם עצם הנפש ביתר שאת מגלוי השכל שהגלוי השכל נרא' ומורגש במוח ליש ודבר בפ"ע משא"כ כח המשכיל כלול ומיוחד ממש בעצם הנפש ובמל' אליה ביתר שאת והוא כשלהבת שבתוך הגחלת משא"כ גלוי השכל הוא כשלהבת שנתפשט' חוץ לגחלת, ומה"ט ככה המשכיל הנה שם יש ג"כ כח המדות עדי"ו וכולם מיוחד' בעצם הנפש יותר מגלוי השכל וגלוי המדות כו' יעו"ש, ומשל זה נ"ל צודק יותר, כי מבואר בפרדס שער הצחצחות פ"ו דענין י"ם הגנוזות הם שרשי הכל' דאילו

ב. אמנם הגם שמשל זה דשלהבת הקשורה בגחלת צודק הוא שמרומזים בו יחוד ע"ם הגלויות והגנוזות במאצילן, אך מ"מ להשכיל יותר ענין ע"ם הגנוזות במאצילן דהיינו איך שאע"פ שהם ע"ם שייך לומר ע"ז חד ולא בחושבן כו' (וכמשנת"ל דהגם שע"ם הגנוזות הוא לפי קבלת הארז"ל בחי' עקודים או ע"י מ"מ הקדמנו שכל מה שלמעלה מאצי' נק' עולם הא"ס ושייך לומר ע"ז חד ולא בחושבן עם שאינן בערך למהו"ע ית' ח"ו כנודע מע"ח רבוי הצמצומים עד התהוות עולם העקודים כו') יובן יותר ממשל התכללות כחות הנפש בעצם הנפש. כי הנה כחות הנפש שנתפשטו ברמ"ח איברי הנפש כמו הרא"י בעין ושמויעה באזן כו' הרי הם נמשכים מהנפש וא"כ מתחלה היו כלולים בעצם הנפש ושם לא היו כלל בבחי' התחלקות כמו שהם אח"כ כאו"א בכלי בפ"ע רק היו כלולים יחד ממש והיינו מפני שבעודם כלול' בהנפש הם ג"כ נעלה יותר מהותן ועצמותן מכמו שנמשכו אח"כ כשנתחלקו כאו"א בפ"ע להיות בגלוי בהאיברי הגוף ע"כ היו כלולים יחד ממש והיו ג"כ מתאחדים עם עצם הנפש ובמל' אצלה בתכל' יותר מכפי שהם אח"כ

ג"כ יש כלים חיצונים ופנימים כגו' בע"ה בענין מוחי' וכו' וע"ם הגנוות הם ודאי שרשי פנימי' הכלים כו' ע"כ צודק ג"כ המשל הנ"ל שבעורן כלולים הכחות בנפש היו נעלי' יותר מצד ההעלם ומצד שלא נתלבשו בכלים החיצוני' וכו' וכך מובן הנמשל. ועכ"פ מובן מזה איך שיחוד ע"ם הגנוות הוא ביתר שאת מע"ם הגלויות והיינו כשלהבת שבתוך הגחלת ממש. רק שזהו משל בגשמיות ומשל רוחני הוא כמו בחי' כח המשכיל הכלול בנפש הוא שלהבת שבתוך הגחלת וגלוי השכל הוא כשלהבת שמחוץ לגחלת):

ויובן עוד ענין משל השלהבת שע"ג הגחלת ושבתוך הגחלת שהיא מיוחדת ביחוד אמיתי יותר עם הגחלת ע"פ משל אחר רוחני, ככחות הנפש עצמן הגלויים, והוא עד"מ המדות נמשכים מהשכל, שע"י התבוננות בגדולת ה' יוליד התפעלות לאהבה אותו, ויש בהתפעלות זו ב' בחי' הא' כשהתפעלות כלולה עדיין בתוך ההתבוננות ממש שהיא שם מהות התפעלות שכליית דהיינו שעיקר הגלוי הוא ההתבוננות והעמקת הרעת בגדולת ה' אלא שכלול בזה התפעלות והוא מה שתטה הנפש ותדבק בו במחשבת' בו ותתאוה ותכסוף אליו, והב' הוא כשיצא' האהבה בגלוי להיות הפיצה ותשוקה מורגשת בלב ומ"מ גם אז מקבלת חיות מההתבוננות, והנה הבחי' הא' הוא התכללות העלול בעילתו וזה כשלהבת הגנוז בתוך הגחלת, והבחי' הב' הוא כשנמשך העלול להיות בפ"ע שזהו כשלהבת שמחוץ לגחלת, והנמשל מובן בענין ע"ם הגלויות וע"ם הגנוות כנ"ל מיהו הגם ששם אין זה בגדר עילה ועלול כמו ממדות לשכל מ"מ לענין ההעלם וגלוי הוא כוונת המשל וכו':

האורות הם פשוטים בתכלית הפשימות אפי' בי"ם הגלויות וכך מבואר בכמה מקומות באריכות דמצד האור אין שייך לקרותו חכמה או חסד שהרי הוא פשוט כו', וכיון שהם שרשי הכלים א"כ אין צודק כ"כ משל הא' דהרי מעלת כחות הנפש כשהיו כלולים בעצם הנפש יותר מכמו שנעשו אח"כ כשנתלבשו באיברים הוא מצד שאו לא היו מלובשים בהאיברים, דהתלבשותן באיברים גרם להן שינוי זה, כמו"ש במ"א ע"פ ויאמר מלך מצרים למיילדות כו', וא"כ משל זה מכוון למעלת האורות כשהיו מופשטין מהכלים שאו היו נעלים יותר מכפי שהם אח"כ בהתלבשותן בכלים שהכלים גורמי' להם תמונה אחרת כגו' אצלינו ע"פ ביאור מאמר זהר פ' בלק שחורה אני כו' יעו"ש, ובמעלת ע"ם הגנוות על ע"ם הגלויות לא שייך לומר כן מאחר שגם ע"ם הגנוות הם שרשי הכלים כנ"ל א"כ אין שייך להביא ע"ז משל מה שירד הכח מצד התלבשותו בכלי, דבנמשל לכאורה אין שייך לומר כן בזה. אבל משל הנ"ל מכוון הטיב דמעלת כח המשכיל על גלוי השכל אינו מצד הכלי רק מצד שהכח המשכיל הוא בחי' ההעלם והשכל הוא הגלוי וכך הוא ענין מעלת שרשי הכלים הגנוזי' שהם בחי' ההעלם כו' וגם הנה מבואר במ"א דהשכל הוא כלי לגבי עצם הנפש שהיא למעלה מבחי' שכל ע"כ ענין כח המשכיל הוא כח הכלי הכלול בנפש וזה מכוון להנמשל, ומ"מ יש לקיים גם משל הראשון דמאחר שאפילו כח השכל הוא כלי לגבי הנפש כש"כ שאר כחות שבעין ואזן כו' ובעורן כלולי' בנפש היו נעלים ג"כ מצד שהיו בבחי' העלם כנ"ל במשל כח המשכיל לגבי שכל הגלוי. וגם זה אמת שהאיברים פועלי' בהם שינוי והאיברים הם כלים חיצונים והרי למעלה

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל - אדמו"ר מוהר"ש

~ תורת שמואל תרל"ג ~

כל שמעשיו

ששם איהו וחיוהי חד ואיהו גרמוהי חד היינו שבבחי' כלים דאצי' מתייחד בחי' איהו להיות חד בהון, אבל מ"מ אינו דומה לבחי' היחוד דאיהו וחיוהי שלכן נא' ב' פעמים חד, שאיהו וחיוהי הם חד באופן היותר נעלה רק שגם בבחי' גרמוהי הם בחי' הכלים ג"כ מתייחד בבחי' חד לכרוז בהון וע"י בחי' כו"ע כמו"ש באגה"ק סי' ד' ד"ה איהו וחיוהי, ולפי"ז יובן מש"נ כאן שהכלים דבי"ע הם בחי' יש, הו"ב חו"ג), והנה בעולם התהו לא יכלו הכלים להכיל את

(ו) ובכ"ז יובן מעלת המעשה שע"ז אמרו כל שמעשיו מרובין מחכמתו כו' דהנה כתי' אשר ברא אלקים לעשות וארז"ל לתקן, כי תכלית הירידה בהשתלשלות העולמות הוא רק כמו"ש ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו דהיינו להיות ביטול היש, וזהו עיקר ענין עולם התיקון להיות יחוד והתכללות אורות וכלים, שהם דרך כלל בחי' אין ויש כי האורות הם בחי' האורות והמשכות א"ם ב"ה והם בבחי' ביטול, והכלים הם בחי' יש חו"ב חו"ג (ונודע כי גם באצי'

במד"ר עשייה זו דצחוק עשה לעשייה הנאמר במאורות דוקא להיות כי שרה היא בחי' מל' ח"ת ע' בת"א פ' לך ד"ה שרי אשתך, והמאורות הם שם הוי' ושם אלקים כמ"ש בזה"א פ' בראשית דף ד' ע"א, ומה שבתחילה גם שם אלקים נק' בשם המאוה"ג ואח"כ המאור הקטן פ' בזהר שמתחילה הי' שם אלקים מחובר ומיוחד עם שם הוי' וע"כ נק' גם שם אלקים המאוה"ג, ואח"כ ירד שם אלקים להיות ראש לשועלים בבי"ע או נק' המאור הקטן, ומ"מ ע"י ירידה זו הוסיפה על המאורות שנמשך תוס' אור גם בבחי' מאור הגדול שהוא בחי' הצחוק והשחוק דלע"ל שנעשה ע"י ביטול היש לאין. והנה עשרה מאמרות נק' בשם מילין דהריומא כמ"ש מזה בלק"ת פ' אחרי בר"ה כי ביום הזה יכפר הא', וע"ז כיוונו חז"ל כמה שאמרו אל תהי ברכת הדיוט קלה בעיניך פי' שהוא ההעלאות מדברים גשמיים שבעוה"ז שנבראו בע"מ שהם נק' מילין דהריומא כו' אל תהי קלה כי ע"י ביטול היש ע"ז נעשה הברכה וההמשכה, ולכן נק' ברכת הדיוט וזהו יסוד כל המצות כו'.

וזהו כל שמעשיו מרובים מחכ' שהעיקר הוא בחי' המעשה ושע"י העלאת הכיוריים מבחי' המעשה מתקיים חכמתו שנמשך תוס' אור בבחי' חכ', והגם כי תלמוד מביא לידי מעשה זהו כדי שיוכל לידע איך לעשות המצות, וגם לפי מ"ש לעיל שהמצות הם רצון העליון מ"מ תלמוד מביא לידי מעשה שזהו כענין והחכ' תחי' בעליה הוא בחי' הרצון שהוא בעל החכ' והיינו ג"כ כדי שידע איך לעשות המצות שהוא בחי' רצון העליון אבל מ"מ לא המדרש עיקר אלא המעשה שע"ז נמשך תוס' אור גם בבחי' החכמה שהיא ראשית ע"ד הוסיפה על המאורות, וע"ז תקיים חכמתו כו' בבחי' קיום חזק כו'.

האורות דהיינו שלא הי' נכלל ובמל אל האין, ועיקר ענין עולם התיקון הוא להיות התכללות האורות עם הכלים וכן להיות התכללות חו"ג שמאלא וימינא שהוא בחי' ביטול היש לאין, וכ"ז מפני שכך עלה ברצונו להיות נח"ד בביטול היש ואתכפיא דסמ"א.

וזהו צחוק עשה לי אלקים שמדת אלקים והצמצום להיות יש מאין הוא בשביל בחי' צחוק שיהי' לע"ל כל השומע יצחק לי לע"ל בביטול היש, והיינו ע"י עסק תורתנו ועבודתנו בקיום המצות כל ימינו שעיקר כוונת המצות כסוד מרע ועשה טוב להיות בחי' במל רצונך מפני רצונו, וע"ז נעשה ביטול היש בכל יום מעט מעט. וגם כי ע"י המצות שהם רצון העליון ממשכים בחי' גילוי א"ס ב"ה דהיינו המשכת בעל הרצון, והכח הזה כמצות הוא לפי שנשפלו במעשה וסוף מעשה במחשבה תחלה, ובלמוד התורה עקמת שפתיים הוי מעשה, וזהו צחוק עשה לי אלקים שם אלקים דוקא הגורם להיות בחי' יש הוא העושה צחוק ותענוג למעלה ע"י הביטול שהיש במל אח"כ. וזהו לויתן זה יצרת לשחק בו, פי' לויתן ל' התחברות שהוא ההתחברות יש לאין שהגשמיים במל לרוחניות, יצרת לשחק בו שמוזה נעשה שחוק וחרה למעלה.

והנה שחוק בגימ' ב"פ אור, או גימ' אוא"ס, וזהו ענין שרה שהוסיפה על המאורות, כי שחוק וצחוק הם ענין א', וע"י צחוק זה הנעשה ממדת ההסתר דשם אלקים, ש"ל שזהו ענין א' עם בחי' מיעוט הירח, הנה ע"י הכיוריים דבי"ע והעיקר בעשייה ע"י תומ"צ ע"ז נמשך השחוק והתענוג עליון, שע"י בחי' אתכפי' בעוה"ז הנמשל ללילה בחי' חשך העלם ע"ז נמשך מבחי' ישת חשך סתרו שזה"ע תוס' אור גם בבחי' מאור הגדול ע"ד מ"ש לכו ונלכה באור הוי' היינו האור הנמשך מע"ק בשם הוי' מקור האורות כו', ולכן דימו

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער - אדמו"ר מוהרש"ב

~ המשך תער"ב ~

וראיתי אני שיש יתרון, יום ב' דחה"ש, תרד"ע

והוא להיותו בחי' הארה לכד שאינו נמשך בזה ממהות ועצמות הדבר רק הארה לכד כו', ואופן ההמשכה היא שלא בבחי' התלכשות והפיסא דהיינו שאין המאור מוטרד ומוגדר בהשפעה כו', והוא דלהיותו בחי' הארה לכד ה"ז בא בדרך ממילא כו', וכמו באור השמש שאינו עושה שום שינוי בהמאור דבגילוי האור אין שום חסרון בהמאור וכשאינו מאיר אין בו תוספות כו', או להיפך דבהשפעת האור אינו

רמא) אך הענין דהנה כמשנה דפ"ה דאבות אי' שלי שלי ושלך שלך זו מדה בינונית וי"א זו מדת סדום, דלהת"ק עיקר מדת סדום הוא כשמונע ממנו מה שזה נהנה וזה לא חסר כלל, אבל כשזה חסר קצת אין זו מדת סדום, ולהי"א גם כשחסר קצת ה"ז מדת סדום כו'. והענין למע' הוא ע"פ הידוע ההפריש בין אור ושפע (עמשנת"ל פנ"ג ואילך באורך), דאור הוא שאינו פועל שום שינוי בהמאור

התלכשות ותפיסא בהמקבל כו', ולכן השפע משתנה אצל המקבל דכאשר תופס את ההשכלה ה"ה משתנית לפי אופן הכלים והחושים שלו כו', וכן גם המשפיע משתנה בזה שאינו דומה קודם ההשפעה ובעת ההשפעה ואחר ההשפעה והיינו מפני שנתפס ומתלבש בזה כו', וכן הוא בכל עו"ע שהארת העילה היא בבחי' התלכשות בהעלול כו' והעילה נתפסת בזה וכמא' החוקרים כל מניע מתענע בעצמו כו'. ולמע' זהו בבחי' או"פ בכלל שבא בבחי' צמצום ובבחי' מדה וגבול לפ"ע העולמות להאיר העולמות כו' והוא בבחי' מציאות אור כו', וכמשנת'ל באורך אך שגם בשרש ומקור האורות יש ע"ם רק שהן בבחי' אחדות ופשיטות לגמרי כו' (וכללות האור הזה הוא להאיר את העולמות כו'), ולאחר הצמצום הן בבחי' ספי' פרטיות ונקרא ע"ם בלי מה כו', וכמו שמתלכשים בכלים ה"ה בבחי' מציאות אור כו', ובד"פ הוא בבחי' הכלים דע"ם דאצי' שבהם שייך ענין ההשתל', וכמ"ש באגה"ק סי' כ' ד"ה איהו וחיהי חד בהשתל' הספי' בספי' עצמן כו', וגם למ"ד כלים דו"ג נעשים נר"ג לבי"ע כו' (ובזה ג"כ בחי' האור כמו שנמשך ע"י הכלים שנעשה כמהות הכלים שבא ג"כ בבחי' התלכשות כו', ומ"מ על האור נאמר אין קדוש כה' כו' וכמ"ש במ"א).

קיצור. יקדים לדעת ת"ק במשנה דאבות מדת סדום הוא כשמונע השפעה שלא חסר כלל, ולדעת הי"א גם כשחסר קצת ה"ו מדת סדום, והענין הוא דהנה אור להיותו הארה לבד אינו עושה שינוי בעצם, וגם בהאור אין שינוי מפני שאינו בבחי' תפיסא, והעיקר הוא בהאו"מ, ושפע הוא שעושה שינוי בהמשפיע כמו בהשפעת השכל, וגם השפע משתנה אצל המקבל, ולמעלה הוא בבחי' האו"פ שבא במדה וגבול, ובהתלכשות בכלים ה"ה בבחי' מציאות, והעיקר הוא בבחי' הכלים.

מתוסף דבר בהמאור וכשאין האור מאיר אין בו שום גרעון מזה כו', רק שהשמש מוכרח בהאור. ולמע' יובן דעם היות שזה גילוי רצוני מ"מ ה"ו בדרך ממילא כו' וכמו באור וחיות כללי מהנפש כו' וכמשנת'ל שם באורך, והנה בהמשכת העצמות ודאי כן הוא שאין בו שום שינוי ח"ו, דכאשר העצמות נמשך אין זה עושה שום חסרון ח"ו, דכשם שבהמקבל הרי כשאתה תופס במקצת מן העצם אתה תופס בכלול, כמו"כ בהעצמות אין בזה שום חסרון ח"ו בזה שנמשך כו' (ולא כמו בשפע כמו מים הנמשכים ממקום למקום כו'), וגם אינו שייך שום טרדא והגדרה כו'. הנה ודאי כן הוא בבחי' העצמות, אבל מה שמדברים הוא בהאור והגילוי אם הוא בבחי' אור או בבחי' שפע והכוונה הוא בהאור עצמו (וגם במקור האור ר"ל מה שהוא בבחי' מקור כו') אם יש בזה שינוי כו', והוא דבהמשכה שבבחי' אור אין בזה שינוי לא בהמקור ולא בהאור דלהיות שהוא הארה לבד אינו פועל שינוי בהמקור כו', ומפני שאינו בא בהתלכשות ותפיסא (שזהו להיותו אין כמו העצם כו') אין שינוי גם בהאור כו', והעיקר הוא למע' בבחי' האור מקיף שבא בבחי' גילוי העצם ובבחי' אין כו', שההמשכה היא בבחי' אור לא בבחי' שפע והיינו שאין בזה שום שינוי כלל כו' וכמשנת'ל בפרקים הנ"ל. אבל כאשר ההמשכה היא בבחי' מהות דבר מה כו' והיינו בהאור שהוא בבחי' מציאות דבר כו', הרי ההמשכה בזה הגם שהוא רק הארה לבד ה"ו המשכת מהות דבר מה כו', וכמו בהשפעת השכל מהמשפיע אל המקבל שהשכל הוא בבחי' מציאות דבר (וכמשנת'ל פמ"ט דכת השכל ה"ז כח שלחוץ העצמות של הנפש כו'), ע"כ השפעת השכל הגם שזהו רק הארה לבד ה"ו המשכת מהות דבר מה כו', וה"ו בבחי' שפע שבא בבחי' התלכשות ותפיסא שהמשפיע נתפס בזה וגם ההשפעה היא באה בבחי'

1.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק - אדמו"ר מוהרי"צ

~ ספר המאמרים תרפ"ט ~

אתה הראת לדעת - שבת פרשת ואתחנן, רפ"ט, ירושלים תובב"א

הרי לא יומשך שפע ההשכלה מהמשפיע אל המקבל כ"א ע"י התעסקות המשפיע, ואופן ההתעסקות הוא באופן הנוגע אל המקבל דוקא, דהנה ידוע דאופן השכלת המצאת השכל של המשפיע בשביל ההשפעה אל התלמידים הוא להיפך ממש מכמו ענין ואופן השכלת המשפיע כמו שהוא לעצמו

והנה זהו ההפרש בין אור לשפע, דאור הוא גילוי הארה בלבד ובהשפעה הוא מה שמהות דבר מה נמשך בהשפעתו, וכמו בהשפעת השכל הרי אין זה רק גילוי הארה בלבד אלא שזהו מה שמהות דבר מה נמשך בהשפעתו של המשפיע אל המקבל, ובא ע"י התעסקות המשפיע, דמעצמו

ההשפעה הרי נעשה גרעון בהשכלי שלו, והגם דיש מקום לומר דבשביל זה שלא יהי' גרעון בשכלו הרי מספיק מה שמשפיע לעצמו והיינו דזה ודאי גמור דבהעדר השפעה לגמרי הרי עיי"ו נתעמם ונחשך אור שכלו, אמנם יש מקום לומר דע"י ההשפעה לעצמו נתוסף לו אור שכל, והיינו דמי שעוסק במושכלות לעצמו ואופן התעסקותו הוא שמשפיע לעצמו ע"ד ואופן שמשפיע לזולתו והיינו שמביא דבר השכלתו והשגתו בדבור, דלכך זאת דע"י הדבור הרי מתברר הענין היטב, והיינו דכל דבר חכמה ושכל כשבאה בדבור ה"ה נעשה ברור יותר, וכמ"ש אמור לחכ' אחותי את, דהחכ' היא ברורה אצלו כאחותו, והיינו דדברי תורה הם החוכים בפיו, דכל דבר הלכה הרי יודע אותו על בריו ואינו אצלו רק בהשערה וכעין מדמה מילתא למילתא כ"א ידיעת הדבר כמו שהוא, דכ"ז הוא ע"י הדבור דוקא דאו יודע כל ענין ברור, הנה עוד זאת דע"י הדבור הרי יש לו חיות פנימי בהענין וכמ"ש חיים למוציאיהם, וארז"ל למוציאיהם בפה דוקא, דהחיות האמיתי הוא בדבור, וואו לעבט די השכלה אין דבור דוקא, ולזאת הנה ע"י ההשפעה לעצמו יכול להיות שיתוסף לו אור שכל, אבל אחר כ"ז הנה עיקר אמיתת תוס' אור שכל הוא ע"י ההשפעה לזולתו דוקא, וכמא' הרבה קבלתי מרבותי הרבה קבלתי מחבירי ומתלמידי יותר מכולם, דג' ענינים אלה ה"ה רחוקים ומ"ו לגמרי, דזה מה שהתלמיד מקבל מהרב הוא ע"י ההנחה והביטול שלו, וכידוע דאמיתת ענין הקבלה הוא מה שהתלמיד מניח א"ע בהנחה גמורה ומקבל רק דברי הרב כמו שהם, והיינו אותיות הרב ועיי"ו דוקא התלמיד מגיע ועולה אח"כ למדרג' היותר עליונה בידיעה והשגת, וזה מה שהתלמיד מקבל מחבירו הוא בידיעת השכלה וההתפשטות שבהשגה שהוא ענין אחר לגמרי מזה מה שמקבל מהרב, וההשפעה אל המקבל הרי לכא' היא מדרגה נמוכה הרבה יותר מב' המדרגות הנ"ל דרב וחסד, ואחר כ"ז או' ומתלמידי יותר מכולם, והיינו דאמיתת הוספת השכלה הוא ע"י ההשפעה, הרי דההשפעה עושה שינוי בהמשפיע עצמו, והנה עוד זאת דהתחכמות והשכלה באים ע"י השתדלות דוקא, והו"ע ההעמקה והיגיעה שמייגע כלי שכלו דוקא, דכל שמעמיק יותר ומייגע כלי שכלו ביותר ה"ה מגיע אל עמוק המושכל ושכלים עמוקים יותר, דכאשר אינו מעמיק א"ע כ"כ הרי ג"כ בא אל השכל אבל הוא רק חיצוניות ושטחיות הענין בלבד, אמנם בכדי להגיע אל עומק המושכל הוא ע"י יגיעה דוקא.

ובשביל עצמו, דלעצמו הרי תחלת הכל הוא ההתחכמות של המשפיע והשכלתו בנקודת ההשכלה ואח"כ באה בהתפשטות האור דבינה, שהו"ע נקודה בהיכלא, ובוזה הוא כל ההתעסקות שלו בינו לבין עצמו לעלות בעא"ע בעומק אחר עומק בנקודת ההשכלה עד שנעשה מעין הנובע בשכלים עמוקים ונפלאים גם בהשגה דבינה בארך ורוחב ובטו"ט בהסברים ארוכים, משא"כ בענין ההשפעה אל התלמידים הוא בהיפך לגמרי דתחלה מקדים הקדמה וממשיל איזה משל והסבר ואח"כ מגלה להתלמידים ענין הסברה ההיא שהיא נקודת ההשכלה וגם זה באופן שהוא לפי ערכם, ובוזה הוא כל התעסקותו של המשפיע, א"כ ההשפעה באה בהתעסקות ועושה שינוי בהמשפיע דאינו דומה כמו שהוא קודם ההשפעה בעת ההשפעה ואחר ההשפעה, דקודם ההשפעה הנה מלבד ההתעסקות הנ"ל הרי המשפיע טרוד באופן ההשפעה שהן הכליות יועצות איך להשפיע באופן שיהי' תן לחכם ויחכם עוד, דהגם דלעולם ישנה אדם לתלמידו בדרך קצרה, הנה באמת הרי בקיצור זה ישנו כל ענין האריכות והעומק שבוה, והיינו דבההשפעה חלו הרי המשפיע צריך להשפיע לתלמידו כל מה שאפשר להיות בהשכלה זו גם לכשיגדל ויקום אדעת' דרבי, ועם זה הנה עתה בעת ההשפעה צריך להיות בתכלית הקצור וההעלם, והמשל בזה כמו הגרעין הנורע בארץ הרי אין בו לא טעם ולא ריח כו' ואינו אלא גרעין בלבד, הנה מלבד זאת אשר מגרעין זה יהי' צמיחת הפרי אלא עוד זאת דגם בהפרי הנצמחת מגרעין זה יהי' ג"כ גרעין לזריעה א"כ הרי בגרעין זה הנורע עתה הרי יש בו מענין הפרי אשר יוצמח מהגרעין אשר יהי' בהפרי העתיד לצמוח מגרעין זה הנורע עתה, אלא שהוא בו בתכלית ההעלם, וכן הוא בהדרגים הקצרים שבההשפעה כו', וכן הוא הטרדא בהמשפיע בעת ההשפעה להעלים ולכבוש בעצמו כל האור המאיר לו בעת ההשפעה, דהנה בהמשפיע עצמו הרי כל האור הגנוז והנעלם בהדרגים הקצרים מאיר לו בגילוי ובנביעה עצומה והוא מוטד בזה שבעת ידבר אך ורק באותה המדידה שהמידד עצמו לפ"ע המקבל דעליו לא יוסף וממנה לא יגרע, ואחרי ההשפעה הוא הסתכלות המשפיע בהמקבל להושיב את דבר ההשפעה בעמק לב המקבל למען שיהי' אצלו בקליטה טובה.

אמנם כ"ז הוא רק טרדת המשפיע בההשפעה, אבל באמת הנה גוף ועצם דבר ההשפעה עושה שינוי בהמשפיע עצמו, דע"י ההשפעה הרי נתוסף לו תוס' שכל, ובהעדר

~ לקוטי דיבורים – בלה"ק ~

סדר השני, חג הפסח, תש"ג

ואיך להתרגל במדה טובה, באיזו סגולה נוקטים שהתפלה תהיה תפלה, כיצד קוראים שמע שעל המטה. אצל המשפיע לוקחים סדר הכנה לקראת הליכה אל הרבי ל"יחידות".

בין הדברים האמורים, ישנם בודאי כאלה שהשכל האנושי יאמר שהם דברים של מהיכי תיתי. למשל - סיפור חסידי או ניגון חסידי. אך אור וחיות החסידות מראים במוחש, שסיפור חסידי, מרבי או מחסיד, הוא ענין עיקרי, ניגון חסידי הוא ענין עיקרי.

צריכים ללמוד כיצד לספר סיפור חסידי, לא לייפות את הסיפור בכיאוורים והסברים עצמיים, לספר את הסיפור דבר דבר על אופן. צריכים להתלמד איך לנגן ניגון חסידי, לנגן בלי הוספות של חזנות. שכן, הסיפורים והניגונים החסידיים העמידו בעזה"י דורי דורות של חסידים בעלי עבודה.

ג. משפיעים אצל חסידים הם דבר עיקרי בדרכי החסידות. ישנן דרכי החסידים ודרכי החסידות, ומשפיעים הם דבר עיקרי בדרכי החסידות. דרכי החסידים הן קליטת השפע, ודרכי החסידות הן זריעת השפע. בזריעה גשמית יודעים אנו שהצלחת הצמיחה תלויה בטיב הקליטה. טיב הקליטה תלוי בזורע. אם הזורע מומחה בעבודת האדמה, שעיקרה הכשרת הקרקע לקלוט את הזרע ולעורר את כוח הצומח, אז תהיה צמיחה מוצלחת. ובמיוחד בנטיעה, הרי זה תלוי בהכשרת הקרקע.

עבודת החסידים היא ענין של נטיעה, שיותר מאשר בזריעה תלויה הצמיחה הרוחנית בעיקרה בקליטה, והקליטה תלויה בעבודת ההכשרה, וזה נעשה רק כאשר הזורע (המשפיע) הוא מומחה בעבודתו ואינו עצל במלאכתו. כשהוא עצל במלאכתו הרי לא זו בלבד שהצמיחה כחושה, אלא גם הפירות הצומחים מנטיעה כזו הם מקולקלים.

למותר להסביר משמעותו של פרי מקולקל, ולא יזיה נזקים הוא מביא. לא זו בלבד שאין הוא פועל חיזוק בכוחות הנפש ואברי הגוף, דבר שבא מטיב הפירות, אלא גם גורם כאבים חזקים וחלישות ההתקשרות של כוחות הנפש ואברי הגוף.

עד כמה שפרי גשמי מקולקל גורם לכאבים

מט. דובר שמורגשת עזובה גדולה בדרכי החסידות, שעל חסידים לתקן ולהעמיד הענינים על סדרם. כך מוכרח להיות ולא אחרת. וכאשר יעסקו בעזה"י בתוקף החסידי, להקים סוכת חסידות חב"ד, בודאי יצליחו.

בעזובה שהשתררה על פי סיבות שונות של הגלות המרה והטלטול הקשה, בדרכי החסידים וחסידות חב"ד, ישנם ענינים עיקריים, כלומר, שכולם מבינים שהם ענינים עיקריים, וענינים שבהשקפה ראשונה, חושבים שהם מהיכי תיתי, במדה שאפשר לשאת - כן, ובמדה שאי אפשר לשאת - לא, אך בכל אופן אין הם ענינים עיקריים, כך חושבים, אך באמת זוהי טעות גמורה.

כתוב⁸⁵ "אורח חיים פן תפלו נעו מעגלותי' לא תדע" ואמרו רז"ל⁸⁶ אל תהי יושב ושוקל במצותי' של תורה. חסידות מבינה ענין זה לא רק על מצותיה של תורה, אלא גם על דרכי החסידים והחסידות.

חסידות היא אור וחיות. תכונת האור היא שהוא חודר בכל פינה, ולהיכן שהוא חודר - הריהו אור. ומהות האור היא שהוא דבוק במאור. תכונת החיות היא שהיא מחיה גדול וקטן, את הגס והעדין, ובכל מקום זו חיות.

חסידות היא אור וחיות, אור החסידות חודר בכל פינה, וחיות החסידות מחיה את הכל ואת כולם, שכל דבר שבהשקפה ראשונה של השכל האנושי נראה שהוא דבר של מהיכי תיתי, אור וחיות החסידות מאירים ומחיים את הדבר, שרואים שלאמיתו של דבר זה ענין עיקרי, ולא דבר של מהיכי תיתי ואפילו לא דבר טפל, אלא אכן דבר עיקרי.

הטיפוס החסידי בימים עברו נחלק לכמה דרגות: מורה הוראה חסידי, שו"ב, מלמד, בעל הבית בן תורה, בעל הבית בעל עסק, ובעל מלאכה חסידיים. כל אחד מהסוגים האמורים למד חסידות בזמנים קבועים, האריכו בתפלה, מהם באריכות גדולה ומהם באריכות ממוצעת וכולם התפללו במתינות, בשבתות וביומא דפגרא היו מתאספים, מנגנים ניגונים לבביים עמוקים, משוחחים על צורת התנהגותו של חסיד, ומספרים סיפורים שונים מהנהגות הרביים, מהנהגות זקני החסידים ומעניני "יחידות".

הכתר החסידי בעיירה היה המשפיע, אתו התיעצו בעניני עבודה, אצלו שאלו עצה איך להיפטר ממדה רעה

(86) דבר פ"ו.

(85) משלי ה, ו.

תורה גדול, או בן תורה רגיל, או חסיד פשוט, כולם מוכתרים אצל החסידים בתואר "זקני החסידים", והחסידים מכבדים אותם בהדרת כבוד מיוחד. ישנה אימרה חסידית עתיקה, שאמרוה זקני החסידים בדורות הראשונים:

- "ישובניק זקן שווה יותר מאשר עילוי צעיר".

חסידות אינה מעריכה כוחות וחושים שניתנו במתנה, חסידות מעריכה כוחות שעמלו עליהם. חסידות מניחה את כל כובד העבודה על יגיעת בשר ומעמידה את הדגש על יגיעת נפש.

הבעש"ט גילה שבכוח כל יהודי לפעול גדולות בביצוע כוונת הבורא ברוך-הוא בבריאה, ורבנו הזקן והרביים גילו אין יכול כל אחד לגלות את הכוח כדי לפעול בבריאה את כוונת הבורא ברוך-הוא.

לזקני החסידים השפעה טובה גדולה על עדת החסידים. זקני החסידים הם הלחלוחית של דרכי החסידים, מהם יכולים ללמוד ענין המשמעת - בלי שאלת "למה" - שצריך להיות בחסיד, התמסרותו להתוועדות חסידית, העונג בסיפור חסידי ובניגון חסידי. מזקני החסידים מקבלים את ההוד וההדר שזכו לראות בשכינה ששכנה על פני קודש הקדשים של הרביים הקדושים נ"ע, והזיו והזוהר ששכנו על זקני החסידים בדורם, כשהם היו אברכים והתחנכו בסביבת עדת החסידים.

אין שום ספק שלזקני החסידים חלק גדול בחינוך והדרת עדת החסידים. אך, המחנכים והמדריכים העיקריים הם המשפיעים, שהרביים נ"ע העניקו להם כוחות להשפיע, לחנך ולהדריך את צעירי עדת החסידים.

ולחלישות ההתקשרות של כוחות הנפש ואברי הגוף, אין זה בערך כלל לנזק הגדול ולאיבוד כוחות הנפש שגורם פרי רוחני מקולקל. כפי שאנו רואים במוחש את חילול קדושת החסידות שפרי מקולקל חסידי גורם, נוסף על איבוד כוחות עצמו.

ישנן כמה סיבות בהעדר הצמיחה של הנטיעה או בצמיחת פירות מקולקלים. אך, לאמיתו של דבר הרי זה תלוי בנוטע. לא זו בלבד שעל הנוטע להניח כוחות גדולים ביגיעת נפש ויגיעת בשר להכשרת הקרקע שהקליטה תהיה טובה, ולאחר מכן זקוקים לעידור, ניכוש והשקיה, כל דבר בזמנו ובסדר מסודר, מן ההכרח שהנוטע (המשפיע) יהיה מסור ונתון לנטיעה, להשגיח על כל פרט לחוד, ועל כל דבר, אף שאינו נוגע לצמיחה, אלא מביא במדה ידועה הטבה בפרי הציומח - הוא מניח עליו כל הכוחות, שכן טובת הפרי נוגעת לו בנפשו. זהו המשפיע החסידי (רבי'שער) האמיתי.

נא. שומרי תורה ומצוות מקיימים מצות "והדרת פני זקן"⁸⁷, ויש כאלה שמקיימים מצוה זו בהידור רב, שבאמת נחת רוח לראות מדות טובות יהודיות מושרשות כאלו, יהודים מקיימים מצות "והדרת פני זקן" לא רק כלפי הזקן שקנה חכמה, אלא גם כלפי הזקן הפשוט, יש ליהודים דרך-ארץ לפני זקן לבן ומכבדים זקן לבן.

(זקן לבן הוא לעת עתה יקר המציאות באמריקה, יש לקוות בעז"י שבקרוב גם ענין זה בהדרת ישראל - יוטב). חסידות, שהיא אור וחיות, הכניסה - כדרכה בקודש - אורה וחיות גם בענין של "והדרת פני זקן", ומהמשמעת החסידית צמח הסוג של זקני החסידים, מבלי להתייחס למהותו הפרטי של החסיד, אם הוא בן

(87) ויקרא י"ט, לב.

~ רְשִׁימוֹת אֲדָמוֹר מוֹהֲרֵי"צ ~

יְאִיר נְתִיב

לְדַבּוֹר-הַמִּתְחִיל "אֵיתָא בְּמִדְרַשׁ תְּהֵלִים", וְרְשִׁימַת זְכוּרֵי, זְמַנֵּי הַחַנּוּךְ וְהַבְּרָמָצוּה שְׁלִי

(המשך משבוע שעבר)

בְּיוֹם ב' פְּרַשְׁת בְּלֶק י"ב תַּמוּז, עֲמַדְתִּי בְּשַׁעַת הַשְּׁשִׁית בְּקָר, וּבְשַׁעַת חֲצִי הַשְּׁבִיעִית לְקַחְנִי לְלֶכֶת לְבֵית הַטְּבִילָה, וּבְשַׁעַת הַשְּׁבִיעִית בְּעֶרְךָ, נִסַּע וַיִּקַּח גַּם אוֹתִי עִמּוֹ לְהִשְׁתַּטֵּחַ עַל צִיּוּנֵי אֶהְלִי הוּד כ"ק אֲאֻמּוֹר הַרְה"ק אֲדָמוֹר צָמַח צֶדֶק וְאֲדָמוֹר מוֹהֲרֵר"ש. בְּאֲשֶׁר נִכְנַס לְמִקּוֹם הַצִּיּוּנִים, בְּרֶךְ וְאָמַר אֵיזָה קֵאפִיטְלֶעךָ [=מְזֻמְרֵי] תְּהֵלִים, וַיִּקְרָא אוֹתִי וַיַּעֲמִדְנִי בֵּין ב' הַקְּבָרִים, וַיֹּאמֶר: הַיּוֹם בְּנִי, נִכְדְּךָ, וְכֵן נִכְדְּכֶם, יוֹסֵף יִצְחָק בֶּן שְׁטַעַרְנָא שְׁרָה, נַעֲשֶׂה בְרַמָּצוּה, עוֹרְרוּ רַחֲמִים בְּעַד

כְּלָנוּ וּבְעֵדוֹ. וְקָרָא הַפְּדִיּוֹן־נֶפֶשׁ הַכְּתוּב, וַיֹּאמֶר לִי לְחַזֹּר הַמֶּאֱמָר "הוּא הָיָה אוֹמֵר", וְהוּא עֶמֶד וְהִקְשִׁיב לְכָל אֲשֶׁר דִּבְרָתִי. וּבִגְמָרֵי לְחַזֹּר אֶת הַמֶּאֱמָר, אָמַר בְּזֶה הַלְשׁוֹן: אֲנִי אֲמַמְרוּר וְאֲנִי אֲמַזְמוּר, בְּרָכּוּ אֶת בְּנֵי, שְׂיִהְיֶה יִרְא־שָׁמַיִם חָסִיד וְלִמְדוֹן, יִהְיֶה בְּרִיא וּמְצַלִּיחַ בְּעִבּוּדַת הַשֵּׁי"ת. וַיִּבֶט אֵלַי, וְהִכְנַתִּי מִהִבְטָתוֹ כִּי גַם אֲנִי צָרִיף לְבִקְשׁ בְּרָכָה, וְאֶמְרָתִי: הֵיילִיקַע זַיִרְעֶס, בְּעִנְטִשְׁט מִיף [=סבים קְדוֹשִׁים, תְּבָרְכוּ אוֹתִי]. וְאַחֲרֵי־כֵן רָמַז לִי לְצִאת, וְנִצָּאתִי, וְהוּא נִשְׁאַר שָׁם עוֹד כְּחֻצֵי שְׁעָה. בְּשַׁעַה כְּחֻצֵי הַעֲשִׁירִית בְּאֵנוּ חֲזָרָה, וּבְשַׁעַה הַעֲשִׁירִית הֵיחָה הַתְּחִלַּת הַתְּפִלָּה. וּבָאוּ הַרְבֵּה אוֹרְחִים, גַּם מִהַמְּפָרְסָמִים, רַד"ץ מִטְשַׁעֲרִינְגוֹב³⁹, רַד"ז מִיַּעֲקֹב־עֲרִינְאֶסְלָאוּ⁴⁰, רַי"מ מִפְּאֶלְטָאוּעוֹ⁴¹, ר' אֶשֶׁר מִנִּיקְאֶלִיִּיעוּ⁴² [..] מִקְרַעֲמֶעֱנִטְשׁוּג, כִּי זָמַן הַבֶּר־מְצוּהָ, הֵינּוּ שְׁנַת תַּרְנַ"ג, הֵיחָה עַקֵּר הַתְּחִלַּת נְשִׂאוֹתָיו שָׁל הוֹד כ"ק אֲמַמְרוּר הַרַה"ק⁴³. וּבְשַׁעַה כְּחֻצֵי הַי"ב גָּמְרוּ הַתְּפִלָּה, וְכָל הָאוֹרְחִים הִלְכוּ לְבֵית הוֹד כ"ק אֲמַמְרוּר הַרַה"ק וַיִּשְׁבוּ מִסְּבִיב לְהַשְׁלִיחַנוֹת, וְחֲזָרְתִי הַמֶּאֱמָר "אֵיתָא בְּמִדְרַשׁ תַּהֲלִים".

הוֹד כ"ק אֲמַמְרוּר הַרַה"ק אָמַר הַדְּרוֹשׁ "תְּפִלִּין דְּמֵאֲרֵי עֲלָמָא"⁴⁴, דְּבָר בְּעֶרְףָּ שַׁעַה וְחֻצֵי, וְשָׁתוּ הַרְבֵּה מִשְׁקָה. וּבְרַבּוֹת הָאוֹרְחִים נַעֲשֶׂה דוּחַק גְּדוֹל בְּבֵית, וְעָרְכוּ אֶת הַשְׁלִיחַנוֹת בְּהֵגֵן. וְכֹאֲשֶׁר נִכְסְוּ לָגֵן, זֶה הָיָה בְּעֶרְףָּ שַׁעַה הַשְּׁלִישִׁית, אָמַר הוֹד כ"ק אֲמַמְרוּר הַרַה"ק מֶאֱמָר "אֲנָתָּה הוּא דֹאֲפִיקַת עֶשֶׂר תִּקּוּנֵין" (הַמְשָׁף)⁴⁵, בְּעַת הַסְּעוּדָה בְּשַׁעַה הַשְּׁשִׁית בְּעֶרְףָּ, אָמַר מֶאֱמָר "וְקִשְׁרָתָם וְכוּ' וְהָיוּ לְטוֹטְפַת" (הַמְשָׁף)⁴⁵. אַחֲרֵי־כֵן הַתְּפִלָּה מְנַחֵה מְעָרִיב.

וְלִמְחֹר בְּיוֹם ג' ⁴⁶ עֲשָׂתָה כְּבוֹד אֲמִי זְקַנְתִּי הַרְבֵּנִית הַצְּדִיקָנִית סְעוּדָה גְּדוֹלָה, עֲרוּכָה בְּגַן מִפְּנֵי

די הפסקות אין דעם מאמר [=ההפסקות במאמר] "תפילין דמארי עלמא", וואָס יעדער הפסק איז געווען אַ מאמר=שכל הפסק היה מאמר בפני-עצמו]:

(א) תפילין דמארי עלמא. (ב) ואתה מרכבות קודש. מתחיל בכי"ק בעמוד ג': והנה כעין ההפרש בין אותיות החקיקה לאותיות הכתיבה. (ג) אנת הוא דאפיקת עשר תיקונין. מתחיל בעמוד ה: ושורש הענין מה שהועשר ספירות נקראות תיקונין. (ד) הנחמדים מזהב ומפז רב. מתחיל בעמוד ו': אך הענין הוא, דבאמת. (ה) לעולם יהא אדם רך כקנה. מתחיל בעמוד ז': ומעתה יובן בבחינת התיקון. (ו) בן פורת יוסף. מתחיל בעמוד ט': והנמשל מכל זה, יובן למעלה בעולם התיקון. (ז) והיו לטוטפות בין עיניך. מתחיל בעמוד יו"ד: וע"פ כל הנ"ל, יובן מה שהתפילין נקראים טוטפות. (ח) מגיד דבריו ליעקב, מה שהוא עושה, מְצוּה לִישְׂרָאֵל לַעֲשׂוֹת. מתחיל בעמוד י"א: ועוד י"ל מה שהתפילין נקראים טוטפות. (ט) תפילין דמארי עלמא. מתחיל בעמוד י"ב: ומעתה צ"ל מאמר רז"ל תפילין. (י) כי נר מצוה ותורה אור, ודרך חיים תוכחת מוסר. מתחיל בעמוד י"ד. (יא) כל המניח תפילין, מאריך ימים. מתחיל בעמוד ט"ו. (יב) וחזקת והיית לאיש. מתחיל בעמוד ט"ז: והנה בשל"ה פרשת ויחי. דעם מאמר "וחזקת והיית לאיש" האָט דער טאַטע געזאָגט דעם זיבעטען טאַג פון די שבעת ימי המשתה – יום ב' י"ט תמוז. – ווייל יום א' איז געווען דער תענית (נדחה), האָט מען דערום מוסיף געווען דעם יום ב', י"ט תמוז [=את המאמר אמר אבא ביום השביעי של שבעת ימי המשתה, כי ביום א' היה התענית (נדחה), לכן הוסיפו את יום ב', י"ט תמוז].

(45) ראה רשימת רבינו שבעה הקודמת.
(46) י"ג תמוז.

(39) הרה"ח ר' חיים דוד צבי בן הרה"ח ר' פרץ חן. ראה אודותו – לעיל ע' 224. וש"נ.

(40) הרה"ח ר' דוב זאב וואָלף קאַזעוויניקאָו. ראה אודותו – ספר השיחות תרצ"ד-חורף ה'ש"ת, ע' 247 ואילך (וש"נ). ס"ע 393.

(41) הרה"ח ר' יעקב מרדכי בְּעִנְפֵּאלְאוּ. ראה אודותו – לעיל ע' 92 הערה 30. וש"נ.

(42) הר"ר אשר ב"ר מאיר גְּרַאָסְמָן, שו"ב מניקול'עב. ראה אודותו – ספר השיחות קיץ ה'ש"ת, ע' 28. ספר השיחות תש"ו, ע' 34. וש"נ.

(43) ראה שיחת שמע"צ תרצ"ה (לקו"ד ח"א, ע' שע ואילך. ספר השיחות תרצ"ה, ע' 470 ואילך).

(44) נדפס קונטרס בפ"ע (קה"ת, תשכ"ח). ולאח"ז – בסה"מ תרנ"ג ע' רלג ואילך.

ברשימת רבינו (נדפסה ב"מפתח מאמרי ודרושי אדמו"ר מהורש"ב, ע' סד): "דעם מאמר האָט דער טאַטע געזאָגט מיט הפסקות במשך פון דער גאַנצער וואָף – מיט אַ אָנהויב פון אַ פסוק אָדער מאמר חז"ל, און אַ סיום אויף דעם אָנהויב. [=את המאמר אמר הרבי בהפסקות במשך כל השבוע, עם התחלת פסוק או מאמר חז"ל, ועם סיום על ההתחלה].

אין כתב זיינען די התחלות מיט די סיומים ניט פאַראַן, עס איז מער ניט וואָס עס זיינען דאָ די הפסק-ענינים, וואָס יעדער הפסק איז געווען, אַין אמירה, אַ מאמר בפני עצמו. דער מאמר "תפילין דמארי עלמא" ווי ער איז אין כתב, איז אַ קיצור פון דעם ווי ער איז געווען בדיבור [=בכתב, ההתחלות והסיומים לא כתובים, ישנם רק הפסק-ענינים, שכל הפסק היה אמירה אחת, מאמר בפני עצמו. המאמר "תפילין דמארי עלמא" איך שהוא בכתב, הוא קיצור ממה שהוא היה בדיבור].

גודל החום. בפשעה הרביעית בערף, אמר מאמר "בן פורת יוסף" (המִשְׁפָּחָה)⁴⁵, ואז אמר כי הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק אמר, כי על כל שמחה מבניו, הגיד מאמר "בן פורת", ואמר על עצמו שהוא במדרגת יוסף, וסיים הוד כ"ק אאמו"ר: והבטחתו נאמנה עד ביאת גואל צדק.

ביום הרביעי⁴⁷ קרא אותי הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק ויצוני לאמר, בהיות כי פעת נמצאים הרבה מזקני אנ"ש, הנה חופש יותן לי מלימוד עד אחר השבת קודש, ואשר אשתדל להיות אצלם בהיותם יושבים יחד לשוחח⁴⁷, ולהזהר מלדבר – ורק לשמוע. ואם יבקשו אותי לחזור עוד-הפעם את המאמר "איתא במדרש תהלים" אחר, וגם מותר לי לחזור המאמר "הוא היה אומר" גם אם לא יבקשו אותי. אבל מהמאמר "מה רבו" לא ידע איש, ואשר גם לא אדבר מהמבואר שם, אפילו לא בהתחלת התחלת הדרוש.

ובמשך הג' ימים ד', ה', ו'⁴⁸ בקרתי את כל האורחים הגדולים על האכסניאות שלהם, ובו ביום, היינו ביום ד', חזרתי עוד-הפעם המאמר "איתא במדרש תהלים". ביום ה' אחר התפלה בבית-הכנסת, אמרתי למלמדי ר' ניסן נ"ע, כי יכול הנני לחזור עוד מאמר של חסידות, וגם ר' אשר שוחט-ובודק מניקאלא ייעו נ"ע שמע את אשר אמרתי למלמדי ר' ניסן הנ"ל, ובו ביום בהיותי אצל ר' אבא נ"ע פערסאן⁴⁹, והוא בחן אותי במשניות (כי הוא היה בקי בששה סדרי משנה באורח נפלא, והיה חזר בעל-פה עם כל הנוסחאות והגרסאות שונות)³⁸, ונכנס ר' אשר שו"ב, ואמר כי החסיד הגביר ר' ישעיהו ז"ל ברלין⁵⁰ קרא את כל האורחים להאכסניא שלו, אייף א גלעזיל אריק [=על פוסית ארק] על שעה 4 (זה היה בערף שעה חצי הרביעית), והוא ר' אשר הנ"ל לקח על עצמו חלק מהשמשות לאסוף את הקרואים, וכמה כבר הלכו, וגם ר' מנחם מאניש ז"ל מאנעסזאהן⁵¹ כבר הלך, על כן בא לקרוא את הר' אבא נ"ע, וגם אותי קרא.

ובבואנו לשם, הושיבוני בראש השלחן, בין הרה"ג רש"ז ניימארק נ"ע⁵² מנעויל, ובין הרה"ח רד"ץ נ"ע, והתחילו לנגן, ושתי משקה. ובתוך כך, התחיל ר' אשר הנ"ל לאמר לי: שמעתי כי אמרת למלמדך ר' ניסן, שאתה יודע מאמר של חסידות, מלבד המאמר "איתא במדרש תהלים", חזור המאמר שאתה יודע. ואמר הרה"ג רש"ז ניימארק: יע, ער האט גיהערט דעם מאמר "כל הנהגה"⁵³ א גאנצע נאכט⁵⁴ [=בן], הוא שמע את המאמר כל הלילה] (פונתו על אודות המבואר בקהרשם שבמאמר "מה רבו"⁵⁵), אבער אז ער קאן תזרין חסידות, דארפמען הערין [=אבל אם הוא יכול לחזור חסידות, צריכים לשמוע]. ועוד כמה הביעו חפצם זה שאחזור מאמר חסידות,

(47) י"ד תמוז.
 (48) ראה גם ספר השיחות תרצ"ט ע' 291.
 (49) י"ד-ט"ז תמוז.
 (50) ראה אודותו "התמים" חוברת ו', ע' ח [רעא, ב] ואילך.
 (51) ספר השיחות, קיץ ה'ש"ת ע' 32. ע' 42. ספר השיחות שבעה ערה 38. ועוד.
 (52) מריגא. חתן אחות כ"ק אדמו"ר מהר"ש (הרבנית ראדע פריידע). נפטר בקיץ תרס"ח. ראה אודותו: אגרות-קודש אדמו"ר מהורש"ב, ח"ב ע' תשא-תשב (ובהנסמן במפתח שמות אנשים לאגרות-קודש, שם חלק ה'). ספר השיחות תש"ה, ע' 28 ואילך.
 (53) ספר התולדות אדמו"ר מהר"ש (קה"ת, תש"ז. תשנ"ז) ע' 76 ואילך.
 (54) ראה אודותו אגרות-קודש ח"ד, ע' קפ. לעיל ע' 236. ספר השיחות, קיץ ה'ש"ת ע' 17. תש"ה ע' 30 ואילך. ספר התולדות אדמו"ר מהר"ש ע' 17. ע' 77.
 (55) הגה"ח ר' חיים משולם זלמן ניימארק, מו"ץ סטרדוב, וויטעבסק ונעויל. ראה אודותו לעיל ע' 239. וש"נ.
 (56) נדפס בסה"מ תרנ"ב, ע' צא ואילך.
 (57) ראה רשימת המאסר (ספר השיחות תר"פ-תרפ"ז ע' 227): "נוכרתי בהיותי ילד בן י"ב שנה – תחילת שנת השלוש-עשרה, אלול תרנ"ב – חתונת דודתי.. ונבמוצאי ש"ק בחצי שעה השתים-עשרה, התחיל הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק לאמר הדרוש כל הנהגה".
 (58) הועתק לעיל בהערה 9.

(47) י"ד תמוז.
 (48) ראה גם ספר השיחות תרצ"ט ע' 291.
 (49) י"ד-ט"ז תמוז.
 (50) ראה אודותו "התמים" חוברת ו', ע' ח [רעא, ב] ואילך.
 (51) ספר השיחות, קיץ ה'ש"ת ע' 32. ע' 42. ספר השיחות שבעה ערה 38. ועוד.
 (52) מריגא. חתן אחות כ"ק אדמו"ר מהר"ש (הרבנית ראדע פריידע). נפטר בקיץ תרס"ח. ראה אודותו: אגרות-קודש אדמו"ר מהורש"ב, ח"ב ע' תשא-תשב (ובהנסמן במפתח שמות אנשים לאגרות-קודש, שם חלק ה'). ספר השיחות תש"ה, ע' 28 ואילך.
 (53) ספר התולדות אדמו"ר מהר"ש (קה"ת, תש"ז. תשנ"ז) ע' 76 ואילך.

ור' צבי הענדיל נ"ע הסיר חגורתו ונתנה לי, וְאַחַגְוֹר, וְאַתְחִיל הַמְאָמֵר "הוּא הָיָה אוֹמֵר", וְחִזְרָתִי בְּסִגְנוֹן טוֹב וְשָׁלֵא בְּמִהִירוֹת.

וְהַמְחִזָּה הַהוּא לֹא אֶשְׁכַּח, קְבוּץ אֲנָשִׁים כָּאֵלֹה, וְהַחֹשׁ שֶׁל בְּטוּל פְּנִימֵי אֶל הַשָּׂרֵשׁ, נִרְאָה אֲזוּ. הַמְאָמֵר שֶׁהָיָה לְדַבְּרוֹ יוֹתֵר עַל שְׁעָה. הַרְהֵ"ג רִש"ז נִיַּימָאֲרֵק, הַרְהֵ"ג רַד"ץ, הַרְהֵ"ג רַד"ז, נִזְכְּרוּ עַל שְׁשֻׁמְעוּ מְאָמֵר זֶה מֵאַת הוֹד כ"ק אַאזְמו"ר הַרְהֵ"ק וְהַתְּפַעֲלוֹ בְּמֵאד. וְאַחֲר־כֵּן כָּלֵם שְׁאֵלוּ מִדּוֹעַ לֹא חִזְרָתִי מְאָמֵר זֶה בְּרַבִּים, וְעִנִּיתִי כִּי לֹא אֲדַע, הוֹד כ"ק אַאזְמו"ר הַרְהֵ"ק לְמִדְּנֵי שְׁנֵי מְאָמְרִים אֵלֹה, וְיִצְוֵנִי לְחִזּוֹר הַמְאָמֵר "אֵיִתָּא". וְיִשְׁאָלוּנִי: אֶפְשָׁר אֶתָּה יוֹדֵעַ עוֹד מֵה? וּכְפִסֵּעַ הָיָה כִּי אֲגַלֶּה גַם אוֹדוֹת הַמְאָמֵר "מָה רַבּוּ", אֲכַל עֲצָרְתִי כַח וְלֹא הִגְדַּתִּי מְאִוְמָה. וְאַחֲר־כֵּן יִשְׁכַּחְתִּי וְשִׁמְעַתִּי מֵה שְׁשׁוֹחֲחוּ בִּינֵיהֶם בְּעִנְיַי חֲסִידוֹת וְסַפּוּרִים.

בְּשַׁבַּת־קֹדֶשׁ בְּקָר, קָרָא אוֹתִי הוֹד כ"ק אַאזְמו"ר הַרְהֵ"ק לְחִדְרוֹ, וְיִצְוֵנִי לְחִזּוֹר הַמְאָמֵר "מָה רַבּוּ", וְחִזְרָתִי בְּדִיוֹק וּבְמִתִּינּוּת. וְאָמַר לִי כִּי "מִעֲתָה נִהְיִיתִי לְאִישׁ", וְהַתְּחִזֵּק לְלִמּוּד הַיֵּטֵב וְלִהְיוֹת פְּלִל בְּדִיוֹק, וְהַשִּׁי"ת חִוְנֵנְךָ דַּעַת, וְתִהְיֶה יִרְא־שָׁמַיִם חֲסִיד וְלִמְדוֹן, כְּפִי רְצוֹן אֲבוֹתֵינוּ רַבּוֹתֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים זְכוּקֵלֵלָה"ה נִבְגַּמ זִי"ע.

בְּשַׁבַּת־קֹדֶשׁ אַחַר מִנְחָה, קָרָא אוֹתִי הוֹד כ"ק אַאזְמו"ר הַרְהֵ"ק לְחִדְרוֹ, וְעִמַּד מִכְסָּאוֹ וְהִלֵּךְ אֶל הָאֲלֵמַעַר שְׁבוּ הָיוּ הַכְּתָבִים, וְלָקַח אֶת הַמְאָמֵר "אֵיִתָּא בְּמִדְרַשׁ תְּהִלִּים", כְּתָב־יַד־קוֹדֶשׁ הוֹד כ"ק אַאזְמו"ר הַרְהֵ"ק הַזֶּה, וְאָמַר לִי: הִנְנִי נוֹתֵן לְךָ בְּמִתְנָה גְּמוּלָה, וְאוֹתָן הַבְּרָכוֹת אֲשֶׁר בְּרַכּוֹנִי כְּבוֹד אַאזְמו"ר וְכְבוֹד אַאזְמו"ר, יְחוּלוּ גַם עֲלֶיךָ. וְיִתֵּן לְךָ הָאֲלֵקִים חֲכָמָה בִּינָה וְדַעַת, לְעַבְדּוֹ תִּתְבָּרַךְ בְּתוֹרָה תְּפִלָּה בְּמִצּוֹת וּבְמִדּוֹת טוֹבוֹת בְּלִבְךָ שְׁלֵם.

~ אגרות קודש - אדמו"ר הרי"צ ~

יום ויום שהם מתעכבים שמה היא סכנת נפשות ממש.
 וחוב קדוש על כל אחד ואחד מישראל לעזור להציל
 את תלמידי חכמים הנמצאים בסכנה גדולה וכל או"י
 בודאי ירצה ליטול חלק במצוה רבה של פדיון שבוים.
 ובזכות מצוה רבה הזאת יעזר השי"ת להמנדבים, העושים
 והמעשים, בבני חיי ומזוני ובכל הדרוש להם בגשמיות
 וברוחניות.
 הדו"ש ומברכם.

בי"ה, ערב פסח, ת"ש
 לייקוואוד
 שלום וברכה!

ידידינו הרב התמים ווי"ח אי"י בעל מדות טובות
 מוה"ר נחמן שי קאוואלסקי והרב ווי"ח אי"י בעל מדות
 טובות בנשק"ע מוה"ר יחיאל מיכל שי האגער התנדבו
 אי"ע לנוע למחנם הטוב לועד פדיון שבוים עבור מרכז
 ישיבות תומכי תמימים דליובאוויטש אשר תחת הנהלתי
 הנמצאות בווארשא לעי"ע תחת ממשלת הנאציס אשר כל

לידע נאמנה ש"בכל דרך דעהו": לא רק בשעת התפילה,
 לימוד התורה וקיום המצוות, אלא גם "בכל דרכיך", "במאכלו
 ובמשקהו... ובמשאו ובמתנו"
 משיחת חג הפורים ה'תשי"ז

בונים בַּיַמַד!

בְּפָרְשַׁת וַיִּקְהַל מֹשֶׁה רַבְּנוּ מִסַּכֶּם אֶת מְלֹאכֶת הַמִּשְׁכָּן, וּמִזְכִּיר אֶת הָעוֹשִׂים בְּמְלָאכָה: "בְּצִלְאֵל בֶּן אוּרִי בֶן חוּר לְמִטֵּה יְהוּדָה... וְאַהֲלִיאֵב בֶּן אַחִיסָמָד לְמִטֵּה דָן".

בְּצִלְאֵל וְאַהֲלִיאֵב בָּאוּ מִמְּקוֹמוֹת שׁוֹנִים לְגַמְרֵי בְעַם יִשְׂרָאֵל: בְּצִלְאֵל הָיָה "מְגֹדֹלֵי הַשְּׁבֹטִים", בֶּן לְשֹׁבֵט יְהוּדָה וְנִכְדוֹ שֶׁל חוּר שֶׁהָיָה בְּנָה שֶׁל מְרִים הַנְּבִיאָה. לְעַמְתּוֹ, אַהֲלִיאֵב הָיָה "מִן הַיְּהוּדִין שְׁבִשְׁבֹטִים, מִבְּנֵי הַשְּׁפָחוֹת".

אֵף עַל פִּי כֵן מִזְכִּיר מֹשֶׁה רַבְּנוּ אֶת שְׁנֵיהֶם כְּאַחֵד, וְכָפִי שֶׁמְפָרֵשׁ רִשׁוֹ: "הַשְּׁוֹהוּ הַמְּקוֹם (-הַשֵּׁם הַשְּׁוֹהוּ אֶת אַהֲלִיאֵב) לְבְּצִלְאֵל לְמְלָאכֶת הַמִּשְׁכָּן... לְקַיֵּם מָה שֶׁנֶּאֱמַר "וְלֹא נִפְרַשׁ שׁוֹעַ (-עֲשִׂיר) לְפָנָי דָּל (-עֲנִי)".

בְּכָךְ הַתּוֹרָה מְדַגֵּיֶשֶׁה, שֶׁכָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, מֵהַגְּדוֹלִים בְּיִתְרָה וְעַד הַקְּטַנִּים שְׁבָהֵם, הַשְּׁתַּתְּפוּ בְּבִנְיַת הַמִּשְׁכָּן, וְכָל אֶחָד וְאֶחָד תֵּרַם לוֹ כָּכֵל יְכַלְתּוּ. הֵיוּ אֲמֵנָם תְּרוּמוֹת שֶׁכָּל אֶחָד תֵּרַם כְּפִי יְכַלְתּוֹ, וְהִיתָה אֶת תְּרוּמַת מַחְצִית הַשֶּׁקֶל בָּהּ כָּלֵם תֵּרְמוּ בְּמִדָּה שְׁוֹהָ, אֵךְ בְּסוּפוֹ שֶׁל דְּבַר כָּלֵם הַתְּאֲחָדוּ בְּבִנְיַת הַמִּשְׁכָּן.

כָּל יְהוּדִי הוּא מְשָׁפֵן לַהֲשֵׁם, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב "וְעָשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשִׁכְנָתִי בְּתוֹכֶם" - בְּתוֹךְ כָּל אֶחָד וְאֶחָד. כְּמוֹ שֶׁבְּמְלָאכֶת הַמִּשְׁכָּן הָיוּ דְּבָרִים שְׁבָהֵם כָּלֵם הָיוּ שׁוּיִם, וְדְבָרִים שְׁבָהֵם נִבְדְּלוּ הָאֶחָד מֵהַשֵּׁנִי, כִּי גַם בְּמְלָאכֶת הַמִּשְׁכָּן הָאִישִׁית: בְּמַעֲשֵׂי הַמִּצְוֹת הַכֹּל שׁוּיִם וְכָלֵם מְקִימִים אֶת הַמִּצְוֹת בְּאוֹתָהּ דְרָה, אֲבָל בְּכִנּוּת הַמִּצְוֹת יֵשׁ הַבְּדִלִים גְּדוֹלִים בֵּין אִישׁ לְרֵעֵהוּ. לְדַגְמָה, מֹשֶׁה רַבְּנוּ וְהִיְהוּדֵי הַפְּשׁוּט מְנִיחִים אוֹתָן תְּפִלִּין, אֲבָל הַכּוֹנֵן כְּמוֹכֵן מִשְׁתַּנֵּה מְאֹד לְשֵׁנִי.

אֵךְ הַמְּטָרָה הִיא לְהַבִּיאַת אֶת הָאֲחָדוּת גַּם לְתַחֲוּמִים שְׁבָהֵם נִבְדְּלוּ הִיְהוּדִים זֶה מִזֶּה. הַכּוֹחַ לְכֹךְ נִתָּן מֵאֵת מֹשֶׁה רַבְּנוּ, שֶׁמְגַלֶּה אֶצְל כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַנִּקְדָּה הַמְּאֲחָדֶת וְהַמְּשַׁתְּפֶת, עַד שֶׁהַכֹּחַ חָשִׁים מְאֻחָדִים וּמְלֻכָּדִים וְ"לֹא נִפְרַשׁ שׁוֹעַ לְפָנָי דָּל".

בְּכָל אֶחָד וְאֶחָד מֵאֲתָנוּ יֵשׁ כּוֹחוֹת הַמִּיחָדִים רַק לוֹ שְׂאִינָם קִימִים בְּזוּלָתוֹ, רַק כְּאֲשֶׁר אָנוּ פּוֹעֲלִים בְּיַחַד, וְכָל אֶחָד תּוֹרֵם אֶת הַכְּשָׁרוֹנוֹת הַמִּיחָדִים שֶׁלוֹ, אָנוּ יְכוּלִים לְבָנוֹת אֶת הַמִּשְׁכָּן לַהֲשֵׁם, הֵן אֶת הַמִּשְׁכָּן הַרוּחָנִי וְהֵן אֶת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ הַשְּׁלִישִׁי, שִׁיבְנָה בְּמַהְרָה בְּיַמֵּינוּ אָמֵן.

(מעובד על פי לקוטי שיחות כרך לא, עמוד 211. מתוך 'נשמתא דאורייתא')

חומש לקריאה בציבור פרשת ויקהל

את־בגדי הקדש לְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן וְאֶת־בגְדֵי כְנוֹי לְכַהֵן: ^ב וַיֵּצְאוּ פְּלִעְדַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִלִּפְנֵי מֹשֶׁה: (ע"ב בחול)

~ נקודות משיחות קודש ~

שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מְלָאכָה (לה, ב)
תַּעֲשֶׂה - ולא תַעֲשֶׂה. יש לעשות מְלָאכָה זו בלי התעסקות מיוחדת, כִּי־אִם בְּדַרְךְ אַגַב, כְּאֵלוֹ נַעֲשִׂית מֵאֲלֵיָהּ. וביום השביעי יהיה לְכֶם קֹדֶשׁ - אִזּוֹ אִזּוֹר הַשְּׁבֵת מֵאִיר לְאָדָם. שֵׁבֶת שְׁבֵתוֹן לֵה' - שְׁהָרִי גַם בַּיּוֹמֹת הַחֹל הוּא בְּכַחֲנִית 'שְׁבֵת', וְכִשְׁמִינֵיע יוֹם הַשְּׁבֵת בָּאָה לוֹ, אִפּוֹא, תּוֹסַפֵּת קֹדֶשָׁה, 'שְׁבֵת שְׁבֵתוֹן'.

(לקוטי שיעור, כרך א עמ' 187)

^א שֵׁנִי כֹא וַיָּבִיאוּ כָּל־אִישׁ אֲשֶׁר־נִשְׂאוֹ לְבֹו וְכֹל אֲשֶׁר נָדְבָה רוּחוֹ אֹתוֹ הֵבִיאוּ אֶת־תְּרוּמַת יְהוָה לְמִלְאכַת אֹהֶל מוֹעֵד וְלְכָל־עֲבֹדָתוֹ וְלִבְגְדֵי הַקֹּדֶשׁ: ^ב וַיָּבִיאוּ הָאֲנָשִׁים עֲלֵהֲנָשִׁים כָּל אֶרֶב לֵב הֵבִיאוּ חָח וְזָוִם וְטַבַּעַת וְכוּמָז כָּל־כְּלֵי זָהָב וְכָל־אִישׁ אֲשֶׁר הֵנִיף תְּנוּפֶת זָהָב לַיהוָה: ^ג וְכָל־אִישׁ אֲשֶׁר־נִמְצָא אֹתוֹ תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ וְעִזִּים וְעֹרֹת אֵילִם מְאֻדָּמִים וְעֹרֹת תְּחָשִׁים הֵבִיאוּ: ^ד כָּל־מֵרִים תְּרוּמַת כֶּסֶף וְנִחֲשֵׁת הֵבִיאוּ אֶת תְּרוּמַת יְהוָה וְכֹל אֲשֶׁר נִמְצָא אֹתוֹ עֲצֵי שִׁטִּים לְכָל־מִלְאכַת הָעֲבֹדָה הֵבִיאוּ: ^ה וְכָל־אִשָּׁה חַכְמַת־לֵב בְּיָדֶיהָ טָווּ וַיָּבִיאוּ מַטְוֵה אֶת־הַתְּכֵלֶת וְאֶת־הָאַרְגָּמָן וְאֶת־תוֹלַעַת הַשָּׁנִי וְאֶת־הַשֵּׁשׁ: ^ו וְכָל־הַנָּשִׁים אֲשֶׁר נִשְׂאָ לְבָן אֲתָנָה בְּחַכְמָה טָווּ אֶת־הָעִזִּים: ^ז וְהַנָּשִׂאִם הֵבִיאוּ אֶת אֲבָנֵי הַשֹּׁהַם וְאֶת אֲבָנֵי הַמִּלֻּאִים לְאֹפֹד וְלַחֹשֶׁן: ^ח וְאֶת־הַבָּשָׂם וְאֶת־הַשֶּׁמֶן לְמִאֹר וְלַשֶּׁמֶן הַמּוֹשְׁחָה וְלַקְטֹרֶת הַפְּמִים: ^ט כָּל־אִישׁ וְאִשָּׁה אֲשֶׁר נָדַב לְכֶם

לֵה' וַיִּקְהַל מֹשֶׁה אֶת־כָּל־עֵדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם אֱלֹהֵי הַדְּבָרִים אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה לַעֲשׂוֹת אִתְּכֶם: ^א שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מְלָאכָה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יִהְיֶה לְכֶם קֹדֶשׁ שְׁבֵת שְׁבֵתוֹן לַיהוָה כָּל־הַעֲשֶׂה כֹו מְלָאכָה יוֹמַת: ^ב לֹא תַבְעֲרוּ אִשׁ כָּל־מִשְׁכְּתֵיכֶם בַּיּוֹם הַשְּׁבֵת: ^ג וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־כָּל־עֵדַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לֹאמֹר זֶה הַדְּבָר אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה לֹאמֹר: ^ד קָחוּ מֵאִתְּכֶם תְּרוּמָה לַיהוָה כָּל גְּדִיב לְבֹו יִבְיֹאֶה אֶת תְּרוּמַת יְהוָה זָהָב וְכֶסֶף וְנִחֲשֵׁת: ^ה וְתַכְלֵת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ וְעִזִּים: ^ו וְעֹרֹת אֵילִם מְאֻדָּמִים וְעֹרֹת תְּחָשִׁים וְעֲצֵי שִׁטִּים: ^ז וְשֶׁמֶן לְמִאֹר וְבָשָׂמִים לְשֶׁמֶן הַמּוֹשְׁחָה וְלַקְטֹרֶת הַפְּמִים: ^ח וְאֲבָנֵי־שֹהַם וְאֲבָנֵי מִלֻּאִים לְאֹפֹד וְלַחֹשֶׁן: ^ט וְכָל־חַכְמַת־לֵב בְּכֶם יָבִיאוּ וַיַּעֲשׂוּ אֶת כָּל־אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה: (ישראל) ^י אֶת־הַמּוֹשְׁפָן אֶת־אֹהֶלוֹ וְאֶת־מִכְסָּהוֹ אֶת־קַרְסָּיו וְאֶת־קַרְשָׁיו אֶת־בְּרִיחֹו אֶת־עַמֻּדָיו וְאֶת־אֲדָנָיו: ^{יא} אֶת־הָאָרֶן וְאֶת־בְּדָיו אֶת־הַכַּפְּפֹת וְאֶת פְּרֻכַת הַמָּסָד: ^{יב} אֶת־הַשְּׁלֶחַן וְאֶת־בְּדָיו וְאֶת־כָּל־כְּלָיו וְאֶת לֶחֶם הַפָּנִים: ^{יג} וְאֶת־מִנְרַת הַמִּאֹר וְאֶת־כְּלָיָהּ וְאֶת־נִרְתִּיהָ וְאֶת שֶׁמֶן הַמִּאֹר: ^{יד} וְאֶת־מִזְבַּח הַקְטֹרֶת וְאֶת־בְּדָיו וְאֶת שֶׁמֶן הַמּוֹשְׁחָה וְאֶת קְטֹרֶת הַפְּמִים וְאֶת־מָסָד הַפֶּתַח לְפֶתַח הַמִּשְׁכָּן: ^{טו} אֶת אֶמֶן מִזְבַּח הָעֹלָה וְאֶת־מִכְבַּר הַנְּחֹשֶׁת אֲשֶׁר־לוֹ אֶת־בְּדָיו וְאֶת־כָּל־כְּלָיו אֶת־הַכִּיֹּר וְאֶת־כַּנּוֹ: ^{טז} אֶת קַלְעֵי הַחֲצֵר אֶת־עַמֻּדָיו וְאֶת־אֲדָנֶיהָ וְאֶת מָסָד שַׁעַר הַחֲצֵר: ^{יז} אֶת־יְתֵדֹת הַמּוֹשְׁפָן וְאֶת־יְתֵדֹת הַחֲצֵר וְאֶת־מִיתְרֵיהֶם: ^{יח} אֶת־בְּגְדֵי הַשָּׂרָד לְשֵׁרֵת בְּקֹדֶשׁ

כִּלְמִלְאֲכַת הַקֹּדֶשׁ אִישׁ־אִישׁ מִמְּלֹאכְתּוֹ
 אֲשֶׁר־הִמָּה עֲשִׂים: הַיְאֹמְרוּ אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר
 מִרְבִּים הָעָם לְהֵבִיא מִדֵּי הָעֵבֶדְהָ לְמִלְאכָה
 אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה לַעֲשׂוֹת אֹתָהּ: וַיִּצְוּ מֹשֶׁה
 וַיַּעֲבִירוּ קוֹל בַּמַּחֲנֶה לֵאמֹר אִישׁ וְאִשָּׁה
 אֶל־יַעֲשׂוּ־עוֹד מִלְאכָה לְתְרוּמַת הַקֹּדֶשׁ וַיִּבְלָא
 הָעָם מִהֵבִיא: וְהַמְּלֹאכָה הִיְתָה יְדֵים לְכָל־
 הַמְּלֹאכָה לַעֲשׂוֹת אֹתָהּ וְהוֹתֵר: ם

~ נקודות משיחות קודש ~

טויות היריעות מעל העזים

ויבצאל בן אוּרִי בן חור למטה יהודה, עשה את
 כִּלְאֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה:

כל אשר צוה ה' את משה, אפילו דברים שלא אמר לו
 רבו כו' כי משה צוה לבצאל לעשות תחלה פלים ואחר־כך
 משפן. אמר לו בצאל, מנהג העולם לעשות תחלה בית
 ואחר־כך משים פלים בתוכו. . וכן עשה (לה, כב. ובפירוש
 רש"י)

יש לעין, דאם היו צריכים לבנות המשפן כ"מנהג
 העולם", מדוע עשו את היריעות תחלה ואחר־כך את
 הקרשים, דלא כמנהג העולם שבונים את קירות הפית, ורק
 אחר־כך את גגו (וראה גם רבותינו בעלי התוספות, ויקהל לו, יד,
 ועוד)?

ויש לתרץ בפשטות:

על הפסוק (ויקהל לה, כו) "וכל הנשים אשר נשא לבן
 אותנה בחקמה, טוו את העזים" פירש רש"י "היא הייתה
 אמנות יתרה, שמעל העזין היו טוין אותן". וכן פירש רש"י
 במסכת שבת (עד, ב דבור־המתחיל שטוף) "קרא קדריש, טוו
 את העזים, בגופן של עזים משמע". והינו שהביאו הנשים
 את העזים כשהצמר טווי על גופן ממש.

ואם־כן מוכן מעצמו, שמצד צער בעלי־חיים, לא היה
 אפשר להשהות את העזים עם השויה על גביהם עד שייסימו
 לבנות את הקרשים, ולכן היו מכרחים לעשות את היריעות
 מיד אחרי שטוו אותן.

(על־פי לקוטי־שיחות כרך טו, עמוד 449 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

רביעי הַיַּעֲשׂוּ כָל־חֲכַם־לֵב בַּעֲשׂוֹי הַמְּלֹאכָה אֹת־
 הַמִּשְׁכָּן עֲשׂוֹר יְרִיעַת שֵׁשׁ מִשׁוֹר וְתִכְלַת וְאַרְגָּמָן
 וְתוֹלַעַת שָׁנִי פְרָכִים מַעֲשֵׂה חֹשֶׁב עֲשֵׂה אֹתָם:
 אַרְבֶּה הִרְיַעַה הָאֲחַת שְׂמֹנֶה וְעֶשְׂרִים בְּאַמָּה
 וְרַחֵב אַרְבַּע בְּאַמָּה הִרְיַעַה הָאֲחַת מִדָּה אֲחַת

אתם להביא לכל־המלאכה אשר צוה יהוה
 לעשות ביד־משה הביאו בני־ישראל נדבה
 ליהוה: פ

~ נקודות משיחות קודש ~

ויבאו האנשים על הנשים (לה, כב) ידוע השקלא־ו־טרא
 בקה דנשים חכבות בבנין המקדש, שהוא מצות־עשה
 שהזמן גרמא (דאין בונין אותו בלי־ה). ויש לומר, שאין
 על אשה חובת גברא לקיים מצות "ועשו לי מקדש" (שעל
 הצבור), אלא הוא חייב מצד החפצא של המקדש. והינו,
 שגדר בנין המקדש מחייב שבנינו יהיה על־ידי הצבור -
 "ועשו", עשית כלל ישראל, ולכן שפך זה לכל ישראל,
 אנשים ונשים.

(לקוטי שיחות, כרך ל', עמ' 119)

שלישי וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל רְאוּ קָרָא
 יְהוָה בְּשֵׁם בְּצַלָּאל בֶּן־אוּרִי בֶן־חֹר לְמַטֵּה
 יְהוּדָה: א וַיִּמְלֵא אֹתוֹ רוּחַ אֱלֹהִים בְּחֻמָּה
 בְּתוֹנָה וּבְדַעַת וּבְכָל־מִלְאכָה: ב וְלֶחֶשֶׁב
 מַחֲשַׁבַת לַעֲשׂוֹת בְּזָהָב וּבַכֶּסֶף וּבַנְּחֹשֶׁת:
 ג וּבַחֲרֻשַׁת אֲבָן לְמִלְאֵת וּבַחֲרֻשַׁת עֵץ לַעֲשׂוֹת
 בְּכָל־מִלְאכַת מַחֲשַׁבַת: ד וְלַהֹרֶת נָתַן בְּלָבוֹ
 הוּא וְאַהֲלִיאֵב בֶּן־אַחִיסַמָּד לְמַטֵּה־דָן: ה מִלֵּא
 אתם חכמת־לב לעשות כִּלְמִלְאֲכַת חֲרָשׁ |
 וְחֹשֶׁב וְרָקַם בְּתִכְלַת וּבַאֲרָגָן בְּתוֹלַעַת הַשָּׁנִי
 וּבִשְׂשׁ וְאַרְגָּ עֲשִׂי כִּלְמִלְאכָה וְחֹשְׁבֵי מַחֲשַׁבַת:
 לו א וְעֹשֵׂה בְּצַלָּאֵל וְאַהֲלִיאֵב וְכָל | אִישׁ
 חֲכַם־לֵב אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה חֻמָּה וְתוֹנָה
 בְּהִמָּה לְדַעַת לַעֲשׂוֹת אֶת־כִּלְמִלְאֲכַת עֲבֹדַת
 הַקֹּדֶשׁ לְכָל אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה: ז וַיִּקְרָא מֹשֶׁה
 אֶל־בְּצַלָּאֵל וְאֶל־אַהֲלִיאֵב וְאֶל כָּל־אִישׁ חֲכַם־
 לֵב אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה חֻמָּה בְּלָבוֹ כֹּל אֲשֶׁר
 נִשְׂאוֹ לָבוֹ לְקַרְבָּה אֶל־הַמְּלֹאכָה לַעֲשׂוֹת אֹתָהּ:
 ח וַיִּקְחוּ מִלִּפְנֵי מֹשֶׁה אֶת כָּל־הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר
 הֵבִיאוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִלְאֲכַת עֲבֹדַת הַקֹּדֶשׁ
 לַעֲשׂוֹת אֹתָהּ וְהֵם הֵבִיאוּ אֵלָיו עוֹד נְדָבָה
 בַּבֶּקֶר בַּבֶּקֶר: ו וַיִּבְאוּ כָּל־הַחֲכָמִים הָעֲשִׂים אֶת

לְכַל־הִירִיעֹת: וַיַּחֲבֵר אֶת־חֲמֹשׁ הִירִיעֹת אַחַת
 אֶל־אַחַת וְחֹמֶשׁ יְרִיעֹת חִבְּר אַחַת אֶל־אַחַת:
 וַיַּעַשׂ לְלֵאֹת תְּכֵלֶת עַל שַׁפַּת הִירִיעָה הָאֶחָת
 מִקְצֵה בַּמַּחְבֵּרַת בְּנֵי עֹשֶׂה בַשַּׁפַּת הִירִיעָה
 הַקִּיצוּנָה בַּמַּחְבֵּרַת הַשְּׁנִיַּת: חֲמֹשִׁים לְלֵאֹת
 עֹשֶׂה בִירִיעָה הָאֶחָת וְחֹמֵשׁ לְלֵאֹת עֹשֶׂה
 בַּקְצֵה הִירִיעָה אֲשֶׁר בַּמַּחְבֵּרַת הַשְּׁנִיַּת מִקְבִּילַת
 הַלְּלֵאֹת אַחַת אֶל־אַחַת: וַיַּעַשׂ חֲמֹשִׁים קְרָסֵי
 זָהָב וַיַּחֲבֵר אֶת־הִירִיעֹת אַחַת אֶל־אַחַת
 בַּקְרָסִים וַיְהִי הַמִּשְׁכָּן אֶחָד: פ וַיַּעַשׂ יְרִיעֹת
 עֹזִים לְאַהֲל עַל־הַמִּשְׁכָּן עֲשֵׂת־עֶשְׂרֵה יְרִיעֹת
 עֹשֶׂה אֹתָם: ט אַרְבֵּי הִירִיעָה הָאֶחָת שְׁלֹשִׁים
 בְּאַמָּה וְאַרְבַּע אַמּוֹת רַחֵב הִירִיעָה הָאֶחָת
 מִדָּה אַחַת לְעֲשֵׂתִי עֹשֶׂה יְרִיעֹת: י וַיַּחֲבֵר
 אֶת־חֲמֹשׁ הִירִיעֹת לְבָד וְאֶת־שֵׁשׁ הִירִיעֹת
 לְבָד: יא וַיַּעַשׂ לְלֵאֹת חֲמֹשִׁים עַל שַׁפַּת הִירִיעָה
 הַקִּיצוּנָה בַּמַּחְבֵּרַת וְחֹמֵשִׁים לְלֵאֹת עֹשֶׂה עַל־
 שַׁפַּת הִירִיעָה הַחִבְּרַת הַשְּׁנִיַּת: יב וַיַּעַשׂ קְרָסֵי
 נְחֹשֶׁת חֲמֹשִׁים לְחִבְּר אֶת־הָאֹהֶל לְהִיֵּת אֶחָד:
 יג וַיַּעַשׂ מִכְסֵּה לְאַהֲל עֶרְת אֵילִם מְאֻדָּמִים
 וּמִכְסֵּה עֶרְת תְּחָשִׁים מְלֻמְעָה: ס

~ נקודות משיחות קודש ~

ומכסה עורות תחשים מלמעלה (לו, ט)
 צבעי ה'פחש' הם חלק מהחיי. ויש לרמוז, ש'חיי קאי על
 הקב"ה, שהוא 'חיי העולמים', המקור של כל נברא על כל
 פרטיו, גם פרט טפל וחיצוני. וזה נרמז בך שצבעי ה'פחש',
 שהם דבר חיצוני, הם מ'מין חסי', הקב"ה. לכן היו עורות
 אלו מלמעלה, כי הם מבטאים באופן מיוחד את תכנו הפנימי
 של המשכן, שהוא השראת השכינה באופן פנה שמתגלה
 שכל פרט בא מהקב"ה.

(לקוטי שיחות, כרך לא, עמ' 138)

הָאֶחָד מִשְׁלֵבַת אַחַת אֶל־אַחַת בְּנֵי עֹשֶׂה לְכָל
 קְרָשֵׁי הַמִּשְׁכָּן: ט וַיַּעַשׂ אֶת־הַקְרָשִׁים לְמִשְׁכָּן
 עֹשָׂרִים קְרָשִׁים לְפָאֵת נֹגֵב תִּימְנָה: טו וְאַרְבָּעִים
 אֲדִנִּי־כֶסֶף עֹשֶׂה תַּחַת עֹשָׂרִים הַקְרָשִׁים שְׁנֵי
 אֲדָנִים תַּחַת־הַקְרָשׁ הָאֶחָד לְשֵׁתִי יִדְתָּיו וְשְׁנֵי
 אֲדָנִים תַּחַת־הַקְרָשׁ הָאֶחָד לְשֵׁתִי יִדְתָּיו:
 טז וּלְצֹלַע הַמִּשְׁכָּן הַשְּׁנִיַּת לְפָאֵת צָפוֹן עֹשֶׂה
 עֹשָׂרִים קְרָשִׁים: טז וְאַרְבָּעִים אֲדָנִיהֶם כֶּסֶף שְׁנֵי
 אֲדָנִים תַּחַת הַקְרָשׁ הָאֶחָד וְשְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת
 הַקְרָשׁ הָאֶחָד: טז וּלְיָרֵכְתִי הַמִּשְׁכָּן יָמָה עֹשֶׂה
 שִׁשָּׁה קְרָשִׁים: טז וְשְׁנֵי קְרָשִׁים עֹשֶׂה לְמִקְצַעַת
 הַמִּשְׁכָּן בִּיְרֵכְתָיו: טז וְהָיוּ תוֹאֲמִם מְלֻמְטָה
 וַיְחַדּוּ יְהוָה תְּמִים אֶל־רְאִשׁוֹ אֶל־הַטַּבַּעַת
 הָאֶחָת בְּנֵי עֹשֶׂה לְשֵׁנֵיהֶם לְשְׁנֵי הַמִּקְצַעַת:
 טז וְהָיוּ שְׁמֹנֶה קְרָשִׁים וְאַדְנֵיהֶם כֶּסֶף שִׁשָּׁה עֹשֶׂר
 אֲדָנִים שְׁנֵי אֲדָנִים שְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקְרָשׁ
 הָאֶחָד: טז וַיַּעַשׂ בְּרִיחֵי עֲצֵי שִׁטִּים חֲמוֹשֶׁה
 לְקְרָשֵׁי צֹלַע־הַמִּשְׁכָּן הָאֶחָת: טז וְחֲמוֹשֶׁה בְּרִיחֵם
 לְקְרָשֵׁי צֹלַע־הַמִּשְׁכָּן הַשְּׁנִיַּת וְחֲמוֹשֶׁה בְּרִיחֵם
 לְקְרָשֵׁי הַמִּשְׁכָּן לְיְרֵכְתָיו יָמָה: טז וַיַּעַשׂ אֶת־
 הַבְּרִיחַ הַתִּיכֵן לְבָרֵחַ בְּתוֹךְ הַקְרָשִׁים מִן־הַקְצֵה
 אֶל־הַקְצֵה: טז וְאֶת־הַקְרָשִׁים צִפָּה זָהָב וְזָהָב
 טַבַּעְתָּם עֹשֶׂה זָהָב בְּתִים לְבְרִיחֵם וַיִּצַּף אֶת־
 הַבְּרִיחֵם זָהָב: טז וַיַּעַשׂ אֶת־הַפְּרֹכֶת תְּכֵלֶת
 וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מְשׁוֹר מְעֹשֶׂה חֹשֶׁב
 עֹשֶׂה אֹתָהּ בְּרָבִים: טז וַיַּעַשׂ לָהּ אַרְבַּעַל עַמּוּדֵי
 שִׁטִּים וַיִּצַּפֵּם זָהָב וַיְוִיחֵם זָהָב וַיִּצַּק לָהֶם
 אַרְבַּעַה אֲדִנִּי־כֶסֶף: טז וַיַּעַשׂ מִסָּד לְפֶתַח הָאֹהֶל
 תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מְשׁוֹר מְעֹשֶׂה
 לָקָם: טז וְאֶת־עַמּוּדָיו חֲמוֹשֶׁה וְאֶת־וַיְוִיחֵם וַצִּפָּה
 רֹאשֵׁיהֶם וְחֲשָׁקֵיהֶם זָהָב וְאַדְנֵיהֶם חֲמוֹשֶׁה
 נְחֹשֶׁת: פ לו א וַיַּעַשׂ בְּצֹלָאֵל אֶת־הָאָרֶן עֲצֵי

חמישי ט וַיַּעַשׂ אֶת־הַקְרָשִׁים לְמִשְׁכָּן עֲצֵי שִׁטִּים
 עַמּוּדִים: טז עֹשֶׂר אַמּוֹת אַרְבֵּי הַקְרָשׁ וְאַמָּה וְחִצֵּי
 הָאֹמָה רַחֵב הַקְרָשׁ הָאֶחָד: טז שֵׁתִי יִדְתִּי לְקְרָשׁ

ותיבותיה; ואלו העבדה שאינו מן המדה, ודושה לנו מתורה שבעל פה, שאין לה גבול, ונתן להוסיף ולחדש בה עוד ועוד.

(התועדויות תשמ"ח, כרך ב, עמ' 442)

שישי י" ויעש את המנרה זהב טהור מקשה עשה את המנרה ירכה וקנה גביעה פפתריה ופרחיה ממנה היו: י" ויששה קנים יצאים מצדיה שלשה | קני מנרה מצדה האחד ושלשה קני מנרה מצדה השני: י" ושלשה גבעים משקדים בקנה האחד פפתור ופרח ושלשה גבעים משקדים בקנה אחד פפתור ופרח בן לששת הקנים היצאים מן המנרה: י" ובמנרה ארבעה גבעים משקדים פפתריה ופרחיה: י" ובפתור תחת שני הקנים ממנה ובפתור תחת שני הקנים ממנה לששת הקנים היצאים ממנה: י" בפפתריהם וקנתם ממנה היו פלה מקשה אחת זהב טהור: י" ויעש את נרתיה שבעה ומלקחיה ומחתתיה זהב טהור: י" פפתור זהב טהור עשה אתה ואת כל פליה: פ י" ויעש את מזבח הקטרת עצי שטים אמה ארבו ואמה רחבו רבוע ואמתים קמתו ממנו היו קרנתיו: י" ויצף אתו זהב טהור את גגו ואת קורתיו סביב ואת קרנתיו ויעש לו זר זהב סביב: י" ושתי טבעת זהב עשה לו | מתחת לזו על שתי צלעותיו על שני צדיו לכתים לבדים לשאת אתו בהם: י" ויעש את הבדים עצי שטים ויצף אתם זהב: י" ויעש את שמן המשחה קדש ואת קטרת הפמים טהור

מעשה רקח: ס

~ נקודות משיחות קודש ~

ויעש את המנרה (לו, י" ו) הקשו המפרשים, שפאן משמע שבעצאל עשה את המנורה, ואלו מפשטות לשון רש"י לעיל (תרומה כה, לא) משמע שנעשה על ידי משה, שהשליך את

שטים אמתים ורחבי ארבו ואמה ורחבי רחבו ואמה ורחבי קמתו: י" ויצפהו זהב טהור מבית ומחוץ ויעש לו זר זהב סביב: י" ויצק לו ארבע טבעת זהב על ארבע פעמתיו ושתי טבעת על צלעו השנית: י" ויעש בדי עצי שטים ויצף אתם זהב: י" ויבא את הבדים פטבעת על צלעת הארן לשאת את הארן: י" ויעש פפתור זהב טהור אמתים ורחבי ארפה ואמה ורחבי רחבה: י" ויעש שני כרכים זהב מקשה עשה אתם משני קצות הפפתור: י" כרוב אחד מקצה מזה וכרוב אחד מקצה מזה מן הפפתור עשה את הכרכים משני כתיב קצותיו קרי קצותיו: י" ויהיו הכרכים פרשי כנפים למעלה סככים בכנפיהם עליהם פתח ופניהם איש אל אחיו אל הפפתור היו פני הכרכים: פ י" ויעש את השלחן עצי שטים אמתים ארבו ואמה רחבו ואמה ורחבי קמתו: י" ויצף אתו זהב טהור ויעש לו זר זהב סביב: י" ויעש לו מסגרת טפח סביב ויעש זר זהב למסגרתו סביב: י" ויצק לו ארבע טבעת זהב ויתן את הטבעת על ארבע הפאת אשר לארבע רגליו: י" לעמל המסגרת היו הטבעת בתים לבדים לשאת את השלחן: י" ויעש את הבדים עצי שטים ויצף אתם זהב לשאת את השלחן: י" ויעש את הכלים | אשר על השלחן את קערותיו ואת כפתיו ואת מנקיותיו ואת הקשות אשר יסד בהן זהב טהור: פ

~ נקודות משיחות קודש ~

ויעש בצלאל את הארון . . אמתים ורחבי ארבו (לו, א)

מקום ארון אינו מן המדה (יוםא כא, א)

הרי שבארון חדרו להם יחדיו 'גבול' (אמתים ורחבי וגו') ו'כלי גבול' (אינו מן המדה). ונתמק מה שמדת הארון מופיעה בתורה שבכתב, שהיא מגבלת במקספר אותיותיה

הפּכּר לֹאֹר. וְנִרְאָה לֹמֵר, שֶׁעַל פִּי דְבָרֵי רִשׁוֹי לְעִיל "לִפִּי שָׁנַתְּ נַפְשׁוֹ עַל הַמְּלֶאכֶה. . . נִקְרָאת עַל שְׁמוֹ" - אֵינוֹ מִכְרַח שֶׁבְצֻלָּל עֲשֵׂה אֶת הַמְּנוּחָה.

(לקוטי שיחות, כרך לח, עמ' 34)

נְחֻשֶׁת וְוֵי הַעֲמוּדִים וְחֻשׁוּקֵיהֶם כֶּסֶף וְצִפּוּי רְאִישֵׁיהֶם כֶּסֶף וְהֵם מְחַשְׁקִים כֶּסֶף כֹּל עֲמֻדֵי הַחֲצֵר: ^{יח} וּמִסְךְ שֶׁעַר הַחֲצֵר מַעֲשֵׂה רִקְם תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְיֵשׁ מִשׁוֹר וְעֲשָׂרִים אֲמָה אֶרְךְ וְקוֹמָה בְּרֹחַב חֲמֵשׁ אַמּוֹת לַעֲמֹת קִלְעֵי הַחֲצֵר: ^{יט} וְעַמּוּדֵיהֶם אַרְבַּעַה וְאַדְנֵיהֶם אַרְבַּעַה נְחֻשֶׁת וְוֵיהֶם כֶּסֶף וְצִפּוּי רְאִישֵׁיהֶם וְחֻשְׁקֵיהֶם כֶּסֶף: ^כ וְכָל־הֵיחָדָת לְמוֹשֶׁה וְלַחֲצֵר סָבִיב נְחֻשֶׁת: ססס

קכ"ב פסוקים, פנו"ה סימן

חצי קדיש

וַתִּגְדַּל וַיִּתְקַדַּשׁ שְׁמֹה רַבָּא. אֲמַן בְּעֻלְמָא דִּי בְרָא כְרַעוּתָהּ וַיִּמְלִיךְ מַלְכוּתָהּ, וַיַּצְמַח פּוּרְקָנָהּ וַיְקַרֵּב מְשִׁיחָהּ. אֲמַן בְּתַיִכּוֹן וּבְיוֹמֵיכּוֹן וּבְחַיֵּי דְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל, בְּעֻלְמָא וּבְזִמְנֵי קָרִיב וְאַמְרוּ אֲמֵן. אֲמַן יְהֵא שְׁמַה רַבָּא מְבַרַךְ לְעַלְמֵי וּלְעַלְמֵי עֲלָמָא. יְהֵא שְׁמַה רַבָּא מְבַרַךְ לְעַלְמֵי וּלְעַלְמֵי עֲלָמָא. וַיִּתְבַּרְךְ, וַיִּשְׁתַּבַּח, וַיִּתְפָּאֵר, וַיִּתְרוֹמֵם, וַיִּתְנַשֵּׂא, וַיִּתְהַדָּר, וַיִּתְעַלֶּה, וַיִּתְהַלָּל, שְׁמֹה דְקִדְשָׁא בְרִיךְ הוּא. אֲמַן לְעֻלְמָא מִן כָּל בְּרַכְתָּא וְשִׁירָתָא, תְּשַׁבְּחָתָא וְנַחֲמָתָא, דְאַמְרוּן בְּעֻלְמָא, וְאַמְרוּ אֲמֵן: אֲמֵן

~ נקודות משיחות קודש ~

וַיַּעַשׂ אֶת הַפִּיּוֹר נְחֻשֶׁת וְאֵת כְּנֹף נְחֻשֶׁת בְּמִרְאֵת הַצְּבָאָת (לח, ח)
אָמַר רַבְּנֵי הַגָּזָן: בְּתַרְוֵמוֹת הַמִּשְׁכָּן הָיוּ זָהָב וְכֶסֶף וְנִחְשֶׁת, וְלֹא הָיָה דָבָר מִבְּרִיק חוּץ מִהַמְּרָאוֹת הַצּוֹבְאוֹת, שֶׁמֶהֱנֶה נַעֲשׂוּ הַפִּיּוֹר וְכֵנָּה. הַפִּיּוֹר וְכֵנָּה מִפְּרָטִים בְּסוּף כָּל כְּלֵי הַמִּשְׁכָּן, אֵךְ שְׁמוֹשָׁם בְּרֵאשׁ כָּל עֲבֹדוֹת הַמִּשְׁכָּן, כִּי "נַעֲרֹץ תַּחֲלֹתָן בְּסוּפָן".

(הוסי' יום ט"ז אדר"א)

מִפְּטִיר יֵט א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן לֵאמֹר: ^ב זֹאת חֻקַּת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה לֵאמֹר דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְחוּ אֵלֶיךָ פָּרָה

שְׁבִיעֵי לַח א וַיַּעַשׂ אֶת־מִזְבֵּחַ הָעֹלָה עֲצֵי שִׁטִּים חֲמֵשׁ אַמּוֹת אֶרְכּוֹ וְחֲמֵשׁ־אַמּוֹת רְחִבּוֹ רְבֹוע וְשִׁלֵּשׁ אַמּוֹת קָמְתוֹ: ^ב וַיַּעַשׂ קַרְנֹתָיו עַל אַרְבַּע פְּנֵיתָיו מִמִּנּוֹ הָיוּ קַרְנֹתָיו וַיִּצַּף אֹתוֹ נְחֻשֶׁת: ^ג וַיַּעַשׂ אֶת־כָּל־כְּלֵי הַמִּזְבֵּחַ אֶת־הַפִּיּוֹת וְאֶת־הַיָּעִים הַיָּעִים וְאֶת־הַמְּזוֹרְקָת אֶת־הַמְּזוֹלָגָת וְאֶת־הַמַּחְתֹּת כָּל־כְּלָיו עֲשֵׂה נְחֻשֶׁת: ^ד וַיַּעַשׂ לְמִזְבֵּחַ מִכְּבָר מַעֲשֵׂה רִשֶׁת נְחֻשֶׁת תַּחַת כְּרַפְּפוֹ מִלְּמַטָּה עַד־חֲצִיּוֹ: ^ה וַיִּצַּק אַרְבַּע טַבַּעֹת בְּאַרְבַּע הַקְּצוֹת לְמִכְבַּר הַנְּחֻשֶׁת בָּתִּים לְבָדִים: ^ו וַיַּעַשׂ אֶת־הַבָּדִים עֲצֵי שִׁטִּים וַיִּצַּף אֹתָם נְחֻשֶׁת: ^ז וַיִּבְאֵא אֶת־הַבָּדִים בְּטַבַּעֹת עַל צִלְעוֹת הַמִּזְבֵּחַ לְשֹׂאת אֹתוֹ בָּהֶם נְכוּב לַחַת עֲשֵׂה אֹתוֹ: ^ח וַיַּעַשׂ אֶת־הַפִּיּוֹר נְחֻשֶׁת וְאֵת כְּנֹף נְחֻשֶׁת בְּמִרְאֵת הַצְּבָאָת אֲשֶׁר צִבְּאוֹ פֶתַח אֹהֶל מוֹעֵד: ^ט וַיַּעַשׂ אֶת־הַחֲצֵר לְפָאתָא א וְגַב תִּימְנָה קִלְעֵי הַחֲצֵר יֵשׁ מִשׁוֹר מֵאָה בְּאַמָּה: ^ב עַמּוּדֵיהֶם עֲשָׂרִים וְאַדְנֵיהֶם עֲשָׂרִים נְחֻשֶׁת וְוֵי הַעֲמוּדִים וְחֻשְׁקֵיהֶם כֶּסֶף: ^ג וְלִפְאֵת צְפוֹן מֵאָה בְּאַמָּה עַמּוּדֵיהֶם עֲשָׂרִים וְאַדְנֵיהֶם עֲשָׂרִים נְחֻשֶׁת וְוֵי הַעֲמוּדִים וְחֻשְׁקֵיהֶם כֶּסֶף: ^ד וְלִפְאֵת־יָם קִלְעִים חֲמֵשִׁים בְּאַמָּה עַמּוּדֵיהֶם עֲשָׂרָה וְאַדְנֵיהֶם עֲשָׂרָה וְוֵי הַעֲמֻדִים וְוֵי הַעֲמֻדִים וְחֻשְׁקֵיהֶם כֶּסֶף: ^ה וְלִפְאֵת קִדְמָה מְזוֹרְחָה חֲמֵשִׁים אֲמָה: ^ו קִלְעִים חֲמֵשׁ עֲשָׂרָה אֲמָה אֶל־הַכְּתָף עַמּוּדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה וְאַדְנֵיהֶם שְׁלֹשָׁה: ^ז וְלִכְתָּף הַשְּׂנִית מִזָּה וּמִזָּה לְשַׁעַר הַחֲצֵר קִלְעִים חֲמֵשׁ עֲשָׂרָה אֲמָה עַמּוּדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה וְאַדְנֵיהֶם שְׁלֹשָׁה: ^ח כָּל־קִלְעֵי הַחֲצֵר סָבִיב יֵשׁ מִשׁוֹר: ^ט וְהָאֲדָנִים לְעַמּוּדִים

יִתְחַטֵּא אֶת־מִשְׁפַּן יְהוָה טָמֵא וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ
הַהוּא מִיִּשְׂרָאֵל כִּי מִי נִדְּהָ לֹא־זָרַק עָלָיו טָמֵא
יְהוָה עוֹד טָמְאָתוֹ כּוּ: ^ד וְזֹאת הַתּוֹרָה אֲדָם
כִּי־יָמוּת בְּאֹהֶל כֹּל־הַבָּא אֶל־הָאֹהֶל וְכֹל־אֲשֶׁר
בְּאֹהֶל יִטְמָא שִׁבְעַת יָמִים: ^ה וְכֹל כְּלֵי פְתוּחַ
אֲשֶׁר אֵין־צְמוּד פְּתִיל עָלָיו טָמֵא הוּא: ^ו וְכֹל
אֲשֶׁר־יָנַע עַל־פְּנֵי הַשָּׂדֶה בְּחִלְל־חֶרֶב אוֹ בְּמַת
אוֹ־בַעֲצָם אֲדָם אוֹ בְּקִבְרֵי יִטְמָא שִׁבְעַת יָמִים:
^ז וְלִקְחוּ לַטָּמֵא מֵעֵפֶר שַׂרְפַת הַחַטָּאת וְנָתַן עָלָיו
מַיִם חַיִּים אֶל־כֶּלִּי: ^ח וְלָקַח אֹזֹב וְטָבַל בְּמַיִם
אִישׁ טְהוֹר וְהוּזָה עַל־הָאֹהֶל וְעַל־כָּל־הַכֵּלִים
וְעַל־הַנֶּפֶשׁוֹת אֲשֶׁר הִיוּ־שָׁם וְעַל־הַנֶּגַע בַּעֲצָם
אוֹ בְּחִלְלֵי אוֹ בְּמַת אוֹ בְּקִבְרֵי: ^ט וְהוּזָה הַטְּהוֹר
עַל־הַטָּמֵא בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וְחִטָּאוּ
בַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וְכַבֵּם בְּגִדָיו וְרַחֵץ בְּמַיִם וְטָהַר
בְּעֵרֶב: ^י וְאִישׁ אֲשֶׁר־יִטְמָא וְלֹא יִתְחַטֵּא וְנִכְרְתָה
הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מִתּוֹךְ הַקְּהָל כִּי אֶת־מִקְדָּשׁ יְהוָה
טָמֵא מִי נִדְּהָ לֹא־זָרַק עָלָיו טָמֵא הוּא: ^{יא} וְהִיתָה
לָהֶם לְחֻקַּת עוֹלָם וּמִזֶּה מִי־הִנְדָּה יְכַבֵּם בְּגִדָיו
וְהַנֶּגַע בְּמִי הַנִּדָּה יִטְמָא עַד־הָעֶרֶב: ^{יב} וְכֹל
אֲשֶׁר־יָנַע־כּוּ הַטָּמֵא יִטְמָא וְהַנֶּפֶשׁ הַנֶּגַעַת
הַטָּמֵא עַד־הָעֶרֶב: פ

אֲדָמָה תְּמִימָה אֲשֶׁר אֵין־בָּהּ מוֹם אֲשֶׁר לֹא־
עָלָה עָלֶיהָ עַל: ^ג וְנִתְתַם אֹתָהּ אֶל־אֲלֻעֶזֶר הַכֹּהֵן
וְהוֹצִיא אֹתָהּ אֶל־מַחֲוִיץ לַמַּחֲנֶה וְשָׁחַט אֹתָהּ
לְפָנָיו: ^ד וְלָקַח אֲלֻעֶזֶר הַכֹּהֵן מִדְּמָה בְּאֶצְבָּעוֹ
וְהוּזָה אֶל־נֹכַח פְּנֵי אֹהֶל־מוֹעֵד מִדְּמָה שִׁבְעַת
פְּעָמִים: ^ה וְשָׂרַף אֶת־הַפָּרָה לְעֵינָיו אֶת־עֵרָה
וְאֶת־בְּשָׂרָהּ וְאֶת־דְּמָהּ עַל־פְּרִשֵׁה יִשְׂרָאֵל: ^ו וְלָקַח
הַכֹּהֵן עֵץ אֲרָז וְאֹזֹב וְשָׂנִי תוֹלַעַת וְהִשְׁלִיךְ
אֶל־תּוֹךְ שַׂרְפַת הַפָּרָה: ^ז וְכַבֵּם בְּגִדָיו הַכֹּהֵן
וְרַחֵץ בְּשָׂרוֹ בְּמַיִם וְאַחַר יָבֹא אֶל־הַמַּחֲנֶה וְטָמֵא
הַכֹּהֵן עַד־הָעֶרֶב: ^ח וְהִשְׂרַף אֹתָהּ יְכַבֵּם בְּגִדָיו
בְּמַיִם וְרַחֵץ בְּשָׂרוֹ בְּמַיִם וְטָמֵא עַד־הָעֶרֶב:
^ט וְאִסַּף אִישׁ טְהוֹר אֶת אֶפֶר הַפָּרָה וְהִנִּיחַ
מַחֲוִיץ לַמַּחֲנֶה בְּמָקוֹם טְהוֹר וְהִיתָה לְעֵדוּת
בְּבְנֵי־יִשְׂרָאֵל לְמִשְׁמֶרֶת לְמִי נִדְּהָ חַטָּאת הוּא:
וְכַבֵּם הָאִסַּף אֶת־אֶפֶר הַפָּרָה אֶת־בְּגִדָיו וְטָמֵא
עַד־הָעֶרֶב וְהִיתָה לְכַנֵּי יִשְׂרָאֵל וְלִגְרֵי הַגֵּר
בְּתוֹכָם לְחֻקַּת עוֹלָם: ^{יא} הַנֶּגַע בְּמַת לְכָל־נֶפֶשׁ
אֲדָם וְטָמֵא שִׁבְעַת יָמִים: ^{יב} הוּא יִתְחַטֵּא־כּוּ
בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וְטָהַר וְאִם־לֹא
יִתְחַטֵּא בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי לֹא יִטָּהַר:
^{יג} כֹּל־הַנֶּגַע בְּמַת בְּנֶפֶשׁ הָאֲדָם אֲשֶׁר־יָמוּת וְלֹא

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וזאת התורה, אשר־שם משה לפני בני ישראל:

עץ־חיים היא למחזיקים בה, ותמכיה מאֲשֶׁר. דרכיה דרכי־נֶעֱם, וְכָל־נִתְיַבְחֶיהָ שְׁלוֹם. אֲרָךְ יָמִים בְּיָמֶיהָ, בְּשִׂמְחָה עֵשֶׂר וְכָבוֹד. יִי חֶפְצִי לְמַעַן צְדָקוֹ, יִגְדִיל תּוֹרָה וַיֹּאדִיר:

מדייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שלישי התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגולל הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפניה

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּבְנֵי־אִיִּים מוֹכִיִּים וְרָצָה בְּדַבְרֵיהֶם הַנְּאֻמִּים בְּאֵמַת בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ וּבְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבְבְנֵי־אֵי הָאֵמַת וְצַדִּיק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזוהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הוקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

עטרת מרים

תוכן הנבואה היא נחמה לישראל מן ויהי דבר־יהוה אלי לאמר: עתה בא לפרש דבריו, מה שאמר בתחלה והרביתי עליכם אדם ואחר כך והולכתם עליכם אדם, שרמזו בה שאולת מרש לא תהיה נצחית, ולמה יגלם ויחזור ויקבצם? אמר: "זו בן־אדם בית ישראל" ישבים על־ארמאותם בבית שני ויטמאון אותה בדרבם ובעלילותם כטמאת הנדה היתה דרבם לפני ששל דבר זה היא מרוחקת מבעלה, וצפיתי שישתהרו מטומאתם ואשוב אליהם: יה ואשפך חמתי עליהם על־הדם בעבור דם הנבי אשר־שפכו על־הארץ ובגלגוליהם טמאונה שעל שניהם תקיא הארץ את יושביה:

יט ואפיין אתם בגוים וכן הגוים ויזרו פארצות פגמול בדרבם ובעלילותם ובעשיותם שפטתים: כויבוא אליהגוים אשר־באו שם ויחללו את־שם קדשי באמר להם כי הגוים ההם אמרו עליהם הנה עם־יהוה אלה ומארצו יצאו כי אין לו יכולת להשארים בארצו: כא ואחמול על־שם קדשי אשר חללתי אשר נתחלל על ידי בית ישראל בגוים אשר־באו שמה: כב לכן אמר לבית־ישראל כה אמר אדני יהוה לא למענכם אני עשה בית ישראל להוציאם מארץ העמים ולהביאם אל ארצם כי אם־לשם־קדשי אשר חללתם בגוים אשר־באתם שם: כג מעתה וקדשתי אקדש את־שמי הגדול המחלל בגוים אשר חללתם בתוכם וידעו הגוים כראני

הפטרה לפרשת פרה לקריאה בציבור

ולשנים מקרא ואחד תרגום

ביחזקאל פרק לו

לו מן ויהי דבר־יהוה אלי לאמר: זו בן־אדם בית ישראל ישבים על־ארמאותם ויטמאון אותה בדרבם ובעלילותם כטמאת הנדה היתה דרבם לפני: יה ואשפך חמתי עליהם

שי למורא (ז) היתה דרבם לפני היתה דרבם טמאנה לפני עד להרחיקם. (כ) ויבוא, לפי פשוטו מוסב על "בית ישראל" שנאמר לעיל, שהוא לשון יחיד. ומדרשו, הקב"ה בא עמיהם בגולה. באמר להם וגו', ומהו החלול, באמר אויביהם עליהם "עם ה' אלה ומארצו יצאו", ולא היתה וכלת ברוז להציל את עמו ואת ארצו. (כב) אני עושה, את התשועה שאושיע אתכם.

על־הדם אשר־שפכו על־הארץ ובגלגוליהם טמאונה: יט ואפיין אתם בגוים ויזרו פארצות בדרבם ובעלילותם שפטתים: כויבוא אליהגוים אשר־באו שם ויחללו את־שם קדשי באמר להם עם־יהוה אלה ומארצו יצאו: כא ואחמול על־שם קדשי אשר חללתי בית ישראל בגוים אשר־באו שמה: כב לכן אמר לבית־ישראל כה אמר אדני יהוה לא למענכם אני עשה בית ישראל כי אם־לשם־קדשי אשר חללתם בגוים אשר־באתם שם: כג וקדשתי את־שמי הגדול המחלל בגוים אשר חללתם בתוכם וידעו הגוים כראני יהוה נאם אדני

יהוה נאם אֲדַנִּי יְהוָה בְּהַקְדִּישׁי בְכֶם לְעִינֵיהֶם: כִּד וַיֵּהָא הוּא הַקְדִּישׁ וְלִקְחֵתִי אֶתְכֶם מִן־הַגּוֹיִם וְקִבַּצְתִּי אֶתְכֶם מִכָּל־הָאָרְצוֹת וְהִבֵּאתִי אֶתְכֶם אֶל־אֲדֹמְתֵיכֶם כִּי אֶקְדֵּשׁ שְׁמִי: כִּי וַתִּרְקַתִּי עֲלֵיכֶם מִיַּם טְהוֹרִים כִּי יִקְרָאוּ מִי אֶפֶר כִּי אֶקְדֵּשׁ וְטַהַרְתֶּם מִכָּל טְמְאוֹתֵיכֶם וּמִכָּל־גִּלּוּלֵיכֶם אֲטַהֵר אֶתְכֶם:

כִּי וַנִּתְּתִי לְכֶם לֵב חָדָשׁ לֵב שׂוֹמֵעַ וְרוּחַ חַדְשָׁה לִקְבַל דְּבַר הַאֵל וַיִּתְּבַר בְּאַהֲבָה אֶתֶּן בְּקִרְבְּכֶם וְהִסְלֵחִי אֶת־לֵב הָאָבֶן לֵב הַחֶזֶק וְהִקְשָׁה פֶּאֶן מִבְּשָׂרְכֶם וְנִתְּתִי לְכֶם לֵב בָּשָׂר לֵב נִכְנַע וְרַד בְּבֶשֶׂר: כִּי וְאֶת־רוּחִי רוּחַ הַקְדֵּשׁ אֶתֶּן בְּקִרְבְּכֶם וְעַל יְדֵי הַשְּׂרָאָה הַשְּׂכִינָה וְרוּחַ הַקְדֵּשׁ חִקְלָו טָבַע אַחַר וְעָשִׂיתִי אֶת אֲשֶׁר־בְּחֶמְלִי תִלְכוּ וּמִשְׁפָּטִי תִשְׁמְרוּ וְעָשִׂיתֶם: כִּי וְיִשְׁכַּתֶּם בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר נָתַתִּי לְאֲבֹתֵיכֶם וְהִייתֶם לִי לְעָם לְהֶאֱמִין בִּי וְלִשְׁמֹר מִצְוֹתַי וְאֲנֹכִי אֶהְיֶה לְכֶם לֵאלֹהִים לְעוֹר לְכֶם וְלְהוֹשִׁיעַ אֶתְכֶם: כִּי וְהוֹשַׁעְתִּי אֶתְכֶם מִכָּל טְמְאוֹתֵיכֶם שְׁחִיתֶם רְגִלִים לְהֶאֱמִין בִּי כִּי עוֹר לְכֶם לְחַיִּים נִהְיִיתֶם מִיָּמָּה וְקִרְאֵתִי אֶל־הַדְּגָן וְהַרְבִּיתִי אֹתוֹ אֶעֱשֶׂה וְרֹבָה וְלֹא־אֶתֶּן עֲלֵיכֶם רָעִב: ל וְהַרְבִּיתִי אֶת־פְּרֵי הָעֵץ וְתִגְבַּחַת הַשְּׂדֵה לְמַעַן אֲשֶׁר לֹא תִקְחוּ עוֹד חֶרֶף רָעִב בְּגוֹיִם: ל א וּזְכַרְתֶּם אֶת־דְּרִכֵּיכֶם הָרָעִים וּמַעַלְלֵיכֶם אֲשֶׁר לֹא־טוֹבִים וּנְקַמְתֶּם בְּפָנִיכֶם עַל עוֹנֵיכֶם וְעַל תּוֹעֵבוֹתֵיכֶם: ל ב לֹא לְמַעַנְכֶם אֲנִי־עֹשֶׂה נָאִם אֲדַנִּי יְהוָה יוֹדַע לְכֶם בּוֹשׁוּ וְהִפְלֵמוּ מִדְּרִכֵּיכֶם בֵּית יִשְׂרָאֵל: ל ג כֹּה אָמַר אֲדַנִּי יְהוָה בְּיוֹם טְהָרִי אֶתְכֶם מִכָּל עוֹנוֹתֵיכֶם וְהוֹשַׁבְתִּי אֶת־הָעָרִים וּנְכַנּוּ הַחֲרָבוֹת: ל ד וְהָאֶרֶץ הַנִּשְׁמָה תַעֲבֹד תַּחַת אֲשֶׁר הִיְתָה שְׂמֵמָה לְעִינֵי פְלִעֹבֵר: ל ה וְאָמְרוּ הָאֶרֶץ הַלֹּזֹן הַנִּשְׁמָה הִיְתָה פְּגוּעַעֲדָן וְהָעָרִים הַחֲרָבוֹת וְהַנִּשְׁמָוֹת וְהַנְּהַרְסוֹת בְּצוֹרוֹת יִשְׁבוּ: לו וְיִדְעוּ הַגּוֹיִם אֲשֶׁר יִשְׁאָרוּ

כִּד) וְלִקְחֵתִי אֶתְכֶם מִן הַגּוֹיִם וְגו', וְכֹה אֶקְדֵּשׁ אֶת שְׁמִי. כו) אֵת לֵב הָאָבֶן, הַלֵּב הַחֶזֶק וְהַקְשָׁה פֶּאֶן. לב בָּשָׂר, לֵב נִכְנַע וְרַד בְּבֶשֶׂר. כז) וְאֵת רוּחִי אֶתֶּן בְּקִרְבְּכֶם, כְּלוּמַר, אֶתוֹר לְכֶם רוּחַ הַקְּבוּאָה. כח) וְהִייתֶם לִי לְעָם, לְשֹׁמֵר מִצְוֹתַי. אֶהְיֶה לְכֶם לֵאלֹהִים, לְעוֹר לְכֶם וְלְהוֹשִׁיעַ אֶתְכֶם. לא) וּנְקַמְתֶּם בְּפָנִיכֶם, וְתִחַסְטוּ עַל עֲצַמְכֶם, לִזְכֹּר, לְמַה עָשִׂינוּ מַעֲשִׂים כְּאֵלוֹ. לד) הַנִּשְׁמָה, אֲשֶׁר הִיְתָה שׂוֹמְמָה עַד עַכְשָׁיו. הִלּוּז, הוֹאֵת. כְּמוֹ שְׂאֵמֵר בְּלִשׁוֹן זָכַר "הָאִישׁ הַלּוּז" (בראשית כד, טו). לה) בְּצוֹרוֹת יִשְׁבוּ, נִהְיוּ מִשְׁבּוֹת בְּאֲנָשִׁים וּבְמַגְדָּלִים וּבְחַמּוֹת.

יְהוָה בְּהַקְדִּישִׁי בְכֶם לְעִינֵיהֶם: כִּד וְלִקְחֵתִי אֶתְכֶם מִן־הַגּוֹיִם וְקִבַּצְתִּי אֶתְכֶם מִכָּל־הָאָרְצוֹת וְהִבֵּאתִי אֶתְכֶם אֶל־אֲדֹמְתֵיכֶם: כִּי וְזִרְקַתִּי עֲלֵיכֶם מִיַּם טְהוֹרִים וְטַהַרְתֶּם מִכָּל טְמְאוֹתֵיכֶם וּמִכָּל־גִּלּוּלֵיכֶם אֲטַהֵר אֶתְכֶם: כִּי וַנִּתְּתִי לְכֶם לֵב חָדָשׁ וְרוּחַ חַדְשָׁה אֶתֶּן בְּקִרְבְּכֶם וְהִסְרֵתִי אֶת־לֵב הָאָבֶן מִבְּשָׂרְכֶם וְנִתְּתִי לְכֶם לֵב בָּשָׂר: כִּי וְאֶת־רוּחִי אֶתֶּן בְּקִרְבְּכֶם וְעָשִׂיתֶם וְעָשִׂיתִי אֶת אֲשֶׁר־בְּחֶמְלִי תִלְכוּ וּמִשְׁפָּטִי תִשְׁמְרוּ וְעָשִׂיתֶם: כִּי וְיִשְׁכַּתֶּם בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר נָתַתִּי לְאֲבֹתֵיכֶם וְהִייתֶם לִי לְעָם וְאֲנֹכִי אֶהְיֶה לְכֶם לֵאלֹהִים: כִּי וְהוֹשַׁעְתִּי אֶתְכֶם מִכָּל טְמְאוֹתֵיכֶם וְקִרְאֵתִי אֶל־הַדְּגָן וְהַרְבִּיתִי אֹתוֹ וְלֹא־אֶתֶּן עֲלֵיכֶם רָעִב: ל וְהַרְבִּיתִי אֶת־פְּרֵי הָעֵץ וְתִגְבַּחַת הַשְּׂדֵה לְמַעַן אֲשֶׁר לֹא תִקְחוּ עוֹד חֶרֶף רָעִב בְּגוֹיִם: לא וּזְכַרְתֶּם אֶת־דְּרִכֵּיכֶם הָרָעִים וּמַעַלְלֵיכֶם אֲשֶׁר לֹא־טוֹבִים וּנְקַמְתֶּם עַל עוֹנֵיכֶם וְעַל תּוֹעֵבוֹתֵיכֶם: לב לֹא לְמַעַנְכֶם אֲנִי־עֹשֶׂה נָאִם אֲדַנִּי יְהוָה יוֹדַע לְכֶם בּוֹשׁוּ וְהִפְלֵמוּ מִדְּרִכֵּיכֶם בֵּית יִשְׂרָאֵל: לג כֹּה אָמַר אֲדַנִּי יְהוָה בְּיוֹם טְהָרִי אֶתְכֶם מִכָּל עוֹנוֹתֵיכֶם וְהוֹשַׁבְתִּי אֶת־הָעָרִים וּנְכַנּוּ הַחֲרָבוֹת: לד וְהָאֶרֶץ הַנִּשְׁמָה תַעֲבֹד תַּחַת אֲשֶׁר הִיְתָה שְׂמֵמָה לְעִינֵי פְלִעֹבֵר: לה וְאָמְרוּ הָאֶרֶץ הַלֹּזֹן הַנִּשְׁמָה הִיְתָה פְּגוּעַעֲדָן וְהָעָרִים הַחֲרָבוֹת וְהַנִּשְׁמָוֹת וְהַנְּהַרְסוֹת בְּצוֹרוֹת יִשְׁבוּ: לו וְיִדְעוּ הַגּוֹיִם אֲשֶׁר יִשְׁאָרוּ

מִדְּרִכֵּיכֶם אֲשֶׁר לֹא טוֹבִים בֵּית יִשְׂרָאֵל: לג כֹּה אָמַר אֲדַנִּי יְהוָה בְּיוֹם טְהָרִי כִּשְׂאֵפֵר אֶתְכֶם מִכָּל עוֹנוֹתֵיכֶם וְהוֹשַׁבְתִּי לְחַיִּים מִיִּשְׁבָּת בְּאֲנָשִׁים אֶת־הָעָרִים וּנְכַנּוּ הַחֲרָבוֹת: לד וְהָאֶרֶץ הַנִּשְׁמָה הַשׂוֹמְמָה תַעֲבֹד אוֹ בְּחִרְשָׁה וּבְחִרְשָׁה תַחַת אֲשֶׁר הִיְתָה שְׂמֵמָה לְעִינֵי פְלִעֹבֵר: לה הַעוֹבְרִים וְרַד בֶּם וְחִמּוֹ וְאָמְרוּ הֵנָּה הָאֶרֶץ הַלֹּזֹן הַנִּשְׁמָה הִיְתָה עִמָּה כַּגֵּן הַמְּטוּעָה בְּעֵדָן וְהָעָרִים הַחֲרָבוֹת וְהַנִּשְׁמָוֹת וְהַנְּהַרְסוֹת בְּצוֹרוֹת יִשְׁבוּ נְחִשְׁבוּ בְּאֲנָשִׁים: לו וְיִדְעוּ הַגּוֹיִם אֲשֶׁר יִשְׁאָרוּ סְבִיבוֹתֵיכֶם יִכִּירוּ לְדַעַת כִּי | אֲנִי יְהוָה בְּנִיתִ הַנְּהַרְסוֹת וְנִמְעַתִּי הַנִּשְׁמָה וְלֹא נִעֲשֶׂה

עטרת מרים

הדבר במקרה אני יהיה דברתי ועשיתי אני הוא המדבר שכן יהיה ואני הוא העושה הדבר:

סְבִיבוֹתֵיכֶם כִּי | אֲנִי יְהוָה בְּנִיתִי הַנְּהַרְסוֹת נִטְעָתִי הַנְּשַׁמָּה
אֲנִי יְהוָה דִּבַּרְתִּי וְעָשִׂיתִי:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בְּרוּךְ אַתָּה יי, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צַדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת,
הָאֵל הַנְּאִמָּן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַבֵּר וּמְקַיֵּם, שְׁפָל דְּבָרָיו אִמַּת וְצַדִּיק:
נְאִמָּן, אַתָּה הוּא יי אֱלֹהֵינוּ וְנְאִמָּנִים דְּבָרֶיךָ, וְדַבֵּר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲזוֹר לֹא
יָשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נְאִמָּן וְרַחֲמָן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הָאֵל הַנְּאִמָּן בְּכָל
דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיִּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נַפְשׁ תּוֹשִׁיעַ וּתְשַׁמַּח בְּמַהֲרָה
בְּיָמֵינוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יי. מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָה:

שְׂמַחְנוּ, יי אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְיָהוּ הַנְּבִיא עֲבֹדְךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֶךָ,
בְּמַהֲרָה יָבוֹא וַיַּגֵּל לַבַּיִת, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנְחֲלוּ עוֹד
אַחֵרִים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בִשְׁם קֹדֶשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שְׁלֹא יִכְבֶּה נֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:
בְּרוּךְ אַתָּה יי, מִגֵּן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתָּת לָנוּ יי
אֱלֹהֵינוּ לְקֹדֶשׁה וּלְמִנוּחָה, לְכָבוֹד וּלְתַפְאֲרָתָה. עַל הַכֹּל, יי אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ
מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ. יִתְבָּרַךְ שְׁמֶךָ בְּפִי כָּל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ
אַתָּה יי, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

עטרת מרים

יג בסוף שבע שנים קשנמר בנין בית המקדש וישלח המלך שלמה ויקח את־חירם קד שמו של אופן מצר: יד בן־אשה אלמנה אמו מננות דן (ד"ה ב ב יג) ומצר אביו ממננה נפתלי ואביו איש־צרי חרש אופן בחכמת מלאכת הנחשת לכן וימלא חירם גנו את־החכמה ואת־התבונה ואת־הדעת לעשות פל־מלאכה בנחשת

הפטרה לפרשת ויקהל לשנים מקרא ואחד

תרגום במלכים א פרק ז

ז יג וישלח המלך שלמה ויקח את־חירם

שי למורא
(יד) איש צרי, מקום מגוריו היה בצור. (יד) חרש נחשת, אמן במלאכות הנעשות בנחשת.

מצר: יד בן־אשה אלמנה הוא ממננה נפתלי ואביו איש־צרי חרש נחשת וימלא את־החכמה ואת־התבונה ואת־הדעת לעשות פל־מלאכה בנחשת ויבוא אל־המלך שלמה ויעש את־פל־מלאכתו:

עטרת מרים

וַיִּבֹא אֶל־הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה וַיַּעַשׂ אֶת־כְּלִמְלֹאכֶתָּהּ: מו וַיִּצַר אֶת צוּרוֹת שְׁנֵי הָעַמּוּדִים נְחֹשֶׁת עַל יְדֵי הַחֵכֶת נְחֹשֶׁת בְּצוּרוֹת בְּקִרְעוֹת שְׂמֹנֶה עֶשְׂרֵה אַמָּה קוֹמַת הָעַמּוּד הָאֶחָד וְחוּט שְׁתֵּים־עֶשְׂרֵה אַמָּה יָסַב אֶת־הָעַמּוּד הַשֵּׁנִי: מו וּשְׁתֵּי כְתָרֹת עֲשָׂה לְתֵת עַל־רֵאשֵׁי

(טו) וַיִּצַר, מְלִשְׁנֵי צוּרָה. אֶת שְׁנֵי הָעַמּוּדִים, אֶת שְׁנֵי הָעַמּוּדִים שֶׁהַעַמּוּד בְּאוֹלָם שְׁלֹפְנֵי הַחֵיכֶל, וַיִּקְרָאוּ "יָכִין" ו"בַּעֲזָה". וְחוּט שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה וְגו', וְלִפִּי זֶה הָיָה הַקְּטָר שֶׁל הָעַמּוּדִים פָּאָרְבַּע אַמּוֹת, כִּי כָּל שֵׁשׁ בְּהַקְּפוֹ שְׁלֹשָׁה מִסְּפָחִים יֵשׁ בְּהַרְבֵּה מִפָּח. הַשֵּׁנִי, כְּמוֹ "וְהַשֵּׁנִי". כְּלוּמָר, וְכֵן הָיָה הָעַמּוּד הַשֵּׁנִי (וּבְסוּפֵי

הָעַמּוּדִים מִצָּק מַעֲשֵׂה יִצְיָהוּ נְחֹשֶׁת הָיָה הַמֶּשׁ אַמּוֹת קוֹמַת הַכְּתָרֹת הָאֶחָת וְהַמֶּשׁ אַמּוֹת קוֹמַת הַכְּתָרֹת הַשֵּׁנִית: יז שְׂבָכִים צִיּוּרֵי עֲנָפִים מַעֲשֵׂה שְׂבָכָה עֵצֵי מַעֲשֵׂה רֶשֶׁת גְּדָלִים קְלוּעִים וְשׂוֹרִים מַעֲשֵׂה שְׂרָשׁוֹת שְׁלֹשָׁאוֹת לְכַתָּרֹת אֲשֶׁר עַל־רֵאשׁ הָעַמּוּדִים סְמוּךְ לְרֵאשׁ הַרְמוּנִים, צִיּוּרֵי שְׂבָעָה עֲנָפִים הָיוּ מְקִיפִים לְכַתָּרֹת הָאֶחָת וְשְׂבָעָה לְכַתָּרֹת הַשֵּׁנִית: יח וַיַּעַשׂ אֶת־הָעַמּוּדִים עֲצָוָן, כְּמָה שֶׁשְּׂפָף הַנְּחֹשֶׁת לְאַחַר הַהַתְּכָה אֶל מְקוֹם הַפִּירַת הַצִּיּוּר שֶׁל הָעַמּוּדִים וְשְׁנֵי תוֹרִים שְׁמֵי שׂוֹרוֹת רְמוּנִים מְנַחֵשֶׁת תְּחוּבִים בִּשְׁלֹשָׁאוֹת הַמְּקִיפֹת אֶת הַכְּתָרֹת סָבִיב עַל־הַשְּׂבָכָה חֶלֶק הַעֲלוּן מִהַכְּתָרֹת הָאֶחָת לְכַסּוֹת הַרְמוּנִים (ד"ה ב ג טו) אֲשֶׁר הָיוּ אֶת־הַכְּתָרֹת אֲשֶׁר עַל־רֵאשׁ הָעַמּוּדִים, הַרְמוּנִים הָיוּ תְלוּיִם בְּתַחְתִּית הַשְּׂבָכָה וְכֵן עֲשָׂה לְכַתָּרֹת הַשֵּׁנִית: יט וְכַתָּרֹת אֲשֶׁר עַל־רֵאשׁ הָעַמּוּדִים מְצִיּוּרוֹת הָיוּ בָּם מַעֲשֵׂה שְׂוֹשָׁן כְּמִין פְּרָחֵי שְׂוֹשָׁנִים, כְּדֶרֶךְ הַצִּיּוּרִין בְּאוֹלָם כְּבוֹתֵל הָאוֹלָמוֹת אַרְבַּע אַמּוֹת גּוּבָה: כ וְכַתָּרֹת עַל־שְׁנֵי הָעַמּוּדִים הֵם כְּסוּ גַם־מִמַּעַל מִלְּעֻמַּת הַכְּתָן שֶׁהוּא חֶלֶל הָעַמּוּד אֲשֶׁר הַפּוּנָה לְעֵבֶר הַשְּׂבָכָה לְצַד מַעְלָה, וְיָמָּה כָּא הַשְּׂמָחָ אֲשֶׁר הָיָה עָלָיו מַעֲשֵׂה הַשְּׂוֹשָׁן וְהַרְמוּנִים הָיוּ מְאֻתָּם כְּרִזִּים בְּשֵׁנֵי טָרִים מֵאָה בְּכָל טוֹר

טו וַיִּצַר אֶת־שְׁנֵי הָעַמּוּדִים נְחֹשֶׁת שְׂמֹנֶה עֶשְׂרֵה אַמָּה קוֹמַת הָעַמּוּד הָאֶחָד וְחוּט שְׁתֵּים־עֶשְׂרֵה אַמָּה יָסַב אֶת־הָעַמּוּד הַשֵּׁנִי: טו וּשְׁתֵּי כְתָרֹת עֲשָׂה לְתֵת עַל־רֵאשֵׁי הָעַמּוּדִים מִצָּק נְחֹשֶׁת חֲמֵשׁ אַמּוֹת קוֹמַת הַכְּתָרֹת הָאֶחָת וְחֲמֵשׁ אַמּוֹת קוֹמַת הַכְּתָרֹת הַשֵּׁנִית: יז שְׂבָכִים מַעֲשֵׂה שְׂבָכָה גְדָלִים מַעֲשֵׂה שְׂרָשׁוֹת לְכַתָּרֹת אֲשֶׁר עַל־רֵאשׁ הָעַמּוּדִים שְׂבָעָה לְכַתָּרֹת הָאֶחָת וְשְׂבָעָה לְכַתָּרֹת הַשֵּׁנִית: יח וַיַּעַשׂ אֶת־הָעַמּוּדִים וְשְׁנֵי תוֹרִים סָבִיב עַל־הַשְּׂבָכָה הָאֶחָת לְכַסּוֹת אֶת־הַכְּתָרֹת אֲשֶׁר עַל־רֵאשׁ הַרְמוּנִים וְכֵן עֲשָׂה לְכַתָּרֹת הַשֵּׁנִית: יט וְכַתָּרֹת אֲשֶׁר עַל־רֵאשׁ הָעַמּוּדִים מַעֲשֵׂה שְׂוֹשָׁן בְּאוֹלָם אַרְבַּע אַמּוֹת: כ וְכַתָּרֹת עַל־שְׁנֵי הָעַמּוּדִים גַּם־מִמַּעַל מִלְּעֻמַּת הַכְּתָן אֲשֶׁר לְעֵבֶר הַשְּׂבָכָה וְהַרְמוּנִים מְאֻתָּם טָרִים סָבִיב עַל הַכְּתָרֹת הַשֵּׁנִית: כא וַיִּקְּם אֶת־הָעַמּוּדִים לְאֵלֶם הַחֵיכֶל וַיִּקְּם אֶת־הָעַמּוּד הַיְמָנִי וַיִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ יָכִין וַיִּקְּם אֶת־הָעַמּוּד הַשְּׂמָאלִי וַיִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ

סָפֵר וְרִמְיָה נֶאֱמַר "וַעֲבִדוּ אַרְבַּע אֲצַבְעוֹת נְכוֹב", שְׁתֵּיהֶן חֲלוּל וְעִבְדוּ אַרְבַּע אֲצַבְעוֹת). טו) כְּתָרוֹת, כְּמִין כְּתָרִים הָיוּ נְתֻנִים עַל גְּבֵי הָעַמּוּדִים. (ז) שְׂבָכִים מַעֲשֵׂה שְׂבָכָה, צִיּוּרֵי עֲנָפִים חֲיוּסִים. "מַעֲשֵׂה שְׂבָכָה", הַרְמוּנִים מְצַד לְצַד. מַעֲשֵׂה שְׂרָשׁוֹת, קְלוּעִים זֶה כְּזֶה הָיוּ הַעֲנָפִים שְׂבֻכְתוֹת, כְּמַעֲשֵׂה שְׂרָשׁוֹת. שְׂבָעָה, שְׂבָעָה עֲנָפִים כְּמוֹכִים הָיוּ מְקִיפִים כָּל כּוֹתֵרֹת. (יח) וְשְׁנֵי תוֹרִים וְגו', עַל כָּל שְׂבָכָה סָבִב שְׁמֵי שׂוֹרוֹת רְמוּנִים שֶׁל נְחֹשֶׁת, שׂוֹרָה מַעַל שׂוֹרָה. וְהָיוּ חֲרוּזִים בְּשְׂרָשׁוֹת, וְנִתְּנִים עַל הַשְּׂבָכָה שֶׁל כָּל כּוֹתֵרֹת, וְתַלּוּיִם לְמַסָּה כְּמוֹ הַשְּׂבָכָה, וְהָיָה הַשְּׂבָכָה מְכַסֶּה אֶת הַחֶלֶק הָעֲלוּן שֶׁל הַכְּתָרֹת, וְטוֹרֵי הַרְמוּנִים כְּסוּ אֶת הַחֶלֶק הַתַּחְתּוֹן שֶׁל הַכְּתָרֹת. אֲשֶׁר עַל רֵאשׁ הַרְמוּנִים, שֶׁהַשְּׂבָכָה כְּפָתָה אֶת הַחֶלֶק הָעֲלוּן שֶׁל הַכְּתָרֹת וְהָיָה כְּמוֹ מְנַחֵת עַל רֵאשׁ הַרְמוּנִים שֶׁהָיוּ כְּמוֹ תַלּוּיִם בְּשְׂבָכָה. וְכֵן עֲשָׂה לְכַתָּרֹת הַשֵּׁנִית, כְּדֶרֶךְ שֶׁתֵּלָה הַרְמוּנִים בְּאֶחָת, כֵּן תֵּלָה בַשֵּׁנִית. (יט) וְכַתָּרֹת אֲשֶׁר עַל רֵאשׁ הָעַמּוּדִים, אוֹתָן הַכְּתָרֹת שְׂוֹשָׁנֵי לְמַעְלָה. מַעֲשֵׂה שְׂוֹשָׁן בְּאוֹלָם אַרְבַּע אַמּוֹת, הַכְּתָרֹת הָיוּ כְּמוֹכֹת וּמְצִיּוּרוֹת כְּמִין פְּרָחֵי שְׂוֹשָׁנִים, וְהָיוּ בְּאוֹלָם שְׁלֹפְנֵי הַחֵיכֶל וְנִבְחָן אַרְבַּע אַמּוֹת. (כ) וְכַתָּרֹת עַל שְׁנֵי הָעַמּוּדִים גַּם מִמַּעַל, מַעַל הַכְּתָרֹת שְׂוֹשָׁנֵי כְּכָר, הָיוּ כְּתָרֹת קְטָנוֹת בְּגֹבַה אַמָּה

אֶחָת, וְהָיוּ כְּמוֹ הָעַמּוּדִים בְּלִי בְלִיטָת בָּטָן. מִלְּבַד הַכְּתָן, מִלְּבַד הַכְּתָרֹת הַנְּדוּלוֹת שְׂוֹשָׁנֵי וְשֵׁי לָחַן בְּלִיטָת כְּמוֹ מְסִיבֵי כִּי הָיוּ בּוֹלְטִים בְּאִמְצַע בְּרַחֵב יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר לְמַעְלָה וְלַמַּטָּה. אֲשֶׁר לְעֵבֶר הַשְּׂבָכָה, בְּלִיטָת הַכְּתָן הָיָה לְעֵבֶר הַשְּׂבָכָה כְּסוּף הַשְּׂבָכָה בְּשׂוּלֵיהָ. וְהַרְמוּנִים מְאֻתָּם, כְּמִין שְׂוֹשָׁנֵי בְּכָל כּוֹתֵרֹת הָיוּ מְאֻתָּם. טָרִים סָבִיב, בְּשֵׁנֵי תוֹרִים סָבִיב לְכַתָּרֹת, וּבְכָל טוֹר מֵאָה רְמוּנִים. עַל הַכְּתָרֹת הַשֵּׁנִית, וְכֵן הָיוּ מְסַפֵּר הַרְמוּנִים שֶׁעַל הַכְּתָרֹת הַשֵּׁנִית. (כא) לְאֵלֶם הַחֵיכֶל, בְּאוֹלָם שְׁלֹפְנֵי הַחֵיכֶל. הָעַמּוּד

עטרת מרים

שי למורא

הימני, אשר בצד דרום. ויקרא את שמו יכין, לסימן טוב, שיבין הכות לעד. השמאלי, אשר בצד צפון. ויקרא את שמו בעז, כמו בו עז, כלומר, על ידי התקנות שיקריבו בפני הנה, ימצא עז וחסן לישראל. (כב) ועל ראש העמודים מעשה שושן, שקל עמוד בעצמו מעשה בראשו כמעשה שושן. ונתתם, ושלמה. (כג) ויעש את הים, בעז ברכה. (היו הכתנים טובלים בו להטהר ממאמתם. ואמר ר"ל שלא היו המים שאובים, כי רגלי הקקר שעמדו תחתיו היו תלולים ודרבם כאו המים מן המעין). מוצק, ביצקה נעשה, לא בהקשת הקרנם. וקו שלשים באמה יסב אותו סביב, כי כל שיש בהפפו שלשה מפרחים יש ברחבו טפה. והנה מודד מתוכו. ואמרו ר"ל שבשלש האמות התחתונות הנה הים מרבע עשר על עשר אמות. ושמתי האמות העליונות היו עגלות. ורק באפן זה יתכן שהנה הים מכל אלפים בת כפתוב להלו, שהם מאה וחמשים שעורי מקודשקרה של ארבעים סאה. וקד הוא מוכח מהמשך הכתובים. (כד) ופקעים, כעורת ביצים. מתחת לשפתו סביב סבבים אלו, בשלש האמות התחתונות שהיה שם הים מרבע עשר באמה מקיפים את הים סביב, שבמקום

לשון עז, השמות לסימן טוב: כב ועל ראש העמודים הניח מעשה שושן בשמח הרוח כיפת האולם, ונתתם מלאכת העמודים: כג ויעש את הים גיגית גדולה לרחיצת הכתנים לטבול בתוכו (ר"ה"ב ד ו) מוצק מעשה ויצקה, ולא היו המים שאובים, כי רגלי הקקרים שעמדו תחתיו היו נקובים ותלולים, ודרבם כאו המים מן המעין (ירושלמי יומא ג ח), עשר באמה משפתו עד שפתו מפקנים עגל | סביב וחמש באמה קומתו עמקו וקו שלשים באמה יסב אותו סביב מפקנים, כל שיש בהרחבו אמה, יש בהפפו שלשה (עירובין ע א): כד ופקעים צורת ביצים ועליהם ציורת ראשי בקרים (ר"ה"ב ד ג) מתחת לשפתו | בשלש אמות התחתונות של הים, והיו מרובעות סביב סבבים אלו עשר באמה לכל רוח, והפקעים היו מקפים את הים סביב בארבע הפאות שקבל אחת עשרה אמות, שגני טורים היו הפקעים והיו יצקים ביצקתו של הים כנחר: כה הים הנה היה עמוד על שגני עשר בקר עשויות מנחשת שלשה פנים | את פניהם צפונה ושלשה פנים | ימה ושלשה פנים נגבה ושלשה פנים מזרחה והים עליהם מלמעלה וכל אחריהם ביתה: כו ועביו טפה ושפתו כמעשה שפת כוס

בעז: כב ועל ראש העמודים מעשה שושן ונתתם מלאכת העמודים: כג ויעש את הים מוצק עשר באמה משפתו עד שפתו עגל | סביב וחמש באמה קומתו וקו שלשים באמה יסב אותו סביב: כד ופקעים מתחת לשפתו | סביב סבבים אלו עשר באמה מקפים את הים סביב שגני טורים הפקעים יצקים ביצקתו: כה עמוד על שגני עשר בקר שלשה פנים | צפונה ושלשה פנים | ימה ושלשה פנים נגבה ושלשה פנים מזרחה והים עליהם מלמעלה וכל אחריהם ביתה: כו ועביו טפה ושפתו כמעשה שפת כוס פרח שושן אלפים בת יכיל:

רבעו היה עשר אמה בכל צד. שגני טורים הפקעים יצקים ביצקתו, הפקעים היו שגני טורים, והיו יצקים עם יצקת הים כפעלה אחת, שקד הכין את הדפוס של היצקה. (כה) עומד על שגני עשר בקר, הים הנה היה עומד על שגני עשר בקר עשוים מנחשת. פנים, מפקנים את פניהם. (כו) ועביו, עבי שוליו ודפנותיו. ושפתו, שפת הים מלמעלה. כמעשה שפת כוס, בשפתו העליונה היה דק כמעשה שפת כוס ששוחים בו. פרח שושן, ומצרים בשפתו פרחים ושושנים. אלפים בת יכיל, תכולתו של הים הנה אלפים בת, שהם ששת אלפים סאה, נמצאו שהם מאה וחמשים שעורי מקודשקרה של ארבעים סאה.

אחוריו של זה מול אחוריו של זה: כז ועביו של שוליו ודפנותיו טפה ושפתו שפת הים מנעל הנה מעשה דק ומרודד כמעשה שפת כוס המצויר פרח שושן הים הנה מחויק אלפים בת יכיל והם מאה וחמשים מקוה מטהרה:

וכל אחריהם בותה, אחריהם של הקקר היו לצד הפנים אל תחת הים. פרח שושן, ומצרים בשפתו פרחים ושושנים. אלפים בת יכיל, תכולתו של הים הנה אלפים בת, שהם ששת אלפים סאה, נמצאו שהם מאה וחמשים שעורי מקודשקרה של ארבעים סאה.

קריאת התורה למנחת שבת קודש

חָרַשׁ וְחָשַׁב וְרָקַם בַּתְּכֵלֶת וּבְאַרְגָּמָן וּבְתוֹלַעַת הַשָּׁנִי וּבַשֵּׁשׁ: ם לוי כה כָּל־הַזֶּהְבַּ הַעֲשׂוּי לְמִלְאכָה בְּכֹל מְלֵאכֶת הַקֹּדֶשׁ וַיְהִי | זֶהְבַּ הַתְּנוּפָה תִשַׁע וְעֶשְׂרִים כֶּפֶר וּשְׁבַע מֵאוֹת וּשְׁלֹשִׁים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ: כה וְכֶסֶף פְּקוּדֵי

כא אֵלֶּה פְּקוּדֵי הַמִּשְׁכָּן מִשְׁכַּן הַעֲדוֹת אֲשֶׁר בָּקַד עַל־פִּי מֹשֶׁה עֲבַדְתָּ הַלְוִיִּם בְּיַד אִיתָמָר בֶּן־אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן: כב וּבְצִלְאֵל בֶּן־אוּרִי בֶן־חֹר לְמִטֵּה יְהוּדָה עָשָׂה אֶת כָּל־אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: כג וְאֵתוֹ אֶהֱלִיאֵב בֶּן־אֲחִיסָמֶד לְמִטֵּה־דָן

וַנְחַשְׁתָּ הַתְּנוּפָה שְׁבַעִים כְּפָר וְאַלְפִים
 וְאַרְבַּע־מֵאוֹת שְׁקָל: 5 וַיַּעַשׂ כֹּה אֶת־אֲדֹנָי פֶּתַח
 אֹהֶל מוֹעֵד וְאֵת מִזְבֵּחַ הַנְּחֹשֶׁת וְאֶת־מִכְבַּר
 הַנְּחֹשֶׁת אֲשֶׁר־לוֹ וְאֵת כְּלֵי הַמִּזְבֵּחַ: 6 וְאֶת־
 אֲדֹנָי הַחֹצֵר סָבִיב וְאֶת־אֲדֹנָי שַׁעַר הַחֹצֵר וְאֵת
 כְּלֵי־יְתֹדֹת הַמִּשְׁכָּן וְאֶת־כְּלֵי־יְתֹדֹת הַחֹצֵר סָבִיב:
 לֹא 7 וּמִן־הַתְּכֵלֶת וְהָאֲרָגָמָן וְתוֹלַעַת הַשָּׁנִי
 עָשׂוּ בְּגָדֵי־שָׂרָד לְשָׂרֵי כְּהֹנֵן וַיַּעֲשׂוּ אֶת־בְּגָדֵי
 הַכֹּהֲנִים אֲשֶׁר לְאַהֲרֹן כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־
 מֹשֶׁה: 8

הַעֲדָה מֵאֵת כְּפָר וְאַלְף וּשְׁבַע מֵאוֹת וַחֲמִשָּׁה
 וּשְׁבַעִים שְׁקָל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ: 5 בְּקַע לְגִלְגָּלֹת
 מִחֻצֵי הַשְּׁקָל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ לְכָל הָעֵבֶר
 עַל־הַפְּקָדִים מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וְמַעְלָה לְשֵׁשׁ־
 מֵאוֹת אֶלְף וּשְׁלֹשַׁת אֲלָפִים וַחֲמִשׁ מֵאוֹת
 וַחֲמִשִּׁים: 6 וַיְהִי מֵאֵת כְּפָר הַכֶּסֶף לְצַקַּת אֵת
 אֲדֹנָי הַקֹּדֶשׁ וְאֵת אֲדֹנָי הַפְּרֻכָּת מֵאֵת אֲדֹנָים
 לְמֵאֵת הַכְּפָר כְּפָר לְאֹהֲרֹן: 7 יִשְׂרָאֵל 8 וְאֶת־הָאֶלְף
 וּשְׁבַע הַמֵּאוֹת וַחֲמִיִּשָּׁה וּשְׁבַעִים עָשָׂה וַיֹּם
 לְעִמּוּדִים וְצִפָּה רְאִשֵׁיהֶם וַחֲשֵׁק אֹתָם:

המשך ביאור למס' סנהדרין ליום וביעי עמ' 1

27 דְתַבְרִיא תַפְתִּיא וְכָל שְׁלֹמֹנִי מִדִּינְתָא וְגו' וְכָל אֱלוֹהִים שְׁמוֹת
 28 שְׂרָרוֹת וּשְׁלֹטָנוֹת בְּלִשׁוֹנָם, לְמִתָּא לְחִנְכַּת צְלָמָא דִּי הַקִּים
 29 נְבוּכַדְנֶצַּר מְלָכָא – לְבוּא לְחִנוּכַת הַצֶּלֶם שְׁהַקִּים נְבוּכַדְנֶצַּר
 30 הַמֶּלֶךְ, וְנִמְנָו בְּפִסְקוֹ זֶה שְׁבַע לְשׁוֹנוֹת שְׂרָרָה. וְכַתְּיב (שם ג' י"א) 'אִתִּי
 31 נְוִכְרִין יְהוּדָאין' וְגו', וְשֵׁם מְבוּאָר שְׁהַלְשִׁינוּ עֲבָדֵי נְבוּכַדְנֶצַּר עַל
 32 חֲנַנְיָה מִישָׂאֵל וְעֻזְרִיָּה שְׁלֹא הִשְׁתַּחוּ לְצֶלֶם, וְהַשְׁלִיכוּם לְאֵשׁ,
 33 וְכַתְּיב לְאַחַר שְׁנִינְצִלוּ חֲנַנְיָה מִישָׂאֵל וְעֻזְרִיָּה מֵהָאֵשׁ (שם ג' כ"ו)
 34 'מִתְּנַשִּׁין – וְהַתְּאִסְפוּ אַחְשָׁדְרָפְנִיא סְגִינָא וּפְחֹוֹתָא וְהַדְּבָרִי מִלְכָּא,
 35 חֲוִין לְגַבְרִיא אֶלְף' וְגו' – לְרֵאוֹת אֵת הָאֲנָשִׁים הַלֵּלוּ, שְׁלֹא שְׁלַטָּה
 36 בְּהֵם הָאֵשׁ, וּבְפִסְקוֹ זֶה הֻזְכְּרוּ רַק 'אַחְשָׁדְרָפְנִיא, סְגִינָא וּפְחֹוֹתָא',
 37 וְלֹא הֻזְכְּרוּ עוֹד אַרְבַּע מַלְכוּיּוֹת שֶׁנִּמְנָו בְּתוֹחִילָה, וְהֵם 'אַדְרִיגֹוֹרִיא,
 38 גְּדַבְרִיא, דְתַבְרִיא, תַפְתִּיא', וּמִכָּאן לְוּמוֹדִים שֶׁנִּשְׂרְפוּ אַרְבַּעַה
 39 מַלְכוּיּוֹת בְּאֵשׁ בְּשַׁעַר שְׁהַפִּילוּ אֵת חֲנַנְיָה מִישָׂאֵל וְעֻזְרִיָּה.
 40 הַגְּמָרָא לְוּמֵדַת מִפְרָשָׁה זֶה דְרַךְ בְּהַנְּהַגַת הָאֲדָם: תְּנִי דְבֵי רַבִּי
 41 אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב – שֶׁנֹּו בֵּית מִדְרָשׁוֹ שֶׁל רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב,
 42 אֲפִילוּ בְּשַׁעַת הַסְּכָנָה, לֹא יִשְׁנָה אָדָם אֵת עַצְמוֹ מִן הַרְּכָנוֹת שְׁלוֹ –
 43 מִמַּלְבוּשָׁיו וְהַנְּהַגוֹת, שְׁלֹא יִירָאָה מְבוּהַל וּמְפוּחָד מִשְׁנֹאיוּ, שְׁנֹאמֵר
 44 (שם ג' כ"א) 'בְּאֲדִין גְּבַרִיא אֶלְף – אֲזוּ, אֲנָשִׁים אֱלוֹהִים כְּפָתוּ בְּסַרְבְּלִיחוֹן
 45 פְּטִישִׁיחוֹן וּכְרַבְלִתְהוֹן וְגו' וְלִבְשִׁיחוֹן – נִקְשְׂרוּ עִם בְּגָדֵיהֶם הָעֵלְיוֹנִים
 46 וּבְמַלְבוּשֵׁי הַמַּלְכוּת שֶׁהָיוּ לָהֶם, וְרַמְזוּ לְגֹוֹא אֲתוֹן נוֹרָא קְדָתָא' –
 47 וְהוּשְׁלָכוּ לְתוֹךְ כְּבִשָׁן הָאֵשׁ הַבוֹעֵר, הָרִי שֶׁהָיוּ חֲנַנְיָה מִישָׂאֵל
 48 וְעֻזְרִיָּה לְבוּשִׁים בְּכָל בְּגָדֵי תַפְאֲרָתָם בְּשַׁעַר שְׁהַשְׁלִיכוּם לְכַבְּשָׁן
 49 הָאֵשׁ.
 50 הַגְּמָרָא מְבִיאָה דְרָשָׁה נּוֹסֶפֶת בְּעֵינֵי חֲנַנְיָה מִישָׂאֵל וְעֻזְרִיָּה: אָמֵר רַבִּי
 51 יוֹחָנָן,

1 קוֹל הַנִּיגוֹן שִׁינּוֹן לְכַבּוֹד הַצֶּלֶם יִכְרַעוּ וְיִשְׁתַּחוּ לוֹ, וְמִי שְׁלֹא יַעֲשֶׂה
 2 כֵּן יוֹשְׁלַךְ לְכַבְּשָׁן הָאֵשׁ. וְאִכֵּן כָּל אֲמוֹת הָעוֹלָם שֶׁהָיוּ שֵׁם הִשְׁתַּחוּ
 3 לְפִסְלָא, אֲךָ חֲנַנְיָה מִישָׂאֵל וְעֻזְרִיָּה שֶׁהָיוּ שֵׁם לֹא הִשְׁתַּחוּ, וְהַכְּשִׁימִים
 4 הַלְשִׁינוּ עַל כֵּךְ לְנְבוּכַדְנֶצַּר, וְצִוּוּהוּ לְהִסִּיק אֵת הַכְּבִשָׁן שְׁבַעַה
 5 פַּעֲמִים יוֹתֵר מִחֻמוֹ הַרְגִּיל, וְהַשְׁלִיכוּ אוֹתָם לְכַבְּשָׁן, אִמְנָם הַקֹּדֶשׁ
 6 בְּרוּךְ הוּא הַצֶּלֶם וְנִשְׂאָרוֹ חַיִּים, וְעֲבָדֵי הַמֶּלֶךְ הַגְּבוּרִים שֶׁהַשְׁלִיכוּם
 7 לְאֵשׁ הֵם שֶׁנִּשְׂרְפוּ.
 8 הַגְּמָרָא מְבִיאָה אֵת הַנִּסִּים שֶׁאִירַעוּ בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם: תְּנִי רַבְּנָן, שְׁשָׁה
 9 נְסִים נַעֲשׂוּ בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם, וְאַלּוֹ הוּ, א. צָפָה הַכְּבִשָׁן, שֶׁהַכְּבִשָׁן בְּנוִי
 10 כִּשְׁהוּא מְשׁוּקַע בְּקִרְקַע, וְנַעֲשָׂה נֶס וְצָפָה יַעֲלֶה לְמַעְלָה כְּדִי שִׁירָאוּ
 11 כָּל הָאֲנָשִׁים אֵת הַכְּבִשָׁן. ב. וְנִפְרָן הַכְּבִשָׁן – נִפְלוּ חֵלֶק מִכְּתֻלְיוֹ,
 12 כְּדִי שְׁכוּלָם יוֹכְלוּ לְרֵאוֹת שֶׁחֲנַנְיָה מִישָׂאֵל וְעֻזְרִיָּה לֹא נִשְׂרְפוּ. ג.
 13 וְהוּפַק סוּדוֹ – יִסוּד הַכְּבִשָׁן נִימוּחַ וּמוֹתוֹן כֵּךְ נִשְׁתַּלְשְׁלוּ כְּתֻלְיוֹ
 14 לְמַטָּה. ד. וְנִחַפַךְ הַצֶּלֶם שֶׁל זָהָב שֶׁעָשָׂה נְבוּכַדְנֶצַּר עַל פְּנֵי. ה.
 15 וְנִשְׂרְפוּ אַרְבַּע מַלְכוּיּוֹת – אַרְבַּעַה מַלְכִים וְאֲנָשִׁיחֶם, שְׁסִיעֵיו
 16 לְהַשְׁלִיךְ אֵת חֲנַנְיָה מִישָׂאֵל וְעֻזְרִיָּה לְכַבְּשָׁן, כְּמוֹ שֶׁנִּשְׂאָמַר (דִּינָאֵל ג'
 17 כ"ב) 'גְּבַרִיא אֶלְף דִּי הַסְּקוּ לְשַׁדְרָף מִישָׁךְ וְעַבְדֵי נְגוּ קֶטֶל הַמּוֹן
 18 שְׁבִיבָא דִּי נוֹרָא' – אֲנָשִׁים אֱלוֹהִים שֶׁהוֹרִיצוּ לְשִׂרְיָה אֵת חֲנַנְיָה
 19 מִישָׂאֵל וְעֻזְרִיָּה, נִהְרָגוּ מִחַמַּת נִינְצוּצוֹת הָאֵשׁ שִׁינְצוּ מִהַכְּבִשָׁן. ו.
 20 וְהַחִיָּה יְחֻקָּאֵל אֵת הַמְּתִים בְּקִרְקַעַת דְּוִרָא.
 21 הַגְּמָרָא מְבִאֵרֵת אֵת הַמְּקוֹר לְשִׁשָׁה נִסִּים אֵלֶּה: וְכוּלְהוּ – כָּל
 22 הַנִּסִּים שֶׁהוּבָאוּ בְּבִרְיָתָא וּמִלְבַד הֵנֵס הַחֲמִישִׁין הוּן 'גְּבַרִיא' – כֵּךְ
 23 הִיָּה מְקוּבַל בִּיד הַחֲכָמִים, וְהֵנֵס שֶׁנִּשְׂרְפוּ אַרְבַּע מַלְכוּיּוֹת, קְרָא –
 24 נִלְמַד מִהַפְּסוּק, דְּכַתְּיב לְאַחַר שְׁהַקִּים נְבוּכַדְנֶצַּר אֵת צֶלֶם הַזָּהָב
 25 שְׁלוֹ (דִּינָאֵל ג' א') 'וְנְבוּכַדְנֶצַּר מְלָכָא שְׁלַח לְמַכְנֵשׁ – וְנְבוּכַדְנֶצַּר הַמֶּלֶךְ
 26 שְׁלַח לְאִסְרוֹף לְאַחְשָׁדְרָפְנִיא סְגִינָא וּפְחֹוֹתָא אֲדְרִיגֹוֹרִיא גְּדַבְרִיא

לוח זמנים לשבוע פרשת ויקהל/פרה - בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעות חורף (ק) = שעות קיץ

זמני יום ראשון ויום שבת	זמני יום שבת	צאת המוכבים		שקיעה		מנחה גדולה		סוף זמן תפילה		סוף זמן קריאת שמע				זריחה		מדינה ועיר
		א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	מג"א		אדמו"ר		א	ש	
										א	ש	א	ש			
18:30	17:33	18:19	18:15	17:54	17:50	12:18	12:19	9:46	9:50	8:43	8:48	8:09	8:14	5:42	5:50	באר שבע (ח)
18:30	17:22	18:19	18:15	17:56	17:52	12:17	12:19	9:45	9:49	8:42	8:47	8:08	8:13	5:41	5:49	חיפה (ח)
18:28	17:16	18:18	18:14	17:57	17:53	12:16	12:18	9:44	9:48	8:41	8:46	8:07	8:12	5:40	5:48	ירושלים (ח)
18:30	17:31	18:20	18:16	17:54	17:50	12:18	12:19	9:46	9:50	8:43	8:48	8:09	8:14	5:42	5:50	תל אביב (ח)
18:57	17:51	18:44	18:35	18:10	18:02	12:32	12:33	9:59	10:04	8:55	9:03	8:11	8:18	5:53	6:06	אוסטרליה, וינה (ח)
20:08	19:12	19:57	20:06	19:30	19:39	13:57	14:00	11:26	11:25	10:24	10:22	9:47	9:45	7:25	7:19	אוסטרליה, מלבורן (ק)
18:57	17:53	18:45	18:36	18:13	18:04	12:35	12:36	10:02	10:07	8:58	9:05	8:15	8:22	5:56	6:08	אוקראינה, אודסה (ח)
18:31	17:25	18:18	18:09	17:45	17:36	12:06	12:07	9:33	9:38	8:30	8:37	7:45	7:53	5:28	5:40	אוקראינה, דוניצ'ק (ח)
18:42	17:36	18:29	18:20	17:56	17:47	12:17	12:18	9:44	9:50	8:41	8:48	7:56	8:03	5:39	5:51	אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ח)
19:10	18:02	18:56	18:47	18:22	18:12	12:43	12:44	10:10	10:15	9:06	9:14	8:19	8:27	6:04	6:17	אוקראינה, ליוטומ (ח)
19:03	17:55	18:49	18:39	18:14	18:05	12:35	12:36	10:02	10:08	8:59	9:06	8:12	8:20	5:56	6:09	אוקראינה, קייב (ח)
19:08	18:14	18:59	18:56	18:35	18:32	13:00	13:01	10:28	10:31	9:25	9:29	8:53	8:57	6:25	6:31	אתיופיה, אמרו, אבו דאבי (ח)
19:23	18:19	19:10	19:02	18:41	18:33	13:01	13:02	10:28	10:33	9:24	9:31	8:42	8:49	6:22	6:34	אסליה, מילאנו (ח)
18:55	18:06	18:46	18:48	18:24	18:26	12:51	12:53	10:20	10:21	9:17	9:19	8:49	8:51	6:18	6:19	אקוודור, קיטו (ח)
19:39	18:45	19:28	19:37	19:03	19:11	13:31	13:33	11:00	10:59	9:57	9:56	9:23	9:21	6:59	6:54	ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)
20:33	19:36	20:22	20:32	19:53	20:03	14:22	14:25	11:51	11:50	10:49	10:47	10:11	10:08	7:50	7:44	ארגנטינה, ברילוינה (ח)
20:01	19:02	19:49	19:43	19:21	19:15	13:44	13:45	11:11	11:15	10:08	10:13	9:30	9:36	7:06	7:16	ארה"ב, בולטימור (ק)
19:51	18:51	19:39	19:33	19:10	19:04	13:33	13:34	11:00	11:05	9:57	10:03	9:18	9:25	6:55	7:05	ארה"ב, ברוקלין (ק)
19:52	18:52	19:40	19:34	19:11	19:04	13:34	13:35	11:01	11:05	9:58	10:03	9:19	9:25	6:56	7:06	ארה"ב, גרסי סיטי (ק)
20:29	19:28	20:17	20:10	19:47	19:40	14:10	14:11	11:37	11:41	10:33	10:39	9:54	10:00	7:31	7:42	ארה"ב, דטרויט (ק)
20:10	19:16	20:00	19:56	19:35	19:31	13:59	14:00	11:26	11:30	10:23	10:28	9:50	9:55	7:22	7:30	ארה"ב, האוסטון (ק)
19:43	18:47	19:32	19:27	19:05	19:01	13:29	13:30	10:57	11:01	9:54	9:59	9:19	9:24	6:52	7:01	ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)
20:07	19:15	19:58	19:55	19:33	19:31	13:58	13:59	11:26	11:29	10:23	10:27	9:51	9:55	7:22	7:29	ארה"ב, מיאמי (ק)
19:47	18:47	19:36	19:29	19:06	19:00	13:29	13:30	10:56	11:01	9:53	9:59	9:14	9:20	6:51	7:01	ארה"ב, ניו הייבן (ק)
19:55	18:55	19:43	19:37	19:14	19:07	13:36	13:37	11:04	11:08	10:00	10:06	9:21	9:27	6:58	7:09	ארה"ב, ניו יורק, גן ישראל (ק)
20:15	19:15	20:04	19:57	19:34	19:28	13:57	13:58	11:25	11:29	10:21	10:27	9:43	9:49	7:20	7:29	ארה"ב, פיטסבורג (ק)
19:47	18:46	19:35	19:28	19:05	18:59	13:28	13:29	10:55	11:00	9:52	9:58	9:12	9:19	6:50	7:00	ארה"ב, שיקגו (ק)
19:13	18:24	19:04	19:09	18:41	18:46	13:09	13:11	10:38	10:39	9:36	9:36	9:06	9:07	6:37	6:36	בוליביה, לה פס (ח)
19:49	18:39	19:34	19:24	18:59	18:49	13:20	13:21	10:46	10:52	9:43	9:51	8:55	9:03	6:40	6:54	בלגיה, אמנוופן (ח)
19:48	18:40	19:34	19:24	18:59	18:49	13:20	13:21	10:47	10:52	9:43	9:51	8:56	9:04	6:41	6:54	בלגיה, בריסל (ח)
18:49	17:58	18:39	18:45	18:20	18:25	12:44	12:46	10:13	10:13	9:10	9:10	8:39	8:39	6:11	6:09	ברזיל, סאן פאולו (ח)
18:37	17:46	18:27	18:33	18:03	18:09	12:32	12:34	10:01	10:01	8:58	8:58	8:27	8:27	5:59	5:57	ברזיל, ריו דה-ז'נירו (ח)
19:07	18:01	18:53	18:43	18:19	18:09	12:38	12:39	10:05	10:10	9:01	9:09	8:13	8:21	5:58	6:12	בריטניה, לונדון (ח)
19:19	18:10	19:04	18:52	18:26	18:15	12:46	12:47	10:13	10:19	9:09	9:17	8:18	8:27	6:06	6:21	בריטניה, מנצ'סטר (ח)
19:15	18:04	19:00	18:49	18:25	18:14	12:44	12:45	10:11	10:16	9:07	9:15	8:17	8:26	6:04	6:18	גרמניה, ברלין (ח)
19:30	18:22	19:16	19:07	18:42	18:32	13:03	13:04	10:30	10:35	9:26	9:34	8:39	8:47	6:24	6:37	גרמניה, פנקפורט (ח)
18:50	17:59	18:40	18:47	18:22	18:29	12:44	12:46	10:13	10:13	9:11	9:10	8:39	8:38	6:12	6:09	דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)
19:22	18:32	19:13	19:12	18:50	18:48	13:16	13:17	10:44	10:47	9:41	9:45	9:11	9:14	6:41	6:46	הודו, מומבאי (ח)
19:18	18:28	19:09	19:08	18:46	18:45	13:12	13:13	10:40	10:43	9:37	9:41	9:07	9:11	6:37	6:42	הודו, פונה (ח)
18:45	17:40	18:32	18:23	17:59	17:51	12:21	12:22	9:48	9:53	8:45	8:52	8:01	8:08	5:42	5:55	הונגריה, בודפשט (ח)

יציאת שבת	כניסת שבת	צאת הכוכבים		שקיעה		מנחה גדולה		סוף זמן תפילה		סוף זמן קריאת שמע				זריחה		מדינה ועיר
		א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	מג"א		אדמו"ר		א	ש	
										א	ש	א	ש			
18:56	17:56	18:44	18:37	18:15	18:08	12:38	12:39	10:05	10:10	9:02	9:08	8:23	8:29	6:00	6:10	טורקיה, איסטנבול (ח)
19:18	18:20	19:07	19:01	18:39	18:33	13:02	13:04	10:30	10:34	9:27	9:32	8:50	8:56	6:26	6:35	יוון, אתונה (ח)
19:06	18:01	18:53	18:44	18:20	18:12	12:42	12:43	10:09	10:14	9:06	9:13	8:22	8:29	6:04	6:16	מולדובה, קישינב (ח)
19:20	18:29	19:11	19:09	18:47	18:46	13:13	13:14	10:41	10:44	9:38	9:42	9:08	9:11	6:38	6:43	מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)
19:22	18:22	19:09	19:21	18:38	18:49	13:07	13:09	10:35	10:34	9:33	9:30	8:51	8:48	6:34	6:26	ניו-זילנד, קריסטצ'רץ' (ח)
18:51	17:57	18:41	18:38	18:16	18:13	12:41	12:42	10:09	10:12	9:06	9:10	8:34	8:38	6:05	6:12	נפאל, קטמנדו (ח)
19:08	18:07	18:57	18:51	18:28	18:22	12:52	12:53	10:19	10:24	9:16	9:22	8:38	8:44	6:15	6:24	סין, בייג'ינג (ח)
19:45	18:57	19:37	19:38	19:15	19:16	13:42	13:43	11:10	11:12	10:08	10:10	9:39	9:41	7:08	7:10	סנגפור, סינגפור (ח)
18:44	17:33	18:29	18:18	17:53	17:42	12:14	12:15	9:40	9:46	8:37	8:44	7:47	7:56	5:34	5:48	פולין, ורשה (ח)
18:49	18:00	18:40	18:44	18:17	18:21	12:45	12:47	10:14	10:15	9:12	9:12	8:43	8:43	6:12	6:12	פרו, לימה (ח)
19:40	18:37	19:28	19:20	18:56	18:48	13:18	13:19	10:45	10:50	9:42	9:48	8:59	9:06	6:40	6:51	צרפת, ליון (ח)
19:54	18:47	19:40	19:31	19:08	18:59	13:28	13:29	10:55	11:00	9:51	9:59	9:06	9:14	6:49	7:02	צרפת, פריז (ח)
18:38	17:49	18:29	18:30	18:07	18:08	12:33	12:35	10:02	10:04	8:59	9:02	8:31	8:33	6:00	6:02	קולומביה, בוגוטה (ח)
20:15	19:13	20:03	19:56	19:35	19:28	13:55	13:56	11:22	11:27	10:19	10:25	9:38	9:44	7:17	7:27	קנדה, טורונטו (ק)
19:54	18:51	19:41	19:33	19:11	19:03	13:32	13:33	10:59	11:04	9:55	10:02	9:13	9:20	6:53	7:04	קנדה, מונטריאול (ק)
19:36	18:40	19:26	19:21	18:59	18:54	13:23	13:24	10:50	10:54	9:47	9:53	9:12	9:17	6:46	6:55	קפריסין, לרנקה (ק)
20:08	18:54	19:52	19:41	19:14	19:02	13:34	13:35	11:00	11:06	9:56	10:05	9:04	9:13	6:53	7:08	רוסיה, לובאוויטש (ח)
19:43	18:28	19:27	19:15	18:51	18:38	13:07	13:08	10:33	10:40	9:30	9:38	8:35	8:45	6:26	6:42	רוסיה, מוסקבה (ח)
19:22	18:17	19:09	19:01	18:37	18:28	12:59	13:00	10:26	10:31	9:22	9:29	8:38	8:46	6:20	6:32	רוסיה, רוסטוב על-הדון (ח)
19:27	18:22	19:14	19:06	18:46	18:37	13:03	13:04	10:30	10:35	9:27	9:34	8:43	8:50	6:25	6:37	שווייץ, ציריך (ח)
19:01	18:11	18:52	18:51	18:29	18:29	12:55	12:57	10:24	10:26	9:21	9:24	8:52	8:55	6:21	6:25	טאילנד, בנגקוק (ח)

(* הזמנים נערכו על-פי תוכנת 'חזון שמים'.

סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחת י"ג תשרי תשמ"מ סכ"ח - התועודיות תשמ"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה. מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבַּת קֹדֶשׁ:

תפילת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצעדנו לשלום ותדריךנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מכף כל־אויב ואורב ולסטים וחיזת רעות בדרך ומכל־פורענות המתרגשות וקאות לעולם. ותשלח ברכה בכל־מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל־רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל־פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה וזוגתו אולגה שרה בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי ומשפחתו

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו מוריאל

אילת ובעלה גדעון יעקובסון

יהושע הלוי וזוגתו מעיין חנה

אור אבנר הלוי וזוגתו רינת שיחיו

לבייב

לעילוי נשמת הרה"ח ר' טובי' ב"ר יעקב ע"ה

לבקשות ושינויים: Israel@DvarMalchus.org

בארה"ב וקנדה: USA@DvarMalchus.org

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל: Office@Chazak.co.il

ללימוד שיחות קודש ומאמרים:

Biurim.co.il Otzar770.com Chasidut.tv Lahak.org

הרשמה כמנויים
לדבר מלכות

03-9601001

DvarMalchus.org

חפשו 'דבר מלכות' בעמדות נדרים פלוס

2 3 0 4 - 3 3 7 7

P.P.
שולם
1949
תל אביב